

میزان الحکمه

جلد چهارم

محمّدی ای شهری

بسم الله الرحمن الرحيم

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

مکتب چاپ و نشر

میزان الحکمه

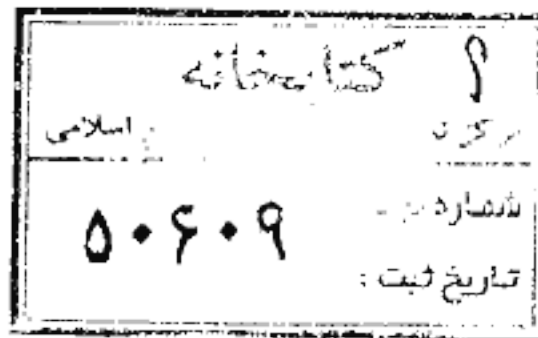
(با ترجمه فارسی)

محمّدی می شهردی

جلد چهارم

ترجمه : حمید رضاشخی

میزان الحکمة با ترجمه فارسی / ج ۴

محدث محمدي ری شهری

ترجمه: حمیدرضا شیخی

تحقیق و آماده سازی: پژوهشکده علوم و معارف حدیث

مدیریت تحقیق و آماده سازی: غلامحسین مجیدی

بازبینی علمی و نهایی: عبد الهادی مسعودی، حیدر مسجدی، مجتبی غیوری

مقابله و تصحیح: علی حجیمی، سید مرتضی طبایی، سید حمید حسینی، عباس پسندیده، صادق حائری، مجتبی فرجی

ویراستار فارسی: سعید رضا علی عسکری، محمد باقری زاده اشعری، قاسم شیر جعفری

ویراستار عربی: حاج کمال کاتب، عبد الکریم مسجدی، حسنین دباغ، علی دباغ پور

نمونه خوانی فارسی و عربی: تقی ربائی، سید حسین محدث، محمود کریمیان، امیر حسین ملک پور، رعد بهبهانی، حیدر وائلی

کنترل نهایی اصلاحات: محمود سپاسی، مصطفی اوجی، مهدی جوهرچی، محمد محمودی، علینقی نگران، سید هاشم شهرستانی

اعراب گذاری: علی بصری

بازخوانی و کنترل اعراب: ناصر حکمت

مجری آماده سازی پیش از نشر: محمد باقر نجفی

فهرست ها: رعد بهبهانی، محمد حسین مظفر

کتاب شناسی: مهدی هوشمند

صفحه آرایی: محمد ضیاء سلطان

خوش نویسی: حسن فرزاتگان

ناشر: سازمان چاپ و نشر دار الحدیث

چاپ: یازدهم / ۱۳۸۹

چاپخانه: دارالحدیث

شمارگان: ۱۰۰۰

مرکز تحقیقات و نشر علوم اسلامی

دفتر مرکزی: قم، میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ تلفن: ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۲۳ / فاکس: ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۷۱ / ص.پ ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دائمی علوم حدیث (قم، خیابان معلم): ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۴۵ / فروشگاه شماره «۲» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم حسنی علیه السلام صحن

کاشانی): ۰۲۵۱ ۷۷۴۰۵۴۵

فروشگاه شماره «۳» (مشهد مقدس، چهارراه شهدا، ضلع شمالی باغ نادری، مجتمع فرهنگی تجاری گنجینه کتاب، طبقه هم کف: ۰۵۱۱ ۲۲۴۰۰۶۲-۳

فروشگاه شماره «۴» (مشهد مقدس، میدان تختی، خیابان شهید اسدالله زاده، نرسیده به چهار راه پل خاکی، سمت چپ، ساختمان کوثر، تلفن: ۲۲۲۱۴۲۴

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

ISBN(set): 978 - 964 - 493 - 350 - 9

ISBN: 978 - 964 - 493 - 354 - 7

❖ کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است ❖

پژوهشکده علوم و معارف حدیث : ۵

محمّدی ری شهری، محمّد، ۱۳۲۵ -
میزان الحکمة یا ترجمه فارسی / محمّد محمّدی ری شهری - (ویرایش دوم) - قم :
دار الحدیث، ۱۴۲۷ ق = ۱۳۸۵.

۱۴ ج — ص. — (پژوهشکده علوم و معارف حدیث: ۵)
ISBN(set) : 978 - 964 - 493 - 350 - 9
ISBN : 978 - 964 - 493 - 354 - 7

عنوان اصلی: میزان الحکمة.
عربی - فارسی
کتاب نامه: ج ۱۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
۱. احادیث شیعه. ۲. احادیث اهل سنت. الف. عنوان ب. شیخی، حمید رضا، ۱۳۴۱ -
مترجم.

۲۹۷/۲۱۲

م ۹ ر ۹ / ۱۳۶ BP

حرف الدال

مرکز تحقیقات کتابخانه و اسناد ملی

صفحه	عنوان
۷	المداراة (مدارا کردن).....
۱۳	الدعاء (دعا).....
۶۵	الدنيا (دنیا).....
۱۴۷	الدُّنْيَا (فرومایگی).....
۱۲۹	الدَّهْر (روزگار).....
۱۵۵	الدَّاهِنَةُ (سازشکاری).....
۱۵۹	الدَّوْلَة (دولت).....
۱۶۵	الدَّوَاء (دارو و درمان).....
۱۷۳	الدِّين (دین).....
۲۰۷	الدِّين (وام).....

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

المدايرة

مدار اكردن

مركز تحقيقات كنجيتويز علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بهار الأنوار: ٣٩٣/٧٥ باب ٨٧ والتقنية والمدايرة.

وسائل الشيعة: ٥٣٩/٨ باب ١٢١ واستحباب مدايرة الناس.

انظر:

عنوان ١٩٣ والرقق ٣٥٤ والعشرة.

العداوة: باب ٢٥٢٥، التقنية: باب ٤١١٦، العشرة: باب ٢٦٨٤.

۱۱۹۳

المُدَارَاةُ

۵۷۱۱. رسول الله ﷺ: أَمَرَنِي رَبِّي بِمُدَارَاةِ النَّاسِ
كَمَا أَمَرَنِي بِإِدَاءِ الْفَرَائِضِ.^۱

۵۷۱۲. عنه ﷺ: مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ،
وَالرَّفَقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ.^۲

۵۷۱۳. عنه ﷺ: إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ إِنَّمَا فَضَّلَهُمُ اللَّهُ عَلَى
خَلْقِهِ بِشِدَّةِ مُدَارَاتِهِمْ لِأَعْدَاءِ دِينِ اللَّهِ،
وَحُسْنِ تَقِيَّتِهِمْ لِأَجْلِ إِخْوَانِهِمْ فِي اللَّهِ.^۳

۵۷۱۴. عنه ﷺ: ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ لَمْ يَتِمَّ لَهُ
عَمَلٌ: وَرَعٌ يَحْجُزُهُ عَنِ مَعَاصِي اللَّهِ،
وَخُلُقٌ يُدَارِي بِهِ النَّاسَ، وَحِلْمٌ يَرُدُّ بِهِ
جَهْلَ الْجَاهِلِ.^۴

۵۷۱۵. الإمام عليّ عليه السلام: الْمُدَارَاةُ أَحَمَدُ الْخِلَالِ.^۵

۵۷۱۶. عنه عليه السلام: ثَمَرَةُ الْعَقْلِ مُدَارَاةُ النَّاسِ.^۶

۵۷۱۷. عنه عليه السلام: رَأْسُ الْحِكْمَةِ مُدَارَاةُ النَّاسِ.^۷

۱. الكافي: ۴/۱۱۷/۲. ۲. الكافي: ۵/۱۱۷/۲.

۳. بحار الأنوار: ۴۲/۴۰۱/۷۵.

۴. الكافي: ۱/۱۱۶/۲. ۵. غرر الحکم: ۱۳۱۳.

۶. غرر الحکم: ۴۶۲۹. ۷. غرر الحکم: ۵۲۵۲.

۱۱۹۴

مدارا کردن

۵۷۱۱. پیامبر خدا ﷺ: پروردگارم، همان گونه که
مرا به انجام واجبات فرمان داده، به مدارا
کردن با مردم نیز فرمان داده است.

۵۷۱۲. پیامبر خدا ﷺ: مدارا کردن با مردم نصف
ایمان است و نرمی و مهربانی کردن با آنان
نصف زندگی است.

۵۷۱۳. پیامبر خدا ﷺ: خداوند از این رو پیامبران
را بر دیگر مردمان برتری داد که با دشمنان
دین خدا بسیار با مدارا رفتار می کردند و
برای حفظ برادران همکیش خود، نیکو
تقیه می کردند.

۵۷۱۴. پیامبر خدا ﷺ: سه چیز است که هر کس
نداشته باشد هیچ عملی از او تمام و کامل
نیست: پاکدامنی و ورعی که او را از
نافرمانی خدا بازدارد و خویی که به سبب
آن با مردم مدارا کند و بردباری و حلمی که
به وسیله آن رفتار جاهلانه نادان را دفع کند.

۵۷۱۵. امام علی علیه السلام: مدارا کردن، پسندیده ترین
خصلت است.

۵۷۱۶. امام علی علیه السلام: میوه خرد مدارا کردن با مردم
است.

۵۷۱۷. امام علی علیه السلام: مدارا کردن با مردم، سرآمد
حکمت است.

۵۷۱۸. عنه علیه السلام: عَنْوَانُ الْعَقْلِ مُدَارَاةُ النَّاسِ.^۱

۵۷۱۹. عنه علیه السلام: مُدَارَاةُ الرِّجَالِ مِنْ أَفْضَلِ الْأَعْمَالِ.^۲

۵۷۲۰. عنه علیه السلام: لَيْسَ الْحَكِيمُ مَنْ لَمْ يُدَارِ مَنْ لَا يَجِدُ بُدًّا مِنْ مُدَارَاتِهِ.^۳

۵۷۲۱. الإمام الحسن علیه السلام - عِنْدَمَا سُئِلَ عَنِ الْعَقْلِ -: التَّجَرُّعُ لِلْغَضَّةِ، وَمُدَاهَنَةُ الْأَعْدَاءِ.^۴

۵۷۲۲. الإمام الباقر علیه السلام: فِي التَّوَارِثِ مَكْتُوبٌ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ علیه السلام:

يَا مُوسَى، أَكْتُمُ مَكْتُومَ سِرِّي فِي سَرِيرَتِكَ، وَأُظْهِرْ فِي عَلَانِيَتِكَ الْمُدَارَاةَ عَنِّي لِإِعْدُوِّي وَعَدُوِّكَ مِنْ خَلْقِي، وَلَا تَسْتَسِيبْ لِي عِنْدَهُمْ بِإِظْهَارِ مَكْتُومِ سِرِّي فَتُشْرِكَ عَدُوَّكَ بِإِعْدُوِّي فِي سَبِي.^۵

۵۷۲۳. المحاسن عن أبي بكر الحضرمي: قَالَ عَلَقَمَةُ أَخِي لِأَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ قَالَ: يُقَاتِلُ النَّاسُ فِي عَلَيٍّ، فَقَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام: إِنِّي أَرَاكَ لَوْ سَمِعْتَ إِنْسَانًا يَشْتِمُ عَلِيًّا فَاسْتَطَعْتَ أَنْ تَقْطَعَ أَنْفَهُ

۵۷۱۸. امام علی علیه السلام: مدارا کردن با مردم، سرلوحه خرد است.

۵۷۱۹. امام علی علیه السلام: مدارا کردن با مردمان، از بهترین کارهاست.

۵۷۲۰. امام علی علیه السلام: فرزانه نیست آن که مدارا نکند با کسی که چاره‌ای جز مدارا کردن با او نیست.

۵۷۲۱. امام حسن علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که: عقل چیست؟ - فرمود: جام اندوه را جرعه جرعه نوشیدن و سازش و نرمی با دشمنان.

۵۷۲۲. امام باقر علیه السلام: از جمله نجواهای خداوند عز و جل با موسی بن عمران که در تورات نوشته شده است [این است که]: ای موسی! راز پنهان مرا در دل خویش پنهان دار و در آشکارا با دشمن من و دشمن خودت مدارا کن و با فاش کردن راز پنهان من، باعث ناسزاگویی آنان به من مشو، که در آن صورت در ناسزاگویی به من، با دشمن من و دشمن خودت شریک گشته‌ای.

۵۷۲۳. المحاسن - به نقل از ابوبکر حضرمی -: برادرم علقمه به امام باقر علیه السلام عرض کرد که من می‌گویم: برای علی، با مردم باید جنگید. امام باقر علیه السلام به من فرمود: به نظرم اگر تو بشنوی که کسی علی علیه السلام را دشنام می‌دهد و بتوانی بینی‌اش را قطع کنی، این

۱. غرر الحکم: ۶۳۲۱، ۲. غرر الحکم: ۹۷۸۶.

۳. بحار الأنوار: ۱۲۱/۵۷/۷۸.

۴. الأمالی للصدوق: ۱۰۴۲/۷۷۰.

۵. الکافی: ۳/۱۱۷/۲.

فَعَلْتُ. قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَلَا تَفْعَلْ. ثُمَّ
قَالَ: إِنِّي لَأَسْمَعُ الرَّجُلَ يَسُبُّ عَلِيًّا
وَأَسْتَرِي مِنْهُ بِالسَّارِيَةِ، فَإِذَا فَرَعَ أَمِيَّتُهُ
فَصَافَحْتُهُ^۱.

کار را می‌کنی. عرض کردم: آری. حضرت
فرمود: اما این کار را مکن. سپس فرمود:
من می‌شنوم کسی به علی ناسزا می‌گوید.
از او در پناه ستونی پنهان می‌شوم و چون
ناسزاگوئی‌هایش تمام شد، پیش او می‌روم
و با وی دست می‌دهم.

۵۷۲۲. الإمام الصادق عليه السلام: جاء جبرئيل عليه السلام إلى
النبي صلى الله عليه وآله فقال: يا محمد، ربك يقرئك
السلام ويقول لك: دارِ خلقِي^۲.

۵۷۲۲. امام صادق عليه السلام: جبرئیل نزد پیامبر
آمد و گفت: ای محمد! پروردگارت تو را
سلام می‌رساند و می‌فرماید: با بندگانم
مدارا کن.

۵۷۲۵. عنه عليه السلام - في قوله تعالى: ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ
حُسْنًا﴾^۳ - أي للناس كلهم مؤمنهم
ومُخالفهم، أمّا المؤمنون فَيَبْسُطُ لَهُمْ
وَجْهَهُ، وَأَمّا الْمُخَالِفُونَ فَيَكْلُمُهُم بِالْمُدَارَاةِ
لِاجْتِدَائِهِمْ إِلَى الْإِيمَانِ، فَإِنَّهُ بِأَيْسَرٍ مِنْ
ذَلِكَ يَكْفُ شُرُورَهُمْ عَنْ نَفْسِهِ، وَعَنْ
إِخْوَانِهِ الْمُؤْمِنِينَ^۴.

۵۷۲۵. امام صادق عليه السلام - درباره آیه: «و با مردم نیک
سخن گوید» - فرمود: مقصود، همه
مردمان اعم از مؤمن و مخالفان است. اما با
مؤمنان، باید گشاده رو بود و اما با مخالفان
باید به نرمی و مدارا سخن گفت، تا به
سوی ایمان کشیده شوند و کمترین ثمرش
این است که خود و برادران مؤمنش را از
گزند آنان مصون می‌دارد.

۵۷۲۶. عنه عليه السلام: إِنَّ مُدَارَاةَ أَعْدَاءِ اللَّهِ مِنْ أَفْضَلِ
صَدَقَةِ الْمَرْءِ عَلَى نَفْسِهِ وَإِخْوَانِهِ^۵.

۵۷۲۶. امام صادق عليه السلام: مدارا کردن با دشمنان خدا
از بهترین صدقه‌هایی است که انسان برای
خود و برادرانش می‌دهد.

۵۷۲۷. الإمام الرضا عليه السلام - عِنْدَمَا سُئِلَ عَنِ الْعَقْلِ -:
التَّجَرُّعُ لِلْغُصَّةِ، وَمُدَاهَنَةُ الْأَعْدَاءِ، وَمُدَارَاةُ
الْأَصْدِقَاءِ^۶.

۵۷۲۷. امام رضا عليه السلام - در پاسخ به این سؤال که
عقل چیست - فرمود: جام اندوه را جرعه
جرعه نوشیدن، با دشمنان مسامحه کردن
و با دوستان مدارا نمودن.

۱. المحاسن: ۱/۴۰۵/۹۱۸، ۲. الكافي: ۲/۱۱۶/۲.

۳. البقرة: ۸۳. ۴. بحار الأنوار: ۷۵/۴۰۱/۴۲.

۵. التفسير المنسوب إلى الإمام العسكري عليه السلام: ۲۴۱/۳۵۴.

۶. الأمالي للصادق: ۲۴۱/۳۵۸.

۱۱۹۵

ثَمَرَةُ الْمُدَارَاةِ

۵۷۲۸. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: دَارِ النَّاسِ تَسْتَمِتُ بِإِخَائِهِمْ،
وَالْقَهْمُ بِالْبِشْرِ تَمُتُ أَضْغَانُهُمْ^۱.

۵۷۲۹. عنه عليه السلام: دَارِ النَّاسِ تَأْمَنُ غَوَائِلُهُمْ، وَتَسْلَمُ
مِنْ مَكَائِدِهِمْ^۲.

۵۷۳۰. عنه عليه السلام: سَلَامَةُ الدِّينِ وَالْدُّنْيَا فِي مُدَارَاةِ
النَّاسِ^۳.

۵۷۳۱. عنه عليه السلام: مَنْ دَارَى أَضْدَادَهُ أَمِنَ
الْمُحَارِبَ^۴.

۵۷۳۲. الخصال عن حذيفة بن منصور: سمعت أبا
عبد الله عليه السلام يقول: إِنَّ قَوْماً مِنْ قُرَيْشٍ قَلَّتْ
مُدَارَاتُهُمْ لِلنَّاسِ فَتَفَقَّوْا مِنْ قُرَيْشٍ، وَإِنَّمَا اللَّهُ
مَا كَانَ بِأَحْسَابِهِمْ بِأَسَّ. وَإِنَّ قَوْماً مِنْ
غَيْرِهِمْ حَسُنَتْ مُدَارَاتُهُمْ فَالْحَقُّوا بِالْبَيْتِ
الرَّفِيعِ.

قال: ثُمَّ قَالَ: مَنْ كَفَّ يَدَهُ عَنِ النَّاسِ
فَإِنَّمَا يَكْفُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً، وَيَكْفُونَ عَنْهُ
أَيَادِي كَثِيرَةٍ^۵.

۱۱۹۶

عَاقِبَةُ مَنْ لَمْ تُصْلِحْهُ الْمُدَارَاةُ

۵۷۳۳. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: مَنْ لَمْ يُصْلِحْهُ حُسْنُ

۱۱۹۵

ثَمَرَةُ مُدَارَاةِ كَرْدَن

۵۷۲۸. امام علی علیه السلام: با مردم مدارا کن، تا از
برادری آنان بهره مند شوی و با روی خوش با
آنان برخورد کن، تا کینه هایشان بمیرد.

۵۷۲۹. امام علی علیه السلام: با مردم مدارا کن، تا از
گزندهایشان ایمن شوی و از نیرنگهایشان
سالم مانی.

۵۷۳۰. امام علی علیه السلام: سلامت دین و دنیا، در مدارا
کردن با مردم است.

۵۷۳۱. امام علی علیه السلام: هر که با دشمنان خود مدارا
کند، از جنگجو در امان ماند.

۵۷۳۲. الخصال - به نقل از حذیفه بن منصور:
شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود: گروهی از
قریش با مردم کمتر راه مدارا پیش گرفتند و
از این رو از قریش رانده شدند، حال آن که
به خدا سوگند، از نظر نژاد مشکلی نداشتند
اما گروهی از غیر قریش با مردم، نیکو
مدارا کردند و در نتیجه به خاندان بلند پایه
پیوستند.

سپس فرمود: کسی که دست [آزار]
خود را از مردم باز دارد، تنها یک دست از
آنها باز داشته است، ولی مردم دستهای
بسیاری را از او باز می دارند.

۱۱۹۶

فرجام کسی که با مدارا اصلاح نشود

۵۷۳۳. امام علی علیه السلام: کسی که حُسن مدارا

۱. غرر الحکم: ۵۱۲۹. ۲. غرر الحکم: ۵۱۲۸.

۳. غرر الحکم: ۵۶۱۰. ۴. غرر الحکم: ۸۵۳۹.

۵. الخصال: ۶۰/۱۷.

المُدَارَاةُ أَصْلَحُهُ سُوءُ الْمُكَافَاةِ^۱.

اصلاحش نکند، مکافات بد او را درست گرداند.

۵۷۳۴. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - مِنْ كَلَامٍ لَهُ يُؤَيِّخُ فِيهِ أَصْحَابُهُ -:
كَمْ أَدَارِيكُمْ كَمَا تُدَارِي الْبَكَارُ الْعَمِدَةَ،
وَالثِّيَابُ الْمُتَدَاعِيَّةُ، كُلَّمَا حِيَصَتْ مِنْ
جَانِبٍ تَهْتَكَتْ مِنْ آخَرٍ... وَإِنِّي لَعَالِمٌ بِمَا
يُصْلِحُكُمْ وَيُقِيمُ أَوْدَكُمْ، وَلَكِنِّي لَا أَرَى
إِصْلَاحَكُمْ بِإِفْسَادِ نَفْسِي^۲.

۵۷۳۴. امام علی علیه السلام - در سخنان خویش در
سرزنش اصحابش - فرمود: تا چند با شما
مانند شتران جوان زخمین پشت و
جامه های پوسیده مدارا کنم! جامه هایی که
چون از یک سو آنها را می دوزند از سوی
دیگر پاره می شود... من می دانم که چه
چیز شما را اصلاح می کند و کجی و
انحراف شما را راست می گرداند، اما من
اصلاح شما را با تباه کردن خودم روا
نمی دانم.

۵۷۳۵. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - مِنْ كَلَامٍ لَهُ فِي سُحْرَةِ الْيَوْمِ الَّذِي
ضُرِبَ فِيهِ -: مَلَكْتُنِي عَيْنِي وَأَنَا جَالِسٌ،
فَسَنَحَ لِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ
اللَّهِ، مَاذَا لَقِيتَ مِنْ أُمَّتِكَ مِنَ الْأَوْدِ وَاللَّدْدِ؟
فَقَالَ: أَدْعُ عَلَيْهِمْ، فَقُلْتُ: أَبْدَلْنِي اللَّهُ بِهِمْ
خَيْرًا مِنْهُمْ، وَأَبْدَلَهُمْ بِي شَرًّا لَهُمْ مِنِّي^۳.

۵۷۳۵. امام علی علیه السلام - در سخنان خویش در
سحرگاه روزی که ضربت خورد - فرمود:
نشسته بودم که خواب چشمانم را زبود و
در این هنگام پیامبر خدا ﷺ بر من آشکار
گشت. عرض کردم: ای رسول خدا! از
امت تو چه کژیها و دشمنیها که ندیدم؟
فرمود: نفریشان کن. من گفتم: خداوند به
جای آنها، بهترین افراد را به من دهد و به
جای من بدترین کس را بر آنان مسلط کند.

۱. غرر الحکم: ۸۲۰۲. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۶۹.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۷۰.

دعا

ولمزيد الاطلاع راجع:

نهج الدعاء.

بحار الأنوار: ٢٨٦-٣٩٤ وج ٩٤ و ٩٥ وأبواب الدعاء.

وسائل الشيعة: ١٠٨٣/٤ وأبواب الدعاء.

بحار الأنوار: ٣٣٩/٨٦ وأدعية الساعات.

بحار الأنوار: ١٣٢/٩٧ وج ٩٨ وكتاب أعمال السنين والشهور والأيام.

كنز العمال: ٢/٦٢-٢٣٩، ١٢-٦١، ٧٠١، ٧٠٦، ٨٠٦ وفي الدعاء.

انظر:

الحرب: باب ٧٦٧، الاستخارة: باب ١١٨٩، الرزق: باب ١٤٩٤.

الصبح: باب ٢١٣٥، الظلم: باب ٢٤٣٢.

۱۱۹۷

الدُّعَاءُ

الکتاب:

﴿قُلْ مَا يَغْنَبُ بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾^۱

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^۲

الحديث:

۵۷۳۶. رسول الله ﷺ: تَرَكُ الدُّعَاءَ مَعْصِيَةٌ^۳

۵۷۳۷. عنه ﷺ: الدُّعَاءُ مَخَّ الْعِبَادَةِ، وَلَا يَهْلِكُ مَعَ الدُّعَاءِ أَحَدٌ^۴

۵۷۳۸. عنه ﷺ: الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعَمُودُ الدِّينِ وَنُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ^۵

۵۷۳۹. عنه ﷺ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الدُّعَاءِ^۶

۵۷۴۰. عنه ﷺ: إِنَّ أَعْجَزَ النَّاسِ مَنْ عَجَزَ عَنِ الدُّعَاءِ^۷

۱۱۹۷

دعا

قرآن:

«بگو: اگر دعای شما نباشد، پروردگارم هیچ اعتنایی به شما نمی‌کند، در حقیقت شما به تکذیب پرداخته‌اید و به زودی [عذاب با شما] قرین خواهد بود».

«پروردگارتان گفت: بخوانید مرا، تا شما را پاسخ گویم. آنهایی که از عبادت من سرکشی می‌کنند زوداً که با خواری به جهنم درآیند».

حدیث: *کتابخانه مجلس شورای اسلامی*

۵۷۳۶. پیامبر خدا ﷺ: ترک دعا گناه است.

۵۷۳۷. پیامبر خدا ﷺ: دعا مغز عبادت است و با وجود دعا هیچ کس هلاک نمی‌شود.

۵۷۳۸. پیامبر خدا ﷺ: دعا سلاح مؤمن، ستون دین، و نور آسمانها و زمین است.

۵۷۳۹. پیامبر خدا ﷺ: نزد خداوند متعال چیزی گرامیتر از دعا نیست.

۵۷۴۰. پیامبر خدا ﷺ: ناتوانترین مردم کسی است که از دعا کردن ناتوان باشد.

۱. الفرقان: ۷۷. ۲. غافر: ۶۰.

۳. تنبيه الخواطر: ۱۲۰/۲. ۴. بحار الأنوار: ۳۷/۳۰۰/۹۳.

۵. الکافی: ۱/۴۶۸/۲. ۶. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۴/۹۳.

۷. الأمالی للطوسي: ۱۳۶/۸۹.

۵۷۳۱. عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ، فَإِذَا أَدِنَ اللَّهُ لِلْعَبْدِ فِي الدُّعَاءِ فَتَحَ لَهُ بَابَ الرَّحْمَةِ، إِنَّهُ لَنْ يَهْلِكَ مَعَ الدُّعَاءِ أَحَدٌ.^۱

۵۷۳۲. عنه عليه السلام: أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ.^۲

۵۷۳۳. عنه عليه السلام: عَمَلُ الْبِرِّ كُلُّهُ نِصْفُ الْعِبَادَةِ، وَالدُّعَاءُ نِصْفُ.^۳

۵۷۳۴. عنه عليه السلام: يَدْخُلُ الْجَنَّةَ رَجُلَانِ كَانَا يَعْمَلَانِ عَمَلًا وَاحِدًا، فَيَرَى أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ فَوْقَهُ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، بِمَا أُعْطِيتَهُ وَكَانَ عَمَلُنَا وَاحِدًا؟ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: سَأَلَنِي وَلَمْ تَسْأَلْنِي.^۴

۵۷۳۵. الإمام علي عليه السلام - فَمَسِي وَصِيَّتِهِ لِأَيِّمِ الْحَسَنِ عليه السلام -: إِعْلَمُ أَنَّ الَّذِي بِيَدِهِ خَزَائِنُ مَلَكُوتِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ قَدْ أَدِنَ لِدُعَائِكَ، وَتَكَفَّلَ لِإِجَابَتِكَ، وَأَمَرَكَ أَنْ تَسْأَلَهُ لِيُعْطِيكَ، وَهُوَ رَحِيمٌ كَرِيمٌ، لَمْ يَجْعَلْ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ مَنْ يَحْجُبُكَ عَنْهُ، وَلَمْ يُلْجِئِكَ إِلَى مَنْ يَشْفَعُ لَكَ إِلَيْهِ ... ثُمَّ جَعَلَ فِي يَدِكَ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِهِ بِمَا أَدِنَ فِيهِ مِنْ مَسْأَلَتِهِ، فَامْتَنِي شِئْتَ اسْتَفْتَحْتَ بِالدُّعَاءِ أَبْوَابَ خَزَائِنِهِ.^۵

۵۷۳۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: برترین عبادت دعا است. هرگاه خداوند به بنده اذن (توفیق) دعا دهد در رحمت را به روی او بگشاید. با وجود دعا هرگز کسی هلاک نمی شود.

۵۷۳۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: برترین عبادت، دعا است.

۵۷۳۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همه اعمال نیک، نیمی از عبادت است و نیم دیگر عبادت دعا است.

۵۷۳۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دو نفر، که هر دو یک کار کرده اند، به بهشت می روند، اما یکی از آن دو، دیگری را برتر از خود می بیند و می گوید: پروردگارا! عمل ما هر دو یکسان بود، پس برای چه او را مقام بالاتری دادی؟ خداوند تبارک و تعالی می فرماید: او از من درخواست کرد و تو نکردی.

۵۷۳۵. امام علی عليه السلام - در وصیت به فرزند خود حسن عليه السلام - فرمود: بدان که آن کسی که ملکوت و خزاین دنیا و آخرت در دست اوست به تو اجازه داده است تا او را بخوانی و اجابت دعای تو را ضمانت کرده و به تو فرمان داده است که از او بخواهی تا به تو عطا کند و او مهربان و بخشنده است. میان تو و خودش حجابی ننهاد و تو را به آوردن واسطه و میانجی وادار نکرده است ... سپس کلیدهای خزائن و گنجینه هایش را که همان دعا کردن و خواستن از اوست، در اختیار تو نهاد است؛ پس هرگاه تو بخواهی، با دعا کردن درهای گنجینه های او را می گشایی.

۱. نبيه الخواطر: ۲/۲۳۷. ۲. كنز العمال: ۳۱۳۴.

۳. كنز العمال: ۳۱۳۷. ۴. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۲/۹۳.

۵. بحار الأنوار: ۱/۲۰۴/۷۷.

۵۷۲۶. عنه علیه السلام: الدُّعَاءُ مَفَاتِيحُ النَّجَاحِ وَمَقَالِيدُ
الْفَلَاحِ^۱.

۵۷۲۷. عنه علیه السلام: الدُّعَاءُ مَقَالِيدُ الْفَلَاحِ وَمَصَابِيحُ
النَّجَاحِ^۲.

۵۷۲۸. عنه علیه السلام: الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الرَّحْمَةِ وَمِصْبَاحُ
الظُّلْمَةِ^۳.

۵۷۲۹. عنه علیه السلام: أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي
الْأَرْضِ الدُّعَاءُ^۴.

۵۷۵۰. عنه علیه السلام: أَكْثَرُ الدُّعَاءِ تَسْلَمُ مِنْ سَوْرَةِ
الشَّيْطَانِ^۵.

۵۷۵۱. عنه علیه السلام: أَعْلَمُ النَّاسِ بِاللَّهِ سُبْحَانَهُ أَكْثَرُهُمْ
لَهُ مَسْأَلَةً^۶.

۵۷۵۲. الإمامُ الباقر علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ: كَثْرَةُ الْقِرَاءَةِ
أَفْضَلُ أَوْ كَثْرَةُ الدُّعَاءِ؟ - الدُّعَاءُ، أَمَّا
تَسْمَعُ لِقَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿قُلْ مَا يَغْنَأُ بِكُمْ...﴾^۷.

۵۷۵۳. الكافي عن زرارة عن أبي جعفر علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ
عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ
عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ قَالَ: هُوَ
الدُّعَاءُ، وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ.

۵۷۲۶. امام علی علیه السلام: دعا، کلید کامیابی و
رستگاری است.

۵۷۲۷. امام علی علیه السلام: دعا، کلید رستگاری و چراغ
موفقیت است.

۵۷۲۸. امام علی علیه السلام: دعا کلید رحمت و چراغ
تاریکی است.

۵۷۲۹. امام علی علیه السلام: محبوبترین کار نزد خداوند
عزوجل در روی زمین دعاست.

۵۷۵۰. امام علی علیه السلام: بسیار دعا کن، تا از گزند
شیطان در امان بمانی.

۵۷۵۱. امام علی علیه السلام: خدا شناس ترین انسان ها
کسانی اند که بیشتر از دیگران، دست
مستلت به سوی خدا دراز می کنند.

۵۷۵۲. امام باقر علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که زیاد
قرآن خواندن بهتر است یا زیاد دعا کردن؟
- فرمود: دعا کردن. مگر نشنیده ای این
سخن خداوند متعال را که فرمود: «بگو:
پروردگار من از [عذاب] شما چه باک دارد
[اگر دعای شما نباشد]...»؟

۵۷۵۳. الکافی - به نقل از زراره - از امام باقر علیه السلام:
خداوند عزوجل می فرماید: «آنسان که از
عبادت من کبر می ورزند، زودا که با
خواری به جهنم درآیند». حضرت فرمود:
منظور از عبادت، دعاست؛ دعا برترین
عبادت است.

۱. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۱/۹۳.

۲. تنبيه الخواطر: ۱۵۴/۲. ۳. بحار الأنوار: ۳۷/۳۰۰/۹۳.

۴. الکافی: ۸/۴۶۷/۲. ۵. بحار الأنوار: ۶۴/۹/۷۸.

۶. غرر الحکم: ۳۲۶۰. ۷. بحار الأنوار: ۳۰/۲۹۹/۹۳.

قُلْتُ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ»^۱؟ قَالَ:
الْأَوَّاهُ هُوَ الدَّعَاءُ.^۲

۵۷۵۴. الإمام الباقر علیه السلام: مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ
مِنْ أَنْ يُسْأَلَ.^۳

۵۷۵۵. الكافي عن ميسر بن عبد العزيز عن أبي عبد
الله علیه السلام: قَالَ لِي: يَا مَيْسَرُ أَدْعُ وَلَا تَقُلْ: إِنَّ
الْأَمْرَ قَدْ فُرِغَ مِنْهُ، إِنَّ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ
مَنْزِلَةً لَا تُنَالُ إِلَّا بِمَسْأَلَةٍ.^۴

۵۷۵۶. الإمام الصادق علیه السلام: وَاللَّهُ مُصَيِّرُ دُعَاءِ
الْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَهُمْ عَمَلًا يَزِيدُهُمْ بِهِ
فِي الْجَنَّةِ.^۵

۵۷۵۷. عنه علیه السلام: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام رَجُلًا
دُعَاءً.^۶

۵۷۵۸. الكافي عن زرارة عن رجل: قَالَ أَبُو عَبْدِ
الله علیه السلام: أَدْعُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَلَا تَقُلْ: إِنَّ الْأَمْرَ
قَدْ فُرِغَ مِنْهُ.

قال زرارة: إِنَّمَا يَعْنِي لَا يَمْنَعُكَ إِيْمَانُكَ
بِالْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ أَنْ تَبَالِغَ بِالْدُعَاءِ وَتَسْجُتْهُدَ
فِيهِ - أَوْ كَمَا قَالَ -.^۷

(انظر كنز العمال: ۲/ ۶۲).

۱. التوبة: ۱۱۴. ۲. الكافي: ۲/ ۴۶۶/ ۱.

۳. بحار الأنوار: ۷۲/ ۳۹۳/ ۶۹.

۴. الكافي: ۳/ ۴۶۶/ ۲. ۵. بحار الأنوار: ۳/ ۲۹۴/ ۷۸.

۶. الكافي: ۸/ ۴۶۸/ ۲. ۷. الكافي: ۷/ ۴۶۷/ ۲.

عرض کردم: مقصود از «اَوَّاه» در آیه
«همانا ابراهیم اَوَّاه و بردبار بود» چیست؟
حضرت فرمود: اَوَّاه، یعنی کسی که بسیار
دعا کند.

۵۷۵۴. امام باقر علیه السلام: نزد خدا چیزی محبوبتر از
این نیست که از او درخواست شود.

۵۷۵۵. الكافي - به نقل از ميسر بن عبد العزيز -:
امام صادق علیه السلام به من فرمود: ای ميسر دعا
کن و مگو: کار از کار گذشته است [و آنچه
مقدر شده همان می شود]، همانا نزد
خداوند عزوجل مقام و منزلتی است که
جز با درخواست به دست نمی آید.

۵۷۵۶. امام صادق علیه السلام: خداوند دعای مؤمنان را
برای آنان تبدیل به عمل می کند و به سبب
آن، در بهشت به ایشان فزونی می دهد.

۵۷۵۷. امام صادق علیه السلام: امیرالمؤمنین مردی بود که
بسیار دعا می کرد.

۵۷۵۸. الكافي - به نقل از زرارة از مردی -: امام
صادق علیه السلام فرمود: خداوند عزوجل را
بخوان و مگو: کار از کار گذشته است.

زراره می گوید: مقصود آن حضرت
این است که ایمان تو به قضا و قدر، مانع از
این نشود که در دعا کردن اصرار و
پافشاری کنی - یا آن گونه که [زراره] گفته
است -.

۱۱۹۸

الدُّعَاءُ بِسِلَاحِ الْأَنْبِيَاءِ

۵۷۵۹. فلاح السائل عن السكوني عن الإمام الصادق
عن أبيه عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا أَدْلِكُكُمْ
عَلَى سِلَاحٍ يُنَجِّيكُمْ مِنْ عَدُوِّكُمْ، وَيُدِيرُ
أَرْزَاقَكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى. قَالَ: تَدْعُونَ رَبَّكُمْ
بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، فَإِنَّ الدُّعَاءَ بِسِلَاحِ الْمُؤْمِنِينَ^۱.

۵۷۶۰. الإمام علي عليه السلام: نِعَمَ السِّلَاحُ الدُّعَاءُ^۲.

۵۷۶۱. عنه عليه السلام: الدُّعَاءُ تُرْسُ الْمُؤْمِنِ^۳.

۵۷۶۲. الإمام الصادق عليه السلام: الدُّعَاءُ أَنْفَذَ مِنَ السَّنَانِ^۴.

۵۷۶۳. عنه عليه السلام: إِنَّ الدُّعَاءَ أَنْفَذَ مِنَ السِّلَاحِ
الْحَدِيدِ^۵.

۵۷۶۴. عنه عليه السلام: الدُّعَاءُ أَنْفَذَ مِنَ السَّنَانِ الْحَدِيدِ^۶.

۵۷۶۵. الكافي عن الإمام الرضا عليه السلام: عَلَيْكُمْ
بِسِلَاحِ الْأَنْبِيَاءِ. فَقِيلَ: وَمَا سِلَاحُ الْأَنْبِيَاءِ؟
قَالَ: الدُّعَاءُ^۷.

۱۱۹۹

الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ الْمُبْرَمَ

۵۷۶۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا يَرُدُّ الْقَضَاءُ إِلَّا الدُّعَاءُ^۸.

۱۱۹۸

دعا، سلاح پیامبران است

۵۷۵۹. فلاح السائل - به نقل از سکونی - از امام
صادق از پدرش [امام باقر عليه السلام]: پیامبر
خدا ﷺ فرمود: آیا سلاحی را به شما نشان
دهم که از دشمنان نجاتتان می دهد و
روزی تان را زیاد می کند؟ عرض کردند:
آری. فرمود: شب و روز به درگاه پروردگارتان
دعا کنید؛ زیرا سلاح مؤمنین دعا است.

۵۷۶۰. امام علی عليه السلام: چه خوب سلاحی است دعا.

۵۷۶۱. امام علی عليه السلام: دعا سپر مؤمن است.

۵۷۶۲. امام صادق عليه السلام: دعا، کاری تر از نیزه است.

۵۷۶۳. امام صادق عليه السلام: دعا، کاری تر از سلاح تیز
است.

۵۷۶۴. امام صادق عليه السلام: دعا از نیزه کاری تر
است.

۵۷۶۵. الکافی: امام رضا عليه السلام فرمود: بر شما باد
سلاح پیامبران. عرض شد: سلاح پیامبران
چیست؟ فرمود: دعا.

۱۱۹۹

دعا، قضای حتمی را برمی گرداند

۵۷۶۶. پیامبر خدا ﷺ: قضا را چیزی جز دعا بر
نمی گرداند.

۱. فلاح السائل: ۵/۷۲، مکارم الأخلاق: ۱۹۸۰/۸/۲.

۲. غرر الحکم: ۹۹۳۸، ۳. الکافی: ۴/۴۶۸/۲.

۴. مکارم الأخلاق: ۲۰۰۵/۱۲/۲.

۵. بحار الأنوار: ۲۵/۲۹۷/۹۳.

۶. الکافی: ۷/۴۶۹/۲، ۷. الکافی: ۵/۴۶۸/۲.

۸. مکارم الأخلاق: ۱۹۷۸/۷/۲.

۵۷۶۷. عنه علیه السلام: إِنَّ الْحَذَرَ لَا يُنْجِي مِنَ الْقَدَرِ، وَلَكِنْ يُنْجِي مِنَ الْقَدَرِ الدُّعَاءُ.^۱

۵۷۶۸. الإمام زين العابدين علیه السلام: الدُّعَاءُ يَدْفَعُ الْبَلَاءَ النَّازِلَ وَمَا لَمْ يَنْزِلْ.^۲

۵۷۶۹. الكافي عن زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام، قَالَ: قَالَ لِي: أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى شَيْءٍ لَمْ يَسْتَنْ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: الدُّعَاءُ؛ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَقَدْ أُبْرِمَ إِبْرَامًا - وَضَمَّ أَصَابِعُهُ...^۳

۵۷۷۰. مكارم الأخلاق عن هشام بن سالم: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: هَلْ تَعْرِفُونَ طَوْلَ الْبَلَاءِ مِنْ قِصَرِهِ؟ قُلْنَا: لَا، قَالَ: إِذَا أَلْهِمَ أَحَدُكُمْ الدُّعَاءَ عِنْدَ الْبَلَاءِ فَاغْلَمُوا أَنَّ الْبَلَاءَ قَصِيرٌ.^۴

۵۷۷۱. الإمام الكاظم علیه السلام: عَلَيْكُمْ بِالدُّعَاءِ، فَإِنَّ الدُّعَاءَ إِلَهُ، وَالطَّلَبَ إِلَى اللَّهِ يَرُدُّ الْبَلَاءَ وَقَدْ قُدِّرَ وَقُضِيَ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا إِمْضَاؤُهُ، فَإِذَا دُعِيَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ وَسُئِلَ صَرَفَ الْبَلَاءَ صَرْفَهُ.^۵

۵۷۷۲. الكافي عن عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ علیه السلام يَقُولُ: إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ مَا قَدْ قُدِّرَ

۵۷۶۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: پرهیز و حذر کردن، [انسان را] از تقدیر نجات نمی دهد، اما دعا از تقدیر نجات می دهد.

۵۷۶۸. امام زین العابدین علیه السلام: دعا، بلای نازل شده و نازل نشده را دفع می کند.

۵۷۶۹. الكافي - به نقل از زراره -: امام باقر علیه السلام به من فرمود: آیا تو را به چیزی راهنمایی نکنم که پیامبر خدا صلی الله علیه و آله در آن استثنا نزده است؟ عرض کردم: آری. فرمود: دعا، قضا را - گرچه حتمی و قطعی شده باشد - بر می گرداند. حضرت [برای تشبیه و بیان قضای محتوم] انگشتانش را به هم چسباند.

۵۷۷۰. مكارم الأخلاق - به نقل از هشام بن سالم -: امام صادق علیه السلام خطاب به اصحاب خود - فرمود: آیا طولانی بودن بلا را از کوتاه بودن آن باز می شناسید؟ عرض کردیم: خیر. فرمود: هرگاه به یکی از شما در بلا و گرفتاری، دعا کردن الهام شد، بدانید که بلا کوتاه است [و به زودی رفع می شود].

۵۷۷۱. امام کاظم علیه السلام: بر شما باد دعا کردن؛ زیرا دعا به درگاه خدا و مسئلت کردن از او، بلایی را که قضا و قدر الهی به آن تعلق گرفته و فقط مانده که قطعی شود، دفع می کند. پس، چون خداوند عز و جل خوانده شود و از او دفع بلا مسئلت گردد، آن را بر می گرداند.

۵۷۷۲. الكافي - به نقل از عمر بن یزید -: حضرت ابوالحسن (امام کاظم) علیه السلام شنیدم که می فرمود: دعا آنچه را که مقدر شده و

۱. بحار الأنوار: ۳۷/۳۰۰/۹۳، كنز العمال: ۳۱۲۳ نحوه.

۲. الكافي: ۵/۴۶۹/۲. ۳. الكافي: ۶/۴۷۰/۲.

۴. مكارم الأخلاق: ۱۹۸۹/۹/۲.

۵. الكافي: ۸/۴۷۰/۲.

وَمَا لَمْ يَقْدَرْ، قُلْتُ: وَمَا قَدْ قُدِّرَ عَرَفْتُهُ فَمَا لَمْ يَقْدَرْ؟ قَالَ: حَتَّى لَا يَكُونَ^۱.

۱۲۰۰

الدُّعَاءُ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ

۵۷۷۳. الإمام الصادق عليه السلام: عَلَيْكَ بِالدُّعَاءِ، فَإِنَّ فِيهِ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ^۲.

۵۷۷۴. بحار الأنوار عن محمد بن مسلم: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: فِي هَذِهِ الْحَبَّةِ السَّوْدَاءِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا السَّامَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، ثُمَّ قَالَ: أَلَا أَخْبِرُكَ بِمَا فِيهِ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسَامٍ؟ قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: الدُّعَاءُ^۳.

۱۲۰۱

الدُّعَاءُ يَدْفَعُ أَنْوَاعَ الْبَلَاءِ

۵۷۷۵. رسول الله صلى الله عليه وآله: ادْفَعُوا أَبْوَابَ الْبَلَاءِ بِالدُّعَاءِ^۴.

۵۷۷۶. عنه عليه السلام: ادْفَعُوا أَبْوَابَ الْبَلَاءِ بِالِاسْتِغْفَارِ^۵.
۵۷۷۷. الإمام علي عليه السلام: ادْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ عَنْكُمْ بِالدُّعَاءِ قَبْلَ وُرُودِ الْبَلَاءِ، فَوَالَّذِي فَلَقَ

آنچه را که مقدر نشده است بر می گردانند. عرض کردم: مقدر شده را دانستم، اما آنچه را مقدر نشده چگونه دفع می کند؟ فرمود: [دعا می کند] تا مقدر نشود.

۱۲۰۰

دعا، شفای هر دردی است

۵۷۷۳. امام صادق عليه السلام: هر تو باد دعا کردن که آن شفای هر دردی است.

۵۷۷۴. بحار الأنوار - به نقل از محمد بن مسلم -: به امام باقر عليه السلام عرض کردم: [آیا] پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرموده است این سیاه دانه، هر دردی را شفا می دهد بجز مرگ؟ فرمود: آری؛ سپس فرمود: آیا تو را خبر ندهم از چیزی که در آن شفای هر درد و مرگی است؟ عرض کردم: بفرمایید؛ فرمود: دعا.

۱۲۰۱

دعا انواع بلاها را دفع می کند

۵۷۷۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: انواع بلاها را با دعا بر طرف کنید.
۵۷۷۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: انواع بلاها را با استغفار بر طرف کنید.

۵۷۷۷. امام علی عليه السلام: موجهای بلا را پیش از آن که بلا سر رسد، از خود دفع کنید؛ سوگند به

۱. الکافی: ۲/۴۶۹. ۲. مکارم الأخلاق: ۲/۱۲/۲۰۰۸.

۳. بحار الأنوار: ۳۲/۲۹۹/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۳/۲۸۸/۹۳. ۵. الأصول الستة عشر: ۷۷.

الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، لَلْبَلَاءِ أَسْرَعُ إِلَى
الْمُؤْمِنِ مِنْ انْجِدَارِ السَّيْلِ مِنْ أَعْلَى التَّلْعَةِ
إِلَى أَسْفَلِهَا، وَمِنْ رَكُضِ الْبَرَادِينِ^۱.

۵۷۷۸. عنه علیه السلام: إِدْفَعُوا أَمْوَاجَ الْبَلَاءِ بِالدُّعَاءِ،
مَا الْمُبْتَلَى الَّذِي اسْتَدَّرَ بِهِ الْبَلَاءُ بِأَحْوَجَ
إِلَى الدُّعَاءِ مِنَ الْمُعَافَى الَّذِي لَا يَأْمَنُ
الْبَلَاءَ^۲.

۵۷۷۹. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ سَطَوَاتٍ وَنَقَمَاتٍ،
فَإِذَا نَزَلَتْ بِكُمْ فَادْفَعُوهَا بِالدُّعَاءِ، فَإِنَّهُ
لَا يَدْفَعُ الْبَلَاءَ إِلَّا الدُّعَاءُ^۳.

۵۷۸۰. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ علیه السلام: الدُّعَاءُ بَعْدَ مَا يَنْزِلُ
الْبَلَاءُ لَا يَنْتَفَعُ بِهِ^۴.

۵۷۸۱. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ تَخَوَّفَ بَلَاءً يُصِيبُهُ
فَتَقَدَّمَ فِيهِ بِالدُّعَاءِ لَمْ يُرِهِ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ ذَلِكَ
الْبَلَاءَ أَبَدًا^۵.

۵۷۸۲. الإمامُ الْكَاظِمُ علیه السلام: إِنَّ الدُّعَاءَ يَسْتَقْبِلُ الْبَلَاءَ
فَيَتَوَاقَفَانِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ^۶.

(انظر) البلاء: باب ۴۱۷.

آن که دانه را شکافت و مردمان را بیافرید،
شتاب بلا به سوی مؤمن بیشتر است تا
شتاب سیلاب از فراز تپه به پایین آن و از
تاخت اسبهای تاتاری.

۵۷۷۸. امام علی علیه السلام: امواج بلا را با دعا پس زنید؛
بلاییده‌ای که بلا جانش را به لب رسانده
است نیازش به دعا بیشتر از عاقبت
چشیده‌ای نیست که از بلا در امان نیست.

۵۷۷۹. امام علی علیه السلام: همانا خداوند سبحان را
خشمها و کیفرهایی است؛ پس هرگاه بر
شما فرود آمدند، آنها را با دعا دور سازید؛
زیرا که بلا را چیزی جز دعا دور نمی‌کند.

۵۷۸۰. امام زین العابدین علیه السلام: دعا کردن بعد از
نازل شدن بلا، [چندان] فایده‌ای ندارد.

۵۷۸۱. امام صادق علیه السلام: هر که نگران رسیدن بلایی
به خود باشد و پیش از رسیدن بلا دعا کند،
خداوند عز و جل هرگز آن بلا را به او
نرساند.

۵۷۸۲. امام کاظم علیه السلام: همانا دعا به مقابله بلا
می‌رود و تا روز قیامت در برابر هم
می‌ایستند.

۱. الخصال: ۱۰/۶۲۱. ۲. بحار الأنوار: ۳۷/۳۰۱/۹۳.
۳. غرر الحکم: ۳۵۱۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۹/۳۱۴/۹۳.
۵. مکارم الأخلاق: ۱۰/۲/۱۹۹۲.
۶. بحار الأنوار: ۳۵/۳۰۰/۹۳.

۱۲۰۲

التَّقَدُّمُ فِي الدُّعَاءِ

الكتاب:

قرآن:

﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوًا إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ اللَّهُ أَنْدَادًا لِلضَّلِّ عَنْ سَبِيلِهِ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾^۱

﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَائِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ مَرَّ كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا إِلَى ضُرِّ مَسَّهُ كَذَلِكَ زِينٌ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾^۲

﴿أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُ لَكُم خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أُولَهُ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾^۳

(انظر) الزمر: ۴۹، یونس: ۲۲، العنکبوت: ۶۵، الروم: ۳۳، لقمان:

۲۲، الأنعام: ۴۰ و ۴۱ و ۶۳، الإسراء: ۶۷.

الحديث:

۵۷۸۳. رسول الله ﷺ: تَعَرَّفَ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفُكَ فِي الشَّدَّةِ^۴.

۵۷۸۴. عنه ﷺ: إِذَا ذَكَرَ الْعَبْدُ رَبَّهُ فِي الرَّخَاءِ أَنْجَاهُ اللَّهُ مِنَ الْبَلَاءِ^۵.

۵۷۸۵. الإمام زين العابدين ؑ: فِي مُنَاجَاتِهِ - : لَا

۱. الزمر: ۸.

۲. یونس: ۱۲.

۳. النمل: ۶۲.

۴. بحار الأنوار: ۳/۸۷/۷۷.

۵. كنز العمال: ۵۸۹۹.

۱۲۰۲

پیشدستی در دعا

«چون به آدمی گزندى رسد به پروردگارش روى مى آورد و او را مى خواند. آن گاه چون به او نعمتى بخشد همه آن دعاها را که پیش از این کرده بود از یاد مى برد و برای خدا همتایانى قرار مى دهد تا مردم را از طریق او گمراه کند. بگو: اندكى از كُفرت بهره مند شو، كه تو از دوزخيانى».

«چون به آدمی گزندى رسد، [در همه حال] ما را به دعا مى خواند، چه بر پهلو خفته باشد و چه نشسته یا ایستاده و چون آن گزند را از او دور سازیم، چنان مى گذرد كه گویى ما را برای دفع آن گزندى كه به او رسیده بود هرگز نخوانده است. اعمال اسرافكاران اینچنین در نظرشان آراسته شده است».

«یا آن كه درمانده را چون بخواندش پاسخ مى دهد و گرفتارى را او دور مى كند و شما را در زمین، جانشین پیشینیان مى سازد. آیا معبودى همراه خدا هست؟ چه اندك پند مى گیرید».

حدیث:

۵۷۸۳. پیامبر خدا ﷺ: هنگام آسایش، خود را به خدا بشناسان تا هنگام گرفتارى و سختى، تو را بشناسد.

۵۷۸۴. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه بنده در روزگار خوشى به یاد پروردگارش باشد، خداوند او را از بلا مى رهاوند.

۵۷۸۵. امام زين العابدين ؑ: در مُنَاجَاتِ

تَجْعَلَنِي مِمَّنْ يُسَبِّطُهُ الرَّخَاءُ وَيَصْرَعُهُ
الْبَلَاءُ، فَلَا يَدْعُوكَ إِلَّا عِنْدَ حُلُولِ نَازِلَةٍ،
وَلَا يَذْكُرُكَ إِلَّا عِنْدَ وَقُوعِ جَائِحَةٍ، فَيَصْرَعُ
لَكَ خَدَّهُ، وَتُرْفَعُ بِالصَّالَةِ إِلَيْكَ يَدُهُ.^۱

۵۷۸۶. الإمام الباقر علیه السلام: يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ
دُعَاؤُهُ فِي الرَّخَاءِ نَحْوًا مِنْ دُعَائِهِ فِي
الشَّدَّةِ.^۲

۵۷۸۷. الإمام الصادق علیه السلام: مَنْ تَقَدَّمَ فِي الدُّعَاءِ
اسْتُجِيبَ لَهُ إِذَا نَزَلَ بِهِ الْبَلَاءُ، وَقَالَتِ
الْمَلَائِكَةُ: صَوْتُ مَعْرُوفٍ، وَلَمْ يُحْجَبْ عَنِ
السَّمَاءِ، وَمَنْ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الدُّعَاءِ لَمْ
يُسْتَجَبْ لَهُ إِذَا نَزَلَ بِهِ الْبَلَاءُ وَقَالَتِ
الْمَلَائِكَةُ: إِنَّ ذَا الصَّوْتِ لَا نَعْرِفُهُ.^۳

۵۷۸۸. عنه علیه السلام: أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى
دَاوُدَ علیه السلام: أَذْكَرُنِي فِي سَرَائِكَ أَسْتَجِبَ لَكَ
فِي ضَرَّائِكَ.^۴

۱۲۰۳

الْحَثُّ عَلَى الدُّعَاءِ فِي كُلِّ حَاجَةٍ

۵۷۸۹. بحار الأنوار: فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى علیه السلام:
يَا مُوسَى، سَلْنِي كُلَّ مَا تَحْتَاجُ إِلَيْهِ، حَتَّى

خویش - گفت: مرا از آنان قرار مده که
خوشی، سرمستشان می‌کند و بلا و
گرفتاری، از پایشان در می‌آورد. اینان فقط
زمانی تو را می‌خوانند که گرفتار شوند و
تنها هنگامی به یاد تو می‌افتند که به
مصیبتی سخت دچار گردند؛ در این هنگام
در برابر تو به خاک می‌افتند و دست
خواهش به سویت دراز می‌کنند.

۵۷۸۶. امام باقر علیه السلام: سزاوار است که مؤمن هنگام
آسایش همان گونه دعا کند که هنگام
گرفتاری.

۵۷۸۷. امام صادق علیه السلام: کسی که در دعا کردن
پیشدستی کند (همیشه دعا کند نه فقط
موقع بلا و گرفتاری)، هرگاه بلا بر او نازل
شود، دعایش اجابت گردد و فرشتگان
گویند: صدایی آشناست و از آسمان
(درگاه خدا) پوشیده نماند. اما کسی که در
دعا کردن پیشدستی نکند، چون بلا به او
رسد، دعایش مستجاب نشود و فرشتگان
گویند: ما این صدا را نمی‌شناسیم.

۵۷۸۸. امام صادق علیه السلام: خداوند متعال به داود علیه السلام
وحی فرمود که: در زمان آسایش به یاد
من باش، تا من هنگام گرفتاریات دعای
تو را اجابت کنم.

۱۲۰۳

تشویق به دعا کردن برای هر حاجتی

۵۷۸۹. بحار الأنوار: در آنچه خداوند به موسی
وحی کرده است: ای موسی! هر چه نیاز

۱. بحار الأنوار: ۱۹/۱۳۰/۹۴.

۲. الکافی: ۱/۴۸۸/۲. ۳. الکافی: ۱/۴۷۲/۲.

۴. مکارم الأخلاق: ۱۹۹۱/۱۰/۲.

عَلَفَ شَاتِكَ، وَمِلَحَ عَجِينِكَ.^۱

داری از من بخواه، حتی علوفه گوسفند و نمک خمیرت را.

۵۷۹۰. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: سَلُوا اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ مَا بَدَا لَكُمْ مِنْ حَوَائِجِكُمْ حَتَّى شِسَعَ النَّعْلُ؛ فَإِنَّهُ إِنْ لَمْ يُسِّرْهُ لَمْ يَتَّيَسَّرْ.^۲

۵۷۹۰. پیامبر خدا ﷺ: برای هر حاجتی که دارید، حتی اگر بند کفش باشد، دست خواهش به سوی خداوند عز و جل دراز کنید؛ زیرا تا او آن را آسان نگرداند آسان [برآورده] نشود.

۵۷۹۱. عَنْهُ ﷺ: لَيْسَ أَلْ أَحَدُكُمْ رَبُّهُ حَاجَتَهُ كُلَّهَا حَتَّى يَسْأَلَهُ شِسْعَ نَعْلِهِ إِذَا انْقَطَعَ.^۳

۵۷۹۱. پیامبر خدا ﷺ: هریک از شما باید تمام نیازهای خود را از خدا درخواست کند؛ حتی اگر بند کفشش پاره شد، آن را از خدا بخواند.

۵۷۹۲. عَنْهُ ﷺ: لَيْسَ أَلْ أَحَدُكُمْ رَبُّهُ حَاجَتَهُ، حَتَّى يَسْأَلَ الْمِلَحَ وَحَتَّى يَسْأَلَ شِسْعَهُ.^۴

۵۷۹۲. پیامبر خدا ﷺ: هریک از شما باید [همه] حاجت خویش را از پروردگارش بخواند، حتی نمک را از او بخواند و حتی بند کفش خود را از او بخواند.

۵۷۹۳. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ ﷺ: لَا تُحَقِّرُوا صَغِيرًا مِنْ حَوَائِجِكُمْ؛ فَإِنَّ أَحَبَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى أَسْأَلُهُمْ.^۵

۵۷۹۳. امام باقر ﷺ: حاجتهای کوچک خود را خرد و کم اهمیت مشمارید؛ زیرا محبوبترین مؤمنان نزد خداوند متعال کسی است که بیشترین درخواست را داشته باشد.

۵۷۹۴. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: عَلَيْكُمْ بِالْدُّعَاءِ، فَإِنَّكُمْ لَا تَقْرَبُونَ إِلَى اللَّهِ بِمِثْلِهِ، وَلَا تَتَرَكُوا صَغِيرَةً لِصَغَرِهَا أَنْ تَدْعُوا بِهَا، إِنَّ صَاحِبَ الصَّغَارِ هُوَ صَاحِبُ الْكِبَارِ.^۶

۵۷۹۴. امام صادق ﷺ: بر شما باد دعا کردن؛ زیرا با هیچ چیز به مانند دعا، به خدا نزدیک نمی شوید. دعا کردن برای هیچ امر کوچکی را، به خاطر ناچیز بودنش، رها نکنید؛ زیرا حاجتهای کوچک نیز به دست همان کسی است که حاجتهای بزرگ به دست اوست.

۱۲۰۳

الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الْإِجَابَةِ

الکتاب:

﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ

۱۲۰۴

دعا، کلید اجابت است

قرآن:

«چون بندگان من درباره من از تو پرسند، بگو که من

۱. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۳/۹۳.

۲. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۵/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۵/۹۳.

۴. کنز العمال: ۳۱۴۰. ۵. مکارم الأخلاق: ۲۲۷۵/۹۷/۲.

۶. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۳/۹۳.

إِذَا دَعَا نَ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ
يَرْشُدُونَ^۱.

﴿وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾^۲.

الحديث:

۵۷۹۵. رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى... كَانَ
إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ: إِذَا أَحْزَنَكَ أَمْرٌ
تَكَرَّهَهُ فَادْعُنِي أَسْتَجِبْ لَكَ، وَإِنَّ اللَّهَ
أَعْطَى أُمَّتِي ذَلِكَ حَيْثُ يَقُولُ: «ادْعُونِي
أَسْتَجِبْ لَكُمْ»^۳.

۵۷۹۶. عنه ﷺ: مَنْ فُتِحَ لَهُ مِنَ الدُّعَاءِ مِنْكُمْ فَتَحَتْ
لَهُ أَبْوَابُ الْإِجَابَةِ^۴.

۵۷۹۷. عنه ﷺ: مَا كَانَ اللَّهُ لِيَفْتَحَ لِعَبْدٍ الدُّعَاءَ
فِيُغْلِقَ عَنْهُ بَابَ الْإِجَابَةِ، اللَّهُ أَكْرَمُ مِنْ
ذَلِكَ^۵.

۵۷۹۸. عنه ﷺ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ لِعَبْدٍ أَذِنَ
لَهُ فِي الدُّعَاءِ^۶.

۵۷۹۹. عنه ﷺ: مَنْ تَمَنَّى شَيْئًا وَهُوَ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ
رِضًا لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يُعْطَاهُ^۷.

نزدیکم و به ندای کسی که مرا بخواند پاسخ می‌دهم.
پس، باید به ندای من پاسخ دهند و به من ایمان آورند
تا راه راست یابند».

«پروردگارتان گفت: بخوانید مرا تا شما را پاسخ گویم.
آنهايي که از پرستش من کبر می‌ورزند سرکشی
می‌کنند زودا که با خواری به جهنم درآیند».

حدیث:

۵۷۹۵. پیامبر خدا ﷺ: خداوند تبارک و تعالی...
هرگاه پیامبری را می‌فرستاد به او
می‌فرمود: هرگاه امر ناخوشایندی تو را
اندوهگین ساخت مرا بخوان، تا پاسخت
را بدهم. خداوند این را به امت من نیز
ارزانی داشته است، آن جا که می‌فرماید:
«مرا بخوانید تا شما را پاسخ گویم».

۵۷۹۶. پیامبر خدا ﷺ: هر کس از شما که در دعا به
رویش گشوده شد، درهای اجابت نیز به
رویش گشوده شده است.

۵۷۹۷. پیامبر خدا ﷺ: خدا را نسزد که در دعا
را برای بنده‌ای بگشاید ولی در اجابت را به
رویش ببندد. خدا کریمتر از آن است که
چنین کند.

۵۷۹۸. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه خداوند بخواهد که
خواهش بنده‌ای را برآورد، اجازه (توفیق)
دعا کردن به او عطا فرماید.

۵۷۹۹. پیامبر خدا ﷺ: هر که چیزی را آرزو کند و
آن چیز مورد رضای خداوند عز و جل
باشد، از دنیا نرود، تا آن که خداوند آن چیز
را بدو عطا فرماید.

۱. البقرة: ۱۸۶. ۲. غافر: ۶۰.

۳. قرب الإسناد: ۲۷۷/۸۴. ۴. كنز العمال: ۳۱۵۴.

۵. كنز العمال: ۳۱۵۵. ۶. كنز العمال: ۳۱۵۶.

۷. الخصال: ۷/۴.

۵۸۰۰. الإمام علي عليه السلام: مَنْ اسْتَأْذَنَ عَلَى اللَّهِ أَذِنَ لَهُ.^۱

۵۸۰۰. امام علی علیه السلام: هر که از خدا [برای سخن گفتن با او] اجازه بخواهد، خداوند به او اجازه دهد.

۵۸۰۱. عنه عليه السلام: مَنْ قَرَعَ بَابَ اللَّهِ سَبَّحَانَهُ فَتُحَ لَهُ.^۲

۵۸۰۱. امام علی علیه السلام: هر که در [رحمت] خدای سبحان را بگوید، آن در به رویش باز شود.

۵۸۰۲. الإمام الحسن عليه السلام: مَا فَتَحَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَى أَحَدٍ بَابَ مَسْأَلَةٍ فَخَزَنَ عَنْهُ بَابُ الْإِجَابَةِ.^۳

۵۸۰۲. امام حسن علیه السلام: خداوند عز و جل بآب احد باب مسألت (دعا) را به روی هیچ کس نگشود، که باب اجابت را به روی او بسته باشد.

۵۸۰۳. الإمام الصادق عليه السلام: فِي قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿مَا يَفْتَحُ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا﴾^۴ - الدُّعَاءُ.^۵

۵۸۰۳. امام صادق علیه السلام: درباره آیه: «هر رحمتی که خدا بر مردم بگشاید، بازدارنده‌ای برای آن نیست» - فرمود: آن رحمت، دعاست.

۵۸۰۴. عنه عليه السلام: الدُّعَاءُ كَهْفُ الْإِجَابَةِ كَمَا أَنَّ السَّحَابَ كَهْفُ الْمَطَرِ.^۶

۵۸۰۴. امام صادق علیه السلام: دعا، مخزن اجابت است، همچنان که ابر مخزن باران است.

۵۸۰۵. عنه عليه السلام: لَيْسَ مِنْ بَابٍ يُقْرَعُ إِلَّا يُوْشِكُ أَنْ يُفْتَحَ لِصَاحِبِهِ.^۷

۵۸۰۵. امام صادق علیه السلام: هیچ دری نیست که کوبیده شود، مگر آن که به زودی به روی کوبنده باز گردد.

۵۸۰۶. عنه عليه السلام: أَكْثَرُ مِنَ الدُّعَاءِ، فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ، وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ، وَلَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِالدُّعَاءِ، وَلَيْسَ بَابٌ يَكْثُرُ قَرَعُهُ إِلَّا يُوْشِكُ أَنْ يُفْتَحَ لِصَاحِبِهِ.^۸

۵۸۰۶. امام صادق علیه السلام: بسیار دعا کن؛ زیرا دعا کلید هر رحمتی است و مایه روا شدن هر حاجتی و آنچه نزد خداست جز با دعا به دست نمی آید. هیچ دری نیست که بسیار کوبیده شود، مگر آن که به زودی به روی کوبنده در باز گردد.

۵۸۰۷. قرب الإسناد عن البرزنجی: قُلْتُ لِلرُّضَا عليه السلام:

۵۸۰۷. قرب الإسناد - به نقل از برزنجی -:

۱. غرر الحکم: ۸۲۹۱. ۲. غرر الحکم: ۸۲۹۲.

۳. بحار الأنوار: ۷/۱۱۳/۷۸. ۴. فاطر: ۲.

۵. بحار الأنوار: ۳۱/۲۹۹/۹۳.

۶. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۵/۹۳.

۷. الکافی: ۳/۴۶۷/۲. ۸. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۵/۹۳.

جُعِلْتُ فِدَاكَ، إِنِّي قَدْ سَأَلْتُ اللَّهَ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى حَاجَةً مِنْكَ كَذَا وَكَذَا سَنَةً وَقَدْ دَخَلَ
قَلْبِي مِنْ إِطْأَانِهَا شَيْءٌ... فَقَالَ لِي: أَخْبِرْنِي
عَنْكَ لَوْ أَنِّي قُلْتُ قَوْلًا كُنْتَ تَتَّقِي بِهِ مِنِّي؟
قُلْتُ: جَعَلْتُ فِدَاكَ، وَإِذَا لَمْ أَتَّقِ بِقَوْلِكَ
فَبِمَنْ أَتَّقِي؟... قَالَ: فَكُنْ بِاللَّهِ أَوْثَقَ، فَإِنَّكَ
عَلَى مَوْعِدٍ مِنَ اللَّهِ، أَلَيْسَ اللَّهُ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى يَقُولُ: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي
قَرِيبٌ أَجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ
يَرْشُدُونَ﴾^۱!

حضرت رضا علیه السلام عرض کردم: فدایت
شوم، من چند سال است که از خدا حاجتی
می خواهم و از تأخیر در اجابتش در دلم
شبهه ای پدید آمده است... حضرت به من
فرمود: بگو بدانم اگر من سخنی به تو
بگویم، آیا به آن اعتماد می کنی؟ عرض
کردم: فدایت شوم، اگر به سخن شما
اعتماد نکنم، به [سخن] چه کسی اعتماد
کنم؟!... حضرت فرمود: پس، به خدا
بیشتر اعتماد داشته باش؛ زیرا خداوند به
تو [به اجابت] وعده داده است. مگر نه این
که خدای تبارک و تعالی می فرماید: «هرگاه
بندگانم درباره من از تو پرسند، بگو که من
نزدیکم و به ندای کسی که مرا بخواند
پاسخ می دهم. پس، باید به ندای من پاسخ
دهند و به من ایمان آورند تا راه راست یابند؟»

مرکز تحقیقات کتب و تفسیر علوم

۱۲۰۵

شُرَاطُ اسْتِجَابَةِ الدُّعَاءِ

۵۸۰۸. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: إِحْفَظْ آدَابَ الدُّعَاءِ...
فَإِنْ لَمْ تَأْتِ بِشَرْطِ الدُّعَاءِ فَلَا تَنْتَظِرِ
الْإِجَابَةَ... وَاعْلَمْ أَنَّهُ لَوْ لَمْ يَكُنِ اللَّهُ
أَمْرًا بِالدُّعَاءِ لَكُنَّا إِذَا أَخْلَصْنَا الدُّعَاءَ
تَفَضَّلَ عَلَيْنَا بِالْإِجَابَةِ، فَكَيْفَ وَقَدْ
ضَمِنَ ذَلِكَ لِمَنْ أَتَى بِشُرَاطِ الدُّعَاءِ؟^۲

۱۲۰۵

شرایط استجابت دعا

۵۸۰۸. امام صادق علیه السلام: آداب دعا را رعایت کن...
اگر شرایط دعا را به جا نیاوردی، منتظر
اجابت مباش... و بدان که اگر خدا ما را به
دعا کردن فرمان نداده بود، ولی ما خالصانه
او را می خواندیم، باز از روی فضل و کرم
اجابت می کرد، پس، چه رسد به این که
خودش اجابت دعای کسی را که شرایط آن
را به جا آورد ضمانت کرده است.

۱. البقرة: ۱۸۶.

۲. قرب الإسناد: ۱۳۵۸/۳۸۵.

۳. بحار الأنوار: ۳۶/۳۲۲/۹۳.

۱۲۰۶

أهمُّ شرائطِ الاستجابة

۱- المعرفة

۵۸۰۹. رسولُ الله ﷺ: يَقُولُ اللهُ عَزَّوَجَلَّ: مَنْ سَأَلَنِي وَهُوَ يَعْلَمُ أَنِّي أَضُرُّ وَأَنْفَعُ أُسْتَجِيبُ لَهُ.^۱

۵۸۱۰. الإمامُ الصادقُ ﷺ: وَقَدْ سَأَلَهُ قَوْمٌ: نَدْعُو فُلَانًا يُسْتَجَابُ لَنَا؟! -: لَأَنْكُمْ تَدْعُونَ مَنْ لَا تَعْرِفُونَهُ.^۲

۵۸۱۱. عنه ﷺ: - فِي قَوْلِهِ: «فَلَيْسَتْجِيبُوا لِي وَلِيُؤْمِنُوا بِي»^۳ -: يَعْلَمُونَ أَنِّي أَقْدِرُ عَلَى أَنْ أُعْطِيَهُمْ مَا يَسْأَلُونَنِي.^۴

(انظر الدعاء: باب ۱۲۱۵، حديث ۵۹۲۸).

۲- العمل بما تقتضيه المعرفة

الكتاب:

«يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِنِّي فَازِهِبُونَ»^۵.

الحديث:

۵۸۱۲. بحار الأنوار: فِيمَا أَوْحَى اللهُ إِلَى مُوسَى ﷺ:

۱. عدة الداعي: ۱۳۱. ۲. بحار الأنوار: ۴/۳۶۸/۹۳.

۳. البقرة: ۱۸۶. ۴. بحار الأنوار: ۳۷/۳۲۳/۹۳.

۵. البقرة: ۴۰.

۱۲۰۶

مهمترین شرایط استجابت دعا

۱- شناخت

۵۸۰۹. پیامبر خدا ﷺ: خدائوند عزوجل می فرماید: هر کس با آگاهی از این نکته که سود و زیان به دست من است، از من چیزی بخواهد، اجابتش می گویم.

۵۸۱۰. امام صادق ﷺ: در پاسخ به گروهی که از ایشان پرسیدند: چرا ما دعا می کنیم اما مستجاب نمی شود؟ - فرمود: چون کسی را می خوانید که نمی شناسیدش.

۵۸۱۱. امام صادق ﷺ: درباره آیه: «پس، دعوت مرا اجابت کنند و به من ایمان آورند» - فرمود: یعنی بدانند که من می توانم آنچه را از من می خواهند به آنان بدهم.

۲- عمل کردن به مقتضای شناخت

قرآن:

«ای بنی اسرائیل! نعمتی را که به شما ارزانی داشتم، به یاد بیاورید و به عهد من وفا کنید تا به عهد شما وفا کنم و از من بترسید».

حدیث:

۵۸۱۲. بحار الأنوار: خدائوند متعال به موسی ﷺ:

یا موسی، اذْغُنِي بِالْقَلْبِ النَّقِيِّ وَاللِّسَانِ
الصَّادِقِ.^۱

وحی فرمود که: ای موسی! مرا با دل پاک و
زبان راست بخوان.

۵۸۱۳. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الدَّاعِي بِلا عَمَلٍ كَالزَّامِي بِلا
وَتَرٍ.^۲

۵۸۱۳. پیامبر خدا ﷺ: کسی که دعا کند و عمل
نکند، مانند کسی است که با کمان بی زه،
تیر اندازد.

۵۸۱۴. عَنْهُ ﷺ: يَكْفِي مِنَ الدُّعَاءِ مَعَ الْبِرِّ مَا يَكْفِي
الطَّعَامَ مِنَ الْمِلْحِ.^۳

۵۸۱۴. پیامبر خدا ﷺ: به مقداری که نمک برای
غذا لازم است، دعا کردن با کار نیک لازم
است.

۵۸۱۵. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى:
«أَذْغُونِي أُسْتَجِبْ لَكُمْ»^۴ فَمَا بَالُنَا نَدْعُو فَلَا
نُجَابُ؟ - لَأَنَّ قُلُوبَكُمْ خَائِتٌ بِشِمَانِي
خِصَالٍ: أَوَّلُهَا أَنَّكُمْ عَرَفْتُمْ اللَّهَ فَلَمْ تُؤَدُّوا
حَقَّهُ كَمَا أَوْجَبَ عَلَيْكُمْ، فَمَا أُغْنَتْ عَنْكُمْ
مَعْرِفَتُكُمْ شَيْئاً... فَأَيُّ دُعَاءٍ يُسْتَجَابُ لَكُمْ
مَعَ هَذَا وَقَدْ سَدَدْتُمْ أَبْوَابَهُ وَطُرُقَهُ؟^۵

۵۸۱۵. امام علی ﷺ - در پاسخ به این سؤال که
خداوند فرموده است: «مرا بخوانید،
اجابتان می‌کنم»، پس، چرا دعا می‌کنیم
ولی دعايمان اجابت نمی‌شود - فرمود:
زیرا دل‌های شما هشت خیانت کرده است:
نخستین آنها این است که شما خدا را
شناختید اما حق او را چنان که بر شما
واجب کرده است ادا نکردید؛ بنا بر این،
شناخت شما به کارتان نیامد... وقتی درها
و راه‌های دعا را بسته‌اید چه دعایی از شما
مستجاب می‌شود؟!

۵۸۱۶. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ - أَيْضاً: - لَأَنَّكُمْ لَا تَفُونَ
لِلَّهِ بِعَهْدِهِ وَأَنَّ اللَّهَ يَقُولُ: «أَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ
بِعَهْدِكُمْ»، وَاللَّهُ لَوْ وَفَيْتُمْ لِلَّهِ لَوْفَى اللَّهِ لَكُمْ.^۶

۵۸۱۶. امام صادق ﷺ - نیز در پاسخ به همین
پرسش - فرمود: زیرا شما به عهد و پیمان
خدا وفا نمی‌کنید. خداوند می‌فرماید: «به
عهد من وفا کنید به عهد شما وفا می‌کنم».
به خدا قسم اگر به عهدتان با خدا وفا
می‌کردید، خداوند به عهدش با شما وفا
می‌کرد.

۵۸۱۷. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا دَعَا اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
بِنَيَّْةٍ صَادِقَةٍ وَقَلْبٍ مُخْلِصٍ أُسْتَجِيبَ لَهُ بَعْدَ
وَفَائِهِ بِعَهْدِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، وَإِذَا دَعَا اللَّهَ

۵۸۱۷. امام صادق ﷺ: هرگاه بنده با نیتی راست
و درست، و دلی با اخلاص، خداوند
تبارک و تعالی را بخواند و به عهد خداوند

۱. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۱/۹۳.

۲. بحار الأنوار: ۱۷/۳۱۲/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۱/۳۰۵/۹۳. ۴. غائر: ۶۰.

۵. أعلام الدین: ۲۶۹، انظر تمام الحديث.

۶. بحار الأنوار: ۳/۳۶۸/۹۳.

عَزَّوَجَلَّ لِغَيْرِ نِيَّةٍ وَإِخْلَاصٍ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ،
أَلَيْسَ اللَّهُ تَعَالَى يَقُولُ: ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ
بِعَهْدِكُمْ﴾؟ فَمَنْ وَفَى أُوفِيَ لَهُ.^۱

۳- طِيبُ الْقَلْبِ

۵۸۱۸. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: خَيْرُ الدُّعَاءِ مَا صَدَرَ عَنِ
صَدْرِ تَقِيٍّ وَقَلْبِ تَقِيٍّ.^۲

عَزَّوَجَلَّ نيز وفا کند، دعایش مستجاب
می شود. اما اگر خداوند عَزَّوَجَلَّ را بدون
نیت و اخلاص بخواند، دعایش اجابت نشود.
مگر نه این که خداوند متعال می فرماید:
«به عهد من وفا کنید، به عهد شما وفا
می کنم»؟ پس کسی که وفا کند، وفا بیند.

۳- پاکی دل

۵۸۱۸. امام علی علیه السلام: بهترین دعا، دعایی است که
از سینه‌ای پرهیزگار و دلی پاک برخیزد.

۴- طِيبُ الْمَكْسَبِ

۵۸۱۹. بحار الأنوار: فِي الْحَدِيثِ الْقَدْسِيِّ: فَمِنْكَ
الدُّعَاءُ وَعَلَيَّ الْإِجَابَةُ، فَلَا تُحْجَبُ عَنِّي
دَعْوَةٌ إِلَّا دَعْوَةُ أَكَلِ الْحَرَامِ.^۳

۴- پاکی درآمد

۵۸۱۹. بحار الأنوار: در حدیث قدسی آمده
است: از تو دعا کردن است و از من اجابت
نمودن؛ هیچ دعایی از من پوشیده و در
حجاب نماند، مگر دعای حرامخوار.

۵۸۲۰. رسولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَرْفَعُ يَدَهُ إِلَى اللَّهِ
وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، فَكَيْفَ يُسْتَجَابُ لَهُ وَهَذَا
حَالُهُ؟^۴

۵۸۲۰. پیامبر خدا ﷺ: همانا بنده دستش را [برای
دعا] به درگاه خدا بالا می برد در حالی که
خوراکش حرام است؛ با چنین حالی،
چگونه دعایش مستجاب شود؟

۵۸۲۱. عنه عليه السلام: لِمَنْ قَالَ لَهُ: أَحِبُّ أَنْ يُسْتَجَابَ
دُعَائِي: طَهَّرْ مَا كَلَّكَ وَلَا تُدْخِلْ بَطْنَكَ
الْحَرَامَ.^۵

۵۸۲۱. پیامبر خدا ﷺ: در پاسخ به کسی که عرض
کرد: دوست دارم دعایم پذیرفته شود -
فرمود: خوراکت را پاک گردان و حرام
وارد شکمت مکن.

۵۸۲۲. عنه عليه السلام: أَطِيبَ كَسْبِكَ تُسْتَجَبُ دَعْوَتُكَ،
فَإِنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ اللَّقْمَةَ إِلَى فِيهِ (حَرَاماً)^۶

۵۸۲۲. پیامبر خدا ﷺ: درآمدت را پاک کن تا
دعایت مستجاب شود؛ زیرا هرگاه آدمی
لقمه [ای حرام] به دهان خود ببرد تا چهل

۱. الاختصاص: ۲۴۲. ۲. تنبيه الخواطر: ۱۵۴/۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۳/۹۳.

۴. إرشاد القلوب: ۱۲۹. ۵. عذة الداعي: ۱۲۸.

۶. مابین القوسین اثبتناه من بحار الأنوار: ۱۶/۳۵۸/۹۳ نقلاً عن
المصدر.

فَمَا تُسْتَجَابُ لَهُ دَعْوَةُ أَرْبَعِينَ يَوْماً.^۱

۵۸۲۳. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُسْتَجَابَ دُعَاؤُهُ فَلْيُطَيِّبْ كَسْبَهُ.^۲

۵۸۲۴. عنه عليه السلام: إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يُسْتَجَابَ لَهُ فَلْيُطَيِّبْ كَسْبَهُ وَلْيَخْرُجْ مِنْ مَظَالِمِ النَّاسِ، وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُرْفَعُ إِلَيْهِ دُعَاءُ عَبْدٍ فِي بَطْنِهِ حَرَامٌ أَوْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ.^۳

۵۸۲۵. الدعوات: رَوَى أَنْ مُوسَى عليه السلام رَأَى رَجُلًا يَتَضَرَّعُ تَضَرُّعًا عَظِيمًا، وَيَدْعُو رَافِعًا يَدِيهِ وَيَبْتَهِلُ، فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ مُوسَى عليه السلام: لَوْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا لَمَا أُسْتَجِيبَ دُعَاؤُهُ، لَأَنَّ فِي بَطْنِهِ حَرَامًا، وَعَلَى ظَهْرِهِ حَرَامًا، وَفِي بَيْتِهِ حَرَامًا.^۴

۵- حَضُورُ الْقَلْبِ وَرَقَّتُهُ عِنْدَ الدُّعَاءِ

۵۸۲۶. رسول الله صلى الله عليه وآله: اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ لَاهٍ.^۵

۵۸۲۷. عنه عليه السلام: اَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ لَا يَقْبَلُ دُعَاءَ مَنْ قَلْبٍ غَافِلٍ.^۶

روز دعایی از او پذیرفته نمی‌شود.

۵۸۲۳. امام صادق عليه السلام: هر که دوست دارد دعایش مستجاب گردد، باید کسب و کار خود را پاک گرداند.

۵۸۲۴. امام صادق عليه السلام: هر یک از شما که می‌خواهد دعایش مستجاب شود درآمد خود را پاک کند و حق مردم را بپردازد، دعای هیچ بنده‌ای که مال حرامی در شکمش باشد یا مظلمه‌ای کسی به گردنش باشد، به درگاه خدا بالا نمی‌رود.

۵۸۲۵. الدعوات: روایت شده است که موسی عليه السلام مردی را دید که به شدت زاری می‌کند و دستهایش را به سوی آسمان بالا برده، دعا و تضرع می‌کند. پس، خداوند به موسی عليه السلام وحی کرد: اگر او چنین و چنان هم می‌کرد دعایش مستجاب نمی‌شد؛ زیرا در شکمش [خوراک] حرام جای دارد و بر پشتش حرام و در خانه‌اش حرام.

۵- حَضُورُ وَرَقَّتِ قَلْبِ در هنگام دعا

۵۸۲۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بدانید که خداوند، دعایی را که از دلی غافل و بی‌خبر باشد نمی‌پذیرد.

۵۸۲۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بدانید که خداوند از دلی غافل، دعایی را نمی‌پذیرد.

۱. مکارم الأخلاق: ۲۰۴۵/۲۰/۲.

۲. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۳/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۳۱/۳۲۱/۹۳.

۴. الدعوات: ۳۴/۲۴. ۵. بحار الأنوار: ۳۱/۳۲۱/۹۳.

۶. أعلام الدین: ۲۹۵.

۵۸۲۸. عنه علیه السلام - وقد سُئِلَ عَنْ اسْمِ اللَّهِ الْأَعْظَمِ - :
كُلُّ اسْمٍ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ أَعْظَمُ، فَفَرَّغْ
قَلْبَكَ مِنْ كُلِّ مَا سِوَاهُ وَادْعُهُ بِأَيِّ
اسْمٍ شِئْتَ. ۱.

۵۸۲۹. عنه علیه السلام: اغْتَنِمُوا الدُّعَاءَ عِنْدَ الرَّقَّةِ فَإِنَّهَا
رَحْمَةٌ. ۲.

۵۸۳۰. الإمام علي علیه السلام: لَا يَقْبَلُ اللَّهُ دُعَاءَ قَلْبٍ لَا. ۳.

۵۸۳۱. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَا
يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ بَظْهِرِ قَلْبٍ سَاهٍ، فَإِذَا
دَعَوْتَ فَأَقْبِلْ بِقَلْبِكَ، ثُمَّ اسْتَقِمْ
بِالْإِجَابَةِ. ۴.

۵۸۳۲. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ بَظْهِرِ قَلْبٍ
قَاسٍ. ۵.

۵۸۳۳. عنه علیه السلام: إِذَا اقْشَعَرَّ جِلْدُكَ وَدَمَعَتْ عَيْنَاكَ
وَوَجَلَ قَلْبُكَ فَدُونَكَ دُونَكَ فَقَدْ قَصِدَ
قَصْدُكَ. ۶.

۵۸۳۴. عنه علیه السلام: إِذَا رَقَّ أَحَدُكُمْ فَلْيَدْعُ، فَإِنَّ الْقَلْبَ
لَا يَرِقُّ حَتَّى يَخْلُصَ. ۷. ۸.

۵۸۲۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در پاسخ به این پرسش که
اسم اعظم خدا چیست - فرمود: همه
اسمهای خدا اعظمند. پس، دل خود را از
هر چه جز اوست خالی گردان و آن گاه به
هر نامی که خواهی بخوانش.

۵۸۲۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دعا کردن را هنگام رقت
قلب غنیمت شمرید که رقت قلب،
رحمت است.

۵۸۳۰. امام علی علیه السلام: خداوند دعای دل غافل را
نمی پذیرد.

۵۸۳۱. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل دعایی را
که از دلی غافل و بی توجه سرزند، اجابت
نمی کند. پس، هرگاه دعا کردی، با دلت [به
خدا] روی آر، و یقین بدان که در این
صورت دعایت مستجاب می شود.

۵۸۳۲. امام صادق علیه السلام: خداوند دعایی را که از
پشت قلب با قساوت برخیزد مستجاب
نمی کند.

۵۸۳۳. امام صادق علیه السلام: هر زمان که بدنت به لرزه
درآمد و چشمانت گریان شد و دلت تپیدن
گرفت، آن لحظه را [برای دعا کردن]
غنیمت شمار که به خواسته ات عنایت شده
است.

۵۸۳۴. امام صادق علیه السلام: هر زمان که به یکی از شما
رقت قلب دست داد، دعا کند؛ زیرا قلب تا
خالص و پاک نشود رقت نمی یابد.

۱. بحار الأنوار: ۳۶/۳۲۲/۹۳.

۲. الدعوات: ۶۰/۳۰. ۳. بحار الأنوار: ۱۹/۳۱۴/۹۳.

۴. الکافی: ۱/۴۷۳/۲. ۵. الکافی: ۴/۲۷۴/۲.

۶. بحار الأنوار: ۵/۳۴۴/۹۳.

۷. الکافی: ۵/۴۷۷/۲.

۸. ویاتی ما يناسب هذا الباب.

۱۲۰۷

مَوَانِعُ الْإِجَابَةِ

۱- الذنب

۵۸۳۵. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ يَسْأَلُ اللَّهَ الْحَاجَةَ فَيَكُونُ مِنْ شَأْنِهِ قَضَاؤُهَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ أَوْ إِلَى وَقْتٍ بَطِيٍّ، فَيُذْنِبُ الْعَبْدُ ذَنْبًا فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِلْمَلَكِ: لَا تَقْضِ حَاجَتَهُ وَاحْرِمُهُ إِيسَاهَا، فَإِنَّهُ تَعَرَّضَ لِسَخْطِي وَاسْتَوْجَبَ الْحَرَمَانَ مِنِّي^۱.

(انظر الدعاء: باب ۱۲۱۳).

الذنب: باب ۱۳۸۷.

۲- الظُّلْمُ

۵۸۳۶. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَوْحَىٰ إِلَىٰ عِيسَىٰ بْنِ مَرْيَمَ عليه السلام: قُلْ لِلْمَلَأِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ ... إِنِّي غَيْرُ مُسْتَجِيبٍ لِأَحَدٍ مِنْكُمْ دَعْوَةً وَلَا أَحَدٍ مِنْ خَلْقِي قَبْلَهُ مَظْلَمَةٌ^۲.

۵۸۳۷. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي، لَا أُجِيبُ دَعْوَةَ مَظْلُومٍ دَعَانِي فِي مَظْلَمَةٍ ظَلَمَهَا وَلَا أَحَدٍ عِنْدَهُ مِثْلُ تِلْكَ الْمَظْلَمَةِ^۳.

۵۸۳۸. عنه عليه السلام: إِذَا ظَلَمَ الرَّجُلُ فَظَلَّ يَدْعُو عَلَيَّ

۱۲۰۷

مَوَانِعُ اجَابَتِ دَعَا

۱- گناه

۵۸۳۵. امام باقر عليه السلام: [گاه] بنده حاجتی را از خداوند می‌خواهد و از شأن خداست که آن را در آیسنده‌ای نزدیک یا با تأخیر برآورده سازد؛ اما بنده بعداً مرتکب گناهی می‌شود. پس، خداوند تبارک و تعالی به فرشته می‌گوید: حاجت او را بر میاور و او را از آن محروم گردان؛ زیرا او خود را در معرض خشم من نهاد و مستوجب محرومیت از سوی من شد.

۲- ستم

۵۸۳۶. امام علی عليه السلام: خداوند عزوجل به عیسی بن مریم عليه السلام وحی فرمود: به اشراف بنی اسرائیل بگو: ... من دعای هیچ یک از شما و هیچ یک از کسانی را که مظلومه‌ای به گردن دارند اجابت نمی‌کنم.

۵۸۳۷. امام صادق عليه السلام: خداوند عزوجل می‌فرماید: سوگند به عزت و جلالم که نفرین ستم‌دیده‌ای را در حق ستم‌کننده بدو اجابت نمی‌کنم اگر خود نسبت به دیگری چنان ستمی را روا داشته است.

۵۸۳۸. امام صادق عليه السلام: هرگاه مردی ستم بیند و به نفرین ستمگر خود پردازد، خداوند

۱. بحار الأنوار: ۱۱/۳۲۹/۷۳.

۲. الخصال: ۴۰/۳۳۷. ۳. بحار الأنوار: ۲۰/۳۱۲/۷۵.

صاحبه، قال الله جَلَّ جَلالُهُ: إِنَّ هَاهُنَا آخَرُ
يَدْعُو عَلَيْكَ، يَزْعُمُ أَنَّكَ ظَلَمْتَهُ، فَإِنْ شِئْتَ
أَجَبْتُكَ وَأَجَبْتُ عَلَيْكَ، وَإِنْ شِئْتَ
أَخَّرْتُكُمَا فَيُوسِعُكُمَا عَفْوِي.^۱

۵۸۳۹. بحار الأنوار: فيما وَعَظَ اللهُ بِهِ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا
عِيسَى، قُلْ لِظُلْمَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ: لَا
تَدْعُونِي وَالسُّحْتُ تَحْتَ أَقْدَامِكُمْ
وَالْأَصْنَامُ فِي بُيُوتِكُمْ، فَإِنِّي أَلَيْتُ أَنْ
أُجِيبَ مَنْ دَعَانِي، وَإِنْ إِيَّائِي إِيَّاهُمْ لَعَنُ
لَهُمْ حَتَّى يَتَفَرَّقُوا.^۲

(انظر الدعاء: باب ۱۲۱۳.)

۳- مُنَاقَضَةُ الْمَسْأَلَةِ لِلْحِكْمَةِ

۵۸۴۰. الإمامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ كَرَمَ اللهِ سُبْحَانَهُ لَا يَنْقُضُ
حِكْمَتَهُ، فَلِذَلِكَ لَا يَقَعُ الْإِجَابَةُ فِي كُلِّ
دَعْوَةٍ.^۳

عَزَّوَجَلَّ فرماید: کس دیگری هم هست که
می‌گوید تو به او ستم کرده‌ای و تو را نفرین
می‌کند؛ اگر می‌خواهی نفرین هر دوی شما
را مستجاب کنم، و اگر می‌خواهی به تأخیر
اندازم، تا مشمول عفووم شوی.

۵۸۳۹. بحار الأنوار: از جمله اندرزهای خداوند
متعال به عیسی علیه السلام است که: ای عیسی! به
ستمگران بنی اسرائیل بگو: در حالی که
زیر پاهای شما حرام قرار دارد و در
خانه‌هایتان بت، مرا بخوانید؛ زیرا من
سوگند خورده‌ام که هر کس مرا بخواند
پاسخش را بدهم، و پاسخ من به آنان، تا
زمانی که [از محفل دعا] پراکنده شوند،
نفرین کردن بر ایشان است.

۳- ناسازگاری درخواست، با حکمت خداوند
۵۸۴۰. امام علی علیه السلام: کرم خدای سبحان حکمتش
را نقض نمی‌کند؛ از این روست که هر
دعایی مستجاب نمی‌شود.^۱

۱. ابن سینا می‌نویسد: علت اجابت دعا تلاقی و توافق اسباب
و علل است با هم، بنا به حکمتی الهی، به این معنا که دعای
کسی که درباره چیزی دعا می‌کند و سبب تحقق آن چیز از
سوی آفریدگار با هم تلاقی می‌کنند. بنا بر این، اگر سؤال
شود: آیا ممکن است آن چیز بدون دعا و توافق و
سازگاری‌اش با دعا تحقق پیدا کند؟ می‌گوییم: خیر؛ زیرا
آن دو علت، یکی است و آن، آفریدگاری است که سبب

۱. الأمالی للصدوق: ۵۰۹/۳۹۶.

۲. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۳/۹۳.

۳. غرر الحکم: ۳۴۷۸.

۴. قال ابن سینا: سبب إجابة الدعاء توافي الأسباب معاً لحكمة
إلهية، وهو أن يتوافي سبب دعاء رجل فيما يدعوه فيه،
وسبب وجود ذلك الشيء معاً عن الباري.

فإن قيل: فهل يصح وجود ذلك الشيء من دون الدعاء،
وموافاته لذلك الدعاء؟ قلنا: لا، لأنَّ علتهما واحدة، وهو
الباري الذي جعل سبب وجود ذلك الشيء الدعاء، كما

۱۲۰۸

آدابُ الدُّعَاءِ

۱- البَسْمَلَةُ

۵۸۴۱. رسولُ الله ﷺ: لَا يُرَدُّ دُعَاءٌ أَوْلَهُ بِسْمِ اللَّهِ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ^۱.

۲- التَّمَجِيدُ

۵۸۴۲. رسولُ الله ﷺ: إِنَّ كُلَّ دُعَاءٍ لَا يَكُونُ قَبْلَهُ

تَمَجِيدٌ فَهُوَ أَبْتَرُ^۲.

۵۸۴۳. بحار الأنوار عن مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنِ الْإِمَامِ

الصَّادِقِ ﷺ: إِنَّ فِي كِتَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ:

إِنَّ الْمَدْحَةَ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ، فَإِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ

عَزَّوَجَلَّ فَسَمِّجْهُ. قَالَ: قُلْتُ: كَيْفَ

أَمَجِّدُهُ؟ قَالَ: تَقُولُ: يَا مَنْ هُوَ أَقْرَبُ إِلَيَّ

مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ، يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ

وَقَلْبِهِ، يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى، يَا مَنْ

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ^۳.

«جعل سبب صحة المريض شرب الدواء، وما لم يشرب الدواء لم يصح، وكذلك الحال في الدعاء.

وموافاة ذلك الشيء فلحكمة ما نوافيا معاً على حسب

ما قدر وقضى، فالدعاء واجب وتوقع الإجابة واجب ...

(بحار الأنوار: ۲۲/۳۶۱/۹۳، انظر تعام الكلام).

۱. الدعوات: ۱۳۱/۵۲. ۲. بحار الأنوار: ۲۱/۳۱۷/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۰/۳۱۵/۹۳.

۱۲۰۸

آداب دعا کردن

۱- بِسْمِ اللَّهِ كَفْتَن

۵۸۴۱. پیامبر خدا ﷺ: دعایی که با بسم الله

الرحمن الرحيم آغاز گردد رد نمی شود.

۲- تمجید خداوند

۵۸۴۲. پیامبر خدا ﷺ: هر دعایی که پیش از آن

ستایش [خدا] نشود نافرجام است.

۵۸۴۳. بحار الأنوار - به نقل از محمد بن مسلم از

امام صادق ﷺ: - در کتاب امیر المؤمنین ﷺ

آمده است: ستایش پیش از خواهش. پس،

هرگاه خداوند عزوجل را خواندی [ابتدا]

او را تمجید کن. عرض کردم: چگونه

تمجیدش کنم؟ حضرت فرمود: می گویی:

ای کسی که از رگ گردن به من نزدیکتری،

ای کسی که میان انسان و دلش حائل

می شوی، ای کسی که در بالاترین

چشم اندازی، ای کسی که مثل و مانندی

نداری.

« هستی یافتن آن چیز را دعا قرار داده است. همچنان که سبب

سالم شدن بیمار را خوردن دارو قرار داده است و تا بیمار

دارو مصرف نکند، بهبود نمی یابد، دعا نیز این گونه است.

چیزی که برای تحقق یافتنش دعا می کنیم، بنا به حکمتی،

بر حسب قضا و قدر الهی با علت وجودی آن چیز تلاقی

می کند. پس، دعا کردن لازم است و انتظار اجابت دعا نیز

ضروری است ... »

۳- الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ

۵۸۳۲. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: صَلَّاتُكُمْ عَلَيَّ إِجَابَةٌ لِدُعَائِكُمْ وَزَكَاةٌ لِأَعْمَالِكُمْ.^۱

۵۸۳۵. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: كُلُّ دُعَاءٍ مَحْجُوبٌ عَنِ السَّمَاءِ حَتَّى يُصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.^۲

۵۸۳۶. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: لَا يَزَالُ الدُّعَاءُ مَحْجُوباً حَتَّى يُصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ.^۳

۵۸۳۷. عَنْهُ ﷺ: مَنْ كَانَتْ لَهُ حَاجَةٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فَلْيَبْدَأْ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، ثُمَّ يَسْأَلْ حَاجَتَهُ، ثُمَّ يَخْتِمَ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَكْرَمُ مَنْ أَنْ يَقْبَلَ الطَّرْفَيْنِ وَيَدْعَ الْوَسْطَ إِذْ كَانَتْ الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَا تُحْجَبُ عَنْهُ.^۴

۴- الْإِسْتِشْفَاعُ بِالصَّالِحِينَ

۵۸۳۸. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: إِنْ لَمْ يَكُنْ رُسُلًا مُسْتَعْلِينَ وَرُسُلًا مُسْتَخْفِينَ، فَإِذَا سَأَلْتَهُ بِحَقِّ الْمُسْتَعْلِينَ فَسَلُّهُ بِحَقِّ الْمُسْتَخْفِينَ.^۵

۳- صلوات بر محمد و خاندانش

۵۸۳۲. پیامبر خدا ﷺ: صلوات فرستادن شما بر من، دعای شما را مستجاب می‌گرداند و زکات (مایه پاکیزگی) اعمال شماست.

۵۸۳۵. امام علی ﷺ: هر دعایی، تا در آن بر محمد و آل محمد، صلوات فرستاده نشود، از [ورود به] آسمان ممنوع است.

۵۸۳۶. امام صادق ﷺ: دعا پیوسته در حجاب است تا آن گاه که بر محمد و بر خاندان محمد صلوات فرستاده شود.

۵۸۳۷. امام صادق ﷺ: هر که می‌خواهد از خداوند عز و جل حاجتی طلب کند، به صلوات فرستادن بر محمد و خاندان او آغاز نماید، سپس حاجتش را بخواهد و در پایان نیز بر محمد و آل محمد صلوات فرستد؛ زیرا خداوند عز و جل کریمتر از آن است که آغاز و انجام دعا را بپذیرد و وسط را واگذارد؛ چرا که صلوات بر محمد و آل محمد از خداوند پوشیده نمی‌ماند.

۴- شفیع قرار دادن صالحان

۵۸۳۸. امام صادق ﷺ: همانا خداوند را فرستادگانی آشکار و فرستادگانی پنهان است. پس، هر گاه به حق فرستادگان آشکار خدا از او چیزی خواستی به حق فرستادگان پنهانش نیز بخواه.

۱. بحار الأنوار: ۲۲/۵۴/۹۴. ۲. كنز العمال: ۳۹۸۸.

۳. الكافي: ۱/۴۹۱/۲. ۴. مكارم الاخلاق: ۲/۱۹/۲۰۴۰.

۵. بحار الأنوار: ۱۳/۳۱۱/۹۳.

۵۸۳۹. الإمامُ الكاظمُ عليه السلام: إِذَا كَانَتْ لَكَ حَاجَةٌ إِلَى اللَّهِ فَقُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ، فَإِنَّ لَهُمَا عِنْدَكَ شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ.^۱

۵۸۵۰. الدعوات: فِي دُعَائِهِمْ عليه السلام: اللَّهُمَّ إِنْ كَانَتْ ذُنُوبِي قَدْ أَخْلَقَتْ وَجْهِي عِنْدَكَ وَحَجَبَتْ دُعَائِي عَنْكَ فَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَاسْتَجِبْ لِي يَا رَبِّ بِهِمْ دُعَائِي.^۲

۵- الإِقْرَارُ بِالذَّنْبِ

۵۸۵۱. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: إِنَّمَا هِيَ الْمِدْحَةُ، ثُمَّ الإِقْرَارُ بِالذَّنْبِ، ثُمَّ الْمَسْأَلَةُ.^۳

۶- التَّضَرُّعُ وَالِإِبْتِهَالُ

۵۸۵۲. بحار الأنوار: فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ إِلَى مُوسَى عليه السلام: يَا مُوسَى، كُنْ إِذَا دَعَوْتَنِي خَائِفًا مُشْفِقًا وَجِلًّا، وَعَقْرُ وَجْهَكَ فِي التُّرَابِ، وَاسْجُدْ لِي بِمَكَارِمِ بَدَنِكَ، وَاقْنُتْ بَيْنَ يَدَيَّ فِي الْقِيَامِ، وَنَاجِنِي حَيْثُ تُنَاجِنِي بِخَشْيَةٍ مِنْ قَلْبٍ وَجِلٍ.^۴

۵۸۵۳. بحار الأنوار: فِيمَا وَعَظَ اللَّهُ بِهِ عِيسَى عليه السلام: يَا عِيسَى، أَدْعُنِي دُعَاءَ الْحَزِينِ الْغَرِيقِ

۵۸۳۹. امام کاظم علیه السلام: هرگاه خواستی از خداوند حاجتی طلب کنی، بگو: خدایا! به حق محمد و علی از تو مسئلت می‌کنم؛ زیرا آن دو را نزد تو منزلتی است.

۵۸۵۰. الدعوات: در دعای معصومان علیه السلام آمده است: خدایا! اگر گناهان من، آبروی مرا نزد تو برده و دعایم را از تو محجوب کرده است، پس، بر محمد و خاندان محمد صلوات فرست و به آبروی آنان، ای پروردگار من، دعایم را اجابت فرما.

۵- اعتراف به گناه

۵۸۵۱. امام صادق علیه السلام: [در دعا] ابتدا باید خدا را ستود، سپس به گناه اعتراف نمود و آن گاه حاجت خواست.

۶- تضرع و ابتهال

۵۸۵۲. بحار الأنوار: خداوند متعال به موسی علیه السلام وحی فرمود که: ای موسی! هرگاه مرا می‌خوانی، ترسان و هراسان و بیمناک باش و چهره بر خاک بگذار و با اعضای شریف بدنت در برابر من سجده کن و در پیشگاه من با خواری و فروتنی بایست و هرگاه با من راز و نیاز می‌کنی، با دلی هراسان و ترسان، راز و نیاز کن.

۵۸۵۳. بحار الأنوار: از جمله اندرزهای خداوند متعال به عیسی علیه السلام است که: ای عیسی! مرا

۱. تضرع به معنای خضوع و خاکساری و فروتنی و اصرار در خواهش است، و ابتهال نیز به معنای دعا کردن با سماجت و خلوص نیت است و به همان معانی تضرع هم آمده است - م.

۱. الدعوات: ۱۲۷/۵۱. ۲. للدعوات: ۶۲/۳۰.

۳. بحار الأنوار: ۲۳/۳۱۸/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۱/۳۰۵/۹۳.

الَّذِي لَيْسَ لَهُ مُغِيثٌ ... وَلَا تَدْعُنِي إِلَّا
مُتَضَرِّعاً إِلَيَّ وَهَمُّكَ هَمًّا وَاحِدًا، فَإِنَّكَ مَتَى
تَدْعُنِي كَذَلِكَ أَجَبْتُكَ.^۱

۵۸۵۴. الإمام الحسين عليه السلام: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ
يَدَيْهِ إِذَا ابْتَهَلَ وَدَعَا كَمَا يَسْتَطِيعُ
الْمِسْكِينُ.^۲

۷- أَنْ يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ

۵۸۵۵. الإمام الصادق عليه السلام: إِنْ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ
فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ، فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَعْجَلَ الْعَبْدُ رَبَّهُ. وَجَاءَ
آخِرُ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَثْنَى عَلَى اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ وَآلِهِ، فَقَالَ ﷺ:
سَلْ تُعْطَ.^۳

۵۸۵۶. عنه عليه السلام: مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ
صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، فَأَتَسَمَّ رُكُوعَهُمَا
وَسُجُودَهُمَا، ثُمَّ سَلَّمَ، وَأَثْنَى عَلَى اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ وَعَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، ثُمَّ سَأَلَ
حَاجَتَهُ، فَقَدْ طَلَبَ فِي مَظَانِّهِ، وَمَنْ طَلَبَ
الْخَيْرَ فِي مَظَانِّهِ لَمْ يَخِبْ.^۴

چون شخص اندوهگین و در حال غرق که
فریاد رسی ندارد، بخوان ... مرا جز با
خواری و زاری و خلوص بخوان، که هر
گاه با چنین حالی مرا بخوانی اجابت کنم.
۵۸۵۴. امام حسین عليه السلام: رسول خدا ﷺ در هنگام
ابتهاال و دعا مانند بینوایی که غذا می طلبد،
دستانش را بالا می برد.

۷- به جا آوردن دو رکعت نماز

۵۸۵۵. امام صادق عليه السلام: مردی وارد مسجد شد و
دو رکعت نماز خواند و سپس از خداوند
عز و جل در خواست کرد. رسول خدا ﷺ
فرمود: این بنده از پروردگارش زود
خواهش کرد. مرد دیگری آمد و دو رکعت
نماز خواند و سپس خداوند عز و جل را ثنا
گفت و بر پیامبر و خاندانش درود فرستاد.
در این هنگام رسول خدا ﷺ [به او] فرمود:
[اکنون] بخواه، که به تو داده می شود.

۵۸۵۶. امام صادق عليه السلام: هر که درست وضو بگیرد
و دو رکعت نماز بگزارد و رکوع و سجود
آنها را به طور کامل به جا آورد، سپس سلام
گوید و خداوند عز و جل و رسول خدا را
مدح کند و آن گاه حاجتش را بخواهد هر
آینه آن را در جای خود جسته است و هر
که خیر را در جایگاهش بسجود ناکام
برنگردد.

۱. بحار الأنوار: ۱۹/۳۱۴/۹۳.

۲. مکرم الأخلاق: ۱۹۸۱/۸/۲.

۳. بحار الأنوار: ۲۱/۳۱۵/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۲۰/۳۱۴/۹۳.

۸- أَنْ لَا يَسْتَصْغِرَ شَيْئاً مِنْ الدُّعَاءِ

۵۸۵۷. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَخْفَى... إجابتهُ في دَعْوَتِهِ، فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ دُعَائِهِ، فَرُبُّمَا وَافَقَ إجابتهُ وَأَنْتَ لَا تَعْلَمُ.^۱

۸- کوچک نشمردن هیچ دعایی

۵۸۵۷. امام علی علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی... اجابت خود را در دل دعا پنهان کرده است. پس هیچ دعایی را کوچک مشمار؛ زیرا بسا که اجابت شود و تو ندانی.

۹- أَنْ لَا يَسْتَكَثِرَ مَطْلُوبُهُ

۵۸۵۸. رسولُ الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يَقُولُ: ... وَلَوْ أَنَّ قُلُوبَ عِبَادِي اجْتَمَعَتْ عَلَى قَلْبٍ أَسْعَدَ عَبْدٍ لِي مَا زَادَ ذَلِكَ إِلَّا مِثْلَ إِثْرَةٍ جَاءَ بِهَا عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي فَغَمَسَهَا فِي بَحْرٍ، وَذَلِكَ أَنَّ عَطَائِي كَلَامٌ، وَعُدَّتِي كَلَامٌ، وَإِنَّمَا أَقُولُ لِشَيْءٍ: كُنْ، فَيَكُونُ.^۲

۵۸۵۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند می فرماید: ... اگر دل‌های [همه] بندگانم آرزویی همچون آرزوی دل خوشبخت‌ترین بنده مرا بکنند [ومن آرزوی آنان را برآورم] این آرزوها همچون سوزنی است که بنده‌ای از بندگان من، آن را در آب دریا فرو برد؛ زیرا عطای من با یک کلام است و ابزار من نیز یک کلام و آن به این است که من به چیزی بگویم: «هست شو» هست می‌شود (به محض این که هستی یافتن چیزی را اراده کنم هستی می‌یابد).

۵۸۵۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال فرموده است: اگر اولین و آخرین و زنده و مرده و تر و خشک‌تان جمع شوند و هر یک هر چه خواهش دارد بخواهد و من آنها را برآورم در ملک من کمترین اثر نگذارد.

۵۸۶۰. پیامبر خدا ﷺ: خداوند به یکی از پیامبرانش وحی فرمود: ... اگر اهل هفت آسمان و زمین همگی از من خواهشی کنند و خواهش یکایک آنان را برآورم، به اندازه پَر پشه‌ای از ملک من کم نشود. چگونه

۵۸۵۹. عنه ﷺ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَحَيِّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطْبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اجْتَمَعُوا فَتَمَنَّى كُلُّ وَاحِدٍ مَا بَلَغَتْ أُمْنِيَّتُهُ فَأَعْطِيَتْهُ لَمْ يَسْتَبَيِّنْ ذَلِكَ فِي مُلْكِي.^۳

۵۸۶۰. عنه ﷺ: أَوْحَى اللَّهُ إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ: ... لَوْ أَنَّ أَهْلَ سَبْعِ سَمَاوَاتٍ وَأَرْضَيْنِ سَأَلُونِي جَمِيعاً وَأَعْطِيتُ كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مَسْأَلَتَهُ مَا

۱. الخصال: ۳۱/۲۰۹. ۲. الأمالي للطوسي: ۱۴۲۴/۶۷۵.

۳. بحار الأنوار: ۴۸/۲۵۳/۹۲.

نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي مِثْلَ جَنَاحِ الْبَعُوضَةِ،
وَكَيْفَ يَنْقُصُ مُلْكُ أَنَا قِيَمُهُ؟^۱

کاستی یابد ملکی که من سرپرست و
خداوندگار آنم؟

۵۸۶۱. عنه عليه السلام: سَلُوا اللَّهَ وَأَجْزِلُوا، فَإِنَّهُ لَا يَتَعَاظَمُهُ
شَيْءٌ.^۲

۵۸۶۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از خداوند بخواهید؛ و زیاد
بخواهید؛ زیرا هیچ چیز برای او زیاد و
بزرگ نیست.

۵۸۶۲. الإمام الباقر عليه السلام: لَا تَسْتَكَثِرُوا شَيْئاً مِمَّا
تَطْلُبُونَ، فَمَا عِنْدَ اللَّهِ أَكْثَرُ مِمَّا تُقَدِّرُونَ.^۳

۵۸۶۲. امام باقر عليه السلام: هیچ خواسته‌ای را زیاد
مشمارید؛ زیرا آنچه نزد خداست بیش از
آن است که می‌پندارید.

۱۰- أَنْ يَكُونَ عَالِي الْهِمَّةِ فِيمَا يَطْلُبُ

۱۰- بلند همتی در خواستن

۵۸۶۳. بحار الأنوار عن ربيعة بن كعب: قَالَ لِي
ذَاتَ يَوْمٍ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: يَا رَبِيعَةُ، خَدَمْتَنِي
سَبْعَ سِنِينَ أَفَلَا تَسْأَلُنِي حَاجَةً؟ فَقُلْتُ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ أَمَهِّلْنِي حَتَّى أَفْكُرَ، فَلَمَّا
أَصْبَحْتُ وَدَخَلْتُ عَلَيْهِ قَالَ لِي: يَا رَبِيعَةُ
هَاتِ حَاجَتَكَ، فَقُلْتُ: تَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ
يُدْخِلَنِي مَعَكَ الْجَنَّةَ، فَقَالَ لِي: مَنْ عَلَّمَكَ
هَذَا؟ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا عَلَّمَنِي أَحَدٌ،
لَكِنِّي فَكَّرْتُ فِي نَفْسِي وَقُلْتُ: إِنْ سَأَلْتُهُ
مَالاً كَانَ إِلَيَّ نِفَادٌ، وَإِنْ سَأَلْتُهُ عُمُراً طَوِيلاً
وَأَوْلَاداً كَانَ عَاقِبَتُهُمُ الْمَوْتُ. قَالَ رَبِيعَةُ:
فَنَكَسَ رَأْسَهُ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ: أَفَعَلُ ذَلِكَ.

۵۸۶۳. بحار الأنوار - به نقل از ربیع بن کعب :-
روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله به من فرمود:
ای ربیع! هفت سال به من خدمت کردی،
آیا از من حاجتی نمی‌خواهی؟
من عرض کردم: ای رسول خدا! مرا
فرصتی ده تا بیندیشم. صبح روز بعد که
خدمت پیامبر رسیدم، فرمود: ای ربیع!
حاجتت را بگو. عرض کردم: از خداوند
بخواه که مرا با تو به بهشت برد. حضرت
فرمود: چه کسی این را به تو یاد داد؟
عرض کردم: ای رسول خدا! هیچ کس به
من یاد نداد، بلکه با خودم اندیشیدم و
گفتم: اگر از ایشان ثروت بخواهم،
عاقبتش نابودی است و اگر عمر طولانی و
اولاد بخواهم، عاقبت همه آنان مرگ است.
آن حضرت لحظاتی سرش را پایین
انداخت و سپس فرمود: این کار را می‌کنم.
تو نیز با سجده زیاد، مرا [در برآورده شدن

۱. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۳/۹۳.

۲. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۲/۹۳.

۳. مکارم الأخلاق: ۲۲۷۵/۹۷/۲.

فَاعِنِّي بِكَثْرَةِ السُّجُودِ^۱

۵۸۶۲. الإمامُ عَلِيُّ ؑ - فِي وَصِيَّتِهِ إِلَى ابْنِهِ الْحَسَنِ ؑ :- وَلَتَكُنْ مَسْأَلَتُكَ فِيمَا يَعْنِيكَ مِمَّا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ وَيُنْفَى عَنْكَ وَبَالُهُ، وَالْمَالُ لَا يَبْقَى لَكَ وَلَا تَبْقَى لَهُ^۲.

۵۸۶۵. الإمامُ الصَّادِقُ ؑ: قَدِمَ رَجُلٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَالَ لَهُ: تَعْرِفُنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: وَمَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: أَنَا رَبُّ الْمَنْزِلِ الَّذِي نَزَلَتْ بِهِ بِالطَّائِفِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا فَأَكْرَمْتُكَ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَرْحَباً بِكَ، سَلْ حَاجَتَكَ. فَقَالَ: أَسْأَلُكَ مِثْلَ شَأْنِ بُرْعَاتِهَا، فَأَمَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَا سَأَلَ. ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِهِ: مَا كَانَ عَلَى هَذَا الرَّجُلِ أَنْ يَسْأَلَنِي سَوْأَلَ عَجُوزِ بَنِي إِسْرَائِيلَ لِمُوسَى ؑ؟^۳

۵۸۶۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيُعْظِمِ الرَّغْبَةَ؛ فَإِنَّهُ لَا يَتَعَاظَمُ^۴ عَلَى اللَّهِ شَيْءٌ^۵.

این خواهش از خدا [یاری رسان.

۵۸۶۲. امام علی ؑ - در وصیت خود به فرزندش حسن ؑ - فرمود: باید برای خود، آن چیزی را [از خدا] بنخواهی که جمال و نیکی آن برایت بماند و وبال و آزارش از تو دور ماند. مال و ثروت برای تو نمی ماند و تو نیز برای آن نخواهی ماند.

۵۸۶۵. امام صادق ؑ: مردی خدمت رسول خدا ﷺ آمد و سلام کرد و مسلمان شد و سپس عرض کرد: ای رسول خدا، مرا می شناسی؟ حضرت فرمود: تو کیستی؟ عرض کرد: من صاحب همان منزلی هستم در طائف که شما در فلان روز از دوره جاهلیت بر من وارد شدید و من گرامی تان داشتم. پیامبر خدا ﷺ فرمود: خوش آمدی، حالا حاجتت را بخواه. آن مرد عرض کرد: دوپست گوسفند با چوپانان آنها. رسول خدا ﷺ دستور داد به او بدهند، آن گاه به اصحابش فرمود: این مرد آن همت بلند را نداشت تا چیزی را از من بخواهد که آن پیرزن بنی اسرائیل از موسی ؑ خواست.^۱

۵۸۶۶. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه فردی از شما دعا می کند، تقاضاهای بزرگ بنماید؛ زیرا بر خداوند، هیچ چیزی بزرگ (سنگین) نمی آید.

۱. وقتی موسی ؑ از آن پیرزن خواست تا قبر یوسف را به او نشان دهد، به این شرط نشان داد که ضمانت کند تازی در بهشت هم رتبه موسی باشد.

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۳۲۶/۹۳.

۲. بحار الأنوار: ۱/۲۰۵/۷۷.

۳. الکافی: ۱۴۴/۱۵۵/۸؛ انظر تمام الخبر.

۴. لا يتعاطمني: أي لا يعظم علي (النهاية: ۳/ ۲۶۰ «عظم»).

۵. صحيح ابن حبان: ۱۷۷/۳ / ۸۹۶، مستدرك ابن حنبل:

۵۸۶۷. امام کاظم علیه السلام: ابوذر از خوف خدا چندان گریست که چشمش آسیب دید؛ به او گفته شد: کاش دعا می کردی که خدا چشمت را شفا دهد؟! ابوذر گفت: از این غافل شده ام و مهم ترین مشغله فکری ام نیست. گفتند: چه چیز تو را از آن باز داشته است؟ گفت: دو امر بسیار بزرگ: بهشت و دوزخ.

۱۱- دعا کردن برای همه

۵۸۶۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه یک نفر دعا می کند، برای همه دعا کند؛ زیرا این دعا به اجابت نزدیکتر است. کسی که پیش از دعا کردن برای خود برای چهل نفر از برادرانش دعا کند، آن دعا در حق آنان و در حق خودش مستجاب شود.

۵۸۶۹. امام صادق علیه السلام: هر کس پیش از دعا کردن برای خودش، چهل مؤمن را دعا کند، دعایش مستجاب شود.

۱۲- دعای پنهانی

قرآن:

«پروردگارت را در دل خود به تضرع و ترس، بی آن که

۵۸۶۷. الإمام کاظم علیه السلام: بکی أبوذر من خشية الله حتى اشتكى بصره، فقيل له: لو دعوت الله يشفي بصرك؟! فقال: إني عن ذلك مشغول وما هو بأكبر همي، قالوا: وما يشغلك عنه؟! قال: العظيمنتان الجنة والنار.^۱

۱۱- تعميم الدعاء

۵۸۶۸. رسول الله صلی الله علیه و آله: إذا دعا أحد فليعم فإنه أوجب للدعاء، ومن قدم أربعين رجلاً من إخوانه قبل أن يدعو لنفسه استجيب له فيهم وفي نفسه.^۲

۵۸۶۹. الإمام الصادق علیه السلام: من قدم أربعين من المؤمنين ثم دعا استجيب له.^۳

۱۲- الإسرار بالدعاء

الكتاب:

«وَأَذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ

۱- بحار الأنوار: ۳/ ۲۷۸/ ۹۹۰۷ نحوه وزاد فيه بعد «أحدكم»: «فلا يقولن: اللهم إن شئت ولكن»، الدعوات الكبير: ۲/ ۹۳/ ۳۳۰ كلها عن أبي هريرة، الدعاء المأثور وآدابه: ۵۳، كنز العمال: ۳۲۵۰/ ۸۴/ ۲.

۱. بحار الأنوار: ۱۶/ ۴۵۱/ ۷۸.

۲. بحار الأنوار: ۱۷/ ۳۱۳/ ۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۱/ ۳۱۷/ ۹۳.

مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ^۱.

صدایت را بلند کنی، هر صبح و شام یاد کن و از غافلان مباش^۱.

الحديث:

حديث:

۵۸۷۰. رسول الله ﷺ: دَعْوَةٌ فِي السِّرِّ تَعْدِلُ سَبْعِينَ دَعْوَةً فِي الْعَلَانِيَةِ^۲.

۵۸۷۰. پیامبر خدا ﷺ: یک دعای پنهانی برابر است با هفتاد دعای آشکار.

۵۸۷۱. الإمام الصادق ﷺ: مَا يَعْلَمُ عِظَمَ ثَوَابِ الدُّعَاءِ وَتُسْبِيحِ الْعَبْدِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَفْسِهِ إِلَّا اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى^۳.

۵۸۷۱. امام صادق ﷺ: عظمت ثواب دعا و تسبیحی را که بنده در خلوت خویش کند، جز خداوند تبارک و تعالی کسی نداند.

(انظر الذكر: باب ۱۳۵۶).

۱۳- دعای گروهی

۱۳- الاجتماع في الدعاء

۵۸۷۲. الإمام الصادق ﷺ: مَا اجْتَمَعَ أَرْبَعَةٌ زَهْطَ قَطْرٍ عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ فَدَعَوْا اللَّهَ إِلَّا تَفَرَّقُوا عَنْهُ إِجَابَةً^۴.

۵۸۷۲. امام صادق ﷺ: هیچ گاه چهار نفر گرد نیامدند و برای مطلبی به درگاه خدا دعا نکردند، مگر این که با اجابت آن دعا از هم پراکنده شدند.

۵۸۷۳. عنه ﷺ: كَانَ أَبِي إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ جَمَعَ النِّسَاءَ وَالصِّبْيَانَ ثُمَّ دَعَا وَأَمَّنُوا^۵.

۵۸۷۳. امام صادق ﷺ: هرگاه امر دشوار و ناگواری برای پدرم پیش می آمد، زنان و کودکان را گرد می آورد و سپس دعا می کرد و آنها آمین می گفتند^۱.

(انظر الرياء: باب ۱۴۲۳).

۱. الأعراف: ۲۰۵. ۲. الدعوات: ۷/۱۸.

۳. بحار الأنوار: ۲۵/۳۱۹/۹۳.

۴. الكافي: ۲/۴۸۷/۲. ۵. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۱/۹۳.

۶. يمكن الجمع بين الطائفتين من الأخبار بحمل الأولى على الموارد التي لم يكن في الاجتماع أثر اجتماعي، أو الموارد التي يكون الانفراد فيها مطلوباً شرعاً كصلاة الليل، والثانية على ما إذا كان في الاجتماع أثر اجتماعي، أو الموارد الخاصة التي وردت في الأحاديث.

۱. میان این گونه خبرها و خبرهای بند پیشین، مبنی بر فضیلت دعای پنهانی می توان این گونه جمع کرد که احادیث قبلی بر مواردی حمل می شود که در جمع شدن برای دعا، تأثیر اجتماعی وجود ندارد، یا مواردی که شرع تنهایی و خلوت در آنها را مطلوب دانسته است، مانند نماز شب، اما احادیث دسته دوم، مربوط به جاهایی می شود که جمع شدن، اثر اجتماعی دارد یا اختصاص به موارد خاصی دارد که در احادیث ذکر شده اند.

۱۴- حُسْنُ الظَّنِّ بِالْإِجَابَةِ

۱۴- خوشبینی به اجابت دعا

۵۸۷۲. رسول الله ﷺ: اَدْعُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ مُوقِنُونَ بِالْإِجَابَةِ.^۱

۵۸۷۲. پیامبر خدا ﷺ: خداوند را با حال یقین به اجابت بخوانید.

۵۸۷۵. الإمام الصادق ﷺ: إِذَا دَعَوْتَ فَأَقْبِلْ بِقَلْبِكَ، وَظَنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ.^۲

۵۸۷۵. امام صادق ﷺ: هرگاه دعا می کنی با دل [به خدا] روی آر و چنین پندار که حاجت و خواسته تو بر در خانه است.

۵۸۷۶. عنه ﷺ: إِذَا دَعَوْتَ فَظَنَّ أَنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ.^۳

۵۸۷۶. امام صادق ﷺ: چون دعا می کنی چنین خیال کن که حاجتت بر در خانه است.

۱۵- اخْتِيَارُ الْأَوْقَاتِ الْمُنَاسِبَةِ

۱۵- انتخاب زمان مناسب

۵۸۷۷. رسول الله ﷺ: مَنْ أَدَّى فَرِيضَةً فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ.^۴

۵۸۷۷. پیامبر خدا ﷺ: هر که نمازی واجب به جای آورد، نزد خداوند دعایی مستجاب دارد.

۵۸۷۸. الإمام الصادق ﷺ: ثَلَاثَةُ أَوْقَاتٍ لَا يُحْجَبُ فِيهَا الدُّعَاءُ عَنِ اللَّهِ: فِي أَثَرِ الْمَكْتُوبَةِ، وَعِنْدَ نَزُولِ الْقَطْرِ، وَظُهُورِ آيَةِ مُعْجَزَةِ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ.^۵

۵۸۷۸. امام صادق ﷺ: در سه زمان دعا از خداوند پوشیده نمی ماند: بعد از ادای فريضة، هنگام بارش باران، و هنگام پدیدار شدن نشانه‌ای از اعجاز خدا در زمین.

۵۸۷۹. عنه ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ خَيْرُ وَقْتٍ دَعَوْتُمْ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فِيهِ الْأَسْحَارُ، وَتِلَا هَذِهِ الْآيَةِ فِي قَوْلِ يَعْقُوبَ ﷺ: ﴿سَوْفَ

۵۸۷۹. امام صادق ﷺ: پیامبر خدا ﷺ فرمود: بهترین زمان برای این که خداوند عزوجل را بخوانید سحرگاهان است. سپس این آیه را که نقل سخن یعقوب ﷺ است تلاوت کرد: «بزودی از پروردگار خود برای شما

۱. بحار الأنوار: ۱/۳۰۵/۹۳.

۲. الکافی: ۲/۴۷۳/۲.

۳. الکافی: ۱/۴۷۳/۲.

۴. عيون أخبار الرضا: ۲۲/۲۸/۲.

۵. بحار الأنوار: ۸/۳۲۱/۸۵.

أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي^۱ وَ قَالَ: أَخْرَهُمْ إِلَى
السَّحَرِ^۲.

۵۸۸۰. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ عَادَ مَرِيضًا فِي اللَّهِ لَمْ يَسْأَلِ
الْمَرِيضُ لِلْعَائِدِ شَيْئًا إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ^۳.

۱۶- الإلحاح

۵۸۸۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ السَّائِلَ
اللَّخُوعَ^۴.

۵۸۸۲. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا طَلَبَ مِنْ اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ حَاجَةً فَأَلَحَّ فِي الدُّعَاءِ، أُسْتَجِيبَ
لَهُ أَوْ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ^۵.

۵۸۸۳. بحار الأنوار: فِيمَا نَاجَى اللَّهُ تَعَالَى بِهِ
مُوسَى: يَا مُوسَى... أَدْعُ دُعَاءَ الطَّامِعِ
الرَّاعِبِ فِيمَا عِنْدِي، النَّادِمِ عَلَى مَا قَدَّمْتُ
يَدَا^۶.

۵۸۸۴. بحار الأنوار: أَيْضًا: أَنْظِرْ حِينَ تَسْأَلُنِي
كَيْفَ رَغَبْتُكَ فِيمَا عِنْدِي؟^۷

۵۸۸۵. بحار الأنوار: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: أَلِحُّوا فِي

آمرزش می خواهم^۱. و فرمود: [دعا کردن
برای] آنها را به وقت سحر موکول کرد.

۵۸۸۰. امام صادق علیه السلام: هر کس برای خدا از
بیماری عیادت کند، هر دعایی که آن بیمار
برای او بکند، خداوند اجابت فرماید.

۱۶- پافشاری

۵۸۸۱. پیامبر خدا ﷺ: خداوند، حاجت خواه
اصرار کننده را دوست دارد.

۵۸۸۲. پیامبر خدا ﷺ: خدا رحمت کند بنده ای را
که از خداوند عز و جل حاجتی بخواهد و
در دعا [برای آن حاجت] پافشاری کند،
خواه دعایش اجابت شود و یا نشود.

۵۸۸۳. بحار الأنوار: از نجواهای خداوند متعال با
موسی است که: ای موسی!... مانند آن
کسی دعا کن که به آنچه نزد من است طمع
بسته و رغبت دارد و از کرده خویش
پشیمان است.

۵۸۸۴. بحار الأنوار: از نجواهای خداوند متعال با
موسی است که: بنگر که وقتی از من
درخواست می کنی، رغبت تو به آنچه نزد
من است، چگونه می باشد؟

۵۸۸۵. بحار الأنوار: در تورات آمده است: در دعا
پافشاری می کنید، تا با اجابت دعا، رحمت

۱. یوسف: ۹۸. ۲. الکافی: ۶/۲۷۷/۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۰/۲۱۷/۸۱.

۴. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۴/۹۳.

۵. الکافی: ۶/۴۷۵/۲. ۶. الکافی: ۸/۲۹/۸.

۷. الکافی: ۸/۴۷/۸.

الدُّعَاءُ تَشْمَلُكُمْ الرَّحْمَةُ بِالْإِجَابَةِ وَتُهْنِكُمْ
الْعَافِيَةُ.^۱

[خدا] شما را فراگیرد و عافیت به شما
شادباش گوید.

۵۸۸۶. بحار الأنوار: أيضاً: مَنْ رَجَا مَعْرُوفِي الْحَّ
فِي مَسْأَلَتِي.^۲

۵۸۸۶. بحار الأنوار: در تورات آمده است: کسی
که به احسان و خوبی من امیدوار باشد، در
خواهش از من پافشاری می‌کند.

۵۸۸۷. الإمام علي عليه السلام: فَالْحِجُّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ
يَفْتَحُ لَكَ أَبْوَابَ الرَّحْمَةِ.^۳

۵۸۸۷. امام علی علیه السلام: در مسئلت از خدا پافشاری
کن، تا درهای رحمت به رویت گشوده
شود.

۵۸۸۸. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ كَرِهَ الْهَاحَ
النَّاسِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْمَسْأَلَةِ
وَأَحَبَّ ذَلِكَ لِنَفْسِهِ.^۴

۵۸۸۸. امام باقر علیه السلام: خداوند عزوجل پافشاری
مردمان در خواهش از یکدیگر را ناخوش
می‌دارد، اما این کار را نسبت به خودش
دوست دارد.

۵۸۸۹. امام باقر علیه السلام: به خدا سوگند هیچ بنده
مؤمنی در حاجت خود به درگاه خداوند
عزوجل اصرار نرزد، مگر آن که حاجتش
را بر آورد.

۵۸۸۹. عنه عليه السلام: وَاللَّهِ لَا يُلْحِقُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ عَلَى اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ فِي حَاجَتِهِ إِلَّا قَضَاهَا لَهُ.^۵
(انظر المناجاة: باب ۳۷۹۵).

۱۲۰۹

مَا يَنْبَغِي عَلَى الدَّاعِي تَرْكُهُ

۱- الدُّعَاءُ لِمَا لَا يَكُونُ وَلَا يَحِلُّ

۵۸۹۰. الإمام علي عليه السلام: يَا صَاحِبَ الدُّعَاءِ، لَا تَسْأَلْ
عَمَّا لَا يَكُونُ وَلَا يَحِلُّ.^۶

۵۸۹۱. عنه عليه السلام: -عِنْدَمَا سُئِلَ عَنْ أَضَلِّ الدَّعَوَاتِ-:

۱۲۰۹

اموری که باید دعا کننده ترک کند

۱- دعا برای چیزهای ناشدنی و ناروا

۵۸۹۰. امام علی علیه السلام: ای کسی که دعا می‌کنی! آنچه
را ناشدنی و نارواست از خدا مخواه.

۵۸۹۱. امام علی علیه السلام: -در پاسخ به این سؤال که

۱. بحار الأنوار: ۱۱/۴۲/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۱۱/۴۲/۷۷.
۳. بحار الأنوار: ۱/۲۰۴/۷۷. ۴. الکافی: ۴/۴۷۵/۲.
۵. الکافی: ۳/۴۷۵/۲. ۶. الخصال: ۱۰/۶۳۵.

الدَّاعِي بِمَا لَا يَكُونُ.^۱

۵۸۹۲. عنه عليه السلام: قُلْتُ: اللَّهُمَّ لَا تُخَوِّجْنِي إِلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: يَا عَلِيُّ، لَا تَقُولَنَّ هَكَذَا فَلَيْسَ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ مُحْتَاجٌ إِلَى النَّاسِ. قَالَ: فَقُلْتُ: كَيْفَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ لَا تُخَوِّجْنِي إِلَى شِرَارِ خَلْقِكَ.^۲

بی‌اثرترین دعاها کدام است - فرمود: دعا برای چیزهای ناشدنی.

۵۸۹۲. امام علی علیه السلام: عرض کردم: پروردگارا! مرا محتاج هیچ یک از آفریدگانت مگردان. رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: ای علی! چنین مگو؛ زیرا هیچ کس نیست که محتاج دیگران نباشد. عرض کردم: پس، چه بگویم، ای رسول خدا؟ فرمود: بگو: خدایا! مرا محتاج آفریدگانِ بدِ خود مفرما.

۵۸۹۳. عنه عليه السلام: وَقَدْ سَمِعَ رَجُلًا يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفِتْنَةِ: أَرَأَيْكَ تَتَعَوَّذُ مِنْ مَالِكَ وَوَلَدِكَ، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾^۳ وَلَكِنْ قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ مُضِلَّاتِ الْفِتَنِ.^۴

۵۸۹۳. امام علی علیه السلام: - آنگاه که شنید مردی می‌گوید: خدایا! از فتنه به تو پناه می‌برم - فرمود: می‌بینم که از مال و فرزندان به خدا پناه می‌بری. خداوند متعال می‌فرماید: «همانا داراییها و فرزندان شما فتنه (مایه آزمایش) هستند». [این گونه مگو] بلکه بگو: خدایا! من از فتنه‌های گمراه کننده به تو پناه می‌برم.

۵۸۹۴. الإمام الصادق عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ﴾^۵: لَا يَتَمَنَّى الرَّجُلُ امْرَأَةَ الرَّجُلِ وَلَا ابْنَتَهُ، وَلَكِنْ يَتَمَنَّى مِثْلَهُمَا.^۶

۵۸۹۴. امام صادق علیه السلام: - در پاسخ به سؤال از آیه «وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ»^۵ - لا يتمنى الرجل امرأة الرجل ولا ابنته، ولكن يتمنى مثلهما.^۶

۵۸۹۵. تنبيه الخواطر عن رسول الله صلى الله عليه وآله: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَسْتَعْجِلُوا، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَكَيْفَ

۲- الاستعجال

۲- شتاب داشتن

۵۸۹۵. تنبيه الخواطر: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرمود: مردم تا زمانی که شتاب به خرج ندهند، پیوسته در خیر و خوبی خواهند بود. عرض شد: ای رسول خدا! درود خدا بر

۵۸۹۵. تنبيه الخواطر عن رسول الله صلى الله عليه وآله: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا لَمْ يَسْتَعْجِلُوا، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَكَيْفَ

۱. معاني الأخبار: ۴/۱۹۸. ۲. بحار الأنوار: ۶/۳۲۵/۹۳.
۳. التغابن: ۱۵. ۴. بحار الأنوار: ۷/۳۲۵/۹۳.
۵. النساء: ۳۲. ۶. تفسير العياشي: ۱/۱۱۵/۲۳۹.

يَسْتَعْجِلُونَ؟ قَالَ: يَقُولُونَ: دَعَوْنَا فَلَمْ
يُسْتَجَبْ لَنَا.^۱

تو، چگونه شتاب به خرج می دهند؟
فرمود: به این که بگویند: دعا کردیم، اما
مستجاب نشد.

۵۸۹۶. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا دَعَا لَمْ يَزَلِ
اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي حَاجَتِهِ مَا لَمْ
يَسْتَعْجَلْ.^۲

۵۸۹۶. امام صادق عليه السلام: هرگاه بنده دعا کند،
خداوند تبارک و تعالی پیوسته در فکر
حاجت اوست، به شرط آن که بنده شتاب
به خرج ندهد.

۵۸۹۷. عنه عليه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا عَجَلَ فَقَامَ لِحَاجَتِهِ
يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: اِسْتَعْجَلَ عَبْدِي، أَتَرَاهُ
يَقْظُنُّ أَنَّ حَوَائِجَهُ بِيَدِ غَيْرِي؟^۳

۵۸۹۷. امام صادق عليه السلام: هرگاه بنده شتاب کند و از
حاجت خواهی خود [از خدا] دست
بکشد، خداوند متعال فرماید: بنده ام عجله
کرد؛ گویی می پندارد که نیازهای او را
کسی جز من برآورده می کند.

۵۸۹۸. الكافي عن أبي بصير عن الإمام الصادق عليه السلام:

لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ بِخَيْرٍ وَرَجَاءٍ رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ
مَا لَمْ يَسْتَعْجَلْ فَيَقْنَطْ وَيَتْرُكْ الدُّعَاءَ. قُلْتُ
لَهُ: كَيْفَ يَسْتَعْجَلُ؟ قَالَ: يَقُولُ: قَدْ دَعَوْتُ
مُنْذُ كَذَا وَكَذَا وَمَا أَرَى الْإِجَابَةَ!^۴

۵۸۹۸. الكافي به نقل از أبو بصیر از امام صادق عليه السلام:
مؤمن پیوسته در خیر و امیدواری و
رحمت خداست مادام که عجله نشان
ننهد و نومیدانه دست از دعا نکشد.
[راوی می گوید:] عرض کردم: چگونه
عجله نشان می دهد؟ فرمود: می گوید:
مذتهاست دعا می کنم و اجابتی نمی بینم.

۳- أَنْ لَا يَعْلَمَ اللَّهُ مَا يُصْلِحُهُ

۵۸۹۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا بَنِي
آدَمَ، أَطِيعْنِي فِيمَا أَمَرْتُكَ، وَلَا تُعْلَمْنِي مَا
يُصْلِحُكَ.^۵

۳- صلاح کار خود را به خدا نیاموزد

۵۸۹۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند تبارک و تعالی
فرموده است: ای آدمیزاد! از فرمانی که به
تو داده ام اطاعت کن و صلاح کار خود را به
من نیاموز.

۵۹۰۰. الإمام علي عليه السلام: قَالَ اللَّهُ عزَّ وَجَلَّ مِنْ فَوْقِ
عَرْشِهِ: يَا عِبَادِي، أَعْبُدُونِي فِيمَا أَمَرْتُكُمْ

۵۹۰۰. امام علی عليه السلام: خداوند عز و جل از فراز
عرش خود فرمود: ای بندگان من! مرا
عبادت کنید بر اساس آنچه به شما دستور
داده ام و به من نیاموزید که چه چیز به
صلاح شماست؛ زیرا من به آن داناتریم

۱. تبيين الخواطر: ۶/۱. ۲. الكافي: ۱/۲۷۴/۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۴/۹۳.

۴. الكافي: ۸/۴۹۰/۲، بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۴/۹۳.

۵. بحار الأنوار: ۲۴/۱۷۸/۷۱.

بِهِ، وَلَا تَعْلَمُونِي مَا يُصْلِحُكُمْ، فَإِنِّي أَعْلَمُ
بِهِ وَلَا أَبْخُلُ عَلَيْكُمْ بِمَصَالِحِكُمْ.^۱

و آنچه را به صلاح شماست از شما
دریغ نمی‌کنم.

۱۲۱۰

کسی که حاجتش بی درخواست
برآورده می‌شود

۱۲۱۰

مَنْ تَقَضَّى حَاجَّتَهُ بِلا سَوْأَلٍ

۵۹۰۱. بحار الأنوار: إِنَّ اللَّهَ أَوْحَى إِلَى دَاوُودَ عَلَيْهِ السَّلَامُ:
يَا دَاوُودُ، إِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي يُطِيعُنِي
فِي مَا أَمَرُهُ إِلَّا أُعْطِيَتْهُ قَبْلَ أَنْ يَسْأَلَنِي،
وَأَسْتَجِيبُ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَدْعُونِي.^۲

۵۹۰۱. بحار الأنوار: خداوند به داود علیه السلام وحی
فرمود که: ای داود! هیچ بنده‌ای نیست که
از فرمان من اطاعت کند، مگر آن که
خواسته او را پیش از آن که بگوید برآورم و
پیش از آن که مرا بخواند پاسخش گویم.

۵۹۰۲. رسول الله ص: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: مَنْ شَغَلَهُ
ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي أُعْطِيَتْهُ أَفْضَلُ مَا أُعْطِيَ
السَّائِلِينَ.^۳

۵۹۰۲. پیامبر خدا ص: خداوند می‌فرماید: کسی
که یاد من او را از خواهش از من بازدارد،
بالاتر از آن چیزی که به سائلان می‌دهم او
را عطا کنم.

۵۹۰۳. عَنْهُ ص: مَنْ شَغَلَتْهُ عِبَادَةُ اللَّهِ عَنْ مَسْأَلَتِهِ
أَعْطَاهُ اللَّهُ أَفْضَلَ مَا يُعْطِي السَّائِلِينَ.^۴

۵۹۰۳. پیامبر خدا ص: هر کس عبادت خدا او را از
مشتلت از او غافل سازد، خداوند بهترین
چیزی را که به سائلان خود می‌دهد،
عطایش فرماید.

۵۹۰۴. عَنْهُ ص: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِي
عَنْ مَسْأَلَتِي أُعْطِيَتْهُ قَبْلَ أَنْ يَسْأَلَنِي.^۵

۵۹۰۴. پیامبر خدا ص: خداوند متعال فرموده
است: هر کس یاد من او را از مشتلت از من
غافل کند، پیش از آن که از من بخواهد به
او عطا می‌کنم.

۵۹۰۵. عَنْهُ ص: يَقُولُ اللَّهُ: مَنْ شَغَلَهُ ذِكْرِي عَنْ
مَسْأَلَتِي أُعْطِيَتْهُ فَوْقَ مَا أُعْطِيَ السَّائِلِينَ.^۶

۵۹۰۵. پیامبر خدا ص: خداوند متعال فرموده
است: هر کس چنان به یاد من باشد که
فراموش کند چیزی از من بخواهد،
بالاترین چیزی را که به سؤال کنندگان
می‌دهم، به او عطا کنم.

۵۹۰۶. فَاطِمَةُ الزَّهْرَاءُ ص: مَنْ أَصْعَدَ إِلَى اللَّهِ خَالِصَ

۵۹۰۶. فاطمه زهرا ص: هر که عبادت خالصانه

۱. تنبيه الخواطر: ۱۰۸/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۶/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۳۶/۳۲۳/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۲/۹۳.

۵. كنز العمال: ۱۸۷۳. ۶. كنز العمال: ۱۸۷۴.

خود را به درگاه خدا فرا برد، خداوند عزوجل بهترین کاری را که به صلاح اوست برایش فرو فرستد.

۵۹۰۷. امام صادق علیه السلام: هرگاه بنده را به درگاه خداوند عزوجل حاجتی باشد و پیش از طلب حاجت خود، زبان به ستایش [خدا] و درود فرستادن بر محمد و خاندان محمد بگشاید، چندان که یادش برود حاجتی نیز داشته است، خداوند حاجت او را، پیش از آن که بخواهد، برآورد.

۵۹۰۸. امام صادق علیه السلام: یک بار خدای را خواندم و او پاسخم را داد، من حاجت خود را از یاد بردم؛ زیرا پاسخ دهی خدا از روی اقبال او به بنده اش در هنگام دعا، بسی بزرگتر و ارزشمندتر است از آنچه بنده از او می خواهد، حتی اگر خواسته اش بهشت و نعمتهای جاویدان آن باشد.

۱۲۱۱

صفاتى که موجب اجابت دعا مى شود

۵۹۰۹. امام حسن علیه السلام: کسی که در دلش هوایی جز خشنودی [خدا] نگذرد، من صفات می کنم که خداوند دعایش را مستجاب کند.

۵۹۱۰. امام زین العابدین علیه السلام: هر که در هیچ کاری

عبادتیه اهیبط الله عزوجل له افضل مصلحته^۱.

۵۹۰۷. الإمام الصادق علیه السلام: إنَّ العبدَ لَیَکونُ لَهُ الحَاجةُ إلی الله عزوجل فیبدأُ بالثناءِ والصلاةِ علی محمدٍ وآلِ محمدٍ حتّی یَنسى حاجتَهُ فَيَقضِیها اللهُ لَهُ مِن قَبلِ أَنْ یَسأَلَهُ^۲.

۵۹۰۸. عنه علیه السلام: لَقَدْ دَعَوْتُ اللهَ مَرَّةً فَاسْتَجَابَ وَنَسِيتُ الحَاجةَ، لِأَنَّ اسْتِجَابَتَهُ بِإِقْبَالِهِ عَلَی عِبْدِهِ عِنْدَ دَعْوَتِهِ أَعْظَمُ وَأَجَلُّ مِمَّا یُریدُ مِنْهُ العَبْدُ وَلَوْ کَانَتْ الجَنَّةُ وَنَعِیمُهَا الْأَبَدُ^۳.

(انظر) العبادة: باب ۲۴۶۲.

۱۲۱۱

صفات توجب استجابة الدعاء

۵۹۰۹. الإمام الحسن علیه السلام: أَنَا الضَّامِنُ لِمَنْ لَمْ يَهْجُسْ فِي قَلْبِهِ إِلَّا الرِّضَا أَنْ يَدْعُوَ اللهَ فَيُسْتَجَابَ لَهُ^۴.

۵۹۱۰. الإمام زین العابدین علیه السلام: مَنْ لَمْ یَرْجُ النَّاسَ

۱. تنبيه الخواطر: ۱۰۸/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۲/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۳۶/۳۲۳/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۲۵/۳۵۱/۴۳.

فِي شَيْءٍ وَرَدَّ أَمْرَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي
جَمِيعِ أُمُورِهِ اسْتَجَابَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَهُ فِي
كُلِّ شَيْءٍ^۱.

۵۹۱۱. الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا
يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَبْأَسْ مِنَ
النَّاسِ كُلِّهِمْ، وَلَا يَكُنْ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللَّهِ،
فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ لَمْ
يَسْأَلِ اللَّهَ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ^۲.

۵۹۱۲. عنه عليه السلام: تَبَحَّرُوا^۳ قُلُوبَكُمْ، فَإِنْ أَنْقَاها اللَّهُ
مِنْ حَرَكَةِ الْوَاجِسِ لِسَخَطِ شَيْءٍ مِنْ
صَنْعِهِ، فَإِذَا وَجَدْتُمُوهَا كَذَلِكَ فَاسْأَلُوهُ مَا
شِئْتُمْ^۴.

۱۲۱۲

الدَّعَوَاتُ الْمُسْتَجَابَةُ

۵۹۱۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: أَرْبَعَةٌ لَا تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ: إِمَامٌ
عَادِلٌ، وَوَالِدٌ لَوْلَدِهِ، وَالرَّجُلُ يَدْعُو لِأَخِيهِ
بِظَهْرِ الْغَيْبِ، وَالْمَظْلُومُ؛ يَقُولُ اللَّهُ
جَلَّ جَلَالُهُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا تَنْصِرَنَّ لَكَ
وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ^۵.

۱. بحار الأنوار: ۱۶/۱۱۰/۷۵.

۲. الكافي: ۲/۱۴۸/۲.

۳. تَبَحَّرَ: أَيِ اتَّسَعَ (النهاية: ۹۹/۱)، وَفِي بَعْضِ النُّسخِ «تَبَحَّرُوا
قُلُوبَكُمْ فَإِنْ أَنْقَاها مِنْ حَرَكَةِ الْوَاحِشِ لِسَخَطِ شَيْءٍ مِنْ صَنْعِ
اللَّهِ» (هامش المصدر).

۴. الأُمالي للمفيد: ۱/۵۴. ۵. بحار الأنوار: ۳/۴۷/۷۷.

به مردم امید نبندد و همه کارهای خود را به
خداوند عزوجل واگذارد، خداوند هر
خواسته‌ای که او داشته باشد اجابت کند.

۵۹۱۱. امام صادق عليه السلام: هر گاه یکی از شما بخواهد
که هر چه از خداوند طلب کند به او بدهد،
باید از همه مردم چشم امید برکند و جز به
خدا امید نبندد. پس، چون خداوند
عزوجل دانست که او برآستی از ته قلب
چنین است، هر چه از خدا بخواهد
عطایش کند.

۵۹۱۲. امام صادق عليه السلام: دل‌های خود را واری
کنید. اگر دیدید که خداوند آنها را از
خطور هر گونه ناخشنودی نسبت به
کارهایی که او می‌کند پاک ساخته است
(جز رضایت و خشنودی از خدا و
کرده‌های او در دلتان نمی‌یابید) در این
صورت هر چه می‌خواهید از او طلب
کنید.

۱۲۱۲

دعاهایی که مستجاب می‌شود

۵۹۱۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دعای چهار نفر رد
نمی‌شود: پیشوای دادگر، پدر برای
فرزندش، دعای انسان برای برادرش در

غیاب او، و ستمدیده. خداوند جلّ جلاله می فرماید: به عزّت و جلالم سوگند که گر چه به طول انجامد، اما عاقبت انتقام تو (ستمدیده) را بگیرم.

۵۹۱۳. پیامبر خدا ﷺ: از نفرین پدر بترسید که آن از شمشیر برنده تر است.

۵۹۱۵. پیامبر خدا ﷺ: دعای کودکان اُمت من، در صورتی که به گناهان آلوده نشده باشند، مستجاب می شود.

۵۹۱۶. پیامبر خدا ﷺ: اگر کسی به مردمی خوبی کند و آنها از وی تشکر نکنند و او نفرینشان کند نفرینش در حق آنان مستجاب می شود.

۵۹۱۷. امام علی ﷺ: دعای چهار کس رد نمی شود: پیشوای دادگر در حق ملتش، و پدر صالح در حق فرزندش، و فرزند صالح در حق پدرش، و ستمدیده. خداوند، عزّ اسمّه، می فرماید: به عزّت و جلالم سوگند که حتی اگر زمانی هم بگذرد، سرانجام انتقام تو (ستمدیده) را خواهم گرفت.

۵۹۱۸. امام حسن ﷺ: کسی که قرآن بخواند دعایی مستجاب دارد، زود یا دیر.

۵۹۱۹. امام صادق ﷺ: دعای سه کس از خداوند متعال پوشیده نمی ماند (مستجاب می شود): [اول] دعای پدر در حق فرزندش، هرگاه نسبت به او نیکوکار [و فرمانبردار] باشد و نفرین پدر در حق او، هرگاه وی را بیازارد و نافرمانی کند، [دوم] نفرین ستمدیده به ستمگر، و دعای

۵۹۱۳. عنه ﷺ: إِيَّاكُمْ وَدَعْوَةَ الْوَالِدِ، فَإِنَّهَا أَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ^۱.

۵۹۱۵. عنه ﷺ: دَعَاءُ أَطْفَالِ أُمَّتِي مُسْتَجَابٌ مَا لَمْ يُقَارَفُوا الذُّنُوبَ^۲.

۵۹۱۶. عنه ﷺ: مَنْ أَحْسَنَ إِلَى قَوْمٍ فَلَمْ يُقْبَلُوهُ بِالشُّكْرِ فِدَعَا عَلَيْهِمْ اسْتُجِيبَ لَهُ فِيهِمْ^۳.

۵۹۱۷. الإمام عليّ ﷺ: أَرْبَعَةٌ لَا تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ: الإمام العادل لرعيته، والوالد البار لولده، والولد البار لوالديه، والمظلوم، يقول الله عزّ اسمه: وعزّتي وجلالي لأنتصرنّ لك ولو بعد حين^۴.

۵۹۱۸. الإمام الحسن ﷺ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُجَابَةً إِمَّا مُعَجَّلَةً وَإِمَّا مُؤَجَّلَةً^۵.

۵۹۱۹. الإمام الصادق ﷺ: ثَلَاثُ دَعَوَاتٍ لَا يُحْجَبَنَّ عَنْ اللَّهِ تَعَالَى: دَعَاءُ الْوَالِدِ لَوْلَدِهِ إِذَا بَرَّهُ، وَدَعْوَتُهُ عَلَيْهِ إِذَا عَقَّهُ. وَدَعَاءُ الْمَظْلُومِ عَلَى ظَالِمِهِ، وَدَعَاؤُهُ لِمَنْ أَنْتَصَرَ لَهُ مِنْهُ. وَرَجُلٌ مُؤْمِنٌ دَعَا لِأَخٍ لَهُ مُؤْمِنٍ وَأَسَاءَ فِينَا، وَدَعَاؤُهُ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ يُؤَاسِهِ مَعَ الْقُدْرَةِ عَلَيْهِ وَاضْطِرَارِ أَخِيهِ إِلَيْهِ^۶.

۱. بحار الأنوار: ۲۹۴/۸۴/۷۴. ۲. بحار الأنوار: ۱۴/۳۵۷/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۵/۳۴۹/۹۳.

۴. الإرشاد: ۳۰۴/۱. ۵. بحار الأنوار: ۱۷/۳۱۳/۹۳.

۶. الأمالي للطوسي: ۵۴۱/۲۸۰.

۵۹۲۰. عنه علیه السلام: يَاكُمْ أَنْ تُعِينُوا عَلَى مُسْلِمٍ مَظْلُومٍ فَيَدْعُو اللَّهَ عَلَيْكُمْ وَيُسْتَجَابَ لَهُ فِيكُمْ، فَإِنَّ أَبَانَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقُولُ: إِنَّ دَعْوَةَ الْمُسْلِمِ الْمَظْلُومِ مُسْتَجَابَةٌ.^۱

(انظر) بحار الأنوار: ۲۶ / ۵۱ دعاء علي بن الحسين علیه السلام
«سَيَدِي بِحَبْلِكَ لِي إِلَّا سَقَيْتَهُمُ الْغَيْثَ» واستجابته
وأيضاً: ۵۳ دعاؤه علیه السلام على حرمله واستجابته.
الظلم: باب ۲۴۲۲.

۱۲۱۳

الدَّعَوَاتُ غَيْرُ الْمُسْتَجَابَةِ

۵۹۲۱. رسول الله صلى الله عليه وآله: قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: مَا مِنْ مَخْلُوقٍ يَتَّصِمُ بِمَخْلُوقٍ دُونِي إِلَّا قَطَعْتُ أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ وَأَسْبَابَ الْأَرْضِ مِنْ دُونِهِ، فَإِنْ سَأَلَنِي لَمْ أُعْطِهِ وَإِنْ دَعَانِي لَمْ أُجِبْهُ.^۲

۵۹۲۲. عنه علیه السلام: لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلَتَنْهَنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ، أَوْ لَيُسَلِّطَنَّ اللَّهُ شِرَارَكُمْ عَلَى خِيَارِكُمْ، فَيَدْعُو خِيَارَكُمْ فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ.^۳

۵۹۲۳. عنه علیه السلام: سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ لَا يَسْتَجِيبَ دَعَاءَ

ستمیدیده در حق کسی که انتقام او را از ستمگر گرفته باشد، [سوم] دعای مرد مؤمن در حق برادر مؤمن خود که به خاطر ما او را کمک مالی کرده باشد، و نفرین او در حق کسی که برادرش به وی محتاج شده و او می‌توانسته است نیازش را برطرف سازد و نکرده است.

۵۹۲۰. امام صادق علیه السلام: مَبَادَا سَتْمَگری را در ستم کردن به مسلمانی ستمدیده، یاری رسانید؛ زیرا اگر شما را نفرین کند نفرینش مستجاب می‌شود. جد ما رسول خدا صلى الله عليه وآله می‌فرمود: همانا نفرینِ مسلمانی ستمدیده اجابت می‌شود.

۱۲۱۳

دعاهایی که مستجاب نمی‌شود

۵۹۲۱. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند عز و جل فرموده است: هر مخلوقی که به کسی جز من متوسل شود، دستش را از اسباب آسمانها و زمین کوتاه کنم و آن گاه چون چیزی از من بخواهد، عطایش نکنم و چون مرا بخواند، پاسخش ندهم.

۵۹۲۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: باید امر به معروف و نهی از منکر کنید و گرنه خداوند بدهای شما را بر خوبانتان مسلط می‌گرداند و در این صورت نیکانتان دعا می‌کنند ولی دعایشان مستجاب نمی‌شود.

۵۹۲۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: من از خداوند خواهم کردم که نفرین دوست را در حق دوستش

۱. الکافی: ۱/۸/۸.

۲. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۴/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۱/۳۷۸/۹۳.

حبیب علی حبیب^۱

مستجاب نکند.

۵۹۲۳. الإمامُ علیٌّ ؑ: إِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ خَرَجَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَنَظَرَ إِلَى السَّمَاءِ فَقَالَ: إِنَّهَا السَّاعَةُ الَّتِي لَا يَرَدُّ فِيهَا دَعْوَةٌ إِلَّا دَعْوَةُ عَرِيفٍ، أَوْ دَعْوَةُ شَاعِرٍ، أَوْ شَرِطِيِّ، أَوْ صَاحِبِ عَرِطِيَّةٍ، أَوْ صَاحِبِ كُوبَةٍ.^۲

۵۹۲۵. الإمامُ الصادقُ ؑ: أَرْبَعٌ لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ دَعَاءٌ: الرَّجُلُ جَالِسٌ فِي بَيْتِهِ يَقُولُ: يَا رَبِّ ارْزُقْنِي، فيقولُ لَهُ: أَلَمْ أَمُرْكَ بِالطَّلَبِ؟! وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ فَدَعَا عَلَيْهَا، فيقولُ: أَلَمْ أَجْعَلْ أَمْرَهَا بِيَدِكَ؟! وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَفْسَدَهُ فيقولُ: يَا رَبِّ ارْزُقْنِي، فيقولُ لَهُ: أَلَمْ أَمُرْكَ بِالْاِقْتِصَادِ؟!... وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَدَانَهُ بغيرِ بَيِّنَةٍ فيقولُ: أَلَمْ أَمُرْكَ بِالشَّهَادَةِ؟!^۳

۵۹۲۶. عنه ؑ: مرَّ موسى بنُ عمرانَ ؑ برجلٍ من أصحابِهِ وهو ساجِدٌ فانصَرَفَ مِنْ حَاجَتِهِ وهو ساجِدٌ على حالِهِ، فقالَ لَهُ موسى ؑ: لَوْ كَانَتْ حَاجَتُكَ بِيَدِي لَقَضَيْتُهَا لَكَ! فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ: يَا مُوسَى، لَوْ سَجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عَنْقُهُ مَا قَبِلْتُهُ حَتَّى

۵۹۲۴. امام علیؑ: پیامبر خدا ﷺ شبی از خانه بیرون آمد و به آسمان نگاه کرد و فرمود: این ساعتی است که در آن هیچ دعایی رد نمی شود مگر دعای مباشر^۱، یا شاعر، یا گزمه، یا طنبور و دهل زن.

۵۹۲۵. امام صادقؑ: دعای چهار کس مستجاب نمی شود: مردی که در خانه اش بنشیند و بگوید: خدایا! روزی مرا برسان. پس خداوند به او می فرماید: مگر به تو دستور نداده ام که در طلب کسب روزی بر آیی؟ و مردی که زنش را نفرین کند؛ پس خداوند می فرماید: مگر کار او را به تو واگذار نکرده ام؟ نیز مردی که مال و ثروتی داشته باشد و آن را هدر دهد و بگوید: خدایا! مرا روزی ده؛ پس خداوند پاسخش دهد: مگر به تو دستور ندادم که صرفه جو باش؟... و مردی که مال خود را بدون مدرک و گواه به کسی وام دهد؛ پس خداوند به او گوید: مگر به تو دستور ندادم که [هنگام وام دادن] گواه [و مدرک] بگیری؟

۵۹۲۶. امام صادقؑ: موسی بن عمران بر یکی از یاران خود که در حال سجده بود گذشت و کارش را که انجام داد و برگشت دید او همچنان در حال سجده است. موسیؑ به او گفت: اگر حاجتت به دست من بر آورده می شد، آن را روا می ساختم. خداوند عزوجل

۱. در متن حدیث، «عرف» آمده است، که به معنای مباشر و کارگزار رئیس قبیله است که اوضاع و احوال و امور قبیله را به رئیس گزارش می دهد. در این جا مراد، همین معناست. برخی این واژه را به معنای خبرچین و جاسوس گرفته اند که این معنا در معنایی که از کارگزار قبیله آوردیم، به طور ضمنی هست -م.

۱. بحار الأنوار: ۲۱/۳۷۸/۹۳.

۲. بحار الأنوار: ۳۰/۳۴۲/۷۵.

۳. الدعوات: ۷۵/۳۳.

يَتَحَوَّلَ عَمَّا أَكْرَهُ إِلَىٰ مَا أَحَبُّ ۱.

۵۹۲۷. عنه علیه: مَنْ عَذَرَ ظَالِمًا بِظُلْمِهِ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ فَإِنْ دَعَا لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ، وَلَمْ يَأْجُرْهُ اللَّهُ عَلَىٰ ظُلَامَتِهِ ۲.

(انظر الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر: باب ۲۶۴۸).

۱۲۱۲

أسباب بطل الاستجابة

۵۹۲۸. الإمام علي علیه: لَا يَقْنَطَنَّكَ إِطَاءُ إجابته، فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَىٰ قَدْرِ النِّيَّةِ، وَرَبِّمَا أَخَّرَتْ عَنْكَ الإجابة لِيَكُونَ ذَلِكَ أَعْظَمَ لِأَجْرِ السَّائِلِ وَأَجْزَلَ لِعَطَاءِ الْآمِلِ، وَرَبِّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَمْ تُؤْتَاهُ وَأَوْتَيْتَ خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ آجِلًا، أَوْ صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ، فَلَرُبَّ أَمْرٍ قَدْ طَلَبْتَهُ وَفِيهِ هَلَاكُ دِينِكَ لَوْ أَوْتَيْتَهُ ۳.

۵۹۲۹. عنه علیه: لَا يَقْنَطَنَّكَ تَأْخِيرُ إجابة الدعاء، فَإِنَّ الْعَطِيَّةَ عَلَىٰ قَدْرِ النِّيَّةِ ۴.

۵۹۳۰. عنه علیه: لَا تَسْتَبِطِي إجابة دُعائك وقد سَدَدْتَ طَرِيقَهُ بِالذَّنُوبِ ۵.

۵۹۳۱. الإمام الصادق علیه: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ

به موسی و حی فرمود که: ای موسی! اگر چندان سجده کند که گردنش بشکند، خواهشش را نپذیرم، مگر آن که از آنچه من ناخوش دارم دست کشیده به آنچه دوست دارم روی آورد (کارهای زشت را رها کرده، کارهای خداپسند انجام دهد).

۵۹۲۷. امام صادق علیه: هر که برای ستم ستمکاری عذر بتراشد (کارهای او را توجیه کند) خداوند کسی را بر او مسلط گرداند که به وی ستم کند و در این صورت چنانچه [برای رفع ستم از خود] دعا کند، دعایش مستجاب نشود و خداوند در برابر ستمدیدگی اش به او اجر و پاداش ندهد.

۱۲۱۳

علل تأخیر در استجابت دعا

۵۹۲۸. امام علی علیه: تأخیر در اجابت دعا تو را نومید نگرداند؛ زیرا بخشش [خداوند] بسته به نیت [او] است؛ چه بسا که در برآوردن خواهشت تأخیر شود تا بدین وسیله خواهنده را پاداش بزرگتر و امیدوار [به بخشش الهی] را بخشش بیشتر دهد؛ بسا باشد که چیزی بخواهی و به تو داده نشود اما دیر یا زود بهتر از آن به تو داده شود، یا برای خیر و مصلحت تو از تو دریغ شده است. و بسا خواهسته‌ای که اگر برآورده شود موجب نابودی و تباهی دین تو گردد.

۵۹۲۹. امام علی علیه: تأخیر در اجابت دعا تو را نومید نگرداند؛ زیرا بخشش بستگی به نیت دارد.

۵۹۳۰. امام علی علیه: وقتی با گناهان خود راه را بر دعایت بسته‌ای، تأخیر در اجابت آن را دیر شمار.

۵۹۳۱. امام صادق علیه: بُود که بنده دعا کند و

۱. الکافی: ۹۸/۱۲۹/۸. ۲. الکافی: ۱۸/۳۳۴/۲.

۳. کشف المحجّة: ۲۲۸. ۴. غرر الحکم: ۱۰۳۵۶.

۵. غرر الحکم: ۱۰۳۲۹.

عَزَّوَجَلَّ لِلْمَلَائِكَةِ: قَدْ اسْتَجَبْتُ لَهُ وَلَكِنْ أَحْبَبْتُهُ بِحَاجَتِهِ، فَإِنِّي أَحِبُّ أَنْ أَسْمَعَ صَوْتَهُ، وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: عَجِّلُوا لَهُ حَاجَتَهُ فَإِنِّي أَبْغِضُ صَوْتَهُ.^۱

۵۹۳۲. عنه: كَانَ بَيْنَ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ﴿قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا﴾^۲ وَبَيْنَ أَخْذِ فِرْعَوْنَ أَرْبَعِينَ عَامًا.^۳

۵۹۳۳. بحار الأنوار عن إسحاق بن عمار: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ: يُسْتَجَابُ لِلرَّجُلِ الدُّعَاءُ ثُمَّ يُؤَخَّرُ؟ قَالَ: نَعَمْ عِشْرُونَ سَنَةً.^۴

۱۲۱۵

أسباب عدم الاستجابة

الكتاب:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾.^۵

الحديث:

۵۹۳۳. عَدَّةُ الدَّاعِي: فِي زَبُورِ دَاوُدَ: يَقُولُ اللَّهُ

خداوند عزوجل به دو فرشته فرماید: من دعای او را مستجاب کردم اما حاجتش را ننگه دارید؛ زیرا دوست دارم صدای او را بشنوم. و شود که بنده دعا کند و خداوند تبارک و تعالی فرماید: زود خواسته اش را برآورید که من خوش ندارم صدای او را بشنوم.

۵۹۳۲. امام صادق: از زمانی که خداوند عزوجل [در پاسخ به خواسته موسی و هارون برای هلاک فرعون] فرمود: «هر آینه دعای شما اجابت شد» تا زمانی که فرعون نابود شد، چهل سال طول کشید.

۵۹۳۳. بحار الأنوار - به نقل از اسحاق بن عمار: به امام صادق عرض کردم: آیا می شود دعای کسی مستجاب شود و برآورده شدن آن به تأخیر افتد؟ فرمود: آری، بیست سال [ممکن است به تأخیر افتد].

۱۲۱۵

علل مستجاب نشدن دعا

قرآن:

«جنگ بر شما مقرر شد، در حالی که آن را ناخوش دارید. شاید چیزی را ناخوش بدانید و در آن خیر شما باشد و شاید چیزی را دوست داشته باشید و برایتان ناپسند باشد. خدا می داند و شما نمی دانید».

حدیث:

۵۹۳۳. عَدَّةُ الدَّاعِي: در زبور داوود آمده است:

۱. الکافی: ۳/۴۸۹/۲. ۲. یونس: ۸۹.

۳. الکافی: ۵/۴۸۹/۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۶/۳۷۵/۹۳.

۵. البقرة: ۲۱۶.

تبارك وتعالى: يَا بَنَ آدَمَ، تَسْأَلْنِي وَأَمْنَعُكَ
لِعِلْمِي بِمَا يَنْفَعُكَ، ثُمَّ تُلْحُ عَلَيَّ بِالمَسْأَلَةِ
فَأَعْطِيكَ مَا سَأَلْتَ فَتَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى مَعْصِيَتِي،
فَأَهْمُ بِهَتْكَ سِتْرِكَ، فَتَدْعُونِي فَأَسْتُرُ
عَلَيْكَ، فَكَمْ مِنْ جَمِيلٍ أَصْنَعُ مَعَكَ، وَكَمْ
مِنْ قَبِيحٍ تَصْنَعُ مَعِي! يَوْشِكُ أَنْ أَغْضَبَ
عَلَيْكَ غَضَبَةً لَا أَرْضَى بَعْدَهَا أَبَدًا.^۱

۵۹۳۵. الإمام علي عليه السلام: رُبَّمَا سَأَلْتَ الشَّيْءَ فَلَا تُؤْتَاهُ
وَأُوتِيْتَ خَيْرًا مِنْهُ عَاجِلًا أَوْ آجِلًا، أَوْ
صُرِفَ عَنْكَ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَكَ، فَلَرُبَّ أَمْرٍ قَدْ
طَلَبْتَهُ فِيهِ هَلَاكُ دِينِكَ لَوْ أُوتِيْتَهُ، فَلَتَكُنْ
مَسْأَلَتُكَ فِيمَا يَبْقَى لَكَ جَمَالُهُ وَيُنْفِي عَنْكَ
وَبَالَهُ.^۲

۵۹۳۶. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي الدُّنْيَا
مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ، وَلَا يُعْطِي الْآخِرَةَ إِلَّا
مَنْ أَحَبَّ، وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَسْأَلُ الرَّبَّ مَوْضِعَ
سَوِّطٍ فِي الدُّنْيَا فَلَا يُعْطِيهِ إِلَّا بِهَا وَيَسْأَلُهُ
الْآخِرَةَ فَيُعْطِيهِ مَا شَاءَ، وَيُعْطِي الْكَافِرَ فِي
الدُّنْيَا مَا شَاءَ، وَيَسْأَلُ فِي الْآخِرَةِ مَوْضِعَ
سَوِّطٍ فَلَا يُعْطِيهِ إِلَّا بِهَا.^۳

خداوند متعال می فرماید: ای پسر آدم! تو
از من خواهشی می کنی و من برای
مصلحت تو آن را برآورده نمی کنم، اما در
خواهشت اصرار می ورزی و من
خواستهات را می دهم و تو از آن در گناه و
نافرمانی از من کمک می گیری. پس، من بر
آن می شوم تا آبرویت را ببرم، لیک مرا
می خوانی و من پرده پوشی می کنم. چه
خوبیها که به تو نکرده ام و چه بدیها
که تو، به من نکرده ای. کم مانده است که بر
تو چنان خشمی گیرم که دیگر هرگز
خشنود نشوم.

۵۹۳۵. امام علی علیه السلام: گساه چیزی را [از خدا]
می خواهی اما به تو داده نمی شود، و دیر یا
زود بهتر از آن به تو داده می شود، یا به
خاطر آنچه خیر و مصلحت تو در آن است،
از برآورده شدن خواستهات دریغ
می شود؛ زیرا بسا خواسته ای که اگر بر
آورده شود به نابودی دین تو می انجامد.
پس، چیزی بخواه که زیبایی و نیکی اش
برایت می ماند و پیامد سوئی ندارد.

۵۹۳۶. امام باقر علیه السلام: خداوند عز و جل دنیا را به
دوست و دشمن خود می دهد اما آخرت را
جز به کسی که دوستش دارد نمی دهد.
همانا مؤمن از پروردگار به اندازه جای یک
تازیانه در دنیا طلب می کند و خداوند به او
نمی دهد اما آخرت را می طلبد و خداوند
هرچه خواهد به او دهد؛ و کافر را در دنیا
هرچه خواهد بدهد ولی در آخرت به اندازه
جای یک تازیانه می طلبد و به او نمی دهد.

۱. عدة الداعي: ۱۹۸. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۳. المؤمن: ۲۷/۲۷.

۵۹۳۷. امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی می فرماید: همانا یکی از بندگانم از من [توفیق انجام] طاعتی را می طلبد تا بدان سبب او را دوست بدارم، اما من از او دریغ می کنم تا مبادا بر اثر عمل خود دچار عجب شود.

۵۹۳۸. امام صادق علیه السلام: مردی خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد: من خدا را می خوانم ولی اجابتی نمی بینم؟ حضرت فرمود: چون تو خدا را با صفاتی جز صفات او وصف می کنی (می خوانی) همانا دعا را چهار خصلت باشد: اخلاص باطنی، حضور نیت (قلب)، شناخت وسیله، و انصاف داشتن در خواسته. آیا تو با آگاهی از این چهار نکته دعا می کنی؟ عرض کرد: خیر. حضرت فرمود: پس، آنها را بشناس [و با توجه به این چهار نکته دعا کن].

۵۹۳۹. امام صادق علیه السلام: خداوند متعال فرموده است: به عزت و جلال و عظمت و شکوهم سوگند که من دریغ می آید در دنیا به دوست خود چیزی دهم که او را از یاد من غافل کند؛ زیرا می خواهم مرا بخواند تا صدایش را بشنوم و کافر را به آرزویش می رسانم؛ زیرا از او نفرت دارم و نمی خواهم مرا بخواند و صدایش را بشنوم.

۵۹۳۷. الإمام الباقر أو الإمام الصادق عليهما السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ: إِنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ يَسْأَلُنِي الشَّيْءَ مِنْ طَاعَتِي لِأُحِبَّهُ فَأَصْرِفُ ذَلِكَ عَنْهُ لِكَيْ لَا يُعْجِبَهُ عَمَلُهُ^۱.

۵۹۳۸. الإمام الصادق عليه السلام: جاء رجل إلى أمير المؤمنين عليه السلام فقال: إِنِّي دَعَوْتُ اللَّهَ فَلَمْ أَرِ الإِجَابَةَ! فَقَالَ: لَقَدْ وَصَفْتَ اللَّهَ بِغَيْرِ صِفَاتِهِ، وَإِنَّ لِلدُّعَاءِ أَرْبَعَ خِصَالٍ: إِخْلَاصُ السَّرِيرَةِ، وَإِحْضَارُ النِّيَّةِ، وَمَعْرِفَةُ الْوَسِيلَةِ، وَالْإِنْصَافُ فِي الْمَسْأَلَةِ، فَهَلْ دَعَوْتَ وَأَنْتَ عَارِفٌ بِهَذِهِ الْأَرْبَعَةِ؟ قَالَ: لَا، قَالَ: فَاعْرِفْهُنَّ^۲.

۵۹۳۹. عنه عليه السلام: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَبَهَائِي، إِنِّي لِأَحْيِي وَلِيَّيَ أَنْ أُعْطِيَهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا شَيْئًا يَشْغَلُهُ عَنْ ذِكْرِي حَتَّى يَدْعُوَنِي فَأَسْمَعَ صَوْتَهُ، وَإِنِّي لِأُعْطِيَ الْكَافِرَ مُنِيَّتَهُ حَتَّى لَا يَدْعُوَنِي فَأَسْمَعَ صَوْتَهُ بُغْضًا لَهُ^۳.

(انظر) بحار الأنوار: ۹۳ / ۲۲۶ / ۱۰ حكاية الرجل الذي أوصي إلى بعض الأنبياء أن له ثلاث دعوات مستجابة وأضاعها لعدم علمه بما فيه صلاحه، ويأتي ما يناسب ذلك.

۱. بحار الأنوار: ۸/۱۱۴/۶. ۲. تنبيه الخواطر: ۳۰۲/۱.

۳. التمهيد: ۱۷/۳۳.

۱۲۱۶

التَّحْذِيرُ مِنَ الدُّعَاءِ بِغَيْرِ عِلْمٍ

الكتاب:

«وَيَذَعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا»^۱.

«قَالَ يَا نُوحُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ إِنَّهُ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ فَلَا تَسْأَلْنِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنِّي أَعْظُكَ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ»^۲.

الحديث:

۵۹۳۰. الإمام الصادق عليه السلام: اعْرِفْ طُرُقَ نَجَاتِكَ وَهَلَاكِكَ كَيْ لَا تَدْعُو اللَّهَ بِشَيْءٍ مِنْهُ هَلَاكَ وَأَنْتَ تَنْظُرُ فِيهِ نَجَاتَكَ. قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَيَذَعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا»^۳.

۱۲۱۶

بر حذر داشتن از دعای ناآگاهانه

قرآن:

«و آدمی به دعا شری را می طلبد چنان که گویی به دعا خیری را می جوید. و آدمی شتابزده است».

«گفت: ای نوح! او از خاندان تو نیست، آن عملی است ناصالح که از سر ناآگاهی از من چیزی بخواهی. بر حذر می دارم تو را که از مردم نادان باشی».

حدیث:

۵۹۳۰. امام صادق علیه السلام: راههای نجات و نابودی خودت را بشناس، تا مبادا از خدا چیزی را به گمان این که نجات تو در آن است بخواهی، حال آن که سبب نابودی تو می شود. خداوند عز و جل فرموده است: «انسان به دعا شری را می طلبد چنان که گویی به دعا خیری را می جوید. و آدمی شتابزده است».

۱۲۱۷

النَّهْيُ عَنِ الدُّعَاءِ لِلظَّالِمِينَ وَالْكَفَّارِ

الكتاب:

«مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ * وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَنْ مَوْعِدَةٍ

۱. الإسراء: ۱۱. ۲. هود: ۴۶.

۳. بحار الأنوار: ۳۶/۳۲۲/۹۳.

۱۲۱۷

نهی از دعا کردن برای ستمگران و کافران

قرآن:

«نباید پیامبر و کسانی که ایمان آورده اند برای مشرکان، هر چند خویشاوندان باشند - پس از آن که دانستند به جهنم می روند - طلب آمرزش کنند. آمرزش خواستن ابراهیم برای پدرش، نبود مگر به خاطر وعده ای که به او داده بود. و چون برای او

وَعَدَهَا إِثْنًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ أَنَّهُ عَدُوٌّ لِلَّهِ تَبَرَّأَ مِنْهُ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ
لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ^۱.

الحديث:

۵۹۳۱. رسول الله ﷺ: مَنْ دَعَا لظَالِمٍ بِالْبَقَاءِ فَقَدْ
أَحَبَّ أَنْ يُعْصِيَ اللَّهَ فِي أَرْضِهِ^۲.

۵۹۳۲. الإمام الكاظم ﷺ - وَقَدْ سَأَلَهُ أَخُوهُ عَلِيُّ بْنُ
جَعْفَرٍ عَنْ رَجُلٍ مُسْلِمٍ وَأَبَوَاهُ كَافِرَانِ: هَلْ
يُصَلِّحُ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَهُمَا فِي الصَّلَاةِ؟ - إِنَّ
كَانَ فَارَقَهُمَا وَهُوَ صَغِيرٌ لَا يَدْرِي أَسْلَمَا أَمْ
لَا فَلَا بَأْسَ، وَإِنْ عَرَفَ كُفْرَهُمَا فَلَا يَسْتَغْفِرُ
لَهُمَا، وَإِنْ لَمْ يَعْرِفْ فَلْيَدْعُ لَهُمَا^۳.

۱۲۱۸

عَدَمُ خُلُوءِ الدُّعَاءِ مِنَ التَّأْثِيرِ

۵۹۳۳. رسول الله ﷺ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ دَعَا اللَّهَ تَعَالَى
بِدَعْوَةٍ لَسِمَسَ فِيهَا قَطِيعَةٌ رَحِمٍ وَلَا
اسْتِجْلَابٌ إِثْمٍ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ تَعَالَى بِهَا
إِحْدَى خَصَالِ ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يُعَجِّلَ لَهُ
الدَّعْوَةَ، وَإِمَّا أَنْ يَدْخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ،
وَإِمَّا أَنْ يَرْفَعَ عَنْهُ مِثْلَهَا مِنَ الشُّؤْمِ^۴.

۵۹۳۴. عنه ﷺ: فَإِذَا أَتَيْتَ بِمَا ذَكَرْتُ لَكَ مِنْ
شَرَائِطِ الدُّعَاءِ وَأَخْلَصْتَ بِسِرِّكَ لَوَجْهِهِ

۱. التوبة: ۱۱۳ و ۱۱۴. ۲. بحار الأنوار: ۶۹/۳۳۴/۷۵. ۳. بحار الأنوار: ۳۸/۶۷/۷۴. ۴. مكارم الأخلاق: ۱۹۸۳/۸/۲.

آشکار شد که پدرش دشمن خداست از او بیزاری
جست؛ زیرا ابراهیم بسیار دعا کننده و بردبار بود.

حدیث:

۵۹۳۱. پیامبر خدا ﷺ: هر که برای بقای ستمگری
دعا کند، هر آینه دوست دارد که خداوند در
زمینش نافرمانی شود.

۵۹۳۲. امام کاظم ﷺ - در پاسخ به برادرش علی بن
جعفر، که از ایشان پرسید: آیا رواست
مردی مسلمان برای پدر و مادر کافر خود
در نماز آمرزش بخواهد؟ - فرمود: اگر در
کودکی آنها را از دست داده و نمی داند که
مسلمان شده اند یا نه اشکالی ندارد، اما اگر
بداند که کافر بوده اند، نباید برایشان
آمرزش بطلبد و اگر نمی داند، برایشان دعا

مرکز تحقیقات مکتب اصفهان

۱۲۱۸

دعا، بی تأثیر نیست

۵۹۳۳. پیامبر خدا ﷺ: هر مسلمانی که خدا را به
دعایی بخواند و آن دعا برای قطع رحم یا
رسیدن به گناهی نباشد، خداوند متعال
یکی از این سه کار را در حق او می کند: یا
دعایش را در دنیا برآورد، یا آن را ذخیره
آخرت او قرار دهد، و یا بدی و گزند را
از او دور سازد.

۵۹۳۴. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه این شرایط دعا را که
گفتم، رعایت کردی و نیت و درونت را
برای خدا پاک و خالص گردانیدی، بشارت

فَأَبَشِرْ بِإِحْدَى الثَّلَاثِ: إِمَّا أَنْ يُعَجَّلَ لَكَ مَا سَأَلْتَ، وَإِمَّا أَنْ يَدَّخَرَ لَكَ مَا هُوَ أَعْظَمُ مِنْهُ، وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْكَ مِنَ الْبَلَاءِ مَا إِنْ لَوْ أَرْسَلَهُ عَلَيْكَ لَهْلَكَتَ.^۱

۵۹۳۵. عنه علیه السلام: إِنَّ رَبَّكُمْ حَيِّيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي أَنْ يَبْسُطَ الْعَبْدُ يَدَيْهِ إِلَيْهِ فَيَزِدَّهُمَا صِفْرًا.^۲

۵۹۳۶. الإمام زين العابدين علیه السلام: الْمُؤْمِنُ مِنْ دُعَائِهِ عَلَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ يُدَّخَرَ لَهُ، وَإِمَّا أَنْ يُعَجَّلَ لَهُ، وَإِمَّا أَنْ يَدْفَعَ عَنْهُ بَلَاءٌ يُرِيدُ أَنْ يُصِيبَهُ.^۳

۵۹۳۷. الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا غَتَّهُ بِالْبَلَاءِ غَتًّا وَثَجَّهُ بِهِ عَلَيْهِ نَجًّا، فَإِذَا دَعَاهُ قَالَ: لَبَّيْكَ عَبْدِي لَبَّيْكَ، لَنْ عَسَجَلْتُ مَا سَأَلْتَ إِنِّي عَلَى ذَلِكَ لِقَادِرٌ، وَلَنْ أَخَّرْتُ فَمَا ادَّخَرْتُ لَكَ عِنْدِي خَيْرٌ لَكَ.^۴

۵۹۳۸. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ الرَّبَّ لَيَلِي حِسَابَ الْمُؤْمِنِ فَيَقُولُ: تَعْرِفُ هَذَا الْحِسَابَ؟ فَيَقُولُ: لَا يَا رَبِّ، فَيَقُولُ: دَعَوْتَنِي فِي لَيْلَةٍ كَذَا وَكَذَا فِي كَذَا وَكَذَا فَذَخَرْتُهَا لَكَ. قَالَ: فَمِمَّا يَرَى مِنْ عَظَمَةِ ثَوَابِ اللَّهِ يَقُولُ: يَا رَبِّ لَيْتَ إِنَّكَ لَمْ تَكُنْ عَسَجَلْتَ لِي شَيْئًا

۱. بحار الأنوار: ۳۶/۳۳۳/۹۳.

۲. كنز العمال: ۳۱۲۸. ۳. تحف العقول: ۲۸۰.

۴. التمهيد: ۲۵/۳۴.

بباد تو را به یکی از این سه چیز: یا خواهشت بزودی برآورده می شود، یا بهتر از آن برای تو ذخیره می گردد، یا بلایی را از تو بر می گرداند، که اگر آن را بر تو می فرستاد، نابود می شدی.

۵۹۳۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همانا پروردگار شما با حیا و بخشنده است و شرم دارد از این که بنده دست [خواهش] به سوی او بگشاید و دست خالی بازش گرداند.

۵۹۳۶. امام زین العابدین علیه السلام: دعای مؤمن از سه حال خارج نیست: یا برایش ذخیره می گردد، یا در دنیا برآورده می شود، یا بلایی را که می خواهد به او برسد، دفع می کند.

۵۹۳۷. امام باقر علیه السلام: هر گاه خداوند بنده ای را دوست بدارد، او را در فشار شدید بلا قرار دهد و باران بلا بر سرش فرو ریزاند؛ پس چون به درگاه او دعا کند، فرماید: لَبَّيْكَ بنده من، لَبَّيْكَ. اگر [خواهی] خواسته تو را در دنیا دهم من بر انجام آن قادرم، اما اگر به تأخیر اندازم پس آنچه در نزد خود برایت ذخیره کنم، برای تو بهتر است.

۵۹۳۸. امام صادق علیه السلام: خداوند به حساب مؤمن رسیدگی می کند و به او می فرماید: این حساب را می شناسی؟ عرض می کند: نه، ای پروردگار من. خداوند می فرماید: در فلان و بهمان شب، چنین و چنان دعایی (خواهشی) کردی و من آن را برای تو اندوختم. آن مؤمن چون عظمت پاداش خدا را می بیند، عرض می کند: ای پروردگار من!

وَأَدَّخَرْتَهُ لِي^۱.

۵۹۴۹. عَنْهُ عليه السلام: يَتَمَنَّى الْمُؤْمِنُ أَنَّهُ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا مِمَّا يَرَى مِنْ حُسْنِ الثَّوَابِ^۲.

۱۲۱۹

آثَارُ الدُّعَاءِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ

۵۹۵۰. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: لَيْسَ شَيْءٌ أَسْرَعَ إِجَابَةً مِنْ دَعْوَةِ غَائِبٍ لِغَائِبٍ^۳.

۵۹۵۱. بحار الأنوار: رَوِيَ أَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ أَوْحَى إِلَى مُوسَى عليه السلام: يَا مُوسَى، أَدْعُنِي عَلَى لِسَانٍ لَمْ تَعِصْنِي بِهِ، فَقَالَ: أَتُنِي لِي بِذَلِكَ؟ فَقَالَ: أَدْعُنِي عَلَى لِسَانٍ غَيْرِكَ^۴.

۵۹۵۲. الْإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: لَا تَسْتَحْقِرُوا دَعْوَةَ أَحَدٍ، فَإِنَّهُ يُسْتَجَابُ لِلْيَهُودِيِّ فِيكُمْ، وَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ فِي نَفْسِهِ^۵.

۵۹۵۳. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عليه السلام: أَسْرَعَ الدُّعَاءِ نُجْحاً لِلْإِجَابَةِ دَعَاءُ الْأَخِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ، يَبْدَأُ بِالدُّعَاءِ لِأَخِيهِ فَيَقُولُ لَهُ مَلِكُ مُوَكَّلٍ بِهِ: آمِينَ، وَلَكَ مِثْلَاهُ^۶.

کاش هیچ دعا و خواهش مرا در دنیا برآورده نمی کردی و آنها را برای [آخرت] من می انداختی.

۵۹۴۹. امام صادق عليه السلام: مؤمن پاداش نیک (چشمگیر) آخرت را که می بیند آرزو می کند کاش هیچ دعایی از او در دنیا مستجاب نمی شد.

۱۲۱۹

آثار دعا در غیاب

۵۹۵۰. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هیچ دعایی زودتر از آن دعا که انسان در غیاب کسی می کند، مستجاب نمی شود.

۵۹۵۱. بحار الأنوار: روایت شده که خداوند سبحان به موسی عليه السلام چنین وحی نمود: ای موسی! مرا با زبانی بخوان که با آن نافرمانی ام نکرده ای، موسی عرض کرد: چنین زبانی را از کجا بیاورم؟ خداوند فرمود: مرا از زبان کسی دیگر بخوان.

۵۹۵۲. امام علی عليه السلام: دعای هیچ کس را نخرد و ناچیز شمار؛ که [حتی] دعای یهودی در حق خودش مستجاب نمی شود اما درباره شما به اجابت می رسد.

۵۹۵۳. امام باقر عليه السلام: دعایی که زودتر از همه به اجابت می رسد، دعایی است که برادر (مؤمن) در غیاب برادرش می کند. چون ابتدا برای برادرش دعا کند، فرشته ای که بر او گماشته شده است، گوید: آمین، تو را نیز دوچندان آن باد.

۱. بحار الأنوار: ۱۲/۳۷۱/۹۳.

۲. الکافی: ۹/۴۹۱/۲. ۳. بحار الأنوار: ۱۷/۳۵۹/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۱۱/۳۴۲/۹۳.

۵. بحار الأنوار: ۲۳/۲۹۴/۹۳.

۶. الکافی: ۴/۵۰۷/۲.

۵۹۵۲. عنه: أَوْشَكَ دَعْوَةً وَأَسْرَعَ إِجَابَةً دَعَاءِ الْمَرْءِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ.^۱

۵۹۵۵. بحار الأنوار عن حمran بن أعين: دخلت على أبي جعفر: فقلت: أوصني فقال: ... عَلَيْكَ بِالدُّعَاءِ لِإِخْوَانِكَ بِظَهْرِ الْغَيْبِ، فَإِنَّهُ يُهَيِّلُ الرِّزْقَ - يَقُولُهَا ثَلَاثًا.^۲

۵۹۵۶. الإمام الصادق: كانت فاطمة: إِذَا دَعَتْ تَدْعُو لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَدْعُو لِنَفْسِهَا، فَقِيلَ لَهَا، فَقَالَتْ: الْجَارُ ثُمَّ الدَّارُ.^۳

۵۹۵۷. عنه: دَعَاءُ الْمُسْلِمِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ يَسُوقُ إِلَى الدَّاعِي الرِّزْقَ وَيَصْرِفُ عَنْهُ الْبَلَاءَ وَيَقُولُ لَهُ الْمَلِكُ: لَكَ مِثْلَاهُ.^۴

۵۹۵۸. عنه: دَعَاءُ الْمُؤْمِنِ لِلْمُؤْمِنِ يَدْفَعُ عَنْهُ الْبَلَاءَ وَيُدِرُّ عَلَيْهِ الرِّزْقَ.^۵

(انظر) بحار الأنوار: ۹۳/۳۸۳ باب ۲۶.

الكافي: ۵۰۷/۲.

کنز العمال: ۹۸، ۹۷/۲.

۵۹۵۲. امام باقر: نزدیکترین و سریعترین دعا به اجابت، دعایی است که انسان در غیاب برادر [دینی] خود برای او می‌کند.

۵۹۵۵. بحار الأنوار - به نقل از حمran بن أعين: - بر امام باقر وارد شد سپس به او گفتم: مرا سفارش کن فرمود: ... بر تو باد دعا کردن برای برادرانت در غیاب آنها؛ زیرا این کار روزی را فرو می‌ریزد. - حضرت این جمله را سه بار فرمود.

۵۹۵۶. امام صادق: فاطمه هرگاه دعا می‌کرد برای مردان و زنان مؤمن دعا می‌کرد و برای خودش دعائی می‌کرد. در این باره از آن حضرت سؤال شد، فرمود: اول همسایه بعد خانه.

۵۹۵۷. امام صادق: دعای مسلمان برای برادرش در غیاب او، به دعا کننده روزی می‌رساند و بلا را از او بر می‌گرداند و فرشته به او می‌گوید: تو را نیز دوچندان آن دعا باد.

۵۹۵۸. امام صادق: دعای مؤمن در حق مؤمن، بلا را از او دور می‌کند و روزی‌اش را زیاد می‌گرداند.^۱

۱. الكافي: ۱/۵۰۷/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۷/۳۸۶/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۰/۳۸۸/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۱۱/۳۸۵/۹۳.

۵. الاختصاص: ۲۸.

۶. الأخبار في فضل الدعاء للإخوان بظهر الغيب كثيرة جداً.

۱. نگارنده گوید: درباره فضیلت دعا برای برادران دینی در غیاب آنان، اخبار و روایات بسیار زیادی وارد شده است.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الدُّنْيَا

دنيا

مركز تحقيقات كليات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١/٧٣ باب ١٢٢ «حب الدنيا».

بحار الأنوار: ٥/٣٠٩ باب ١٥ «الملة التي من أجلها جعل الله في الدنيا اللذات والآلام والمعن».

كنز العمال: ٣/١٨١-٢٤٦ «الزهد».

انظر:

عنوان ٢٠٧ «الزهد»، ١٦٥ «الدمر»، ٣٩٩ «المال»، ٢٨١ «الشهرة».

الحزن: باب ٨٢٤، الخسران: باب ١٠٢١ و١٠٢٢.

الدواء: باب ١٢٩٤، الدين: باب ١٣٢٤، الذنب: باب ١٣٨٨.

الراحة: باب ١٥٦٨ و١٥٦٩.

۱۲۲۰

الحياة الدنيا

الكتاب:

«فَاعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى»^۱.

«فَخَلَفَ مِنْ بَغْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلَهُ يَأْخُذُوهُ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالذَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ»^۲.

الحديث:

۵۹۵۹. علل الشرايع عن عبد الله عن أبيه يزيد بن سلام: أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: ... لِمَ سُمِّيَتْ الدُّنْيَا [دُنْيَا]؟ قَالَ: الدُّنْيَا دُنْيَةٌ خُلِقَتْ مِنْ دُونِ الْآخِرَةِ، وَلَوْ خُلِقَتْ مَعَ الْآخِرَةِ لَمْ يَفْنِ أَهْلُهَا كَمَا لَا يَفْنِي أَهْلُ الْآخِرَةِ... قَالَ: فَأَخْبِرْنِي لِمَ سُمِّيَتْ الْآخِرَةُ آخِرَةً؟ قَالَ: لِأَنَّهَا مَتَأَخَّرَةُ تَجِيءُ مَنْ بَعْدَ الدُّنْيَا، لَا

۱. النجم: ۲۹ و ۳۰. ۲. الأعراف: ۱۶۹.

۱۲۲۰

زندگی دنیوی

قرآن:

«پس، تو نیز از کسی که از سخن ما رویگردان می‌شود و جز زندگی دنیوی را نمی‌جوید اعراض کن. منتهای دانش آنان همین است. پروردگار تو به آن که از راهش گمراه می‌شود یا به راه هدایت می‌افتد داناتر است».

«بعد از اینان گروهی به جایشان نشستند و وارث آن کتاب شدند که به متاع دنیوی دل بستند و گفتند که به زودی آمرزیده می‌شویم. واگر همانند آن باز هم متاعی بیابند بگیرند. آیا از ایشان پیمان نگرفته‌اند که درباره خدا جز به راستی سخن نگویند، حال آن که آنچه را در آن کتاب آمده بود خوانده بودند؟ سرای آخرت برای کسانی که می‌پرهیزند بهتر است. آیا تعقل نمی‌کنید؟».

حدیث:

۵۹۵۹. علل الشرايع به نقل از عبد الله از پدرش يزيد بن سلام - يزيد بن سلام: پرسید: ... دنیا چرا دنیا نامیده شده است؟ حضرت فرمود: چون دنیا پست است و پایین‌تر از آخرت آفریده شده است. اگر همپایه با آخرت آفریده شده بود، اهل آن فانی نمی‌شدند، همچنان که اهل آخرت چنانند... عرض کرد: آخرت چرا آخرت نامیده شده است؟ حضرت فرمود: چون

تَوْصَفُ سِنِّيَّهَا، وَلَا تُحْصِي أَيَّامَهَا،
وَلَا يَمُوتُ سُكَّانُهَا.^۱

۵۹۶۰. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: إِنَّمَا سُمِّيَتِ الدُّنْيَا دُنْيَا لِأَنَّهَا
أَدْنَى مِنْ كُلِّ شَيْءٍ، وَسُمِّيَتِ الْآخِرَةُ آخِرَةً
لَأَنَّ فِيهَا الْجَزَاءَ وَالثَّوَابَ.^۲

۵۹۶۱. عنه عليه السلام: النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا، وَلَا يُبْلَغُ
الرَّجُلُ عَلَى حُبِّ أُمِّهِ.^۳

۵۹۶۲. عنه عليه السلام: النَّاسُ أَبْنَاءُ الدُّنْيَا، وَالْوَلَدُ مَطْبُوعٌ
عَلَى حُبِّ أُمِّهِ.^۴

۱۲۲۱

الدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ

۵۹۶۳. رسولُ اللَّهِ ﷺ: الدُّنْيَا مَزْرَعَةُ الْآخِرَةِ. *هر کس تحت کوبی در دنیاست...*

۵۹۶۴. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: وَلَنِعَمَ دَارٌ مَنْ لَمْ يَرْضَ بِهَا
دَارًا، وَمَحَلٌّ مَنْ لَمْ يُوْطَّنْهَا مَحَلًّا.^۵

۵۹۶۵. عنه عليه السلام: بِالدُّنْيَا تُحَرِّزُ الْآخِرَةَ.^۶

۵۹۶۶. عنه عليه السلام: بِسِتِّ الدَّارِ لِمَنْ لَمْ يَسْتَهَيَّأْهَا وَلَمْ
يَكُنْ فِيهَا عَلَى وَجَلٍ.^۸

متأخر است و بعد از دنیا فرا می‌رسد،
سالهایش به وصف نیاید و روزهایش بی
شمار است و ساکنانش نمی‌میرند.

۵۹۶۰. امام علی علیه السلام: دنیا از آن رو دنیا نام گرفته که
پست‌ترین (نزدیکترین) چیزهاست. و
آخرت از آن رو آخرت نامیده شده که سزا
و پاداش در آن جاست.

۵۹۶۱. امام علی علیه السلام: مردم، فرزندان دنیایند و هیچ
کس برای دوست داشتن مادرش سرزنش
نمی‌شود.

۵۹۶۲. امام علی علیه السلام: مردم فرزندان دنیا هستند و
فرزند، بر دوست داشتن مادرش سرشته
شده است.

۱۲۲۱

دنيا كشتزار آخرت است

۵۹۶۳. پیامبر خدا ﷺ: دنیا کشتزار آخرت است.

۵۹۶۴. امام علی علیه السلام: دنیا چه سرای نیکویی است
برای کسی که آن را خانه [همیشگی]
خویش نداند و چه جایگاه خوبی است
برای کسی که آن را وطن خود قرار ندهد.

۵۹۶۵. امام علی علیه السلام: آخرت با دنیا به دست می‌آید.

۵۹۶۶. امام علی علیه السلام: بد سرایی است دنیا برای
کسی که خود را در آن [برای آخرت] آماده
نکند و در آن بیمناک نباشد.

۱. علل الشرائع: ۳۳/۴۷۰، بحار الأنوار: ۲/۳۵۶/۵۷.

۲. علل الشرائع: ۱/۲. ۳. نهج البلاغة: الحکمة ۳۰۳.

۴. غرر الحکم: ۱۸۵۰. ۵. عوالي اللآلئ: ۶۶/۲۶۷/۱.

۶. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

۷. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۶.

۸. بحار الأنوار: ۸۲/۹۸/۷۳.

۵۹۶۷. الإمام الباقر علیه السلام - في قوله تعالى: ﴿وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ﴾^۱ - الدنيا.^۲

۵۹۶۸. عنه علیه السلام: نِعْمَ الْعَوْنُ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ.^۳

۵۹۶۹. عنه علیه السلام: إِنَّ فِيمَا نَجَّى اللَّهُ تَعَالَى بِهِ مُوسَى علیه السلام أَنْ قَالَ: إِنَّ الدُّنْيَا ... هِيَ دَارُ الظَّالِمِينَ إِلَّا الْعَامِلَ فِيهَا بِالْخَيْرِ، فَإِنَّهَا لَهُ نِعْمَتِ الدَّارِ.^۴

۱۲۲۲

خُلِقَتِ الدُّنْيَا لِغَيْرِهَا

۵۹۷۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: فَلْيَتَزَوَّدِ الْعَبْدُ مِنْ دُنْيَاهُ لِآخِرَتِهِ، وَمِنْ حَيَاتِهِ لِمَوْتِهِ، وَمِنْ تَشَبَاهِهِ لِهَرَمِهِ، فَإِنَّ الدُّنْيَا خُلِقَتْ لَكُمْ وَأَنْتُمْ خُلِقْتُمْ لِلْآخِرَةِ.^۵

۵۹۷۱. الإمام علي علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ قَدْ جَعَلَ الدُّنْيَا لِمَا بَعْدَهَا، وَابْتَلَى فِيهَا أَهْلَهَا، لِيَعْلَمَ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا، وَلَسْنَا لِلدُّنْيَا خُلُقْنَا، وَلَا بِالسَّعْيِ فِيهَا أُمْرًا.^۶

۵۹۷۲. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا خُلِقَتْ لِغَيْرِهَا وَلَمْ تُخْلَقْ

۵۹۶۷. امام باقر علیه السلام - درباره آیه «وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ» - دنیا است سرای پرهیزگاران - فرمود: آن سرای دنیا است.

۵۹۶۸. امام باقر علیه السلام: دنیا یاور خوبی برای آخرت است.

۵۹۶۹. امام باقر علیه السلام: از جمله نجوای خدایانند متعال با موسی علیه السلام این بود که: دنیا... سرای ستمگران است، مگر آنان که در دنیا کردار نیک کنند؛ برای اینان، دنیا سرایی نیکوست.

۱۲۲۲

دُنْيَا بَرای غیر خود آفریده شده است
۵۹۷۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: آدمی باید از دنیای خود، برای آخرتش و از زندگی خود، برای مردنش و از جوانی خود، برای پیری اش توشه بگیرد؛ زیرا دنیا برای شما آفریده شده است، و شما برای آخرت.

۵۹۷۱. امام علی علیه السلام: همانا خدای سبحان دنیا را برای پس از آن آفریده و اهل دنیا را در آن می آزماید تا معلوم شود که چه کسی نیک کردارتر است، ما برای دنیا آفریده نشده ایم و به کوشش در آن [برای به دست آوردن حطام دنیوی] مأمور نگشته ایم.

۵۹۷۲. امام علی علیه السلام: دنیا، نه برای خودش، که

۱. النحل: ۳۰. ۲. بحار الأنوار: ۱۰۶/۱۰۷/۷۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۲۶/۱۲۷/۷۳.

۴. قصص الأنبياء: ۱۸۳/۱۶۲.

۵. تنبيه الخواطر: ۱/۱۳۱. ۶. نهج البلاغة: الكتاب ۵۵.

لِنَفْسِهَا.^۱

برای جز خود آفریده شده است.

۵۹۷۳. عنه عليه السلام: أَخْرِجُوا مِنَ الدُّنْيَا قُلُوبَكُمْ قَبْلَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهَا أَبْدَانُكُمْ، فَفِيهَا اخْتَبِرْتُمْ وَلِغَيْرِهَا خُلِقْتُمْ.^۲

۵۹۷۳. امام علی علیه السلام: پیش از آن که پیکرهایتان از دنیا برود، دلهای خود را از آن بیرون برید؛ زیرا در اینجا آزمایش می‌شوید و برای جز آن آفریده شده‌اید.

۱۲۲۳

ذَمُّ الْأَخْذِ مِنَ الدُّنْيَا فَوْقَ الْكَفَافِ

۵۹۷۴. رسول الله صلى الله عليه وآله: الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ وَمَلْعُونٌ مَا فِيهَا، إِلَّا مَا ابْتَغَىٰ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۳

۵۹۷۵. عنه عليه السلام: الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ وَمَلْعُونٌ مَا فِيهَا، إِلَّا مَا كَانَ فِيهَا لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۴

۵۹۷۶. عنه عليه السلام: أَتْرَكُوا الدُّنْيَا لِأَهْلِهَا فَإِنَّهُ مَنْ أَخَذَ مِنْهَا فَوْقَ مَا يَكْفِيهِ أَخَذَ مِنْ حَتْفِهِ وَهُوَ لَا يَشْعُرُ.^۵

۵۹۷۷. عنه عليه السلام: مَا أَحَدٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ إِلَّا وَهُوَ يَتَمَنَّىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُ لَمْ يُعْطَ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا قُوتًا.^۶

۵۹۷۸. الإمام علي عليه السلام: أَلَا إِنَّ الدُّنْيَا دَارٌ لَا يُسَلَمُ مِنْهَا إِلَّا فِيهَا (بِالزُّهْدِ)، وَلَا يُنْجَىٰ بِشَيْءٍ كَانَ لَهَا، ابْتَلَىٰ النَّاسُ بِهَا فِتْنَةً فَمَا أَخَذُوهُ

۱۲۲۳

نکوهش برگرفتن از دنیا پیش از نیاز

۵۹۷۴. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دنیا و هرچه در آن می‌باشد ملعون است مگر آنچه به واسطه آن خشنودی خدا طلب شود.

۵۹۷۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دنیا و هرچه در آن می‌باشد ملعون است، مگر آنچه در دنیا در راه خداوند عَزَّوَجَلَّ استفاده شود.

۵۹۷۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دنیا را برای اهلش واگذارید؛ زیرا هر که از دنیا بیش از حد کفایت خود برگیرد، نادانسته، مرگ خود را شتاب بخشیده است.

۵۹۷۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هیچ کس از ما، از پیشینیان و پسینیان، نیست مگر آن که در روز قیامت آرزو می‌کند کاش از دنیا بیش از قوتش به او داده نمی‌شد.

۵۹۷۸. امام علی علیه السلام: بدانید که دنیا سرایی است که هیچ کس از آن به سلامت نمی‌رهد، جز با دل‌برکندن از آن. و هیچ کس به واسطه کاری که برای دنیا کند، نجات نمی‌یابد. مردم برای آزمایش، گرفتار دنیا شده‌اند.

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۴۶۳.

۲. بحار الأنوار: ۳/۶۷/۷۸. ۳. کنز العمال: ۶۰۸۸.

۴. کنز العمال: ۶۰۸۳. ۵. کنز العمال: ۶۰۵۸.

۶. بحار الأنوار: ۳/۵۴/۷۷.

منها لها أخرجوا منه وحوسبوا عليه، وما
أخذوه منها لغيرها قدموا عليه وأقاموا
فيه.^۱

۵۹۷۹. عنه علیه السلام: يسير الدنيا خير من كثيرها،
وبلغتها أجدد من هلكتها.^۲

۵۹۸۰. عنه علیه السلام: متاع الدنيا خطام، وثرائها كباب،
بلغتها أفضل من أثرتها، وقلعتها أركن من
طمأنينتها، حكم بالفاقة على مكثيرها،
وأعين بالراحة من رغب عنها.^۳

۵۹۸۱. عنه علیه السلام: لرجل شكك إليه الحاجة -: إعلم
أن كل شيء تصيبه من الدنيا فوق قوتك
فإنما أنت فيه خازن لغيرك.^۴

۵۹۸۲. عنه علیه السلام: لا تسألوا فيها فوق الكفاف، ولا
تطلبوا منها أكثر من البلاغ.^۵

۵۹۸۳. الإمام زين العابدين علیه السلام: الدنيا دُنيا، إن الدنيا
بلاغ ودنيا ملعونة.^۶

۵۹۸۴. الإمام الصادق علیه السلام: في مناجاة موسى علیه السلام: يا
موسى، إن الدنيا دار عقوبة، عاقبت فيها
آدم عند خطيئته، وجعلتها ملعونة ملعون
ما فيها إلا ما كان فيها لي.^۷

آنچه را از دنیا به خاطر دنیا برگرفتند از
دستشان برود و باید حساب پس دهند و آنچه
را از دنیا برای غیر آن (آخرت) به دست
آوردند، به آن برسند و همیشه با آنهاست.

۵۹۷۹. امام علی علیه السلام: اندک دنیا، بهتر است از بسیار
آن و آنچه به قدر کفایت باشد، شایسته تر
است از آن مقدار که به نابودی آدمی انجامد.

۵۹۸۰. امام علی علیه السلام: متاع دنیا، همچون خرده ریز
و بی ارزش است و مال و میراثش گل و لای و
لجن. به قدر کفاف از آن برگرفتن، بهتر است
از جمع کردن آن. دل برکندن از آن
آرام بخش تر است تا دل بستن به آن.
فزونخواه، محکوم به فقر و درویشی است و
دنیاگریز، در آرامش و آسودگی.

۵۹۸۱. امام علی علیه السلام: به مردی که از نیازمندی خود
نزد او شکوه کرد - فرمود: بدان که هر چه از
دنیا بیش از قوت و نیازت به تو رسد تو
خزانه دار آن برای دیگران هستی.

۵۹۸۲. امام علی علیه السلام: در دنیا بیش از احتیاج
نجوید و بیش از کفاف از آن نخواهید.

۵۹۸۳. امام زین العابدین علیه السلام: دنیا دو گونه است:
دنای بلاغ^۱ و دنای ملعون.

۵۹۸۴. امام صادق علیه السلام: خداوند متعال به موسی علیه السلام
وحی فرمود: دنیا سرای کیفر است؛ در آن، آدم
را، به سبب خطایی که از او سر زد کیفر دادم و
دنیا را ملعون قرار دادم و هر چه در دنیاست
ملعون است، مگر آنچه برای من باشد.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۶۳. ۲. غرر الحکم: ۱۰۹۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۳۹/۶۰/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۶۱/۹۰/۷۳. ۵. نهج البلاغة: الخطبة ۴۵.

۶. الکافی: ۸/۳۱۷/۲. ۷. الکافی: ۹/۳۱۷/۲.

۱. بلاغ: کفاف یا آن مقدار از قوت که برای زنده ماندن کفایت
کند و وسیله رسیدن به مطلب باشد - م

۵۹۸۵. عنه علیه السلام - في زيارة الحسين عليه السلام عند الوداع -: ولا تشغلني عن ذكرك يا كثار علي من الدنيا تسليني عجائب بهجتها وتفيتني زهرات زينتها، ولا بإقلال يضر بعملي كدّه ويملاً صدري همّه، أعطيني من ذلك غني عن أشرار خلقك، وبلاغاً أنال به رضاك.^۱

۵۹۸۶. عنه علیه السلام: قال لقمان لابنه: وخذ من الدنيا بلاغاً، ولا ترفضها فتكون عيلاً على الناس، ولا تدخل فيها دخلاً يضر بأخرك.^۲

۵۹۸۷. عنه علیه السلام: إن استطعت أن لا تنال من الدنيا شيئاً تسأل عنه غداً فافعل.^۳

۵۹۸۸. بحار الأنوار: - سلمان الفارسي عليه السلام لما سئل عن تحسره وتأسفه عند موته قال -: ليس تأسفي على الدنيا ولكن رسول الله صلى الله عليه وآله عهد إلينا وقال: ليكن بلغه أحدكم كزاد الراكب، وأخاف أن نكون قد جاوزنا أمره وحولي هذه الأساود، وأشار إلى ما في بيته، وقال: هو دست وسيف وجفنة.^۴

(انظر الرزق: باب ۱۵۰۵ و ۱۵۰۶).

المسكن: باب ۱۸۳۳.

۵۹۸۵. امام صادق عليه السلام - در زیارت وداع امام حسین عليه السلام - گفت: خدایا! نه چندان دنیا را بر من زیاد گردان که با سرگرم شدن به زیباییهای شگفت آور و فریفته شدن به درخشندگی زیورهای آن، از یاد تو باز مانم و نه چندان در تنگنایم قرار ده که رنج آن به کار من [برای آخرت] لطمه زند و هم و غم آن، سینه‌ام را آکنده سازد. از دنیا آن اندازه به من ده که از بندگان بدت بی‌نیاز مانم و به سبب آن به خشنودی تو دست یابم.

۵۹۸۶. امام صادق عليه السلام: لقمان به فرزندش گفت: از دنیا به قدر کفاف بگیر و آن را رها مکن چندان که نانخور (سربار) مردم شوی و در آن چندان فرو مرو که به آخرت زیان رساند.

۵۹۸۷. امام صادق عليه السلام: اگر توانی از دنیا به چیزی دست نیابی که فردا [ای قیامت] از آن باز خواست شوی، این کار را بکن.

۵۹۸۸. بحار الأنوار - سلمان فارسی عليه السلام هنگام مرگ اظهار تأسف و دریغ کرد. سؤال شد: ای ابو عبدالله! از بهر چه افسوس می‌خوری؟ گفت -: اندوه و افسوسم برای دنیا نیست، بلکه چون پیامبر خدا صلى الله عليه وآله به ما سفارش کرد و فرمود: باید قوت روزانه هر یک از شما به اندازه رهتوشه یک مسافر باشد، من با این همه اثاثیه‌ای که پیرامونم هست می‌ترسم از دستور آن حضرت تخطی کرده باشم. و سپس با دستش به اثاث خانه‌اش اشاره کرد و گفت: آن دیگ و شمشیر و جام.

۱. بحار الأنوار: ۱/۲۸۱/۱۰۱.

۲. تفسیر القمّي: ۱۶۴/۲. ۳. بحار الأنوار: ۱۱۲/۲۷۷/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۸۵/۵۴/۷۲.

۱۲۲۳

الْأَخْذُ مِنَ الدُّنْيَا بِقَدْرِ الضَّرُورَةِ

۵۹۸۹. رسول الله ﷺ: فِرُّوا مِنْ فُضُولِ الدُّنْيَا كَمَا تَفِرُّونَ مِنَ الْحَرَامِ، وَهُونُوا عَلَى أَنْفُسِكُمُ الدُّنْيَا كَمَا تَهُونُونَ الْجِيفَةَ، وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ مِنْ فُضُولِ الدُّنْيَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِكُمْ، تَنْجُوا مِنْ شِدَّةِ الْعَذَابِ ۱.

۵۹۹۰. الإمام علي عليه السلام: هَؤُلَاءِ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَأَصْفِيَائُهُ تَزْهَوُوا عَنِ الدُّنْيَا... ثُمَّ اقْتَصَّ الصَّالِحُونَ آثَارَهُمْ... وَأَنْزَلُوا الدُّنْيَا مِنْ أَنْفُسِهِمْ كَالْمَيْتَةِ الَّتِي لَا يَحِلُّ لِأَحَدٍ أَنْ يَشَبَعَ مِنْهَا إِلَّا فِي حَالِ الضَّرُورَةِ إِلَيْهَا، وَأَكَلُوا مِنْهَا بِقَدْرِ مَا أَبْقَى لَهُمُ النَّفْسَ وَأَمْسَكَ الرُّوحَ، وَجَعَلُوا بِمَنْزِلَةِ الْجِيفَةِ الَّتِي اشْتَدَّ نَسْتُهَا، فَكُلُّ مَنْ مَرَّ بِهَا أَمْسَكَ عَلَى فِيهِ، فَهُمْ يَتَبَلَّغُونَ بِأَدْنَى الْبَلَاحِ...

إخواني، والله لَهِيَ فِي الْعَاجِلَةِ وَالْآجِلَةِ - لِمَنْ نَاصَحَ نَفْسَهُ فِي النَّظَرِ وَأَخْلَصَ لَهَا الْفِكْرَ - أَتَنُّ مِنَ الْجِيفَةِ، وَأَكْرَهُ مِنَ الْمَيْتَةِ، غَيْرَ أَنَّ الَّذِي نَشَأُ فِي دِبَاغِ الْإِهَابِ لَا يَجِدُ نَفْسَهُ وَلَا تُؤْذِيهِ رَائِحَتُهُ مَا تُؤْذِي الْمَارَّ بِهِ

۱. مستدرک الوسائل: ۱۲/۵۴/۱۳۴۹۶.

۱۲۲۲

بر گرفتن از دنیا به اندازه ضرورت

۵۹۸۹. پیامبر خدا ﷺ: از زیادهای دنیا (آنچه بیش از نیاز شماست) بگریزید، همچنان که از حرام می‌گریزید، دنیا را کم اهمیت بدانید، همچنان که مردار را، و از زیادهای دنیا و کردارهای ناپسندتان به درگاه خدا توبه برید، تا از عذاب سخت رهایی یابید.

۵۹۹۰. امام علی علیه السلام: این پیامبران و برگزیدگان خدا هستند که از دنیا دل برکنند... و سپس مردمان صالح و پارسا در پی آنان رفتند... و دنیا را چون مرداری دیدند که جز در حال ضرورت، خوردن از آن بر هیچ کس روا نیست و از آن به اندازه‌ای خوردند که زنده بمانند و نمیرند و دنیا را به منزله لاشه‌ای بس گندیده دانستند که هر کس [از آنها] بر آن می‌گذشت دهان [و بینی] خود را می‌گرفت. آنان از دنیا به کمترین قوت پسندیده می‌کردند...

برادران من! به خدا سوگند، دنیا، در این سرای و آن سرای - در نظر کسی که اندیشه‌اش را ناب و فکرش را خالص گرداند - گندیده‌تر از لاشه و ناخوشایندتر از مردار است، اما آن که کارش دباغی پوست است، مانند کسی که از کنار آن لاشه و مردار می‌گذرد، یا نزدیکش نشسته است، گندیدگی آن را حس نمی‌کند و بوی

والجالس عنده^۱.

آن آزارش نمی دهد.

۵۹۹۱. عنه علیه السلام: إِنَّمَا يَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الدُّنْيَا بِعَيْنِ
الاعتِبَارِ، وَيَقْتَاتُ مِنْهَا بَيْطَنَ الاضْطِرَارِ،
وَيَسْمَعُ فِيهَا بِأُذُنِ الْمَقْتِ وَالْإِبْغَاضِ^۲.

۵۹۹۱. امام علی علیه السلام: مؤمن به دنیا تنها به دیده
عبرت می نگرد و از روی ناچارى قوت
خود را از آن برمی گیرد و با گوش خشم و
نفرت به آن گوش می دهد.

۵۹۹۲. عنه علیه السلام: مَنْ أَقَلَّ مِنْهَا اسْتَكْتَرَّ مِمَّا يُؤْمِنُهُ،
وَمَنْ اسْتَكْتَرَّ مِنْهَا اسْتَكْتَرَّ مِمَّا يُؤْبَقُهُ^۳.

۵۹۹۲. امام علی علیه السلام: کسی که از دنیا، اندک [و به
اندازه نیاز] برگیرد، مایه ایمنى بسیار به
دست آورده است و هر که از آن، مقدار
زیادی به دست آورد، مایه هلاک خود را
افزون ساخته است.

۵۹۹۳. عنه علیه السلام: وَقَدْ كَتَبَ إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ
يَعِظُهُ: فَإِنَّ مَنْ اتَّقَى اللَّهَ جَلَّ وَعَزَّ قَوِيٌّ
وَشَيْعٍ وَرَوِيٍّ وَرَفَعَ عَقْلُهُ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا...
فَقَدَّرَ حَرَامَهَا، وَجَانَبَ شُبُهَاتِهَا، وَأَضَرَّ
وَاللَّهِ بِالْحَلَالِ الصَّافِي إِلَّا مَا لَا بَدَلَ لَهُ مِنْ
كِسْرَةٍ مِنْهُ يَشْدُ بِهَا صُلْبُهُ، وَثَوْبٍ يُوَارِي بِهِ
عَوْرَتَهُ مِنْ أَغْلَظِ مَا يَجِدُ وَأَخْشَنِهِ، وَلَمْ
يَكُنْ لَهُ فِيمَا لَا بَدَلَ مِنْهُ ثِقَةٌ وَلَا رَجَاءٌ^۴.

۵۹۹۳. امام علی علیه السلام: در بخشی از اندرزنامه خود به
یکی از یارانش - نوشت: هر که تقوای
خداوند ارجمند شکست ناپذیر پیشه کند،
قوی شود و از غذا و آب سیر گردد و
خیرش از حد دنیاپرستان فراتر رود...
حرام دنیا را پلید داند و از شبهات آن دوری
گزیند و به خدا سوگند به حلال ناب دنیا نیز
روی خوش نشان ندهد، مگر به اندازه ای
که نیاز دارد؛ مانند تکه نانی که بدنش را
نیرو دهد و جامه ای که برهنگی اش را
پوشاند، آن هم از درشت ترین و زبرترین
خوراک و لباسی که به دستش می رسد و به
آنچه چاره ای از آن ندارد هم، اطمینان و
امیدی ندارد.

۵۹۹۴. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا دَارُ الْمُنَافِقِينَ وَلَيْسَتْ بِدَارِ
الْمُتَّقِينَ، فَلْيَكُنْ حِظُّكَ مِنَ الدُّنْيَا قِوَامَ
صُلْبِكَ، وَإِمْسَاكَ نَفْسِكَ، وَالتَّزَوُّدَ
لِمَعَادِكَ^۵.

۵۹۹۴. امام علی علیه السلام: دنیا سرای منافقان است نه
سرای پرهیزگاران، پس، از دنیا به
اندازه ای بهره بگیر که به بدنت نیرو دهد و
زنده بمانی و توشه ای برای معادت باشد.

۱. بحار الأنوار: ۱۰۹/۱۱۰/۷۳.

۲. نهج البلاغة: الحكمة ۳۶۷.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۱.

۴. الکافی: ۲/۱۳۶/۲۳.

۵. مطالب السؤل: ۵۲.

۵۹۹۵. الإمام الصادق عليه السلام: ما منزلة الدنيا من نفسي إلا بمنزلة الميتة، إذا اضطررت إليها أكلت منها.^۱

۱۲۲۵

۵۹۹۵. امام صادق عليه السلام: دنیا در نظر من چونان مردار است، که هر گاه ناچار شوم از آن می خورم.

۱۲۲۵

الدُّنْيَا لِمَنْ تَرَكَهَا

دنیا از آن کسی است که آن را رها کند

۵۹۹۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند تبارک و تعالی به دنیا وحی فرمود: در خدمت آن کس باش که مرا خدمت می کند و آن را که در خدمت توست، به رنج درافکن.

۵۹۹۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى الدُّنْيَا: إِخْدِمِي مَنْ خَدَمَنِي، وَأَتَعِبِي مَنْ خَدَمَكَ.^۲

۵۹۹۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: چون خداوند دنیا را بیافرید، او را به اطاعت خود فرمان داد و دنیا پروردگارش را اطاعت کرد. پس، خداوند به دنیا فرمود: با هر که تو را بجوید، سر ناسازگاری نشان ده و به هر که با تو مخالفت ورزد، روی خوش و سازگاری نشان بده. پس، دنیا بر این سفارشی که خدا به آن کرد، می چرخد و همان سرشت اوست.

۵۹۹۷. عنه عليه السلام: لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ الدُّنْيَا أَمَرَهَا بِطَاعَتِهِ فَاطَاعَتْ رَبَّهَا، فَقَالَ لَهَا: خَالِفِي مَنْ طَلَبَكَ، وَوَافِقِي مَنْ خَالَفَكَ، فَهِيَ عَلَى مَا عَاهَدَ إِلَيْهَا اللَّهُ وَطَبَعَهَا عَلَيْهِ.^۳

۵۹۹۸. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ أَوْحَى إِلَى الدُّنْيَا: أَنْ أَتَعِبِي مَنْ خَدَمَكَ، وَاخْدِمِي مَنْ رَفَضَكَ.^۴

۵۹۹۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند جلّ جلاله به دنیا وحی فرمود که: هر که تو را خدمت کند به رنجش درفکن و به هر که تو را دور افکند خدمت کن.

۵۹۹۹. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُعْطِي الدُّنْيَا عَلَى نِيَّةِ الْآخِرَةِ، وَأَبَى أَنْ يُعْطِيَ عَلَى نِيَّةِ الدُّنْيَا.^۵

۵۹۹۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند متعال دنیا را به نیت آخرت می دهد و از این که دنیا را به نیت دنیا بدهد ابا دارد.

۶۰۰۰. الإمام علي عليه السلام: الْحَظُّ يَسْعَى إِلَى مَنْ

۱. بحار الأنوار: ۷/۱۹۳/۷۸. ۲. بحار الأنوار: ۳/۵۲/۷۷.

۳. بحار الأنوار: ۲۰/۳۱۵/۷۰.

۴. الأمالي للصدوق: ۲۳۲/۳۵۴.

۵. كنز العمال: ۶۰۵۶.

۶۰۰۰. امام علی عليه السلام: نصیب به سوی آن کس

لا يَخْطُبُهُ^۱.

می‌شتابد که خواستار آن نباشد.

۶۰۰۱. عنه عليه السلام: الدنيا لمن تركها والآخرة لمن طلبها^۲.

۶۰۰۱. امام علی عليه السلام: دنیا از آن کسی است که آن را رها کند و آخرت برای کسی است که آن را بجوید.

۶۰۰۲. عنه عليه السلام: من ساعى الدنيا فاتته، من قعد عَنِ الدنيا طلبته^۳.

۶۰۰۲. امام علی عليه السلام: هر که برای دنیا بکوشد، آن را از دست بدهد و کسی که از دنیاخواهی دست کشد، دنیا به سراغش آید.

۶۰۰۳. عنه عليه السلام: من سلا عن الدنيا أتته راعمة^۴.

۶۰۰۳. امام علی عليه السلام: کسی که از دنیا دوری کند، دنیا برخلاف خواستش نزد او آید.

۶۰۰۴. عنه عليه السلام: من خدَم الدنيا استخدمته، ومن خدَم الله سبحانه خدَمته^۵.

۶۰۰۴. امام علی عليه السلام: کسی که دنیا را خدمت کند، دنیا او را به خدمت گیرد و کسی که خداوند سبحان را خدمت کند، دنیا به خدمت او درآید.

۶۰۰۵. عنه عليه السلام: إنك إن أقبلت على الدنيا أدبرت، إنك إن أدبرت عن الدنيا أقبلت^۶.

۶۰۰۵. امام علی عليه السلام: اگر تو به دنیا روی کنی، او به تو پشت کند و اگر تو به دنیا پشت کنی، او به تو روی آورد.

۶۰۰۶. عنه عليه السلام: من ساعاها فاتته، ومن قعد عنها أتته^۷.

۶۰۰۶. امام علی عليه السلام: هر که در طلب دنیا بکوشد، آن را از دست بدهد و هر که از آن دست شوید، دنیا خود نزد او آید.

۶۰۰۷. عنه عليه السلام: مثل الدنيا كظلك؛ إن وقفت وقف، وإن طلبته بعد^۸.

۶۰۰۷. امام علی عليه السلام: حکایت دنیا، حکایت سایه توست که اگر بایستی می‌ایستد و اگر دنبالش کنی دور می‌شود.

۶۰۰۸. الإمام الصادق عليه السلام: قال الله تعالى: يا موسى، إن الدنيا دار عقيمة... وما من خلقي أحد عظمها فقرت عينه، ولم يحقرها أحد إلا انتفع بها^۹.

۶۰۰۸. امام صادق عليه السلام: خداوند متعال به موسی عليه السلام فرمود: ای موسی! دنیا مکان مجازات است... هیچ کس نیست که دنیا را بزرگ شمارد و در آن شادمانی و خرمی بیند. و هیچ کس آن را خرد و ناچیز نشمرد، جز آن که از آن سود برگیرد.

۱. غرر الحکم: ۱۴۰۷. ۲. بحار الأنوار: ۲۳/۸۱/۷۳.
۳. غرر الحکم: ۷۷۸۵ - ۷۷۸۶.
۴. غرر الحکم: ۸۰۷۹. ۵. غرر الحکم: ۹۰۹۱.
۶. غرر الحکم: ۳۷۹۸ - ۳۷۹۹.
۷. نهج البلاغة: الخطبة ۸۲. ۸. غرر الحکم: ۹۸۱۸.
۹. بحار الأنوار: ۱۱۰/۱۲۱/۷۳.

۱۲۲۶

ذَمُّ الدُّنْيَا مِنْ دُونِ عِلْمٍ

۶۰۰۹. رسول الله ﷺ: مَنْ قَالَ: قَبِّحَ اللَّهُ الدُّنْيَا قَالَتْ الدُّنْيَا: قَبِّحَ اللَّهُ أَعْصَانَا لِلرَّبِّ ۱.

۶۰۱۰. عنه ﷺ: لَا تَسُبُّوا الدُّنْيَا فَنِعِمَّتْ مَطِئَةُ الْمُؤْمِنِ، فَعَلَيْهَا يَبْلُغُ الْخَيْرَ وَبِهَا يَنْجُو مِنَ الشَّرِّ، إِنَّهُ إِذَا قَالَ الْعَبْدُ: لَعَنَ اللَّهُ الدُّنْيَا قَالَتْ الدُّنْيَا: لَعَنَ اللَّهُ أَعْصَانَا لِزَبِّهِ! ۲

۶۰۱۱. الإمام علي عليه السلام: أَيُّهَا الدَّامُ لِلدُّنْيَا الْمُغْتَرُّ بِغُرُورِهَا الْمَخْدُوعُ بِأَبَاطِيلِهَا، أَتَغْتَرُّ بِالدُّنْيَا ثُمَّ تَذُمُّهَا؟ أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ عَلَيْهَا أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ؟ أَمْتَى اسْتَهْوَتْكَ أَمْ مَتَى غَرَّتْكَ؟ ...

إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ صِدْقٍ لِمَنْ صَدَّقَهَا، وَدَارُ عَافِيَةٍ لِمَنْ فَهِمَ عَنْهَا، وَدَارُ غِنَى لِمَنْ تَزَوَّدَ مِنْهَا. ۳

۶۰۱۲. مطالب السؤول عنه عليه السلام: أَيُّهَا الدَّامُ، أَنْتَ الْمُتَجَرِّمُ ۴ عَلَيْهَا أَمْ هِيَ الْمُتَجَرِّمَةُ عَلَيْكَ؟ فَقَالَ قَائِلٌ مِنَ الْحَاضِرِينَ: بَلْ أَنَا الْمُتَجَرِّمُ

۱۲۲۶

نکوهش ناآگاهانه دنیا

۶۰۰۹. پیامبر خدا ﷺ: اگر کسی بگوید: نفرین بر دنیا؛ دنیا گوید: نفرین بر نافرمانترین ما نسبت به پروردگار.

۶۰۱۰. پیامبر خدا ﷺ: به دنیا ناسزا مگویید که آن نیکو مَرکبی است برای مؤمن؛ زیرا به وسیله آن به خیر و خوبی می‌رسد و از شر و بدی می‌رهد. هر گاه بنده بگوید: لعنت خدا بر دنیا، دنیا گوید: لعنت خدا بر نافرمانترین ما نسبت به پروردگار.

۶۰۱۱. امام علی علیه السلام: ای کسی که دنیا را نکوهش می‌کنی، اما فریفته پوچیها و اباطیل آن هستی! فریفته دنیایی و نکوهش می‌کنی؟ آیا تو او را مجرم و گناهکار می‌دانی یا او تو را چنان می‌داند؟ دنیا کی شیفته‌ات کرد یا کی فریبت داد؟ ... دنیا برای کسی که از در راستی با آن درآید سرای راستی است و برای کسی که آن را نیک بفهمد سرای عافیت و سعادت است و برای کسی که از آن توشه بردارد سرای توانگری و بی‌نیازی است.

۶۰۱۲. مطالب السؤول: امام علی علیه السلام فرمود: ای که دنیا را نکوهش می‌کنی! آیا تو بر او دعوی جرم و گناه داری یا او بر تو دعوی آن دارد؟ یکی از حاضران گفت: ای امیرالمؤمنین! من بر او دعوی جرم و گناه دارم. حضرت

۱. بحار الأنوار: ۷/۱۷۱/۷۷.

۲. بحار الأنوار: ۱۰/۱۷۸/۷۷.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۱۳۱.

۴. الجرم: الذنب، وقد جُرم واجترَمَ وقَجِرَمَ (النهاية: ۲۶۲/۱).

به او فرمود: چرا آن را نکوهش می‌کنی؟ مگر نه این که دنیا برای کسی که با آن از در راستی درآید، سرای راستی است... اگر دنیا را بر تلخیهایش نکوهش می‌کنی، بر شیرینهایش نیز آن را بستای، در غیر این صورت رهایش کن و نه به مدح آن زبان بگشای و نه در نکوهش آن چیزی بگو.

۶۰۱۳. تحف العقول - به نقل از جابر بن عبد الله الأنصاري - امام علی علیه السلام: اما بعد، چه شده است که گروهی دنیا را نکوهش و به آن پشت می‌کنند؟ دنیا برای کسی که با آن از در راستی درآید، سرای راستی است... ای جابر! کیست آن که دنیا را نکوهش می‌کند، حال آن که دنیا خود اعلان جدایی کرده است؟... پس، گروهی در هنگام پشیمانی، آن را نکوهش می‌کنند [و گروهی دیگر آن را می‌ستایند] و دنیا به همه آنان خدمت کرده است.

۱۲۲۷

دیدۀ بینا داشتن در دنیا

۶۰۱۴. امام علی علیه السلام: همانا دنیا آخرین دیدرس انسان کور است و فراتر از آن را نمی‌بیند، اما شخص بینا و بابصیرت نگاهش را از دنیا فراتر می‌برد و می‌داند که سرای حقیقی در ورای این دنیا است. پس بینا، از دنیا دل برکند و کور، به آن روی آورد. شخص با

علیها یا أمیر المؤمنین، فقال له: فلم ذممتها؟ أليست دار صدق لمن صدقها... فإن ذممتها لصبرها فامدحها لشهدها، وإلا فاطرحها لا مدح ولا ذم.^۱

۶۰۱۳. تحف العقول عن جابر بن عبد الله الأنصاري عن الإمام علي عليه السلام: أما بعد، فما بال أقوام يذمون الدنيا [وقد] انتحلوا الزهد فيها؟! الدنيا منزل صدق لمن صدقها...

فمن ذا يذم الدنيا يا جابر وقد آذنت ببيتها؟!... يذمها قوم عند الندامة^۲ [وحمدها آخرون] خذمتهم جميعاً.^۳

۱۲۲۷

التبصّر في الدنيا

۶۰۱۴. الإمام علي عليه السلام: إنما الدنيا مُنتهى بصر الأعمى، لا يُبصر مِمَّا وراءها شيئاً، والبصير ينفذها بصره ويعلم أن الدار وراءها، فالبصير منها شاخص، والأعمى إليها شاخص، والبصير منها مُتزوّد،

۱. مطالب الزول: ۵۱.

۲. قال محقق نهج السعادة: هذا هو الظاهر الموافق لما رواه الحسين بن سعيد الأهوازي واليعقوبي والسيد الرضي وابن عساكر وغيرهم، وفي نسختي من تحف العقول [ص ۱۸۷]: «يذمها قوم عند الندامة» وسقط أيضاً من النسخة ما جعلناه بين المعقوفين، وهو لا يذ منه.

۳. تحف العقول: ۱۸۶، نهج السعادة: ۳۵۲/۱.

والأعمى لها مُتزوّد^۱.

۶۰۱۵. عنه علیه السلام: مَنْ أَبْصَرَ بِهَا بَصَرَتَهُ، وَمَنْ أَبْصَرَ إِلَيْهَا أَعْمَتَهُ^۲.

(انظر) عنوان ۴۱ «البصيرة».

۱۲۲۸

خَصَائِصُ الدُّنْيَا الْمَذْمُومَةِ

۶۰۱۶. الإمام علي علیه السلام: سُرُورُ الدُّنْيَا غُرُورٌ، وَمَتَاعُهَا ثُبُورٌ^۳.

۶۰۱۷. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا حُلُمٌ وَالْاِغْتِرَارُ بِهَا نَدَمٌ^۴.

۶۰۱۸. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا سُوقُ الْخُسْرَانِ^۵.

۶۰۱۹. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا مَصْرَعُ الْعُقُولِ^۶.

۶۰۲۰. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا ضُحْكَةٌ مُسْتَعْبِرٌ^۷.

۶۰۲۱. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا مُطْلَقَةُ الْأَكْيَاسِ^۸.

۶۰۲۲. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا سَمٌّ آكَلُهُ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ^۹.

۶۰۲۳. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا مَعْدِنُ الشَّرِّ وَمَحَلُّ الْغُرُورِ^{۱۰}.

۶۰۲۴. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا لَا تَصْفُو لِشَارِبٍ وَلَا تَقِي لِصَاحِبٍ^{۱۱}.

بصیرت، از آن توشه بر می دارد و کور، برای آن توشه فراهم می آورد.

۶۰۱۵. امام علی علیه السلام: هر که به وسیله دنیا نگاه کند [و آن را آینه عبرت سازد] دنیا بینایش گرداند و هر که به دنیا بنگرد [و جز آن نبیند] دنیا کورش سازد (ورای آن را نبیند).

۱۲۲۸

ویژگیهای دنیای نکوهیده

۶۰۱۶. امام علی علیه السلام: شادی دنیا، فریب [و پوچ] است و کالایش نابودی و زیان.

۶۰۱۷. امام علی علیه السلام: دنیا، خوابی است و فریفته شدن به آن، مایه پشیمانی است.

۶۰۱۸. امام علی علیه السلام: دنیا، بازار زیان است.

۶۰۱۹. امام علی علیه السلام: دنیا، میدان به خاک افتادن خردهاست.

۶۰۲۰. امام علی علیه السلام: دنیا، مضحکه ای گریه انگیز است.

۶۰۲۱. امام علی علیه السلام: دنیا، طلاق داده انسان های زیرک است.

۶۰۲۲. امام علی علیه السلام: دنیا، زهر است، کسی آن را می خورد که نمی شناسدش.

۶۰۲۳. امام علی علیه السلام: دنیا، معدن بدی و جایگاه فریب است.

۶۰۲۴. امام علی علیه السلام: دنیا، برای هیچ نوشنده ای گوارا و به هیچ دوستی وفادار نیست.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۳۳. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۸۲.

۳. غرر الحکم: ۵۵۷۶. ۴. غرر الحکم: ۱۳۸۴.

۵. غرر الحکم: ۳۹۶. ۶. غرر الحکم: ۹۲۱.

۷. غرر الحکم: ۴۰۳. ۸. غرر الحکم: ۴۴۱.

۹. غرر الحکم: ۱۴۱۱. ۱۰. غرر الحکم: ۱۴۷۳.

۱۱. غرر الحکم: ۱۷۲۱.

۶۰۲۵. عنه عليه السلام: الدنيا مزرعة الشر^۱.

۶۰۲۶. عنه عليه السلام: الدنيا مَنِيَّةُ الْأَشْقِيَاءِ^۲.

۶۰۲۷. عنه عليه السلام: الدنيا تُسَلِّمُ^۳.

۶۰۲۸. عنه عليه السلام: الدنيا تُذِلُّ^۴.

۶۰۲۹. عنه عليه السلام: العاجلة مَنِيَّةُ الْأَرْجَاسِ^۵.

۶۰۳۰. عنه عليه السلام: المواصلُ للدنيا مَقْطُوعٌ^۶.

۶۰۳۱. عيسى عليه السلام: يَا طَالِبَ الدُّنْيَا لِيَتَبَرَّ، تَرَكُّكَ

الدُّنْيَا أَمْرٌ^۷.

۶۰۳۲. بحار الأنوار: رَوِيَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا مَاتَ

عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ كَشَفَ الثَّوْبَ عَنْ وَجْهِهِ

ثُمَّ قَبَّلَ مَا بَيْنَ عَيْنَيْهِ، ثُمَّ بَكَى طَوِيلًا، فَلَمَّا

رَفَعَ السَّرِيرَ قَالَ: طُوبَاكَ يَا عُثْمَانُ، لَمْ

تَلْبَسَكَ الدُّنْيَا، وَلَمْ تَلْبَسْهَا^۸.

۱۲۲۹

حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ

۶۰۳۳. رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ حُبُّ الدُّنْيَا^۹.

۶۰۳۴. عنه عليه السلام: حُبُّ الدُّنْيَا أَصْلُ كُلِّ مَعْصِيَةٍ وَأَوَّلُ

كُلِّ ذَنْبٍ^{۱۰}.

۶۰۲۵. امام علی عليه السلام: دنیا، کشتزار شر و بدی است.

۶۰۲۶. امام علی عليه السلام: دنیا، آرزوی نگون بختان است.

۶۰۲۷. امام علی عليه السلام: دنیا، [آدمی را] تسلیم می‌کند.

۶۰۲۸. امام علی عليه السلام: دنیا، [آدمی را] خوار می‌سازد.

۶۰۲۹. امام علی عليه السلام: دنیا، آرزوی پلیدان است.

۶۰۳۰. امام علی عليه السلام: کسی که با دنیا پیوند زند، پیوندش بریده شود (به آرزویش نرسد).

۶۰۳۱. عیسی عليه السلام: ای آن که دنیا را به هدف کار خیر کردن می‌جویی اترک کردن دنیا کاری نیکوتر است.

۶۰۳۲. بحار الأنوار: روایت شده است که چون عثمان بن مظعون درگذشت، پیامبر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پارچه را از صورت او کنار زد و میان دو چشمش را بوسید و آن‌گاه مدتی طولانی گریست و چون تابوت را برداشتند فرمود: خوشا به حالت ای عثمان! نه دنیا جامه خود را بر تو پوشاند و نه تو جامه دنیا را پوشیدی.

۱۲۲۹

دنیا دوستی منشأ هر گناهی است

۶۰۳۳. پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: بزرگترین گناهان، دنیا دوستی است.

۶۰۳۴. پیامبر خدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: دنیا دوستی، ریشه هر معصیت و آغاز هر گناهی است.

۱. غرر الحکم: ۴۰۱. ۲. غرر الحکم: ۶۹۴.

۳. غرر الحکم: ۲. ۴. غرر الحکم: ۳.

۵. غرر الحکم: ۴۴۲. ۶. غرر الحکم: ۶۲۸.

۷. تنبیہ الخواطر: ۱۳۴/۱. ۸. مسکن الفوائد: ۹۵.

۹. کثر العمال: ۶۰۷۴. ۱۰. تنبیہ الخواطر: ۱۲۲/۲.

۶۰۳۵. الإمام علیؑ: حُبُّ الدنیا رَأْسُ الْفِتَنِ وَأَصْلُ الْمَحَنِ ۱.

۶۰۳۵. امام علیؑ: دنیا دوستی، منشأ فتنه‌ها و ریشه محنتهاست.

۶۰۳۶. عنهؑ: رَأْسُ الْآفَاتِ الْوَلَةُ بِالدنیا ۲.

۶۰۳۶. امام علیؑ: شیفتگی به دنیا، منشأ همه آفات است.

۶۰۳۷. عنهؑ: إِنَّ الدنیا لَمَفْسَدَةُ الدِّينِ مَسْلَبَةُ الْيَقِينِ، وَإِنِّهَا لَرَأْسُ الْفِتَنِ وَأَصْلُ الْمَحَنِ ۳.

۶۰۳۷. امام علیؑ: دنیا، مایه تباهی دین و سلب یقین و رأس فتنه‌ها و ریشه رنجها و محنتهاست.

۶۰۳۸. عنهؑ: إِنَّكَ لَنْ تَلْقَى اللَّهَ سَبْحَانَهُ بِعَمَلٍ أَضَرَ عَلَيْكَ مِنْ حُبِّ الدنیا ۴.

۶۰۳۸. امام علیؑ: تو هرگز خداوند سبحان را با کاری زیانبارتر از دنیا دوستی دیدار نخواهی کرد.

۶۰۳۹. الإمام زین العابدینؑ: مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ وَمَعْرِفَةِ رَسُولِهِ ﷺ أَفْضَلَ مِنْ بُغْضِ الدنیا ... حُبُّ النِّسَاءِ، وَحُبُّ الدنیا، وَحُبُّ الرِّئَاسَةِ، وَحُبُّ الرِّاحَةِ، وَحُبُّ الْكَلَامِ، وَحُبُّ الْعُلُوِّ، وَالثَّرْوَةِ، فَصِرْنِ سَبْعَ خِصَالٍ، فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدنیا، فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ: حُبُّ الدنیا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ۵.

۶۰۳۹. امام زین العابدینؑ: بعد از شناخت خداوند عزوجل و شناخت پیامبر او ﷺ هیچ عملی بهتر از بغض و نفرت از دنیا نیست... زن دوستی، دنیا دوستی، ریاست طلبی، تن آسایی، شهوت کلام، و عشق به مقام و ثروت. همه این هفت خصلت در دنیا دوستی جمع شده است. از این رو، پیامبران و عالمان، بعد از شناخت این مطلب، گفتند که: دنیا دوستی سرچشمه هر گناهی است.

۶۰۴۰. الإمام الصادقؑ: كَانَ فِيمَا نَجَّى اللَّهُ تَعَالَى بِهِ مُوسَىؑ: ... وَاعْلَمْ أَنَّ كُلَّ فِتْنَةٍ بَذَرُهَا حُبُّ الدنیا ۶.

۶۰۴۰. امام صادقؑ: خداوند متعال در یکی از نجواها به موسیؑ فرمود: ... بدان که بذر هر گمراهی و فتنه‌ای را دنیا دوستی افشانده است.

۶۰۴۱. عنهؑ: رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ حُبُّ الدنیا ۷.

۶۰۴۱. امام صادقؑ: منشأ هر گناهی دنیا دوستی است.

۱. غرر الحکم: ۴۸۷۰.	۲. غرر الحکم: ۵۲۶۴.
۳. غرر الحکم: ۳۵۶۸.	۴. بحار الأنوار: ۶/۳۰/۷۷.
۵. الکافی: ۱۱/۱۳۰/۲.	۶. قصص الأنبياء: ۱۸۴/۱۶۲.
۷. الکافی: ۱/۳۱۵/۲.	

۶۰۴۲. عنه: **إِنَّ أَوَّلَ مَا عَصِيَ اللَّهُ بِهِ سِتٌّ:**
حُبُّ الدُّنْيَا، وَحُبُّ الرِّئَاسَةِ، وَحُبُّ
الطَّعَامِ، وَحُبُّ النِّسَاءِ، وَحُبُّ النَّوْمِ،
وَحُبُّ الرَّاحَةِ.^۱

۱۲۳۰

مَا لَيْسَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا

۶۰۴۳. رسول الله ﷺ: **لَيْسَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا طَلَبُ مَا يُضْلِحُّكَ.**^۲

۶۰۴۴. بحار الأنوار عن ابن أبي يعفور: **قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: إِنَّا لَنُحِبُّ الدُّنْيَا، فَقَالَ لِي: تَصْنَعُ بِهَا مَاذَا؟ قُلْتُ: أَتَزَوَّجُ مِنْهَا وَأَحُجُّ وَأُنْفِقُ عَلَى عِيَالِي وَأُنْسِلُ إِخْوَانِي وَأَتَصَدَّقُ، قَالَ لِي: لَيْسَ هَذَا مِنَ الدُّنْيَا، هَذَا مِنَ الْآخِرَةِ.**^۳

(انظر) وسائل الشیعة: ۱۲/۱۸ باب ۷.

۱۲۳۱

ثَمَرَاتُ حُبِّ الدُّنْيَا

۶۰۴۵. بحار الأنوار: **قَالَ اللَّهُ لِدَاوُودَ ﷺ: يَا دَاوُودُ، احْذَرِ الْقُلُوبَ الْمُعَلَّقَةَ بِشَهَوَاتِ الدُّنْيَا، فَإِنَّ عُقُولَهَا مَحْجُوبَةٌ عَنِّي.**^۴

۱. بحار الأنوار: ۲۹/۶۰/۷۳.

۲. كنز العمال: ۵۴۳۹. ۳. بحار الأنوار: ۱۰۴/۱۰۶/۷۳.

۴. بحار الأنوار: ۱۹/۳۹/۱۴.

۶۰۴۲. امام صادق: نخستین چیزهایی که موجب نافرمانی و معصیت خدا شدش چیز بود: دنیا دوستی، ریاست طلبی، شکم پرستی، زن دوستی، پُرخواستی و راحت طلبی.

۱۲۳۰

آنچه دنیا دوستی به شمار نمی آید

۶۰۴۳. پیامبر خدا ﷺ: جستن آنچه از دنیا که تو را اصلاح می کند دنیا دوستی نیست.

۶۰۴۴. بحار الأنوار - به نقل از ابن ابی یعفور -: به امام صادق عرض کردم: ما دنیا را دوست داریم. فرمود: تا با آن چه کنی؟ عرض کردم: ازدواج کنم، حج بروم، خرج خانواده ام را بدهم، به برادرانم رسیدگی کنم و صدقه بدهم. حضرت فرمود: این از دنیا نیست، این از آخرت است.

۱۲۳۱

پیامدهای دنیا دوستی

۶۰۴۵. بحار الأنوار: خداوند به داوود ﷺ فرمود: ای داوود! از دلهای آویخته به خواهشهای دنیایی پرهیز کن؛ زیرا خردهای آنان از [درک] من در حجابند.

۶۰۲۶. مستدرک الوسائل: فی حدیث المعراج:

قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا أَحْمَدُ، لَوْ صَلَّى الْعَبْدُ صَلَاةَ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَبَصَّوْمَ صِيَامِ أَهْلِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، وَطَيَّوِي عَنِ الطَّعَامِ مِثْلَ الْمَلَائِكَةِ، وَلَبَسَ لِبَاسَ الْعَابِدِينَ، ثُمَّ أَرَى فِي قَلْبِهِ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا ذَرَّةً، أَوْ سُمْعَةً، أَوْ رِئَاسَةً، أَوْ صِيَّتَةً، أَوْ زِينَةً، لَا يُجَاوِزُنِي فِي دَارِي، وَلَا نَزْعَنٌ مِنْ قَلْبِهِ مَحَبَّتِي وَلَا ظِلْمٌ قَلْبَهُ حَتَّى يَنْسَانِي، وَلَا أَذِيقُهُ حَلَاوَةَ مَحَبَّتِي.^۱

۶۰۲۶. مستدرک الوسائل: در حدیث معراج آمده

است که خداوند تبارک و تعالی فرمود: ای احمد! اگر بنده به اندازه نمازهای اهل آسمان و زمین نماز گزارد و به اندازه روزه‌های اهل آسمان و زمین روزه بدارد و مانند فرشتگان از خوردن غذا کناره گیرد و جامه زنده‌پوشان بر تن کند، اما ذره‌ای دنیا دوستی یا شهرت طلبی، یا ریاست طلبی، یا زیور و زینت دنیا در دلش بینم، هرگز در خانه‌ام به جوار من در نیاید و محبت خود را از دل او برگنم.

۶۰۲۷. پیامبر خدا ﷺ: دنیا دوستی در دل هیچ

بنده‌ای جا نکرد، مگر آن که سه چیز پیوسته با او همراه شد: گرفتاری و مشغله‌ای که رنج آن را پایانی نباشد، فقری که به توانگری و بی‌نیازی نینجامد، و آرزویی که به فرجام نرسد.

۶۰۲۸. پیامبر خدا ﷺ: جدا شدن طمع از دلی که

دنیا دوست باشد، ممکن نیست.

۶۰۲۹. پیامبر خدا ﷺ: دنیا مایه گرفتاری دلها و

تن‌هاست؛ خداوند تبارک و تعالی از نعمتهای حلالش که به ما داده، بازخواست می‌کند، چه رسد به نعمتهایی که از حرام به ما داده است.

۶۰۲۷. رسول الله ﷺ: إِنَّهُ مَا سَكَنَ حُبُّ الدُّنْيَا قَلْبَ

عَبْدٍ إِلَّا التَّاطَفَ فِيهَا بِثَلَاثٍ: شُغْلٍ لَا يَنْفَدُ عَنَّاوُهُ، وَفَقْرٍ لَا يَدْرُكُ غِنَاهُ، وَأَمَلٍ لَا يُنَالُ مُنْتَهَاهُ.^۲

۶۰۲۸. عنه ﷺ: حَرَامٌ عَلَى كُلِّ قَلْبٍ يُحِبُّ الدُّنْيَا

أَنْ يَفَارِقَهُ الطَّمَعُ.^۳

۶۰۲۹. عنه ﷺ: إِنَّ الدُّنْيَا مَشْغَلَةٌ لِلْقُلُوبِ

وَالْأَبْدَانِ، وَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَائِلُنَا

عَمَّا نَعْمَنَا فِي حِلَالِهِ، فَكَيْفَ بِمَا نَعْمَنَا فِي

حَرَامِهِ؟^۴

۱. مستدرک الوسائل: ۱۲/۳۶/۱۳۴۴۶.

۲. بحار الأنوار: ۳۸/۱۸۸/۷۷.

۳. تنبيه الخواطر: ۲/۱۲۲. ۴. بحار الأنوار: ۲/۸۱/۷۷.

۶۰۵۰. الإمام علي عليه السلام: فأرفض الدنيا، فإن حُبَّ الدنيا يُعمي ويَصِمُّ ويُبْكِمُ وَيُذِلُّ الرِّقَابَ.^۱

۶۰۵۱. عنه عليه السلام: حُبُّ الدنيا يُفْسِدُ الْعَقْلَ، وَيُصِمُّ الْقَلْبَ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ، وَيُوجِبُ أَلِيمَ الْعِقَابِ.^۲

۶۰۵۲. عنه عليه السلام: مَنْ غَلَبَتْ الدُّنْيَا عَلَيْهِ عَمِيَ عَمَّا بَيْنَ يَدَيْهِ.^۳

۶۰۵۳. عنه عليه السلام: مَنْ لَهَجَ قَلْبُهُ بِحُبِّ الدُّنْيَا التَّاطَّ قَلْبُهُ مِنْهَا بِثَلَاثٍ: هَمٌّ لَا يُغْبِئُهُ، وَجِرْصٌ لَا يَتْرُكُهُ، وَأَمَلٌ لَا يُدْرِكُهُ.^۴

۶۰۵۴. عنه عليه السلام: مَنْ أَحَبَّ الْبَقَاءَ فَلْيَعِدَّ لِلْمَصَائِبِ قَلْبًا صَبُورًا.^۵

۶۰۵۵. عنه عليه السلام: إِنَّكُمْ إِنْ رَغِبْتُمْ فِي الدُّنْيَا أَفْنَيْتُمْ أَعْمَارَكُمْ فِيمَا لَا تَبْقُونَ لَهُ وَلَا يَبْقَى لَكُمْ.^۶

۶۰۵۶. عنه عليه السلام: مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا هِمَّتَهُ اشْتَدَّتْ حَسْرَتُهُ عِنْدَ فِرَاقِهَا.^۷

۶۰۵۷. عنه عليه السلام: حُبُّ الدُّنْيَا يُوجِبُ الطَّمَعِ.^۸

۱. الكافي: ۲/۱۳۶/۲۳.

۲. في المصدر: «وَيُصِمُّ»، والصحيح ما أثبتناه كما في طبعة النجف وببيروت.

۳. غرر الحكم: ۴۸۷۸. ۴. غرر الحكم: ۸۸۵۶.

۵. نهج البلاغة: الحكمة ۲۲۸.

۶. بحار الأنوار: ۷۱/۸۱/۷۸. ۷. غرر الحكم: ۳۸۴۸.

۸. بحار الأنوار: ۷۱/۱۸۱/۳۴.

۹. غرر الحكم: ۴۸۷۲.

۶۰۵۰. امام علي عليه السلام: دنیا را رها کن که دنیا دوستی [انسان را] کور و کر و لال و سرافکنده می سازد.

۶۰۵۱. امام علي عليه السلام: دنیا دوستی خرد را تباه می کند و دل را از شنیدن حکمت کور می سازد و موجب عذاب دردناک می شود.

۶۰۵۲. امام علي عليه السلام: هر که دنیا بر او چیره شود، از دیدن آنچه فرایش اوست کور گردد.

۶۰۵۳. امام علي عليه السلام: آن که دلش غرق دنیا دوستی شود، سه چیز این جهان پیوسته با او باشد: اندوهی که او را رها نسازد، حرصی که از او دست برندارد و آرزویی که به آن نرسد.

۶۰۵۴. امام علي عليه السلام: هر که دوستدار ماندن است، باید برای مصیبتها و گرفتاریها، دلی شکایا آماده کند.

۶۰۵۵. امام علي عليه السلام: اگر به دنیا دل بندید عمر خود را در راه چیزی صرف کرده اید که نه شما برای آن می مانید و نه آن برای شما.

۶۰۵۶. امام علي عليه السلام: هر که هم و غمش دنیا باشد، در هنگام جدا شدن از آن، حسرت بسیار خورَد.

۶۰۵۷. امام علي عليه السلام: دنیا دوستی، موجب طمعکاری می شود.

۶۰۵۸. عنه علیه السلام: مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا جَمَعَ لِغَيْرِهِ.^۱

۶۰۵۸. امام علی علیه السلام: دنیا دوست، برای دیگران جمع می کند.

۶۰۵۹. عنه علیه السلام: الْمُسْتَمْتِعُونَ بِالدُّنْيَا تَبْكِي قُلُوبُهُمْ وَإِنْ فَرَحُوا، وَيَسْتَدُّ مَسْقَتُهُمْ لَأَنْفُسِهِمْ وَإِنْ اغْتَبَطُوا بَعْضُ مَا مِنْهَا رَزَقُوا.^۲

۶۰۵۹. امام علی علیه السلام: برخورداران از دنیا دلهایشان گریان است، هر چند [به ظاهر] شاد باشند، از خویشتن سخت بیزارند، هر چند به سبب پاره ای از آنچه در دنیا نصیبشان شده است، خوشحال باشند.

۶۰۶۰. عنه علیه السلام: لِحُبِّ الدُّنْيَا صُمَّتِ الْأَسْمَاعُ عَنْ سَمَاعِ الْحِكْمَةِ، وَعَمِيَّتِ الْقُلُوبُ عَنْ نُورِ الْبَصِيرَةِ.^۳

۶۰۶۰. امام علی علیه السلام: به سبب دنیا دوستی است که گوشها از شنیدن حکمت کر شده و دلهای از دیدن نور بصیرت کور گشته است.

۶۰۶۱. الْإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِالدُّنْيَا تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِثَلَاثِ خِصَالٍ: هَمٌّ لَا يَفْنَى، وَأَمَلٌ لَا يُدْرَكُ، وَرَجَاءٌ لَا يُنَالُ.^۴

۶۰۶۱. امام صادق علیه السلام: هر که به دنیا دل بندد به سه چیز دل بسته است: اندوه بی پایان و آرزوی دست نیافتنی و امید نارسیدنی.

۶۰۶۲. عنه علیه السلام: مَنْ كَثُرَ اشْتِبَاكُهُ بِالدُّنْيَا كَانَ أَشَدَّ لِحَسْرَتِهِ عِنْدَ فِرَاقِهَا.^۵

۶۰۶۲. امام صادق علیه السلام: هر که بیشتر به دنیا بچسبد، هنگام جدایی از آن، بیشتر افسوس خورد.

۶۰۶۳. عنه علیه السلام: فِي الدُّنْيَا: فَمَنْ أَحَبَّهَا أَوْرَثَتْهُ الْكِبَرُ، وَمَنْ اسْتَحْسَنَهَا أَوْرَثَتْهُ الْجِرْصُ، وَمَنْ طَلَبَهَا أَوْرَدَتْهُ إِلَى الطَّمَعِ، وَمَنْ مَدَحَهَا أَكْبَتَتْهُ الرِّيَاءُ، وَمَنْ أَرَادَهَا مَكْنَنَتْهُ مِنَ الْعُجْبِ، وَمَنْ اطمَأَنَّ إِلَيْهَا رَكِبَتْهُ الْغَفْلَةُ.^۶

۶۰۶۳. امام صادق علیه السلام: درباره دنیا - فرمود: هر که دنیا را دوست داشته باشد، دچار تکبر شود و هر که آن را بپسندد و نیکویش شمارد، خریص گردد و هر که دنیا را بطلبد، گرفتار طمع شود و هر که آن را بستايد، دنیا جامه ریا بر او پوشاند و هر که دنیا را بخواند، دچار عجب گردد و هر که به آن تکیه کند، دنیا او را بر مرکب غفلت برنشانند.

۶۰۶۴. الْإِمَامُ الْكَاسِمُ علیه السلام: مَنْ أَحَبَّ الدُّنْيَا ذَهَبَ

۱. مطالب السؤل: ۵۶.

۲. مطالب السؤل: ۵۲.

۳. غرر الحکم: ۷۳۶۳.

۴. الکافی: ۱۷/۳۲۰/۲.

۵. الکافی: ۱۶/۳۲۰/۲. ۶. بحار الأنوار: ۷۳/۱۰۵/۱۰۰.

۶۰۶۴. امام کاسم علیه السلام: کسی که دنیا را دوست داشته

خَوْفُ الْآخِرَةِ مِنْ قَلْبِهِ^۱.

باشد، ترس از آخرت از دلش برود.

(انظر) الأئمة: باب ۱۳۴.

الحزن: باب ۸۲۴.

۱۲۳۲

نفرت از دنیا

۱۲۳۲

بُغْضُ الدُّنْيَا

۶۰۶۵. الإمام علي عليه السلام: أَلَا حُرٌّ يَدْعُ هَذِهِ اللَّمَاطَةَ لِأَهْلِهَا؟ إِنَّهُ لَيْسَ لَأَنْفُسِكُمْ ثَمَنٌ إِلَّا الْجَنَّةُ فَلَا تَبِيعُوهَا إِلَّا بِهَا^۲.

۶۰۶۵. امام علی علیه السلام: آیا آزاده‌ای پیدا نمی‌شود که این خرده ریزه‌های لای دندانها (دنیا) را برای اهلش واگذارد؟ بدانید که جانهای شما را بهایی جز بهشت نیست، پس آنها را جز به این بها مفروشید.

۶۰۶۶. امام علی علیه السلام: این پیامبران و برگزیدگان خدا از [آلوده شدن به] دنیا رستند و در آنچه از دنیا، که خداوند به زهدشان فرا خوانده بود، زهد ورزیدند و آنچه را خدا دشمن داشت، دشمن داشتند و آنچه را او خُرد شمرد، خُرد شمردند.

۶۰۶۶. عنه عليه السلام: هَؤُلَاءِ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَأَصْفِيَائِهِ، تَنَزَّهُوا عَنِ الدُّنْيَا، وَزَهِدُوا فِيهَا زَهْدَهُمُ اللَّهُ جَلَّ ثَنَاؤُهُ فِيهِ مِنْهَا، وَأَبْغَضُوا مَا أَبْغَضَ، وَصَغَرُوا مَا صَغَرَ^۳.

۶۰۶۷. عنه عليه السلام: لَقَدْ كَانَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ كَافٍ لَكَ فِي الْأُسْوَةِ، وَدَلِيلٌ لَكَ عَلَى ذَمِّ الدُّنْيَا وَعَيْبِهَا، وَكَثْرَةِ مَخَازِيهَا وَمَسَاوِيهَا، إِذْ قُبِضَتْ عَنْهُ أَطْرَافُهَا، وَوُطِّئَتْ لِغَيْرِهِ أَكْتَافُهَا، وَقُطِمَ عَنْ رِضَاعِهَا، وَزُويَ عَنْ رِخَائِهَا...

فَتَأَسَّ بِنَبِيِّكَ الْأَطْيَبِ الْأَطْهَرِ ﷺ، فَإِنَّ فِيهِ أُسْوَةً لِمَنْ تَأَسَّى، وَعِزَاءٌ لِمَنْ تَعَزَّى.

۶۰۶۷. امام علی علیه السلام: سرمشق بودن پیامبر خدا ﷺ برای تو کافی است و راهنمایی است برای این که به نکوheidsگی و ننگین بودن دنیا و فراوانی رسواییها و بدیهایش پی ببری؛ چه آن که، دنیا از آن حضرت گرفته شد و برای دیگران فراهم گشت و از شیر [مادر] دنیا گرفته شد و از زیباییها و رخارف آن دور گشت... پس به پیامبر پاک و پاکیزه‌ات اقتدا کن؛ که آن حضرت برای کسی که بخواهد از کسی سرمشق گیرد، سرمشق است و برای کسی که بخواهد به کسی منسوب باشد، بهترین است. و محبوبترین بندگان نزد خدای متعال کسی است که به

۱. بحار الأنوار: ۱/۳۱۵/۷۸. ۲. نهج البلاغة: الحكمة ۲۵۶.

۳. بحار الأنوار: ۱۰۹/۱۱۰/۷۳.

وَأَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ الْمُتَأَسِّي بِنَبِيِّهِ،
وَالْمُقْتَصِّ لِأَثَرِهِ.

قَضَمَ الدُّنْيَا قَضْمًا، وَلَمْ يُعِزَّهَا طَرْفًا،
أَهْضَمَ أَهْلَ الدُّنْيَا كَشْحًا، وَأَخْمَصَهُمْ مِنْ
الدُّنْيَا بَطْنًا، عُرِضَتْ عَلَيْهِ الدُّنْيَا فَأَبَى أَنْ
يَقْبَلَهَا، وَعَلِمَ أَنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ أَبْغَضَ شَيْئًا
فَأَبْغَضَهُ، وَحَقَّرَ شَيْئًا فَحَقَّرَهُ، وَصَغَّرَ شَيْئًا
فَصَغَّرَهُ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِينَا إِلَّا حُبُّنَا مَا أَبْغَضَ
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَتَعْظِيمُنَا مَا صَغَّرَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
لَكَفَى بِهِ شِقَاقًا لِلَّهِ، وَمُحَادَّةً عَنْ أَمْرِ اللَّهِ.

وَلَقَدْ كَانَ ﷺ يَأْكُلُ عَلَى الْأَرْضِ،
وَيَجْلِسُ جِلْسَةَ الْعَبْدِ، وَيَخْصِفُ بِيَدِهِ نَعْلَهُ،
وَيَرْقُعُ بِيَدِهِ ثَوْبَهُ، وَيَرْكَبُ الْحِمَارَ الْعَارِيَّ،
وَيُرِدُّ خَلْفَهُ، وَيَكُونُ السِّتْرُ عَلَى بَابِ
بَيْتِهِ فَتَكُونُ فِيهِ التَّصَاوِيرُ، فَيَقُولُ: يَا فَلَانَةُ
- لِإِحْدَى أَزْوَاجِهِ - غَيَّبِي عَنِّي، فَإِنِّي إِذَا
نَظَرْتُ إِلَيْهِ ذَكَرْتُ الدُّنْيَا وَزَخَّارِهَا.

فَأَعْرَضَ عَنِ الدُّنْيَا بِقَلْبِهِ، وَأَمَاتَ
ذِكْرَهَا مِنْ نَفْسِهِ، وَأَحَبَّ أَنْ تَغِيبَ زِينَتُهَا
عَنْ عَيْنِهِ، لَكِي لَا يَتَّخِذَ مِنْهَا رِيَاشًا وَلَا
يَعْتَقِدَهَا قَرَارًا، وَلَا يَرْجُو فِيهَا مَقَامًا.

فَأَخْرَجَهَا مِنَ النَّفْسِ، وَأَشْخَصَهَا عَنْ

پیامبر او اقتدا کند و از او پیروی نماید.
او لقمه دنیا را با اطراف دندان می خورد
(به اندازه ضرورت از دنیا برمی گرفت) و
گوشه چشمی هم به دنیا نداشت، پهلوهایش
از همه لاغرتر و شکمش از همه گرسنه تر بود،
دنیا به او پیشنهاد شد اما از پذیرفتن آن سر باز
زد، و [هرگاه] دانست که خداوند سبحان،
چیزی را دشمن دارد، او هم آن را دشمن
گرفت، و چیزی را خوار دارد، او هم خوارش
داشت و چیزی را خرد شمرد او هم خرد
شمرد. اگر در ماهیج [عیبی] نبود، جز همین
که آنچه را خدا و پیامبرش دشمن می دارند
دوست می داریم، و آنچه را خدا و پیامبرش
خرد کرده اند بزرگ و با ارزش می شماریم،
همین خود برای مخالفت ما با خدا و سرپیچی
از فرمانش کافی بود.

[رسول خدا ﷺ] روی زمین [می نشست
و] غذا می خورد و همچون بردگان
می نشست، بادت خود کفشش را می دوخت
و جامه اش را وصله می زد و بر الاغ بی پالان
سوار می شد و پشت سر خود شخص دیگری
را هم سوار می کرد. پرده ای با نقش و نگار بر
در خانه اش آویخته دید، به یکی از همسرانش
گفت: ای زن! این پرده را از جلو چشم من
بردار؛ زیرا هرگاه به آن می نگریم، به یاد دنیا
وزرق و برق آن می افتیم.

او از ته دل از دنیا روی برتافت و نام و یاد
آن را در جانش میراند و دوست داشت که
زیب و زیور دنیا از جلو چشمش دور باشد، تا
از آن جامه زیبایی تهیه نکند و آن را جای
آرامش نداند و امید ماندن همیشگی در آن
نداشته باشد.

الْقَلْبِ، وَغَيَّبَهَا عَنِ الْبَصَرِ، وَكَذَلِكَ مَنْ
أَبْغَضَ شَيْئاً أَبْغَضَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ، وَأَنْ يُذَكَّرَ
عِنْدَهُ.

ولقد كان في رسول الله ﷺ ما يذكرك
على مساوي الدنيا وعيوبها، إذ جاع فيها
مع خاصته، وزويت عنه زخارفها مع
عظيم زلفته، فلينظر ناظر بعقله، أكرم الله
محمدًا بذلك أم أهانه؟ فإن قال: أهانه فقد
كذب والله العظيم بالإفك العظيم، وإن قال:
أكرمه فليعلم أن الله قد أهان غيره حيث
بسط الدنيا له، وزواها عن أقرب الناس
منه.

فَتَأْسَى مُتَأَسِّ بِنَبِيِّهِ، وَاقْتَصَّ أَثَرَهُ،
وَوَلَّجَ مَوْلَجَهُ، وَإِلَّا فَلَا يَأْمَنُ الْهَلَكَةَ، فَإِنَّ
اللهَ جَعَلَ مُحَمَّدًا ﷺ عَلَماً لِلْسَّاعَةِ، وَمُبَشِّراً
بِالْجَنَّةِ، وَمُنْذِراً بِالْعُقُوبَةِ، خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا
خَمِيصاً، وَوَرَدَ الْآخِرَةَ سَلِيماً.

لَمْ يَضَعْ حَجَراً عَلَى حَجَرٍ حَتَّى مَضَى
لِسَبِيلِهِ، وَأَجَابَ دَاعِيَ رَبِّهِ، فَمَا أَعْظَمَ مِنْةً
اللهُ عِنْدَنَا حِينَ أَنْعَمَ عَلَيْنَا بِهِ سَلَفاً نَتَّبِعُهُ
وَقَائِداً نَطْلُقُ عَقِبَهُ!

پس، دنیا را از جان خود بیرون راند و از
دلش دور کرد و از چشمانش پنهان ساخت.
آری، اینچنین است کسی که چیزی را دشمن
بدارد، از نگاه کردن به آن و از این که یاد و نام
آن در حضورش برده شود، نفرت دارد.

راه و رسم [نیک] رسول خدا ﷺ تو را
رهنمون می‌شود که بدیها و عیبهای دنیا را
بینی؛ چه، او و نزدیکانش، در دنیا همیشه
گرسنه بودند و با این که مقام و منزلت عظیمی
داشت، زیب و زیورهای دنیا از او دور نگه
داشته شد؛ پس هر بیننده‌ای، باید با دیده خرد
خود بنگرد و ببیند که آیا خداوند با این کار،
محمد را تکریم کرد یا تحقیر؟ اگر بگوید: او
را تحقیر کرده است، سوگند به خداوند بزرگ
که دروغ گفته و بهتان بزرگی زده است و اگر
بگوید: او را گرامی داشته است، پس بداند که
خداوند دیگران را خوار و حقیر کرده است که
دنیا را که از نزدیکترین و مقربترین افراد
خود باز گرفته، برای آنان گسترده است.

پس، آن که خواهان پیروی است، از پیامبر
خود سرمشق گیرد و گام در جای گامهای او
گذارد و هر جا که او درآمده است، درآید
و گرنه از تباه شدن ایمن نباشد؛ زیرا خداوند،
محمد ﷺ را نشانه قیامت قرار داد و بشارت
دهنده بهشت و بیم دهنده از کیفر و عقوبت. او
با شکم گرسنه از دنیا رفت و با سلامت به
آخرت قدم گذاشت. تا زمانی که عمرش به
سر آمد و دعوت پروردگارش را اجابت کرد
سنگی روی سنگ نگذاشت. چه منت بزرگی
خداوند بر ما نهاده که نعمت وجود آن
حضرت را به ما ارزانی داشت که پیشروی
است که ما پیرو اویم و پیشگامی است که گام
در جای گام او می‌نهیم.

۶۰۶۸. بحار الأنوار عن أبي الطفيل عامر بن واثلة:

كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام إِذَا تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ
﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ
الصَّادِقِينَ﴾^۱ يَقُولُ: اللَّهُمَّ ارْفَعْنِي فِي أَعْلَى
دَرَجَاتِ هَذِهِ النُّدْبَةِ، وَأَعِزَّنِي بِعَزَمِ
الْإِرَادَةِ... وَارْزُقْنِي قَلْبًا وَلِسَانًا يَتَجَارَيَانِ
فِي ذِمِّ الدُّنْيَا، وَحُسْنِ التَّجَافِي عَنْهَا حَتَّى
لَا أَقُولَ إِلَّا صِدْقًا.^۲

(نظر) الدنيا: باب ۱۲۵۸.

۶۰۶۸. بحار الأنوار - به نقل از ابو طفیل عامر بن واثله:

امام زین العابدین علیه السلام هنگام تلاوت آیه «ای
کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا بترسید و با
راستگویان باشید» - گفت: خدایا! مرا در
بالاترین درجه این فراخوان قرارده و با
برخوردار کردن از اراده قوی [برای پاسخ
گفتن به این دعوت تو] یاری‌ام رسان... و دل
و زبانی روزی‌ام کن که در نگرهش دنیا همگام
باشند و دوری کردنی نیکو از دنیا عطايم کن،
تا این که جز سخن راست نگویم.

۱۲۳۳

دنيا از دیدگاه امام علی علیه السلام

۶۰۶۹. امام علی علیه السلام: به خدا سوگند، دنیای شما در
نظر من به چیزی نمی‌ماند، جز کاروانی که در
آب‌شوری فرود آمده باشد و ناگهان کاروان
سالار آنها بانگ رحیل برآورد و آنها بی‌درنگ
کوچ کنند؛ و لذت‌های آن در نگاه من چیزی
نیست مگر چونان آب جوشان دوزخ که
می‌نوشم و چونان شرنگ، که جرعه جرعه
سرمی‌کشم و همچون زهرمار که کاسه کاسه
می‌خورم و همانند گردنبندی از آتش که به
گردنم می‌آویزم.

من این جبهه خود را آنقدر پینه زده‌ام که از
پینه‌دوز آن خجالت می‌کشم. او به من گفت:
این جبهه را مانند بیرون راندن دراز گوش [از
کار افتاده] به دور افکن. و حاضر نشد آن را
پینه زند. به او گفتم: دور شو از من، که
بامدادان، شیروان ستوده می‌شوند و رنج
بیخوابی از ما زدوده می‌گردد.

۱۲۳۳

الدُّنْيَا مِنْ وَجْهَةِ نَظَرِ الْإِمَامِ عَلِيِّ عليه السلام

۶۰۶۹. الْإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: وَاللَّهِ مَا دُنْيَاكُمْ عِنْدِي إِلَّا
كَسْفَرٍ عَلَى مَنْهَلٍ حَلَّوْا إِذْ صَاحَ بِهِمْ سَائِقُهُمْ
فَارْتَحَلُوا، وَلَا لَذَاتُهَا فِي عَيْنِي إِلَّا كَحَمِيمٍ
أَشْرَبُهُ غَسَاقًا، وَعَلَقَمَ أَتَسْجَرُهُ زُعَاقًا،
وَسَمَّ أَفْعَى أَسْقَاهُ دِهَاقًا، وَقِلَادَةَ مِنْ نَارٍ
أَوْهَقَهَا خِنَاقًا.

وَلَقَدْ رَقَعْتُ مِدْرَعَتِي هَذِهِ حَتَّى
اسْتَحْيَيْتُ مِنْ رَاقِعِهَا، وَقَالَ لِي: اقْذِفْ بِهَا
قَذْفَ الْأُتْنِ، لَا يَرْتَضِيهَا لِيرَقَعَهَا، فَقُلْتُ لَهُ:
اغْرُبْ عَنِّي، فَعِنْدَ الصَّبَاحِ يُحَمَّدُ الْقَوْمُ
السُّرَى، وَتَنْجَلِي عَنَّا عَلَلَاتُ الْكَرَى.^۳

۱. التوبة: ۱۱۹. ۲. بحار الأنوار: ۱۸/۱۵۳/۷۸.

۳. الأمالي للصدوق: ۹۸۸/۷۱۸.

۶۰۷۰. عنه عليه السلام: وَاللّٰهُ لَدُنْيَاكُمْ هَذِهِ اَهْوَنُ فِي عَيْنِي مِنْ عِرَاقٍ خَنْزِيرٍ فِي يَدٍ مَجْدُومٍ^۱.

۶۰۷۱. عنه عليه السلام: دُنْيَاكُمْ هَذِهِ اَزْهَدُ عِنْدِي مِنْ عَفْطَةٍ عَنَزٍ^۲.

۶۰۷۲. عنه عليه السلام: لَدُنْيَاكُمْ اَهْوَنُ عِنْدِي مِنْ وَرَقَةٍ (في) فِي جَرَادَةٍ تَقْضِمُهَا، وَأَقْدَرُ عِنْدِي مِنْ عِرَاقَةٍ خَنْزِيرٍ يَقْذِفُ بِهَا أَجْذَمُهَا، وَأَمْرٌ عَلَى فَوَادِي مِنْ حَنْظَلَةٍ يَلُوكُهَا ذُو سُقْمٍ فَيَيْشِمُهَا...

مَا لِعَلِّي وَنَعِيمٍ يَفْنَى، وَلَذَّةٍ تَنْجِثُهَا
الْمَعَاصِي؟! سَأَلْتَنِي وَشِيعَتِي رَبَّنَا بِعُيُونِ
سَاهِرَةٍ وَبُطُونِ خِمَاصٍ ﴿لِيَمْحُضَ اللَّهُ إِلَيْنَا﴾
آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ^۳.

۶۰۷۳. عنه عليه السلام: كَانَ لِي فِيْمَا مَضَى أَخٌ فِي اللَّهِ وَكَانَ يُعْظِمُهُ فِي عَيْنِي صِغَرُ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ^۵.

۶۰۷۴. عنه عليه السلام: مَنْ كَرُمَتْ نَفْسُهُ صَغُرَتْ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ^۶.

۶۰۷۵. عنه عليه السلام: أَنَا كَابُ الدُّنْيَا لَوَجْهِهَا، وَقَادِرُهَا

۶۰۷۰. امام علی عليه السلام: به خدا سوگند، که دنیای شما در نظر من از استخوان یک خوک در دست جذامی بی ارزشتر است.

۶۰۷۱. امام علی عليه السلام: این دنیای شما نزد من از آب بینی یک بز هم ناچیزتر است.

۶۰۷۲. امام علی عليه السلام: دنیای شما در نظر من ناچیزتر است از برگ درختی در دهان ملخی که آن را خورد می‌کند و پلشت‌تر از استخوان خوکی است که جذامی دور می‌افکند و تلخ‌تر از حنظلی است که بیماری آن را می‌جود و دچار حالت تهوع می‌شود... علی را به نعمت فناپذیر و لذت آمیخته به گناه چه کار؟ بزودی من و شیعیانم، با چشمانی شب‌نخفته و شکمهایی لاغر و فرو رفته به دیدار پروردگارمان خواهیم رفت «تا مؤمنان را بپالاید و کافران را نابود کند»^۱.

۶۰۷۳. امام علی عليه السلام: در گذشته برادری دینی داشتم که ناچیزی دنیا در نگاهش، او را در نظرم بزرگ کرده بود.

۶۰۷۴. امام علی عليه السلام: هر که کرامت نفس داشته باشد دنیا در نگاهش خرد آید.

۶۰۷۵. امام علی عليه السلام: من دنیا را به رو در افکنده‌ام و به آن به اندازه خودش بها می‌دهم و با نگاه

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۳۶.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۳. ۳. آل عمران: ۱۴۱.

۴. بحار الأنوار: ۲۹/۳۴۸/۴۰.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۲۸۹.

۶. غرر الحکم: ۹۱۳۰.

۱. یعنی با دیده بصیرت و عبرت به آن نگاه می‌کنم یا با نگاهی که زبیده آن است، یعنی با نگاه تحقیر آمیز به آن می‌نگرم.

بَقْدَرِهَا، وَنَاطِرُهَا بَعَيْنِهَا^۱.

خودش به آن نگاه می‌کنم.

۶۰۷۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِلَيْكَ عَنِّي يَا دُنْيَا، فَحَبْلُكَ عَلَيَّ غَارِبُكَ، قَدْ انْسَلَلْتُ مِنْ مَخَالِكَ، وَأَفَلْتُ مِنْ حَبَائِلِكَ، وَاجْتَنَبْتُ الذُّهَابَ فِي مَدَاحِضِكَ...

۶۰۷۶. امام علی علیه السلام: ای دنیا! از من دور شو که ریسمانت را بر پشتت افکنم (رهایت کردم). من از چنگال‌های تو رهیده‌ام و از دام‌های تو گریخته‌ام و از افتادن در لغزشگاه‌های تو دوری کرده‌ام... چه دور مانده است! آن که پا در لغزشگاه تو نهاد، لغزید و هر که در گرداب‌های تو وارد شد، غرق گشت، و آن که از دام‌های تو رهید، رستگار شد و کسی که از دست تو به سلامت ماند، چه باک که در دنیا به سختی گذراند؛ زیرا دنیا در نظر او به منزله روزی است که زوالش نزدیک است. از من دور شو که به خدا سوگند من رام تو نگردم تا بخوارم سازی و سر به فرمان تو نهم تا مرا هر جا خواهی بکشانی.

هِيَاهُ مَنْ وَطِئَ دَحْضَكَ زَلَقَ، وَمَنْ رَكِبَ لَجَجَكَ غَرِقَ، وَمَنْ ازوَرَ عَنْ حَبَائِلِكَ وَفُقَ، وَالسَّالِمُ مِنْكَ لَا يُبَالِي إِنْ ضَاقَ بِهِ مُنَاحُهُ، وَالدُّنْيَا عِنْدَهُ كَيَوْمِ حَانَ انْسِلَاحُهُ، أُعْزِبِي عَنِّي، فَوَاللَّهِ لَا أَذِلُّ لَكَ فَتَسْتَذِلِّي وَلَا أُسَلِّسُ لَكَ فَتَقُودِي^۲.

۶۰۷۷. نَهْجُ الْبَلَاغَةِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ:

۶۰۷۷. نهج البلاغة - به نقل از عبدالله بن عباس - : در منطقه ذی قار خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام رسیدم. آن حضرت مشغول وصله زدن به کفش خود بود. به من فرمود: ارزش این کفش چقدر است؟ عرض کردم: ارزشی ندارد! حضرت فرمود: به خدا سوگند که این کفش را بیش از فرمانروایی بر شما دوست دارم، مگر آن که به وسیله آن، حق را برپا دارم یا باطلی را بر اندازم.

دَخَلْتُ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِذِي قَارٍ وَهُوَ يَخْصِفُ نَعْلَهُ، فَقَالَ لِي: مَا قِيَمَةُ هَذَا النَّعْلِ؟ فَقُلْتُ: لَا قِيَمَةَ لَهَا، فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَاللَّهِ لَهِيَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ إِمْرَتِكُمْ إِلَّا أَنْ أُقِيمَ حَقًّا أَوْ أُدْفَعَ بَاطِلًا^۳.

۶۰۷۸. الْإِمَامُ الْحَسَنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ أَخٍ لِي كَانَ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ فِي عَيْنِي،

۶۰۷۸. امام حسن علیه السلام: ای مردم! بدانید مرا برادری

بود که از بزرگترین مردمان در نظر من به

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۸.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۴۵. ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۳۳.

وكان رأس ما عَظُمَ به في عَيْنِي صِغَرُ الدُّنْيَا
فِي عَيْنِهِ^۱!

۶۰۷۹. تَنْبِيهِ الْخَوَاطِر: سَأَلَ مَعَاوِيَةَ ضَرَّارَ بْنَ
ضَمْرَةَ الشَّيْبَانِيَّ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام
فَقَالَ: أَشْهَدُ لَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي بَعْضِ مَوَاقِفِهِ
وَقَدْ أَرَخَى اللَّيْلُ سُدُولَهُ وَهُوَ قَائِمٌ فِي
مِحْرَابِهِ قَابِضٌ عَلَى لِحْيَتِهِ يَتَمَلَّمُ
تَمَلُّمَ السَّلِيمِ وَيَبْكِي بُكَاءَ الْحَزِينِ
وَيَقُولُ: يَا دُنْيَا يَا دُنْيَا، إِلَيْكَ عَنِّي، أَبِي
تَعَرَّضْتَ؟ أَمْ إِلَيَّ تَشَوَّقْتَ؟ لَا حَانَ
حَيْنُكَ، هَيْهَاتَ، غُرِّي غَيْرِي، لَا
حَاجَةَ لِي فِيكَ، قَدْ طَلَّقْتُكَ ثَلَاثًا
لَا رَجْعَةَ فِيهَا، فَعَيْشُكَ قَصِيرٌ، وَخَطَرُكَ
يَسِيرٌ، وَأَمْلُكَ حَقِيرٌ، آه مِنْ قِلَّةِ الزَّادِ،
وَطُولِ الطَّرِيقِ، وَبُعْدِ السَّفَرِ، وَعَظِيمِ
الْمَوَرِدِ^۲!

(انظر) الإمامة العامة: باب ۱۶۰، ۱۶۱.

۱. بحار الأنوار: ۲۴/۲۹۴/۶۹، وقد ذكرنا هذا الحديث
لمناسبتِهِ مع ما قبله.

۲. (انظر) الأخ: باب ۵۴. ۳. تنبيه الخواطر: ۷۹/۱.

۴. فِي نَهْجِ الْبَلَاغَةِ «وَمِنْ خَبَرِ ضَرَّارِ بْنِ حَمْزَةَ الضَّبَّائِيِّ عِنْدَ
دُخُولِهِ عَلَى مَعَاوِيَةَ وَمَسْأَلَتِهِ لَهُ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، وَقَالَ:
فَأَشْهَدُ لَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي بَعْضِ مَوَاقِفِهِ... وَتَمَّةُ الْحَدِيثِ كَمَا فِي
تَنْبِيهِ الْخَوَاطِرِ.

نَهْجِ الْبَلَاغَةِ: الْحِكْمَةُ ۷۷، بحار الأنوار: ۱۳۲/۱۲۸/۷۳.

شمار می رفت؛ مهمترین چیزی که او را
در نظرم با عظمت کرده بود، بی ارزشی دنیا
در نگاه او بود.

۶۰۷۹. تَنْبِيهِ الْخَوَاطِر: مَعَاوِيَةُ از ضَرَّارِ بْنِ ضَمْرَةَ
شَيْبَانِي دربارۀ امیرالمؤمنین عليه السلام پرسید؛
ضَرَّار گفت: گواهی می دهم که در شبی تار
او را دیدم که در محرابش ایستاده و
محاسنش را گرفته است و مثل مارگزیده به
خود می پیچد و مانند مصیبت زده گریه
می کند و می فرماید: ای دنیا! ای دنیا! از من
دور شو؛ آیا خود را به من عرضه می کنی؟
یا آرزومند منی؟ مباد آن روز [که مرا
بفریبی]، هیهات، دیگری را بفریب، مرا به
تو نیازی نیست، من تو را سه طلاقه کرده ام
که رجوعی در آن نیست، زندگی [در] تو
کوتاه است و اهمیت تو اندک و امید به تو
حقیر. آه از کمی توشه و درازی راه و
دوری سفر و عظمت آن جا که وارد
می شویم.^۱

۱. گفتنی است که در نهج البلاغه آمده است: «از خبر ضَرَّارِ بْنِ
حَمْزَةَ ضَبَّائِي است که چون بر معاویه وارد شد معاویه از او
دربارۀ امیرالمؤمنین عليه السلام پرسید، و ضَرَّار گفت: گواهی
می دهم که او را در یکی از عبادتگاه هایش دیدم...» دنباله
حدیث با آنچه در تنبیه الخواطر آمده یکسان است.

۱۲۳۳

حَقِيقَةُ الدُّنْيَا لَهَاوُ وَلَعِبُ

الکتاب:

«وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ»^۱.

«وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِیَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ»^۲.

«اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ»^۳.

الحديث:

۶۰۸۰. بحار الأنوار عن الإمام علي عليه السلام: لَمَّا رَأَى جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَقَدْ تَنَفَّسَ الصُّعْدَاءَ: يَا جَابِرُ، عَلَامَ تَنَفُّسِكَ؟ أَعَلَى الدُّنْيَا؟ فَقَالَ جَابِرُ: نَعَمْ، فَقَالَ لَهُ: يَا جَابِرُ، مَلَأَ الدُّنْيَا سَبْعَةً: الْمَأْكُولُ، وَالْمَشْرُوبُ، وَالْمَلْبُوسُ، وَالْمَسْكُوحُ، وَالْمَرْكُوبُ، وَالْمَشْمُومُ، وَالْمَسْمُوعُ.

فَالَّذُ الْمَأْكُولَاتِ الْعَسَلُ وَهُوَ بَصَقٌ مِنْ ذُبَابَةٍ، وَأَخْلَى الْمَشْرُوبَاتِ الْمَاءُ وَكَفَى بِإِبَاحَتِهِ وَسِبَاحَتِهِ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ،

۲. العنكبوت: ۶۴.

۱. الأنعام: ۳۲.

۳. الحديد: ۲۰.

۱۲۳۴

دنیا در حقیقت بازی و سرگرمی است

قرآن:

«وَزِنْدَگِی دُنْیَا چِیزِی جَزْ بَازِیْجِه وَ لَهْوِ نِیست وَ سَرایِ آخِرَتِ بَرایِ پَرهیزگارانِ بَهِتَرِ است . آیَا نَمِی‌اندیشید؟».

«زِنْدَگِی اِین دُنْیَا چِیزِی جَزْ لَهْوِ وَ لَعِبِ نِیست وَ سَرایِ آخِرَتِ سَرایِ زِنْدَگانیِ است، اِگَر می‌دانستند».

«بدانید که زِنْدَگِی دُنْیَا بَازِیْجِه است وَ سَرگرمی وَ آرایشِ وَ فخرِ فَرُوشی مِیانِ خُودتان».

حدیث:

۶۰۸۰. بحار الأنوار: امام علی عليه السلام آنگاه که دید جابر بن عبدالله آه می‌کشد، فرمود: ای جابر! برای چه آه می‌کشی برای دنیا؟ جابر عرض کرد: آری. حضرت فرمود: ای جابر! لذت‌های دنیا در هفت چیز است: خوردنی، آشامیدنی، پوشیدنی، آمیزشی، سوار شدنی، بوییدنی و شنیدنی.

و لذیذترین خوردنی‌ها عسل است و آن [شیره گیاهی] آمیخته بزاق مگسی باشد، گواراترین آشامیدنی‌ها آب است، و همین بس که نوشیدنش روا و در همه جای زمین روان است، و بهترین پوشیدنی‌ها ابریشم است و آن از آب دهان کرمی باشد؛ و برترین همبستری، همبستری با زنان است و آن داخل شدن مبالی است در مبالی و نزدیک شدن دو

وَأَعْلَى الْمَلْبُوسَاتِ الدِّيَابِجُ وَهُوَ مِنْ لُعَابِ
دُودَةٍ، وَأَعْلَى الْمَنْكُوحَاتِ النِّسَاءُ وَهُوَ
مَبَالٌ فِي مَبَالٍ وَمِثَالٌ لِمِثَالٍ، وَإِنَّمَا يُرَادُ
أَحْسَنُ مَا فِي الْمَرْأَةِ لِأَقْبَحِ مَا فِيهَا، وَأَعْلَى
الْمَرْكُوبَاتِ الْخَيْلُ وَهُوَ قَوَاتِلُ، وَأَجَلُّ
الْمَشْمُومَاتِ الْمِسْكُ وَهُوَ دَمٌ مِنْ سُرَّةِ دَابَّةٍ،
وَأَجَلُّ التَّمْشُوعَاتِ الْغِنَاءُ وَالتَّرْنُمُ وَهُوَ
إِثْمٌ، فَمَا هَذِهِ صِفَتُهُ لَمْ يَتَنَفَّسْ عَلَيْهِ عَاقِلٌ.

قَالَ جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: فَوَاللَّهِ مَا خَطَرَتْ

الدُّنْيَا بَعْدَهَا عَلَى قَلْبِي.^۱

۶۰۸۱. الإمام الباقر عليه السلام: هَلِ الدُّنْيَا إِلَّا دَابَّةٌ رَكِبْتُهَا
فِي مَنَامِكَ فَاسْتَيْقَظْتَ وَأَنْتَ عَلَى فِرَاشِكَ
غَيْرَ رَاكِبٍ وَلَا آخِذٍ بِعِنَانِهَا، أَوْ كَثُوبٍ
لَيْسَتْهُ، أَوْ كَجَارِيَةٍ وَطِئْتُهَا؟^۲

۱۲۳۵

التَّحْذِيرُ مِنَ الدُّنْيَا

۶۰۸۲. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: إِحْذَرُوا الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا أَسْحَرُ
مِنْ هَارُوتَ وَمَارُوتَ.^۳

۶۰۸۳. الإمام علي عليه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا لَيْسَتْ
بِدَارٍ غِبْطَةٍ، قَدْ تَزَيَّنَتْ بِغُرُورِهَا، وَغَرَّتْ

۱. بحار الأنوار: ۶۹/۱۱/۷۸. ۲. الأملاني للطوسي: ۵۸۲/۲۹۶.

۳. تنبيه الخواطر: ۱۳۱/۱.

عضو همانند است، و نیکوترین چیزی که در
زن می جویند (زیبایی او) برای لذت جویی از
زشت ترین عضو او خواسته می شود؛ بهترین
سوارشدنی ها اسب است و آن کُشنده است؛
ارزشمندترین بوییدنی ها مُشک است و آن
خون ناف حیوانی باشد و بهترین شنیدنیها غنا
و آواز است که آن هم گناه باشد. پس، آدم
خردمند برای چیزهایی با این اوصاف، هرگز
آه نمی کشد.

جابر بن عبدالله می گوید: به خدا سوگند
از آن زمان به بعد هرگز دنیا بر دلم خطور نکرد.

۶۰۸۱. امام باقر عليه السلام: آيا دنیا جز همانند ستوری

است که خواب می بینی سوارش شده ای و
چون بیدار می شوی خود را در بستر می بینی؟!
نه بر ستوری سواری و نه افسارش را
گرفته ای. یا همانند جامه ای است که [در عالم
خواب] می پوشی، یا چون دختری که [خواب
می بینی] با او نزدیکی می کنی.

۱۲۳۵

بر حذر داشتن از دنیا

۶۰۸۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: از دنیا حذر کنید که دنیا
افسونگرتر از هاروت و ماروت است.^۱

۶۰۸۳. امام علی عليه السلام: شما را از دنیا بفرحذر
می دارم، که دنیا جای شادمانی نیست، دنیا با
چیزهای فریبنده خود را آراسته است و زرق

۱. هاروت و ماروت، دو فرشته بودند که به بابل نازل شده
بودند و در برابر جادوگران و ابطال جادوی آنان سحر
آموزش می دادند.

بَرِيْنَتَهَا لِمَنْ كَانَ يَنْظُرُ إِلَيْهَا. ۱

۶۰۸۲. عنه علیه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا حُلُوَّةٌ خَصِرَةٌ حُقِفَتْ بِالشَّهَوَاتِ ۲.

۶۰۸۵. عنه علیه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا مَنَزِلٌ قُلَعَةٍ وَلَيْسَتْ بِدَارٍ تُجْعَلُ ۳.

۶۰۸۶. عنه علیه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا دَارُ شُخُوصٍ، وَمَحَلَّةٌ تَنْغِيصُ، سَاكِنُهَا ظَاغِنٌ، وَقَاطِنُهَا بَائِسٌ ۴.

۶۰۸۷. عنه علیه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا غَرَارَةٌ، وَلَا

تَعْدُو - إِذَا هِيَ تَنَاهَتْ إِلَى أُمْنِيَّةٍ أَهْلِهَا - مَا قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا﴾ ۵.

۶۰۸۸. عنه علیه السلام: إِحْذَرُوا الدُّنْيَا، فَإِنَّ فِي حِلَالِهَا حِسَابًا [أ]، وَفِي حَرَامِهَا عِقَابًا [ب]، وَأَوَّلُهَا عَنَاءٌ، وَآخِرُهَا فَنَاءٌ ۶.

۶۰۸۹. عنه علیه السلام: أَحْذَرُكُمْ الدُّنْيَا وَالْإِغْتِرَارَ بِهَا، فَكَأَنَّ قَدْ زَالَتْ عَنْ قَلِيلٍ عَنْكُمْ كَمَا زَالَتْ

و برق آن، کسی را که بدان بنگرد، می فریبد.

۶۰۸۲. امام علی علیه السلام: شمارا از دنیا بر حذر می دارم؛ زیرا آن شیرین و باطراوت است و خواهشهای نفسانی آن را فرا گرفته است.

۶۰۸۵. امام علی علیه السلام: شمارا از دنیا پرهیز می دهم؛ زیرا دنیا منزلی است که باید از آن کوچ کرد و سرای ماندن نیست.

۶۰۸۶. امام علی علیه السلام: شمارا از دنیا بر حذر می دارم؛ زیرا دنیا سرای کوچیدن و جایگاه کدورت و سختی است. ساکن آن، بار سفر برمی بندد و مقیمش از آن جدا می شود.

۶۰۸۷. امام علی علیه السلام: شمارا از دنیا پرهیز می دهم؛ زیرا که بسیار فریبنده است - و زمانی هم که دنیا پرستان به آرزوی خود برسند - دنیا از این توصیف خداوند عز و جل فراتر نیست که «برای آنان زندگی دنیا را مثل بزنی که مانند آبی است که آن را از آسمان فرو فرستادیم سپس گیاه زمین با آن در آمیخت و [چنان] خشک گردید که بادهای پراکنده اش کردند، و خداست که همواره بر هر چیزی تواناست».

۶۰۸۸. امام علی علیه السلام: از دنیا پرهیزید، که حلال آن حساب دارد و حرام آن کیفر؛ آغازش رنج است و پایانش نابودی.

۶۰۸۹. امام علی علیه السلام: شمارا از دنیا و فریفته شدن به آن بر حذر می دارم؛ زیرا دنیا به زودی از شما گرفته و جدا خواهد شد، همچنان که از پیشینیان شما جدا شد. پس، کوشش

۱. بحار الأنوار: ۸۲/۲۱/۷۸. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۱.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۳.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۶.

۵. الکهف: ۲۵. ۶. نهج السعادة: ۲۸۴/۳.

۷. بحار الأنوار: ۸۸/۲۳/۷۸.

عَمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَاجْعَلُوا اجْتِهَادَكُمْ فِيهَا
التَّزَوُّدَ مِنْ يَوْمِهَا الْقَصِيرِ لِيَوْمِ الْآخِرَةِ
الطَّوِيلِ.^۱

۶۰۹۰. عنه عليه السلام: إِحْذَرُوا هَذِهِ الدُّنْيَا الْخَدَاعَةَ
الْغَدَارَةَ، الَّتِي قَدْ تَزَيَّنَتْ بِحُلِيِّهَا، وَفَتَنْتْ
بِغُرُورِهَا... فَأَصْبَحَتْ كَالْعُرُوسِ الْمَجْلُوءَةِ،
وَالْعُيُونُ إِلَيْهَا نَازِرَةٌ.^۲

۶۰۹۱. عنه عليه السلام: إِحْذَرُوا الدُّنْيَا الْخَذَرَ كُلَّهُ، وَضَعُوا
عَنْكُمْ ثِقْلَ هُمُومِهَا لِمَا تَيَقَّنْتُمْ لَوْشَكِ
زَوَالِهَا، وَكُونُوا أَسْرَ مَا تَكُونُونَ فِيهَا، أَحْذَرِ
مَا تَكُونُونَ لَهَا.^۳

۶۰۹۲. عنه عليه السلام: إِحْذَرُوا الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا غَدَارَةٌ غَرَارَةٌ
خَدُوعٌ، مُعْطِيَةٌ مَنْوَعٌ، مُلْبِسَةٌ نَزْوَعٌ.^۴
۶۰۹۳. عنه عليه السلام: إِحْذَرُوا الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا عَدُوَّةُ أَوْلِيَاءِ
اللَّهِ، وَعَدُوَّةُ أَعْدَائِهِ، أَمَّا أَوْلِيَاؤُهُ فَغَمَّتْهُمْ،
وَأَمَّا أَعْدَاؤُهُ فَغَرَّتْهُمْ.^۵

۱۲۳۶

التَّحْذِيرُ مِنْ غُرُورِ الدُّنْيَا

الكتاب:

﴿زَيْنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ

خود را در دنیا مصروف این دارید که از
چند روزه کوتاه آن برای روز طولانی
آخرت توشه بگیرید.

۶۰۹۰. امام علی علیه السلام: از این دنیای پر فریب بی وفا
و غدار بپرهیزید؛ دنیایی که به زیورهایش
خود را آراسته و با زرق و برقش دلربایی
می‌کند... و همچون عروسی جلوه گر شده
و چشمها به آن خیره گشته است.

۶۰۹۱. امام علی علیه السلام: از دنیا کاملاً حذر کنید و چون
یقین دارید که به زودی از شما جدا
می‌شود، پس باراندهای آن را از دوش
خود بردارید و آن گاه که بیش از هر زمانی
در دنیا شادید، بیش از هر وقت دیگر از دنیا
بر حذر باشید.

۶۰۹۲. امام علی علیه السلام: از دنیا حذر کنید که دنیایی وفا
و پرمکرو فریب است، عطاکننده‌ای است
خسین و پوشاننده‌ای است که برهنه
می‌سازد (چیزی را که بدهد پس می‌گیرد).
۶۰۹۳. امام علی علیه السلام: از دنیا بپرهیزید که آن هم
دشمنِ دوستان خداست و هم دشمنِ
دشمنانِ خدا؛ زیرا دوستان خدا را
انسدوه‌گین می‌سازد و دشمنان او را
می‌فریبد.

۱۲۳۶

پرهیز از فریب دنیا

قرآن:

«برای کافران زندگی این جهانی آراسته شده است و

۱. تنبيه الخواطر: ۱۵۰/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۰۹/۷۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۰۹/۷۳.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۲۳۰.

۵. الأمالي للطوسي: ۱۴۵۶/۶۸۵.

آنان مؤمنان را به ریشخند می‌گیرند، آنان که از خدا می‌ترسند در روز قیامت بر فراز کافران هستند و خدا هر کس را که بخواهد بی حساب روزی می‌دهد. «در چشم مردم آرایش یافته است عشق به امیال نفسانی از دوست داشتن زنان و فرزندان و همیان‌های زر و سیم و اسبان داغ بر نهاده و چارپایان و زراعت. همه اینها متاع زندگی این جهانی است، در حالی که بازگشتگاه خوب نزد خداست».

«دارایی و فرزندان زیورهای زندگی دنیا هستند و کردارهای نیک که همواره بر جای می‌ماند، نزد پروردگارت بهتر و امید بستن به آنها نیکوتر است.» «هر نفسی مرگ را می‌چشد و به تحقیق در روز قیامت مزد اعمال شما را به تمامی خواهند داد، و هر کس را از آتش دور سازند و به بهشت در آورند به پیروزی رسیده است. و این زندگی دنیا جز متاعی فریبنده نیست».

«زندگی دنیا فریبتان ندهد و نیز شیطان فریبکار، به [کرم] خدا مغرورتان نسازد».

«ای مردم! وعده خدا حق است. مبادا زندگی دنیا شمارا بفریبد و آن شیطان فریبنده به خدا مغرورتان بگرداند».

«و این به کیفر آن است که آیات خدا را به مسخره می‌گرفتید و زندگی دنیوی شما را بفریفت. پس، امروز کسی از این آتش بیرونشان نبرد و کسی عذرشان را نپذیرد».

حدیث:

۶۰۹۳. إرشاد القلوب: در حدیث معراج آمده

آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ^۱.

«زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْخَرْبِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَبَآئِ^۲».

«الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا^۳».

«كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّقُونَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَآ مَتَاعُ الْغُرُورِ^۴».

«فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ^۵».

«يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغُرُورُ^۶».

«ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوعًا وَغَرَّنَكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَلْيَمُوتُوا لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ^۷».

الحديث:

۶۰۹۳. إرشاد القلوب: في حديث المعراج: يا

۱. البقرة: ۲۱۲.

۲. آل عمران: ۱۴.

۳. الکهف: ۴۶.

۴. لقمان: ۳۳.

۵. الفاطر: ۵.

۶. فاطر: ۵.

۷. الجاثية: ۳۵.

أَحْمَدُ، إِحْذَرُ أَنْ تَكُونَ مِثْلَ الصَّبِيِّ إِذَا نَظَرَ
إِلَى الْأَخْضَرِ وَالْأَصْفَرِ وَإِذَا أُعْطِيَ شَيْئاً مِنْ
الْحُلُوِّ وَالْحَامِضِ اغْتَرَّ بِهِ.^۱

۶۰۹۵. عیسی: هِيَ الْخَدَاعَةُ الْفَجَاعَةُ، الْمَغْرُورُ
مَنْ اغْتَرَّ بِهَا، الْمَفْتُونُ مَنْ أَطْمَأَنَّ إِلَيْهَا.^۲

۶۰۹۶. الإمام علي: مَثَلُ مَنْ اغْتَرَّ بِهَا كَمَثَلِ قَوْمٍ
كَانُوا بِمَنْزِلِ خَصِيبٍ قَنَبَا بِهِمْ إِلَى مَنْزِلِ
جَدِيبٍ، فَلَيْسَ شَيْءٌ أَكْرَهَ إِلَيْهِمْ وَلَا أَفْظَعَ
عِنْدَهُمْ مِنْ مُفَارَقَةِ مَا كَانُوا فِيهِ إِلَى مَا
يَهْجُمُونَ عَلَيْهِ وَيَصِيرُونَ إِلَيْهِ.^۳

۶۰۹۷. عنه: إِحْذَرُ أَنْ يَخْدَعَكَ الْغُرُورُ بِالْحَائِلِ
الْيَسِيرِ، أَوْ يَسْتَرْلِكَ السُّرُورُ بِالزَّائِلِ
الْحَقِيرِ.^۴

۶۰۹۸. عنه: أَلَا وَإِنَّ الدُّنْيَا دَارُ غَرَارَةٍ خَدَاعَةٍ،
تَنَحُّ فِي كُلِّ يَوْمٍ بَعْلًا، وَتَقْتُلُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ
أَهْلًا، وَتَفَرِّقُ فِي كُلِّ سَاعَةٍ شَمْلًا.^۵

۶۰۹۹. عنه: فَلَا يَغُرَّنْكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا
لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا.^۶

۶۱۰۰. عنه: اتَّقُوا غُرُورَ الدُّنْيَا، فَإِنَّهَا تَسْتَرْجِعُ

است: ای احمد! حذر کن از این که چونان
کودک باشی، که هرگاه چشمش به سبز و
زرد بیفتد، یا ترش و شیرینی به او داده
شود، فریفته آن گردد.

۶۰۹۵. عیسی: دنیا بسی فریبنده و
اندوه‌زاست. فریفته کسی است که فریب
دنیا را بخورد و مفتون، کسی است که به آن
اطمینان کند.

۶۰۹۶. امام علی: حکایت کسی که فریفته این
جهان شده، حکایت گروهی است که در
منزلی حاصلخیز باشند و نخواهند به
منزلی خشک و قحطی زده روند. برای
اینان چیزی ناخوشترو سخت‌تر از این
نیست که از جای حرم و پر نعمت خود
جدا شوند و ناگهان به جایی آن چنان
بی نعمت و خشک فرود آیند.

۶۰۹۷. امام علی: مبادا شیفتگی به زایل
شونده‌ای ناچیز تو را فریب دهد، و شاد
شدن به فناپذیری بی ارزش تو را بلغزاند.

۶۰۹۸. امام علی: بدانید که دنیا سرایی بس
فریبنده و مکار است. هر روزی یک
شوهر می‌کند و هر شبی خانواده‌ای را
می‌کشد و هر دم و ساعتی جمعی را از هم
می‌پراکند.

۶۰۹۹. امام علی: شگفتی‌های فراوان دنیا شما
را نفریبید؛ زیرا اندکی از آن را با خود
می‌برید.

۶۱۰۰. امام علی: از فریب دنیا بپرهیزید؛ زیرا

۱. إرشاد القلوب: ۲۰۰. ۲. بحار الأنوار: ۱۱۰/۱۲۰/۷۳.

۳. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱. ۴. غرر الحکم: ۲۶۱۲.

۵. الأمالي للطوسي: ۱۲۵۶/۶۸۵.

۶. بحار الأنوار: ۱۰۹/۱۱۸/۷۳.

أَبْدَأُ مَا خَدَعْتَ بِهِ مِنَ الْمَحَاسِنِ، وَتَزَعَجُ
الْمُطْمَئِنِّ إِلَيْهَا وَالْقَاطِنِ.^۱

۶۱۰۱. عنه علیه السلام: غَرَارَةُ غُرُورٍ مَا فِيهَا، فَانِيَةٌ فَاِنْ مَنْ
عَلَيْهَا، لَا خَيْرَ فِي شَيْءٍ مِنْ أَزْوَادِهَا إِلَّا
التَّقْوَى.^۲

۶۱۰۲. عنه علیه السلام: مَا الْمَغْرُورُ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ الدُّنْيَا
بِأَعْلَى هِمَّتِهِ، كَالْآخِرِ الَّذِي ظَفِرَ مِنَ
الْآخِرَةِ بِأَدْنَى سُهُمَتِهِ.^۳

۶۱۰۳. عنه علیه السلام: إِنْ مَنْ غَرَّتُهُ الدُّنْيَا بِمُحَالِ الْأَمَالِ
وَخَدَعَتْهُ بَزُورِ الْأَمَانِيِّ أَوْرَثَتْهُ كَمَهَا،
وَأَلْبَسَتْهُ عَمِيٍّ، وَقَطَعَتْهُ عَنِ الْآخِرَةِ،
وَأَوْرَدَتْهُ مَوَارِدَ الرَّدَى.^۴

۶۱۰۴. عنه علیه السلام: مَا قَدَّمْتَ فَهُوَ لِلْمَالِكِينَ، وَمَا
أَخَّرْتَ فَهُوَ لِلْوَارِثِينَ، وَمَا مَعَكَ فَمَا لَكَ
عَلَيْهِ سَبِيلٌ سِوَى الْغُرُورِ بِهِ.^۵

۶۱۰۵. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا غُرُورٌ حَائِلٌ، وَسَرَابٌ زَائِلٌ،
وَسِنَادٌ مَائِلٌ.^۶

۶۱۰۶. عنه علیه السلام - فِي صِفَةِ الدُّنْيَا - : تَغُرُّ وَتَضُرُّ
وَتَمُرُّ، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَرْضَ ثَوَابًا لِأَوْلِيَائِهِ

دنیا همواره خویبهای فریبنده خود را پس
می گیرد و کسی را که به آن دل بسته و در آن
جا خوش کرده است، بیرون می راند.

۶۱۰۱. امام علی علیه السلام: دنیا بسی فریبنده است و هر
آنچه در آن است فریب باشد؛ نابود شدنی
است و هر که در آن می زید فانی می شود.
در هیچ یک از توشه های آن خیر و خوبی
نیست مگر در توشه تقوا.

۶۱۰۲. امام علی علیه السلام: فریفته ای که از دنیا به
بالاترین کامیابی رسد، همانند کسی نیست
که از آخرت به کمترین نصیب رسیده
باشد.

۶۱۰۳. امام علی علیه السلام: کسی که دنیا با آرزوهای
محال بفریبش و با امیدهای دروغین
گولش زند، برایش کوری و کوردلی بر
جای گذارد و از آخرت جدایش سازد و در
هلاکت گاه ها فروشد آرد.

۶۱۰۴. امام علی علیه السلام: آنچه [برای آخرت] پیش
فرستی، مال صاحبان آن ها است و آنچه
بعد از تو ماند از آن وارثان است و آنچه
اینک داری، جز مایه فریب بودن، تو را
دستی بر آن نیست.

۶۱۰۵. امام علی علیه السلام: دنیا فریبنده ای زوال پذیر
است و سرایی پوچ و تکیه گاهی کج.

۶۱۰۶. امام علی علیه السلام - در وصف دنیا - فرمود: دنیا
می فریبد و زیان می رساند و می گذرد.
خداوند متعال آن را نه به عنوان پاداشی
برای دوستان خود پسندیده است و نه

۱. غرر الحکم: ۲۵۶۲. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۱.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۳۷۰.

۴. غرر الحکم: ۳۵۳۲. ۵. بحار الأنوار: ۱۷/۳۵۶/۷۱.

۶. غرر الحکم: ۲۰۵۳.

ولا عقاباً لأعدائه^۱.

۶۱۰۷. عنه عليه السلام: إِنْ أَقْبَلَتْ غَرَّتْ، وَإِنْ أَدْبَرَتْ ضَرَّتْ^۲.

کیفری برای دشمنانش.

۶۱۰۷. امام علی علیه السلام: دنیا اگر روی آورد، فریب می دهد و اگر پشت کند، زیان می رساند.

۱۲۳۷

خطر فریفته شدن به دنیا

قرآن:

«و این به کیفر آن است که آیات خدا را به مسخره گرفتید و زندگی دنیوی شمارا بفریفت. پس امروز از این آتش کسی بیرونشان نبرد و کسی عذرشان را نپذیرد».

«آن کسانی را که دین خویش را بازیچه و لهو گرفته اند و زندگانی دنیا فریبتان داد و گذار».

«امروز کسانی را که دین خویش را لهو و بازیچه پنداشتند و زندگی دنیا فریبتان داد فراموش می کنیم، همچنان که آنها نیز رسیدن به این روز را از یاد برده بودند و آیات ما را انکار می کردند».

حدیث:

۶۱۰۸. امام علی علیه السلام: ترفند دنیا [انسان را] به خاک در می افکند؛ ترفند هوی و هوس می فریبد؛ ترفند شیطان [دنیا را در نظر انسان] می آراید و به طمع می اندازد.

۶۱۰۹. امام علی علیه السلام: دل خوش کردن به دنیا

۱۲۳۷

خَطَرُ الاغْتِرَارِ بِالدُّنْيَا

الکتاب:

«ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمْ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوءًا وَغَرَّكُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ^۳.
«وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لُعْبًا وَلَهُوَ غُرَّتُهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا^۴.

«الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لُحُوبًا وَلَعِبًا وَغَرَّتُهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ^۵.

الحديث:

۶۱۰۸. الإمام علي عليه السلام: غُرُورُ الدُّنْيَا يَصْرَعُ، غُرُورُ الْهَوَى يَخْدَعُ، غُرُورُ الشَّيْطَانِ يُسَوِّلُ وَيُطْمَعُ^۶.

۶۱۰۹. عنه عليه السلام: سُكُونُ النَّفْسِ إِلَى الدُّنْيَا مِنْ أَعْظَمِ

۱. نهج البلاغة: الحكمة ۴۱۵.

۲. بحار الأنوار: ۸۸/۲۳/۷۸.

۳. العجائية: ۳۵.

۴. الأنعام: ۷۰.

۵. الأعراف: ۵۱.

۶. غرر الحكم: ۶۳۸۷-۶۳۸۹.

الغُرُورُ^۱

بزرگترین فریب است.

۶۱۱۰. عنه علیه السلام: إِنَّ الدُّنْيَا كَالشُّبْكَةِ تَلْتَفُّ عَلَى مَنْ رَغِبَ فِيهَا.^۲

۶۱۱۰. امام علی علیه السلام: دنیا همچون دامی است که به دست و پای دنیا خواهان می پیچد.

۱۲۳۸

إِنَّمَا تَغُرُّ الدُّنْيَا الْجَاهِلَ

۱۲۳۸

تنها نادان فریب دنیا را می خورد

۶۱۱۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: لَوْ تَعْلَمُونَ مِنَ الدُّنْيَا مَا أَعْلَمُ لَا سْتَرَا حَتْ أَنْفُسُكُمْ مِنْهَا.^۳

۶۱۱۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اگر آنچه من از دنیا می دانم شما بدانید، جانهایتان از آن آسوده می شود.

۶۱۱۲. الإمام علی علیه السلام: غُرِّي يَا دُنْيَا مَنْ جَهَلَ حَيْلَكَ وَخَفِيَ عَلَيْهِ حَبَائِلُ كَيْدِكَ.^۴

۶۱۱۲. امام علی علیه السلام: ای دنیا! کسی را بفریب که حیل‌های تو را نمی شناسد و از دامهای نیرنگ تو بی خبر است.

۶۱۱۳. عنه علیه السلام: الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يُعَايَنُ مِنْ غَيْرِهَا جَهْلٌ.^۵

۶۱۱۳. امام علی علیه السلام: اعتماد کردن به دنیا، با وجود مشاهده تغییرات و دگرگونیهای آن، نادانی است.

۶۱۱۴. عنه علیه السلام: الرُّكُونُ إِلَى الدُّنْيَا مَعَ مَا يُعَايَنُ مِنْ سُوءِ تَقْلُبِهَا جَهْلٌ.^۶

۶۱۱۴. امام علی علیه السلام: با مشاهده دگرگونیهای ناخوشایند دنیا، تکیه کردن به آن نادانی است.

۶۱۱۵. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا غَنِيمَةُ الْحَمَقِ.^۷

۶۱۱۵. امام علی علیه السلام: دنیا غنیمت مردمان نابخرد است.

۶۱۱۶. عنه علیه السلام: الْعَاجِلَةُ غُرُورُ الْحَمَقِ.^۸

۶۱۱۶. امام علی علیه السلام: این سرای زودگذر، فریب [دهنده] مردمان احمق است.

۶۱۱۷. عنه علیه السلام: الْفَرَحُ بِالدُّنْيَا حُمَقٌ.^۹

۶۱۱۷. امام علی علیه السلام: شاد شدن به دنیا حماقت است.

۶۱۱۸. عنه علیه السلام: ثَمَرَةُ الْعَقْلِ مَقْتُ الدُّنْيَا وَقَمْعُ الْهَوَى.^{۱۰}

۶۱۱۸. امام علی علیه السلام: ثمره خرد، دشمنی با دنیا و سرکوب هوی و هوس است.

۱. غرر الحکم: ۵۶۵۰.	۲. غرر الحکم: ۳۶۷۸.
۳. کنز العمال: ۶۱۳۰.	۴. غرر الحکم: ۶۴۱۳.
۵. غرر الحکم: ۱۹۷۹.	۶. غرر الحکم: ۲۰۳۷.
۷. غرر الحکم: ۱۱۱۰.	۸. غرر الحکم: ۸۹۶.
۹. غرر الحکم: ۴۵۴.	۱۰. غرر الحکم: ۴۶۵۴.

۶۱۱۹. عنه عليه السلام: مَنْ عَرَفَ خِدَاعَ الدُّنْيَا لَمْ يَغْتَرَّ مِنْهَا بِمُحَالَاتِ الْأَحْلَامِ.^۱

۶۱۱۹. امام علی علیه السلام: هر که ترفند دنیا را شناخت، فریب رویاهای تحقق ناپذیر آن را نخورد.

(النظر) باب ۱۲۵۸ حدیث ۶۲۲۷.

عنوان ۳۸۶ «الغرور».

۱۲۳۹

دنیا در فریب مردم، مقصر نیست

۱۲۳۹

عَدَمُ مَسْئُولِيَّةِ الدُّنْيَا عَنِ الْغُرُورِ

۶۱۲۰. الإمام علي عليه السلام: حَقًّا أَقُولُ: مَا الدُّنْيَا غَرَّتَكَ، وَلَكِنْ بِهَا اغْتَرَرْتَ، وَلَقَدْ كَاشَفْتُكَ الْعِظَابِ وَأَذْنَتِكَ عَلَى سَوَاءٍ، وَلِهِيَ بِمَا تَعِدُكَ مِنْ نُزُولِ الْبَلَاءِ بِجِسْمِكَ وَالنَّقْصِ (النَّقْصِ) فِي قُوَّتِكَ أَصْدَقُ وَأَوْفَى مِنْ أَنْ تَكْذِبَكَ أَوْ تَغُرَّكَ.^۲

۶۱۲۰. امام علی علیه السلام: به حق می گویم، دنیا تو را فریب نداد، بلکه تو فریفته آن شدی، دنیا [مایه های] پند و عبرت را بر تو آشکار ساخت و عادلانه و منصفانه تو را آگاه کرد. و در وعده هایی که به تو می دهد، از قبیل بلای جسمانی و کم شدن نیرو و توانایی تو، راستگوتر است و باوفادارتر از آن که به تو دروغ بگوید، یا فریبت دهد.

۱۲۳۰

پرهیز از دل خوش کردن به دنیا

۱۲۳۰

التَّحْذِيرُ مِنَ الطَّمَأْنِينَةِ بِالدُّنْيَا

الكتاب:

«إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنَّنُوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ * أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»^۳.

الحديث:

۶۱۲۱. الإمام علي عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَكَانَ

قرآن:

«کسانی که به دیدار ما (قیامت) امید ندارند و به زندگی دنیوی خشنود شده و بدان آرامش یافته اند و آنان که از آیات ما بی خبرند، به کیفر کارهایی که می کرده اند، جایگاهشان جهنم است».

حدیث:

۶۱۲۱. امام علی علیه السلام - درباره آیه شریفه: «زیر آن [دیوار] گنجی متعلق به آن دو بود» -

۱. غرر الحکم: ۸۹۳۹. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

۳. یونس: ۷ و ۸.

تَحْتَهُ كَنْزُ لَهُمَا^۱ : كَانَ ذَلِكَ الْكَنْزُ لَوْحاً
مِنْ ذَهَبٍ فِيهِ مَكْتُوبٌ : ... عَجِبْتُ لِمَنْ يَرَى
الدُّنْيَا وَتَصَرَّفَ أَهْلِهَا حَالاً بَعْدَ حَالٍ كَيْفَ
يَظْمَنُ إِلَيْهَا^۲؟

فرمود: این گنج لوحی زرین بود که در آن
نوشته شده بود: ... در شگفتم از کسی که
دنیا و دگرگوئیهای احوال مردمان را
می بیند و باز به آن دل خوش می کند.

۶۱۲۲. عَنْهُ : كَمْ مِنْ وَائِقٍ بِهَا قَدْ فَجَعْتُهُ، وَذِي
طُمَأْنِينَةٍ إِلَيْهَا قَدْ صَرَعْتُهُ، وَذِي حَذَرٍ قَدْ
خَدَعْتُهُ^۳!

۶۱۲۲. امام علی: بسا کسانی که به این دنیا
اعتماد کردند و دنیا آنان را دردمند کرد و
بسا کسانی که به آن دل خوش کردند و دنیا
آنان را به خاک [مذلت] افکند و بسا افراد
محتاط و هوشمندی که دنیا فریبشان داد.

۶۱۲۳. الْإِمَامُ الْحُسَيْنُ : وَجَدَ لَوْحَ تَحْتَ حَائِطِ
مَدِينَةٍ مِنَ الْمَدَائِنِ فِيهِ مَكْتُوبٌ : أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ
إِلَّا أَنَا وَمُحَمَّدٌ نَبِيِّي ... عَجِبْتُ لِمَنْ اخْتَبَرَ
الدُّنْيَا كَيْفَ يَظْمَنُ^۴؟

۶۱۲۳. امام حسین: زیر دیوار یکی از شهرها
لوحی یافت شد که در آن نوشته شده بود:
من الله هستم و خدایی جز من نیست و
محمد پیامبر من است... در شگفتم از
کسی که دنیا را آزموده است و با این حال به
آن دل خوش می کند.

۶۱۲۴. الْإِمَامُ الصَّادِقُ : إِنْ كَانَتْ الدُّنْيَا قَانِيَةً
فَالطُّمَأْنِينَةُ إِلَيْهَا لِمَاذَا^۵؟

۶۱۲۴. امام صادق: اگر دنیا فناپذیر است، پس
دل خوش کردن به آن چرا؟

۱۲۴۱

التَّحْذِيرُ مِنَ الرُّكُونِ إِلَى الدُّنْيَا

۶۱۲۵. بَحَارُ الْأَنْوَارِ: فِيمَا أَوْصَى آدَمُ إِلَى
شَيْثٍ : لَا تَرْكُنُوا إِلَى الدُّنْيَا الْفَانِيَةِ،
فَإِنِّي رَكَنْتُ إِلَى الْجَنَّةِ الْبَاقِيَةِ فَمَا صَحِبَ^۶

پرهیز از دل بستن به دنیا

۶۱۲۵. بحار الأنوار: از وصیت آدم به فرزندش
شیث است که: به دنیای فانی دل
مبندید؛ زیرا من به بهشت جاویدان
دل بستم، اما با من وفا نکرد و از آن

۱. الکهف: ۸۲. ۲. معانی الأخبار: ۱/۲۰۰.

۳. بحار الأنوار: ۷۳/ ۸۲/۹۷.

۴. عیون أخبار الرضا: ۱۵۸/۴۴/۲.

۵. بحار الأنوار: ۵۴/۸۸/۷۳.

۶. کذا فی المصدر، ولعلَّ الصحيح: «صَحْتُ».

لي وأُخْرِجْتُ مِنْهَا.^۱

بيرون رانده شدم.

۶۱۲۶. قصص الأنبياء: فيما أوحى الله تعالى إلى موسى عليه السلام: يا موسى، لا تَرَكَنَّ إِلَى الدُّنْيَا رُكُونَ الظَّالِمِينَ، وَرُكُونَ مَنِ اتَّخَذَهَا أُمًّا وَأَبًا... وَاتْرَكَ مِنَ الدُّنْيَا مَا بِكَ الْغِنَى عَنْهُ.^۲

۶۱۲۷. الإمام علي عليه السلام: جُدُّ بِهِمْ فَجَدُّوا، وَرَكَّنُوا إِلَى الدُّنْيَا فَمَا اسْتَعَدُّوا، حَتَّى أَخَذَ بِكَظْمِهِمْ، وَرَحَلُوا إِلَى دَارِ قَوْمٍ لَمْ يَبْقَ مِنْ أَكْثَرِهِمْ خَبْرٌ وَلَا أَثَرٌ، قَلَّ فِي الدُّنْيَا لَبُّهُمْ، وَأَعْجَلَ بِهِمْ إِلَى الْآخِرَةِ بَعْثُهُمْ.^۳

۶۱۲۶. قصص الأنبياء: خداوند متعال به موسی علیه السلام وحی فرمود که: ای موسی! همچون ستمگران و همانند کسانی که دنیا را به منزله مادر و پدر می‌شمارند به آن دل نبند... و آنچه را که از دنیا نیازی بدان نداری رها کن.

۶۱۲۷. امام علی علیه السلام: بخت به آنان رو کرد و بهره‌مند شدند و به دنیا دل بستند و پس، [برای آخرت] آماده نشدند، تا آن که گلویشان گرفته شد و به سرای مردمی کوچانده شدند که از بیشتر آنان خبر و نشانی نمانده است، در دنیا دیری نپاییدند و شتابان به سوی آخرت برده شدند.

مرکز تحقیقات کهن‌پژوهی اسلامی

۱۲۳۲

النَّظَرُ إِلَى الدُّنْيَا

۱۲۳۲

نگاه به دنیا

۶۱۲۸. الإمام علي عليه السلام: أَنْظَرُوا إِلَى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِينَ فِيهَا، فَإِنَّهَا عَن قَلِيلٍ تُزِيلُ السَّاكِنَ، وَتَفْجَعُ الْمُتَرَفَّ فَمَا تَغْرُنْكُمْ كَثْرَةُ مَا يُعْجِبُكُمْ فِيهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكُمْ مِنْهَا.^۴

۶۱۲۹. عنه عليه السلام: أَنْظَرُوا إِلَى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِ الْمُفَارِقِ، فَإِنَّهَا تُزِيلُ الشَّاهِدَ السَّاكِنَ، وَتَفْجَعُ الْمُتَرَفَّ الْآمِنَ، لَا يُرْجَى مِنْهَا مَا وَلَّى فَأَدْبَرَ، وَلَا يُدْرَى مَا هُوَ آتٍ مِنْهَا

۶۱۲۸. امام علی علیه السلام: همچون دوری کنندگان از دنیا به آن بنگرید؛ زیرا دنیا بزودی ساکنانش را از خود می‌راند و توانگر ناز پرورده را دردمند می‌کند، پس زنده‌ای که فراوانی آنچه از دنیا خوشایند شماست فریبتان ندهد؛ زیرا آنچه از دنیا با خود می‌برید اندک است.

۶۱۲۹. امام علی علیه السلام: به دنیا، همچون بی‌رغبتان رهیده از دنیا، بنگرید؛ زیرا که آن، مأوی گزیده ساکن خود را بزودی می‌راند و بهره‌مند آسوده خاطر را دردمند می‌سازد. به دنیایی که رفته و پشت کرده است امید

۱. بحار الأنوار: ۱۹/۴۵۲/۷۸.

۲. قصص الأنبياء: ۱۸۴/۱۶۲.

۳. بحار الأنوار: ۷۶/۱۸/۷۸. ۴. بحار الأنوار: ۷۹/۲۰/۷۸.

فَيَسْتَنْظِرُ^۱.

۶۱۳۰. عنه علیه السلام: اجْعَلِ الدُّنْيَا شَوْكًا، وَانْظُرْ أَيْنَ تَضَعُ قَدَمَكَ مِنْهَا، فَإِنَّ مَنْ رَكَنَ إِلَيْهَا خَذَلَتْهُ، وَمَنْ أُنْسَ فِيهَا أَوْحَشَتْهُ، وَمَنْ يَرْغَبُ فِيهَا أَوْهَنْتُهُ^۲.

۶۱۳۱. عنه علیه السلام: اُنْظُرْ إِلَى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِ الْمُفَارِقِ، وَلَا تَنْظُرْ إِلَيْهَا نَظَرَ الْعَاشِقِ الْوَاقِعِ^۳.

۶۱۳۲. عنه علیه السلام: اُنْظُرُوا إِلَى الدُّنْيَا نَظَرَ الزَّاهِدِينَ فِيهَا الصَّارِفِينَ عَنْهَا، فَإِنَّهَا وَاللَّهِ عَمَّا قَلِيلٍ تُزِيلُ الثَّأْوِي السَّاكِنَ، وَتَفْجَعُ الْمُتَرْفِعَ الْآمِنَ^۴.

۶۱۳۳. عنه علیه السلام: أَوْصِيكُمْ بِالرَّفْضِ لِهَذِهِ الدُّنْيَا التَّارِكَةِ لَكُمْ، وَإِنْ لَمْ تُحِبُّوا تَرْكَهَا ... فَلَا تَنَافَسُوا فِي عِزِّ الدُّنْيَا وَفَخْرِهَا، وَلَا تَعَجَبُوا بِزِينَتِهَا وَنَعِيمِهَا، وَلَا تَجَزَعُوا مِنْ ضَرَّائِهَا وَبُؤْسِهَا، فَإِنَّ عِزَّهَا وَفَخْرَهَا إِلَى انْقِطَاعٍ، وَإِنْ زِينَتُهَا وَنَعِيمُهَا إِلَى زَوَالٍ، وَضَرَاءُهَا وَبُؤْسُهَا إِلَى نَفَادٍ (نفاذ)^۵.

بازگشت نیست و معلوم نیست در آینده چه چیز از دنیا روی خواهد کرد، تا منتظرش باشیم.

۶۱۳۰. امام علی علیه السلام: دنیا را چون بوته خار بدان و بنگر که پایت را در کجای آن می گذاری؛ هر که به دنیا تکیه کرد دنیا خوارش نمود و هر که با دنیا، انس گرفت دنیا تنهایش گذاشت و هر که به آن رغبت کرد، سست و ناتوانش ساخت.

۶۱۳۱. امام علی علیه السلام: به دنیا همچون کسی بنگر که به آن پشت کرده و از آن جدا می شود، به دنیا مانند دلباخته شیدا مگر.

۶۱۳۲. امام علی علیه السلام: به دنیا مانند زهاد روی بر تافته از آن بنگرید؛ زیرا که به خدا سوگند دنیا بزودی مأوی گزیده ساکن خود را بیرون می کند و توانگر آسوده خاطر را دردمند می سازد.

۶۱۳۳. امام علی علیه السلام: شما را به دور افکندن این دنیا سفارش می کنم؛ دنیایی که اگر هم نخواهید ترکش کنید، او شما را ترک می کند... پس، در کسب عزت و افتخارات دنیوی یا یکدیگر رقابت نکنید و زرق و برق و نعمتهای آن شما را پسند نیفتد و از سختی و رنج آن بیتابی مکنید؛ زیرا که عزت‌ها و افتخارات آن به پایان می رسد و زرق و برق و نعمتهای آن به سر می آید و سختی و رنج آن تمام می شود.

۱. بحار الأنوار: ۱۶/۳۹/۷۸. ۲. بحار الأنوار: ۸۴/۲۲/۷۸.

۳. غرر الحکم: ۲۳۸۶. ۴. غرر الحکم: ۲۵۶۱.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۹۹.

۱۲۳۳

خَطَرُ إِثَارِ الدُّنْيَا

الكتاب:

«قَامَا مَنْ طَغَى * وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى»^۱.

«بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * وَالْآخِرَةَ خَيْرٌ وَأَبْقَى»^۲.
«أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ»^۳.

«وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَدْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ»^۴.

الحديث:

۶۱۳۲. رسول الله ﷺ: لَا تُؤْثِرَنَّ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ بِاللَّذَاتِ وَالشَّهَوَاتِ فَإِنَّهُ تَعَالَى يَقُولُ فِي كِتَابِهِ: «قَامَا مَنْ طَغَى * وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى»
يعني الدنيا الملعونة والملعون ما فيها إلا ما كَانَ لِلَّهِ^۵.

۶۱۳۵. عنه ﷺ: مَنْ عَرَضَتْ لَهُ دُنْيَا وَآخِرَةٌ فَاخْتَارَ

۱۲۳۳

خطرِ برگزیدن دنیا [بر آخرت]

قرآن:

«پس هر که طغیان کرد و زندگی این جهانی را برگزید، جهنم جایگاه اوست».

«بلکه زندگی دنیا را برمی‌گزینند، حال آن که آخرت بهتر و پایدارتر است».

«اینان همان کسانی هستند که آخرت را دادند و زندگی دنیا را خریدند. از عذابشان کاسته نگردد و یاری نشوند».

«و روزی که کافران را بر آتش عرضه کنند [گویند]: در زندگی دنیوی از چیزهای پاکیزه و خوش بهره‌مند شدید، امروز سزای شما، عذاب خواری است؛ چون در زمین به ناحق گردنکشی می‌کردید و عصیانگری در پیش گرفته بودید».

حدیث:

۶۱۳۲. پیامبر خدا ﷺ: بَا [پیروی از] لَذَّتْهَا وَخَوَاشِشَاتِهَا نَفْسٌ، زَنْدِغِی دُنْیَا رَا بَرِ آخِرَتِ بَرْمَگَزِین؛ زیرا خداوند متعال در کتاب خود می‌فرماید: «پس هر که طغیان کرد و زندگی این جهانی را برگزید، جهنم جایگاه اوست» یعنی دنیای ملعون (بی‌خیر و بدور از رحمت الهی) را. و هر آنچه در دنیاست ملعون است، مگر آنچه برای خدا باشد.

۶۱۳۵. پیامبر خدا ﷺ: هَر کِه دُنْیَا وَ آخِرَتِ بِه اَو

۱. النازعات: ۳۷-۳۹. ۲. الأعلی: ۱۶ و ۱۷.

۳. البقرة: ۸۶. ۴. الأحقاف: ۲۰.

۵. مکارم الأخلاق: ۲/۳۵۵/۲۶۶۰.

الدنيا عَلَى الْآخِرَةِ لَقِيَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ
وَلَيْسَتْ لَهُ حَسَنَةٌ تُنْقِى بِهَا النَّارُ، وَمَنْ أَخَذَ
الْآخِرَةَ وَتَرَكَ الدُّنْيَا لَقِيَ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَهُوَ رَاضٍ عَنْهُ.^۱

۶۱۳۶. كَنْزُ الْعَمَالِ: فِي حَدِيثِ عُمَرَ: فَقُلْتُ: أَدْعُ اللَّهَ
يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ يُوسِّعَ عَلَيَّ أَمَّتِكَ؛ فَقَدْ وَسَّعَ
عَلَيَّ فَارِسَ وَالرُّومَ وَهُمْ لَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ،
فَاسْتَوَى جَالِسًا، ثُمَّ قَالَ: أَفِي شَكِّ أَنْتَ
يَا بَنَ الْخَطَّابِ؟ أُولَئِكَ قَوْمٌ عَجَّلْتُ لَهُمْ
طَيِّبَاتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا.^۲

۶۱۳۷. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ عَبَدَ الدُّنْيَا وَآثَرَهَا عَلَى
الْآخِرَةِ اسْتَوْخَمَ الْعَاقِبَةَ.^۳

۶۱۳۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ دِينِهِمْ
لَا سِتِّصْلَاحَ دُنْيَاهُمْ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ
أَضَرُّ مِنْهُ.^۴

۶۱۳۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ لَمْ يُبَالِ مَا رَزَى مِنْ آخِرَتِهِ إِذَا
سَلِمَتْ لَهُ دُنْيَاهُ فَهُوَ هَالِكٌ.^۵

۶۱۴۰. بَحَارُ الْأَنْوَارِ عَنْ مَرْوَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ:
قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا عَرَضَ لِي
قَطُّ أَمْرَانِ أَحَدُهُمَا لِلدُّنْيَا وَالْآخَرُ لِلْآخِرَةِ

پیشنهاد شود و دنیا را بر آخرت برگزینند،
خداوند عزوجل را، بدون هیچ حسنه‌ای
که از آتش نجاتش دهد، دیدار کند و هر که
آخرت را برگیرد و دنیا را فرو گذارد در
روز قیامت خدا را، که از وی خشنود
است، دیدار نماید.

۶۱۳۶. كَنْزُ الْعَمَالِ: در حدیثی آمده است که عمر
گفت: [ای پیامبر ﷺ] عرض کردم: ای
رسول خدا! خداوند به ایرانیان و رومیان
که خدا را نمی‌پرستند گشایش و رفاه داده
است، دعا کن که امت تو را نیز آسایش و
توانگری بخشد. پیامبر ﷺ راست نشست
و سپس فرمود: ای پسر خطاب! مگر
دستخوش شک شده‌ای؟ آنان قومی
هستند که خوشیهایشان را زودتر در همین
دنیا داده‌اند.

۶۱۳۷. امام علی علیه السلام: هر که دنیا را بپرستد و بر
آخرت ترجیحش دهد، فرجامی ناگوار
خواهد داشت.

۶۱۳۸. امام علی علیه السلام: مردم برای سود دنیای خود
امری از امور دین خود را وانگذارند، مگر
آن که خداوند کاری برای آنان پیش
می‌آورد که زیانش از آن سود بیشتر است.

۶۱۳۹. امام علی علیه السلام: کسی که در صورت سالم
ماندن دنیایش از اینکه آخرتش گزند ببند،
باکی نداشته باشد، به هلاکت درافتد.

۶۱۴۰. بَحَارُ الْأَنْوَارِ - به نقل از مروان از امام
صادق علیه السلام: - علی بن الحسین علیه السلام به من
فرمود: هرگاه دو کار برای من پیش آمد

۱. بحار الأنوار: ۳۰/۳۶۲/۷۶.

۲. كنز العمال: ۴۶۶۳. ۳. النخعي: ۱۰/۶۳۲.

۴. نهج البلاغة: الحکمة ۱۰۶.

۵. معاني الأخبار: ۴/۱۹۸.

فَأَثَرْتُ الدُّنْيَا إِلَّا رَأَيْتُ مَا أَكْرَهُ قَبْلَ أَنْ
أَمْسِيَ. ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ لِسَبْتِي أُمِّيَّةُ:
إِنَّهُمْ يُؤَثِّرُونَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ مِنْذُ
ثَمَانِينَ سَنَةً وَلَيْسَ يَرُونَ شَيْئاً يَكْرَهُونَهُ.^۱
۶۱۲۱. لَقْمَانُ ﷺ - لَا بَيْنَهُ وَهُوَ يَعْظُهُ -: بَعْ دُنْيَاكَ
بِآخِرَتِكَ تَرْبَحْهُمَا جَمِيعاً، وَلَا تَبْغِ آخِرَتَكَ
بِدُنْيَاكَ تَخْسِرْهُمَا جَمِيعاً.^۲

(انظر) باب ۱۲۵۵ حدیث ۶۲۰۲ و ۶۲۰۳.

۱۲۳۲

الْحَثُّ عَلَى إِثَارِ الْآخِرَةِ

الكتاب:

﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا
بِالْآخِرَةِ وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ
فَسَوْفَ نُؤْتِيَهُ أَجْراً عَظِيماً﴾.^۳

الحديث:

۶۱۲۲. بحار الأنوار عن سويد بن غفلة: دَخَلْتُ
عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ بَعْدَ مَا بُويعَ بِالْخِلَافَةِ
وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى حَصِيرٍ صَغِيرٍ وَلَيْسَ فِي
الْبَيْتِ غَيْرُهُ، فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ،
بِيدِكَ بَيْتُ الْمَالِ وَلَسْتُ أَرَى فِي بَيْتِكَ شَيْئاً

۱. بحار الأنوار: ۱۲۷/۷۳، ۱۲۵.

۲. بحار الأنوار: ۱۳/۴۲۲، ۱۷.

۳. النساء: ۷۴.

یکی برای دنیا و دیگری برای آخرت و من
دنیا را برگزیدم، هنوز شب نشده، پیشامد
ناخوشایندی را بر خود دیدم. سپس امام
صادق ﷺ درباره بنی امیه فرمود: آنان
هشتاد سال است که دنیا را بر آخرت بر
گزیده‌اند و هیچ پیشامد ناخوشایندی
برایشان رخ نمی‌دهد.

۶۱۲۱. لَقْمَانُ ﷺ - در اندرز به فرزندش - فرمود:

دنیا را به آخرت بفروش که هر دو را به
دست می‌آوری و آخرت را به دنیا
مفروش که هر دو را از دست می‌دهی.

۱۲۳۲

تشویق به برگزیدن آخرت [بر دنیا]

«پس، آنان که زندگی دنیا را داده‌اند و آخرت را
خریده‌اند، باید که در راه خدا بجنگند، و هر که در
راه خدا بجنگد، چه کشته شود چه پیروز گردد،
مزدی بزرگ به او خواهیم داد».

حدیث:

۶۱۲۲. بحار الأنوار - به نقل از سويد بن غفله -:

بعد از آن که با امیر المؤمنین بیعت خلافت
بسته شد، خدمت ایشان رسیدم. آن
حضرت در اتاق خود بر بوریاپی تنها
نشسته بود. عرض کردم: ای امیر المؤمنین!
بیت المال در اختیار توست و من در اتاق
تو انائی که برای هر خانه‌ای لازم است

نمی بینم؟ حضرت فرمود: ای پسر غفله! آدم خردمند برای خانه ای که باید ترکش نماید اثاث فراهم نمی کند. ما را سرای امنی است که بهترین متاع خود را به آن منتقل کرده ایم و خود نیز بزودی آن جا می رویم.

۱۲۳۵

مردم بنده دنیايند

۶۱۳۳. امام علی علیه السلام: هر که زر و سیم را دوست داشته باشد، او بنده دنیا است.

۶۱۳۴. امام علی علیه السلام: آیا شما در جای پیشینیان خود نیستید که عمرهایشان از شما درازتر بود و آثارشان پاینده تر و آرزوهایشان بیشتر و شمارشان فراوانتر و سپاهشان انبوه تر؟ دنیا را پرستیدند، آن هم چه پرستیدنی و آن را برگزیدند چه برگزیدنی! اما از این دنیا بی هیچ توشه ای و بی هیچ مرکبی که آنها را به سر منزل مقصود رساند، کوچیدند.

۶۱۳۵. امام علی علیه السلام: خواهشهای نفسانی، خرد او را متلاشی می کند و دنیا، دلش را می میراند و نفس او، شیفته دنیا می گردد، پس او بنده دنیا و بنده هر کسی می شود که چیزی از دنیا به دست دارد، به هر طرف که دنیا برود، او نیز به همان سو می رود، و به هر سو که دنیا رو کند او نیز به همان طرف رو می کند.

۶۱۳۶. امام حسین علیه السلام: همانا مردمان بنده دنیايند و

مما يَحْتَاجُ إِلَيْهِ الْبَيْتُ ۱؟ فَقَالَ عليه السلام: يَا بَنَ غَفْلَةً، إِنَّ اللَّيْبَ لَا يَتَأَثُّ فِي دَارِ النُّقْلَةِ، وَلَنَا دَارٌ أَمْنٌ قَدْ نَقَلْنَا إِلَيْهَا خَيْرَ مَتَاعِنَا، وَإِنَّا عَنْ قَلِيلٍ إِلَيْهَا صَائِرُونَ. ۱

۱۲۳۵

النَّاسُ عَبِيدُ الدُّنْيَا

۶۱۳۳. الإمام علي عليه السلام: مَنْ أَحَبَّ الدِّينَارَ وَالْدِّرْهَمَ فَهُوَ عَبْدُ الدُّنْيَا. ۲

۶۱۳۴. عنه عليه السلام: أَلَسْتُمْ فِي مَسَاكِينٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ أَطْوَلَ أَعْمَارًا، وَأَبْقَى آثَارًا، وَأَبْعَدَ أَمَالًا، وَأَعَدَّ عَدِيدًا، وَأَكْثَفَ (أَكْثَرَ) جُنُودًا ۱؟ تَعَبَّدُوا لِلدُّنْيَا أَيَّ تَعَبُّدٍ، وَآثَرُوهَا أَيَّ إِثَارٍ، ثُمَّ ظَعَنُوا عَنْهَا بَغَيْرِ زَادٍ مُبْلَغٍ وَلَا ظَهْرٍ قَاطِعٍ. ۳

۶۱۳۵. عنه عليه السلام: قَدْ خَرَقَتِ الشَّهَوَاتُ عَقْلَهُ، وَأَمَاتَتِ الدُّنْيَا قَلْبَهُ، وَوَلَهَتْ عَلَيْهَا نَفْسَهُ، فَهُوَ عَبْدٌ لَهَا، وَلَمَنْ فِي يَدَيْهِ شَيْءٌ مِنْهَا، حَيْثُمَا زَالَتْ زَالَ إِلَيْهَا، وَحَيْثُمَا أَقْبَلَتْ أَقْبَلَ عَلَيْهَا. ۲

۶۱۳۶. الإمام الحسين عليه السلام: إِنَّ النَّاسَ عَبِيدُ الدُّنْيَا

۱. بحار الأنوار: ۳۸/۳۲۱/۷۰.

۲. الخصال: ۹۱/۱۱۳. ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۱.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۹.

وَالَّذِينَ لَعَنُوا عَلَى أَلْسِنَتِهِمْ يَحْوَطُونَ مَا
دَرَّتْ مَعَانِشُهُمْ، فَإِذَا مُحْصُوا بِالْبَلَاءِ قَلَّ
الذَّيَّانُونَ.^۱

۶۱۲۷. بحار الأنوار عن اسحاق بن غالب: قال لي
ابو عبد الله: يا اسحاق، كم ترى
أصحاب هذه الآية «إِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رُضُوا
وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ»؟^۲ ثُمَّ
قَالَ لِي: هُمْ أَكْثَرُ مِنْ ثُلُثِي النَّاسِ!^۳

۱۲۳۶

صِفَاتُ عَبِيدِ الدُّنْيَا

۶۱۲۸. بحار الأنوار: فِي حَدِيثِ الْمِعْرَاجِ: أَهْلُ
الدُّنْيَا مَنْ كَثُرَ أَكْلُهُ وَضَحْكُهُ وَتَوَمُّهُ
وَعُظْبُهُ، قَلِيلُ الرِّضَا، لَا يَعْتَذِرُ إِلَى مَنْ
أَسَاءَ إِلَيْهِ، وَلَا يَقْبَلُ مَعْذِرَةً مَنْ اعْتَذَرَ إِلَيْهِ،
كَسْلَانُ عِنْدَ الطَّاعَةِ، شُجَاعُ عِنْدَ الْمَعْصِيَةِ،
أَمَلُهُ بَعِيدٌ، وَأَجَلُهُ قَرِيبٌ، لَا يُحَاسِبُ
نَفْسَهُ، قَلِيلُ الْمَنْفَعَةِ، كَثِيرُ الْكَلَامِ، قَلِيلُ
الْخَوْفِ، كَثِيرُ الْفَرَحِ عِنْدَ الطَّعَامِ.

وَإِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا لَا يَشْكُرُونَ عِنْدَ
الرِّخَاءِ، وَلَا يَصْبِرُونَ عِنْدَ الْبَلَاءِ، كَثِيرُ
النَّاسِ عِنْدَهُمْ قَلِيلٌ، يَحْمَدُونَ أَنْفُسَهُمْ بِمَا

۱. تحف العقول: ۲۳۵. ۲. التوبة: ۵۸.

۳. بحار الأنوار: ۱۱۸/۱۲۵/۷۳.

دين لقلقه زبان آنهاست و هر جا منافعشان
[به وسیله دين] بیشتر تأمین شود زبان
می چرخانند و چون به بلا آزموده شوند
آن گاه دینداران اندکند.

۶۱۲۷. بحار الأنوار - به نقل از اسحاق بن غالب :-
امام صادق: به من فرمود: ای اسحاق!
فکر می کنی مصداق این آیه چند نفرند:
«اگر از دنیا چیزی به آنها داده شود خشنود
می شوند و اگر چیزی داده نشود در خشم
می آیند؟» [اسحاق گوید:] سپس حضرت
خود به من فرمود: بیش از دو سوم مردم
چنین اند.

۱۲۳۶

ویژگیهای دنیاپرستان

۶۱۲۸. بحار الأنوار: در حدیث معراج آمده است:
دنیا خواهان، کسانی هستند که پر خور و
پر خنده و پر خواب و پر خشمند و کمتر
خشنود. اگر به کسی بدی کنند، پوزش
نمی طلبند و اگر کسی از آنان پوزش
بخواهد، معذرت او را نمی پذیرند؛ در
طاعت تنبند و در معصیت بی باک؛ با آن که
مرگشان نزدیک است، آرزوهای دور و
دراز دارند، از نفس خود حساب نمی کنند،
کم بخیرند، پرگویند، کمتر [از خدا]
می ترسند، در موقع خوردن، بسیار شادمانند.
دنیا خواهان در هنگام برخورداری،
سپاسگزار نیستند و به گاه سختی، شکیبایی
نمی ورزند، زیاد مردم در نظر آنان کم
است، خود را به آنچه نکرده اند تعریف و

تمجید می‌کنند و مدعی چیزی هستند که ندارند، از آرزوهای خود سخن می‌گویند، از بدیهای مردم یاد می‌کنند و خوبیهای آنان را پوشیده می‌دارند.

پیامبر عرض کرد: بار خدایا! آیا عیب دیگری هم در دنیاپرستان هست؟ فرمود: ای احمد! دنیاپرستان عیبهای زیادی دارند. آنان مردمانی نادان و احمقند، در برابر معلم خود فروتنی نمی‌کنند، به نظر خودشان مردمانی خردمندند، اما نزد فرزندان نابخردانی بیش نیستند.

۱۲۳۷

دنیا زندان مؤمن است^۱

۶۱۴۹. پیامبر خدا ﷺ: دنیا زندان و مایه رنج مؤمن است؛ پس چون از دنیا برود، از زندان و رنج رهایی یابد.

۶۱۵۰. پیامبر خدا ﷺ: دنیا زندان مؤمن و بهشت کافر است.

۶۱۵۱. پیامبر خدا ﷺ: دنیا به کام هیچ مؤمنی نیست؛ چگونه چنین باشد در حالی که آن زندان و مایه رنج و گرفتاری اوست؟!۲

۶۱۵۲. امام صادق ﷺ: دنیا، زندان مؤمن است و گور، دژ او و بهشت، جایگاهش، و دنیا بهشت کافر است و گور زندان او و آتش جایگاهش.

لَا يَفْعَلُونَ، وَيَدْعُونَ بِمَا لَيْسَ لَهُمْ، وَيَتَكَلَّمُونَ بِمَا يَتَمَنُّونَ، وَيَذْكُرُونَ مَسَاوِي النَّاسِ وَيُخْفُونَ حَسَنَاتِهِمْ.

قَالَ: يَا رَبِّ، هَلْ يَكُونُ سِوَى هَذَا الْعَيْبِ فِي أَهْلِ الدُّنْيَا؟ قَالَ: يَا أَحْمَدُ، إِنَّ عَيْبَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَثِيرٌ، فِيهِمُ الْجَهْلُ وَالْحُمُقُ، لَا يَتَوَاضَعُونَ لِمَنْ يَتَعَلَّمُونَ مِنْهُ، وَهُمْ عِنْدَ أَنْفُسِهِمْ عُقْلَاءُ وَعِنْدَ الْعَارِفِينَ حُمْقَاءُ.^۱

۱۲۳۷

الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ

۶۱۴۹. رسول الله ﷺ: الدنيا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَسِنَّةٌ، فَإِذَا فَارَقَ الدَّارَ فَارَقَ السِّجْنَ وَالسَّنَةَ.^۲

۶۱۵۰. عنه ﷺ: الدنيا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَجَنَّةُ الْكَافِرِ.^۳

۶۱۵۱. عنه ﷺ: الدنيا لَا تَصْفُو لِمُؤْمِنٍ، كَيْفَ وَهِيَ سِجْنُهُ وَبَلَاؤُهُ؟^۴

۶۱۵۲. الإمام الصادق ﷺ: الدنيا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ وَالْقَبْرُ حِصْنُهُ وَالْجَنَّةُ مَأْوَاهُ، وَالدُّنْيَا جَنَّةُ الْكَافِرِ وَالْقَبْرُ سِجْنُهُ وَالنَّارُ مَأْوَاهُ.^۵

۱. بحار الأنوار: ۶/۲۳/۷۷. ۲. كنز العمال: ۶۰۸۲.

۳. كنز العمال: ۶۰۸۱. ۴. كنز العمال: ۶۰۹۰.

۵. الخصال: ۷۴/۱۰۸.

۱. مقصود آن است که نفس مؤمن در دنیا از لذایذ نامشروع و ناپسند در زندان است بنا بر این روایات این باب با روایات باب بعدی منافات ندارند.

۶۱۵۳. لقمان ؑ - لا بِنْدَهُ وَهُوَ يَعْظُمُهُ -: اجْعَلِ الدُّنْيَا سِجْنَكَ فَتَكُونَ الْآخِرَةُ جَنَّتَكَ^۱.

(انظر البلاء: باب ۴۱۶).

السجن: باب ۱۷۵۹.

۱۲۳۸

اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْنًا

۶۱۵۲. الإمام الباقر ؑ - في الدعاء -: أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ الرَّفَاقِيَّةَ فِي مَعِشَتِي مَا أَبْقَيْتَنِي، مَعِيشَةً أَقْوَىٰ بِهَا عَلَيَّ طَاعَتِكَ وَأَبْلُغُ بِهَا رِضْوَانَكَ ... وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْنًا، وَلَا تَجْعَلِ فِرَاقَهَا عَلَيَّ حُزْنًا^۲.

۱۲۳۹

خَطَرُ جَعْلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ الْهَمَمِ

۶۱۵۵. رسول الله ﷺ - كَانَ يَدْعُو دَائِمًا بِهَذَا الدُّعَاءِ -: اللَّهُمَّ اقْسِمْ لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ مَا يَحُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ مَعَاصِيكَ ... وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّنا وَلَا مَبْلَغَ عِلْمِنَا^۳.

۶۱۵۶. عنه ؑ: مَنْ أَصْبَحَ وَالدُّنْيَا أَكْبَرُ هَمِّهِ فَلَيْسَ مِنْ اللَّهِ فِي شَيْءٍ وَالزَّمَ قَلْبَهُ أَرْبَعَ خِصَالٍ: هَمًّا لَا يَنْقَطِعُ عَنْهُ أَبَدًا، وَشُغْلًا لَا يَنْفَرِجُ

۱. بحار الأنوار: ۲۳/۴۲۸/۱۳.

۲. بحار الأنوار: ۱/۳۷۹/۹۷.

۳. بحار الأنوار: ۱۸/۳۶۱/۹۵، وانظر أيضاً: ۱۵۸/۹۷، (۲۳۱).

۶۱۵۳. لقمان ؑ - در اندرز به فرزندش - فرمود: دنیا را زندان خود ببین، تا آخرت بهشت تو باشد.

۱۲۳۸

خدایا! دنیا را زندان من مگردان

۶۱۵۲. امام باقر ؑ - در دعا - گفت: خدایا! از تو می‌خواهم که تا زنده هستم زندگی مرا مرفه گردانی، چندان که در طاعت تو نیرومندتر گردم و به خشنودی تو دست یابم ... دنیا را بر من زندان مگردان و جدایی از آن را مایه اندوه من مساز^۱.

۱۲۳۹

خطر اهمیت دادن زیاد به دنیا

۶۱۵۵. پیامبر خدا ﷺ - در دعایی که پیوسته می‌خواند - گفت: پروردگارا! چنان ترسی از خود، روزی ما فرما که از نافرمانی تو بازمان دارد ... و دنیا را بزرگترین هم ما و نهایت دانش ما قرار مده.

۶۱۵۶. پیامبر خدا ﷺ: کسی که صبح خویش را بیاغازد و بزرگترین هم و غمش دنیا باشد، نزد خداوند هیچ مرتبه‌ای ندارد و چهار خصلت پیوسته گریبانگیرش باشد: اندوهی که هرگز از او جدا نشود،

۱. ر. ک: دنیا و آخرت در قرآن و حدیث: ۱/۱۶۵ «دعا برای

رفاه در زندگی».

مِنْهُ أَبَدًا، وَفَقْرًا لَا يَبْلُغُ غِنَاهُ أَبَدًا، وَأَمَلًا لَا يَبْلُغُ مُنْتَهَاهُ أَبَدًا.^۱

گرفتاری ای که هرگز از آن رهایی نیابد، فقری که هرگز به بی‌نیازی و توانگری نینجامد و آرزویی که هرگز پایان نپذیرد.

۶۱۵۷. الإمام علي عليه السلام: مِمَّا أَوْصَى بِهِ ابْنَهُ الْحَسَنَ عليه السلام: لَا تَكُنِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّكَ.^۲

۶۱۵۷. امام علی علیه السلام - در سفارشهای خود به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود: دنیا بزرگترین هم و غم تو نباشد!

۶۱۵۸. عنه عليه السلام: مَنْ كَانَتْ الدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّهِ طَالَ شَقَاؤُهُ وَغَمُّهُ.^۳

۶۱۵۸. امام علی علیه السلام: کسی که بیشترین هم و غمش دنیا باشد، بدبختی و اندوهش به درازا کشد.

۶۱۵۹. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ أَصْبَحَ وَأَمْسَى وَالدُّنْيَا أَكْبَرُ هَمِّهِ جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى الْفَقْرَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَشَتَّتْ أَمْرَهُ وَلَمْ يَنْتَلِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ، وَمَنْ أَصْبَحَ وَأَمْسَى وَالْآخِرَةُ أَكْبَرُ هَمِّهِ جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى الْغِنَى فِي قَلْبِهِ وَجَمَعَ لَهُ أَمْرَهُ.^۴

۶۱۵۹. امام صادق علیه السلام: کسی که شب و روز بزرگترین هم و غمش دنیا باشد، خداوند متعال فقر را در برابر چشمانش قرار دهد و کارش را پریشان سازد و از دنیا جز به آنچه خداوند قسمتش کرده است نرسد و کسی که شب و روز بزرگترین هم و غمش آخرت باشد خداوند دلش را بی‌نیاز گرداند و کارش را سامان دهد.

۱۲۵۰

أَعْظَمُ النَّاسِ قَدْرًا

۶۱۶۰. رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم: أَعْظَمُ النَّاسِ فِي الدُّنْيَا خَطَرًا مَنْ لَمْ يَجْعَلْ لِلدُّنْيَا عِنْدَهُ خَطَرًا.^۵

۶۱۶۰. پیامبر خدا علیه السلام: پر ارج‌ترین مردم دنیا، کسی است که به دنیا هیچ ارجی ننهد.

۶۱۶۱. الإمام زين العابدين عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ: مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ خَطَرًا؟ - مَنْ لَمْ يَزِ الدُّنْيَا لِنَفْسِهِ خَطَرًا.^۶

۶۱۶۱. امام زین العابدین علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که پر ارج‌ترین مردمان کیست - فرمود: کسی که دنیا را برای خویش مایه ارج و منزلت نداند.

۶۱۶۲. عنه عليه السلام: مَنْ تَعَزَّى عَنِ الدُّنْيَا بِثَوَابِ الْآخِرَةِ

۶۱۶۲. امام زین العابدین علیه السلام: کسی که از دنیا به

۱. تنبيه الخواطر: ۱/۱۳۰. ۲. بحار الأنوار: ۲/۲۰۲/۴۲. ۳. بحار الأنوار: ۲۳/۸۱/۷۳. ۴. الكافي: ۱۵/۳۱۹/۲. ۵. بحار الأنوار: ۲/۱۱۲/۷۷. ۶. شرح نهج البلاغة: ۲۳۳/۶.

فَقَدْ تَعَزَّى عَنْ حَقِيرٍ بِخَطِيرٍ، وَأَعْظَمُ مِنْ
ذَلِكَ مَنْ عَدَّ فَائِثَتَهَا سَلَامَةً نَالَهَا وَغَنِيمَةً
أُعِينَ عَلَيْهَا.^١

٦١٦٣. الإمام الباقر عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ: مَنْ أَعْظَمُ النَّاسِ قَدْراً؟ -: مَنْ لَا يَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِهِ قَدْراً.^٢

٦١٦٢. عنه عليه السلام - في جوابِ نَفْسِ السُّوَالِ -: مَنْ لَا يُبَالِي فِي يَدِ مَنْ كَانَتِ الدُّنْيَا.^٣

٦١٦٥. الإمام الكاظم عليه السلام: إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ قَدْرًا
الَّذِي لَا يَرَى الدُّنْيَا لِنَفْسِهِ خَطَرًا.^٤

1251

هَوَانُ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ

الكتاب:

﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ
بِالرَّحْمَنِ لِيُؤْتِيَهُمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا
يَظْهَرُونَ وَلِيُؤْتِيَهُمْ أَنْبُوبًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَكَبَّرُونَ
وَزُخْرَفًا وَإِنْ كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ
عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ ٥.

الحديث:

٦١٦٦. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ اللَّهُ: لَوْلَا عَبْدِي الْمُؤْمِنُ

١. الأملالي للعلوسي: ١٢٦٦/٦١٣.

٢. محار الأنوار: ٣٦/١٨٨/٧٨.

٣. أعلام الدين: ٣٠٢. ٤. تحف العقول: ٣٨٩.

٥. الزخرف: ٣٣-٣٥.

ثواب آخرت روی آورد، از چیزی بی مقدار به امری ارزشمند روی آورده است و مهمتر از او کسی است که از دست رفته دنیا را سلامت و نعمتی بداند که به آن رسیده و غنیمتی شمارد که به آن دست یافته است.

۶۱۶۳. امام باقر (ع) - در پاسخ به این سؤال که
ارزشمندترین مردم کیست - فرمود:
کسی که دنیا را برای خود قدر و ارزش
نداند.

۶۱۶۴. امام باقر علیه السلام - در پاسخ به همان پرسش -
فرمود: کسی که اهمیت ندهد دنیا در دست
کست.

۶۱۶۵. امام کاظم علیه السلام: ارجمندترین مردم کسی است که دنیا را مایه ارزش خود نداند.

1201

خواری و بی‌ارزشی دنیا نزد خدا

قرآن:

«واگر نه این بود که همه مردم یک امت می‌شدند، سقف‌های خانه‌های کسانی را که خدای رحمان را باور ندارند و نیز نردبانهایی را که بر آنها بالا روند از نقره می‌کردیم و برای خانه‌هایشان نیز درها و تختهایی که بر آنها تکیه زنند و زر و زیورهایی دیگر [قرار] می‌دادیم و همه اینها برخورداری ناچیز دنیوی است، حال آن که آخرت نزد پروردگارت برای پرهیزگاران است.»

حدیث:

۶۱۶۶. پیامبر خدا ﷺ: خداوند می فرماید: اگر به

لَعَصَبْتُ رَأْسَ الْكَافِرِ بِعَصَابَةٍ مِنْ جَوْهَرٍ.^۱

۶۱۶۷. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَحْمِي عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ الدُّنْيَا وَهُوَ يُحِبُّهُ كَمَا تَحْمُونَ مَرِيضَكُمْ الطَّعَامَ وَالشَّرَابَ، تَخَافُونَ عَلَيْهِ.^۲

۶۱۶۸. عنه علیه السلام: إِنَّ مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ تَعَالَى أَنْ يَحْيِيَ بَنَ زَكَرِيَّا قَتَلَتْهُ امْرَأَةٌ.^۳

۶۱۶۹. عنه علیه السلام: مَا مِنْ شَيْءٍ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الدُّنْيَا، خَلَقَهَا ثُمَّ عَرَضَهَا فَلَمْ يَنْظُرْ إِلَيْهَا، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهَا حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ.^۴

۶۱۷۰. عنه علیه السلام: لَوْ أَنَّ الدُّنْيَا كَانَتْ تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى الْكَافِرَ وَالْفَاجِرَ مِنْهَا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ.^۵

۶۱۷۱. الإمام علي علیه السلام: دَارُهَا هَانَتْ عَلَى رَبِّهَا فَخَلَطَ حَلَالُهَا بِحَرَامِهَا، وَخَيْرَهَا بِشَرِّهَا، وَحَيَاتُهَا بِمَوْتِهَا، وَخُلُوعُهَا بِمُرِّهَا، لَمْ يُضِفْهَا اللَّهُ تَعَالَى لِأَوْلِيَائِهِ، وَلَمْ يَضِنَّ بِهَا عَلَى أَعْدَائِهِ.^۶

۶۱۷۲. عنه علیه السلام: مَا لَهَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ قَدْرٌ وَلَا وَزَنٌ، وَلَا خَلْقٌ فِيمَا بَلَّغْنَا خَلْقًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنْهَا، وَلَا نَظَرٌ إِلَيْهَا مُذْ خَلَقَهَا. وَلَقَدْ

خاطر بنده مؤمنم نبود بر سر کافر دستاری از جواهر می بستم.

۶۱۶۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند متعال بنده مؤمن خود را از دنیا پرهیز می دهد؛ چون دوستش دارد، همچنان که شما، از ترس جان بیمار خود، او را از خوردن و آشامیدن پرهیز می دهید.

۶۱۶۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در خواری دنیا نزد خداوند متعال همین بس که یک زن، یحیی بن زکریا را کشت.

۶۱۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: نزد خداوند متعال چیزی مبعوض تر از دنیا نیست. خداوند دنیا را آفرید و سپس آن را به نعایش گذاشت، اما خود به آن نگاه نکرد و تا قیام قیامت نگاهش نخواهد کرد.

۶۱۷۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اگر دنیا نزد خداوند عز و جل به اندازه پر پشه ای ارزش داشت، هرگز کافر و تبهکار را جرعه ای آب نمی نوشاند.

۶۱۷۱. امام علی علیه السلام: سرای دنیا نزد پروردگار خوار و بی ارزش است؛ از این رو، حلال آن را با حرامش و خوبی اش را با بدی و زندگی اش را با مرگ و شیرینی آن را با تلخی اش آمیخت. خداوند متعال دنیا را برای دوستان خود صاف و گوارا نفرمود و در دادن آن به دشمنانش بخل نورزید.

۶۱۷۲. امام علی علیه السلام: دنیا نزد خداوند عز و جل هیچ قدر و ارزشی ندارد و در میان آفریدگانش که ما خبر داریم، هیچ آفریده ای

۱. التمهيد: ۷۳/۴۷. ۲. كنز العمال: ۶۱۰۴.
۳. كنز العمال: ۶۱۳۳. ۴. بحار الأنوار: ۲/۸۰/۷۷.
۵. الأمالي للطوسي: ۱۱۶۲/۵۳۱.
۶. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۳.

عُرِضَتْ عَلَى نَبِيِّنَا ﷺ بِمَفَاتِيحِهَا وَخَزَائِنِهَا
لَا يَنْقُصُهُ ذَلِكَ مِنْ حَظِّهِ مِنَ الْآخِرَةِ، فَأَبَى
أَنْ يَقْبَلَهَا لِعِلْمِهِ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَبْغَضَ شَيْئاً
فَأَبْغَضَهُ، وَصَغَّرَ شَيْئاً فَصَغَّرَهُ.^۱

۶۱۷۳. عنه ﷺ: مَنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ أَنَّهُ
لَا يُعْصَى إِلَّا فِيهَا، وَلَا يُنَالُ مَا عِنْدَهُ إِلَّا
بَتَرِكِهَا.^۲

۶۱۷۴. الإمام الحسين ﷺ: إِنَّ مِنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى
اللَّهِ تَعَالَى أَنَّ رَأْسَ يَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا أَهْدِيَ
إِلَى بَغْيٍ مِنْ بَغَايَا بَنِي إِسْرَائِيلَ.^۳

۶۱۷۵. الإمام زين العابدين ﷺ: مَنْ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى
اللَّهِ تَعَالَى أَنَّ يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا أَهْدِيَ رَأْسَهُ
إِلَى بَغْيٍ فِي طُشْتٍ مِنْ ذَهَبٍ فِيهِ تَسْلِيَةٌ
لِحُرٍّ فَاضِلٍ يَرَى النَّاqَصَ الدُّنْيَا يَقْطِرُ مِنْ
الدُّنْيَا بِالْحَظِّ السَّنِيِّ، كَمَا أَصَابَتْ تِلْكَ
الْفَاجِرَةُ تِلْكَ الْهَدِيَّةَ الْعَظِيمَةَ.^۴

۶۱۷۶. الإمام الصادق ﷺ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَلَوْلَا
أَنْ يَكُونَ النَّاسُ...»: لَوْ فَعَلَ لَكَفَرَ النَّاسُ
جَمِيعاً.^۵

۶۱۷۷. عنه ﷺ: إِنَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يُبَالِ بِنَعِيمٍ

نیافریده است که در نظرش منفورتر از دنیا
باشد و از زمانی که دنیا را آفریده، به آن نگاه
(التفات) نکرده است. دنیا با کلیدها و
خزانه‌هایش به پیامبر ﷺ ما پیشنهاد شد، بی
آن که در مقابل آن نصیبی از آخرتش کم
شود، اما آن حضرت از پذیرفتن آن سر باز
زد؛ زیرا می‌دانست که خداوند عزوجل
چیزی (دنیا) را دشمن می‌دارد؛ پس او نیز
دشمنش داشت و چیزی (دنیا) را خُرد
می‌شمارد او نیز آن را خرد شمرد.

۶۱۷۳. امام علی ﷺ: در خواری و بی‌ارزشی دنیا
نزد خداوند همین بس، که جز در دنیا
معصیت او نمی‌شود و جز با ترک دنیا به
آنچه نزد خداست (بهشت و رضوان الهی)
نمی‌توان رسید.

۶۱۷۴. امام حسین ﷺ: از بی‌ارزشی و خواری دنیا
نزد خدای متعال است که سر یحیی بن
زکریا به فاحشه‌ای بنی اسرائیلی هدیه شد.

۶۱۷۵. امام زین العابدین ﷺ: در بسی‌ارزشی و
پستی دنیا نزد خداوند متعال همین بس که
سر بریده یحیی بن زکریا در تشتی زرین،
به فاحشه‌ای هدیه شد. این خود مایه
تسلای آزاد مرد بافضیلتی است که
مشاهده کند چگونه یک فرد دون‌مایه و
پست، به بهره‌ای وافر از دنیا دست می‌یابد،
چنان که آن زن بدکاره به آن تحفه
گرانگ دست یافت.

۶۱۷۶. امام صادق ﷺ: درباره آیه: «وَاِگْرَنِهْ اَنْ بُوْدَ

۱. بحار الأنوار: ۱۰۹/۱۱۰/۷۳.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۳۸۵.

۳. بحار الأنوار: ۳۶۵/۲۴. ۴. تنبيه الخواطر: ۷۶/۱.

۵. بحار الأنوار: ۱۱۸/۱۲۵/۷۳.

که همه مردم... - فرمود: اگر خداوند این کار را می‌کرد، همه مردم کافر می‌شدند.

۶۱۷۷. امام صادق^{علیه السلام}: خداوند تبارک و تعالی هرگز به نعمت دنیا برای دشمن خود، لحظه‌ای اهمیت نداده است... اگر جز این بود، خداوند عز و جل در کتاب خود نمی‌فرمود: «و اگر نه این بود که همه مردم، یک امت می‌شدند سقف‌های خانه‌های کسانی را که خدای رحمان را باور ندارند، از نقره می‌کردیم...» و اگر جز این بود در حدیث نمی‌آمد که: اگر مؤمن ناراحت نمی‌شد، برای کافر دستاری آهنی قرار می‌دادم تا هرگز سر درد نگیرد.

۶۱۷۸. امام صادق^{علیه السلام}: رسول خدا^{صلی الله علیه و آله} از کنار لاشه بزغاله گوش بریده‌ای که در یک زباله دانی افتاده بود، گذشت؛ به اصحابش فرمود: این لاشه چند می‌ارزد؟ عرض کردند: اگر زنده بود شاید به درهمی هم نمی‌ارزید. پیامبر^{صلی الله علیه و آله} فرمود: سوگند به آن که جانم در دست اوست، هر آینه دنیا در نزد خداوند بی‌ارزشتر است از این بزغاله نزد صاحب آن.

۱۲۵۲

حقیر بودن دنیا

۶۱۷۹. تنبیه الخواطر: پیامبر خدا^{صلی الله علیه و آله} در کنار یک زباله دانی ایستاد و فرمود: بیایید دنیا را ببینید! از میان آن زباله دانی تکه پارچه‌هایی فرسوده و استخوانهایی پوسیده برداشت و فرمود: این است دنیا.

۶۱۸۰. امام علی^{علیه السلام}: دنیا باید در دیده شما حقیرتر

الدنيا لعدوه ساعة قط... ولولا ذلك ما قال الله جل وعز في كتابه: ﴿وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُوتِيَهُمْ سُقْفًا مِنْ فِضَّةٍ...﴾... ولولا ذلك لما جاء في الحديث: لولا أن يحزن المؤمن لجعلت للكافر عصابة من حديد لا يصدع رأسه أبداً! ۱

۶۱۷۸. عنه^{علیه السلام}: مرَّ رسول الله^{صلی الله علیه و آله} بجدي أسك ملقى على مزبلة مئيتا، فقال لأصحابه: كم يساوي هذا؟ فقالوا: لعله لو كان حياً لم يساو درهماً، فقال النبي^{صلی الله علیه و آله}: والذي نفسي بيده! للدنيا أهون على الله من هذا الجدي على أهله. ۲

۱۲۵۲

حقارة الدنيا

۶۱۷۹. تنبیه الخواطر عن رسول الله^{صلی الله علیه و آله} - عندما وقف على مزبلة -: هلموا إلى الدنيا! وأخذ خرقاً قد بليت على تلك المزبلة وعظماً قد نخرت فقال: هذه الدنيا. ۲

۶۱۸۰. الإمام علي^{علیه السلام}: فلتكن الدنيا في أعينكم

۱. بحار الأنوار: ۳۲/۱۴۷/۸۲.

۲. بحار الأنوار: ۲۷/۵۵/۷۳. ۳. تنبیه الخواطر: ۱۲۸/۱.

از تفاله برگ درخت سَلَم^۱ و خرده‌های دم
قیچی باشد.

۶۱۸۱. امام صادق علیه السلام - به پسر جندب - ای پسر
جندب! اگر دوست داری که همسایه خانه
خداوند جلیل شوی و در فردوس، در
جوار او سکنا گزینی، باید دنیا در نظرت
خوار باشد.

۱۲۵۳

نهی از بزرگداشت دنیادار

۶۱۸۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: کسی که دنیاداری را بزرگ
دارد و به طمع دنیایش، او را دوست بدارد،
خداوند بر وی خشم گیرد.

۶۱۸۳. امام علی علیه السلام: کسی را که تقوا بلند مرتبه‌اش
کرده است، پست بشمارید و کسی را که
دنیا بالا برده است، بزرگ ندانید.

۶۱۸۲. نهج البلاغة: امام علی علیه السلام هنگامی که به
شام می‌رفت در سر راه، گروهی از ملاکان
شهر «انبار» به ایشان برخوردند [و برای
احترام] از اسبهای خود پیاده شده در رکاب
آن حضرت دویدند. فرمود: این چه کاری
است که می‌کنید؟ عرض کردند: این روش
ماست که بدان وسیله فرمانروایان خود را
احترام می‌گذاریم. امام علیه السلام فرمود: به خدا
سوگند که فرمانروایان شما از این کار
سودی نمی‌برند و شما با این کار در دنیا
خود را به رنج می‌افکنید و در آخرت نیز به

أَصْغَرَ مِنْ حُثَالَةِ الْقَرْظِ، وَقُرَاضَةِ الْجَلَمِ^۲.

۶۱۸۱. الإمام الصادق علیه السلام - لابن جندب - : يا بن
جندب، إن أحببت أن تُجاوَزَ الجليلَ في
دارِهِ وتَسْكُنَ الفردوسَ في جوارِهِ فلتَهْنُ
عَلَيْكَ الدنيا^۳.

۱۲۵۳

النَّهْيُ عَنْ تَعْظِيمِ صَاحِبِ الدُّنْيَا

۶۱۸۲. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ عَظَّمَ صَاحِبَ دُنْيَا وَأَحَبَّهُ
لِطَمَعِ دُنْيَاهُ سَخِطَ اللَّهُ عَلَيْهِ^۴.

۶۱۸۳. الإمام علي علیه السلام: لَا تَضَعُوا مَنْ رَفَعَتْهُ التَّقْوَى،
وَلَا تَرْفَعُوا مَنْ رَفَعَتْهُ الدُّنْيَا^۵.

۶۱۸۲. نهج البلاغة: الإمام علي علیه السلام وقد لَقِيَهِ عِنْدَ
مَسِيرِهِ إِلَى الشَّامِ دَهَاقِينَ الْأَنْبَارِ فَتَرَجَّلُوا
لَهُ وَاشْتَدُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ -: مَا هَذَا الَّذِي
صَنَعْتُمُوهُ؟! فَقَالُوا: خُلِقْنَا مِنْكُمْ لِنُعْظِمَ بِهِ
أَمْرَاءَنَا، فَقَالَ: وَاللَّهِ، مَا يَنْتَفِعُ بِهَذَا أَمْرَاؤُكُمْ،
وَإِنَّكُمْ لَتَشُقُّونَ عَلَيَّ أَنْفُسَكُمْ فِي دُنْيَاكُمْ،
وَتَشُقُّونَ بِهِ فِي آخِرَتِكُمْ، وَمَا أَخْسَرَ الْمَشَقَّةَ

۱. الحثالة - بالضم -: ما يسقط من قشر الشعير والأرز والتمر
ونحو ذلك، والقَرْظ - بالتحريك -: ورق السلم يديغ به
الأديم، والقُرَاضة -: ما سقط بالقرض، والجَلَم: الذي يجز به
الشعر والصوف كالْمَقْص (مجمع البحرين: ۳۰۹/۱ و ص
۳۰۷ و ج ۳/۱۲۶۶ و ص ۱۲۶۷).

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۳۲. ۳. بحار الأنوار: ۱/۲۸۲/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۳۰/۳۶۰/۷۶.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۱.

۱. سَلَم: درختی است بیابانی که از برگ آن در دباغی پوست
استفاده می‌شود - م.

وَرَأَاهَا الْعِقَابُ، وَأَرْبَحَ الدَّعَاةَ مَعَهَا الْأَمَانُ
مِنَ النَّارِ^۱

(انظر) عنوان ۳۵۹ «التعظيم».

۱۲۵۳

اِخْتِلَافُ الدُّنْيَا عَنِ الْآخِرَةِ

۶۱۸۵. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا إِضْرَاراً
بِالْآخِرَةِ، وَفِي طَلَبِ الْآخِرَةِ إِضْرَارٌ
بِالدُّنْيَا، فَأَضِرُّوا بِالدُّنْيَا فَإِنَّهَا أَحَقُّ
بِالإِضْرَارِ.^۲

۶۱۸۶. عَنْهُ ﷺ: مَنْ أَحَبَّ دُنْيَاهُ أَضَرَّ بِآخِرَتِهِ.^۳

۶۱۸۷. عِيسَى ﷺ: مَثَلُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ كَمَثَلِ رَجُلٍ
لَهُ ضَرَّتَانِ: إِنْ أَرْضَى إِحْدَاهُمَا سَخَطَ
الْأُخْرَى.^۴

۶۱۸۸. عَنْهُ ﷺ: لَا يَسْتَقِيمُ حُبُّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
فِي قَلْبٍ مُؤْمِنٍ كَمَا لَا يَسْتَقِيمُ الْمَاءُ وَالنَّارُ
فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ.^۵

۶۱۸۹. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: إِنَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ عَدُوَانِ
مُتَفَاوِتَانِ، وَسَبِيلَانِ مُخْتَلِفَانِ، فَمَنْ أَحَبَّ
الدُّنْيَا وَتَوَلَّاهَا أَبْغَضَ الْآخِرَةَ وَعَادَاهَا،
وَهُمَا بِمَنْزِلَةِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا شِ

بدبختی گرفتار می آید. چه زیان آور است
رنجی که در پی آن عذاب باشد، و چه
سودبخش است آن آسودگی ای که رهایی
از آتش با آن توأم باشد.

۱۲۵۴

جدایی دنیا از آخرت

۶۱۸۵. پیامبر خدا ﷺ: همانا دنیا خواهی به آخرت
زیان می زند و آخرت طلبی به دنیا. پس
شما [یا طلب آخرت] به دنیا زیان برسانید
که آن، به زیان دیدن سزاوارتر است.

۶۱۸۶. پیامبر خدا ﷺ: هر که دنیایش را دوست
بدارد، به آخرتش زیان رساند.

۶۱۸۷. عیسی ﷺ: حکایت دنیا و آخرت، حکایت
مردی است که دو زن دارد؛ اگر یکی را
خشنود کند دیگری به خشم آید.

۶۱۸۸. عیسی ﷺ: محبت دنیا و آخرت در دل
مؤمن جمع نمی شود، همچنان که آب و
آتش در یک ظرف جمع نمی شوند.

۶۱۸۹. امام علی ﷺ: همانا دنیا و آخرت دو دشمن
ناهماهنگ و دو راه جدا از هم هستند.
پس، هر که دنیا را دوست داشته باشد و با
آن دوستی کند، از آخرت نفرت دارد و با
آن دشمنی می ورزد. دنیا و آخرت به منزله
مشرق و مغربند، که هر کس میان آن دو را

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۳۷. ۲. بحار الأنوار: ۳۰/۶۱/۷۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۳/۸۱/۷۳. ۴. روضة الواعظین: ۴۹۰.

۵. تنبيه الخواطر: ۱۳۱/۱.

بَيْنَهُمَا، كُلُّمَا قَرَّبَ مِنْ وَاحِدٍ بَعْدَ مِنَ
الْآخِرِ، وَهُمَا بَعْدُ ضَرَّتَانِ.^۱

۶۱۹۰. عنه علیه السلام: مَرَارَةُ الدُّنْيَا حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ،
وَحَلَاوَةُ الدُّنْيَا مَرَارَةُ الْآخِرَةِ.^۲

۶۱۹۱. عنه علیه السلام: طَلَبُ الْجَمْعِ بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
مِنْ خِدَاعِ النَّفْسِ.^۳

۶۱۹۲. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ علیه السلام: وَاللَّهُ مَا الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةُ إِلَّا كَكِفَّتَيِ الْمِيزَانِ، فَأَيُّهُمَا رَجَحَ
ذَهَبَ بِالْآخِرِ.^۴

۶۱۹۳. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: إِذَا صَلَحَ أَمْرُ دُنْيَاكَ فَاتَّهَمَ
دِينَكَ.^۵

(انظر) المَعْبُودَةُ (حَبُّ اللَّهِ): بَابُ ۶۸۰.

الْآخِرَةُ: بَابُ ۳۰.

پیماید هر چه به یکی نزدیک شود، از
دیگری دور گردد. دنیا و آخرت هووی
همند.

۶۱۹۰. امام علی علیه السلام: تلخی دنیا، شیرینی آخرت
است و شیرینی دنیا تلخی آخرت.

۶۱۹۱. امام علی علیه السلام: به دنبال جمع میان دنیا و
آخرت بودن از نیرنگهای نفس است.

۶۱۹۲. امام زین العابدین علیه السلام: به خدا قسم دنیا و
آخرت همانند دو کفه ترازویند، هر کدام
پایین آید دیگری بالا رود.

۶۱۹۳. امام صادق علیه السلام: هرگاه کار دنیایت آباد شد،
به دینت بدگمان باش.

۱۲۵۵

خوشی دنیا، اندوه آخرت است

۶۱۹۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: فقر دو گونه است: فقر دنیا
و فقر آخرت. فقری در دنیا توانگری در
آخرت است و توانگری در دنیا فقری آخرت
است و این هلاکت باشد.

۶۱۹۵. امام صادق از پدران علیهم السلام: وقتی برای پیامبر
خدا صلی الله علیه و آله نوعی حلوا^۱ آوردند، آن حضرت
از خوردن آن امتناع کرد. عرض شد:

۱. خبیص، نوعی حلواست که از ترکیب خرما، کشمش و
روغن ساخته می‌شود.

۱۲۵۵

لَذَّةُ الدُّنْيَا غُصَّةُ الْآخِرَةِ

۶۱۹۳. رسولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الْفَقْرُ فَقْرَانِ: فَقْرُ الدُّنْيَا وَفَقْرُ
الْآخِرَةِ، فَقْرُ الدُّنْيَا غِنَى الْآخِرَةِ، وَغِنَى
الدُّنْيَا فَقْرُ الْآخِرَةِ، وَذَلِكَ الْهَلَاكُ.^۶

۶۱۹۵. الإمامُ الصَّادِقُ عَنْ آبَائِهِ علیهم السلام: أُتِيَ [رَسُولُ

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۱۰۳.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۲۵۱.

۳. غرر الحکم: ۵۹۹۵. ۴. الخصال: ۹۵/۶۴.

۵. تحف العقول: ۳۵۹. ۶. بحار الأنوار: ۵۷/۴۷/۷۲.

الله ﷺ [بَخْبِيصٍ فَأَبَى أَنْ يَأْكُلَهُ، فَقِيلَ: أَتَحَرَّمُهُ؟ قَالَ: لَا، وَلَكِنِّي أَكْرَهُ أَنْ تَتَوَقَّ إِلَيْهِ نَفْسِي. ثُمَّ تَلَا الْآيَةَ: «أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ»^۱]

۶۱۹۶. مجمع البیان عن عمر بن الخطاب:

اسْتَأْذَنْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ فِي مَشْرَبَةٍ أُمَّ إِبْرَاهِيمَ، وَإِنَّهُ لَمُضْطَجِعٌ عَلَى خُضْفَةٍ وَإِنْ بَعْضُهُ عَلَى التُّرَابِ وَتَحْتَ رَأْسِهِ وَسَادَةٌ مَحْشُوءَةٌ لِفَأً، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ جَلَسْتُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْتَ نَبِيُّ اللَّهِ وَصَفْوَتُهُ وَخَيْرَتُهُ مِنْ خَلْقِهِ، وَكَسْرَى وَقِصْرٌ عَلَى سُرُرِ الذَّهَبِ وَفُرُشِ الدِّيبَاجِ وَالْحَرِيرِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَوْلَئِكَ قَوْمٌ عَجَّلَتْ طَيِّبَاتُهُمْ وَهِيَ وَشَيْكَةُ الانْقِطَاعِ، وَإِنَّمَا أُخِّرَتْ لَنَا طَيِّبَاتُنَا.^۲

۶۱۹۷. المناقب لابن شهر آشوب: رَأَى النَّبِيَّ ﷺ

فَاطِمَةَ ﷺ وَعَلَيْهَا كِسَاءٌ مِنْ أَجَلَةِ الْإِبِلِ وَهِيَ تَطْحَنُ بِيَدَيْهَا وَتَرْضِعُ وَلَدَهَا، فَذَمَعَتْ عَيْنَا رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا بَنَتَاهُ،

خوردن آن را حرام میدانید؟ فرمود: نه، اما خوش ندارم نفسم به آن اشتیاق پیدا کند. سپس این آیه را تلاوت فرمود: «در زندگی دنیایی از چیزهای پاکیزه و خوش بهره‌مند شدید و از آنها برخوردار شدید. پس، امروز به [سزای] آنکه در زمین بناحق سرکشی می‌نمودید و به سبب آنکه نافرمانی می‌کردید، عذاب خفت [آور] کیفر می‌یابید».

۶۱۹۶. مجمع البیان - به نقل از عمر بن خطاب -:

از پیامبر خدا ﷺ اجازه ملاقات خواستم و خدمت آن حضرت، که در مشربۀ^۱ ام ابراهیم بود، رسیدم. دیدم بر بوریایی دراز کشیده و قسمتی از بدنش روی خاک است و زیر سرش بالشی پُر شده از لیف درخت خرما قرار دارد. سلام کردم و نشستم و عرض کردم: ای رسول خدا! تو پیامبر خدا و برگزیده و بهترین خلق اویی، اما کسرا و قیصر [باید] بر تختهای زرین و فرشهای دیبا و حریر بنشینند؟ رسول خدا ﷺ فرمود: نعمتهای آنها در همین سرا به آنان داده شده و زودا که پایان پذیرد و نعمتهای ما در آخرت به ما داده خواهد شد.

۶۱۹۷. المناقب لابن شهر آشوب: پیامبر ﷺ فاطمه ﷺ

را دید که جامه‌ای دوخته شده از کرک شتر بر تن دارد و مشغول دستاس کردن و شیر دادن کودک خود است. اشک از چشمان

۱. الأحقاف: ۲۰. ۲. المحاسن: ۱۵۰/۱۷۷/۲.

۱. مشربه، حجره مادر ابراهیم یکی از همسران پیامبر خداست که مسکن و مصلای پیامبر ﷺ بود.

۳. مجمع البیان: ۱۳۳/۹.

تَعَجَّلِي مَرَارَةَ الدُّنْيَا بِحَلَاوَةِ الْآخِرَةِ،
فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى نِعَمَائِهِ
وَالشُّكْرُ لِلَّهِ عَلَى آلَائِهِ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ:
﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى﴾^۱.

۶۱۹۸. الإمام علي عليه السلام: مَا التَّذُّ أَحَدٌ مِنَ الدُّنْيَا لَذَّةً إِلَّا
كَانَتْ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُصَّةٌ.^۲

۶۱۹۹. عنه عليه السلام: ثَرَوَةُ الدُّنْيَا فَقْرُ الْآخِرَةِ.^۳

۶۲۰۰. عنه عليه السلام: كُلُّمَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْءٌ فَهُوَ
غَنِيمَةٌ.^۴

۶۲۰۱. عنه عليه السلام: مَرَارَةُ الدُّنْيَا حَلَاوَةُ الْآخِرَةِ.^۵

۶۲۰۲. عنه عليه السلام: مَنْ طَلَبَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئاً فَاتَهُ مِنَ
الْآخِرَةِ أَكْثَرُ مِمَّا طَلَبَ.^۶

۶۲۰۳. عنه عليه السلام: مَنْ مَلَكَ مِنَ الدُّنْيَا شَيْئاً فَاتَهُ مِنَ
الْآخِرَةِ أَكْثَرُ مِمَّا مَلَكَ.^۷

۶۲۰۴. عنه عليه السلام: مَا زَادَ فِي الدُّنْيَا نَقْصٌ فِي الْآخِرَةِ،
مَا نَقَصَ فِي الدُّنْيَا زَادَ فِي الْآخِرَةِ.^۸

۶۲۰۵. عنه عليه السلام: أَغْنَى النَّاسُ فِي الْآخِرَةِ أَفْقَرُهُمْ

۱. الضحى: ۵.

۲. المناقب لابن شهر آشوب: ۳/۳۴۲. انظر أيضاً ص ۳۴۳.

۳. غرر الحكم: ۹۶۱۸. ۴. غرر الحكم: ۴۷۰۵.

۵. غرر الحكم: ۷۲۰۷. ۶. غرر الحكم: ۹۷۹۳.

۷. غرر الحكم: ۸۸۹۵. ۸. غرر الحكم: ۸۹۰۸.

۹. غرر الحكم: ۹۶۱۹-۹۶۲۰.

رسول خدا ﷺ جاری گشت و فرمود:
دخترم! با [تحمل] تلخی دنیا به سوی
شیرینی آخرت بشتاب. فاطمه ع رض
کرد: ای رسول خدا! خدا را بر نعمتهایش
می ستاییم و بر داده هایش سپاس
می گوئیم؛ پس خداوند این آیه را فرو
فرستاد: «بزودی پروردگارت تو را عطا
می کند و خشنود می شوی».

۶۱۹۸. امام علی عليه السلام: هیچ کس در دنیا لذتی نچشد
جز آن که در روز رستاخیز مایه اندوه او
گردد.

۶۱۹۹. امام علی عليه السلام: ثروت دنیا فقر آخرت است.

۶۲۰۰. امام علی عليه السلام: هرچه در دنیا از دست دهی،
غنیمتی برای توست.

۶۲۰۱. امام علی عليه السلام: تلخی دنیا، شیرینی آخرت
است.

۶۲۰۲. امام علی عليه السلام: هرکه از دنیا چیزی را بطلبد،
بیش از آنچه خواسته از آخرت از دست
دهد.

۶۲۰۳. امام علی عليه السلام: هرکه از دنیا چیزی به دست
آورد، بیش از آنچه به دست آورده است، از
آخرت از دست دهد.

۶۲۰۴. امام علی عليه السلام: هرچه دنیا زیاد شود، آخرت
کم گردد، و هرچه دنیا کم شود، آخرت زیاد
گردد.

۶۲۰۵. امام علی عليه السلام: غنی ترین مردم در آخرت

فِي الدُّنْيَا، أَوْفَرُ النَّاسِ حَظًّا مِنَ الْآخِرَةِ
أَقْلَهُمْ حَظًّا مِنَ الدُّنْيَا.^۱

فقیرترین آنان در دنیا است. و بهره‌مندترین
مردم در آخرت، کم بهره‌ترین آنها در
دنیا است.

۶۲۰۶. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّا لَنُحِبُّ الدُّنْيَا، وَأَنْ
لَّنُؤْتَاهَا خَيْرًا لِّمَا مِنْ أَنْ نُؤْتَاهَا، وَمَا أُوتِيَ
ابْنُ آدَمَ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا نَقَصَ حَظَّهُ مِنَ
الْآخِرَةِ.^۲

۶۲۰۶. امام صادق علیه السلام: ما دنیا را دوست داریم [اما]
اگر دنیا به ما داده نشود برایمان بهتر است از
آن که داده شود [زیرا] چیزی از دنیا به
فرزند آدمی داده نشد، مگر آن که از بهره
آخرت او کم گشت.

۶۲۰۷. عنه علیه السلام: آخِرُ نَبِيٍّ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ سُلَيْمَانُ بْنُ
دَاوُدَ علیه السلام، وَذَلِكَ لِمَا أُعْطِيَ فِي الدُّنْيَا.^۳

۶۲۰۷. امام صادق علیه السلام: آخرین پیامبری که وارد
بهشت می‌شود سلیمان بن داوود علیه السلام است؛
و این بدان سبب است که دنیا به او داده شد.

۶۲۰۸. عنه علیه السلام: مَنْ أُعْطِيَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا شَيْئًا كَثِيرًا
ثُمَّ دَخَلَ الْجَنَّةَ كَانَ أَقْلَ لِحَظِّهِ فِيهَا.^۴

۶۲۰۸. امام صادق علیه السلام: به هر که در این دنیا بهره
زیادی داده شود و به بهشت رود، بهره‌اش
در بهشت به سبب برخورداری‌اش در دنیا
کمتر باشد.

۱۲۵۶

اجتماع الدنيا والآخرة من تحتها كقوله رسول الله

الكتاب:

۱۲۵۶

فراهم آمدن دنیا و آخرت

قرآن:

«خدا پاداش این جهانی و پاداش نیک آن جهانی را به
ایشان ارزانی داشت و او نیکوکاران را دوست دارد».
«هر که پاداش این جهانی را می‌طلبد بداند که پاداش این
جهانی و آن جهانی نزد خداست. و او شنوا و
بیناست».

﴿فَأَتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحَسَنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ
الْمُحْسِنِينَ﴾.^۵

﴿مَنْ كَانَ يَرْيِدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ
وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾.^۶

﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ

۱. غرر الحکم: ۳۲۲۱-۳۲۲۲.

۲. بحار الأنوار: ۴۴/۸۱/۷۳. ۳. بحار الأنوار: ۱۶/۷۴/۱۴.

۴. بحار الأنوار: ۲۵/۶۷/۷۲. ۵. آل عمران: ۱۴۸.

۶. النساء: ۱۳۴.

«پاداش آنان که نیکی می‌کنند، نیکی است و چیزی

وَلَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ^۱.

«مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْشَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ»^۲.

«وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ»^۳.

الحديث:

حديث:

۶۲۰۹. رسول الله ﷺ: ثَلَاثُ ثَوَابُهُنَّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ: الْحَجُّ يَنْفِي الْفَقْرَ، وَالصَّدَقَةُ تَدْفَعُ الْبَلِيَّةَ، وَصِلَةُ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ^۴.

۶۲۱۰. الإمام علي عليه السلام: الْحَرْتُ حَرْتَانِ: فَحَرْتُ الدُّنْيَا الْمَالُ وَالْبَنُونَ، وَحَرْتُ الْآخِرَةِ الْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ، وَقَدْ يَجْمَعُهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَقْوَامٍ^۵.

۶۲۱۱. عنه عليه السلام: إِعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ الْمُتَّقِينَ ذَهَبُوا بِعَاجِلِ الدُّنْيَا وَآجِلِ الْآخِرَةِ، فَشَارَكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ، وَلَمْ يُشَارِكُوا أَهْلَ الدُّنْيَا فِي آخِرَتِهِمْ، سَكَنُوا الدُّنْيَا بِأَفْضَلِ مَا

افزون بر آن. چهره‌هایشان غبار و ذلتی نمی‌گیرد. اینان اهل بهشتند و در آن جاویداندند.

«هر مرد و زنی که کاری نیکو انجام دهد، اگر ایمان آورده باشد، زندگی خوش و پاکیزه‌ای بدو خواهیم داد و پاداشی بهتر از کردارشان عطا خواهیم کرد».

«واسحاق و یعقوب را به او بخشیدیم و در فرزندان او پیامبری و کتاب نهادیم و پاداشش را در دنیا دادیم و او در آخرت از صالحان است».

۶۲۰۹. پیامبر خدا ﷺ: سه چیز است که در دنیا و آخرت پاداش داده می‌شود: حج، که فقر را می‌برد، صدقه، که بلارای می‌گرداند، و صله رحم، که عمر را زیاد می‌کند.

۶۲۱۰. امام علی علیه السلام: کِشْتَه دو نوع است: کِشْتَه دنیا، که ثروت و فرزند است و کِشْتَه آخرت، که کارهای شایسته ماندنی است. گاهی خداوند عزوجل این هر دو را برای مردمانی، یکجا فراهم می‌آورد.

۶۲۱۱. امام علی علیه السلام: ای بندگان خدا! بدانید که پرهیزگاران، دنیای زودگذر و آخرت دیرپا را به دست آوردند. با اهل دنیا، در دنیایشان شریک شدند و اهل دنیا را در آخرت خود شریک نکردند. در دنیا به بهترین گونه سکونت کردند و از بهترین خوردهای آن خوردند و از دنیا همان

۱. یونس: ۲۶.

۲. النحل: ۹۷.

۳. العنکبوت: ۲۷.

۴. تحف العقول: ۷.

۵. تاریخ دمشق: ۵۰۳/۴۲.

بهره‌ای را بردند که توانگران خوشگذران می‌برند و همان کامی را برگرفتند که گردنکشان متکبر برمی‌گیرند؛ آن گاه با توشه‌ای که به مقصد می‌رساندشان و با تجارتی پُر سود، از دنیا رفتند. در دنیای خود، به لذت زهد به دنیا دست یافتند و یقین داشتند که فردای قیامت در جوار خداوند هستند؛ دعایشان هرگز بی‌اجابت نمی‌ماند و بهره آنان از خوشی و آسایش هیچ کم نمی‌گردد.

۶۲۱۲. امام علی: اگر دینت را تابع دنیایت کنی، دین و دنیایت، هر دو را از بین برده‌ای و در آخرت از زیانکاران خواهی بود، اما اگر دنیای خود را تابع دینت کنی دین و دنیایت، هر دو را به دست آورده‌ای و در آخرت از رستگاران خواهی بود.

۶۲۱۳. امام علی: بر شما باد تقوای خدا، که آن جامع همه خیر و خوبی‌هاست و جز آن، خیری وجود ندارد. آنچه از خیر دنیا و آخرت به وسیله تقوا به دست می‌آید، به وسیله هیچ چیز دیگر حاصل نمی‌شود. خداوند عز و جل فرموده است: «و به

سُكِنَتْ، وَأَكَلُوهَا بِأَفْضَلِ مَا أَكَلْتُمْ فَحَظُّوا مِنَ الدُّنْيَا بِمَا حَظَّيْ بِهِ الْمُتَرَفُّونَ، وَأَخَذُوا مِنْهَا مَا أَخَذَهُ الْجَبَّارَةُ الْمُتَكَبِّرُونَ، ثُمَّ انْقَلَبُوا عَنْهَا بِالزَّادِ الْمُبْلَغِ وَالْمَتَجَرِّ الرَّابِحِ (المُربِحِ)، أَصَابُوا لَذَّةَ زُهْدِ الدُّنْيَا فِي دُنْيَاهُمْ، وَتَيَقَّنُوا أَنَّهُمْ حَيْرَانُ اللَّهِ غَدًا فِي آخِرَتِهِمْ، لَا تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ، وَلَا يُنْقَضُ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنْ لَذَّةٍ! ۲

۶۲۱۲. عَنْهُ: إِنْ جَعَلْتَ دِينَكَ تَبَعًا لَدُنْيَاكَ أَهْلَكْتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ، إِنْ جَعَلْتَ دُنْيَاكَ تَبَعًا لَدِينِكَ أَحْرَزْتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْفَائِزِينَ. ۳

۶۲۱۳. عَنْهُ: عَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ فَإِنَّهَا تَجْمَعُ الْخَيْرَ وَلَا خَيْرَ غَيْرُهَا، وَيُدْرِكُ بِهَا مِنَ الْخَيْرِ

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۲۷.

۲. رواه قبل الرضی:

۱- إِبْرَاهِيمُ بْنُ هَلَالٍ النَّقْفِي فِي كِتَابِ «الغارات»: ۲۳۵/۱.

۲- ابْنُ شُعْبَةَ فِي «تحف العقول»: ۱۷۸.

و رواه بعد الرضی:

۳- الشَّيْخُ الْمُفِيدُ فِي «الأمالي»: ۲۶۳.

۴- شَيْخُ الطَّائِفَةِ فِي «الأمالي»: ۳۱/۲۶.

۵- الطَّبْرِي فِي «بشارة المصطفى»: ۴۴.

و كَلَّ هُوْلَاءُ رَوَوْهُ بِأَسَانِيدٍ ذَكَرُوها فِي كُتُبِهِمْ.

أَنْظَرُ مَصَادِرِ نَهْجِ الْبَلَاغَةِ وَأَسَانِيدِهِ تَأْلِيفُ عَبْدِ الزَّهْرَاءِ: ۲۶۵/۳.

۳. غُررُ الْحَكَمِ: ۳۷۵۰-۳۷۵۱.

ما لَا يُدْرِكُ بغيرِها مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَخَيْرِ
الْآخِرَةِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: «وَقِيلَ لِلَّذِينَ
اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا لِلَّذِينَ
أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ
خَيْرٌ وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ»^۱.

۶۲۱۲. عنه علیه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَأَتَيْنَاهُ أَجْرَهُ
فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ»:-
فَمَنْ عَمِلَ لِلَّهِ تَعَالَى أَعْطَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ، وَكَفَّاهُ الْمُهِمَّ فِيهِمَا^۲.

۶۲۱۵. عنه علیه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «لِلَّذِينَ
أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ»:- الْحُسْنَىٰ هِيَ
الْجَنَّةُ، وَالزِّيَادَةُ هِيَ الدُّنْيَا^۳.

۶۲۱۶. الإمامُ الْبَاقِرُ علیه السلام - أَيْضاً فِي الْآيَةِ:- أَمَّا
الْحُسْنَىٰ فَالْجَنَّةُ، وَأَمَّا الزِّيَادَةُ فَالدُّنْيَا، مَا
أَعْطَاهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا لَمْ يُحَاسِبْهُمْ بِهِ فِي
الْآخِرَةِ وَيَجْمَعُ لَهُمْ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ^۴.

۶۲۱۷. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْلِهِ تَعَالَى:
«لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ» مَنَافِعُ الدُّنْيَا أَوْ
مَنَافِعُ الْآخِرَةِ؟:- الْكُلُّ^۵.

پرهیزگاران گفته شود: پروردگار شما چه
نازل کرده است؟ می‌گویند: خوبی؛ برای
آنان که در این دنیا نیکی کردند، [پاداش]
نیکویی است و قطعاً سرای آخرت بهتر
است. و چه نیکوست سرای پرهیزگاران.

۶۲۱۲. امام علی علیه السلام - دربارهٔ آیه: «و مزد او را در دنیا
دادیم و در آخرت نیز از صالحان است» -
فرمود: هر که برای خداوند متعال کار کند،
خداوند در دنیا و آخرت مزدش را بدهد و
در هر دو سرای خواسته‌هایش را برآورد.

۶۲۱۵. امام علی علیه السلام - دربارهٔ آیه: «پاداش آنان که
نیکی می‌کنند نیکی است و چیزی افزون بر
آن» - فرمود: «نیکی» بهشت است و «افزون
بر آن» دنیا است.

۶۲۱۶. امام باقر علیه السلام - نیز دربارهٔ همین آیه - فرمود:
«نیکی» بهشت است و «افزون بر آن»
دنیا است. آنچه خداوند در دنیا به ایشان
دهد در آخرت از آن بازخواست نمی‌کند و
پاداش دنیا و آخرت را برایشان فراهم
می‌آورد.

۶۲۱۷. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به این پرسش که:
آیا منظور از آیه: «تا منافعی را ببینند»
منافع دنیا است یا منافع آخرت؟ - فرمود:
هر دو.

۱. النحل: ۳۰. ۲. الأمالی للطوسي: ۳۱/۲۵.

۳. الأمالی للمفيد: ۳/۲۶۲. ۴. الأمالی للطوسي: ۳۱/۲۶.

۵. المناقب لابن شهر آشوب: ۳۴۲/۳.

۶. الحج: ۲۸. ۷. الکافي: ۱/۴۲۲/۴.

۱۲۵۷

اهتمام المؤمن بالدنيا والآخرة

۶۲۱۸. رسول الله ﷺ: أعظم الناس همًا المؤمن يهتم بامر دُنياه وأمر آخرته.^۱

۶۲۱۹. الإمام الكاظم ﷺ: اجعلوا لأنفسكم حظًا من الدنيا بإعطائها ما تشتهي من الحلال وما لا يثلم المرأة وما لا سرف فيه، واستعينوا بذلك على أمور الدين، فإنه روي: ليس منا من ترك دُنياه لدينه، أو ترك دينه لدُنياه.^۲

۶۲۲۰. لقمان ﷻ - لابنه وهو يعظه -: يا بُنَيَّ، لا تدخل في الدنيا دخولاً يضرب بأخرك، ولا تتركها تركاً تكون كلاً على الناس.^۳

۱۲۵۸

مثل الدنيا

الكتاب:

«إنما مثل الحياة الدنيا كماء أنزلناه من السماء فاختلط به نبات الأرض»^۴.

«وأضرب لهم مثل الحياة الدنيا كماء أنزلناه من السماء فاختلط به نبات الأرض فأصبح هشيماً تذروه الرياح»

۱. كنز العمال: ۷۰۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۸/۳۲۱/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۱۱۲/۱۲۴/۷۳.

۴. یونس: ۲۴.

۱۲۵۷

اهتمام مؤمن به دنیا و آخرت

۶۲۱۸. پیامبر خدا ﷺ: با همّت ترین مردم، مؤمن است که به کار دنیا و آخرتش اهتمام می‌ورزد.

۶۲۱۹. امام کاظم ﷺ: با برآوردن خواهشهای نفسانی خود از حلال، تا آن جا که به مروت لطمه‌ای نزنند و به اسراف نینجامد، به نفسهای خویش از دنیا بهره‌ای دهید و از این طریق برای انجام امور دین خود کمک بگیرید؛ زیرا روایت شده است که: از ما نیست کسی که دنیایش را به خاطر دینش رها کند یا دینش را برای دنیایش فرو گذارد.

۶۲۲۰. لقمان ﷻ - در اندرز به فرزندش - فرمود: فرزندم! به دنیا چنان نپرداز که به آخرت زیان زند و آن را چنان رها مکن که سربار مردم شوی.

۱۲۵۸

مثل دنیا

قرآن:

«مثل این زندگی دنیا مثل بارانی است که از آسمان فرو فرستیم و رُستنیهای زمین با آن درآمیخت».

«بر ایشان زندگی را مثل بزن که چون بارانی است که از آسمان فرو فرستیم و به سبب آن گیاهان گوناگون بروید، ناگاه خشک شود و باد به هر سو پراکنده‌اش

وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا^۱.

سازد. و خدا بر هر کاری تواناست.

الحديث:

حديث:

۶۲۲۱. رسول الله ﷺ: هذه الدنيا مثل ثوب شق من أوله إلى آخره، فَيَبْقَى مُتَعَلِّقًا بِخَيْطٍ فِي آخِرِهِ يُوْشِكُ ذَلِكَ الْخَيْطُ أَنْ يَنْقَطِعَ^۲.

۶۲۲۱. پیامبر خدا ﷺ: این دنیا مانند لباسی است که از بالا تا پایین دریده شده و به آخرین نخ وصل باشد که آن هم در حال گسیختن است.

۶۲۲۲. تنبيه الخواطر: قَالَ بَعْضُهُمْ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَرَأَيْتُهُ يَدْفَعُ عَنْ نَفْسِهِ شَيْئًا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ وَآلِكَ، مَا الَّذِي تَدْفَعُ عَنْ نَفْسِكَ؟ قَالَ: هَذِهِ الدُّنْيَا مَثَلْتُ لِي فَقُلْتُ لَهَا: إِلَيْكَ عَنِّي، فَرَجَعْتَ فَقَالَتْ: إِنَّكَ إِنْ قُلْتَ مِنِّي لَمْ يَقِلْتُ عَنِّي مِنْ بَعْدِكَ^۳.

۶۲۲۲. تنبيه الخواطر: یکی از یاران رسول خدا می گوید: من با پیامبر خدا ﷺ بودم، دیدم که آن حضرت چیزی را از خود دور می کند. عرض کردم: ای رسول خدا! درود خدا بر تو و خاندانت باد، چه چیز را از خود دور می کنی؟ فرمود: دنیا در برابرم مجسم شد و من به آن گفتم: از من دور شو. دنیا دوباره برگشت و گفتم: اگر تو از من گریختی، کسانی که بعد از تو می آیند از چنگ من نخواهند گریخت.

۶۲۲۳. الإمام علي عليه السلام: إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ؛ لَكِنَّ مَسْهَا، شَدِيدُ نَهْشِهَا، فَأَعْرِضْ عَمَّا يُعْجِبُكَ مِنْهَا لِقَلَّةِ مَا يَصْحَبُكَ مِنْهَا، وَكُنْ أَسْرًا مَا تَكُونُ فِيهَا أَحْذَرُ مَا تَكُونُ لَهَا، فَإِنَّ صَاحِبَهَا كُلَّمَا أَطْمَأَنَّ مِنْهَا إِلَى سُرُورٍ أَشْخَصَهُ مِنْهَا إِلَى مَكْرُوهٍ^۴.

۶۲۲۳. امام علی علیه السلام: دنیا، در حقیقت، به مار می ماند که بسودنش نرم و گزشش سخت و درد آور است. پس، از آنچه از دنیا که خوشایند توست دوری کن، که اندکی از آن را با خود می ببری. از هر چیز دنیا که شادی تو نسبت به آن بیشتر است، بیشتر بر حذر باش؛ زیرا هر که به شادی و سروری از دنیا دل بندد، آن شادی او را به ناخوشی و غم کشاند.

۶۲۲۴. عنه عليه السلام: إِنَّمَا الدُّنْيَا كَالسُّمِّ يَأْكُلُهُ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ^۵.

۶۲۲۴. امام علی علیه السلام: دنیا مانند زهر است؛ کسی آن را می خورد که نمی شناسدش.

۱. الکهف: ۴۵. ۲. تنبيه الخواطر: ۱/۱۴۸.

۳. تنبيه الخواطر: ۱/۱۲۸. ۴. بحار الأنوار: ۷۳/۱۰۵/۱۰۱.

۵. بحار الأنوار: ۷۳/۸۸/۵۶.

۶۲۲۵. عنه علیه السلام: إِنَّمَا الدُّنْيَا شَرْكَ وَقَعَ فِيهِ مَنْ لَا يَعْرِفُهُ^۱.

۶۲۲۵. امام علی علیه السلام: همانا دنیا دامی است که بی خبران در آن می افتند.

۶۲۲۶. عنه علیه السلام: مَثَلُ الدُّنْيَا كَظُلُّكَ؛ إِنْ وَقَفْتَ وَقَفَ، وَإِنْ طَلَبْتَهُ بَعُدَ^۲.

۶۲۲۶. امام علی علیه السلام: دنیا همانند سایه توست که اگر بایستی می ایستد و اگر دنبالش روی دور می شود.

۶۲۲۷. الإمام الباقر علیه السلام: لَمَّا تَجَهَّزَ الْحُسَيْنُ علیه السلام إِلَى الْكُوفَةِ أَتَاهُ ابْنُ عَبَّاسٍ فَنَاشَدَهُ اللَّهُ وَالرَّجِمَ أَنْ يَكُونَ هُوَ الْمَقْتُولَ بِالطُّفِّ، فَقَالَ علیه السلام: أَنَا أَعْرِفُ بِمَصْرَعِي مِنْكَ، وَمَا وَكُدِي مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا فِرَاقُهَا، أَلَا أَخْبِرُكَ يَا بَنَ عَبَّاسٍ بِحَدِيثِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام وَالْدُّنْيَا؟ ...

۶۲۲۷. امام باقر علیه السلام: چون حسین علیه السلام برای رفتن به کوفه آماده شد، ابن عباس خدمت آن حضرت رسید و او را به خدا و حق خویشاوندی سوگند داد که به این سفر نرود تا مبادا در طُف (کربلا) کشته شود. حضرت علیه السلام فرمود: من به قتلگاه خود از تو آگاهترم و من از دنیا، جز مفارقت آن را نمی خواهم. ای پسر عباس! آیا داستان امیر مؤمنان علیه السلام و دنیا را برایت نگویم؟ ...

حَدَّثَنِي أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: إِنِّي كُنْتُ بِفَدَاكَ فِي بَعْضِ حَيْطَانِهَا، وَقَدْ صَارَتْ لِفَاطِمَةَ علیها السلام قَالَ: فَإِذَا أَنَا بِأَمْرَأَةٍ قَدْ قَحَمْتُ عَلَيَّ وَفِي يَدِي مِسْحَاةٌ وَأَنَا أَعْمَلُ بِهَا، فَلَمَّا نَظَرْتُ إِلَيْهَا طَارَ قَلْبِي مِمَّا تَدَاخَلَنِي مِنْ جَمَالِهَا فَشَبَّهْتُهَا بِبُثَيْنَةَ بِنْتِ عَامِرِ الْجُمَحِيِّ، وَكَانَتْ مِنْ أَجْمَلِ نِسَاءِ قُرَيْشٍ، فَقَالَتْ: يَا بَنَ أَبِي طَالِبٍ، هَلْ لَكَ أَنْ تَتَزَوَّجَ بِي فَأُغْنِيكَ عَنْ هَذِهِ الْمِسْحَاةِ، وَأَدُلَّكَ عَلَى خَزَائِنِ الْأَرْضِ فَيَكُونَ لَكَ

امیر مؤمنان، صلوات الله علیه، برایم نقل کرد: من در یکی از باغهای فدک، که به فاطمه علیها السلام رسیده بود، با بیل مشغول کار بودم که ناگهان زنی وارد شد. چون به او نگاه کردم از زیبایی او قلبم از جا کنده شد. او را شبیه بُثینه دختر عامر جُمَحی، که از زیباترین زنان قریش بود، دیدم. آن زن به من گفت: ای پسر ابو طالب! دوست داری با من ازدواج کنی تا تو را از این بیل بی نیاز گردانم و به گنجینه های زمین راهنمایی ات کنم که تا زنده هستی خودت و

۱. غرر الحکم: ۳۸۶۵.

۲. غرر الحکم: ۹۸۱۸.

الْمُلْكُ مَا بَقِيَتْ وَلَعَقِبِكَ مِنْ بَعْدِكَ ؟

فَقَالَ لَهَا ﷺ : مَنْ أَنْتِ حَتَّى أخطُبُكَ مِنْ أَهْلِكَ ؟ فَقَالَتْ : أَنَا الدُّنْيَا . قَالَ : قُلْتُ لَهَا : فَارْجِعِي وَاطْلُبِي زَوْجاً غَيْرِي وَأَقْبِلْتُ عَلَيَّ مِسْحَاتِي وَأَنْشَأْتُ أَقُولُ :

لَقَدْ خَابَ مَنْ غَرَّتْهُ دُنْيَا دُنْيَةٍ

وَمَا هِيَ إِلَّا غَرَّتْ قُرُونًا بِنَائِلِ

أَتَيْنَا عَلَى زِيِّ الْمَرْزُوقِ بُيُوتَهُ

وَزِينَتُهَا فِي مِثْلِ تِلْكَ السَّمَائِلِ

فَقُلْتُ لَهَا : غُرِّي سِوَايَ ، فَبَاتَنِي

غُرُوفٌ عَنِ الدُّنْيَا وَلَسْتُ بِجَاهِلِ

وَمَا أَنَا وَالِدُنْيَا ؟ فَإِنْ مُحَمَّدًا

أَجَلٌ صَرِيحاً بَيْنَ تِلْكَ الْجَنَادِلِ

وَهَبَهَا أَتَيْنِي بِالْكُتُوزِ وَدُرِّهَا

وَأَمْوَالِ قَارُونَ وَمُلْكِ الْقِبَانِلِ

أَلَيْسَ جَمِيعاً لِلْفَنَاءِ مَصِيرُهَا

وَيَطْلُبُ مِنْ خُرَائِنِهَا بِالطَّوَانِلِ

فَفَرَّرِي سِوَايَ ، إِنِّي غَيْرُ رَاغِبِ

بِمَا فِيكَ مِنْ مُلْكٍ وَعِزٍّ وَنَائِلِ

فَقَدْ قَتَمْتُ نَفْسِي بِمَا قَدْ رُزِقْتُهُ

فَتَأْتِيكَ بِأُتَاكِ دُنْيَا وَأَهْلُ الْغَوَائِلِ

باز ماندگانت پادشاهی کنید؟ علیؑ به او گفت: تو کیستی تا تو را از خانواده‌ات خواستگاری کنم؟ زن گفت: من دنیایم. امیر مؤمنانؑ فرمود: به او گفتم برو و کسی دیگر را پیدا کن و سپس بیل خود را برداشتم و با خود این ابیات را برخواندم:

کسی که دنیای دون فریش داد، تیر امیدش به سنگ خورد.

و دنیا اگر امت‌هایی را بفریبد، چیزی به آنان نمی‌بخشد. دنیا در چهره زیبای بئینه نزد ما آمد

و جمالش بسان همو می‌نمود.

پس او را گفتم: کسی دیگر را بفریب که من

از دنیا روی گردانده‌ام و نادان نیستم مرا چه به دنیا؛ زیرا که محمد

در میان آن صخره‌ها بر زمین افتاد

گیرم که دنیا گنجها و مرواریدهای خود

و داراییهای قارون و ملک قبايل را به من دهد

آیا نه این است که همه اینها از بین رفتنی هستند

و از گنجوران آنها خواسته می‌شود که بخشش کنند؟

پس، کسی جز من را بفریب که مرا به

ملک و عزت و بخشش تو رغبتی نباشد

نفس من به آنچه روزی‌ام شده قانع است

ای دنیا! برو کار خویش با غائله جویان پی گیر

فَبَإِنِّي أَخَافُ اللَّهَ يَوْمَ لِقَائِهِ

من از خداوند، به روز دیدار، می ترسم

وَأَخْشَى عَذَاباً دَائِماً غَيْرَ زَائِلٍ^۱

و از عذاب همیشگی و پایدار بیمناکم.^۱

۶۲۲۸. الإمام الصادق عليه السلام: الدنيا بِمَنْزِلَةِ صُورَةٍ

۶۲۲۸. امام صادق عليه السلام: دنیا به منزله تصویری

رَأْسُهَا الْكِبَرُ، وَعَيْنُهَا الْحِرْصُ، وَأُذُنُهَا

است که سر آن تکبر است و چشمش

الطَّمَعُ، وَلِسَانُهَا الرِّيَاءُ، وَيَدُهَا الشَّهْوَةُ،

آزمندی و گوشش طمع و زبانش ریا و

وَرَجْلُهَا الْعُجْبُ، وَقَلْبُهَا الْغَفْلَةُ، وَلَوْنُهَا

دستش شهوت و پایش خودپسندی و

الْفَنَاءُ، وَحَاصِلُهَا الزَّوَالُ^۲.

قلبش غفلت و رنگش فنا و حاصلش

نابودی.

۶۲۲۹. الإمام الكاظم عليه السلام: مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ الْحَيَّةِ؛

۶۲۲۹. امام کاظم عليه السلام: دنیا به مار می ماند که پوستی

مَسْهُهَا لَيِّنٌ وَفِي جَوْفِهَا السُّمُّ الْقَاتِلُ،

نرم دارد اما درونش زهری کشنده است.

يَحْذَرُهَا الرِّجَالُ ذَوُو الْعُقُولِ، وَيَهْوِي إِلَيْهَا

مردمان خردمند از آن حذر می کنند و

الصَّبِيانُ بِأَيْدِيهِمْ^۳.

کودکان دستهای خود را به سوی آن دراز

۶۲۳۰. عنه عليه السلام: مَثَلُ الدُّنْيَا مَثَلُ مَاءِ الْبَحْرِ؛ كَلَّمَا

می کنند.

شَرِبَ مِنْهُ الْعَطْشَانُ أَزْدَادَ عَطَشًا حَتَّى

۶۲۳۰. امام کاظم عليه السلام: دنیا به آب دریا می ماند که هر

يَقْتُلُهُ^۵.

چه تشنه از آن بنوشد، تشنه تر می شود تا

سرانجام او را می کشد.

۱. بحار الأنوار: ۷۷/۳۶۲/۷۵.

۲. وفي نهج الكيدري عند شرح قول أمير المؤمنين عليه السلام لهمام في وصف المتقين: أَرَادَتْهُمْ الدُّنْيَا وَلَمْ يُرِيدُواها.

نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۳ وفيها «أَرَادَتْهُمْ الدُّنْيَا فَلَمْ يُرِيدُواها».

قال: مِنْ مَكاشِفَاتِ أمير المؤمنين عليه السلام ما رواه الصادق عن آبائه عليه السلام: - وساق الحديث قريباً مما مر - ثم قال: فهذا معنى قوله عليه السلام: أَرَادَتْهُمْ الدُّنْيَا وَلَمْ يُرِيدُواها. بحار الأنوار: ۴۷/۸۳/۷۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۰۰/۱۰۵/۷۳.

۴. بحار الأنوار: ۱/۳۱۱/۷۸. ۵. تحف العقول: ۳۹۶.

۱. در نهج البلاغة کیدری آن جا که شرح این سخن امیرمؤمنان عليه السلام به همام، در توصیف پرهیزگاران که «دنيا آنان را خواست، اما آنان دنیا را نخواستند» می پردازد، می گوید: از جمله مکاشفات امیرمؤمنان عليه السلام روایتی است که امام صادق عليه السلام از پدرانش نقل می کنند.

شارح، آن حدیث را نزدیک به حدیثی که گذشت، نقل می کند و سپس می گوید: این است معنای این سخن امام علی عليه السلام: «دنيا آنان را خواست، اما آنان دنیا را نخواستند».

۶۲۳۱. عنه عليه السلام: تَمَثَّلَتِ الدُّنْيَا لِلْمَسِيحِ عليه السلام فِي صُورَةِ امْرَأَةٍ زُرْقَاءَ، فَقَالَ لَهَا: كَمْ تَزَوَّجْتِ؟ فَقَالَتْ: كَثِيرًا، قَالَ: فَكُلُّ طَلَّقِكَ؟ قَالَتْ: لَا، بَلْ كُلًّا قَتَلْتُ، قَالَ الْمَسِيحُ عليه السلام: فَوَيْحٌ لَأَزْوَاجِكِ الْبَاقِينَ، كَيْفَ لَا يَعْتَبِرُونَ بِالْمَاضِينَ؟^۱

۱۲۵۹

مَثَلُ أَهْلِ الدُّنْيَا

۶۲۳۲. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: إِنَّمَا مَثَلُ صَاحِبِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ الْمَاشِي فِي الْمَاءِ، هَلْ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَمْشِيَ فِي الْمَاءِ، إِلَّا وَتَبَتْلُ قَدَمَاهُ؟^۲

۶۲۳۳. بحار الأنوار: قِيلَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله: كَيْفَ يَكُونُ الرَّجُلُ فِي الدُّنْيَا؟ قَالَ: كَمَا تَمُرُّ الْقَافِلَةُ. قِيلَ: فَكَمْ الْقَرَارُ فِيهَا؟ قَالَ: كَقَدْرِ الْمُتَخَلِّفِ عَنِ الْقَافِلَةِ. قِيلَ: فَكَمْ مَا بَيْنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؟ قَالَ: غَمُضَةٌ عَيْنٍ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ﴾^{۳، ۴}

۶۲۳۴. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا كَزَكَبٍ، بَيْنَمَا هُمْ حَلُّوا إِذْ صَاحَ سَائِقُهُمْ فَارْتَحَلُوا.^۵

۶۲۳۱. امام کاظم عليه السلام: دنیا به صورت زنی چشم آبی در برابر مسیح عليه السلام مجسم شد. به او فرمود: چند شوهر کرده‌ای؟ گفت: زیاد. مسیح عليه السلام فرمود: همه آنها تو را طلاق دادند؟ دنیا گفت: نه، بلکه همه را کشتم. مسیح عليه السلام فرمود: پس، وای بر شوهران باقیمانده تو؛ چگونه از گذشتگان عبرت نمی‌گیرند؟

۱۲۵۹

مَثَلِ أَهْلِ الدُّنْيَا

۶۲۳۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: همانا مثل دنیا دار مثل کسی است که در آب راه می‌رود؛ آیا می‌تواند در آب راه رود و پاهایش تر نشود؟

۶۲۳۳. بحار الأنوار: به رسول خدا صلى الله عليه وآله عرض شد: آدمی در دنیا چگونه است؟ فرمود: مانند کاروانی که می‌گذرد. عرض شد: چقدر در آن می‌ماند؟ فرمود: به اندازه کسی که از کاروان عقب مانده است. عرض شد: فاصله میان دنیا و آخرت چقدر است؟ فرمود: یک چشم برهم زدن. خداوند عزوجل می‌فرماید: «روزی که آنچه را وعده داده شده‌اند می‌بینند می‌پندارند که [در دنیا] جز ساعتی از روز را نپاییده‌اند».

۶۲۳۴. امام علی عليه السلام: همانا اهل دنیا مانند کاروانی هستند که در منزلی فرود آمده باشند و ناگاه قافله سالار بانگ رحیل زند و آنان کوچ کنند.

۱. بحار الأنوار: ۱/۳۱۱/۷۸. ۲. تنبيه الخواطر: ۱/۴۸.

۳. الأحقاف: ۳۵. ۴. بحار الأنوار: ۱۱۰/۱۲۲/۷۳.

۵. بحار الأنوار: ۷۱/۱۳/۷۸.

۶۲۳۵. عنه علیه السلام: أَهْلُ الدُّنْيَا كَرَكِبٍ يُسَارُّ بِهِمْ وَهُمْ نِيَامٌ.^۱

۶۲۳۵. امام علی علیه السلام: مردم دنیا چون کاروانی هستند که در حال خواب به پیش برده می شوند.

۶۲۳۶. عنه علیه السلام: إِنَّمَا مَثَلُكُمْ وَمَثَلُهَا كَسَفَرٍ سَلَكَوْا سَبِيلًا فَكَأَنَّهُمْ قَدْ قَطَعُوهُ، وَأَمُّوْا عَلَمًا فَكَأَنَّهُمْ قَدْ بَلَغُوهُ.^۲

۶۲۳۶. امام علی علیه السلام: حکایت شما و دنیا همچون حکایت مسافرانی است که در راهی می روند و گویی راه را به آخر رسانده اند و آهنگ رسیدن به علامت و نشانه ای می کنند و گویی به آن رسیده اند.

۶۲۳۷. عنه علیه السلام: إِنَّ الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِدَارٍ قَرَارٍ وَلَا مَحَلٍّ إِقَامَةٍ، إِنَّمَا أَنْتُمْ فِيهَا كَرَكِبٍ عَرَّسُوا وَارْتَاخُوا، ثُمَّ اسْتَقَلُّوا فَغَدَّوْا وَرَاخُوا، دَخَلُوهَا خِفَافًا وَارْتَحَلُّوا عَنْهَا ثِقَالًا، فَلَمْ يَجِدُوا عَنْهَا نُزُوعًا، وَلَا إِلَى مَا تَرَكُوا بِهَا رُجُوعًا.^۳

۶۲۳۷. امام علی علیه السلام: همانا دنیا نه سرای آرام گرفتن است و نه جای ماندن. شما در دنیا به کاروانیانی می مانید که در منزلی اُتراق کنند و دمی بیاسایند و سپس بکوچند و شب و روز راه پویند. سبک بار به آن جا (دنیا) درآمدند و سنگین بار از آن کوچیدند و در منزلی که از آن دور شدند، دیگر فرود نیابند و به آن جا که ترکش کرده اند دیگر باز نگردند.

۶۲۳۸. عنه علیه السلام: إِيَّاكَ أَنْ تَغْتَرَّ بِمَا تَرَى مِنْ إِخْلَادِ أَهْلِهَا إِلَيْهَا وَتَكَالِبِهِمْ عَلَيْهَا، فَإِنَّهُمْ كِلَابٌ عَاوِيَةٌ، وَسِبَاعٌ ضَارِيَةٌ، يَهْرُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ، يَأْكُلُ غَزِيرُهَا ذَلِيلَهَا، وَيَقْهَرُ كَبِيرُهَا صَغِيرَهَا، نَعَمٌ مُعَقَّلَةٌ، وَأُخْرَى مُهْمَلَةٌ، قَدْ أَضَلَّتْ عُقُولَهَا وَرَكِبَتْ مَجْهُولَهَا.^۴

۶۲۳۸. امام علی علیه السلام: مبادا از این که می بینی دنیا پرستان به دنیا رو کرده اند و آزمندانه به جان دنیا افتاده اند، فریب بخوری؛ زیرا آنان [مانند] سگانی پارس کننده و درندگانی وحشی هستند که برای یکدیگر خرناس می کشند، قدرتمندان، ناتوانان را فرو می بلعند و بالادستان، زیردستان را مغلوب خود می سازند، چارپایانی هستند که گروهی دریندند و شماری یله و رها، و خردهای خویش را از دست داده اند و بیراهه می روند.

۶۲۳۹. عنه علیه السلام: أَقْبِلُوا عَلَى حَقِيقَةٍ قَدْ افْتَضَحُوا بِأَكْلِهَا، وَاصْطَلَحُوا عَلَى حُبِّهَا.^۵

۶۲۳۹. امام علی علیه السلام: به مرداری روی آوردند که با خوردن آن رسوا شدند و بر سر دوستی و عشق به آن، با یکدیگر سازش کردند.

۶۲۴۰. عنه علیه السلام: أَوَّلُهُمْ قَائِدٌ لِآخِرِهِمْ، وَآخِرُهُمْ

۶۲۴۰. امام علی علیه السلام: اولین آنها پیشوای آخرین شان

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۶۴. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۹۹.

۳. بحار الأنوار: ۷۶/۱۸/۷۸. ۴. بحار الأنوار: ۱۱۱/۱۲۳/۷۳.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۹.

مُقْتَدٍ بِأَوَّلِهِمْ، يَتَنَافَسُونَ فِي دُنْيَا دَنِيَّةٍ،
وَيَتَكَالَبُونَ عَلَى حِيْفَةٍ مُرِيحَةٍ^۱.

۱۲۶۰

مَثَلُ الْإِنْسَانِ وَالْدُّنْيَا

۶۲۳۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَا لِي وَالْدُّنْيَا؟! إِنَّمَا مَثَلِي
وَمَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رَاكِبٍ مَرَّ لِقَلِيلٍ لَوَلَّهِ فِي
ظِلِّ شَجَرَةٍ فِي يَوْمٍ صَيْفٍ ثُمَّ رَاحَ
وَتَرَكَهَا^۲.

۶۲۳۲. بحار الأنوار: دَخَلَ عُمَرُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ
وَهُوَ عَلَى حَصِيرٍ قَدْ أَثَرَ فِي جَنْبِهِ فَقَالَ: يَا
نَبِيَّ اللَّهِ، لَوْ اتَّخَذْتَ فِرَاشًا أَوْ ثَرَمَةً! فَقَالَ:
مَا لِي وَالْدُّنْيَا؟! مَا مَثَلِي وَمَثَلُ الدُّنْيَا إِلَّا
كَرَاكِبٍ سَارَ فِي يَوْمٍ صَائِفٍ فَاسْتَظَلَّ
تَحْتَ شَجَرَةٍ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ ثُمَّ رَاحَ
وَتَرَكَهَا^۳.

۱۲۶۱

مَثَلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا

۶۲۳۳. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: إِنَّمَا مَثَلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا
كَمَثَلِ قَوْمٍ سَفَرُوا بِبِهِمْ مَنْزِلٌ جَدِيدٌ فَأَمُّوا
مَنْزِلًا خَصِيْبًا وَجَنَابًا مُرِيْعًا، فَاحْتَمَلُوا

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۱. ۲. بحار الأنوار: ۷۳/۱۱۹/۱۱۰.

۳. بحار الأنوار: ۷۳/۱۲۳/۱۱۲.

است و آخرین شان به اولین شان اقتدا
می کند. بر سر دنیای دون با یکدیگر رقابت
می کنند و بر سر مرداری گنبدیده، به جان
هم می افتند.

۱۲۶۰

حکایت انسان و دنیا

۶۲۳۱. پیامبر خدا ﷺ: مرا با دنیا چه کار؟! همانا
حکایت من و دنیا حکایت مسافری است
که در یک روز تابستانی برای خواب
نیمروز در سایه درختی فرود می آید و
سپس آن جا را ترک می کند و می رود.

۶۲۳۲. بحار الأنوار: عمر بر رسول خدا ﷺ وارد
شد، دید پیامبر بر بوریاپی خفته و بر
پهلوی آن حضرت رد انداخته است؛
عرض کرد: ای پیامبر خدا! خوب است
فرش نرمتری تهیه کنید! پیامبر ﷺ فرمود:
مرا با دنیا چه کار؟! حکایت من و دنیا
حکایت مسافری است که در یک روز
تابستانی ساعتی از روز را در سایه درختی
فرود می آید و سپس آن جا را ترک می کند و
می رود.

۱۲۶۱

مَثَلُ كَسِيٍّ كَذَبَ الدُّنْيَا

۶۲۳۳. إِمَامُ عَلِيٍّ ﷺ: دَاسْتَانِ آن كَسِ كَذَبَ الدُّنْيَا
أَزْمُودَه، هَمْچُونِ حَكَایَتِ گُروهِ مَسَافِرَانِ
اَسْتِ كَه فِرُودِ آمَدَنِ دَر مَنزَلِی خَشَكِ وَ
بِی آبِ وَ عِلْفِ رَا خُوشِ نَدَارَنَدِ وَ بَرَأَنَدِ تَا

وَعِشَاءَ الطَّرِيقِ، وَفِرَاقَ الصَّدِيقِ، وَخُشُونَةَ
السَّفَرِ، وَجُشُوبَةَ الْمَطْعَمِ، لِيَأْتُوا سَعَةً
دَارِهِمْ وَمَنْزِلَ قَرَارِهِمْ.^۱

۱۲۶۲

دَارُ مَتَاعٍ

الكتاب:

﴿قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ لِمَنِ اتَّقَى وَلَا
تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾.^۲

﴿اللَّهُ يَسْطُرُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَفَرِحُوا بِالْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ﴾.^۳

﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا وَمَا
عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَى أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾.^۴

الحديث:

۶۲۲۲. رسول الله ﷺ: ما الدنيا في الآخرة إلا مثل
ما يجعل أحدكم إصبعه في اليمِّ فليَنْظُرْ بِمِ
يَرْجِعُ.^۵

۶۲۲۵. الإمام علي عليه السلام: هل هي إلا كَلْعَقَةِ الْآكِلِ،
وَمَذَقَةِ الشَّارِبِ، وَخَفَقَةِ الْوَسْطَانِ؟^۶

۶۲۲۶. عنه عليه السلام: هَوْنٌ عَلَيْكَ، فَإِنَّ الْأَمْرَ قَرِيبٌ،

به جایی پُسر نعمت و سرسبز و خرم
فرود آیند؛ از این رو، دشواری راه و فراق
یار و سختی سفر و ناگواری خوراک را
تحمل می کنند، تا به سرای وسیع و دلباز و
منزل آسوده خود در آیند.

۱۲۶۲

سرای برخورداری محدود

قرآن:

«بگو: کالای دنیا اندک است و آخرت برای
پرهیزگاران بهتر است و به شما حتی به اندازه
رشته ای که در میان هسته خرماست ستم نمی شود».

«خدا هر که را خواهد روزی بسیار دهد یا روزی
اندک. و مردم به زندگی دنیا خشنودند، حال آن که
زندگی دنیا در برابر زندگی آخرت جز کالایی اندک
نیست».

«چیزهایی که به شما داده شده است، برخورداری و
آرایش این زندگی دنیوی است. حال آن که آنچه نزد
خداست بهتر و ماندنی تر است. آیا تعقل نمی کنید؟».

حدیث:

۶۲۲۲. پیامبر خدا ﷺ: دنیا در برابر آخرت نیست
مگر مانند این که یکی از شما انگشتش را
در دریا فرو برد. پس بنگرد که چه چیز با
خود می آورد.

۶۲۲۵. امام علی عليه السلام: آیا دنیا چیزی جز بمانند
انگشت لیسیدن خورنده و قورت دادن آب
دهان نوشنده و چسرتی است که خواب
آلوده می زند؟

۶۲۲۶. امام علی عليه السلام: بسر خود آسان گیر؛ زیرا

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱. ۲. النساء: ۷۷.

۳. الرعد: ۲۶. ۴. القصص: ۶۰.

۵. بحار الأنوار: ۱۱۰/۱۱۹/۷۳.

۶. تنبيه الخواطر: ۴۱/۲.

والإصطحاب قليل، والمقام يسير.^۱

۶۲۳۷. عنه عليه السلام: كُلُّ فَاِنٍ يَسِيرُ.^۲

۶۲۳۸. عنه عليه السلام: الدنیا مُنْتَقِلَةٌ فَانِيَةٌ، إِنْ بَقِيَتْ لَكَ لَمْ تَبَقْ لَهَا.^۳

۱۲۶۳

الدُّنْيَا قَنْطَرَةٌ

۶۲۳۹. رسولُ الله صلى الله عليه وآله: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ كَأَنَّكَ عَابِرُ سَبِيلٍ، وَعُدَّ نَفْسَكَ فِي أَصْحَابِ الْقُبُورِ.^۴

۶۲۵۰. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: عَجِبْتُ لِعَامِرِ الدُّنْيَا دَارِ الْفَنَاءِ وَهُوَ نَازِلُ دَارِ الْبَقَاءِ!^۵

۶۲۵۱. عنه عليه السلام: كُونُوا كَالسَّابِقِينَ قَبْلَكُمْ وَالْمَاضِينَ أَمَامَكُمْ، قَوِّضُوا مِنَ الدُّنْيَا تَقْوِيضَ الرَّاحِلِ، وَطَوَّؤُهَا طَيَّ الْمَنَازِلِ.^۶

۶۲۵۲. عنه عليه السلام: فِي مُنَاجَاتِهِ -: إِلَهِي كَيْفَ يُنْتَهَجُ فِي دَارِ حُفْرَتِ لَنَا فِيهَا حَفَائِرُ صَرَغَتْهَا... إِلَهِي فَإِلَيْكَ نَلْتَجِي مِنْ مَكَائِدِ خُدَعَتِهَا، وَبِكَ نَسْتَعِينُ عَلَى عُبُورِ قَنْطَرَتِهَا.^۷

بزودی می‌روی، و همنشینی [با دنیا] اندک است و درنگ [در دنیا] کوتاه.

۶۲۳۷. امام علی علیه السلام: هر چیز فناپذیر، اندک است.

۶۲۳۸. امام علی علیه السلام: دنیا رفتنی و نابود شدنی است؛ اگر آن برای تو بماند تو برای آن نمی‌مانی.

۱۲۶۳

دنیا پُل است

۶۲۳۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: در دنیا چنان سر کن که گویی غریبی، یا رهگذری؛ و خوشتن را از خفتگان در گورها بشمار.

۶۲۵۰. امام علی علیه السلام: در شگفتم از کسی که دنیا، این سرای فنا را آباد می‌کند، در حالی که در سرای بقا فرو می‌آید!

۶۲۵۱. امام علی علیه السلام: همچون کسانی باشید که پیش از شما رفتند و کسانی که پیش روی شما مُردند؛ آنان چون مسافرانی که خیمه خویش را برمی‌کنند، خیمه خود را از دنیا برکنند و همچنان که منزلها [ی سفر] پیموده می‌شود، آن را پیمودند و رفتند.

۶۲۵۲. امام علی علیه السلام: در مناجات خویش - گفت: الهی! چگونه می‌توان در سرای راه پیمود که در آن چاله‌هایی بر سر راه ما حفر شده که از پای در می‌آورد؟... الهی! از مکر و نیرنگهای دنیا به تو پناه می‌بریم و برای گذشتن از پُل دنیا از تو مدد می‌جویم.

۱. غرر الحکم: ۱۰۰۳۹. ۲. غرر الحکم: ۶۸۳۸.

۳. غرر الحکم: ۱۸۰۲. ۴. الأمالی للطوسی: ۸۱۹/۳۸۱.

۵. بحار الأنوار: ۱۰۷/۹۴/۷۸.

۶. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

۷. بحار الأنوار: ۱۴/۱۰۴/۹۴.

۶۲۵۳. عیسیٰ ﷺ: إِنَّمَا الدُّنْيَا قَنْطَرَةٌ، فَاعْبُرُوهَا وَلَا تَعْمُرُوهَا.^۱

۶۲۵۳. عیسیٰ ﷺ: دنیا پُلّی بیش نیست؛ پس، از آن بگذرید و آبادش مکنید.

۱۲۶۳

الدُّنْيَا دَارٌ مَمَرٌ

الکتاب:

«يَا قَوْمِ إِنَّمَا هِذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ»^۲.

الحديث:

۶۲۵۲. تنبيه الخواطر: رُوِيَ أَنَّ جَبْرئِيلَ ﷺ قَالَ لِنُوحٍ ﷺ: يَا أَطْوَلَ الْأَنْبِيَاءِ عُمرًا، كَيْفَ وَجَدْتَ الدُّنْيَا؟ قَالَ: كَدَارٍ لَهَا بَابَانِ دَخَلْتُ مِنْ أَحَدِهِمَا وَخَرَجْتُ مِنَ الْآخَرِ.^۳

۶۲۵۵. رسول الله ﷺ: الدُّنْيَا دَارٌ مَن لَّا دَارَ لَهُ، وَمَالٌ مَّن لَّا مَالَ لَهُ، لَهَا يَجْمَعُ مَن لَّا عَقْلَ لَهُ، وَعَلَيْهَا يُعَادِي مَن لَّا عِلْمَ لَهُ، وَعَلَيْهَا يَحْسُدُ مَن لَّا ثِقَّةَ لَهُ، وَلَهَا يَسْعَى مَن لَّا يَقِينَ لَهُ.^۴

۶۲۵۶. الإمام عليّ ﷺ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا الدُّنْيَا دَارٌ مَّجَازٍ وَالْآخِرَةُ دَارُ قَرَارٍ، فَخُذُوا مِنْ مَمَرِّكُمْ لِمَقَرِّكُمْ.^۵

۱۲۶۴

دنیا سرای گذر است

قرآن:

«ای قوم من! این زندگی دنیا کالایی بیش نیست و آخرت سرای بقاست».

حدیث:

۶۲۵۲. تنبيه الخواطر: روایت شده است که جبرئیل ﷺ به نوح ﷺ گفت: ای کهن سال‌ترین پیامبران! دنیا را چگونه دیدی؟ نوح گفت: همچون خانه‌ای دو در که از یک در وارد شدم و از در دیگر بیرون رفتم.

۶۲۵۵. پیامبر خدا ﷺ: دنیا سرای کسی است که سربایی ندارد و مال کسی است که مالی ندارد. کسی برای دنیا جمع می‌کند که خیرد ندارد و کسی بر سر آن به دشمنی بر می‌خیزد که از شناخت بی‌بهره است و کسی درباره آن حسادت می‌ورزد که [به خدا] اعتماد ندارد و کسی برای آن تلاش می‌کند که یقین ندارد.

۶۲۵۶. امام علیّ ﷺ: ای مردم! دنیا سرای گذر است و آخرت سرای ماندن. پس، از گذرگاه خود برای اقامتگاه خود [توشه] بگیرید.

۱. النخصال: ۹۵/۶۵. ۲. غافر: ۳۹.

۳. تنبيه الخواطر: ۱۳۱/۱. ۴. تنبيه الخواطر: ۱۳۰/۱.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۲۰۳.

۶۲۵۷. عنه عليه السلام: الدنيا دارٌ ممرٌ لا دارٌ مقرٌ، والناس فيها رجلان: رجلٌ باعَ فيها نفسه فأوبقها، ورجلٌ ابتاعَ نفسه فأعتقها.^۱

۶۲۵۸. عنه عليه السلام - فيما أوصى به ابنه الحسن عليه السلام:-
إِعلم يا بُنَيَّ أَنَّكَ إِنَّمَا خُلِقْتَ لِلْآخِرَةِ لَا لِلدُّنْيَا، وَلِلْفَنَاءِ لَا لِلْبَقَاءِ، وَلِلْمَوْتِ لَا لِلْحَيَاةِ، وَأَنَّكَ فِي قُلْعَةٍ وَدَارٍ بُلْعَةٍ وَطَرِيقٍ إِلَى الْآخِرَةِ.^۲

۶۲۵۹. عيسى عليه السلام: مَنْ ذَا الَّذِي يَبْنِي عَلَى مَوْجِ الْبَحْرِ دَاراً؟ تِلْكَمُ الدُّنْيَا فَلَا تَتَّخِذُوهَا قَرَاراً.^۳

(انظر: الدنيا: باب ۱۲۴۲)

۱۲۶۵

الدُّنْيَا سَاعَةٌ

۶۲۶۰. رسول الله صلى الله عليه وآله: الدنيا ساعةٌ فاجعلوها طاعةً.^۴

۶۲۶۱. الإمام علي عليه السلام: الدنيا كَيَوْمٍ مَضَى وَشَهْرٍ انقَضَى.^۵

۶۲۶۲. عنه عليه السلام: الدنيا أمدٌ، الْآخِرَةُ أَبَدٌ.^۶

۶۲۵۷. امام علی عليه السلام: دنیا سرای گذر است نه جای ماندن و مردم در آن دو دسته‌اند: کسی که در دنیا خود را فروخت و در نتیجه، خویشتن را نابود (زندانی) کرد و کسی که خود را خرید و در نتیجه، خویشتن را آزاد ساخت.

۶۲۵۸. امام علی عليه السلام - در وصیت به فرزندش حسن عليه السلام - فرمود: فرزندم! بدان که تو برای آخرت آفریده شده‌ای نه برای دنیا، و برای رفتن نه برای ماندن، و برای مُردن نه برای زنده ماندن و تو در منزلی هستی که از آن کوچ می‌کنی و در خانه‌ای هستی که چند روزی بیش در آن نمی‌پایی و در راه به سری آخرت هستی.

۶۲۵۹. مسیح عليه السلام: کیست که بر موج دریا خانه‌ای بسازد؟! این است حالت دنیا! پس آن را جای ماندن مگیرید.

۱۲۶۵

دنیا ساعتی است

۶۲۶۰. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: دنیا ساعتی بیش نیست، پس آن را در طاعت [خدا] بگذرانید.

۶۲۶۱. امام علی عليه السلام: دنیا مانند روزی است که گذشت و ماهی است که به سر آمد.

۶۲۶۲. امام علی عليه السلام: دنیا به سر آمدنی است، آخرت همیشگی است.

۶۲۶۳. امام علی عليه السلام: آنچه از دنیا هست، بزودی

۱. نهج البلاغة: الحكمة ۱۳۳.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱. ۳. بحار الأنوار: ۴۲/۳۲۶/۱۴.

۴. بحار الأنوار: ۲/۱۶۴/۷۷.

۵. غرر الحکم: ۱۲۰۵. ۶. غرر الحکم: ۴.

نخواهد بود، و آنچه از آخرت هست، همیشه خواهد بود. و هر آنچه آمدنی است، نزدیک است (آخرت بزودی فرا می‌رسد).

۶۲۶۲. امام کاظم علیه السلام: بر طاعت خدا صبر کن و در ترک معاصی خدا شکبیا باش؛ زیرا دنیا ساعتی بیش نیست. آنچه از دنیا سپری شده است، نه شادی‌اش را احساس کنی و نه غمش را؛ و آنچه هنوز نیامده است، نمی‌دانی که چه خواهد بود؟ پس بر ساعتی که در آنی شکبیا باش و شادمان.

۱۲۶۶

دنیا همچون حرکت سایه‌هاست

۶۲۶۵. امام علی علیه السلام: دنیا در نظر خردمندان چون حرکت سایه است؛ هنوز پهن نشده جمع می‌شود و دراز نشده، کوتاه می‌گردد.

۶۲۶۶. امام علی علیه السلام: مبادا آنچه فریفتگان را می‌فریبد شما را بفریبد؛ زیرا نعمتهای فریبنده [در دنیا] چون سایه‌ای است که تا زمان معینی پهن است.

۶۲۶۷. امام علی علیه السلام: دنیا چون سایه ابر است و مانند رویایی که آدمی در خواب می‌بیند.

۶۲۶۸. امام زین العابدین علیه السلام: هر آنچه در زیر این آفتاب است، از شرق و غرب عالم و از دریا

۶۲۶۳. عنه علیه السلام: کَانَ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الدُّنْيَا عَنْ قَلِيلٍ لَمْ يَكُنْ، وَكَانَ مَا هُوَ كَائِنٌ مِنَ الْآخِرَةِ لَمْ يَزَلْ، وَكُلُّ مَا هُوَ آتٍ قَرِيبٌ^۱.

۶۲۶۲. الإمامُ الكاظمُ علیه السلام: إِصْبِرْ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ، وَاصْبِرْ عَلَى مَعَاصِي اللَّهِ، فَإِنَّمَا الدُّنْيَا سَاعَةٌ، فَمَا مَضَىٰ مِنْهَا فَلَيْسَ تَجِدُ لَهُ سُرُورًا وَلَا حُزْنَ، وَمَا لَمْ يَأْتِ مِنْهَا فَلَيْسَ تَعْرِفُهُ، فَاصْبِرْ عَلَىٰ تِلْكَ السَّاعَةِ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا فَكَأَنَّكَ قَدْ اغْتَبَطْتَ^۲.

۱۲۶۶

الدُّنْيَا كَفَيَّ الظُّلَالِ

۶۲۶۵. الإمامُ عليٌّ علیه السلام: إِنَّهَا عِنْدَ ذَوِي الْعُقُولِ كَفَيَّ الظِّلُّ، بَيْنَا تَرَاهُ سَابِقًا حَتَّىٰ قَلَصَ، وَزَائِدًا حَتَّىٰ نَقَصَ^۳.

۶۲۶۶. عنه علیه السلام: فَلَا يَغُرُّكُمْ مَا أَصْبَحَ فِيهِ أَهْلُ الْقُرُورِ، فَإِنَّمَا هُوَ ظِلٌّ مَمْدُودٌ إِلَىٰ أَجَلٍ مَمْدُودٍ^۴.

۶۲۶۷. عنه علیه السلام: الدُّنْيَا ظِلُّ الْغَمَامِ وَحُلُمُ الْمَنَامِ^۵.

۶۲۶۸. الإمامُ زينُ العابدينَ علیه السلام: إِنَّ جَمِيعَ مَا طَلَعَتْ

۱. بحار الأنوار: ۷۸/۲۰/۷۹. ۲. تحف العقول: ۳۹۶.

۳. بحار الأنوار: ۷۳/۱۱۹/۱۱۰.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۸۹. ۵. غرر الحکم: ۱۹۶۰.

عَلَيْهِ الشَّمْسُ فِي مَشَارِقِ الْأَرْضِ
وَمَغَارِبِهَا، بَحْرِهَا، وَبَرِّهَا، وَسَهْلِهَا،
وَجَبَلِهَا، عِنْدَ وَلِيِّ مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَأَهْلِ
الْمَعْرِفَةِ بِحَقِّ اللَّهِ كَفَى الظَّلَالِ.^۱

۶۲۶۹. تَنْبِيهِ الْخَوَاطِر: كَانَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَثِيرًا
مَا يَتَمَثَّلُ فَيَقُولُ:

يَا أَهْلَ لَذَاتِ الدُّنْيَا لَا بَقَاءَ لَهَا

إِنَّ اغْتِرَارًا بِظِلِّ زَائِلٍ حَقٌّ^۲

۶۲۷۰. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَنْزَلَ الدُّنْيَا كَمَنْزِلِ نَزَلَتْهُ ثُمَّ
ارْتَحَلَتْ عَنْهُ، أَوْ كَمَالٍ وَجَدَتْهُ فِي مَنْامِكَ
فَاسْتَيْقَظَتْ وَلَيْسَ مَعَكَ مِنْهُ شَيْءٌ، إِنِّي
(إِنَّمَا) ضَرَبْتُ لَكَ هَذَا مَثَلًا لِأَنَّهَا عِنْدَ أَهْلِ
الْأَلْبِ وَالْعِلْمِ بِاللَّهِ كَفَى الظَّلَالِ.^۳

۶۲۷۱. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ الدُّنْيَا عِنْدَ الْعُلَمَاءِ مِثْلُ الظِّلِّ.^۴

(انظر) الموعظة: باب ۴۰۶۷.

و خشکی و از دشت و کوه، نزد دوستان خدا
و آنان که به حق خداوند معرفت دارند،
همچون حرکت سایه هاست.

۶۲۶۹. تَنْبِيهِ الْخَوَاطِر: حَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَسِيَارَ بِهِ
إِنَّ بَيْتَ شَعْرٍ تَمَثَّلَ مِثْلَ مِثْلٍ جَسْت:

ای اهل لذتهای دنیا! این لذتها را بقای نیست

دل بستن به سایه ای گذرا حماقت است.

۶۲۷۰. إِمَامُ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: دُنْيَا رَاحُونَ مِنْزَلِي بَدَانِ كِه دَر
آن فرود آمده ای و سپس از آن می کوچی؛
یا مانند مالی بدان که در عالم خواب
یافته ای و چون بیدار شوی خبری از آن
نیست. من این را به عنوان مَثَل برای
گفتم؛ زیرا دنیا در نظر خردمندان و
خداشناسان همانند جابه جا شدن
سایه هاست.

۶۲۷۱. إِمَامُ الْبَاقِرِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: دُنْيَا دَر نَظَرِ دَانِشْمَنْدَانِ مَانِدِ
سایه است.

۱۲۶۷

دُنْيَا، دِرْيَايِي ژَرْفِ اسْت

۶۲۷۲. إِمَامُ الْكَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَقَمَانُ بِهِ فَرْزَنْدَش فَرَمُود: ...
هَمَانَا دُنْيَا دِرْيَايِي ژَرْفِ اسْت. خَلْقِي بَسِيَار
دَر آن غَرَقَه گَشْتِه اَنْد؛ پَس بَايْدِ كِه كَشْتِي تُو
دَر اَيْنِ دِرْيَا، تَقْوَايِ خُدَا بَاشْد وَ بَار وَ بُنِه اَش
اِيْمَان وَ بَادِبَانَش تَوَكَّل وَ نَاخْدَايَش خِرَد

۱۲۶۷

الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ

۶۲۷۲. الْإِمَامُ الْكَاسِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ لَقَمَانَ قَالَ لِابْنِهِ: ... إِنَّ
الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ، قَدْ غَرِقَ فِيهَا عَالَمٌ كَثِيرٌ،
فَلْتَكُنْ سَفِينَتَكَ فِيهَا تَقْوَى اللَّهَ، وَحَسُوهَا

۱. بحار الأنوار: ۱/۳۰۶/۷۸. ۲. تنبيه الخواطر: ۶۹/۱.

۳. الكافي: ۱۶/۱۳۳/۲. ۴. بحار الأنوار: ۷۳/۱۲۶/۱۲۳.

الإيمانُ وشرائعها التوكلُ، وقِيَمُها العقلُ،
ودليلُها العلمُ، وسكَّانُها الصَّبْرُ.^۱

۶۲۷۳. قصص الأنبياء: - وفي رواية: - يا بُنَيَّ، إِنَّ
الدنيا بحرٌ، وقد غَرِقَ فيها جيلٌ كثيرٌ،
فلتَكُنْ سَفِينَتَكَ فيها تَقْوَى اللهَ تعالى،
ولِيَكُنْ جِسْرُكَ إيماناً بالله، وَلِيَكُنْ شِراعُها
التوكلُ، لَعَلَّكَ يا بُنَيَّ تَنْجُو وما أَظُنُّكَ
ناجياً!^۲

۶۲۷۴. بحار الأنوار: إِنَّ لِقمانَ الحَكِيمَ لَمَّا خَرَجَ مِنْ
بِلادِهِ نَزَلَ بِقَرِيَةٍ بِالموصلِ يُقالُ لَها كوماشُ
فلَمَّا ضاقَ بِها ذُرْعُهُ... أَغْلَقَ الأبوابَ
وَأَدخَلَ ابْنَهُ يَعْظُهُ فَقالَ: يا بُنَيَّ، إِنَّ الدنْيا
بحرٌ عميقٌ، هَلَكَ فيها ناسٌ كثيرٌ، تَرَوُّدُ
مِنْ عَمَلِها، وَاتَّخِذْ سَفِينَتَهُ حَشَوُها تَقْوَى
اللهِ، ثُمَّ ارْكَبِ الفُلَكَ تَنْجُو وَإِنِّي لَخائِفٌ أَنْ
لا تَنْجُو. يا بُنَيَّ، السَّفِينَةُ إيمانٌ، وَشِراعُها
التوكلُ، وَسَكَّانُها الصَّبْرُ، وَمَجاذِيفُها
الصومُ والصلاةُ والزكاةُ. يا بُنَيَّ، مَنْ رَكِبَ
البحرَ مِنْ غَيْرِ سَفِينَةٍ غَرِقَ.^۳

۶۲۷۵. لقمانُ ؑ - لابنِهِ وَهُوَ يَعْظُهُ - : يا بُنَيَّ، إِنَّ
الدنيا بحرٌ عميقٌ قد هَلَكَ فيها عالَمٌ كثيرٌ،
فاجْعَلْ سَفِينَتَكَ فيها الإيمانَ، واجْعَلْ

وراهنمایش دانش و سگانش شکیبایی.

۶۲۷۳. قصص الأنبياء: در روایتی [دیگر] آمده
است: فرزندان! دنیا دریایی است که
نسل‌های فراوانی در آن غرق گشته‌اند؛
پس باید که کشتی تو در آن دریا تقوای
خداوند متعال باشد و پل عبورت ایمان به
خدا و بادبان آن کشتی، توکل تا بلکه نجات
یابی. فرزندان! گو این که گمان نمی‌کنم
نجات یابی.

۶۲۷۴. بحار الأنوار: لقمان حکیم چون از
شهرهای خود خارج شد، در یکی از
روستاهای موصل به نام کوماش فرود
آمد. چون در آن جا طاقتش به سر آمد...
درهای خانه را [به روی خود] بست و
فرزندش را صدا زد و به موعظه او
پرداخت و گفت: فرزندان! دنیا دریایی
ژرف است، مردم بسیاری در آن از بین
رفته‌اند. از کار دنیا توشه بگیر و کشتی‌ای
فراهم آر که درونش تقوای خدا باشد آن
گاه بر آن نشین تا نجات یابی، گرچه
می‌ترسم باز هم نجات پیدا نکنی. فرزندان!
آن کشتی ایمان است و بادبانش توکل و
سگانش شکیبایی و پاروهایش روزه و
نماز و زکات. فرزندان! هر که بی‌کشتی به
دریا رود غرق شود.

۶۲۷۵. لقمان ؑ - در اندرز به فرزندش - فرمود:
فرزندان! دنیا دریای ژرفی است که خلق
بسیاری در آن از بین رفته‌اند؛ پس کشتی
خود را در این دریا ایمان قرار ده و بادبان

۱. الکافی: ۱/۱۶/۱۲. ۲. قصص الأنبياء: ۱۹۰/۲۳۸.

۳. بحار الأنوار: ۱۳/۴۲۷/۲۲.

آن را توکل و توشه‌ات را تقوای خدا؛ اگر نجات یافتی، به سبب لطف و رحمت خداوند است و اگر از بین رفتی، به سبب گناهان خودت می‌باشد.

۱۲۶۸

دنيا میهمان سراسر است

۶۲۷۶. پیامبر خدا ﷺ: ای مردم! هر که در دنیاست، میهمان است و آنچه دارند عاریت است. میهمان می‌رود و عاریه بازگردانده می‌شود.

۶۲۷۷. پیامبر خدا ﷺ: در دنیا میهمان باشید.

۶۲۷۸. امام علی علیه السلام: بندگان خدا! شما - و آنچه از این دنیا آرزو دارید - میهمانانی موقت

۶۲۷۹. امام صادق علیه السلام: ابوذر علیه السلام در سخنرانی خود می‌گفت: ای جویای دانایی! مبادا زن و فرزند و دارایی، تو را از خودت باز دارد. [باید به گونه‌ای باشی که] روز جدایی همچون میهمانی باشی که شب را با آنان به سر برده و صبح آنان را ترک کرده، نزد دیگران می‌روی.

۱۲۶۹

دنيا، سرایی فرو رفته در بلا

۶۲۸۰. پیامبر خدا ﷺ: ای مردم! این دنیا سرای اندوه است، نه سرای شادی، سرای پیچ در

سیراها التوکل، واجعل زادك فيها تقوى الله، فإن نجوت فبرحمة الله وإن هلكك فبذنوبك.^۱

۱۲۶۸

الدنيا مضيّف

۶۲۷۶. رسول الله ﷺ: أيها الناس، إن من في الدنيا ضيف، وما في أيديهم عارية، وإن الضيف مُرتجل، والعارية مردودة.^۲

۶۲۷۷. عنه ﷺ: كونوا في الدنيا أضيافاً.^۳

۶۲۷۸. الإمام علي عليه السلام: عباد الله! إنكم - وما تأملون من هذه الدنيا - أثوياء^۴ مؤجلون.^۵

۶۲۷۹. الإمام الصادق عليه السلام: كان أبو ذر عليه السلام يقول في خطبته: يا مبتغي العلم، لا يشغلك أهل ولا مال عن نفسك، أنت يوم تفارقهم كضيف يت فيهم ثم غدوت عنهم إلى غيرهم.^۶

۱۲۶۹

الدنيا دارٌ بالبلاء محفوفة

۶۲۸۰. رسول الله ﷺ: أيها الناس، هذه دارٌ ترح

۱. بحار الأنوار: ۱۳/۴۱۱/۲.

۲. بحار الأنوار: ۷۷/۱۸۷/۱۰.

۳. بحار الأنوار: ۷۳/۸۱/۴۳.

۴. الثوي: الضيف (القادمس المحيط: ۴/۳۱۰).

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۹.

۶. الكافي: ۲/۱۳۴/۱۸.

لا دَارَ قَرَحٍ، وَدَارُ التَّوَاءِ لَا دَارَ اسْتَوَاءٍ، فَمَنْ عَرَفَهَا لَمْ يَفْرَحْ لِرَجَاءٍ وَلَمْ يَحْزَنْ لِشَقَاءٍ.^۱

۶۲۸۱. الإمام علیؑ: دَارُ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوفَةٌ،

وَبِالْقَدْرِ مَعْرُوفَةٌ، لَا تَدُومُ أَحْوَالُهَا، وَلَا

يَسْلَمُ نَزَالُهَا، أَحْوَالٌ مُخْتَلِفَةٌ، تَارَاتُ

مُتَصَرِّقَةٌ، الْعَيْشُ فِيهَا مَذْمُومٌ، وَالْأَمَانُ مِنْهَا

مَعْدُومٌ.^۲

۶۲۸۲. عنهؑ: دَارُ حَرْبٍ وَسَلْبٍ، وَنَهَبٍ وَعَطَبٍ،

أَهْلُهَا عَلَى سَاقٍ وَسِيَاقٍ، وَلِحَاقٍ وَفِرَاقٍ،

قَدْ تَحَيَّرَتْ مَذَاهِبُهَا.^۳

۶۲۸۳. عنهؑ: إِنَّ الدُّنْيَا دَارُ خَبَالٍ وَوَبَالٍ، وَزَوَالٍ

وَانْتِقَالٍ، لَا تُسَاوِي لَذَائِهَا تَنْغِيصُهَا،

وَلَا تَنْفِي سُعُودَهَا بِنُحُوسِهَا، وَلَا يَقُومُ

صُعُودُهَا بِهُبُوطِهَا.^۴

۶۲۸۴. عنهؑ: الدُّنْيَا دَارُ الْغُرَبَاءِ وَمَوْطِنُ

الْأَشْقِيَاءِ.^۵

۶۲۸۵. عنهؑ: الدُّنْيَا دَارُ الْمَحَنِ.^۶

۶۲۸۶. عنهؑ: الدُّنْيَا مَلِيئَةٌ بِالْمَصَائِبِ طَارِقَةٍ

بِالْفَجَائِعِ وَالنَّوَائِبِ.^۷

پیچ است، نه سرای راست و مستقیم؛ هر که آن را شناخت، به هیچ امیدی شاد نگشت و برای هیچ سختی و رنجی غمناک نشد.

۶۲۸۱. امام علیؑ: [دنیا] سرایی فرو رفته در بلا

(گرفتاریها) و شناخته شده به بی وفایی

است، احوال آن نباید و ساکنان آن به

سلامت نرهند؛ حالاتش گوناگون و

نوبتهایش در حال تغییر است. زندگی در

آن نکوهیده است و امنیت و آسایش در آن

یافت نمی شود.

۶۲۸۲. امام علیؑ: دنیا، سرای جنگ و تاراج و

خرابی و هلاکت است. مردمش آماده

رفتن و یا رفتنی اند و در حال پیوستن [به

گذشتگان] و جداشدن [از بر جای

ماندگان]. راههایش گیج کننده و

حیرت زاست.

۶۲۸۳. امام علیؑ: همانا دنیا سرای رنج و

زحمت است و گذرا و رفتنی، نه نوشهایش

با نیشهایش برابری می کند و نه

خوشبختیهایش با شوربختیهایش، و نه

فرازهایش با فرودهایش.

۶۲۸۴. امام علیؑ: دنیا، سرای غریبان است و

سرزمین نگون بختان.

۶۲۸۵. امام علیؑ: دنیا سرای محنت هاست.

۶۲۸۶. امام علیؑ: دنیا آکنده از مصیبت ها و

پیشامدهای ناگوار است.

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۸۷/۷۷.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۶.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۱.

۴. غرر الحکم: ۳۴۸۰. ۵. غرر الحکم: ۱۲۰۶.

۶. غرر الحکم: ۴۰۹. ۷. غرر الحکم: ۱۷۲۴.

۶۲۸۷. عنه عليه السلام: أَقْرَبُ دَارٍ مِنْ سَخَطِ اللَّهِ، وَأَبْعَدُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ، فَغُضُّوا عَنْكُمْ - عِبَادَ اللَّهِ - غُمُومَهَا وَأَشْغَالَهَا لِمَا قَدْ أَيْقَنْتُمْ بِهِ مِنْ فِرَاقِهَا وَتَصَرُّفِ حَالَاتِهَا^۱.

۶۲۸۸. عنه عليه السلام: هِيَ دَارُ عُسْقُوبَةٍ وَزَوَالٍ وَفَنَاءٍ وَبَلَاءٍ، نَوْرُهَا ظُلْمَةٌ، وَعَيْشُهَا كَدَرٌ، وَغَنِيَّتُهَا فَقِيرٌ، وَصَحِيحُهَا سَقِيمٌ، وَعَزِيزُهَا ذَلِيلٌ^۲.

۱۲۷۰

عَدَمُ صَفَاءِ الدُّنْيَا لِأَحَدٍ

۶۲۸۹. الإمام علي عليه السلام: لَمْ يُصِبْ أَمْرٌ مِنْكُمْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَبْرَةٌ إِلَّا أَوْرَثَتْهُ عَيْبَةٌ، وَلَا يُصْبِحُ فِيهَا فِي جَنَاحِ آمِنٍ إِلَّا وَهُوَ يَخَافُ فِيهَا نُزُولَ جَائِحَةٍ أَوْ تَغْيِيرَ نِعْمَةٍ أَوْ زَوَالِ عَافِيَةٍ مَعَ أَنَّ الْمَوْتَ مِنْ وَرَاءِ ذَلِكَ^۳.

۶۲۹۰. عنه عليه السلام: أَشْهَدُ بِاللَّهِ، مَا تَنَالُونَ مِنَ الدُّنْيَا نِعْمَةً تَفَرِّحُونَ بِهَا إِلَّا بِفِرَاقِ أُخْرَى تَكْرَهُونَهَا^۴.

۶۲۹۱. عنه عليه السلام: مَعَ أَنَّ أَمْرًا لَمْ يَكُنْ مِنْهَا فِي حَبْرَةٍ إِلَّا أَعْقَبَتْهُ عَيْبَةٌ، وَلَمْ يَلْقَ مِنْ سَرَائِهَا بَطْنًا إِلَّا مَنَحَتْهُ مِنْ ضَرَائِهَا ظَهْرًا، وَلَمْ تُظَلِّ فِيهَا

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۱.

۲. بحار الأنوار: ۸۴/۲۲/۷۸. ۳. الکافی: ۱۹۴/۱۷۴/۸.

۴. الأمالي للطوسي: ۳۷۹/۲۱۶.

۶۲۸۷. امام علی عليه السلام: دنیا، نزدیکترین سرای است به خشم خدا و دورترین سرای از خشنودی خدا. پس ای بندگان خدا! از گرفتاریها و اندوههای آن چشم فروپوشید؛ چون از جداییها و دگرگونیهای آن نیک آگاهید.

۶۲۸۸. امام علی عليه السلام: دنیا، سرای کیفر و زوال و نیستی و گرفتاری است؛ روشنایی آن تاریکی است و خوشی آن مکدر و توانگر آن تهیدست و تندرستش بیمار و ارجمندش خوار.

۱۲۷۰

دنيا برای هیچ کس زلال و بی رنج نیست

۶۲۸۹. امام علی عليه السلام: هیچ یک از شما در این دنیا به شادی ای نرسید، جز آن که دنیا در پی آن او را گریان کرد و در زیر بال امن و آسایش شب را به صبح نرساند، مگر آن که از فرود آمدن بلایی سخت یا از دست شدن نعمتی یا از بین رفتن سلامت و عافیتی ترسان شد، و در پس همه اینها مرگ است.

۶۲۹۰. امام علی عليه السلام: خدا را گواه می گیرم که در این دنیا به نعمتی شاد کننده نمی رسید، مگر با از دست دادن نعمتی دیگر، که از دست دادنش را خوش ندارید.

۶۲۹۱. امام علی عليه السلام: هیچ کس از دنیا شادمانی ندید، جز این که دنیا در پی آن، به او اشک داد و از خوشیهای این دنیا به کسی نرسید،

دِيمَةً رَخَاءٍ إِلَّا هَتَنْتَ عَلَيْهِ مِزْنَهُ بِلَاءٍ.^۱

۶۲۹۲. عنه: مَعَ كُلِّ جُرْعَةٍ شَرَقٌ، وَفِي كُلِّ أَكْلَةٍ غَصَصٌ، لَا تَنَالُونَ مِنْهَا نِعْمَةً إِلَّا بِفِرَاقٍ أُخْرَى.^۲

۶۲۹۳. عنه: إِنَّ الدُّنْيَا مَعْكُوسَةٌ مَتَكُوسَةٌ، لَذَاتُهَا تَنْغِيصٌ، وَمَوَاهِبُهَا تَغْصِيصٌ، وَعَيْشُهَا عَنَاءٌ، وَبَقَاؤُهَا فَنَاءٌ، تَجْمَعُ بِطَالِبِهَا، وَتُرَدِّي رَاكِبِهَا، وَتَخُونُ الْوَائِقَ بِهَا، وَتَزَعِجُ الْمُطْمَئِنِّ إِلَيْهَا، وَإِنْ جَمَعَهَا إِلَى انْصِدَاعٍ، وَوَضَّلَهَا إِلَى انْقِطَاعٍ.^۳

۱۲۷۱

لَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا

الكتاب:

«تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَانِمٌ كَثِيرَةٌ».^۴
«مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَشْرَى حَتَّى يُنْخَنَ فِي الْأَرْضِ
تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ».^۵

الحديث:

۶۲۹۴. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ
وَيُبْغِضُ، وَلَا يُعْطِي الْآخِرَةَ إِلَّا لِمَنْ يُحِبُّ.

۱. بحار الأنوار: ۸۲/۹۷/۷۳.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۵.

۳. غرر الحکم: ۳۶۶۱. ۴. النساء: ۹۴.

۵. الأنفال: ۶۷.

جز آن که در پی آن رنجها و ناخوشیهایش را نصیب او کرد، باران فراخی و نعمت آن، کسی را نر نکرد، جز آن که ابر بلا و محنت بر او باریدن گرفت.

۶۲۹۲. امام علی: با هر جرعه آبی، [در گلویتان] آب جستنی است و در هر لقمه‌ای، گلوگیر شدنی. به هیچ نعمتی از آن نمی‌رسید، مگر با از دست دادن نعمتی دیگر.

۶۲۹۳. امام علی: همانا دنیا وارونه و وارزگونه است؛ خوشیهایش، تیرگی می‌آورد و بخششهایش اندوه زاست. زندگی در آن رنج است و بقایش، فنا. با جوینده خود، چموشی می‌کند و سوار خود را به هلاکت می‌افکند، به کسی که بر آن اعتماد کند، خیانت می‌ورزد و کسی را که در آن جا خوش کند، از خود دور می‌کند، جمعیت آن به پراکندگی می‌انجامد و پیوند آن به جدایی.

۱۲۷۱

فرزند دنیا نباشید

قرآن:

«شما برخوردار از زندگی دنیا را می‌جوید و حال آن که غنیمتهای بسیار نزد خداست».

«برای هیچ پیامبری نسرزد که [برای اخذ سربها از دشمنان] اسیر گیرد تا که در روی زمین بسیاری از آنان را بکشد. شما متاع این جهانی را می‌خواهید و خدا آخرت را می‌خواهد».

حدیث:

۶۲۹۴. پیامبر خدا ﷺ: خداوند دنیا را به دوست و دشمن می‌دهد، اما آخرت را فقط به کسی

می‌دهد که دوستش دارد. هریک از دنیا و آخرت را فرزندان است، شما از فرزندان آخرت باشید و از فرزندان دنیا مباشید.

۱۲۷۲

دنيا دست به دست می‌گردد

۶۲۹۵. پیامبر خدا ﷺ: دنیا [نوبتی است و دولت آن] دست به دست می‌گردد؛ اگر به سود تو باشد، گرچه ناتوان باشی، به تو می‌رسد و اگر به ضررت باشد، با قدرت و توان خود نمی‌توانی از خود دورش کنی.

۶۲۹۶. امام علی علیه السلام: دنیا [نوبتی است و دولت آن] دست به دست می‌گردد. پس نصیب خود را از دنیا به زیباترین شکل طلب کن، تا نوبت دولت تو فرارسد.

۱۲۷۳

گوناگون

۶۲۹۷. شرح نهج البلاغة: خداوند متعال به یکی از پیامبران وحی فرمود که: دنیا را [برای خود،] دایه بگیر و آخرت را مادر.

۶۲۹۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که صبح خود را با تندرستی بیاغازد و در میان خانواده‌اش آسوده و راحت باشد و خوراک روزانه‌اش را داشته باشد، چنان است که [همه] دنیا به او داده شده باشد.

۶۲۹۹. پیامبر خدا ﷺ: رها کردن دنیا، از صبر [که

وإنَّ لِلدُّنْيَا أبنَاءَ وَلِلْآخِرَةِ أبنَاءَ، فكونوا مِن أبنَاءِ الآخِرَةِ، ولا تكونوا مِن أبنَاءِ الدُّنْيَا.^۱

۱۲۷۲

الدُّنْيَا دَوْلٌ

۶۲۹۵. رسول الله ﷺ: الدُّنْيَا دَوْلٌ، فما كانَ لَكَ مِنْهَا أَتَاكَ عَلَى ضَعْفِكَ، وما كانَ عَلَيْكَ لَمْ تَدْفَعْهُ بِقُوَّتِكَ.^۲

۶۲۹۶. الإمام علي عليه السلام: الدُّنْيَا دَوْلٌ، فاطْلُبْ حَظَّكَ مِنْهَا بِأَجْمَلِ الطَّلَبِ حَتَّى تَأْتِيَكَ دَوْلَتُكَ.^۳

۱۲۷۳

النَّوَاوِرُ

۶۲۹۷. شرح نهج البلاغة: أوحى الله تعالى إلى نبيٍّ مِنَ الأنبياءِ: اِتَّخِذِ الدُّنْيَا ظِئْرًا، وَاتَّخِذِ الْآخِرَةَ أُمًّا.^۴

۶۲۹۸. رسول الله ﷺ: مَنْ أَصْبَحَ مُعَافًى فِي جَسَدِهِ، آمِنًا فِي سِرِّهِ، عِنْدَهُ قُوَّةٌ يَوْمِهِ فَكَأَنَّمَا خَيْرَتْ لَهُ الدُّنْيَا.^۵

۶۲۹۹. عنه ﷺ: تَرَكُ الدُّنْيَا أَمْرٌ مِنَ الصَّبْرِ، وَأَشَدُّ

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۸۸/۷۷.

۲. الأمالي للطوسي: ۳۹۳/۲۲۵.

۳. النخاع: ۱۰/۶۳۳. ۴. شرح نهج البلاغة: ۲۳۲/۶.

۵. الأمالي للصدوق: ۶۲۴/۴۶۹.

گیاهی تلخ است] تلختر و از شکستن شمشیرها در راه خداوند عزوجل سخت تر است.

۶۳۰۰. امام علی: شما را چه شده که به اندک چیزی که از دنیا به دست می آورید خوشحال می شوید، اما برای از دست دادن آن همه از [نعمتهای] آخرت ناراحت نمی شوید؟!؟

۶۳۰۱. امام علی: اسباب و رشته های دنیا از هم گسیختنی است و عاریه های آن پس گرفتنی.

۶۳۰۲. امام علی: اگر مردم دنیا عقل خود را به کار می گرفتند [و به آن بی اعتنا بودند]، دنیا ویران می شد.

۶۳۰۳. امام زین العابدین: هر که دلداری خدا به او آرامش نبخشد، از حسرت های دنیا، جانش به لب آید.

۶۳۰۴. امام صادق: هرگاه دنیا به کسی رو کند، خوبیهای دیگران را نیز به او دهد و هرگاه از او روی گرداند، خوبیهای خودش را نیز از وی بگیرد.

۶۳۰۵. امام کاظم: [به دست آوردن] کالای دنیا و دین، هر دو، سخت شده است: به هر یک از کالاهای دنیا که دست دراز می کنی، می بینی بدکردار نابکاری پیش از تو به سوی آن دست دراز کرده است، برای به دست آوردن کالای آخرت هم یارانی نمی یابی که کمکت کنند.

مِنْ حَظْمِ السُّيُوفِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۱

۶۳۰۰. الإمام علي: ما بآلکم تفرحون باليسير من الدنيا تدركونه، ولا يحزنكم الكثير من الآخرة تحرمونه؟!؟^۲

۶۳۰۱. عنه: أسباب الدنيا منقطعة وعواربها مرتجعة.^۳

۶۳۰۲. عنه: لو عقل أهل الدنيا لخربت الدنيا.^۴

۶۳۰۳. الإمام زين العابدين: من لم يتعز بعزاء الله تقطعت نفسه على الدنيا حسرات.^۵

۶۳۰۴. الإمام الصادق: إذا أقبلت الدنيا على المرء أعطته محاسن غيره، وإذا أعرضت عنه سلبتة محاسن نفسه.^۶

۶۳۰۵. الإمام الكاظم: اشتدت مؤونة الدنيا والدين، فأما مؤونة الدنيا فإنك لا تمد يدك إلى شيء منها إلا وجدت فاجراً قد سبقك إليه، وأما مؤونة الآخرة فإنك لا تجد أعواناً يعينونك عليه.^۷

۱. كنز العمال: ۶۱۱۳. ۲. غرر الحکم: ۹۶۵۲.

۳. غرر الحکم: ۱۳۶۵. ۴. غرر الحکم: ۷۵۷۴.

۵. بحار الأنوار: ۶۹/۹۲/۷۳.

۶. بحار الأنوار: ۴۷/۲۰۵/۷۸.

۷. تحف العقول: ۴۰۹.

الدِّينِيَّةُ

فرويايلى

مركز تحقيقات كچوپتر علوم ايسلامى

انظر:

عنوان ١٧٢ والذلة ٢٣٥ والسفلة .

۱۲۷۴

الدُّنْيَا

۶۳۰۶. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: النَّفْسُ الدُّنْيَا لَا تَنفَكُ عَنِ الدُّنْيَا^۱.

۶۳۰۷. عنه عليه السلام: أَعْقَلَ النَّاسِ أَبْعَدُهُمْ عَنِ كُلِّ دُنْيَا^۲.

۶۳۰۸. عنه عليه السلام: الْمُؤْمِنُ مَنْ طَهَرَ قَلْبَهُ مِنَ الدُّنْيَا^۳.

۶۳۰۹. عنه عليه السلام: لَا تُلَاحِظِ الدُّنْيَا فَيَجْتَرِيَّ عَلَيْكَ^۴.

۶۳۱۰. عنه عليه السلام: نَزَّهَ عَنِ كُلِّ دُنْيَا نَفْسِكَ، وَابْذُلْ فِي

الْمَكَارِمِ جُهْدَكَ تَخْلُصَ مِنَ الْمَآثِمِ وَتُحَرِّزَ الْمَكَارِمَ^۵.

۶۳۱۱. عنه عليه السلام: وَرَعَ الْعَرِيَّ يُنَزِّهُهُ عَنِ كُلِّ دُنْيَا^۶.

۶۳۱۲. عنه عليه السلام: مُبَايَنَةُ الدُّنْيَا تَكْبِتُ الْعَدُوَّ^۷.

۶۳۱۳. الإمامُ الحسنُ عليه السلام - عِنْدَمَا سُئِلَ عَنِ الدُّنْيَا؟ -: النَّظَرُ فِي الْيَسِيرِ وَمَنْعُ الْحَقِيرِ^۸.

۱۲۷۳

فرومایگی

۶۳۰۶. امام علی علیه السلام: نفیس فرومایه، از پستیها جدا نمی شود.

۶۳۰۷. امام علی علیه السلام: خردمندترین مردم، دورترین آنها از هر فرومایگی است.

۶۳۰۸. امام علی علیه السلام: مؤمن کسی است که دلش را از فرومایگی پاک سازد.

۶۳۰۹. امام علی علیه السلام: با فرومایه کشمکش مکن که بر تو گستاخ می شود.

۶۳۱۰. امام علی علیه السلام: جانث را از هر فرومایگی ای پاک کن و در راه کسب مکارم اخلاقی بکوش، تا از آلودگیها نجات یابی و مکارم اخلاق را به دست آوری.

۶۳۱۱. امام علی علیه السلام: پاکدامنی انسان، او را از هر فرومایگی منزّه می سازد.

۶۳۱۲. امام علی علیه السلام: دوری کردن از پستیها، دشمن را خوار و سرافکنده می کند.

۶۳۱۳. امام حسن علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که فرومایگی چیست - فرمود: خرد بینی و دریغ کردن از اندک.

۱. غرر الحکم: ۱۵۵۷. ۲. غرر الحکم: ۳۰۷۳.

۳. غرر الحکم: ۱۹۵۶. ۴. غرر الحکم: ۱۰۲۲۱.

۵. غرر الحکم: ۹۹۸۹. ۶. غرر الحکم: ۱۰۰۸۱.

۷. غرر الحکم: ۹۷۷۴. ۸. تحف العقول: ۲۲۵.

الدَّهْرُ

روزگار

مرکز تحقیقات کتب و تاریخ علوم اسلامی

انظر:

عنوان ۱۶۳ و الدنيا، السب: باب ۱۷۲۳.

۱۲۷۵

الدَّهْرُ

۶۳۱۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الدَّهْرُ يُخْلِقُ الْأَبْدَانَ وَيَجْدُدُ
الْأَمَالَ، وَيُقَرِّبُ الْمَنِيَّةَ وَيُبَاعِدُ الْأَمَنِيَّةَ، مَنْ
ظَفِرَ بِهِ تَعَبٌ، وَمَنْ فَاتَهُ نَصَبٌ.^۱

۶۳۱۵. عنه عليه السلام: إِنَّ الدَّهْرَ لَخَصَمٌ غَيْرُ مَخْصُومٍ،
وَمُحْتَكِمٌ غَيْرُ ظَلُومٍ، وَمُحَارِبٌ غَيْرُ
مَحْرُوبٍ.^۲

۶۳۱۶. عنه عليه السلام: إِنَّ الدَّهْرَ يَجْرِي بِالْبَاقِينَ كَجَرِّهِ
بِالْمَاضِينَ، مَا يَعُودُ مَا قَدْ وَلَّى، وَلَا يَبْقَى
سَرْمَدًا مَا فِيهِ، آخِرُ فَعَالِهِ كَأَوَّلِهِ، مُتْسَابِقَةٌ
أُمُورُهُ، مُتَظَاهِرَةٌ أَعْلَامُهُ.^۳

۶۳۱۷. عنه عليه السلام: إِنَّ الدَّهْرَ مُوتِرٌ قَوَسُهُ، لَا تُخْطِئُ
سَهْمُهُ، وَلَا تُؤَسِّسُ جِرَاحُهُ، يَرْمِي الْحَيَّ
بِالْمَوْتِ، وَالصَّحِيحَ بِالسَّقَمِ، وَالنَّاجِيَ
بِالْعَطَبِ.^۴

۶۳۱۸. عنه عليه السلام: كَيْفَ تَبْقَى عَلَى حَالَتِكَ وَالدَّهْرُ فِي
إِحَالَتِكَ؟^۵

۱۲۷۵

روزگار

۶۳۱۲. امام علی علیه السلام: روزگار، بدن‌ها را می‌فرساید
و آرزوها را تازه می‌کند، مرگ را نزدیک
می‌گرداند و آرزو را دور می‌سازد، هر که
به روزگار دست یابد، به رنج افتد و هر که
از دست دهد، رنجور شود.

۶۳۱۵. امام علی علیه السلام: روزگار، خصمی است
محکوم نشدنی و خواهانی است غیر
ستمگر و جنگاوری است شکست ناپذیر.

۶۳۱۶. امام علی علیه السلام: روزگار، بر ماندگان همچنان
گذرد که بر رفتگان گذشت. گذشته‌های
دنیا دیگر باز نگردد و هیچ چیز در آن
جاودانه نماند، آخرین اعمال آن مانند
اولین آن است، کارها (بلاها) پیش از
یکدیگر پیشی می‌گیرند و نشانه‌هایش
یکدیگر را تأیید می‌کنند.

۶۳۱۷. امام علی علیه السلام: روزگار، زه کمان خود را
بسته است. تیرهایش خطا نرود و
زخم‌هایش درمان نشود، زنده را هدف تیر
مرگ قرار می‌دهد و تندرست را آماج تیر
بیماری، و نجات یافته را هدف تیر
هلاکت.

۶۳۱۸. امام علی علیه السلام: چگونه بر حال خود باقی
مانی حال آن که روزگار احوال تو را
دیگرگون می‌کند؟

۱. بحار الأنوار: ۸/۶۷/۷۸. ۲. غرر الحکم: ۳۶۲۸.

۳. غرر الحکم: ۳۶۹۳. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۴.

۵. غرر الحکم: ۶۹۸۹.

۶۳۱۹. عنه علیه السلام: مَنْ عَتَبَ عَلَى الدَّهْرِ طَالَ مَعْتَبُهُ^۱.

۶۳۲۰. عنه علیه السلام: مَا قَالَ النَّاسُ لشيءٍ: طَوْبِي لَهُ، إِلَّا وَقَدْ خَبَأَ لَهُ الدَّهْرُ يَوْمٌ سَوْءٌ^۲.

۱۲۷۶

الدَّهْرُ يَوْمَانِ

۶۳۲۱. الإمام علي علیه السلام: الدَّهْرُ يَوْمَانِ: فَيَوْمٌ لَكَ

وَيَوْمٌ عَلَيْكَ، فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطُرُ،

وَإِذَا كَانَ عَلَيْكَ فَلَا تَحْزَنُ، فَبِكُلِّهِمَا

سَخِّتَبِرُ^۳.

۶۳۲۲. عنه علیه السلام: الدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ،

فَإِنْ كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطُرُ، وَإِنْ كَانَ عَلَيْكَ فَلَا

تَضْجِرُ^۴.

۶۳۲۳. عنه علیه السلام: الدَّهْرُ يَوْمَانِ: يَوْمٌ لَكَ وَيَوْمٌ عَلَيْكَ،

فَإِذَا كَانَ لَكَ فَلَا تَبْطُرُ، وَإِذَا كَانَ عَلَيْكَ

فَاصْبِرْ^۵.

۶۳۲۴. عنه علیه السلام: - فِيمَا أَوْصَى إِلَى ابْنِهِ الْحَسَنِ علیه السلام -:

وَاعْلَمْ يَا بُنَيَّ إِنَّ الدَّهْرَ ذُو صُرُوفٍ فَلَا تَكُنْ

مِمَّنْ يَشْتَدُّ لَانْمَتُهُ وَيَقِلُّ عِنْدَ النَّاسِ

عُذْرُهُ^۶.

۶۳۱۹. امام علی علیه السلام: هر که روزگار را سرزنش

کند، سرزنشش به درازا کشد.

۶۳۲۰. امام علی علیه السلام: مردم درباره هیچ چیزی

نگفته‌اند: «خوشا آن» مگر این که روزگار

برای آن، روز بدی را ذخیره کرده است.

۱۲۷۶

روزگار، دو روز است

۶۳۲۱. امام علی علیه السلام: روزگار دو روز است؛ روزی

به کام تو و روزی به زیان تو. چون به کام

تو بود، سرمست مشو و چون به زیان تو

بود، غمناک مباش؛ زیرا هر دو مایه

آزمایش توست.

۶۳۲۲. امام علی علیه السلام: روزگار، دو روز است؛

روزی با توست و روزی بر تو. اگر با تو

بود، سرمست مشو و اگر بر تو بود،

بیقراری مکن.

۶۳۲۳. امام علی علیه السلام: روزگار، دو روز است،

روزی به کام تو و روزی به زیان تو. هرگاه

به کام تو گشت، سرمست مشو و چون به

زیان تو شد، شکیباباش.

۶۳۲۴. امام علی علیه السلام: - در سفارش به فرزند خود

حسن علیه السلام - فرمود: فرزندانم! بدان که روزگار

همواره چهره عوض می‌کند و دیگرگون

می‌شود؛ پس، چونان کسی مباش که

[زمانه را] سخت سرزنش می‌کند و

عذرش نزد مردمان اندک است.

۱. غرر الحکم: ۸۵۷۰. ۲. نهج البلاغة: الحکمة ۲۸۶.

۳. تحف العقول: ۲۰۷. ۴. بحار الأنوار: ۷۱/۱۳/۷۸.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۳۹۶.

۶. بحار الأنوار: ۱/۲۱۰/۷۷.

۶۳۲۵. عنه علیه السلام: الدهر ذو حالتین: إِبَادَةٌ وإِفَادَةٌ،
فما أَبَادَهُ فلا رَجْعَةَ لَهُ، وما أَفَادَهُ فلا
بَقَاءَ لَهُ.^۱

۶۳۲۵. امام علی علیه السلام: روزگار، دو حالت دارد: نابود
کردن و بخشیدن. آنچه را نابود کند
برگشتی ندارد و آنچه را ببخشد پایدار
نماند.

۱۲۷۷

ما يُسْتَعَانُ بِهِ عَلَى الدَّهْرِ

۱۲۷۷

وسیله کمک گرفتن در برابر روزگار

۶۳۲۶. امام علی علیه السلام: در برابر روزگار، جز از خِرَد
کمک نتوان گرفت.

۶۳۲۶. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: لا يُسْتَعَانُ عَلَى الدَّهْرِ إِلَّا
بِالْعَقْلِ.^۲

(انظر) عنوان ۲۶۵ «العقل».

۱۲۷۸

دهری مسلکان

۱۲۷۸

الدَّهْرِيَّةُ

قرآن:

«وگفتند: جز زندگی دنیوی ما هیچ نیست. می میریم و
زنده می شویم و ما را جز دهر هلاک نکند. آنان را به
آن دانشی نیست و جز در پنداری نیستند».

حدیث:

۶۳۲۷. امام علی علیه السلام: رسول خدا صلی الله علیه و آله سپس رو به
دهریان کرد و فرمود: چه چیز شما را به
این ادعا کشانده است که می گوئید اشیاء
آغازی ندارند و همیشه بوده و هستند؟

گفتند: زیرا ما جز بر اساس دیده های
خود داوری نمی کنیم و برای اشیا پدید
آورنده ای مشاهده نکرده ایم. از این رو،

الکتاب:

«وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا
إِلَّا الدَّهْرُ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ».^۳

الحدیث:

۶۳۲۷. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: ثُمَّ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله عَلَى
الدَّهْرِيَّةِ فَقَالَ: وَأَنْتُمْ فَمَا الَّذِي دَعَاكُمْ إِلَى
الْقَوْلِ بِأَنَّ الْأَشْيَاءَ لَا بَدَأَ لَهَا وَهِيَ دَائِمَةٌ لَمْ
تَزَلْ وَلَا تَزَالُ؟

فَقَالُوا: لَأَنَّا لَا نَحْكُمُ إِلَّا بِمَا نَشَاهِدُ،
وَلَمْ نَجِدْ لِلْأَشْيَاءِ مُحَدِّثًا فَحَكَمْنَا بِأَنَّهَا لَمْ

۱. غرر الحکم: ۲۱۹۹. ۲. بحار الأنوار: ۵۹/۷/۷۸. ۳. الجاثية: ۲۴.

تَزَلْ، وَلَمْ نَجِدْ لَهَا انْقِضَاءً وَفَنَاءً فَحَكَمْنَا
بِأَنَّهَا لَا تَزَالُ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَفَوَجَدْتُمْ لَهَا قِدَمًا
أَمْ وَجَدْتُمْ لَهَا بَقَاءً أَبَدَ الْأَبَدِ؟ ... فَبِذَا كَانَ هَذَا
النَّشْأَةُ مِنَ الْأَشْيَاءِ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ
مُفْتَقَرٌ، لِأَنَّهُ لَا قِيَامَ لِلْبَعْضِ إِلَّا بِمَا يَتَّصِلُ
بِهِ، كَمَا تَرَى الْبِنَاءَ مُحْتَاجًا بَعْضُ أَجْزَائِهِ
إِلَى بَعْضٍ وَإِلَّا لَمْ يَتَّسِقْ وَلَمْ يَسْتَحْكَمْ،
وَكَذَلِكَ سَائِرُ مَا نَرَى، فَبِذَا كَانَ هَذَا
الْمُحْتَاجُ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ لِقُوَّتِهِ وَتَمَامِهِ هُوَ
الْقَدِيمَ فَأَخْبِرُونِي أَنْ لَوْ كَانَ مُحْدَثًا كَيْفَ
كَانَ يَكُونُ؟ وَمَاذَا كَانَتْ تَكُونُ صِفَتُهُ؟
قَالَ: فَصَمْتُوا... وَقَالُوا: سَنَنْظُرُ فِي أَمْرِنَا!

حکم می‌کنیم که اشیاء از ابتدا بوده‌اند و
چون برای آنها انقضا و نابودی نمی‌بینیم،
حکم می‌کنیم که همواره خواهند بود.

رسول خدا ﷺ فرمود: آیا ازلیت اشیاء
را دیده‌اید و آیا برای آنها جاودانگی و
ابدیتی مشاهده کرده‌اید؟ ... این اشیایی که
می‌بینیم هر یک به دیگری نیازمند است؛
زیرا هر یک را وجود و قوامی نباشد جز در
پیوند با دیگری، چنان که اجزای تشکیل
دهنده ساختمان به هم محتاجند؛ در غیر
این صورت ساختمان، هماهنگ و استوار
نمی‌شد. چنین است دیگر پدیده‌هایی که
می‌بینیم... اگر اشیایی که برای استحکام و
کمال خود به یکدیگر نیازمندند، قدیم و
ازلی‌اند، به من بگویید اگر حادث بودند
چگونه پدید می‌آمدند؟ و چه وصف و
وضعی داشتند؟

در این هنگام دهریان خاموش
ماندند... و گفتند: درباره عقیده خود
تجدید نظر خواهیم کرد.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

المَلَكَةُ هِنَّةُ

سازشکاری

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧١/ ٣٦٠-٣٦٢، ٤١/ ١١٨-١١٦ وترك المداعنة.

انظر:

عنوان ١٦١ والمدارة، ١٩٣، والرفق، ٥٥٣، والتقية.

۱۲۷۹

مُداَهَنَةُ أَهْلِ الْمَعَاصِي

الكتاب:

قرآن:

﴿وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَبُدْهِنُونَ﴾^۱

«دوست دارند که نرمی کنی تا نرمی کنند».

الحديث:

حدیث:

۶۳۲۸. الإمام الباقر عليه السلام: أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى۶۳۲۸. امام باقر عليه السلام: خداوند متعال به شعیب

شُعَيْبِ النَّبِيِّ: إِنِّي مُعَذِّبُ مِنْ قَوْمِكَ مِائَةَ

پیامبر وحی فرمود که: من صد هزار نفر از

أَلْفٍ: أَرْبَعِينَ أَلْفًا مِنْ شِرَارِهِمْ وَسِتِّينَ أَلْفًا

مردم تو را عذاب خواهم کرد: چهل هزار

مِنْ خِيَارِهِمْ، فَقَالَ: يَا رَبِّ، هَؤُلَاءِ

نفر بدکار را، شصت هزار نفر از نیکانشان

الْأَشْرَارُ فَمَا بَالُ الْأَخْيَارِ؟ فَأَوْحَى اللَّهُ

را. شعیب عرض کرد: پروردگارا! بدکاران

عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ: دَاهَنُوا أَهْلَ الْمَعَاصِي فَلَمْ

سزاوارند اما نیکان چرا؟ خداوند عزوجل

يَغْضَبُوا لِغَضَبِي.^۲

به او وحی فرمود که: آنان با گنهکاران راه

(انظر) الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر: باب ۲۶۵۹.

آمدند و به خاطر خشم من به خشم

الأمثال: باب ۳۵۵۹.

نیامدند.

۱۲۸۰

مُداَهَنَةُ الْإِخْوَانِ

۱۲۸۰

سازشکاری با برادران

۶۳۲۹. الإمام علي عليه السلام: شَرُّ إِخْوَانِكَ مَنْ دَاهَنَكَ فِي۶۳۲۹. امام علی عليه السلام: بدترین برادر تو آن است کهنَفْسِكَ وَسَاتَرَكَ عَيْنَكَ.^۳

درباره نفس تو با تو سازشکاری کند

۲. مشکاة الأنوار: ۲۳۸/۱۰۴.

۱. القلم: ۹.

وعیبهایت را به تو نگوید.

۳. غرر الحکم: ۵۷۲۵.

۶۳۳۰. عنه علیه السلام: إِنَّمَا سُمِّيَ الْعَدُوُّ عَدُوًّا لِأَنَّهُ يَعْدُو عَلَيْكَ، فَمَنْ دَاهَنَكَ فِي مَعَايِيكَ فَهُوَ الْعَدُوُّ الْعَادِي عَلَيْكَ.^۱

(انظر العيب: باب ۲۹۷۱).

۶۳۳۰. امام علی علیه السلام: دشمن را از آن رو دشمن نامیده‌اند که به تو ستم می‌کند؛ پس هر کس که در عیبهای تو با تو سازشکاری کند [و آنها را به تو نگوید تا برطرفش کنی] دشمن ستمگر توست.

۱۲۸۱

سازشکاری کردن با نفس

۶۳۳۱. امام علی علیه السلام: هر که با نفس خود سازشکاری کند، او را به ارتکاب گناهان حرام بکشاند.

۶۳۳۲. امام علی علیه السلام: به نفسهای خود رخصت ندهید که سهل انگار می‌شوید و در راه حق مسامحه نکنید که زیان می‌بینید.

۶۳۳۳. امام علی علیه السلام: به نفسهای خود رخصت (امان) ندهید که این رخصتها شما را به طریقه ستمگران می‌کشاند و سهل انگاری نکنید که مسامحه کردن، شما را به سوی معصیت می‌برد.

۶۳۳۴. امام علی علیه السلام: چونان کسی مباش که بدون عمل، به آخرت امید می‌بندد... پس او مردم را سرزنش و عیبجویی می‌کند، اما با نفس خویش مدارا می‌نماید.

۱۲۸۲

سازشکاری درباره حق

۶۳۳۵. امام علی علیه السلام: هرگاه با حق رو به رو شدید و

۱۲۸۱

مُداَهَنَةُ النَّفْسِ

۶۳۳۱. الإمام علي عليه السلام: مَنْ دَاهَنَ نَفْسَهُ هَجَمَتْ بِهِ عَلَى الْمَعَاصِي الْمُحَرَّمَاتِ.^۲

۶۳۳۲. عنه علیه السلام: لَا تُرَخِّصُوا أَنْفُسَكُمْ فَتُدْهِنُوا، وَلَا تُدْهِنُوا فِي الْحَقِّ فَتُخْسَرُوا.^۳

۶۳۳۳. عنه علیه السلام: لَا تُرَخِّصُوا أَنْفُسَكُمْ فَتُذْهَبَ بِكُمْ الرُّخْصُ مَذَاهِبَ الظُّلْمَةِ، لَا تُدْهِنُوا فَيَهْجُمَ بِكُمْ الْإِذْهَانُ عَلَى الْمَعْصِيَةِ.^۴

۶۳۳۴. عنه علیه السلام: لَا تَكُنْ مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ... فَهُوَ عَلَى النَّاسِ طَاعِنٌ وَلِنَفْسِهِ مُدَاهِنٌ.^۵

(انظر العيب: باب ۲۹۶۶).

۱۲۸۲

المُداَهَنَةُ فِي الْحَقِّ

۶۳۳۵. الإمام علي عليه السلام: لَا تُدْهِنُوا فِي الْحَقِّ إِذَا

۱. غرر الحكم: ۳۸۷۶. ۲. غرر الحكم: ۹۰۲۲.
۳. الكافي: ۶/۴۵/۱. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۸۶.
۵. نهج البلاغة: الحكمة ۱۵۰.

وَرَدَ عَلَيْكُمْ وَعَرَفْتُمُوهُ فَتَخَسَّرُوا خُسْرَانًا
مُبِينًا.^۱

۶۳۳۶. عنه: وَلَعَمْرِي مَا عَلَيَّ مِنْ قِتَالٍ مَن
خَالَفَ الْحَقَّ، وَخَابَطَ الْغَيَّ، مِنْ إِدْهَانٍ وَلَا
إِبْهَانٍ.^۲

۶۳۳۷. عنه: إَعْلَمُوا رَحِمَكُمُ اللَّهُ أَنْكُمْ فِي زَمَانٍ
الْقَاتِلُ فِيهِ بِالْحَقِّ قَلِيلٌ، وَاللِّسَانُ عَنِ
الصُّدُقِ كَلِيلٌ، وَاللَّازِمُ لِلْحَقِّ ذَلِيلٌ، أَهْلُهُ
مُعْتَكِفُونَ عَلَى الْعَصِيَانِ، مُصْطَلِحُونَ عَلَى
الْإِدْهَانِ.^۳

(انظر الحق: باب ۹۰۲)

دانستید که حق است درباره آن
سهل انگاری نکنید که به سختی زبان
خواهید دید.

۶۳۳۶. امام علی: به جان خودم سوگند که در
جنگیدن با کسی که در برابر حق بایستد و
در گمراهی فرو رود هرگز سهل انگاری و
سستی روا نمی دارم.

۶۳۳۷. امام علی: رحمت خدا بر شما! بدانید که
شما در روزگاری به سر می برید که حق
گویان اندکند و زبان از راستگویی کند
است و پیرو حق خوار و بیمقدار. مردمان
این زمانه به نافرمانی خو گرفته اند و بر
سهل انگاری [در حق] با یکدیگر
همداستان شده اند.

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۱ - بحار الأنوار: ۲/۲۹۱/۷۷.

۲ - نهج البلاغة: الخطبة ۲۴.

۳ - نهج البلاغة: الخطبة ۲۳۳.

الدَّوْلَةُ

دولت

مركز تحقيقات کتب و تراث اسلامی

انظر:

عنوان ١٩ والإمارة، ٢٢ والإمامة، ٥٥٦ والولاية على الناس .
الدنيا: باب ٢٧٢، الرأي: باب ١٤٣٠، المستضعف: باب ٢٣٤١ .

۱۲۸۳

لِكُلِّ دَوْلَةٍ بُرْهَةٌ

الكتاب:

قرآن:

﴿إِنْ يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾^۱.

الحديث:

۶۳۳۸. الإمام علي عليه السلام: لِكُلِّ دَوْلَةٍ بُرْهَةٌ^۲.۶۳۳۹. عنه عليه السلام: الدَّوْلَةُ كَمَا تُقْبَلُ تُدِيرُ^۳.

۶۳۴۰. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ لِلْحَقِّ دَوْلَةً وَلِلْبَاطِلِ دَوْلَةٌ^۴.

۱۲۸۳

هر دولتی را دوره‌ای است

«اگر بر شما زخمی رسید، به آن قوم نیز همچنان زخمی رسیده است. و این روزگار را به نوبت میان مردم می‌گردانیم، تا خدا کسانی را که ایمان آورده‌اند بشناسد و از شما گواهانی گیرد. و خدا ستمکاران را دوست ندارد».

حدیث:

۶۳۳۸. امام علی علیه السلام: هر دولتی را بُرّه‌ای است.

۶۳۳۹. امام علی علیه السلام: دولت روی می‌آورد، همچنان که پشت می‌کند.

۶۳۴۰. امام صادق علیه السلام: همانا حق را دولتی است و باطل را نیز دولتی.

۱۲۸۴

دولت بزرگواران

۶۳۴۱. امام علی علیه السلام: دولت بزرگان از بهترین غنیمتهاست، دولت لثیمان مایه خواری کریمان است.

۶۳۴۲. امام علی علیه السلام: دولت انسان کریم و بزرگوار خوبیهایی او را آشکار می‌کند، دولت

۱۲۸۴

دَوْلَةُ الْأَكْبَارِ

۶۳۴۱. الإمام علي عليه السلام: دَوْلَةُ الْأَكْبَارِ مِنْ أَفْضَلِ

الْمَغَانِمِ، دَوْلَةُ اللَّيْثَامِ مَذَلَّةُ الْكِرَامِ^۵.

۶۳۴۲. عنه عليه السلام: دَوْلَةُ الْكَرِيمِ تُظْهِرُ مَنَاقِبَهُ، دَوْلَةُ

۱. آل عمران: ۱۴۰. ۲. غرر الحکم: ۷۲۸۵.

۳. غرر الحکم: ۱۲۲۶. ۴. الکافی: ۱۲/۴۴۷/۲.

۵. غرر الحکم: ۵۱۱۲-۵۱۱۳.

اللَّئِيمُ تَكْشِفُ مَسَاوِيَهُ وَمَعَايِبَهُ^۱.

۶۳۳۳. عنه علیه السلام: دَوْلَةُ الْعَادِلِ مِنَ الْوَاجِبَاتِ، دَوْلَةُ

الْجَائِرِ مِنَ الْمُمَكِّنَاتِ^۲.

۶۳۳۴. عنه علیه السلام: مِنْ أَعْوَدِ الْغَنَائِمِ دَوْلَةُ الْأَكَارِمِ^۳.

۶۳۳۵. عنه علیه السلام: دَوْلَةُ الْجَاهِلِ كَالْغَرِيبِ الْمُتَحَرِّكِ

إِلَى الثَّقَلَةِ، دَوْلَةُ الْعَاقِلِ كَالنَّسِيبِ يَحْنُ إِلَى

الْوَصْلَةِ^۴.

۱۲۸۵

دَوْلَةُ الْأَشْرَارِ

۶۳۳۶. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: دَوْلُ الْأَشْرَارِ مِخْنُ

الْأَخْيَارِ^۵.

۶۳۳۷. عنه علیه السلام: دَوْلُ الْفُجَّارِ مَذَلَّةُ الْأَبْرَارِ^۶.

۶۳۳۸. عنه علیه السلام: دَوْلَةُ الْأَوْغَادِ مَبْنِيَّةٌ عَلَى الْجَوْرِ

وَالْفَسَادِ^۷.

۱۲۸۶

مَا يُوْجِبُ زَوَالُ الدَّوْلَةِ

۶۳۳۹. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: زَوَالُ الدَّوْلِ بِاصْطِنَاعِ

السُّفْلِ^۸.

۱. غرر الحكم: ۵۱۰۶-۵۱۰۷.

۲. غرر الحكم: ۵۱۱۰-۵۱۱۱.

۳. غرر الحكم: ۹۳۸۱. ۴. غرر الحكم: ۵۱۰۸-۵۱۰۹.

۵. غرر الحكم: ۵۱۱۴. ۶. غرر الحكم: ۵۱۱۵.

۷. غرر الحكم: ۵۱۱۸. ۸. غرر الحكم: ۵۴۸۶.

شخص پست و لئیم زشتیها و عیبهای او را
بر ملا می سازد.

۶۳۳۳. امام علی علیه السلام: دولت انسان دادگر از
واجبات است (پایدار و برجاست)، دولت
ستمگر از ممکنات است (ثبات و بقایی
ندارد).

۶۳۳۴. امام علی علیه السلام: از سودمندترین غنیتمها
دولت مردمان کریم و بزرگوار است.

۶۳۳۵. امام علی علیه السلام: دولت نابخرد مانند بیگانه ای
است که رهسپار جدایی است، دولت
خردمند مانند خویشاوند مشتاق وصل و
ماندن است.

۱۲۸۵

دولت بدکاران

۶۳۳۶. امام علی علیه السلام: دولت بدکاران مایه رنج
نیکان است.

۶۳۳۷. امام علی علیه السلام: دولت نابکاران مایه خواری
نیکوکاران است.

۶۳۳۸. امام علی علیه السلام: دولت فرومایگان بر ستم و
تباهی بنا شده است.

۱۲۸۶

عوامل نابودی دولت

۶۳۳۹. امام علی علیه السلام: نابودی دولتها به سبب به کار
گرفتن سفلگان است.

۶۳۵۰. عنه علیه السلام: يُسْتَدَلُّ عَلَى إِدْبَارِ الدُّوَلِ بِأَرْبَعٍ: تَضْيِيعِ الْأُصُولِ، وَالتَّمَسُّكِ بِالْفُرُوعِ^۱، وَتَقْدِيمِ الْأَرَاذِلِ، وَتَأْخِيرِ الْأَفْاضِلِ^۲.

۶۳۵۱. عنه علیه السلام: مِنْ عِلَامَاتِ الْإِدْبَارِ مُقَارَنَةُ الْأَرْذَالِ^۳.

۶۳۵۰. امام علی علیه السلام: چهارچیز نشانه به سر آمدن دولتهاست: فرو گذاشتن اصول، چسبیدن به فروع، مقدم داشتن فرومایگان و عقب زدن مردمان با فضیلت و لایق.

۶۳۵۱. امام علی علیه السلام: همنشین شدن با فرومایگان از نشانه های پشت کردن دولت است.

۶۳۵۲. عنه علیه السلام - لِزِيَادِ بْنِ أَبِيهِ وَقَدْ اسْتَخْلَفَهُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْعَبَّاسِ عَلَى فَارِسَ وَأَعْمَالِهَا، فِي كَلَامٍ طَوِيلٍ كَانَ بَيْنَهُمَا، نَهَاةً فِيهِ عَنْ تَقَدُّمِ الْخَرَاجِ -: اسْتَعْمِلِ الْعَدْلَ، وَاحْذَرِ الْعَسْفَ وَالْحَيْفَ، فَإِنَّ الْعَسْفَ يَعُودُ بِالْجَلَاءِ، وَالْحَيْفَ يَدْعُو إِلَى السَّيْفِ^۴.

۶۳۵۲. امام علی علیه السلام - وقتی زیاد بن ابیه را به جای عبدالله بن عباس کار گزار فارس کرد، در ضمن سخنانی مفصل و پس از منع او از گرفتن خراج اضافی - فرمود: عدل و داد را به کار بند و از سختگیری و بیداد بپرهیز؛ زیرا سختگیری ناروا مردم را آواره می کند و ستمگری مایه شورش [و خونریزی] می شود.

(انظر للرأي: باب ۱۲۲۶).

۱۲۸۷

ما يوجبُ بقاءَ الدَّوْلَةِ

۶۳۵۳. الإمامُ عليٌّ علیه السلام: وَأَعْظَمُ مَا افْتَرَضَ سُبْحَانَهُ مِنْ تِلْكَ الْحَقُوقِ حَقُّ الْوَالِي عَلَى الرَّعِيَّةِ، وَحَقُّ الرَّعِيَّةِ عَلَى الْوَالِي ... فَإِذَا أُدَّتِ الرَّعِيَّةُ إِلَى الْوَالِي حَقُّهُ وَأَدَّى الْوَالِي إِلَيْهَا حَقَّهَا عَزَّ الْحَقُّ بَيْنَهُمْ، وَقَامَتِ مَنَاهِجُ الدِّينِ، وَاعْتَدَلَتْ مَعَالِمُ الْعَدْلِ، وَجَسَرَتِ

عوامل پایداری دولت

۶۳۵۳. امام علی علیه السلام: مهمترین این حقوق که خداوند واجب گردانیده حق زمامدار بر ملت و حق ملت بر زمامدار است... اگر ملت حق زمامدار را گزارد و زمامدار حق ملت را، حق در میان آنان عزت و قدرت یابد و راههای روشن دین هموار گردد و نشانه های عدالت و دادگری برپا شود و راه و رسمها در مجرای صحیح خود قرار گیرند. بدین ترتیب، اوضاع زمانه درست

۱. في المصدر: «بالغرور»، والصحيح ما أثبتناه كما في طبعه النجف وبيروت.

۲. غرر الحكم: ۱۰۹۶۵. ۳. غرر الحكم: ۹۲۸۷.

۴. نهج البلاغة: الحکمة ۴۷۶.

عَلَى أَذْلَالِهَا السُّنَنُ، فَصَلَحَ بِذَلِكَ الزَّمَانُ،
وَطُمِعَ فِي بَقَاءِ الدَّوْلَةِ، وَيَنْتَسِتْ مَطَامِعُ
الْأَعْدَاءِ.^۱

می‌شود و به پایداری دولت امیدواری
می‌رود و دشمنان در رسیدن به مطامع خود
مأیوس می‌گردند.

۶۳۵۲. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا حُصِّنَ الدَّوْلُ بِمِثْلِ الْعَدْلِ.^۲

۶۳۵۲. امام علی علیه السلام: هیچ عاملی چون عدالت،
دولتها را استوار نمی‌کند.

۶۳۵۵. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثَبَاتُ الدَّوْلِ بِإِقَامَةِ سُنَنِ الْعَدْلِ.^۳

۶۳۵۵. امام علی علیه السلام: پایداری دولتها، به برپاداشتن
راه و رسم دادگری است.

۶۳۵۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ لَمْ يُحْسِنْ فِي دَوْلَتِهِ خُذِلَ فِي
نَكَبَتِهِ.^۴

۶۳۵۶. امام علی علیه السلام: هر که در روزگار دولت خود
نیکوکاری نکند، آن گاه که به رنج و
گرفتاری افتد بی‌یار و یاور ماند.

۶۳۵۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ عَمِلَ بِالْعَدْلِ حَصَّنَ اللَّهُ مُلْكَهُ.^۵

۶۳۵۷. امام علی علیه السلام: هر که به عدالت رفتار کند،
خداوند ملک و دولت او را استوار دارد.

۶۳۵۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: صَسِيرُ الدِّينِ حِصْنُ دَوْلَتِكَ،
وَالشُّكْرُ حِرْزُ نِعْمَتِكَ، فَكُلُّ دَوْلَةٍ يَحُوطُهَا
الدِّينُ لَا تُغْلَبُ، وَكُلُّ نِعْمَةٍ يَحْرُزُهَا الشُّكْرُ
لَا تُسَلَبُ.^۶

۶۳۵۸. امام علی علیه السلام: دین را در دولت خود گردان
و شکرگزاری را حفاظ نعمت خود؛ زیرا
هر دولتی که در حصار دین باشد شکست
ناپذیر است و هر نعمتی که در حفاظ
شکرگزاری باشد ربوده نشود.

۶۳۵۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: حُسْنُ السَّيْرِ جَمَالُ الْقُدْرَةِ
وَحِصْنُ الْإِمْرَةِ.^۷

۶۳۵۹. امام علی علیه السلام: نیک روشی، زیبایی قدرت
است و در فرمانروایی.

۶۳۶۰. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مِنْ أَمَارَاتِ الدَّوْلَةِ الْيَقَظَةُ لِحِرَاسَةِ
الْأُمُورِ.^۸

۶۳۶۰. امام علی علیه السلام: بیداری برای مراقبت امور،
از نشانه‌های [پایداری] دولت است.

(انظر الخیر: باب ۱۱۷۱).

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۱۶.

۲. غرر الحکم: ۹۵۷۴. ۳. غرر الحکم: ۴۷۱۵.

۴. غرر الحکم: ۹۱۰۷. ۵. غرر الحکم: ۸۷۲۲.

۶. غرر الحکم: ۵۸۳۱. ۷. غرر الحکم: ۴۸۴۷.

۸. غرر الحکم: ۹۳۶۰.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

دارودرمان

مرکز تحقیقات کتابخانه و اسنادی

ولمزيد الاطلاع راجع:

كنز العمال: ٣/١٠ «الأدوية».

كنز العمال: ٩١/١٠ «محظورات التداوي».

بحار الأنوار: ٦٢/٦٢-٣٥٦ أبواب الطب ومعالجة الأمراض وخواص الأدوية.

بحار الأنوار: ٨١/٢٠٢ باب ٢ «آداب المريض».

انظر:

عنوان ٣٢٨ «الظفر»، ٣١٧ «الطب».

الحكم: باب ٩٥٦، الدعاء: باب ١٢٠٠، البلاء: باب ٤٢٦.

الغضب: باب ٣٠٣٤، القرآن: باب ٣٢٤٠، الذنب: باب ١٣٨٩.

۱۲۸۸

التداوي

۶۳۶۱. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ نَبِيًّا مِّنَ الْأَنْبِيَاءِ مَرِضٌ، فَقَالَ: لَا أَتَدَاوِي حَتَّى يَكُونَ الَّذِي أَمْرَضَنِي هُوَ الَّذِي يَشْفِينِي، فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ: لَا أَشْفِيكَ حَتَّى تَتَدَاوَى، فَإِنَّ الشِّفَاءَ مِنِّي.^۱

۱۲۸۸

درمان کردن

۶۳۶۱. امام صادق علیه السلام: یکی از پیامبران بیمار شد؛ پس گفت: خود را درمان نمی‌کنم تا همو که بیمارم کرده است شفایم دهد. خداوند تعالی به او وحی کرد که: تا خود را درمان نکنی شفایت ندهم؛ زیرا شفا دادن از من است.

۱۲۸۹

لِكُلِّ عِلَّةٍ دَوَاءٌ

۶۳۶۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يُنْزِلْ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ دَوَاءً عَلِمَهُ مَن عَلِمَهُ، وَجَهِلَهُ مَن جَهِلَهُ، إِلَّا السَّامُ وَهُوَ الْمَوْتُ.^۲

۶۳۶۳. عنه عليه السلام: مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنْ دَاءٍ إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً.^۳

۶۳۶۴. عنه عليه السلام: تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يُنْزِلْ دَاءً إِلَّا وَقَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ لَهُ شِفَاءً، إِلَّا السَّامَ وَالْهَرَمَ.^۴

۶۳۶۵. عنه عليه السلام: يَا أَيُّهَا النَّاسُ تَدَاوُوا، فَإِنَّ اللَّهَ

۱۲۸۹

هر دردی را دارویی است

۶۳۶۲. پیامبر خدا علیه السلام: خداوند متعال هیچ دردی نداد مگر آن که دارویش را نیز داد. عده‌ای آن را می‌شناسند و عده‌ای نمی‌شناسند؛ جز مرگ [که دارویی ندارد].

۶۳۶۳. پیامبر خدا علیه السلام: خداوند هیچ دردی نداد مگر آن که برایش شفایی قرار داد.

۶۳۶۴. پیامبر خدا علیه السلام: خود را مداوا کنید؛ زیرا خداوند متعال هیچ دردی نداد مگر آنکه برایش شفایی نهاد، بجز مرگ و پیری [که دوايي ندارد].

۶۳۶۵. پیامبر خدا علیه السلام: ای مردم! خود را درمان

۱. بحار الأنوار: ۱۵/۶۶/۶۲. ۲. كنز العمال: ۲۸۰۷۹.

۳. بحار الأنوار: ۲۱/۶۸/۶۲. ۴. كنز العمال: ۲۸۰۸۸.

کنید؛ زیرا خداوند متعال هیچ دردی نیافرید مگر آنکه برایش شفا (دارویی) نیز آفرید بجز مرگ.

۶۳۶۶. امام علی: هر دردی دارویی دارد.

۱۲۹۰

شتاب نکردن در مصرف دارو

۶۳۶۷. پیامبر خدا: تا زمانی که بدنت بیماری را تحمل می‌کند، از مصرف دارو پرهیز کن و هرگاه آن را تحمل نکرد، آنگاه به دارو روی آر.

۶۳۶۸. امام علی: مسلمان خود را مداوا نکند مگر آنگاه که بیماری او بر سلامتیش چیره گردد.

۶۳۶۹. امام علی: تا زمانی که بیماری با تو می‌سازد تو با آن بساز.

۶۳۷۰. امام علی: تا زمانی که بیماری تو را از پا نینداخته است، خود را در بستر مینداز.

۶۳۷۱. امام صادق: هر که سلامتیش بر بیماری‌اش چیره باشد و با این حال خود را با چیزی درمان کند و [بر اثر آن] بمیرد من نزد خدا از او بیزاری می‌جویم.

۶۳۷۲. امام صادق: سه چیز است که پیامد ناخوشایند دارد... و [از آن جمله است]: خوردن دارو بدون بیماری هر چند شخص از آن دارو سالم بماند.

۶۳۷۳. امام کاظم: هیچ دارویی نیست، مگر

تعالی لم یخلق داءً إلا خلق له شفاءً، إلا السام، والسام الموت^۱.

۶۳۶۶. الإمام علي: لكلِّ عِلَّةٍ دواءٌ^۲.

۱۲۹۰

عَدَمُ التَّسَرُّعِ فِي تَنَاوُلِ الدَّوَاءِ

۶۳۶۷. رسول الله: تَجَنَّبِ الدَّوَاءَ مَا احْتَمَلَ بِدَنِّكَ الدَّاءَ، فَإِذَا لَمْ يَحْتَمِلِ الدَّاءُ فَالدَّوَاءُ^۳.

۶۳۶۸. الإمام علي: لَا يَتَدَاوَى الْمُسْلِمُ حَتَّى يَغْلِبَ مَرَضُهُ صِحَّتَهُ^۴.

۶۳۶۹. عنه: إِمْسِ بِدَائِكَ مَا مَشَى بِكَ^۵.

۶۳۷۰. عنه: لَا تَضْطَجِعْ مَا اسْتَطَعْتَ الْقِيَامَ مَعَ الْعِلَّةِ^۶.

۶۳۷۱. الإمام الصادق: مَنْ ظَهَرَتْ صِحَّتُهُ عَلَى سُقْمِهِ فَيَعَالِجُ بِشَيْءٍ فَمَاتَ فَأَنَا إِلَى اللَّهِ مِنْهُ بَرِيءٌ^۷.

۶۳۷۲. عنه: ثَلَاثَةٌ تُعَقِّبُ مَكْرُوهاً... وَشُرْبُ الدَّوَاءِ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ وَإِنْ سَلِمَ مِنْهُ^۸.

۶۳۷۳. الإمام الكاظم: لَيْسَ مِنْ دَوَاءٍ إِلَّا وَهُوَ

۱. كنز العمال: ۲۸۰۹۰. ۲. غرر الحکم: ۷۲۷۵.

۳. بحار الأنوار: ۳۰/۲۱۱/۸۱.

۴. النخصل: ۱۰/۶۲۰. ۵. نهج البلاغة: الحکمة ۲۷.

۶. بحار الأنوار: ۷/۲۰۴/۸۱. ۷. النخصل: ۹۱/۲۶.

۸. بحار الأنوار: ۵۳/۲۳۴/۷۸.

آنکه خود بیماری تازه‌ای را دامن می‌زند.
برای بدن چیزی سودمندتر از پرهیز و
خوردن غذا در حد نیاز بدن نیست.

۶۳۷۲. امام کاظم علیه السلام: تازمانی که بیماری خود به
خود از شما برطرف می‌شود، به معالجه
پزشکان روی نیاورید؛ زیرا کار طبیب
مانند بناست که اندک کار او به کار بسیار
می‌انجامد.

۱۲۹۱

پرهیز، بهترین داروست

۶۳۷۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بیمارانی خود را به خوردن
غذا مجبور نکنید؛ زیرا خداوند به آنان آب
و غذا می‌خوراند.

۶۳۷۶. امام علی علیه السلام: گرسنگی کشیدن
سودمندترین داروست.

۶۳۷۷. امام علی علیه السلام: گرسنگی و بیماری باهم
جمع نمی‌شوند.

۶۳۷۸. امام صادق علیه السلام: پرهیز از غذا، به بیمار
زیانی نمی‌رساند.

۶۳۷۹. امام صادق علیه السلام: [آغاز] پرهیز پس از هفت
روز برای بیمار سودی ندارد.

۶۳۸۰. امام کاظم علیه السلام: پرهیز بهترین داروست و
معهده خانه امراض است، بدن را مادامی که
عادت می‌کند عادت بده.

يُهَيِّجُ دَاءً، وَلَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعُ مِنْ
إِمْسَاكِ الْيَدِ إِلَّا عَمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ.^۱

۶۳۷۲. عنه علیه السلام: اِدْفَعُوا مُعَالَجَةَ الْأَطِبَّاءِ مَا انْدَفَعَ
الدَّاءُ عَنْكُمْ، فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ الْبِنَاءِ، قَلِيلُهُ يَجْرُؤُ
إِلَى كَثِيرِهِ.^۲

۱۲۹۱

الجمیة رأس الدواء

۶۳۷۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: لَا تُكْرِهُوا مَرْضَاكُمْ عَلَى
الطَّعَامِ فَإِنَّ اللَّهَ يُطْعِمُهُمْ وَيَسْقِيهِمْ.^۳

۶۳۷۶. الإمام علي علیه السلام: التَّجَوُّعُ أَنْفَعُ الدَّوَاءِ.^۴

۶۳۷۷. عنه علیه السلام: لَا يَجْتَمِعُ الْجُوعُ وَالْمَرَضُ.^۵

۶۳۷۸. الإمام الصادق علیه السلام: لَا يَضُرُّ الْمَرِيضَ
مَا حَمَيْتَ عَنْهُ الطَّعَامَ.^۶

۶۳۷۹. عنه علیه السلام: لَا تَنْفَعُ الْجَمِيَّةُ لِمَرِيضٍ بَعْدَ سَبْعَةِ
أَيَّامٍ.^۷

۶۳۸۰. الإمام الكاظم علیه السلام: الْجَمِيَّةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ،
وَالْمَعِدَةُ بَيْتُ الدَّاءِ، عَوَّذُ بَدَنًا مَا تَعَوَّذَ.^۸

۱. الكافي: ۴۰۹/۲۷۳/۸. ۲. بحار الأنوار: ۱۷/۲۰۷/۸۱.

۳. بحار الأنوار: ۱۳/۱۴۲/۶۲.

۴. غرر الحکم: ۹۰۳. ۵. غرر الحکم: ۱۰۵۶۹.

۶. بحار الأنوار: ۲/۱۴۰/۶۲.

۷. الكافي: ۴۴۲/۲۹۱/۸.

۸. مکارم الأخلاق: ۲۴۶۸/۱۸۰/۲.

۶۳۸۱. عنه علیه السلام: لَيْسَ شَيْءٌ فِي الْبَدَنِ أَنْفَعَ مِنْ إِمْسَاكِ الْيَدِ إِلَّا عَمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ.^۱

۶۳۸۲. عنه علیه السلام: لَيْسَ الْجِمِيعَةُ أَنْ تَدَعَ الشَّيْءَ أَصْلًا لَا تَأْكُلُهُ، وَلَكِنَّ الْجِمِيعَةَ أَنْ تَأْكُلَ مِنَ الشَّيْءِ وَتُخَفِّفَ.^۲

(انظر) بحار الأنوار: ۶۲ / ۱۴۰ باب ۵۵.

الذنب: باب ۱۳۶۴.

۱۲۹۲

الدَّوَاءُ الْأَكْبَرُ

۶۳۸۳. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: الطِّينُ كُلُّهُ حَرَامٌ كَلَحِمِ الْخِنْزِيرِ، وَمَنْ أَكَلَهُ ثُمَّ مَاتَ مِنْهُ لَمْ أُصَلِّ عَلَيْهِ، إِلَّا طِينَ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام فَإِنْ فُتِيَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ، وَمَنْ أَكَلَهُ لِشَهْوَةٍ لَمْ يَكُنْ فِيهِ شِفَاءٌ.^۳

۶۳۸۴. عنه علیه السلام: فِي طِينِ قَبْرِ الْحُسَيْنِ علیه السلام الشِّفَاءُ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَهُوَ الدَّوَاءُ الْأَكْبَرُ.^۴

۶۳۸۵. عنه علیه السلام: حَتَّكُوا أَوْلَادَكُمْ بِتُرْبَةِ الْحُسَيْنِ علیه السلام فَإِنَّهَا أَمَانٌ.^۵

۶۳۸۶. الإمامُ الكَاسِمُ علیه السلام: لَا تَأْخُذُوا مِنْ تَرْبَتِي

۶۳۸۱. امام کاظم علیه السلام: برای بدن چیزی سودمندتر از دست نگه داشتن از خوردن، مگر به اندازه نیاز، نیست.

۶۳۸۲. امام کاظم علیه السلام: پرهیز این نیست که چیزی را اصلاً نخوری، بلکه پرهیز آن است که از هر چیزی سبک بخوری.

۱۲۹۲

بزرگترین دارو

۶۳۸۳. امام صادق علیه السلام: خوردن خاک، همانند گوشت خوک، بکلی حرام است و هر که بر اثر خوردن خاک بمیرد، من بر او نماز نمی خوانم. بجز تربت قبر حسین علیه السلام که در آن شفای هر دردی است، اما اگر کسی آن را بلهوسانه بخورد، شفا ندهد.

۶۳۸۴. امام صادق علیه السلام: در تربت قبر حسین علیه السلام شفای هر دردی است و آن بزرگترین داروست.

۶۳۸۵. امام صادق علیه السلام: کام نوزادان خود را با تربت حسین علیه السلام بردارید که آن مایه ایمنی است.

۶۳۸۶. امام کاظم علیه السلام: از تربت من برای تبرک چیزی بردارید؛ زیرا خوردن تربت همه

۱. الکافی: ۴۰۹/۲۷۳/۸. ۲. الکافی: ۴۴۳/۲۹۱/۸.

۳. بحار الأنوار: ۴۳/۱۲۹/۱۰۱.

۴. بحار الأنوار: ۱۸/۱۲۳/۱۰۱.

۵. بحار الأنوار: ۷۹/۱۳۶/۱۰۱.

ما حرام است مگر تربت جدم حسین بن علی علیه السلام؛ زیرا خداوند تعالی در این تربت برای شیعیان و دوستان ما شفا قرار داده است.

۱۲۹۳

درمان با چیزهای حرام

قرآن:

«جز این نیست که مردار و خون و گوشت خوک و هر آنچه را که به هنگام ذبح نام غیر خدا بر آن بخوانند، بر شما حرام کرد. اما کسی که ناچار شود هرگاه که از حد نگذراند و متجاوز نباشد بر او، گناهی نیست؛ زیرا خدا آمرزنده و بخشاینده است».

«چرا از آنچه نام خدا بر آن برده شده است نمی خورید و خدا چیزهایی را که بر شما حرام شده است به تفصیل بیان کرده است مگر آن گاه که ناچار گردید. بسیاری بی هیچ دانشی دیگران را گمراه پندارهای خود کنند. هر آینه پروردگار تو به متجاوزان از حد، داناتر است».

حدیث:

۶۳۸۷. امام باقر علیه السلام: خداوند مردمان را آفرید و دانست که چه چیز مایه قوام و صحت بدن آنهاست. پس [استفاده از] آنها را برایشان حلال و مباح کرد و دانست که چه چیز به آنان زیان می رساند، از آنها بازشان داشت. در عین حال، برای کسی که ناچار [از خوردن این منهیات] باشد و بدنش جز با

شیئاً لَتَتَبَرَّ کُوا بِهِ، فَإِنْ کُلُّ تُرْبَةٍ لَنَا مُحَرَّمَةٌ إِلَّا تُرْبَةُ جَدِّي الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ علیه السلام، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَهَا شِفَاءً لِشِيعَتِنَا وَأَوْلِيَائِنَا.^۱

(انظر) بحار الأنوار: ۱۰۱/۱۱۸ باب ۱۶.

۱۲۹۳

التداوي بالحرام

الكتاب:

«إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهْلَ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ».^۲

«وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَضَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرَرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَانِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ».^۳

(انظر) المائدة: ۳، الأنعام: ۱۴۵، النحل: ۱۱۵.

الحديث:

۶۳۸۷. الإمام الباقر علیه السلام: خَلَقَ الْخَلْقَ وَعَلِمَ مَا تَقُومُ بِهِ أَبْدَانُهُمْ وَمَا يُصْلِحُهَا، فَأَحَلَّهُ لَهُمْ وَأَبَاَحَهُ، وَعَلِمَ مَا يَضُرُّهُمْ فَنَهَاَهُمْ عَنْهُ، ثُمَّ أَحَلَّهُ لِلْمُضْطَرِّ فِي الْوَقْتِ الَّذِي

۱. عبون أخبار الرضا: ۱/۱۰۴/۶.

۲. البقرة: ۱۷۳. ۳. الأنعام: ۱۱۹.

لَا يَقُومُ بَدَنُهُ إِلَّا بِهِ، فَأَحَلَّهُ بِقَدْرِ الْبُلْغَةِ
لَا غَيْرَ ذَلِكَ.^۱

(انظر) بحار الأنوار: ۶۲/۷۹ باب ۵۲.

کنز العمال: ۵۲/۱۰ «في المحذورات من التداوي».

۱۲۹۳

درمان کردن خود از بیماریهای دنیوی

۶۳۸۸. امام علی علیه السلام: سسزاوار است که آدمی

دردهای دنیوی خود را مداوا کند،
همچنان که بیماران دردهای خود را درمان
می‌کنند و از خواهشها و خوشیهای دنیا
پرهیز کند، همچنان که بیمار [از خوردن

غذا] پرهیز می‌کند.

۱۲۹۵

گوناگون

۶۳۸۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه درد و بیماری از

آسمان (مقدر) باشد، در آن صورت دارو
بی‌فایده است.

۶۳۹۰. امام علی علیه السلام: چه بسا که دارویی خود درد و

بیماری باشد و دردی که دارو و درمان
باشد.

۶۳۹۱. امام علی علیه السلام: بسا دارویی که درد و بیماری

باشد، بسا دردی که درمان و شفا باشد.

۱۲۹۳

التداوي من أدواء الدنيا

۶۳۸۸. الإمام علي عليه السلام: ينبغي أن يتداوى المرء من
أدواء الدنيا كما يتداوى ذو العلة، ويحتمي
من شهواتها ولذاتها كما يحتمي
المريض.^۲

(انظر) الذنب: باب ۱۳۸۹.

التقوى: باب ۴۱۰۱.

القلب: باب ۴۳۵۲.

۱۲۹۵

النواير

۶۳۸۹. رسول الله صلی الله علیه و آله: إذا كان الداء من السماء فقد
بطل هناك الدواء.^۳

۶۳۹۰. الإمام علي عليه السلام: ربما كان الدواء داءً والداء
دواءً.^۴

۶۳۹۱. عنه عليه السلام: ربما كان الدواء داءً، وربما كان
الداء شفاءً.^۵

۱. بحار الأنوار: ۶۲/۱۸۲. ۲. غرر الحکم: ۱۰۹۴۵.

۳. بحار الأنوار: ۷۷/۱۶۵۲. ۴. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۵. غرر الحکم: ۵۳۶۹-۵۳۷۰.

۶۳۹۲. عنه علیه السلام: الاستِغْفَارُ دَوَاءُ الذُّنُوبِ^۱.
۶۳۹۳. عنه علیه السلام: أَلْبَانُ الْبَقَرِ دَوَاءُ^۲.
۶۳۹۴. عنه علیه السلام: نِعَمَ الدَّوَاءِ الْأَجَلُ^۳.
۶۳۹۵. عنه علیه السلام: مَنْ لَمْ يَحْتَمِلْ مَرَارَةَ الدَّوَاءِ دَامَ أَلَمُهُ^۴.
۶۳۹۶. الإمامُ الحُسَيْنُ علیه السلام: لَا تَصِفَنَّ لِمَلِكٍ دَوَاءً، فَإِنْ نَفَعَهُ لَمْ يَحْمَدَكَ، وَإِنْ ضَرَّهُ أَتَهَمَكَ^۵.
۶۳۹۷. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ علیه السلام: مَنْ لَمْ يَعْرِفْ دَاءَهُ أَفْسَدَهُ دَوَاؤُهُ^۶.
۶۳۹۸. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي التُّفَاحِ مَا دَاوَوْا مَرْضَاهُمْ إِلَّا بِهِ^۷.
۶۳۹۹. امام زین العابدین علیه السلام: هر که درد خود را می خورد [او را تباه کند].
۶۴۰۰. امام صادق علیه السلام: اگر مردم خواص سیب را بدانند، بیماران خود را جز با آن درمان نکنند.

۱. غرر الحکم: ۹۱۳. ۲. الکافی: ۱/۳۳۷/۶.

۳. غرر الحکم: ۹۹۰۵. ۴. غرر الحکم: ۹۲۰۹.

۵. بحار الأنوار: ۴۷/۳۸۲/۷۵.

۶. بحار الأنوار: ۲۱/۱۶۰/۷۸.

۷. بحار الأنوار: ۴/۹۳/۶۲.

الدِّينُ

دين

مركز تحقيقات كليات علوم إيسوي

ولمزيد الاطلاع راجع:

- بحار الأنوار: ٢١١/٦٨ باب ٢٣ والسلامة والفن في الدين ١.
- بحار الأنوار: ٢٢٦/٧٢ باب ١١٢ والاستخفاف بالدين ١.
- بحار الأنوار: ٣٠١/٧٥ باب ٧٦ من باع دينه بدينيا غير ٢.

انظر:

- التجارة: باب ٤٥٥، العلم: باب ٢٨١٤، ٢٨١٥، الحياة: باب ٩٧٩.
- الإخلاص: باب ١٠٤٧، الدولة: باب ١٢٨٧.
- الصلاة: باب ٢٢٦٧، الشريعة: باب ١٩٦٤-١٩٦٥.
- الزهد: باب ١٦١٢، السفر: باب ١٨١٥، العقل: باب ٢٧٤٩.
- الفن: باب ٣٠٦٧، الغيبة: باب ٣٠٨٦، الفقه: باب ٣١٩٠.

۱۲۹۶

اهمّیّة الدّین

۶۳۹۹. الإمام علیؑ: إنَّی إذا استَحَكَمْتُ في الرَّجُلِ خَصْلَةً مِنْ خِصَالِ الْخَيْرِ احْتَمَلْتُهَا لَهَا وَاعْتَفَرْتُ لَهُ فَقَدْ مَا سِوَاهَا، وَلَا أُعْتَفِرُ لَهُ فَقَدْ عَقِلَ وَلَا عَدَمَ دِينٍ، لِأَنَّ مُفَارَقَةَ الدِّينِ مُفَارَقَةُ الْأَمْنِ، وَلَا تَهْنَأُ حَيَاةٌ مَعَ مَخَافَةٍ، وَعَدَمُ الْعَقْلِ عَدَمُ الْحَيَاةِ، وَلَا تُعَاشِرُ الْأَمْوَاتُ^۱.

۶۴۰۰. عنهؑ: لَا حَيَاةَ إِلَّا بِالْدِّينِ، وَلَا مَوْتَ إِلَّا بِجُحُودِ الْيَقِينِ^۲.

۶۴۰۱. عنهؑ: إَعْلَمُوا أَنَّ مِلاكَ أَمْرِكُمُ الدِّينَ، وَعِصْمَتَكُمْ التَّقْوَى^۳.

۶۴۰۲. عنهؑ: مَنْ دَقَّ فِي الدِّينِ نَظْرُهُ جَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ خَطَرُهُ^۴.

۶۴۰۳. عنهؑ: التَّيَقُّظُ فِي الدِّينِ نِعْمَةٌ عَلَى مَنْ رَزَقَهُ^۵.

۱۲۹۶

اهمّیت دین

۶۳۹۹. امام علیؑ: هرگاه در کسی خصلتی از خصلتهای خوب را استوار دیدم، او را به سبب داشتن آن تحمل می‌کنم و بی‌بهرگی او از دیگر خصلتهای نسیک را نادیده می‌گیرم، امّا نابخردی و بی‌دینی او را نمی‌توانم نادیده بگیرم؛ زیرا جدا شدن از دین، جدا شدن از امنیت است و زندگی توأم با ترس، گوارا نیست. نابخردی نیز مُردن است و کسی با مردگان معاشرت نمی‌کند.

۶۴۰۰. امام علیؑ: زندگی، جز با دین (دینداری) نیست و مرگ جز با انکار یقین.

۶۴۰۱. امام علیؑ: بدانید که پایه و اساس کار شما دین است و نگهبان شما [از گناهان] تقوا.

۶۴۰۲. امام علیؑ: هر که در دین (دینداری) ریزبین و دقیق باشد، در روز قیامت مقام بلندی یابد.

۶۴۰۳. امام علیؑ: هوشیاری در دین، نعمتی است که روزی آدمی می‌شود.

۱. غرر الحکم: ۳۷۸۵.

۲. بحار الأنوار: ۴۰/۴۱۸/۷۷.

۳. شرح نهج البلاغة: ۱۵۳/۲۰.

۴. غرر الحکم: ۸۱۰۷. ۵. غرر الحکم: ۲۰۵۸.

۶۲۰۲. عنه علیه السلام: الدِّينُ عِزٌّ، وَالْعِلْمُ كَنْزٌ، وَالصَّمْتُ نَوْرٌ.^۱

۶۲۰۲. امام علی علیه السلام: دین، عزت است و دانش، گنج، و سکوت، روشنایی.

۶۲۰۵. عنه علیه السلام: الدِّينُ أَشْرَفُ النَّسَبِينَ.^۲

۶۲۰۵. امام علی علیه السلام: دین، شریفترین نسب‌هاست.

۶۲۰۶. عنه علیه السلام: الدِّينُ نَوْرٌ.^۳

۶۲۰۶. امام علی علیه السلام: دین، روشنایی است.

۶۲۰۷. عنه علیه السلام: إِذَا اسْتَخْلَصَ اللَّهُ عَبْدًا أَلْهَمَهُ الدِّيَانَةَ.^۴

۶۲۰۷. امام علی علیه السلام: هرگاه خداوند بنده‌ای را برگزیند، دینداری را در دل او اندازد.

۶۲۰۸. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: ثَلَاثٌ خِلَالٍ يَقُولُ كُلُّ إِنْسَانٍ إِنَّهُ عَلَى صَوَابٍ مِنْهَا: دِينُهُ الَّذِي يَعْتَقِدُهُ، وَهَوَاهُ الَّذِي يَسْتَعْلِي عَلَيْهِ، وَتَدْبِيرُهُ فِي أُمُورِهِ.^۵

۶۲۰۸. امام صادق علیه السلام: سه چیز است که هر انسانی خود را در آنها بر حق می‌داند: دینی که بدان عقیده دارد، هوی و گرایشی که بر او چیره است، و تدبیر او در کارهایش.

۶۲۰۹. عنه علیه السلام: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَثِيرًا مَّا يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، دِينَكُمْ دِينَكُمْ فَإِنَّ السَّيِّئَةَ فِيهِ خَيْرٌ مِنَ الْحَسَنَةِ فِي غَيْرِهِ، وَالسَّيِّئَةَ فِيهِ تُغْفَرُ، وَالْحَسَنَةَ فِي غَيْرِهِ لَا تُقْبَلُ.^۶

۶۲۰۹. امام صادق علیه السلام: امیر المؤمنین علیه السلام در سخنرانی‌های خود این جمله را بسیار می‌فرمود: ای مردم! دیندار باشید، دیندار! اگر گناه کنید و دیندار باشید بهتر است از این که نیکی کنید و بی‌دین باشید؛ زیرا گناه، در آن آمرزیده می‌شود و نیکی در بی‌دینی پذیرفته نمی‌شود.

۱۲۹۷

أَوَّلُ الدِّينِ وَآخِرُهُ

۶۲۱۰. الإمامُ عليٌّ علیه السلام: أَوَّلُ الدِّينِ مَعْرِفَتُهُ، وَكَمَالُ مَعْرِفَتِهِ التَّصَدِّيقُ بِهِ، وَكَمَالُ

۱۲۹۷

آغاز و فرجام دین

۶۲۱۰. امام علی علیه السلام: آغاز دین، شناخت خداست و کمال شناخت او، تصدیق اوست و کمال

۱. بحار الأنوار: ۵۶/۷۹/۷۸. ۲. غرر الحکم: ۱۶۲۲.
۳. غرر الحکم: ۲۱۳. ۴. غرر الحکم: ۴۰۷۲.
۵. تحف العقول: ۳۲۱. ۶. الکافی: ۶/۴۶۴/۲.

التَّصْدِيقِ بِهِ تَوْحِيدُهُ^۱.

تصدیق و اقرار به او، یگانه دانستن اوست.

۶۳۱۱. عنه علیه السلام: إِعْلَمَ أَنَّ أَوَّلَ الدِّينِ التَّسْلِيمُ،

۶۳۱۱. امام علی علیه السلام: بدان که آغاز دین، تسلیم [در

و آخِرُهُ الْإِخْلَاصُ^۲.

برابر خدا] است و فرجامش، اخلاص.

۶۳۱۲. عنه علیه السلام: غَايَةُ الدِّينِ الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ،

۶۳۱۲. امام علی علیه السلام: نهایت دین، امر به معروف و

و النَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ، وَإِقَامَةُ الْحُدُودِ^۳.

نهی از منکر و برپا داشتن حدود است.

۶۳۱۳. عنه علیه السلام: غَايَةُ الدِّينِ الْإِيمَانُ^۴.

۶۳۱۳. امام علی علیه السلام: غایت دین، ایمان است.

(انظر اليقين: باب ۴۱۸۴).

۱۲۹۸

ریشه دین

۱۲۹۸

أَصْلُ الدِّينِ

۶۳۱۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ریشه دین، پارسایی است و

رَأْسُ أَنْ، طَاعَت.

۶۳۱۲. رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: أَصْلُ الدِّينِ الْوَرَعُ، وَرَأْسُهُ

الطَّاعَةُ^۵.

۶۳۱۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: دوستم جبرئیل گفت: مَثَلُ

این دین، مَثَلُ درخت استواری است که

ریشه‌اش ایمان است و آوندهایش نماز، و

آبش زکات، و شاخه‌هایش روزه، و

برگهایش خوشخویی، و میوه‌اش

خویشانداری از کارهای حرام. هیچ

درختی جز با داشتن میوه به کمال نرسد.

ایمان نیز چنین است، جز با خویشانداری

از محرمات کامل نمی‌گردد.

۶۳۱۵. قَالَ حَبِيبِي جَبْرَائِيلُ: إِنَّ مَثَلَ هَذَا

الدِّينِ كَمَثَلِ شَجَرَةٍ ثَابِتَةٍ، الْإِيمَانُ أَصْلُهَا،

وَالصَّلَاةُ عُرْوَتُهَا، وَالزَّكَاةُ مَأْوَاهَا، وَالصَّوْمُ

سَعْفُهَا، وَحُسْنُ الْخُلُقِ وَرَقُهَا، وَالْكَفُّ عَنِ

الْمَحَارِمِ ثَمَرُهَا، فَلَا تَكْمُلُ شَجَرَةٌ إِلَّا

بِالثَّمَرِ، كَذَلِكَ الْإِيمَانُ لَا يَكْمُلُ إِلَّا بِالْكَفِّ

عَنِ الْمَحَارِمِ^۶.

۶۳۱۶. الْإِمَامُ عَلِيُّ علیه السلام: الدِّينُ شَجَرَةٌ أَصْلُهَا التَّسْلِيمُ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱. ۲. غرر الحکم: ۲۳۳۸.

۳. غرر الحکم: ۶۳۷۳. ۴. غرر الحکم: ۶۳۴۵.

۵. مکارم الأخلاق: ۲/۳۷۶/۲۶۶۱.

۶. بحار الأنوار: ۴۰/۳۸۸/۷۱.

۶۳۱۶. امام علی علیه السلام: دین، درختی است که

والرضا^۱.

ریشه‌اش تسلیم و رضا است.

۶۳۱۷. عنه علیه السلام: أَصْلُ الدِّينِ أَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ^۲.

۶۳۱۷. امام علی علیه السلام: ریشه دین، امانتداری و پایبندی به پیمانهاست.

۶۳۱۸. عنه علیه السلام: إِنَّ الدِّينَ لَشَجَرَةٌ أَصْلُهَا الْيَقِينُ بِاللَّهِ، وَثَمَرُهَا الْمُوَالَاةُ فِي اللَّهِ، وَالْمُعَادَاةُ فِي اللَّهِ سَبْحَانَهُ^۳.

۶۳۱۸. امام علی علیه السلام: دین، درختی است که ریشه آن یقین به خداست و میوه‌اش، دوستی کردن و دشمنی ورزیدن برای خدا.

۶۳۱۹. عنه علیه السلام: أَصْلُ الْأُمُورِ فِي الدِّينِ أَنْ يُعْتَمَدَ عَلَى الصَّلَوَاتِ، وَيُجْتَنَّبَ الْكِبَائِرُ، وَالزَّمْ ذَلِكَ لَزُومَ مَا لَا غِنَى عَنْهُ طَرَفَةٌ عَيْنٍ، وَإِنْ حُرِّمَتْهُ هُلُكٌ، فَإِنْ جَاوَزَتْهُ إِلَى الْفَقْهِ وَالْعِبَادَةِ فَهُوَ الْحَظُّ^۴.

۶۳۱۹. امام علی علیه السلام: اصل کارها در دین، تکیه کردن به نمازها و دوری نمودن از گناهان کبیره است، از این امور لحظه‌ای بی‌نیاز نیستی. پس، از آن‌ها غفلت مکن، که محرومیت از اینها مایه هلاکت است. و اگر بیشتر رفتی و به فقه (دین فهمی) و عبادت پرداختی، این همان کمال بهره‌مندی [تو] است.

۶۳۲۰. الْإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام: نَهَى اللَّهُ أَهْلَ النَّصْرِ بِالْحَقِّ أَنْ يَتَّخِذُوا مِنْ أَعْدَاءِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا، لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَظْهَرُوا لَهُمْ عَلَى أَصُولِ دِينِ اللَّهِ، فَإِنَّهُمْ إِنْ سَمِعُوا مِنْكُمْ فِيهِ شَيْئًا عَادُواكُمْ عَلَيْهِ^۵.

۶۳۲۰. امام صادق علیه السلام: خداوند یاوران حق را از این نهی کرده است که دشمنان خدا را دوست و یاور خود برگیرند... بر شماروا نیست که دشمنان خدا را از اصول دین خدا آگاه کنید؛ زیرا اگر در این باره از شما چیزی بشنوند، بر سر آن با شما به دشمنی برخیزند.

(انظر) الإیمان: باب ۲۶۶.

الزهد: باب ۱۶۱۲.

۱۲۹۹

رَأْسُ الدِّينِ

۶۳۲۱. الْإِمَامُ عَلِيُّ علیه السلام: رَأْسُ الدِّينِ صِدْقُ الْيَقِينِ^۶.

۱۲۹۹

رَأْسُ دِينِ

۶۳۲۱. امام علی علیه السلام: رأس دین، یقین راستین است.

۱. غرر الحکم: ۱۲۵۵.	۲. غرر الحکم: ۱۷۶۲.
۳. غرر الحکم: ۳۵۴۱.	۴. بحار الأنوار: ۵۹/۷/۷۸.
۵. الکافی: ۱/۱۲/۸.	۶. غرر الحکم: ۵۲۲۸.

۶۴۲۲. امام علی علیه السلام: رأس دین، همنشین با
پرهیزگاران است.

۶۴۲۳. امام علی علیه السلام: صدق و راستی، رأس دین
است.

۶۴۲۴. امام علی علیه السلام: رأس دین، درست بودن یقین
است.

۶۴۲۵. امام علی علیه السلام: رأس دین، انجام کارهای
نیک است.

۶۴۲۶. امام علی علیه السلام: رأس دین، مخالفت کردن با
هوس است.

۱۳۰۰

نظام دین

۶۴۲۷. امام علی علیه السلام: نظام دین، مخالفت با هوای
نفس و دوری کردن از دنیا است.

۶۴۲۸. امام علی علیه السلام: نظام دین دو چیز است:
منصف بودن، و کمک مالی کردن به
برادران.

۶۴۲۹. امام باقر علیه السلام: محبت ما اهل بیت، نظام دین
است.

۱۳۰۱

مجمع دین

۶۴۳۰. امام علی علیه السلام: بر تقوا و راستی مواظبت کن،

۶۴۲۲. عنه علیه السلام: رأس الدین صحبة المتقين^۱.

۶۴۲۳. عنه علیه السلام: الصدق رأس الدین^۲.

۶۴۲۴. عنه علیه السلام: رأس الدین صحبة الیقین^۳.

۶۴۲۵. عنه علیه السلام: رأس الدین اکتساب الحسنات^۴.

۶۴۲۶. عنه علیه السلام: رأس الدین مخالفة الهوی^۵.

(انظر) الیقین: باب ۴۱۷۹، ۴۱۸۰.

الورع: باب ۳۹۹۶.

۱۳۰۰

نظام الدین

۶۴۲۷. الإمام علی علیه السلام: نظام الدین مخالفة الهوی
والتنزه عن الدنيا^۶.

۶۴۲۸. عنه علیه السلام: نظام الدین حصلتان: إنصافك من
نفسك، ومواساة إخوانك^۷.

۶۴۲۹. الإمام الباقر علیه السلام: حُبنا أهل البيت نظام
الدین^۸.

(انظر) الإمامة العامة: باب ۱۴۱.

۱۳۰۱

جماع الدین

۶۴۳۰. الإمام علی علیه السلام: عليك بالتقوى والصدق،

۱. كنز العمال: ۴۴۳۹۹. ۲. غرر الحکم: ۵۱۷.

۳. بحار الأنوار: ۱/۲۱۳/۷۷. ۴. غرر الحکم: ۵۲۴۵.

۵. غرر الحکم: ۵۲۵۷. ۶. غرر الحکم: ۹۹۸۱.

۷. غرر الحکم: ۹۹۸۳. ۸. الأمالی للطوسی: ۵۸۲/۲۹۶.

فَهُمَا جَمَاعُ الدِّينِ^۱

۶۲۳۱. عنه علیه السلام: جَمَاعُ الدِّينِ فِي إِخْلَاصِ الْعَمَلِ وَتَقْصِيرِ الْأَمَلِ وَبَذْلِ الْإِحْسَانِ وَالْكَفِّ عَنِ الْقَبِيحِ^۲.

۶۲۳۲. عنه علیه السلام: ثَلَاثُ هُنَّ جَمَاعُ الدِّينِ: الْعِفَّةُ، وَالْوَرَعُ، وَالْحَيَاءُ^۳.

(انظر) الإسلام: باب ۱۸۵۷.

که دین در این دو جمع است.

۶۲۳۱. امام علی علیه السلام: خالص کردن عمل، کوتاه گردانیدن آرزو، نیکی کردن و خویشتنداری از کار زشت، مجمع و عصا دین هستند.

۶۲۳۲. امام علی علیه السلام: دین در سه چیز، جمع است: خویشتنداری، و پارسایی و شرم.

۱۳۰۲

مَلَكَ الدِّينِ

۶۲۳۳. الإمام علي علیه السلام: شَيْئَانِ هُمَا مَلَكَ الدِّينِ: الصُّدْقُ، وَالْيَقِينُ^۴.

۶۲۳۴. عنه علیه السلام: مَلَكَ الْإِسْلَامَ صِدْقُ اللِّسَانِ^۵. (انظر) نهج البلاغة: الخطبة ۷.

النِّتَّة: باب ۳۹۲۰.

۱۳۰۲

مَلَكَ دِينِ

۶۲۳۳. امام علی علیه السلام: دو چیز پایه و ملاک دین است: راستی و یقین.

۶۲۳۴. امام علی علیه السلام: پایه و ملاک اسلام، راستگویی است.

۱۳۰۳

عِمَادُ الدِّينِ

۶۲۳۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: لِكُلِّ شَيْءٍ عِمَادٌ، وَعِمَادُ الدِّينِ الْفَقْهُ^۶.

۶۲۳۶. الإمام علي علیه السلام: مِنْ كِتَابِهِ علیه السلام لِلْأَشْتَرِ -: وَإِنَّمَا

۱۳۰۳

ستون دین

۶۲۳۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر چیزی ستونی دارد و ستون دین، فهم دین است.

۶۲۳۶. امام علی علیه السلام: در عهدنامه خود به مالک اشتر - نوشت: ستون دین و جماعت

۱. غرر الحکم: ۲۸۲۷. ۲. غرر الحکم: ۴۷۷۰.

۳. غرر الحکم: ۴۶۷۹. ۴. غرر الحکم: ۵۷۷۰.

۵. غرر الحکم: ۹۷۲۷. ۶. بحار الأنوار: ۳۰/۲۱۶/۱.

عِمَادُ الدِّينِ وَجَمَاعِ الْمُسْلِمِينَ وَالْعُدَّةُ
لِلْأَعْدَاءِ الْعَامَّةِ مِنَ الْأُمَّةِ، فَلْيَكُنْ صَفْوُكَ
لَهُمْ، وَمَيْلُكَ مَعَهُمْ.^۱

۶۲۳۷. الإمامُ الباقر عليه السلام: الرُّوحُ عِمَادُ الدِّينِ، وَالْعِلْمُ
عِمَادُ الرُّوحِ، وَالْبَيَانُ عِمَادُ الْعِلْمِ.^۲

(انظر) الصلاة: باب ۲۲۳۷.

اليقين: باب ۴۱۸۰.

مسلمانان و ساز و برگ در برابر دشمنان،
توده مردم اند؛ پس، باید توجه و عنایت تو
به آنان باشد.

۶۲۳۷. امام باقر عليه السلام: روح، ستون دین است و
دانش، ستون روح و بیان ستون دانش.

۱۳۰۴

نصف دین

۶۲۳۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: توحید، نصف دین است.

۶۲۳۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خوش خویی، نصف

دین است.

۱۳۰۴

نصف الدین

۶۲۳۸. رسول الله صلی الله علیه و آله: التَّوْحِيدُ نِصْفُ الدِّينِ.^۳

۶۲۳۹. عنه عليه السلام: حُسْنُ الْخُلُقِ نِصْفُ الدِّينِ.^۴

(انظر) لزواج: باب ۶۳۴.

۱۳۰۵

بهترین دینداری

۶۲۴۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: برترین دینداری شما،

پارسایی است.

۶۲۴۱. امام علی عليه السلام: بهترین دینداری، کوتاه کردن

آرزوست.

۱۳۰۵

أَفْضَلُ الدِّينِ

۶۲۴۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَفْضَلُ دِينِكُمُ الْوَرَعُ.^۵

۶۲۴۱. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: أَفْضَلُ الدِّينِ قَصْرُ الْأَمَلِ.^۶

۶۲۴۲. عنه عليه السلام: إِنَّ أَفْضَلَ الدِّينِ الْحُبُّ فِي اللَّهِ
وَالْبُغْضُ فِي اللَّهِ.^۷

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.

۲. الاختصاص: ۲۴۵. ۳. التوحيد: ۲۴/۶۸.

۴. الخصال: ۱۰۶/۳۰. ۵. الخصال: ۹/۴.

۶. غرر الحکم: ۳۳۱۵. ۷. غرر الحکم: ۳۵۴۰.

۶۲۴۲. امام علی عليه السلام: همانا برترین دینداری،

دوستی و دشمنی در راه خداست.

۶۲۲۳. عنه علیه السلام: سَنَامُ الدِّينِ الصَّبْرُ وَالْيَقِينُ
وَمُجَاهَدَةُ الْهَوَىٰ ۱.

۶۲۲۴. عنه علیه السلام: أَدَيْنُ النَّاسِ مَنْ لَمْ تُفْسِدِ الشَّهْوَةُ
دِينَهُ ۲.

۶۲۲۳. امام علی علیه السلام: اوج دینداری، صبر و یقین و
مبارزه با خواهشهای نفس است.

۶۲۲۴. امام علی علیه السلام: دیندارترین مردم کسی است
که شهوت، دینش را تباه نکند.

۱۳۰۶

پایه‌های دین

۶۲۲۵. امام علی علیه السلام: شش چیز از پایه‌های دین
است: یقین ناب، خیر خواهی برای
مسلمانان، برپاداشتن نماز، پرداختن زکات،
حج خانه خدا، و بی رغبتی به دنیا.

۶۲۲۶. امام صادق علیه السلام - در پاسخ مردی که به
ایشان عرض کرد: اساس دین، توحید و عدل
است و دامنه دانش آن گسترده است و
خردمندی باید که آن را درک کند، پس، آن
(توحید و عدل) را به گونه‌ای برایم بیان دارید
که فهم آن آسان و حفظش راحت باشد -
فرمود: توحید، آن است که آنچه را درباره
خودت جایز و رواست، نسبت به
پروردگارت روا ندانی و عدل، آن است که
آنچه را آفریدگارت تو را بدان سبب نکوهیده
است، به او نسبت ندهی.

۶۲۲۷. امام صادق علیه السلام: درباره آنچه سزاوار نیست
از آن ناآگاه باشید، نیکو بیندیشید و خیرخواه
خود باشید. و در راه شناخت آنچه در
ندانستش هیچ عذری از شما پذیرفته نیست،
بکوشید؛ همانا دین خدا را ارکانی است، که
هر کس آنها را نشناسد، سختکوشی او در
عبادت ظاهری‌اش، سودی به حالش نداشته
باشد و هر کس آنها را بشناسد و بدانها اعتقاد
داشته باشد، میانروی درمستش [در عبادت]
به او زیانی نرساند.

۱۳۰۶

قَوَاعِدُ الدِّينِ

۶۲۲۵. الإمام علي عليه السلام: سِتُّ مِنْ قَوَاعِدِ الدِّينِ:
إِخْلَاصُ الْيَقِينِ، وَنُصْحُ الْمُسْلِمِينَ، وَإِقَامَةُ
الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَحَجُّ الْبَيْتِ،
وَالزَّهْدُ فِي الدُّنْيَا ۳.

۶۲۲۶. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا قَالَ رَجُلٌ لَهُ: إِنَّ
أَسَاسَ الدِّينِ التَّوْحِيدَ وَالْعَدْلَ، وَعِلْمُهُ
كَثِيرٌ وَلَا بَدْءَ لِعَاقِلٍ مِنْهُ، فَاذْكُرْ مَا يَسْهُلُ
الْوُقُوفُ عَلَيْهِ وَيَتَهَيَّأُ حِفْظُهُ -: أَمَّا التَّوْحِيدُ
فَأَنْ لَا تُجَوِّزَ عَلَى رَبِّكَ مَا جَازَ عَلَيْكَ، وَأَمَّا
الْعَدْلُ فَأَنْ لَا تَنْسُبَ إِلَى خَالِقِكَ مَا لَا مَكَ
عَلَيْهِ ۴.

۶۲۲۷. عنه علیه السلام: أَحْسِنُوا النَّظَرَ فِيمَا لَا يَسَعُكُمْ
جَهْلُهُ وَانصَحُوا أَنْفُسَكُمْ، وَجَاهِدُوا فِي
طَلَبِ مَعْرِفَةِ مَا لَا عُذْرَ لَكُمْ فِي جَهْلِهِ، فَإِنَّ
لِدِينِ اللَّهِ أَرْكَانًا لَا يَنْفَعُ مَنْ جَهَّلَهَا شِدَّةُ

۱. غرر الحکم: ۵۶۳۳. ۲. غرر الحکم: ۳۲۰۷.
۳. غرر الحکم: ۵۶۳۸. ۴. بحار الأنوار: ۱۳/۲۶۴/۴.

۱۳۰۷

ثمره دین

۶۲۲۸. امام علی علیه السلام: میوه دین، امانتداری است.

۶۲۲۹. امام علی علیه السلام: دین را پناهگاه خود گردان و

عدالت را شمشیر خود، تا از هر بدی و

گزندی رهایی یابی و بر دشمنت پیروز

شوی.

۶۲۵۰. امام علی علیه السلام: دین، مصونیت می بخشد.

۶۲۵۱. امام علی علیه السلام: دین، محکم ترین تکیه گاه

است.

۶۲۵۲. امام صادق علیه السلام: آدم دیندار می اندیشد، و در

نتیجه، آرامش او را فرا می گیرد و خود را

کوچک و خوار می شمارد پس به فروتنی

می گراید، قناعت می ورزد و به سبب آن

[از مردم] بی نیاز می شود و به آنچه او را

داده شده خشنود است، گوشه تنهایی بر

می گزیند و از دوستان بی نیاز می گردد، قید

شهوتها و خواهشهای نفس را می زند و

بدین سان آزاد می شود، دنیا را کنار

می گذارد و در نتیجه خود را از بدیها و

گزندهای آن حفظ می کند، حسادت را به

دور می افکند پس دوستی و محبت آشکار

می شود، مردم را نمی ترساند از این رو از

آنان هم نمی ترسد، به آنان تعدی نمی کند،

بنابراین از گزند ایشان در امان است، به

هیچ چیز دل نمی بندد و در نتیجه به

رستگاری و کمال فضیلت دست می یابد،

عافیت را به دیده بصیرت می بیند و از این

رو، کارش به پشیمانی نمی کشد.

اجتهاده فی طلب ظاهر عبادته، ولا یضر

من عرفها فدان بها حسن اقتصاده^۱.

(انظر) الإسلام: باب ۱۸۵۶، ۱۸۵۸.

۱۳۰۷

ثمره الدین

۶۲۲۸. الإمام علی علیه السلام: ثمره الدین الأمانة^۲.

۶۲۲۹. عنه علیه السلام: اجعل الدین کھفک والعدل سیفک،

تنج من کل سوء وتظفر علی کل عدو^۳.

۶۲۵۰. عنه علیه السلام: الدین یعصم^۴.

۶۲۵۱. عنه علیه السلام: الدین أقوى عِماد^۵.

۶۲۵۲. الإمام الصادق علیه السلام: إن صاحب الدین فکّر

فعلته السکینه، واستکان فتواضع، وقنع

فاستغنی ورَضی بما أُعطی، وانفرد فکفی

الإخوان، ورَفَضَ الشَّهَوَاتِ قِصَارَ حُرّاً،

وخلَعَ الدنیا فتَحَامَى الشُّرُورَ، واطَّرَحَ

الحَسَدَ فظَهَرَتِ المَحَبَّةُ، ولم یُخِفِ الناسَ

فلم یَخَفْهُمْ، ولم یُذْنِبْ إِلَیْهِمْ فَسَلِمَ مِنْهُمْ،

وسَخَتْ نَفْسُهُ عَنْ كُلِّ شَیْءٍ فَفَازَ واستَکْمَلَ

الْفُضْلَ، وأَبْصَرَ العَاقِبَةَ فَأَمِنَ النَّدَامَةَ^۶.

۱. الإرشاد: ۲/۲۰۵.

۲. غرر الحکم: ۲۵۹۴.

۳. غرر الحکم: ۲۴۳۳.

۴. غرر الحکم: ۱.

۵. غرر الحکم: ۲۸۹.

۶. الأمالی للمفید: ۱۴/۵۲.

۱۳۰۸

آفات الدین

۶۲۵۳. رسول الله ﷺ: آفة الدین ثلاثة: فقیه فاجر، وإمام جائر، ومُجتهد جاهل.^۱

۶۲۵۴. الإمام علی ﷺ: آفة الدین سوء الظن.^۲

۶۲۵۵. عنه ﷺ: فساد الدین الطمع.^۳

۶۲۵۶. عنه ﷺ: یس قرین الدین الطمع.^۴

۶۲۵۷. عنه ﷺ: فساد الدین دنیا.^۵

۶۲۵۸. الإمام الصادق ﷺ: آفة الدین: الحسد والعجب والفخر.^۶

۱۳۰۸

آفات دین

۶۲۵۳. پیامبر خدا ﷺ: سه کس آفت دینند: فقیه بدکار، پیشوای ستمگر، عابد نادان.

۶۲۵۴. امام علی ﷺ: آفت دین، بدگمانی است.

۶۲۵۵. امام علی ﷺ: تباهی دین، طمع است.

۶۲۵۶. امام علی ﷺ: طمع، همنشین بدی برای دین است.

۶۲۵۷. امام علی ﷺ: تباهی دین، دنیا [طلبی] است.

۶۲۵۸. امام صادق ﷺ: آفت دین، حسادت است و خودپسندی و فخر فروشی.

۱۳۰۹

الحث عَلَى الْجِفافِ عَلَى الدِّينِ

۶۲۵۹. رسول الله ﷺ: إِنْ عَرَضَ لَكَ بَلَاءٌ فَاجْعَلْ مَالَكَ دُونَ دِمِّكَ، فَإِنْ تَجَاوَزَكَ الْبَلَاءُ فَاجْعَلْ مَالَكَ وَدَمَكَ دُونَ دِينِكَ، فَإِنَّ الْمَسْلُوبَ مَنْ سُلِبَ دِينُهُ، وَالْمَخْرُوبَ مَنْ خَرِبَ دِينُهُ.^۷

۶۲۶۰. عنه ﷺ: مِمَّا أَوْصَى بِهِ عَلِيًّا ﷺ: ... والخامسةُ بِذَلِكَ مَالُكَ وَدَمُكَ دُونَ دِينِكَ.^۸

۱۳۰۹

ترغیب به محافظت از دین

۶۲۵۹. پیامبر خدا ﷺ: اگر بلایی برایت پیش آمد، مالت را فدای جانت کن و اگر بلا از تو فراتر رفت [و خواست به دینت صدمه زند] مال و جانت را فدای دینت کن؛ زیرا غارت شده [ی واقعی] کسی است که دینش به غارت رفته باشد و دزد زده [ی حقیقی] کسی است که دینش مورد دستبرد واقع شده باشد.

۶۲۶۰. پیامبر خدا ﷺ: در سفارشهای خود به علی ﷺ: فرمود: ... سفارش پنجم این که جان و مال خود را فدای دینت کنی.

۱. كنز العمال: ۲۸۹۵۴. ۲. غرر الحکم: ۳۹۲۴.
۳. غرر الحکم: ۶۵۵۱. ۴. غرر الحکم: ۴۴۰۹.
۵. غرر الحکم: ۶۵۵۴. ۶. الكافي: ۵/۳۰۷/۲.
۷. كنز العمال: ۴۳۶۰۱. ۸. وسائل الشيعة: ۵/۴۵۲/۱۱.

۶۳۶۱. امام علی علیه السلام: چون بلایی [برای جانتان] فرا رسد مالهای خود را سپر جانهایتان کنید و چون حادثه‌ای [برای دیتان] پیش آید جانهایتان را فدای دیتان کنید و بدانید که هلاک گشته کسی است که دینش هلاک شده باشد و غارت شده کسی است که دینش به غارت رفته باشد.

۶۳۶۲. امام علی علیه السلام: مصیبت دینی، بزرگترین مصیبت است.

۶۳۶۳. امام علی علیه السلام: آن که دین را از دست دهد، در ورطه کفر و گمراهی افتد.

۶۳۶۴. امام صادق علیه السلام: درباره آیه: «پس خداوند او را از گزند نیرنگهای آنان حفظ کرد» - فرمود: منظور، مؤمن آل فرعون است. به خدا سوگند او را قطعه قطعه کردند، اما خداوند او را از اینکه به دینش آسیب رسانند، حفظ کرد.

۶۳۶۵. امام صادق علیه السلام: به هنگام مصیبت - می فرمود: خدا را سپاس و ستایش که مصیبت مرا در دینم قرار نداد.

۱۳۱۰

ویژگی‌های کسی که دین ندارد

۶۳۶۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همانا با خردمندی، به همه

۶۳۶۱. الإمام علی علیه السلام: إِذَا حَضَرَتْ بَلِيَّةٌ فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ، وَإِذَا نَزَلَتْ نَازِلَةٌ فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ، وَالْحَرِيبَ مَنْ حُرِبَ دِينُهُ.^۱

۶۳۶۲. عنه علیه السلام: الْمُصِيبَةُ بِالَّذِينَ أَعْظَمُ الْمَصَائِبِ.^۲
۶۳۶۳. عنه علیه السلام: فَاقِدُ الدِّينِ مُتَرَدِّدٌ فِي الْكُفْرِ وَالضَّلَالِ.^۳

۶۳۶۴. الإمام الصادق علیه السلام - فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَا مَكَرُوا﴾^۴: يَعْنِي مُؤْمِنَ آلِ فِرْعَوْنَ، وَاللَّهُ لَقَدْ قَطَعُوهُ إِرْبًا إِرْبًا، وَلَكِنْ وَقَاهُ اللَّهُ أَنْ يَفْتِنُوهُ فِي دِينِهِ.^۵
۶۳۶۵. عنه علیه السلام - كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ -: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَجْعَلْ مُصِيبَتِي فِي دِينِي.^۶
(انظر) تمام الخبر في عنوان المصيبة: باب ۲۳۱۱. الدین: باب ۱۳۲۴.

۱۳۱۰

خَصَائِصُ مَنْ لَا دِينَ لَهُ

۶۳۶۶. رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: إِنَّمَا يُدْرِكُ الْخَيْرُ كُلَّهُ بِالْعَقْلِ،

۱. الکافی: ۲/۲۱۶. ۲. غرر الحکم: ۱۳۸۵. ۳. غرر الحکم: ۶۵۵۰. ۴. خافر: ۴۵. ۵. بحار الأنوار: ۵/۱۶۲/۱۳. ۶. بحار الأنوار: ۱۸۳/۲۶۸/۷۸.

وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَقْلَ لَهُ.^۱

۶۲۶۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ أَرْضَى سُلْطَانًا بِمَا يُسَخِطُ اللَّهَ

خَرَجَ مِنْ دِينِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۲

۶۲۶۸. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْمُرْتَابُ لَا دِينَ لَهُ.^۳

۶۲۶۹. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِطَاعَةِ مَنْ

عَصَى اللَّهَ، وَلَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِفِرْيَةِ بَاطِلٍ

عَلَى اللَّهِ، وَلَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِجُحُودِ شَيْءٍ

مِنْ آيَاتِ اللَّهِ.^۴

۶۲۷۰. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ أَوْ الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: لَا دِينَ لِمَنْ

دَانَ اللَّهَ بِتَقْوِيَةِ بَاطِلٍ، وَلَا دِينَ لِمَنْ دَانَ اللَّهَ

بِطَاعَةِ الظَّالِمِ.^۵

۶۲۷۱. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ أَوْ الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: لَا دِينَ لِمَنْ

لَا يَدِينُ اللَّهَ بِالْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ

الْمُنْكَرِ.^۶

۶۲۷۲. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا دِينَ لِمَنْ دَانَ بِوَلَايَةِ

إِمَامٍ جَائِرٍ لَيْسَ مِنَ اللَّهِ.^۷

۶۲۷۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ.^۸

۶۲۷۴. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كُلُّ مَنْ لَمْ يُحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَلَمْ

خوبیها می توان رسید و کسی را که خیرد

نیست، دین نیست.

۶۲۶۷. پیامبر خدا ﷺ: کسی که برای خشنود کردن

حکمرانی، کاری کند که خداوند به خشم

آید، از دین خداوند عزوجل خارج شده

است.

۶۲۶۸. امام علی علیه السلام: کسی که شک دارد، دین

ندارد.

۶۲۶۹. امام باقر علیه السلام: هر که ملتزم به اطاعت از

معصیت کار شود، دین ندارد، هر که ملتزم

به نسبت دروغ و باطلی به خدا شود، دین

ندارد، هر که ملتزم به انکار آیه ای از آیات

خدا شود دین ندارد.

۶۲۷۰. امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام: کسی که

تقویت باطل را، دین خدا داند، دین ندارد

و کسی که اطاعت از ستمگر را جزء دین

خدا داند، دین ندارد.

۶۲۷۱. امام باقر علیه السلام یا امام صادق علیه السلام: کسی که با

امر به معروف و نهی از منکر از خدا

اطاعت نکند، دین ندارد.

۶۲۷۲. امام صادق علیه السلام: کسی که خود را به ولایت

(حاکمیت) پیشوای ستمگر غیر خدایی

ملتزم کند، دین ندارد.

۶۲۷۳. امام صادق علیه السلام: کسی که پایبند عهد و پیمان

نیست دین ندارد.

۶۲۷۴. امام صادق علیه السلام: هر که به خاطر دین، حب و

۱. بحار الأنوار: ۱/۱۵۸/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۷/۳۹۳/۸۳.

۳. غرر الحکم: ۱۰۱۴. ۴. الکافی: ۴/۳۷۳/۲.

۵. الأمالی للمفید: ۷/۱۸۴. ۶. بحار الأنوار: ۵۹/۸۶/۱۰۰.

۷. بحار الأنوار: ۱۹/۱۳۵/۷۲.

۸. بحار الأنوار: ۴۷/۲۵۲/۸۴.

يُبْغِضُ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ.^۱

بغض نداشته باشد، دین ندارد.

۶۲۷۵. الإمامُ الكاظمُ عليه السلام: لَا دِينَ لِمَنْ لَا مَرْوَةَ لَهُ.^۲

۶۲۷۵. امام کاظم علیه السلام: کسی که مردانگی و انسانیت ندارد دین ندارد.

۶۲۷۶. الإمامُ الرضا عليه السلام: لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ.^۳

۶۲۷۶. امام رضا علیه السلام: کسی که پارسایی ندارد، دین ندارد.

۱۳۱۱

التَّحْذِيرُ مِنَ الاسْتِخْفَافِ بِالْدِّينِ وَأَهْلِهِ

الكتاب:

۱۳۱۱

پرهیز از تحقیر دین و دینداران

قرآن:

«وگویند: چرا مردانی را که از اشرار می‌شمریم اکنون نمی‌بینیم؟ آیا آنان را به مسخره می‌گرفتیم یا از نظرها دور مانده‌اند؟».

﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ مِنَ الْأَشْرَارِ *

أَتُخَذْنَا هُمْ سِخْرِيًا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمْ الْأَبْصَارُ﴾.^۴

﴿أَفَسِمْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ * وَتَضْحَكُونَ وَلَا

تَبْكُونَ * وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ﴾.^۵

«آیا از این سخن در شگفت افتاده‌اید؟ و می‌خندید و نمی‌گریید؟ و شما غافل شده‌اید؟».

(انظر: الصّافّات: ۱۲-۱۵، الزخرف: ۴۷، اللّجائیة: ۳۳، ۳۵، ۳۶)

الحديث:

حدیث:

۶۲۷۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: نگرانی من برای شما، از جهت سبک شمردن دین و فروختن حکم و داوری است.

۶۲۷۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ اسْتِخْفَافًا

بِالدِّينِ وَبِيعَ الْحُكْمِ.^۶

۶۲۷۸. امام علی علیه السلام: دین برای هر یک از شما لقلقه زبانتان شده است؛ مانند کسی که کارش را انجام داده و رضایت سرورش را فراهم آورده باشد!

۶۲۷۸. الإمامُ علي عليه السلام: صَارَ دِينُ أَحَدِكُمْ لُقَّةَ عَلِي

لِسَانِهِ، صَنِيعُ مَنْ قَدْ فَرَّغَ مِنْ عَمَلِهِ، وَأَحْرَزَ

رِضَا سَيِّدِهِ!^۷

۶۲۷۹. الإمامُ الصادق عليه السلام: إِيَّاكُمْ وَالتَّهَافُوتَ بِأَمْرِ اللَّهِ

۱. الكافي: ۱۶/۱۲۷/۲. ۲. تحف العقول: ۳۸۹.

۳. کمال الدین: ۵/۳۷۱. ۴. ص: ۶۲، ۶۳.

۵. النجم: ۵۹-۶۱. ۶. بحار الأنوار: ۲/۲۲۷/۷۲.

۷. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۳.

عَزَّوَجَلَّ، فَإِنَّهُ مَنْ تَهَاوَنَ بِأَمْرِ اللَّهِ أَهَانَهُ اللَّهُ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ^۱.

۶۲۸۰. عَنْهُ - لِأَبِي بصيرٍ -: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ، لَقَدْ
ذَكَرَكَمُ اللَّهُ إِذْ حَكَى عَنْ عَدُوِّكُمْ فِي النَّارِ
بِقَوْلِهِ: «وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَى رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُمْ
مِنَ الْأَشْرَارِ...» وَاللَّهُ مَا عَنَى وَلَا أَرَادَ بِهَذَا
غَيْرَكُمْ، صِرْتُمْ عِنْدَ أَهْلِ هَذَا الْعَالَمِ شِرَارَ
النَّاسِ، وَأَنْتُمْ وَاللَّهُ فِي الْجَنَّةِ تُحَبَّرُونَ، وَفِي
النَّارِ تُطْلَبُونَ^۲.

(انظر) بحار الأنوار: ۷۲/۲۲۶ باب ۱۱۲.

روز رستاخیز او را خوار گرداند.

۶۲۸۰. امام صادق علیه السلام - به ابو بصیر - فرمود: ای
ابو محمد! خداوند از شما یاد کرده، آن جا
که از زبان دشمنان دوزخی شما می گوید:
«و گویند: چرا مردانی را که از اشرار
می شمردیم، اکنون نمی بینیم؟...».

به خدا قسم، منظور از این آیه کسی جز
شما نیست و شما در نظر مردم این جهان،
بدترین مردم هستید، در حالی که به خدا
سوگند، در بهشت شادمان خواهید بود و
آنان در دوزخ جستجویتان می کنند [چون
به نظرشان شما دوزخی بوده اید].

۱۳۱۲

سیرانجام تحقیر دین

قرآن:

«آن کسانی را که دین خویش را بازیچه و لهو گرفته اند
و زندگانی دنیا فریشان داد و اگذار. و به قرآن یاد
آوری کن تا مبادا کسی به کیفر اعمال خویش در
جهنم محبوس بماند در حالی که جز خدا دادرس و
شفیعی نباشد. و اگر برای رهایی خویش هر گونه
فدیه دهد، پذیرفته نخواهد شد. اینانند که به عقوبت
اعمال خود در جهنم محبوسند و به کیفر آن که کافر
شده اند بر ایشان شرابی از آب جوشان و عذابی
دردآور هست.»

«امروز آنان را که دین خویش را لهو و بازیچه پنداشتند
و زندگی دنیا فریشان داد فراموش می کنیم، همچنان

۱۳۱۲

عاقبة الاستخفاف بالدين

الكتاب:

«وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لِبَآءٍ وَلَهُوَ غَرْثُهُمُ الْحَيَاةُ
الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ
دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ وَإِنْ تَغْدِلْ كُلُّ عَدْلٍ لَا يُؤْخَذُ مِنْهَا
أُولَئِكَ الَّذِينَ أُبْسِلُوا بِمَا كَسَبُوا لَهُمْ شَرَابٌ مِنْ حَمِيمٍ
وَعَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ»^۳.

«الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلِبَآءٍ غَرْثُهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
فَالْيَوْمَ نَنْسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا

۱. بحار الأنوار: ۷۲/۲۲۷/۳.

۲. الکافی: ۵/۳۶/۸. ۳. الأنعام: ۷۰.

يَجْخَدُونَ»^۱.

الحديث:

که آنها نیز رسیدن به این روز را از یاد برده بودند و آیات ما را تکذیب می کردند».

حدیث:

۶۲۸۱. امام علی علیه السلام: هر که دین خدا را بیهوده و بازی بگیرد، خدای سبحان او را در دوزخ جاویدان گرداند.

۶۲۸۲. امام صادق علیه السلام - در سفارش به عبدالله بن جندب - فرمود: ای پسر جندب! دیری است که نادانی آباد شده و بنیادش نیرومند گشته است و این از آن روست که دین خدا را به بازی گرفتند چندان که اگر کسی از آنان با عمل خود به خدا تقرب می جوید، منظور [واقعی او] غیر اوست؛ اینان همان ستمگرانند.

۶۲۸۱. الإمام علي عليه السلام: مَنْ اتَّخَذَ دِينَ اللَّهِ لَهْوًا وَلَعِبًا أَدْخَلَهُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ النَّارَ مُخَلَّدًا فِيهَا.^۲

۶۲۸۲. الإمام الصادق عليه السلام - فِي وَصَايَاهُ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ -: يَا بَنَ جُنْدَبٍ قَدِيمًا عَمِيرَ الْجَهْلِ وَقَوِيَّ أَسَاسُهُ، وَذَلِكَ لِاتِّخَاذِهِمْ دِينَ اللَّهِ لَعِبًا حَتَّى لَقَدْ كَانَ الْمُتَقَرَّبُ مِنْهُمْ إِلَى اللَّهِ بِعَمَلِهِ يُرِيدُ سِوَاهُ، أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ.^۳

(انظر) عنوان ۴۷۷ «اللهو».

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۱۳۱۳

الدِّينُ الْحَقُّ

۱۳۱۳

دین حق

الكتاب:

قرآن:

«او کسی است که پیامبر خود را برای هدایت [مردم] فرستاد، با دینی درست و برحق تا او را بر همه دینها پیروز گرداند، هرچند مشرکان را خوش نیاید».

حدیث:

۶۲۸۳. امام حسین علیه السلام: دوازده هدایت شده از ما خاندان هستند؛ نخستین آنها امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب علیه السلام است و آخرینشان، نهمین [امام] از نسل من. اوست امام و قیام کننده به حق، خداوند به وسیله او زمین مرده را زنده می کند و به سبب او دین حق را بر هر دینی پیروز می گرداند گرچه

﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾.^۴

الحديث:

۶۲۸۳. الإمام الحسين عليه السلام: مِنَّا اثْنَا عَشَرَ مَهْدِيًّا، أَوَّلُهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام، وَآخِرُهُمُ التَّاسِعُ مِنْ وَلَدِي، وَهُوَ الْإِمَامُ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ، يُخَيِّي اللَّهُ بِهِ الْأَرْضَ

۲. غرر الحکم: ۹۰۲۹.

۱. الأعراف: ۵۱.

۳. بحار الأنوار: ۱/۲۸۰/۷۸. ۴. التوبة: ۳۳.

بَعْدَ مَوْتِهَا، وَيُظْهِرُ بِهِ دِينَ الْحَقِّ عَلَى الدِّينِ
كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ.^۱

(انظر) الدِّين: باب ۱۳۲۰.

الحَقِّ: باب ۸۸۸.

الأمثال: باب ۳۵۴۲.

مشرکان را ناخوش آید.

۱۳۱۳

دین استوار

قرآن:

«به دین استوار^۱ روی بیاور، پیش از آن که روزی که
برگشت ناپذیر است از جانب خدا فرا رسد. در آن
روز مردم گروه گروه شوند».

«فرمان داده است که جز او را نپرستید. این است دین
راست و استوار».

حدیث:

۶۳۸۴. امام علی علیه السلام: هر کس به اندازه توانش
تکلیف شده و به نادانان تخفیف داده شده
است. پروردگار [تان] مهربان است و دین
[شما] استوار و پیشوایتان دانا.

۱۳۱۳

الدِّينُ الْقَيِّمُ

الكتاب:

«فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْقَيِّمِ^۲ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا مَرَدَّ
لَهُ مِنَ اللَّهِ يُؤْمَبَذُ بِصَدْعُونَ^۳».

«أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ^۴».

الحديث:

۶۳۸۴. الإمام علي عليه السلام: حُمِّلَ كُلُّ امْرِئٍ مِنْكُمْ
مَجْهُودَهُ، وَخُفِّفَ عَنِ الْجَهْلَةِ، رَبُّ رَحِيمٌ،
وَدِينٌ قَوِيمٌ، وَإِمَامٌ عَلِيمٌ.^۵

۱. کمال الدین: ۳/۳۱۷.

۲. التَّيْمُ هُوَ الْقَائِمُ بِالْأَمْرِ، الْقَوِيُّ عَلَى تَدْبِيرِهِ، أَوِ الْقَائِمُ عَلَى
سَاقِهِ غَيْرِ الْمَتَزَلِّزِ وَالْمَتَضَعِّعِ، وَالْمَعْنَى أَنَّ دِينَ التَّوْحِيدِ
وَحْدَهُ هُوَ الْقَوِيُّ عَلَى إِدَارَةِ الْمَجْتَمَعِ وَسَوْفَهُ إِلَى مَنْزِلِ
السَّعَادَةِ، وَالِدِّينِ الْمَحْكَمِ غَيْرِ الْمَتَزَلِّزِ الَّذِي فِيهِ التَّرُّشُّدُ مِنْ
غَيْرِ غَيٍّ، وَالْحَقِّيَّةُ مِنْ غَيْرِ بَطْلَانٍ، وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَأَنْسَهُمْ
بِالْحَسِّ وَالْمَحْسُوسِ وَانْهَمَاكِهِمْ فِي زُخَارِفِ الدُّنْيَا الْفَانِيَةِ
حَرَمُوا سَلَامَةَ الْقَلْبِ وَاسْتِقَامَةَ الْعَقْلِ، لَا يَعْلَمُونَ ذَلِكَ، إِنَّمَا
يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ مَعْرُضُونَ.

الميزان في تفسير القرآن: ۱۷۸/۱۱.

۳. الروم: ۴۳. ۴. يوسف: ۴۰.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۹.

۱. مرحوم علامه طباطبائی درباره قیّم می نویسد: «قیّم به
معنای کسی است که عهده دار کاری باشد و در تدبیر و اداره
آن توانا باشد، یا کسی که بدون تزلزل و سستی روی پای
خود بایستد. پس، معنای آیه این است که تنها دین توحید
و آیین یکتاپرستی است که بر اداره جامعه و رساندن آن به
سر منزل سعادت تواناست و دین استوار تزلزل ناپذیری که
بشر را هدایت می کند و هرگز به کجراهه نمی برد و حق
است و هیچ باطلی در آن راه ندارد، همان دین توحید است،
اما بیشتر مردم به سبب خوگرفتن با عالم حس و
محسوسات و غرق شدن در زرق و برق دنیای فانی از
داشتن دل پاک و عقل درست اندیش، محروم گشته اند و این
نکته را [که دین توحید و یکتاپرستی، تنها دین استوار و
سعادت بخش است] در نمی یابند، بلکه ظاهر زندگی دنیا را
می بینند و از آخرت غافل و روگردانند».

۱۳۱۵

الدِّينُ الْحَنِيفُ

الکتاب:

قرآن:

﴿وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۱

«و به دین حنیف روی آور و هیچ گاه از مشرکان مباش».

﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۲

«به دین حنیف روی آور. فطرتی است که خدا همه را بدان سرشته است و در آفرینش خدا تغییری نیست. دین پاک و پایدار این است ولی بیشتر مردم نمی دانند».

الحديث:

حدیث:

۶۲۸۵. رسول الله ﷺ: أَحَبُّ الْأَدْيَانِ إِلَى اللَّهِ الْحَنِيفِيَّةُ فَإِذَا رَأَيْتَ أُمَّتِي لَا يَقُولُونَ لِلظَّالِمِ: أَمْتُ ظَالِمٍ، فَقَدْ تُودِعَ مِنْهُمْ^۳.
۶۲۸۵. پیامبر خدا ﷺ: محبوبترین دینها نزد خدا، آیین حنیف است؛ پس هرگاه دیدی که امت من به ستمگر نمی گویند: تو ستمگری، بی تردید از دست رفته اند.

۶۲۸۶. الإمام باقر ع: در پاسخ به زراره که از آیه: «حَنِيفَانِي لِإِي خُدا باشيد نه شريك گيرندگانى براى او» سؤال كرد - فرمود: آيين حنيف، همان سرشتى است كه خداوند مردم را بر آن آفريده است «و آفرينش خدا تغيير ناپذير است»، خداوند، مردم را بر خداشناسى سرشته است.

۶۲۸۶. الإمام الباقر ع: وَقَدْ سَأَلَهُ زُرَّارَةُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: «حَنِيفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ»^۴ - : الْحَنِيفِيَّةُ مِنَ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا، «لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ» فَطَرَهُمْ عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِهِ^۵.

۶۲۸۷. عنه ع: مَا أَبْقَتِ الْحَنِيفِيَّةُ شَيْئًا، حَتَّى أَنْ مِنْهَا قِصُّ الْأُظْفَارِ، وَأَخَذَ الشَّارِبِ،

۶۲۸۷. امام باقر ع: آيين حنيف چيزى را فرو نگذاشته است، تا جايى كه کوتاه كردن ناخنها و گرفتن شارب و ختنه كردن از اين

۱. يونس: ۱۰۵. ۲. الروم: ۳۰. ۳. كنز العمال: ۲۹۱. ۴. الحج: ۳۱. ۵. الكافي: ۴/۱۲/۲.

والخِتان^۱.

آیین است.

۱۳۱۶

یَسَارُ الدِّینِ

۱۳۱۶

آسانی دین

الکتاب:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾^۲.

قرآن:

«خداوند برای شما خواستار آسانی است و برایتان سختی نمی خواهد».

الحديث:

۶۲۸۸. رسول الله ﷺ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ دِينَ اللَّهِ يُسْرٌ.^۳

حدیث:

۶۲۸۸. پیامبر خدا ﷺ: ای مردم! همانا دین خدا آسان است.

۶۲۸۹. عنه ﷺ: يَسْرُوا وَلَا تَعْسُرُوا، وَسَكُنُوا وَلَا تُنْفَرُوا.^۴

۶۲۸۹. پیامبر خدا ﷺ: آسان گیرید و سخت مگیرید، و رام کنید و رم ندهید.

۶۲۹۰. عنه ﷺ: أَحَبُّ الْأَدْيَانِ إِلَى اللَّهِ الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ.^۵

۶۲۹۰. پیامبر خدا ﷺ: محبوبترین دینها نزد خدا، آیین راستین و آسان (اسلام) است.

۶۲۹۱. عنه ﷺ: بُعِثْتُ بِالْحَنِيفِيَّةِ السَّمْحَةِ، وَمَنْ خَالَفَ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي.^۶

۶۲۹۱. پیامبر خدا ﷺ: من برای آوردن دین راستین و آسان برگزیده شده‌ام و هر که با سنت و روش من مخالفت کند، از من نیست.

۶۲۹۲. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْنِي بِالرَّهْبَانِيَّةِ، وَإِنْ خَيْرَ الدِّينِ عِنْدَ اللَّهِ الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ.^۷

۶۲۹۲. پیامبر خدا ﷺ: خداوند مرا برای [تبلیغ] رهبانیت برنمیگيخت، بلکه بهترین دین نزد خدا، آیین راستین و آسان (اسلام) است.

۶۲۹۳. الدَّرُ الْمَنْثُورُ عَنْ ابْنِ الْأَدْرِعِ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي فَنَظَرَ آهَ بِبَصَرِهِ سَاعَةً فَقَالَ: أَتَرَاهُ يُصَلِّي صَادِقًا؟ قُلْتُ: يَا

۶۲۹۳. الدَّرُ الْمَنْثُورُ - به نقل از ابن ادرع -: رسول خدا ﷺ مردی را در حال نماز خواندن دید، لحظاتی به او نگاه کرد و سپس فرمود: آیا فکر می‌کنی که او نماز را صادقانه

۱. تفسیر العیاشی: ۱/۳۸۸/۱۴۳.

۲. البقرة: ۱۸۵. ۳. کنز العمال: ۵۴۱۸.

۴. الدَّرُ الْمَنْثُورُ: ۱/۴۶۵. ۵. کنز العمال: ۲۸۹.

۶. کنز العمال: ۹۰۰. ۷. کنز العمال: ۵۴۲۲.

رسول الله، هذا أكثر أهل المدينة صلاة، فقال: لا تُسمِعُهُ فَتُهْلِكَهُ، وقال: إن الله إنما أرادَ بهذه الأمة اليسرَ ولا يُريدُ بِهِمُ الْعُسْرَ.^۱

۱۳۱۷

لا حَرَجَ فِي الدِّينِ

الكتاب:

﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾^۲.﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾^۳.﴿لِيُنْفِقَ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُئْتِفْ بِمَا آتَاهُ اللَّهُ لَا يَكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾^۴.

الحديث:

۶۳۹۲. رسول الله ﷺ: مِمَّا أُعْطِيَ اللَّهُ أُمَّتِي وَفَضَّلَهُمْ

بِهِ عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ أَعْطَاهُمْ ثَلَاثَ خِصَالٍ

لَمْ يُعْطَهَا إِلَّا نَبِيٌّ، وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ

وَتَعَالَى كَانَ إِذَا بَعَثَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ: اجْتَهِدْ فِي

دِينِكَ وَلَا حَرَجَ عَلَيْكَ، وَأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ

وَتَعَالَى أُعْطِيَ ذَلِكَ أُمَّتِي حَيْثُ يَقُولُ: ﴿وَمَا

جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾^۵ يَقُولُ:

۱. الدر المنثور: ۴۶۴/۱. ۲. الحج: ۷۸.

۳. البقرة: ۲۸۶. ۴. الطلاق: ۷.

۵. الحج: ۷۸.

می خواند؟ عرض کردم: ای رسول خدا! او از همه مردم مدینه بیشتر نماز می خواند. فرمود: این حرف را به خود او مگو که نابودش می کنی. سپس فرمود: همانا خداوند برای این امت آسانی خواسته است و خواهان در سختی افتادن آنها نیست.

۱۳۱۷

در دین، تنگنا نیست

قرآن:

«و برای شما در دین هیچ تنگنایی قرار نداد».

«خداوند هیچ کس را جز به اندازه توانش تکلیف

نمی دهد».

«هر مالداري از مال خود نفقه دهد و کسی که تنگدست

باشد، از هر چه خدا به او داده است نفقه دهد.

خداوند هیچ کس را مگر به آن اندازه که به او داده

است مکلف نمی سازد و زودا که خدا پس از سختی،

آسانی پیش آورد».

حدیث:

۶۳۹۲. پیامبر خدا ﷺ: از جمله چیزهایی که

خداوند به امت من ارزانی داشته و با این

کار آنها را بر دیگر امتها برتری بخشیده

است، سه چیز است؛ که آنها را جز به

پیامبران نداده است؛ زیرا خداوند تبارک و

تعالی هرگاه پیامبری را مبعوث می کرد به

او می فرمود: در دینت کوشا باش و خود را

در تنگنا قرار مده. خداوند تبارک و تعالی

این نعمت را به امت من ارزانی داشته است

مِنْ ضِيقٍ^۱.

آن جا که می فرماید: «و برای شما در دین،

هیچ تنگنایی قرار نداده».

۶۲۹۵. الكافي عن عبد الأعلى مولى آل سام:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَثَرْتُ فَأَنْقَطَعُ

ظُفْرِي فَجَعَلْتُ عَلَى إصْبَعِي مَرَارَةً، فَكَيْفَ

أَصْنَعُ بِالْوُضوءِ؟ قَالَ: يُعْرِفُ هَذَا وَأَشْبَاهُهُ

مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ «مَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي

الدِّينِ مِنْ حَرْجٍ» إِمْسَحَ عَلَيْهِ^۲.

(انظر) بحار الأنوار: ۲۹۸/۵ باب ۱۴.

۱۳۱۸

کمال الدین

۶۲۹۶. الإمام علي عليه السلام: ثَلَاثٌ هُنَّ كَمَالُ الدِّينِ:

الإِخْلَاصُ، وَالْيَقِينُ، وَالتَّقَنُّعُ^۳.

۶۲۹۷. عنه عليه السلام: إِعْلَمُوا أَنَّ كَمَالَ الدِّينِ طَلَبُ الْعِلْمِ

وَالْعَمَلُ بِهِ^۴.

۶۲۹۸. عنه عليه السلام: إِذَا اتَّقَيْتَ الْمُحَرَّمَاتِ وَتَوَرَّعْتَ

عَنِ الشُّبُهَاتِ وَأَدَيْتَ الْمَفْرُوضَاتِ وَتَنَقَّلْتَ

بِالنَّوَافِلِ فَقَدْ أَكْمَلْتَ فِي الدِّينِ الْفَضَائِلَ^۵.

(انظر) الإيمان: باب ۲۷۴-۲۷۵.

البلاء: باب ۴۱۵.

عنوان ۴۶۷ «الكمال».

۶۲۹۵. الكافي - به نقل از عبد الاعلی، از بستگان آل

سام - به امام صادق عليه السلام عرض کردم: پیام

لغزیده و ناخنم کنده شده و روی انگشتم

ضماد گذاشته‌ام؛ حالا چگونه وضو بگیرم؟

حضرت فرمود: [حکم] این موضوع و

امثال آن از کتاب خداوند عزوجل دانسته

می شود. خداوند فرموده است: «و برای

شما در دین، هیچ تنگنایی قرار نداده

است». روی همان [ضماد] مسح کن.

۱۳۱۸

کمال دین

۶۲۹۶. امام علی عليه السلام: سه چیز کمال دین است:

اخلاص، یقین و قناعت پیشگی.

۶۲۹۷. امام علی عليه السلام: بدانید که کمال دین در کسب

علم و عمل کردن به آن است.

۶۲۹۸. امام علی عليه السلام: هر گاه از محرمات دوری

جستی و از شبهات پرهیز کردی و واجبات

را به جا آوردی و مستحبات را انجام

دادی، فضایل دینی را به کمال رسانده‌ای.

۱. بحار الأنوار: ۱/۳۰۰/۵. ۲. الكافي: ۴/۳۳/۳.

۳. غرر الحکم: ۴۶۸۵. ۴. تحف العقول: ۲۹۹.

۵. غرر الحکم: ۴۱۴۸.

۱۳۱۹

إكمال الدين

الكتاب:

«الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتِمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا»^۱.

الحديث:

۶۳۹۹. الإمام علي عليه السلام: القرآن أمرٌ زاجرٌ، وصامتٌ ناطقٌ، حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، أَخَذَ عَلَيْهِ مِيثَاقَهُمْ، وَارْتَهَنَ عَلَيْهِمْ أَنْفُسَهُمْ، أَتَمَّ نَوْرَهُ، وَأَكْمَلَ بِهِ دِينَهُ^۲.

۶۵۰۰. عنه عليه السلام: وَأَنْزَلَ عَلَيْكُمُ الْكِتَابَ تَبْيَانًا لِكُلِّ شَيْءٍ، وَعَمَّرَ فِيكُمْ نَبِيَّهٗ أَرْمَانًا، حَتَّى أَكْمَلَ لَهُ وَلَكُمْ - فِيمَا أَنْزَلَ مِنْ كِتَابِهِ - دِينَهُ الَّذِي رَضِيَ لِنَفْسِهِ^۳.

(النظر) الإمامة العامة: باب ۱۳۸.

الخير: باب ۱۱۳۲، حديث ۵۳۵۹.

۱۳۱۹

کامل کردن دین

قرآن:

«امروز دین شما را کامل گردانیدم و نعمتم را بر شما تمام کردم و اسلام را دین شما برگزیدم».

حدیث:

۶۳۹۹. امام علی علیه السلام: قرآن امر کننده [به کار نیک] و باز دارنده [از زشتیها] است، خاموشی گویاست، حجت خدا بر خلق اوست. خداوند از آنان نسبت به قرآن پیمان گرفت و جانهایشان را در گرو این قرآن نهاد. نور آن را تمام و دین خویش را بدان به کمال رساند.

۶۵۰۰. امام علی علیه السلام: و کتاب (قرآن) را که در آن هر چیزی بیان شده است، برای شما فرو فرستاد و پیامبرش را مدتی در میان شما زنده نگه داشت، تا دین خویش را - که در کتابش آورده است - و مورد پسند و خشنودی اوست، برای او و شما کامل کند.

۱۳۲۰

دینی که اعمال، جز با اعتقاد به آن پذیرفته نمی شود

قرآن:

«بگویند: ما به خدا و آیاتی که بر ما نازل شده و نیز آنچه بر ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و

۱۳۲۰

الدِّينُ الَّذِي لَا تُقْبَلُ الْأَعْمَالُ إِلَّا بِهِ

الكتاب:

«قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳.

۱. المائدة: ۳.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۸۶.

وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ
مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ^۱.
«وَمَنْ يَتَّبِعْ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي
الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»^۲.

الحديث:

۶۵۰۱. الإمام الباقر عليه السلام - لَمَّا قَالَ أَبُو الْجَارُودِ لَهُ:
أَخْبِرْنِي بِدِينِكَ الَّذِي تَدِينُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ
أَنْتَ وَأَهْلُ بَيْتِكَ لِأَدِينُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ -:
إِنْ كُنْتُ أَقْصَرْتُ الْخُطْبَةَ فَقَدْ أَعْظَمْتُ
الْمَسْأَلَةَ، وَاللَّهُ لَاُعْطِيَنَّكَ دِينِي وَدِينَ آبَائِي
الَّذِي تَدِينُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَالْإِقْرَارُ
بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، وَالْوَلَايَةُ لِرُؤُسِنَا،
وَالْبَرَاءَةُ مِنْ عَدُوِّنَا، وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِنَا،
وَالنَّظَارُ قَائِمِنَا، وَالْاجْتِهَادُ، وَالْوَرَعُ^۳.

۶۵۰۲. الكافي عن علي بن أبي حمزة عن أبي
بصير، قال: سَمِعْتُهُ يَسْأَلُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام
فَقَالَ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الدِّينِ
الَّذِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَى الْعِبَادِ مَا لَا
يَسَعُهُمْ جَهْلُهُ، وَلَا يَقْبَلُ مِنْهُمْ غَيْرُهُ مَا هُوَ؟
فَقَالَ: شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا

۱. البقرة: ۱۳۶. ۲. آل عمران: ۸۵.

۳. الكافي: ۱۰/۲۱/۲.

نوادگان او نازل گشته و نیز آنچه به موسی و عیسی
داده شد و آنچه بر پیامبران دیگر از جانب
پروردگارشان آمده است، ایمان آورده ایم».
«و هر که دینی جز اسلام اختیار کند از او پذیرفته
نخواهد شد و در آخرت از زیاندیدگان خواهد بود».

حدیث:

۶۵۰۱. امام باقر عليه السلام - وقتی ابو جارود عرض کرد:
مرا از دینی که خود و خانواده‌ات به وسیله
آن، خدا را دینداری و عبادت می‌کنید آگاه
ساز، تا من نیز به وسیله همان خدا را
دینداری کنم - فرمود: سؤالی کوتاه اما
بسیار مهم کردی. به خدا سوگند، دین
خود و دین پدران خود را که با آن خداوند
عز و جل را طاعت و عبادت می‌کنیم، به تو
می‌گویم: گواهی دادن به یگانگی خداوند
است و پیامبری محمد صلى الله عليه وآله و اقرار به آنچه او
از جانب پروردگار آورده است و دوستی با
دوست ما و بیزاری از دشمنان ما و گردن
نهادن به فرمان ما و انتظار قائم ما و کوشش
[در عبادت و بندگی خدا] و پرهیزگاری.

۶۵۰۲. الكافي - به نقل از علی بن ابی حمزه -:
شنیدم که ابو بصیر از امام صادق عليه السلام سؤال
کرد: فدایت شوم، مرا آگاه ساز از آن دینی
که خداوند عز و جل بر بندگانش واجب
کرده است و وظیفه دارند آن را بشناسند و
جز آن، دین دیگری از ایشان پذیرفته
نیست، حضرت فرمود: گواهی دادن به
یگانگی خداوند و پیامبری محمد صلى الله عليه وآله

رسول الله ﷺ، وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة،
وحج البيت من استطاع إليه سبيلاً، وصوم
شهر رمضان. ثُمَّ سَكَتَ قَلِيلًا ثُمَّ قَالَ:
وَالْوَلَايَةُ - مَرَّتَيْنِ - ۱

گزاردن نماز و پرداخت زکات و حج خانه
خدا برای افسراد مستطیع و روزه ماه
رمضان. در این جا امام اندکی سکوت کرد
و سپس دوبار فرمود: و ولایت.

۶۵۰۳. بحار الأنوار - به نقل از عبد العظیم حسنی

:- خدمت سرورم امام هادی علیه السلام رسیدم؛
چشمش که به من افتاد فرمود: خوش
آمدی ای ابوالقاسم! تو پرستی دوستدار ما
هستی. عرض کردم: یا بن رسول الله!
می خواهم دین خود را بر شما عرضه کنم،
که اگر درست و پسندیده بود، تازنده
هستم بر آن پایداری ورزم. حضرت
فرمود: بگو ای ابوالقاسم. عرض کردم:
من معتقدم که خداوند تبارک و تعالی یکی
است... و معتقدم که فریضه های واجب،
بعد از ولایت، عبارتند از: نماز، زکات،
روزه، حج، جهاد، امر به معروف و نهی از
منکر. پس، امام هادی علیه السلام فرمود: ای
ابوالقاسم! به خدا سوگند این همان دینی
است که خداوند برای بندگان برگزیده و
پسندیده است. بر آن پایدار بمان. خداوند
در دنیا و آخرت، تو را بر این عقیده حق و
ثابت، استوار بدارد.

۶۵۰۴. الأمالی للطوسی - به نقل از ابراهیم

۶۵۰۳. بحار الأنوار عن عبد العظیم الحسنی:

دَخَلْتُ عَلَى سَيِّدِي عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا
بَصُرَ بِي قَالَ لِي: مَرْحَبًا بِكَ يَا أَبَا الْقَاسِمِ
أَنْتَ وَلَيْتُنَا حَقًّا. قَالَ: فَقُلْتُ لَهُ: يَا بَنَ رَسُولِ
اللَّهِ، إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَعْرِضَ عَلَيْكَ دِينِي، فَإِنْ
كَانَ مَرْضِيًّا ثَبَّتْ عَلَيْهِ حَتَّى أَلْقَى اللَّهَ
عَزَّوَجَلَّ، فَقَالَ: هَاتِ يَا أَبَا الْقَاسِمِ،
فَقُلْتُ: إِنِّي أَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
وَاحِدٌ... وَأَقُولُ: إِنَّ الْفَرَائِضَ الْوَاجِبَةَ
بَعْدَ الْوَلَايَةِ: الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالصَّوْمَ وَالْحَجَّ
وَالْجِهَادَ وَالْأَمْرَ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ
الْمُنْكَرِ.

فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا أَبَا الْقَاسِمِ،
هَذَا وَاللَّهِ دِينُ اللَّهِ الَّذِي ارْتَضَاهُ لِعِبَادِهِ،
فَاثْبُتْ عَلَيْهِ، ثَبَّتَكَ اللَّهُ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ. ۲

۶۵۰۴. الأمالی للطوسی عن إبراهيم

وَصَفْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ۖ
دِينِي فَقُلْتُ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا
شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا ۖ رَسُولُ اللَّهِ، وَأَنَّ
عَلِيًّا إِمَامٌ عَدْلٌ بَعْدَهُ، ثُمَّ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ،
ثُمَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ، ثُمَّ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ،
ثُمَّ أَنْتَ.

فَقَالَ: رَحِمَكَ اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ: اتَّقُوا اللَّهَ،
اتَّقُوا اللَّهَ، اتَّقُوا اللَّهَ، عَلَيْكُمْ بِالْوَرَعِ وَصِدْقِ
الْحَدِيثِ، وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ، وَعِفَّةِ الْبَطْنِ
وَالْفَرَجِ، تَكُونُوا مَعَنَا بِالرَّفِيقِ الْأَعْلَى.^۱

۶۵۰۵. بحار الأنوار عن عمرو بن حُرَيْثٍ: قُلْتُ
لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ۖ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، أَلَا أَقْضِي
عَلَيْكَ دِينِي الَّذِي أَدِينُ اللَّهَ بِهِ؟ قَالَ: بَلَى يَا
عَمْرُو، قُلْتُ: إِنِّي أَدِينُ اللَّهَ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ
السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ
فِي الْقُبُورِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ،
وَصَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ، وَحُجِّ الْبَيْتِ مَنْ
اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَالْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ بْنِ أَبِي
طَالِبٍ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ،
وَالْوَلَايَةَ لِلْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَالْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ

مُخَارِقِي -: برای ابو عبدالله جعفر بن
محمد ۖ دین خود را توصیف کرده، گفتم:
گواهی می‌دهم که خدایی جز الله نیست.
یگانه است و بی‌انبار و [گواهی می‌دهم که]
محمد رسول خدا و علی امام عادل پس از
اوست، و سپس حسن و حسین و بعد علی
بن الحسین و سپس محمد بن علی و آنگاه
شما.

حضرت فرمود: خدایت رحمت کند،
آن‌گاه فرمود: از خدا بترسید، از خدا بترسید،
از خدا بترسید، بر شما باد به [در پیش
گرفتن] پارسایی و راستگویی و امانت‌پردازی،
و پاک نگه داشتن شکم و شهوت تا در رفیق
اعلی (نزد خدا) با ما باشید.

۶۵۰۵. بحار الأنوار به نقل از عمرو بن حُرَيْث -: به
امام صادق ۖ عرض کردم: قربانت گردم،
آیا اجازه می‌دهی دین خود را، که به وسیله
آن خدا را می‌پرستم، برای‌تان باز گویم؟
فرمود: بگو. عرض کردم: من خدا را این
گونه پرستش می‌کنم که گواهی می‌دهم
معبودی جز خدا نیست و محمد بنده و
فرستاده اوست و قیامت بدون شک آمدنی
است و خداوند مردگان را از گورهایشان
بر می‌انگیزد و [گواهی می‌دهم که] بر پا
داشتن نماز، پرداخت زکات، روزه ماه
رمضان و زیارت خانه خدا، برای کسی که
توانایی داشته باشد، واجب است. بعد از
رسول خدا ۖ ولایت (امامت) از آن علی
بن ابی طالب است و سپس از حسن و

حسین و علی بن حسین و بعد از او از آن محمد بن علی است، و شما امامان من هستید، بر این عقیده زندگی می‌کنم و بر این می‌میرم و بر این آیین، خدا را می‌پرستم. حضرت فرمود: ای عمرو! به خدا سوگند، که این همان دین من و دین پدران من است که با آن خدا را در نهان و آشکار پرستش می‌کنیم و بدان پایبندیم.

۶۵۰۶. بحار الأنوار - به نقل از یوسف - : به امام صادق علیه السلام عرض کردم: می‌خواهم دین خود را، که با آن خدا را دینداری و عبادت می‌کنم، بر شما عرضه دارم؛ که اگر درست بود، بفرمایی تا بر آن پایداری کنم و اگر درست نبود، مرا به راه حق برگردانی. فرمود: بگو. عرض کردم: گواهی می‌دهم که معبودی جز خدای یگانه و بی‌شریک نیست و محمد، بنده و فرستاده اوست و علی، امام من است و حسن، امام من است و حسین، امام من است و علی بن الحسین، امام من است و محمد بن علی، امام من است، و شما نیز - قربانت گردم - ادامه دهنده راه پدران خود هستید.

در این هنگام حضرت چند مرتبه فرمود: رحمت خدا بر تو باد، آن‌گاه فرمود: به خدا سوگند، که این، همان دین خدا و دین فرشتگان او و دین من و دین پدران من است و خداوند دینی جز آن را [از کسی] نمی‌پذیرد.

۶۵۰۷. رجال الکشی - به نقل از حسن بن زیاد عطار - : به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم:

بن الحسین والولاية لمحمد بن علي من بعده وأنتم أنتم، عليه أحيا وعليه أموت، وأدين الله به. قال: يا عمرو! هذا والله ديني ودين آبائي الذي ندين الله به، في السر والعلانية.^۱

۶۵۰۶. بحار الأنوار عن يوسف: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: أصف لك ديني الذي أدين الله به؟ فإن أكن على حق فنبئني، وإن أكن على غير الحق فردني إلى الحق. قال: هات، قال: قلت: أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأن محمدا عبده ورسوله، وأن عليا كان إمامي وأن الحسين كان إمامي، وأن الحسن كان إمامي، وأن علي بن الحسين كان إمامي، وأن محمد بن علي كان إمامي، وأنت جعلت فداك علي منهاج آبائك. قال: فقال عند ذلك مرارا: رَحِمَكَ اللهُ، ثُمَّ قَالَ: هذا والله دين الله ودين ملائكته ودين أبيي ودين آبائي الذي لا يقبل الله غيره.^۲

۶۵۰۷. رجال الکشی عن الحسن بن زیاد العطار عن أبي عبد الله عليه السلام: قلت: إني أريد أن

۱. بحار الأنوار: ۷/۵/۶۹. ۲. بحار الأنوار: ۹/۸/۶۹.

أَعْرِضْ عَلَيْكَ دِينِي، وَإِنْ كُنْتُ فِي حِشْبَانِي مِمَّنْ قَدْ فَرَّغَ مِنْ هَذَا. قَالَ: فَأَتَيْهِ، قُلْتُ: فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَقْرُبُ مَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، فَقَالَ لِي مِثْلَ مَا قُلْتُ، وَأَنَّ عَلِيًّا إِمَامٌ فَرَضَ اللَّهُ طَاعَتَهُ، مَنْ عَرَفَهُ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ جَهِلَهُ كَانَ ضَالًّا، وَمَنْ رَدَّ عَلَيْهِ كَانَ كَافِرًا.^۱

(انظر) بحار الأنوار: ۶۹ / ۱ باب ۲۸.

العمل: باب ۲۹۰۱.

الشفاعة في الآخرة: باب ۲۰۱۷.

۱۳۲۱

لا إكراه في الدين

الكتاب:

«لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنَ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا انْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ»^۱.
«نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكَرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ»^۲.
«فَذَكَرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ * لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ»^۳.

۱. رجال الکشي: ۷۹۸/۷۲۲/۲.

۲. البقرة: ۲۵۶. ۳. ق: ۴۵.

۴. الغاشية: ۲۱، ۲۲.

می خواهیم دینم (اصول اعتقادات دینی خود) را بر شما عرضه بدارم، گر چه، به گمان خود در این باره از کسانی هستم که مشکلی ندارند. فرمود: بگو. عرض کردم: شهادت می دهم که معبودی جز خدای یگانه بی انباز نیست و محمد بنده و فرستاده اوست و به آنچه او از جانب خداوند آورده است اقرار می کنم - حضرت نظیر آنچه را من گفتم فرمود - و علی امام من است و خداوند اطاعت از او را واجب فرموده و هر که او را [به امامت] بشناسد، مؤمن است و هر که [به امامت] نشناسدش، گمراه است و هر که با او مخالفت ورزد، کافر است.

مرکز تحقیقات کهنه‌پژوهی اسلامی

۱۳۲۱

در دین اجبار نیست

قرآن:

«در دین هیچ اجباری نیست. هدایت از گمراهی مشخص شده است. پس هر که به بُت کفر ورزد و به خدای ایمان آورد، به دستگیره استوار و ناگسستنی چنگ زده است؛ و خدا شنوا و داناست».
«ما به آنچه می‌گویند داناتریم و تو به زور وادارنده به آنها نیستی. پس هر که را از وعده عذاب من می‌ترسد به قرآن اندرز ده».
«پس، پند ده که تو پند دهنده هستی. تو بر آنان فرمانروا نیستی».

الحديث:

حدیث:

۶۵۰۸. سنن أبي داود عن ابن عباس: «كانت المرأة تكون مقلاتاً فتجعل على نفسها إن عاش لها ولد أن تهود، فلما أجليت بنو النضير كان فيهم من أبناء الأنصار، فقالوا: لا ندع أبناءنا، فأنزل الله عز وجل: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾»^۱.

(انظر: التكلف: باب ۳۴۵۳.

الميزان في تفسير القرآن: ۲/ ۳۴۲.

۶۵۰۸. سنن أبي داود - به نقل از ابن عباس :- [در میان عرب رسم بود که وقتی زنی برایش بچه نمی ماند، با خود عهد می کرد که اگر بچه اش زنده بماند، او را یهودی کند. هنگامی که [یهودیان] بنی نضیر تبعید شدند، تعدادی از فرزندان انصار در بین آنها بودند؛ انصار گفتند: ما از فرزندان خود دست بر نمی داریم. پس خداوند عزوجل این آیه را فرو فرستاد: «در دین هیچ اجباری نیست، هدایت از گمراهی مشخص شده است».

۶۵۰۸. سنن أبي داود عن ابن عباس: كانت المرأة تكون مقلاتاً فتجعل على نفسها إن عاش لها ولد أن تهود، فلما أجليت بنو النضير كان فيهم من أبناء الأنصار، فقالوا: لا ندع أبناءنا، فأنزل الله عز وجل: ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾»^۱.

(انظر: التكلف: باب ۳۴۵۳.

الميزان في تفسير القرآن: ۲/ ۳۴۲.

۱۳۲۲

الْمَنْهَجُ فِي مَعْرِفَةِ الدِّينِ

۱۳۲۲

۶۵۰۹. الإمام الصادق: «مَنْ عَرَفَ دِينَهُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ زَالَتِ الْجِبَالُ قَبْلَ أَنْ يَزُولَ، وَمَنْ دَخَلَ فِي أَمْرٍ بِجَهْلٍ خَرَجَ مِنْهُ بِجَهْلٍ»^۲.

۶۵۰۹. امام صادق: «کسی که دینش را از طریق کتاب خداوند عزوجل بشناسد، اگر کوهها از جای خود بجنبند، او در دین خود متزلزل نشود و کسی که ندانسته عقیده ای را بپذیرد ندانسته هم از آن خارج شود».

۶۵۱۰. امام صادق: «هر که از طریق [مجدوب شدن به شخصیت] اشخاص به این دین در آید همان اشخاص همچنان که او را به آن در آورده اند از آن خارجش کنند و کسی که از طریق کتاب و سنت به این دین وارد شود، کوهها بجنبند و او نجنبند (در عقیده و دینش متزلزل نشود)».

۶۵۱۰. عنه: «مَنْ دَخَلَ فِي هَذَا الدِّينِ بِالرُّجَالِ أَخْرَجَهُ مِنْهُ الرُّجَالُ كَمَا أَدْخَلُوهُ فِيهِ، وَمَنْ دَخَلَ فِيهِ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ زَالَتِ الْجِبَالُ قَبْلَ أَنْ يَزُولَ»^۳.

(انظر: الحق: باب ۹۰۰.

۱. سنن أبي داود: ۲۶۸۲/۵۹/۳.

۲. بحار الأنوار: ۱۱/۱۰۳/۲۳.

۳. بحار الأنوار: ۶۷/۱۰۵/۲.

۱۳۲۳

أهل الدين

۶۵۱۱. الإمام علي عليه السلام: إن لأهل الدين علامات يُعرفون بها: صدق الحديث، وأداء الأمانة، والوفاء بالعهد، وصلة الرحم، ورحمة الضعفاء، وقلة المؤاتاة للنساء، وبذل المعروف، وحسن الخلق، وسعة الخلق، واتباع العلم، وما يقرب إلى الله عز وجل، طوبى لهم وحسن مآب^۱.

(انظر: الخمر: باب ۱۱۸۳).

الذكر: باب ۱۳۴۸.

الدنيا: باب ۱۲۴۶، ۱۲۵۹.

۱۳۲۳

دینداران

۶۵۱۱. امام علی علیه السلام: همانا دینداران را نشانه‌هایی است که با آنها شناخته می‌شوند: راستگویی، امانتداری، پایبندی به عهد و پیمان، به جا آوردن صله رحم، ترحم بر ناتوانان، کمتر موافقت کردن با زنان، نیکی کردن، خوشخویی، صبر و حوصله داشتن، پیروی از دانش، و آنچه به خداوند عزوجل نزدیک می‌کند. خوشا به حال اینان و فرجام نیکشان.

۱۳۲۴

حفظ کردن دین با دنیا

۶۵۱۲. امام علی علیه السلام: دین خود را با دنیایت حفظ کن، تا هر دو را ببری و دینت را وسیله حفظ دنیایت قرار مده که هر دو را می‌بازی.

۶۵۱۳. امام علی علیه السلام: با دنیا از دین محافظت کن، که در این صورت دین، تو را نجات می‌دهد و با دین از دنیا حفاظت مکن، که تو را به نابودی می‌کشاند.

۶۵۱۴. امام علی علیه السلام: اگر دینت را تابع دنیایت گردانی، دین و دنیایت را تباه کنی و در آخرت از زیانکاران باشی؛ اگر دنیایت را پیرو دینت کنی، هم دین و هم دنیایت را به

۱۳۲۴

صيانة الدين بالدنيا

۶۵۱۲. الإمام علي عليه السلام: صن دينك بدنياك تربخهما، ولا تصن دنياك بدینك فتخسرهما^۲.

۶۵۱۳. عنه عليه السلام: صن الدين بالدنيا ينجك، ولا تصن الدنيا بالدين فقرديك^۳.

۶۵۱۴. عنه عليه السلام: إن جعلت دينك تبعا لدنياك، أهلكك دينك ودنياك، وكنت في الآخرة من الخاسرين، إن جعلت دنياك تبعا

۱. الأمالي للصدوق: ۲۹۰/۲۲۳.

۲. غرر الحكم: ۵۸۶۱. ۳. غرر الحكم: ۵۸۶۳.

دست آوری و در آخرت از رستگاران باشی.

۶۵۱۵. امام علی علیه السلام: هر که مُلک خود را در خدمت دینش قرار دهد، همه حاکمان فرمانبردار او شوند، هر که دین خود را در خدمت مُلک خویش قرار دهد، هر انسانی در ملک او طمع کند.

۶۵۱۶. امام علی علیه السلام: مردم برای سود و آبادانی دنیای خود امری از امور دین خود را فرو نگذارند مگر آن که خداوند، کاری برای آنان پیش می آورد که زیانش از آن سود بیشتر است.

لِدِينِكَ أَحْرَزْتَ دِينَكَ وَدُنْيَاكَ وَكُنْتَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْفَائِزِينَ.^۱

۶۵۱۵. عنه علیه السلام: مَنْ جَعَلَ مُلْكَهُ خَادِمًا لِدِينِهِ انْقَادَ لَهُ كُلُّ سُلْطَانٍ، مَنْ جَعَلَ دِينَهُ خَادِمًا لِمُلْكِهِ طَمِعَ فِيهِ كُلُّ إِنْسَانٍ.^۲

۶۵۱۶. عنه علیه السلام: لَا يَتْرُكُ النَّاسُ شَيْئًا مِنْ دِينِهِمْ لِإِصْلَاحِ دُنْيَاهُمْ إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُوَ أَضْرُّ مِنْهُ.^۳

(انظر الدین: باب ۱۳۰۹).

۱۳۲۵

الدُّعَاءُ لِتَثْبِيتِ الْقَلْبِ عَلَى الدِّينِ

۱۳۲۵

دعا برای استواری دین در دل

۶۵۱۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در دعای خود - گفت: ای استوار دارنده دلها! دلهای ما را بر دینت استوار بدار.

۶۵۱۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در دعا - گفت: ای دگرگون ساز دلها! دل مرا بر دینت استوار بدار.

۶۵۱۹. کمال الدین - به نقل از عبد الله بن سنان: امام صادق علیه السلام فرمود: زودا به شبهه ای گرفتار آید که نه نشانه ای برای پیدا کردن راه خواهید دید و نه پیشوایی که هدایتتان کند، از آن شبهه تنها آن کس رهایی یابد که دعای غریق را بخواند. عرض کردم: دعای

۶۵۱۷. رسول الله صلی الله علیه و آله - مِنْ دُعَائِهِ -: يَا مُثَبِّتُ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ.^۴

۶۵۱۸. عنه صلی الله علیه و آله - أَيْضاً -: يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.^۵

۶۵۱۹. کمال الدین عن عبد الله بن سنان: قال أبو عبد الله علیه السلام: سَتُصِيبُكُمْ شُبْهَةٌ فَتَبْقُونَ بِهَا عِلْمٌ يُرَى وَلَا إِمَامٌ هَدَى، وَلَا يَنْجُو مِنْهَا إِلَّا مَنْ دَعَا بِدُعَاءِ الْغَرِيقِ. قُلْتُ: كَيْفَ دُعَاءُ

۱. غرر الحکم: ۳۷۵۰-۳۷۵۱.

۲. غرر الحکم: (۹۰۱۶-۹۰۱۷).

۳. غرر الحکم: ۱۰۸۳۱. ۴. کنز العمال: ۳۷۲۶.

۵. کنز العمال: ۳۷۲۷.

الْغَرِيقِ؟ قَالَ: يَقُولُ: «يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ»^۱.

(انظر) الإمامة الخاصة: باب ۲۴۷، ۲۴۸.

غریق چگونه است؟ فرمود: می‌گویی: خدایا! بخشایشگر! مهربانا! ای دگرگون کننده دل‌ها! دل مرا بر دینت استوار و پابرجا بدار.

۱۳۲۶

صِفَةُ الْمُسْتَحْفِظِينَ لِدِينِ اللَّهِ

۶۵۲۰. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا يَقُومُ بِدِينِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ حَاطَهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ^۲.

۶۵۲۱. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ دِينَ اللَّهِ تَعَالَى لَنْ يَنْصُرَهُ إِلَّا مَنْ حَاطَهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ^۳.

۶۵۲۲. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: إِنَّمَا الْمُسْتَحْفِظُونَ لِدِينِ اللَّهِ هُمُ الَّذِينَ أَقَامُوا الدِّينَ وَنَصَرُوهُ، وَحَاطُوهُ مِنْ جَمِيعِ جَوَانِبِهِ، وَحَفِظُوهُ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ وَرَعَوْهُ^۴.

۱۳۲۷

تَأْيِيدُ الدِّينِ بِأَقْوَامٍ لَا خَلَقَ لَهُمْ

۶۵۲۳. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَسَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ^۵.

۶۵۲۴. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِأَقْوَامٍ لَا خَلَقَ لَهُمْ^۶.

۱. کمال الدین: ۴۹/۳۵۲. ۲. کنز العمال: ۵۶۱۲.
۳. کنز العمال: ۲۸۸۸۶. ۴. غرر الحکم: ۳۹۱۲.
۵. کنز العمال: ۱۱۵. ۶. کنز العمال: ۲۸۹۵۶.

۱۳۲۶

خصوصیت نگهبانان دین خدا

۶۵۲۰. پیامبر خدا ﷺ: تنها آن کس [تواند] دین خدا را نگه دارد که از همه سو به آن احاطه داشته باشد.

۶۵۲۱. پیامبر خدا ﷺ: دین خداوند متعال را هرگز یاری نرساند، مگر کسی که از همه سو به آن احاطه داشته باشد.

۶۵۲۲. امام علی ﷺ: نگهبانان دین خدا همانانند که دین را بر پا داشتند و یاری‌اش کردند و از همه سو آن را در میان گرفتند و آن را برای بندگان خدا نگه داشتند و آن را پاس داشتند و رعایت کردند.

۱۳۲۷

تقویت دین، با افراد بی‌بهره از آن

۶۵۲۳. پیامبر خدا ﷺ: خداوند این دین را به وسیله مرد بدکار تقویت می‌کند.

۶۵۲۴. پیامبر خدا ﷺ: خداوند تبارک و تعالی این دین را به وسیله مردمانی بی‌بهره از خیر و دین تقویت می‌کند.

۶۵۲۵. پیامبر خدا ﷺ: خداوند تبارک و تعالی اسلام را به وسیله مردانی که اهل دین و دینداری نیستند، تأیید و یاری می‌کند.

۶۵۲۶. پیامبر خدا ﷺ: بزودی این دین به وسیله مردانی استوار خواهد شد که نزد خداوند هیچ بهره‌ای ندارند.

۱۳۲۸

گوناگون

۶۵۲۷. امام علی ﷺ: پایداری دین، به نیرومندی یقین بستگی دارد.

۶۵۲۸. امام علی ﷺ: دین را جز خرد اصلاح نمی‌کند.

۶۵۲۹. امام علی ﷺ: دین و ادب، نتیجه خرد است.

۶۵۳۰. امام علی ﷺ: حفظ دین، ثمره شناخت و سرآمد حکمت است.

۶۵۳۱. امام علی ﷺ: اداره دین، با پارسایی و یقین نیکو میسر است.

۶۵۳۲. امام صادق ﷺ: آیا دین چیزی جز محبت است؟

۶۵۳۳. امام کاظم ﷺ: همه امور ادیان (مسائل مربوط به دین) چهار نوع است: [اول] امری که در آن هیچ اختلافی نیست، و آن اجماع همه امت است بر ضروریاتی که به ناچار آن را پذیرفته‌اند؛ [دوم] اخباری که مورد اجماع هستند و مرجعی که هر شبهه‌ای را باید بر آنها عرضه کرد و حکم

۶۵۲۵. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَيُؤَيِّدُ الْإِسْلَامَ بِرِجَالٍ مَا هُمْ مِنْ أَهْلِهِ ۱.

۶۵۲۶. عَنْهُ ﷺ: سَيُشَدُّ هَذَا الدِّينُ بِرِجَالٍ لَيْسَ لَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ خَلَقٌ ۲.

۱۳۲۸

النَّوَادِرُ

۶۵۲۷. الْإِمَامُ عَلِيٌّ ﷺ: ثَبَاتُ الدِّينِ بِقُوَّةِ الْيَقِينِ ۳.

۶۵۲۸. عَنْهُ ﷺ: الدِّينُ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْعَقْلُ ۴.

۶۵۲۹. عَنْهُ ﷺ: الدِّينُ وَالْأَدَبُ نَتِيجَةُ الْعَقْلِ ۵.

۶۵۳۰. عَنْهُ ﷺ: حِفْظُ الدِّينِ ثَمَرَةُ الْمَعْرِفَةِ وَرَأْسُ الْحِكْمَةِ ۶.

۶۵۳۱. عَنْهُ ﷺ: سِيَاسَةُ الدِّينِ بِحُسْنِ الْوَرَعِ وَالْيَقِينِ ۷.

۶۵۳۲. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: هَلِ الدِّينُ إِلَّا الْحُبُّ؟ ۸.

۶۵۳۳. الْإِمَامُ الْكَاظِمُ ﷺ: جَمِيعُ أُمُورِ الْأَدْيَانِ أَرْبَعَةٌ: أَمْرٌ لَا اخْتِلَافَ فِيهِ، وَهُوَ إِجْمَاعُ الْأُمَّةِ عَلَى الضَّرُورَةِ الَّتِي يُضْطَرُّونَ إِلَيْهَا، وَالْأَخْبَارُ الْمُجْمَعُ عَلَيْهَا وَهِيَ الْغَايَةُ الْمَعْرُوضُ عَلَيْهَا كُلُّ شُبْهَةٍ وَالْمُسْتَنْبَطُ

۱. کنز العمال: ۲۸۹۵۷. ۲. کنز العمال: ۲۸۹۵۹.
 ۳. غرر الحکم: ۴۷۰۲. ۴. غرر الحکم: ۱۳۴۱.
 ۵. غرر الحکم: ۱۶۹۳. ۶. غرر الحکم: ۲۹۰۳.
 ۷. غرر الحکم: ۵۵۹۰. ۸. الخصال: ۷۴/۲۱.

مِنْهَا كُلُّ حَادِثَةٍ وَهُوَ إِجْمَاعُ الْأُمَّةِ، وَأَمْرٌ يَحْتَمِلُ الشَّكَّ وَالْإِنْكَارَ، فَسَبِيلُهُ اسْتِیْضَاحُ أَهْلِهِ لِمُتَّحِلِيهِ بِحُجَّةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ مُجْمَعٍ عَلَى تَأْوِيلِهَا، وَسُنَّةٍ مُجْمَعٍ عَلَيْهَا لَا اخْتِلَافَ فِيهَا، أَوْ قِيَاسٍ تَعْرِفُ الْعُقُولُ عَدْلَهُ وَلَا يَسَعُ خَاصَّةَ الْأُمَّةِ وَعَامَّتَهَا الشَّكُّ فِيهِ وَالْإِنْكَارُ لَهُ.

وهذانِ الأمرانِ مِنْ أمرِ التَّوْحِيدِ فما دُونَهُ وَأَرِشِ الْخَدِشِ فَمَا فَوْقَهُ: فهذا المَعْرُوضُ الَّذِي يُعَرَّضُ عَلَيْهِ أَمْرُ الدِّينِ فما ثَبَتَ لَكَ بُرْهَانُهُ اصْطَفَيْتُهُ وما غَمَضَ عَلَيْكَ صَوَابُهُ نَفَيْتُهُ، فَمَنْ أَوْرَدَ وَاحِدَةً مِنْ هَذِهِ الثَّلَاثِ فَهِيَ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ الَّتِي بَيَّنَّهَا اللَّهُ فِي قَوْلِهِ لِنَبِيِّهِ: ﴿قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ لَهَذِكُمْ أَجْمَعِينَ﴾^۱ يَبْلُغُ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ الْجَاهِلُ فَيَعْلَمُهَا بِجَهْلِهِ كما يَعْلَمُهُ الْعَالِمُ بِعِلْمِهِ، لَأَنَّ اللَّهَ عَدْلٌ لَا يَجُورُ، يَحْتَجُّ عَلَى خَلْقِهِ بِمَا يَعْلَمُونَ وَيَدْعُوهُمْ إِلَى مَا يَعْرِفُونَ لَا إِلَى مَا يَجْهَلُونَ وَيُنْكِرُونَ.^۲

هر حادثه‌ای را از آنها بیرون کشید و مورد اجماع امت می‌باشند؛ [سوم] اموری که شک و انکار پذیرند و در آنها باید از اهلش توضیح خواست و هر که در این امور اظهار نظر کند، باید دلیلی از کتاب خدا، که تأویل (تفسیر) آن مورد اتفاق باشد، و سنتی که مورد اجماع است و اختلافی در آن نیست بیاورد؛ [چهارم] یا قیاسی (قانونی) که عقلها حقیقت آن را بشناسند و خاص و عام امت نتوانند در آن تردید و انکار روا دارند.

این دو امر شامل مسئله توحید و پایین‌تر از آن و دیه خراش و بالاتر از آن می‌گردد.

پس، آنچه از مسائل دین پیش آید، اگر برهان ثابتی داشت بپذیر، و اگر حقیقت و درستی آن بر تو مبهم و پوشیده بود آن را نپذیر؛ پس، هر که یکی از این سه امر (مستنبط از کتاب خدا و سنت متواتر و قیاس عقلی و برهانی) را [برای اثبات مطلبی دینی] آورد، آن همان حجت رسایی است که خداوند در این آیه برای پیامبرش توضیح داده است: «بگو: حجت رسا از آن خداست، پس اگر او بخواهد، همه شما را هدایت می‌کند. این حجت رسا به جاهل می‌رسد و جاهل، با وجود جهل خود آن را می‌فهمد، همچنان که عالم نیز آن را با دانش خود می‌فهمد؛ زیرا خداوند عادل است و ستم روا نمی‌دارد، و بر خلق خویش با آنچه می‌دانند حجت می‌آورد و با آنچه می‌فهمند و می‌شناسند دعوت می‌کند، نه با چیزهایی که نمی‌دانند و نمی‌شناسند.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الدِّينُ

وام

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٣/١٣٨-١٥٦ وأبواب الدين والقرض.

وسائل الشيعة: ١٣/٧٦ وأبواب الدين والقرض.

بحار الأنوار: ٧٢/٣٥٩ باب ٢٣ «قضاء دين المؤمن».

كنز العمال: ٦/٢٠٩-٢٥٦ وفي الدين.

انظر:

عنوان ٤٣٧ والقرض.

الشهادة في سبيل الله: باب ٢٠٨٩، الولاية على الناس: باب ٤١٦٨، الحساب: باب ٨٤٢.

۱۳۲۹

ذم الاستدانة

۶۵۳۲. رسول الله ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالَّذِينَ، فَإِنَّهُ هُمْ بِاللَّيْلِ وَذُلُّ بِالنَّهَارِ.^۱

۶۵۳۵. الخصال عن أبي سعيد الخدري: سمعتُ رسول الله ﷺ يقول: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْكُفْرِ وَالَّذِينَ، قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْعَدُّ الدِّينُ بِالْكَفْرِ؟ فَقَالَ ﷺ: نَعَمْ.^۲

۶۵۳۶. الإمام علي عليه السلام: الدِّينُ أَحَدُ الرَّقِيْنِ.^۳

۶۵۳۷. عنه عليه السلام: كَثْرَةُ الدِّينِ تُصَيِّرُ الصَّادِقَ كَاذِبًا وَالْمُنْجَزَ مُخْلِفًا.^۴

۶۵۳۸. الإمام الصادق عليه السلام: الدِّينُ غَمٌّ بِاللَّيْلِ وَذُلٌّ بِالنَّهَارِ.^۵

۶۵۳۹. عنه عليه السلام: خَفَّفُوا الدِّينَ، فَإِنَّ فِي خِفَّةِ الدِّينِ زِيَادَةَ الْعُمْرِ.^۶

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۳ / ۷۶ باب ۱.

۱۳۲۹

نکوهش وام گرفتن

۶۵۳۲. پیامبر خدا ﷺ: از وام گرفتن بهره‌زید، که آن غصه شب و خواری روز است.

۶۵۳۵. الخصال - به نقل از ابو سعید خدری -: شنیدم که رسول خدا ﷺ می‌فرماید: از کفر و وام، به خدا پناه می‌برم. عرض شد: ای رسول خدا! آیا وام با کفر برابری می‌کند؟ فرمود: آری.

۶۵۳۶. امام علی عليه السلام: وام، یکی از بردگی‌هاست.

۶۵۳۷. امام علی عليه السلام: بدهکاری زیاد، راستگو را دروغگو می‌کند و خوش قول را بدقول.

۶۵۳۸. امام صادق عليه السلام: وام، انسدوه شب است و خواری روز.

۶۵۳۹. امام صادق عليه السلام: کمتر وام بگیرید که کم قرض داشتن، عمر را زیاد می‌کند.

۱. بحار الأنوار: ۱۰۳ / ۱۴۱ / ۴.

۲. الخصال: ۳۹ / ۴۴. ۳. غرر الحکم: ۱۶۸۷.

۴. غرر الحکم: ۷۱۰۵. ۵. تحف العقول: ۳۵۹.

۶. بحار الأنوار: ۱۰۳ / ۱۴۵ / ۲۱.

۱۳۳۰

الاستِدَانَةُ مَعَ الْحَاجَةِ

۶۵۳۰. الإمام الكاظم عليه السلام: مَنْ طَلَبَ هَذَا الرِّزْقَ مِنْ جِلِّهِ لِيَعُودَ بِهِ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ كَانَ كَالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَإِنْ غَلَبَ عَلَيْهِ فَلَيْسَتْ دِينٌ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ عليه السلام مَا يَقُوتُ بِهِ عِيَالَهُ.^۱

۶۵۳۱. الكافي عن معاوية بن وهب: قلتُ لأبي عبد الله عليه السلام: إِنَّهُ ذَكَرَ لَنَا أَنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ مَاتَ وَعَلَيْهِ دِينَارَانِ دِينًا فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ عليه السلام وَقَالَ: صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ، حَتَّى ضَمِنَهُمَا عَنْهُ بَعْضُ قَرَاتِيهِ!

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: ذَلِكَ الْحَقُّ. ثُمَّ قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ عليه السلام إِنَّمَا فَعَلَ ذَلِكَ لِيَتَّعِظُوا وَلِيَرُدَّ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَلئَلَّا يَسْتَخَفُّوا بِالَّذِينَ، وَقَدْ مَاتَ رَسُولُ اللَّهِ عليه السلام وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، وَمَاتَ الْحَسَنُ عليه السلام وَعَلَيْهِ دَيْنٌ، وَقُتِلَ الْحُسَيْنُ عليه السلام وَعَلَيْهِ دَيْنٌ.^۲

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۳ / ۷۹ باب ۲.

۱. الكافي: ۳/۹۳/۵.

۲. الكافي: ۲/۹۳/۵.

۱۳۳۰

وام گرفتن در صورت نیاز

۶۵۳۰. امام کاظم عليه السلام: هر که برای تأمین خود و خانواده‌اش در پی کسب این روزی از راه حلال بر آید مانند مجاهد در راه خداست. اما اگر نتوانست به دست آورد، به امید خدا و رسول او به اندازه قوت خانواده‌اش وام بگیرد.

۶۵۳۱. الكافي - به نقل از معاوية بن وهب -: به امام صادق عليه السلام عرض کردم: آیا صحت دارد که مردی از انصار چون مُرد و دو دینار بدهکار بود، پیامبر عليه السلام بر او نماز نخواند و فرمود: خود بر دوستان نماز بخوانید. تا آن که یکی از نزدیکان او پرداخت آن دو دینار را به عهده گرفت؟ امام صادق عليه السلام فرمود: درست است. سپس فرمود: رسول خدا عليه السلام این کار را کرد، تا مسلمانان عبرت بگیرند و بدهکاریهای خود را به یکدیگر بپردازند و موضوع وام را سبک شمارند. [وگرنه خود] رسول خدا عليه السلام وقتی رحلت نمود، بدهکار بود، و حسن عليه السلام نیز بدهکار در گذشت و حسین عليه السلام هم وقتی به شهادت رسید، بدهکار بود.

۱۳۳۱

الْحَثُّ عَلَى كِتَابَةِ الدِّينِ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنْتُمْ بِدِينٍ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ﴾^۱.

الحديث:

۶۵۲۲. رسول الله ﷺ: أَصْنَافٌ لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ، مِنْهُمْ مَنْ أَدَانَ رَجُلًا دِينًا إِلَى أَجَلٍ فَلَمْ يَكْتُبْ عَلَيْهِ كِتَابًا وَلَمْ يُشْهَدْ عَلَيْهِ شُحُودًا.^۲
 ۶۵۲۳. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ ذَهَبَ حَقُّهُ عَلَى غَيْرِ بَيِّنَةٍ لَمْ يُوجَزْ.^۳

(انظر) بحار الأنوار: ۱۰۳/۱۵۲، باب ۵.

وسائل الشيعة: ۱۳/۹۳، باب ۱۰.

۱۳۳۱

ترغیب به یادداشت کردن بدهکاریها

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! چون وام مدت دار به یکدیگر دهید آن را بنویسید».

حدیث:

۶۵۲۲. پیامبر خدا ﷺ: چند گروهند که دعایشان مستجاب نمی‌شود از جمله، کسی که وام مدت دار به کسی بدهد اما آن را یادداشت نکند یا چند گواه نگیرد.

۶۵۲۳. امام صادق علیه السلام: کسی که به دلیل نداشتن گواه، حقش ضایع شود، مأجور نیست.

۱۳۳۲

النَّهْيُ عَنِ الْمُطَاطَلَةِ فِي الدِّينِ

الكتاب:

﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَغْضًا فَلَیْزِدْ الَّذِیْ أَوْثَمِنَ أَمَانَتَهُ وَلَیَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾^۴.

الحديث:

۶۵۲۴. رسول الله ﷺ: مَنْ يَمْطُلُ عَلَى ذِي حَقٍّ حَقَّهُ

۲. بحار الأنوار: ۱۰۴/۱/۳۰۱.

۱. البقرة: ۲۸۲.

۳. الکافی: ۵/۲۹۸، ۴. البقرة: ۲۸۳.

۱۳۳۲

نهی از تعلل در پرداخت بدهی

قرآن:

«اگر کسی از شما دیگری را امین دانست، آن کس که امین دانسته شده امانت را باز دهد و باید که از پروردگار خود، الله، بترسد».

حدیث:

۶۵۲۴. پیامبر خدا ﷺ: اگر کسی بتواند حق کسی را بپردازد و تعلل ورزد، هر روز که بگذرد،

وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَىٰ أَدَاءِ حَقِّهِ عَلَيْهِ كُلِّ يَوْمٍ
خَطِيئَةً عَشْرًا^۱.

۶۵۲۵. عنه عليه السلام: الدَّيْنُ عَلَى ثَلَاثَةٍ وَجْوهٍ: رَجُلٌ إِذَا
كَانَ لَهُ فَأَنْظَرَ وَإِذَا كَانَ عَلَيْهِ أُعْطِيَ وَلَمْ
يُمَاطِلْ فَذَلِكَ لَهُ وَلَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ إِذَا كَانَ
لَهُ اسْتَوْفَى وَإِنْ كَانَ عَلَيْهِ أَوْفَى فَذَلِكَ لَا لَهُ
وَلَا عَلَيْهِ، وَرَجُلٌ إِذَا كَانَ لَهُ اسْتَوْفَى وَإِذَا
كَانَ عَلَيْهِ مَطَّلَ فَذَلِكَ عَلَيْهِ وَلَا لَهُ^۲.

۶۵۲۶. عنه عليه السلام: مَطَّلَ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ^۳.

(انظر) بحار الأنوار: ۱۴۶/۱۰۳ باب ۳.

وسائل الشيعة: ۸۹/۱۳ باب ۸، وص ۱۱۲ باب ۲۵.

الصدقة: باب ۲۲۱۱.

گناه باجگیر برایش نوشته شود.

۶۵۲۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بدهی سه گونه است: کسی

که هرگاه طلبکار باشد مهلت می‌دهد و
چون بدهکار باشد [به موقع] می‌پردازد و
تعَلَل نمی‌ورزد؛ چنین کسی سود می‌برد و
زیان نمی‌کند، و کسی که اگر طلبکار باشد،
به موقع می‌گیرد و اگر بدهکار باشد، نیز به
موقع می‌پردازد؛ چنین کسی نه سودی
می‌برد و نه زیانی می‌کند، و کسی که اگر
طلبکار باشد به موقع پس می‌گیرد و اگر
بدهکار باشد در پرداخت آن تأخیر و تعَلَل
می‌ورزد، چنین کسی زیان می‌کند و
سودی نمی‌برد.

۶۵۲۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: تعَلَل ورزیدن توانگر [در

پرداخت بدهی] ظلم است.

مرکز تحقیقات فقه اسلامی

۱. بحار الأنوار: ۱۴۶/۱۰۳.

۲. النخال: ۲۹/۹۰. ۳. الموطأ: ۸۴/۶۷۴/۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

حُرُوفُ الذَّلِيلِ

صفحة

عنوان

٢١٥	الذُّكْر (ياد خدا)
٢٥٥	الذَّلَّة (خواری)
٢٦١	الذَّنْب (گناه)

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الذكر

يا دُخدا

ولمزيد الاطلاع راجع:

نهج الذكر .

بحار الأنوار: ١٤٨/٩٣ باب ١ «ذكر الله تعالى» . مركز تحقيقات كميوتير علوم إرسودي

بحار الأنوار: ٢٤٠/٨٦ باب ٣٥ والأدعية والأذكار .

كنز العمال: ١/٤١٣، ٢/٢٤٠ وفي الذكر .

وسائل الشيعة: ١١٧٧/٤ «أبواب الذكر» .

انظر:

عنوان ٣٩٣ والغفلة .

المجلس: باب ٥٢٩، ٥٣٠، الظلم: باب ٢٤٢٣ .

۱۳۳۳

فَضْلُ ذِكْرِ اللَّهِ

الکتاب:

«الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»^۱.

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ»^۲.

(انظر البقرة: ۱۵۲، آل عمران: ۴۱، ۱۹۱، النساء: ۱۴۲،

الأعراف: ۱۸۰، ۲۰۵، التوبة: ۶۷، الكهف: ۲۴،

طه: ۲۸، طه: ۳۴، ۴۲، النور: ۳۷، الشعراء: ۲۲۷،

العنكبوت: ۴۵، الأحزاب: ۲۱، ۳۵، ۴۱، الجمعة:

۱۰، المزمل: ۸.

الحديث:

۶۵۲۷. رسول الله ﷺ: إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ يَكُونَ نُطْقِي ذِكْرًا، وَصَمْتِي فِكْرًا، وَنَظْرِي عِبْرَةً^۳.

۶۵۲۸. كنز العمال عن الحارث: قَالَ عَلِيٌّ ؓ: أَلَا أَعْلَمُكَ دُعَاءَ عَلَمَنِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ [قال:] قُلْتُ: بَلَى، قَالَ: قُلْ: اللَّهُمَّ افْتَحْ مَسَامِعَ

۱. الرعد: ۲۸. ۲. المنافقون: ۹.

۳. بحار الأنوار: ۴۳/۱۶۵/۹۳.

۱۳۳۳

فضیلت یاد خدا

قرآن:

«آنان که ایمان آورده‌اند و دل‌هایشان به یاد خدا آرامش می‌یابد. آگاه باشید که دل‌ها به یاد خدا آرامش می‌یابد».

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اموال و اولادتان شما را از یاد خدا به خود مشغول ندارد که هر که چنین کند، زیانکار است».

حدیث:

۶۵۲۷. پیامبر خدا ﷺ: پروردگار مرا فرمود که گفتارم، ذکر [خدا] باشد و سکوت‌م، اندیشیدن و نگاهم، عبرت آموختن.

۶۵۲۸. كنز العمال - به نقل از حارث -: امام علی ؓ فرمود: آیا دعایی را که رسول خدا ﷺ به من آموخت، به تو نیاموزم؟ عرض کردم: چرا. فرمود: بگو: خدایا! گوش‌های قلبم را به روی یاد خودت

قَلْبِي لِذِكْرِكَ، وَارْزُقْنِي طَاعَتَكَ وَطَاعَةَ
رَسُولِكَ، وَعَمَلًا بِكِتَابِكَ^۱.

۶۵۳۹. الإمامُ عليٌّ ؑ: طُوبَى لِمَنْ صَمَتَ إِلَّا مِنْ ذِكْرِ
الله^۲.

۶۵۵۰. عنه ؑ: الذُّكْرُ أَفْضَلُ الْغَنِيمَتَيْنِ^۳.

۶۵۵۱. عنه ؑ: الذُّكْرُ لَذَّةُ الْمُحِبِّينِ^۴.

۶۵۵۲. عنه ؑ: الذُّكْرُ مُجَالَسَةُ الْمَحْبُوبِ^۵.

۶۵۵۳. الإمامُ زينُ العابدینِ ؑ - فِي الدَّعَاءِ -:

أَسْتَغْفِرُكَ مِنْ كُلِّ لَذَّةٍ بَغَيْرِ ذِكْرِكَ، وَمِنْ كُلِّ
رَاحَةٍ بَغَيْرِ أُنْسِكَ، وَمِنْ كُلِّ سُرُورٍ بَغَيْرِ
قُرْبِكَ، وَمِنْ كُلِّ شُغْلٍ بَغَيْرِ طَاعَتِكَ^۶.

۶۵۵۴. عنه ؑ - أَيْضاً -: إِلَهِي، مَا أَلَذُّ خَوَاطِرٍ

الْإِلَهَامِ بِذِكْرِكَ عَلَى الْقُلُوبِ، وَمَا أَحْلَى
الْمَسِيرِ إِلَيْكَ بِالْأَوْهَامِ فِي مَسَالِكِ
الْغُيُوبِ!^۷

۶۵۵۵. عنه ؑ - فِي الدَّعَاءِ -: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى

مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاجْعَلْنَا مِنَ الَّذِينَ
اشْتَغَلُوا بِالذِّكْرِ عَنِ الشَّهَوَاتِ، وَخَالَفُوا
دَوَاعِيَ الْعِزَّةِ بِوَاضِحَاتِ الْمَعْرِفَةِ، وَقَطَعُوا

بگشای و اطاعت از خودت و پیامبرت و
عمل کردن به کتابت را روزی ام فرما.

۶۵۳۹. امام علی ؑ: خوشا کسی که لب فرو بندد،
مگر از یاد خدا.

۶۵۵۰. امام علی ؑ: ذکر [خدا] بهترین دو غنیمت
است.

۶۵۵۱. امام علی ؑ: یادِ خدا لذتِ محبتان است.

۶۵۵۲. امام علی ؑ: یاد کردن، [در واقع]
همنشینی با محبوب است.

۶۵۵۳. امام زین العابدین ؑ - در دعا - گفت: از

هر لذتی جز [لذت] یاد تو و از هر آسایشی
جز [آسایش] انس با تو و از هر سُروری
جز [سُرور] قرب تو و از هر کاری جز
طاعت تو، از تو آمرزش می طلبم.

۶۵۵۴. امام زین العابدین ؑ - در دعا - گفت:

ایلهی! چه لذتبخش است گذر نام و یاد تو بر
دلها، و چه شیرین است ره پیمودن به سوی
تو با و همها در گذرگاههای غیبهها
(نهانها).

۶۵۵۵. امام زین العابدین ؑ - در دعا - گفت:

خدایا! بر محمد و آل محمد درود فرست و
ما را از کسانی قرار ده که با یاد تو از
خواهشهای نفسانی باز ماندند و به سبب
معرفت دقیق با انگیزه های قدرت طلبی
مخالفت کردند و پرده های آتش شهوتها را
باریختن آب توبه از هم دریدند و ظرفهای

۱. کنز العمال: ۵۰۵۱. ۲. غرر الحکم: ۵۹۳۶.

۳. غرر الحکم: ۱۶۷۲. ۴. غرر الحکم: ۶۷۰.

۵. غرر الحکم: ۳۲۲. ۶. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۱/۹۴.

۷. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۱/۹۴.

نادانی را با آب زلال زندگی شستند.

۶۵۵۶. امام زین العابدین علیه السلام: در دعا - گفت: ای آن که یادش مایه شرافت و بزرگی یاد کنندگان است، و ای آن که سپاسگزاری اش موجب دست یافتن سپاسگزاران [بر نعمتها] است، و ای آن که فرمانبرداری اش سبب نجات فرمانبرداران است! بر محمد و آل او درود فرست و با یاد خود دلهای ما را از هر یاد دیگری باز دار.

۱۳۳۳

یاد خدا، خوی پرهیزگاران است

۶۵۵۷. امام علی علیه السلام: یاد خدا بودن، خوی پرهیزگاران است.

۶۵۵۸. امام علی علیه السلام: یاد خدا کردن خوی هر نیکوکاری و خصلت هر مؤمنی است.

۶۵۵۹. امام علی علیه السلام: یاد خدا، شادی هر تقوایشه ای و لذت هر اهل یقینی است.

۱۳۳۵

ارزش به یاد خدا بودن، نزد خدا

قرآن:

«و یاد خدا به یقین بزرگتر است».

أَسْتَارَ نَارَ الشَّهَوَاتِ بِنَضْحِ مَاءِ التَّوْبَةِ،
وَعَسَلُوا أَوْعِيَةَ الْجَهْلِ بِصَفْوِ مَاءِ الْحَيَاةِ.^۱
۶۵۵۶. عنه علیه السلام - أيضاً -: يَا مَنْ ذِكْرُهُ شَرَفٌ
لِلذَّاكِرِينَ، وَيَا مَنْ شُكْرُهُ فَوْزٌ لِلشَّاكِرِينَ،
وَيَا مَنْ طَاعَتُهُ نَجَاةٌ لِلْمُطِيعِينَ، صَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَاشْغَلْ قُلُوبَنَا بِذِكْرِكَ عَنْ كُلِّ
ذِكْرٍ.^۲

۱۳۳۴

الذِّكْرُ سَجِيَّةُ الْمُتَّقِينَ

۶۵۵۷. الإمام علي عليه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ شِيْمَةُ الْمُتَّقِينَ.^۳

۶۵۵۸. عنه علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ سَجِيَّةُ كُلِّ مُحْسِنٍ وَشِيْمَةُ
كُلِّ مُؤْمِنٍ.^۴

۶۵۵۹. عنه علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ مَسْرَّةٌ كُلِّ مُتَّقٍ وَلَذَّةٌ كُلِّ
مُؤْمِنٍ.^۵

(انظر الذکر: باب ۱۳۴۸).

۱۳۳۵

قِيَمَةُ الذِّكْرِ عِنْدَ اللَّهِ

الكتاب:

«وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ».^۶

۱. بحار الأنوار: ۱۹/۱۲۷/۹۴.

۲. الصحيفة السجادية: الدعاء ۱۱.

۳. غرر الحکم: ۵۱۶۳. ۴. غرر الحکم: ۵۱۷۳.

۵. غرر الحکم: ۵۱۷۴. ۶. العنکبوت: ۴۵.

الحديث:

۶۵۶۰. رسول الله ﷺ: لَا تَخْتَارَنَّ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ شَيْئاً فَإِنَّهُ يَقُولُ: ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾.^۱

۶۵۶۱. كنز العمال عن معاذ: عنه ﷺ: لَيْسَ عَمَلٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى وَلَا أَنْجَى لِعَبْدٍ مِنْ كُلِّ سَيِّئَةٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ. قِيلَ: وَلَا الْقِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: لَوْلَا ذِكْرُ اللَّهِ لَمْ يُؤْمَرْ بِالْقِتَالِ.^۲

۶۵۶۲. الإمام الباقر ﷺ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ أَعْمَالِكُمْ وَأَزْكَاهَا عِنْدَ مَلِكِكُمْ وَأَرْفَعِهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنَ الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ، وَخَيْرٍ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عَدُوَّكُمْ فَتَقْتُلُونَهُمْ وَيَقْتُلُونَكُمْ؟ قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ كَثِيراً.^۳

(انظر المحبة (حب الله): باب ۶۷۲).

۱۳۳۶

الْحَثُّ عَلَى كَثْرَةِ الذِّكْرِ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْراً كَثِيراً﴾ *

حديث:

۶۵۶۰. پیامبر خدا ﷺ: هیچ چیزی را بر یاد خدا ترجیح مده؛ چه او می فرماید: «و یاد خدا بزرگتر است».

۶۵۶۱. كنز العمال - به نقل از معاذ -: پیامبر خدا ﷺ فرمود: هیچ عملی نزد خداوند متعال محبوب تر و هیچ عاملی در نجات بنده از هر گناهی در دنیا و آخرت مؤثرتر از ذکر خدا نیست. عرض شد: حتی جنگ در راه خدا؟ فرمود: اگر یاد خدا در میان نبود دستور جنگ داده نمی شد.

۶۵۶۲. امام باقر ﷺ: پیامبر خدا ﷺ فرمود: آیا به شما نگویم که بهترین و پاکیزه ترین اعمال شما نزد خدایتان چیست و چه چیز درجات شما را بیش از هر چیز بالا می برد و از درهم و دینار برایتان بهتر است و [حتی] از این که با دشمن روبه رو شوید و بکشید و کشته شوید ارزشمندتر است؟ عرض کردند: بفرمایید، ای رسول خدا! فرمود: بسیار به یاد خداوند عز و جل بودن.

۱۳۳۶

ترغیب به بسیار یاد کردن خدا

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده اید! خدا را فراوان یاد کنید و

۱. بحار الأنوار: ۱/۱۰۷/۷۷. ۲. كنز العمال: ۳۹۳۱.

۳. بحار الأنوار: ۲۹/۱۵۷/۹۳.

وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا^۱.

«كُنْ نُسَبِّحُكَ كَثِيرًا * وَنَذْكُرُكَ كَثِيرًا»^۲.

الحديث:

۶۵۶۳. رسول الله ﷺ: عَلَيْكَ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَذِكْرِ
اللهِ كَثِيرًا، فَإِنَّهُ ذِكْرُكَ لَكَ فِي السَّمَاءِ
وَنُورٌ لَكَ فِي الْأَرْضِ^۳.

۶۵۶۴. عنه ﷺ - وَقَدْ سُئِلَ: أَحَبُّ أَنْ أَكُونَ أَخْصَّ
النَّاسِ إِلَى اللهِ تَعَالَى؟ -: أَكْثَرُ ذِكْرِ اللهِ تَكُنْ
أَخْصَّ الْعِبَادِ إِلَى اللهِ تَعَالَى^۴.

۶۵۶۵. الإمام علي عليه السلام: احْتَرِسُوا مِنَ اللهِ عَزَّ ذِكْرُهُ
بِكَثْرَةِ الذِّكْرِ^۵.

۶۵۶۶. الإمام الصادق عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ: مَنْ أَكْرَمُ
الْخَلْقِ عَلَى اللهِ؟ -: أَكْثَرُهُمْ ذِكْرًا لِلَّهِ
وَأَعْمَلُهُمْ بِطَاعَتِهِ^۶.

۶۵۶۷. الكافي عن ابن القداح عن الإمام الصادق عليه السلام:
مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَلَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ إِلَّا الذِّكْرُ
فَلَيْسَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ، فَرَضَ اللهُ
عَزَّوَجَلَّ الْفَرَائِضَ، فَمَنْ أَدَاهُنَّ فَهُوَ
حَدُّهُنَّ... إِلَّا الذِّكْرَ فَإِنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَّ لَمْ

هر بامداد و شبانگاه تسبیحش گویند».

«تا تو را فراوان ستایش کنیم و تو را فراوان یاد کنیم».

حدیث:

۶۵۶۳. پیامبر خدا ﷺ: بر تو باد تلاوت قرآن و
بسیاری یاد خدا؛ زیرا آن در آسمان برای
تو نام (آوازه) است و در زمین نور.

۶۵۶۴. پیامبر خدا ﷺ - آنگاه که کسی به ایشان
عرض کرد: دوست دارم که خاص ترین
بنده خداوند متعال باشم - فرمود: خدا را
فراوان یاد کن تا خاص ترین بنده خداوند
متعال باشی.

۶۵۶۵. امام علی علیه السلام: با ذکر زیاد، خود را از [عذاب
و خشم] خداوند - که یادش بلند باد - ننگه
دارید.

۶۵۶۶. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که
گرامی ترین انسان نزد خدا کیست - فرمود:
کسی که بیش از همه به یاد خدا باشد و به
فرمان او عمل کند.

۶۵۶۷. الکافی - به نقل از ابن القداح - از امام
صادق علیه السلام: هر چیزی حدی دارد که در آن
جا به پایان می رسد، مگر یاد خدا که آن را
حدی پایان پذیر نیست. خداوند عزوجل
فرائض را واجب کرد و هر که آنها را به
جای آورد، همان حد آنهاست... مگر
ذکر، که خداوند عزوجل به اندک آن
رضایت نداده و حدی که در آن جا پایان
پذیرد، برایش قرار نداده است. سپس

۱. الأحزاب: ۴۱، ۴۲. ۲. طه: ۳۳، ۳۴.

۳. الخصال: ۱۳/۵۲۵. ۴. کنز العمال: ۴۴۱۵۴.

۵. بحار الأنوار: ۳۴/۳۶۹/۷۷.

۶. بحار الأنوار: ۲۳/۱۶۴/۹۳.

يَرْضَى مِنْهُ بِالْقَلِيلِ . وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا
يَنْتَهِي إِلَيْهِ . ثُمَّ تَلَا هَذِهِ الْآيَةَ «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا»^۱ .

حضرت این آیه را تلاوت کرد: «ای
کسانی که ایمان آورده اید! خدا را بسیار یاد
کنید» .

۶۵۶۸ . الإمام الصادق عليه السلام : أَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ
فِي كُلِّ سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ،
فَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ بِكَثْرَةِ الذِّكْرِ لَهُ^۲ .

۶۵۶۸ . امام صادق عليه السلام : تا آن جا که می توانید در
تمام لحظات و ساعات شب و روز خدا را
بسیار یاد کنید؛ زیرا خداوند به بسیار یاد
کردن خود فرمان داده است .

۱۳۳۷

تَفْسِيرُ الذِّكْرِ الْكَثِيرِ

۶۵۶۹ . الإمام علي عليه السلام : مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ فِي السِّرِّ فَقَدْ
ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا^۳ .

تَبْيِينُ ذِكْرِ بَسِيَارٍ

۶۵۶۹ . امام علی عليه السلام : کسی که در نهان به یاد خدا
باشد، خدا را بسیار یاد کرده است .

۶۵۷۰ . الإمام الصادق عليه السلام : إِذَا ذَكَرَ الْعَبْدُ رَبَّهُ فِي
الْيَوْمِ مِائَةً مَرَّةً كَانَ ذَلِكَ كَثِيرًا^۴ .

۶۵۷۰ . امام صادق عليه السلام : چنانچه بنده در روز صد
بار پروردگارش را یاد کند، این ذکرِ کثیر
است .

۶۵۷۱ . عنه عليه السلام : تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عليها السلام مِنْ الذِّكْرِ
الْكَثِيرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ : «اذْكُرُوا اللَّهَ
ذِكْرًا كَثِيرًا»^۵ .

۶۵۷۱ . امام صادق عليه السلام : تسبیح فاطمه زهرا عليها السلام از
جمله همان ذکر کثیر است که خداوند
عزوجل فرموده است: «خدا را بسیار یاد
کنید» .

۶۵۷۲ . قَرَبُ الْإِسْنَادِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكِيرٍ : سَأَلْتُ
أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
«اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا» قُلْتُ : مَا أَدْنَى
الذِّكْرِ الْكَثِيرِ ؟ فَقَالَ : التَّسْبِيحُ فِي دُبُرِ كُلِّ

۶۵۷۲ . قَرَبُ الْإِسْنَادِ - به نقل از عبدالله بن بکیر :-
از امام صادق عليه السلام درباره آیه «خدا را بسیار
یاد کنید» پرسیدم : کمترین حد ذکر کثیر
چیست؟ فرمود: سی و سه بار سبحان الله

۱ . الأحزاب : ۴۱ . ۲ . الکافی : ۱/۴۹۸/۲ .

۳ . الکافی : ۱/۷/۸ . ۴ . بحار الأنوار : ۱۱/۳۴۲/۹۳ .

۵ . بحار الأنوار : ۳۸/۱۶۰/۹۳ .

۶ . الکافی : ۲/۵۰۰/۲ .

صلاة ثلاثين مرة^۱.

گفتن پس از هر نماز.

(انظر الذكر: باب ۱۳۴۶).

۱۳۳۸

تشویق به مداومت بر ذکر

۶۵۷۳. پیامبر خدا ﷺ: هر لحظه‌ای که بر آدمی بگذرد و در آن به یاد خدا نباشد، در روز رستاخیز برای آن لحظه افسوس خورد.
۶۵۷۴. امام علی علیه السلام: زبان شخص نیکوکار، شیفته مداومت بر یاد [خدا] است.

۶۵۷۵. امام علی علیه السلام: تداوم ذکر [خدا]، دوست صمیمی اولیاست.

۶۵۷۶. امام علی علیه السلام: مؤمن پیوسته به یاد خداست و بسیار می‌اندیشد.

۶۵۷۷. امام علی علیه السلام: در بخشی از دعایی که آن را به نوف بکالی تعلیم نمود - گفت: خدایا! کسی که ولع یاد تو، او را به خود مشغول نسازد و به جوار قرب تو رخت سفر برنبدد، زندگی‌اش برای او مرگ است و مرگش مایه حسرت او.

۶۵۷۸. امام علی علیه السلام: در مناجات شعبانیه - گفت: الهی! مرا با یاد خود، شیفته و سرگشته یاد خودت فرما و همت مرا متوجه نسیم پیروز نام‌هایت و جایگاه قدست گردان.

۶۵۷۹. امام علی علیه السلام: از تو مسئلت دارم که بر محمد و آل محمد درود فرستی و مرا از

۱۳۳۸

الحث على دوام الذكر

۶۵۷۳. رسول الله ﷺ: ما من ساعة تمرُّ بابنِ آدمَ لم يذكر الله فيها إلا حَسِرَ عليها يومَ القيامةِ^۲.
۶۵۷۴. الإمام علي عليه السلام: لسانُ البرِّ مُستهترٌ بِدوامِ الذكرِ^۳.

۶۵۷۵. عنه عليه السلام: مُداومةُ الذكرِ خُلصانُ الأولياءِ^۴.

۶۵۷۶. عنه عليه السلام: المؤمنُ دائمُ الذكرِ، كثيرُ الفكرِ^۵.

۶۵۷۷. عنه عليه السلام: - من دعاء عَلَمَهُ نَوْفاً الْبَكَالِي -:

إِلَهِي إِنَّهُ مَنْ لَمْ يَشْغَلْهُ الْوُلُوعُ بِذِكْرِكَ، وَلَمْ يَزِرْهُ السَّفَرُ بِقُرْبِكَ كَانَتْ حَيَاتُهُ عَلَيْهِ مَيْتَةً، وَمَيِّتَتُهُ عَلَيْهِ حَسْرَةً^۶.

۶۵۷۸. عنه عليه السلام: - فِي الْمُنَاجَاةِ الشَّعْبَانِيَّةِ -: إِلَهِي،

وَالْهَمْنِي وَلَهَا بِذِكْرِكَ إِلَى ذِكْرِكَ وَهَمَّتِي إِلَى رُوحِ نَجَاحِ أَسْمَائِكَ وَمَحَلِّ قُدْسِكَ^۷.

۶۵۷۹. عنه عليه السلام: أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ

مُحَمَّدٍ، وَأَنْ تَجْعَلَنِي مِمَّنْ يُدِيمُ ذِكْرَكَ، وَلَا

۱. قرب الإسناد: ۶۲۱/۱۶۹ ۲. كنز العمال: ۱۸۱۹.

۳. غرر الحکم: ۷۶۱۷ ۴. غرر الحکم: ۹۷۵۷.

۵. غرر الحکم: ۱۹۳۳ ۶. بحار الأنوار: ۱۲/۹۵/۹۴.

۷. بحار الأنوار: ۱۳/۹۸/۹۴.

يَنْقُضُ عَهْدَكَ^۱.

آنان قرار دهی که پیوسته به یاد تو هستند و عهد تو را نمی شکند.

۶۵۸۰. عنه علیه السلام - في الدعاء -: أَسْأَلُكَ بِحَقِّكَ وَقُدْسِكَ وَأَعْظَمِ صِفَاتِكَ وَأَسْمَائِكَ أَنْ تَجْعَلَ أَوْقَاتِي فِي (مِنْ) اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ بِذِكْرِكَ مَعْمُورَةً، وَبِخِدْمَتِكَ مَوْصُولَةً وَأَعْمَالِي عِنْدَكَ مَقْبُولَةً، حَتَّى يَكُونَ أَعْمَالِي وَأُورَادِي كُلُّهَا وَرْدًا وَاجِدًا، وَحَالِي فِي خِدْمَتِكَ سَرْمَدًا^۲.

(انظر) الذكر: باب ۱۲۵۰.

۶۵۸۰. امام علی علیه السلام - در دعا - گفت: خدایا! به حق تو و قداست تو و بزرگترین صفات و نام‌هایت از تو مسئلت دارم که اوقات شب و روز مرا به یاد خودت آباد کنی و مرا پیوسته در خدمت خودت قرار دهی و اعمالم نزد تو مقبول باشد، تا آن که همه اعمال و اورادم یک ورد شود و پیوسته در حال خدمت تو باشم.

۱۳۳۹

یاد خدا در همه حال نیکوست

۱۳۳۹

ذِكْرُ اللَّهِ حَسَنٌ عَلَى كُلِّ حَالٍ

الكتاب:

قرآن: مرکز تحقیقات کلامی و فقهی

«هر آینه در آفرینش آسمانها و زمین و گردش شب و روز خردمندان را عبرت‌هاست؛ آنان که خدا را ایستاده و نشسته و به پهلو خفته، یاد می‌کنند».

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ * الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾^۳.

«و چون نماز را به پایان بردید، خدا را [در همه حال] ایستاده یا نشسته و یا به پهلو خوابیده، یاد کنید. و چون از دشمن ایمن گشتید، نماز را تمام بگذارید که نماز بر مؤمنان واجب و معین گشته است».

﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَاةَ فَادْكُرُوا اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ فَإِذَا اطْمَأْنَنْتُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾^۴.

الحديث:

حدیث:

۶۵۸۱. الإمام علي علیه السلام - مِنْ وَصَايَاهُ لِإِبْنِهِ الْحَسَنِ علیه السلام

۶۵۸۱. امام علی علیه السلام - در سفارشهای خویش به فرزندش حسن علیه السلام در هنگام وفات -

۱. بحار الأنوار: ۱۳/۹۹/۹۴. ۲. الإقبال: ۳/۳۳۶.

۳. آل عمران: ۱۹۰، ۱۹۱. ۴. النساء: ۱۰۳.

عِنْدَ الْوَفَاةِ - وَكُنَ لِلَّهِ ذَاكِرًا عَلَى كُلِّ حَالٍ ۱.

۶۵۸۲. الإمامُ الصادقُ (ع): قَالَ موسى (ع): يَا رَبِّ،

إِنِّي أَكُونُ فِي حَالٍ أُجِلُّكَ أَنْ أَذْكُرَكَ فِيهَا.

قَالَ: يَا موسى، أَذْكُرْنِي عَلَى كُلِّ حَالٍ ۲.

۶۵۸۳. عنه (ع): أَفْضَلُ الْوَصَايَا وَالزُّمُّهَا أَنْ لَا

تَنْسِيَ رَبَّكَ، وَأَنْ تَذْكُرَهُ دَائِمًا وَلَا تَعْصِيَهُ،

وَتَعْبُدَهُ قَاعِدًا وَقَائِمًا ۳.

۱۳۳۰

الذَّاكِرُونَ

الكتاب:

«وَالذَّاكِرِينَ اللَّهُ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ» ۴.

الحديث:

۶۵۸۲. رسولُ الله (ص): الذَّاكِرُ فِي الْغَافِلِينَ كَالْمُقَاتِلِ

فِي الْفَارِّينَ ۵.

۶۵۸۵. عنه (ص): كُلُّ أَحَدٍ يَمُوتُ عَطْشَانًا إِلَّا ذَاكِرَ

اللَّهِ ۶.

۶۵۸۶. كنز العمال عن عصمة بن مالك: عنه (ص):

أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ سُبْحَةُ الْحَدِيثِ ...

فرمود: در همه حال به یاد خدا باش.

۶۵۸۲. امام صادق (ع): موسی (ع) عرض کرد:

پروردگارا! [گاه] من در حالی هستم که شأن

تو را بالاتر از آن می دانم که یادت کنم.

خداوند فرمود: ای موسی! مرا در همه

حال یاد کن.

۶۵۸۳. امام صادق (ع): بهترین و لازم ترین

سفارشها این است که پروردگارت را

فراموش نکنی و پیوسته به یادش باشی و

نساغرمانی اش نکنی و نشسته و ایستاده

عبادتش کنی.

۱۳۳۰

یاد کنندگان [خدا]

مرکز تحقیقات علوم و معارف اسلامی
قرآن

«و مردان و زنانی که خدا را بسیار یاد می کنند».

حدیث:

۶۵۸۲. پیامبر خدا (ص): کسی که در میان غافلان به

یاد خدا باشد مانند کسی است که در میان

فراریان [از جنگ] می جنگد.

۶۵۸۵. پیامبر خدا (ص): همه تشنه می میرند، مگر

ذاکر خدا.

۶۵۸۶. كنز العمال - به نقل از عصمة بن مالك -:

پیامبر خدا (ص) فرمود: محبوبترین کارها

نزد خداوند تسبیح سخن است ... عرض

۱. الأمالی للطوسی: ۸/۸. ۲. بحار الأنوار: ۲۱/۱۷۶/۸۰.

۳. بحار الأنوار: ۲۷/۲۰۰/۷۸.

۴. الأحزاب: ۳۵.

۵. مکارم الأخلاق: ۲/۲۶۶۱/۳۷۳/۲.

۶. بحار الأنوار: ۲۶/۲۴۰/۸۱.

قِيلَ: وَمَا سُبْحَةُ الْحَدِيثِ؟ قَالَ: يَكُونُ الْقَوْمُ يُحَدِّثُونَ وَالرَّجُلُ يُسَبِّحُ.^۱

۶۵۸۷. الإمام علي عليه السلام: ذَاكِرُ اللَّهِ فِي الْغَافِلِينَ كَالْمُقَاتِلِ عَنِ الْفَارِّينَ، وَالْمُقَاتِلُ عَنِ الْفَارِّينَ نَزُولُهُ الْجَنَّةُ.^۲

۶۵۸۸. عنه عليه السلام: ذَاكِرُ اللَّهِ مِنَ الْفَائِزِينَ.^۳

۶۵۸۹. عنه عليه السلام: مَنْ اشْتَغَلَ بِذِكْرِ اللَّهِ طَيَّبَ اللَّهُ ذِكْرَهُ.^۴

۶۵۹۰. الإمام الصادق عليه السلام: الصَّاعِقَةُ تُصِيبُ الْمُؤْمِنَ وَالْكَافِرَ وَلَا تُصِيبُ ذَاكِرًا.^۵

۶۵۹۱. عنه عليه السلام: إِنْ الصَّاعِقَةُ لَا تُصِيبُ ذَاكِرَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ.^۶

۶۵۹۲. عنه عليه السلام: يَمُوتُ الْمُؤْمِنُ بِكُلِّ مَيِّتَةٍ، يَمُوتُ غَرَقًا، وَيَمُوتُ بِالْهَذَمِ، وَيُسَبَّلَنِي بِالسَّبْعِ، وَيَمُوتُ بِالصَّاعِقَةِ، وَلَا يُصِيبُ ذَاكِرَ اللَّهِ.^۷

۱۳۴۱

الذَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الْمُصَلِّي

الكتاب:

«الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ».^۸

۱. كنز العمال: ۴۴۰۶۰. ۲. بحار الأنوار: ۳۲/۱۵۸/۹۳.

۳. غرر الحکم: ۵۱۶۴. ۴. غرر الحکم: ۸۲۳۵.

۵. بحار الأنوار: ۲۶/۱۵۷/۹۳.

۶. الأمالي للصدوق: ۷۳۴/۵۵۰.

۷. بحار الأنوار: ۴۲/۱۶۲/۹۳.

۸. المعارج: ۲۳.

شد: تسبیح سخن چیست؟ فرمود: این که عده‌ای مشغول صحبت کردن باشند و انسان تسبیح خدا گوید.

۶۵۸۷. امام علی علیه السلام: آن که در میان افراد غافل به یاد خدا باشد، همانند کسی است که به جای فراریان می‌جنگد و کسی که به جای فراریان بجنگد منزلش بهشت است.

۶۵۸۸. امام علی علیه السلام: کسی که به یاد خدا باشد، از رستگاران است.

۶۵۸۹. امام علی علیه السلام: هر که به یاد خدا مشغول باشد خداوند او را خوشنام گرداند.

۶۵۹۰. امام صادق علیه السلام: صاعقه به مؤمن و کافر اصابت می‌کند، اما به آن که ذکر خدا گوید اصابت نمی‌کند.

۶۵۹۱. امام صادق علیه السلام: صاعقه به یاد کننده خداوند عزوجل گزند نمی‌رساند.

۶۵۹۲. امام صادق علیه السلام: مؤمن به هر مرگی می‌میرد؛ غرق می‌شود، زیر آوار می‌رود، طعمه درندگان می‌گردد، صاعقه زده می‌شود. اما یاد کننده خدا را صاعقه نمی‌زند.

۱۳۴۱

یاد کننده خدا، به منزله نمازگزار است

قرآن:

«آنان که بر نماز مداومت می‌ورزند».

«إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي»^۱.

الحديث:

حدیث:

۶۵۹۳. رسول الله ﷺ: لَا تَزَالُ مُصَلِّياً قَانِتاً مَا ذَكَرْتَ اللَّهَ، قَائِماً وَقَاعِداً أَوْ فِي سُوقِكَ أَوْ فِي نَادِيكَ أَوْ حَيْثُمَا كُنْتَ.^۲

۶۵۹۴. الإمام الباقر ع: لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ فِي صَلَاةٍ مَا كَانَ فِي ذِكْرِ اللَّهِ، قَائِماً كَانَ أَوْ جَالِساً أَوْ مُضْطَجِعاً، إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ هَالَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِهِمْ...^{۳، ۴}

(انظر) الصلاة: باب ۲۲۶۷.

«خداى يكتا من هستم. هيچ خدايى جز من نيست. پس مرا پيرست و براى يادکردن من نماز بگزار».

۶۵۹۳. پيامبر خدا ﷺ: تا وقتى به ياد خدا باشى، ايستاده يا نشسته، در بازار يا در محفل صميمى و يا هر كجا كه باشى، پيوسته در حال نماز و عبادت هستى.

۶۵۹۴. امام باقر ع: مؤمن تا زمانى كه به ياد خدا باشد، ايستاده يا نشسته يا خفته؛ پيوسته در نماز است؛ خداوند متعال مى فرمايد: «آنان كه خدا را ايستاده و نشسته و به پهلو خفته، ياد مى كنند».

۱۳۳۲

ياد کننده خدا، همنشین خداست

۶۵۹۵. پيامبر خدا ﷺ: موسى بن عمران ع چون با پروردگار خویش به راز و نیاز پرداخت عرض کرد: پروردگارا! آیا تو از من دوری تا آواز ت دهم یا به من نزدیکی تا با تو نجوا کنم؟ خداوند جلّ جلاله وحی فرمود: من همنشین کسی هستم که مرا یاد کند.

۶۵۹۶. پيامبر خدا ﷺ: موسى عرض کرد: پروردگارا! آیا تو نزدیکی تا با تو نجوا کنم؟ یا دوری که آواز ت دهم؟ زیرا صدایت را حس می کنم اما تو را نمی بینم، تو کجایی؟

۱۳۳۲

الذَّاكِرُ جَلِيسُ اللَّهِ

۶۵۹۵. رسول الله ﷺ: إِنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ ع لَمَّا نَاجَى رَبَّهُ عَزَّوَجَلَّ قَالَ: يَا رَبِّ، أَبْعِيدُ أُنْتِ مِنِّي فَأُنَادِيكَ أَمْ قَرِيبٌ فَأُنَاجِيكَ؟ فَأَوْحَى اللَّهُ جَلَّ جَلَالُهُ: أَنَا جَلِيسُ مَنْ ذَكَرَنِي.^۵

۶۵۹۶. عنه ع: قَالَ مُوسَى: يَا رَبِّ، أَقَرِيبٌ أُنْتِ فَأُنَاجِيكَ أَمْ بَعِيدٌ فَأُنَادِيكَ؟ فَأَنِي أُحِسُّ

۱. طه: ۱۴. ۲. كنز العمال: ۱۹۲۷.

۳. آل عمران: ۱۹۱. ۴. الأمالي للطوسي: ۱۱۶/۷۹.

۵. بحار الأنوار: ۱۱/۱۵۳/۹۳.

صَوْتِكَ وَلَا أَرَاكَ، فَأَيْنَ أَنْتَ؟ فَقَالَ اللَّهُ: أَنَا خَلْفُكَ وَأَمَامُكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ. يَا مُوسَى، أَنَا جَلِيسُ عَبْدِي حِينَ يَذْكُرُنِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا دَعَانِي.^۱

۶۵۹۷. الإمام علي عليه السلام: ذَاكِرُ اللَّهِ سِبْحَانَهُ مُجَالِسُهُ.^۲

خداوند فرمود: من پشت سر تو و رو به روی تو و طرف راست و چپ تو هستم. ای موسی! من همنشین بنده خود هستم، آن گاه که مرا یاد می کند و با او هستم، هر گاه که مرا می خواند.

۶۵۹۷. امام علی علیه السلام: کسی که به یاد خدای سبحان باشد همنشین اوست.

۱۳۴۳

أَذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ

الكتاب:

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ﴾.^۳

الحديث:

۶۵۹۸. كنز العمال: فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ: عَبْدِي إِذَا

حديث:

ذَكَرْتَنِي خَالِيًا ذَكَرْتُكَ خَالِيًا، وَإِنْ ذَكَرْتَنِي فِي مَلَأٍ ذَكَرْتُكَ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ وَأَكْثَرُ.^۴

۶۵۹۸. كنز العمال: در حديث قدسی آمده است:

بنده ام! اگر مرا در تنهایی یاد کنی، تو را در تنهایی یاد کنم و اگر در میان جماعتی یاد کنی، تو را در میان جماعتی بهتر و فراوانتر از جمع تو، یاد کنم.

۶۵۹۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال فرمود: هیچ

بنده ای در [دل] خود مرا یاد نکند، مگر آن که او را در میان جمعی از فرشتگانم یاد کنم؛ و در میان جمع مرا یاد نکند، مگر آن که او را در رفیق اعلی (نزد خود) یاد کنم.

۶۶۰۰. امام زین العابدین علیه السلام: در دعا - گفت:

الهی! تو گفته ای و گفته ات راست است، که: «مرا یاد کنید تا شما را یاد کنم»؛ ما را به یاد خودت فرمان دادی و وعده نمودی

۶۵۹۹. رسول الله ﷺ: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: لَا يَذْكُرُنِي

عَبْدٌ فِي نَفْسِهِ إِلَّا ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأٍ مِنْ

مَلَائِكَتِي، وَلَا يَذْكُرُنِي فِي مَلَأٍ إِلَّا ذَكَرْتُهُ

فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى.^۵

۶۶۰۰. الإمام زين العابدين عليه السلام: فِي الدَّعَاءِ: - إِلَهِي،

أَنْتَ قُلْتَ وَقَوْلُكَ الْحَقُّ ... ﴿فَاذْكُرُونِي

أَذْكُرْكُمْ﴾ فَأَمَرْتَنَا بِذِكْرِكَ وَوَعَدْتَنَا عَلَيْهِ أَنْ

۱. كنز العمال: ۱۸۷۱. ۲. غرر الحكم: ۵۱۵۹.

۳. البقرة: ۱۵۲. ۴. كنز العمال: ۱۷۹۷.

۵. كنز العمال: ۱۷۹۶.

تَذَكِّرُنَا تَشْرِيفاً لَنَا وَتَفْخِيماً وَإِعْظَاماً، وَهَذَا
نَحْنُ ذَاكِرُوكَ كَمَا أَمَرْتَنَا، فَأُنْجِزْ لَنَا مَا
وَعَدْتَنَا يَا ذَاكِرَ الذَّاكِرِينَ.^۱

۶۶۰۱. الإمام الصادق عليه السلام: قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ابْنِ آدَمَ،
أَذْكُرْنِي فِي نَفْسِكَ أَذْكُرَكَ فِي نَفْسِي. ابْنِ
آدَمَ أَذْكُرْنِي فِي الْخَلَاءِ أَذْكُرَكَ فِي خَلَاءٍ.
ابْنِ آدَمَ أَذْكُرْنِي فِي مَلَأٍ أَذْكُرَكَ فِي مَلَأٍ خَيْرٍ
مِنْ مَلَأِكَ.^۲

۶۶۰۲. عنه عليه السلام: أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى
دَاوُدَ عليه السلام: قُلْ لِلْجَبَّارِينَ لَا يَذْكُرُونِي، فَإِنَّهُ
لَا يَذْكُرْنِي عَبْدٌ إِلَّا ذَكَرْتُهُ، وَإِنْ ذَكَرُونِي
ذَكَرْتُهُمْ فَلَعَنَتْهُمْ.^۳

۱۳۴۴

ثَمَرَاتُ الذِّكْرِ

۱- الذِّكْرُ مِفْتَاحُ الصَّلَاحِ

۶۶۰۳. بحار الأنوار: فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ: أَيُّمَا
عَبْدٍ اِطَّلَعْتُ عَلَى قَلْبِهِ فَرَأَيْتُ الْغَالِبَ عَلَيْهِ
الْتِمَسُكَ بِذِكْرِي تَوَلَّيْتُ سِيَاسَتَهُ، وَكُنْتُ
جَلِيسَهُ وَمُحَادِثَهُ وَأَنْيسَهُ.^۴

که در قبال آن ما را یاد کنی و این سان جامه
تشریف و تفخیم و بزرگداشت بر قامت ما
پوشانندی. اینک، همچنان که فرمان
داده‌ای، تو را یاد می‌کنیم و تو نیز به
وعده‌ای که به ما داده‌ای وفا کن، ای کسی
که به یاد یادکنندگان [خود] هستی.

۶۶۰۱. امام صادق عليه السلام: خدایوند متعال فرمود: ای
پسر آدم! در درون خود به یاد من باش تا من
نیز در جانم به یاد تو باشم؛ ای پسر آدم! در
خلوت به یاد من باش تا در خلوت به یاد تو
باشم؛ ای پسر آدم! در میان جمع مرا یاد کن
تا تو را در میان جمعی بهتر از جمع تو یاد
کنم.

۶۶۰۲. امام صادق عليه السلام: خدایوند تبارک و تعالی به
داوود عليه السلام وحی فرمود که: به جبّاران بگو
مرا یاد نکنند؛ زیرا هر بنده‌ای که مرا یاد کند
او را یاد کنم. پس اگر آنان مرا یاد کنند، من
نیز آنان را یاد کنم و لعنتشان فرستم.

۱۳۴۴

ثَمَرَاتُ يَادِ خُدا

۱- یاد خدا، کلید خود سازی است

۶۶۰۳. بحار الأنوار: در حدیث قدسی آمده
است: هر گاه به دل بنده‌ای سر زخم و بیینم
که یاد من بر آن پجیره گشته است، تربیت او
را خود به عهده گیرم و همنشین و
همسخن و همدم او شوم.

۱. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۱/۹۴.

۲. بحار الأنوار: ۳۱/۱۵۸/۹۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۹/۳۲۰/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۴۲/۱۶۲/۹۳.

۶۶۰۴. الإمام علیؑ - فیما أوصی به ابنه الحسنؑ - : أوصیک بتقوی الله یا بُنَّی، ولزوم أمره، وعمارۃ قلبک بذكره.^۱
۶۶۰۵. عنهؑ: مَنْ عَمَرَ قَلْبَهُ بِدَوَامِ الذِّكْرِ حَسُنَتْ أَعْمَالُهُ فِي السِّرِّ وَالْجَهْرِ.^۲
۶۶۰۶. عنهؑ: أَصْلُ صَلَاحِ الْقَلْبِ اشْتَغَالُهُ بِذِكْرِ اللَّهِ.^۳
۶۶۰۷. عنهؑ: مُدَاوَمَةُ الذِّكْرِ قُوَّةُ الْأَرْوَاحِ وَمِفْتَاحُ الصَّلَاحِ.^۴
- ۲- الذِّكْرُ حَيَاةُ الْقُلُوبِ
۶۶۰۸. رسول الله ﷺ: بِذِكْرِ اللَّهِ تَحْيَا الْقُلُوبُ، وَبِنِسْيَانِهِ مَوْتُهَا.^۵
۶۶۰۹. الإمام علیؑ: أَذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا خَالِصًا تَحْيُوا بِهِ أَفْضَلَ الْحَيَاةِ، وَتَسْلُكُوا بِهِ طُرُقَ النِّجَاةِ.^۶
۶۶۱۰. عنهؑ: فِي الذِّكْرِ حَيَاةُ الْقُلُوبِ.^۷
۶۶۱۱. عنهؑ: مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ سَبْحَانَهُ أَحْيَا اللَّهُ قَلْبَهُ وَنَوَّرَ عَقْلَهُ وَلَبَّاهُ.^۸
۶۶۰۴. امام علیؑ - در سفارش به فرزند خود حسنؑ - فرمود: فرزندم! تو را سفارش می‌کنم به تقوای خدا و پایبندی به فرمان او و آباد کردن دلت به یاد او.
۶۶۰۵. امام علیؑ: هر که دل خویش را با یاد پیوسته خدا آباد کند، در نهان و آشکار نیک کردار شود.
۶۶۰۶. امام علیؑ: ریشه صلاح و پاکی دل، مشغول داشتن آن به ذکر خداست.
۶۶۰۷. امام علیؑ: مداومت بر ذکر، خوراک روح و کلید صلاح و پاکی است.
- ۲- یاد خدا، حیات دلهاست
۶۶۰۸. پیامبر خداﷺ: با یاد خدا، دلها زنده می‌شوند و با فراموش کردن او، می‌میرند.
۶۶۰۹. امام علیؑ: خدا را خالصانه یاد کنید، تا بهترین زندگی را داشته باشید و با آن راه نجات را ببوید.
۶۶۱۰. امام علیؑ: حیات دلها در یاد خداست.
۶۶۱۱. امام علیؑ: هر که به یاد خدای سبحان باشد، خداوند دلش را زنده و اندیشه و خردش را روشن گرداند.

۱. بحار الأنوار: ۷۷/۱۹۹/۱.

۲. غرر الحکم: ۸۸۷۲. ۳. غرر الحکم: ۳۰۸۳.

۴. غرر الحکم: ۹۸۳۲. ۵. تنبیه الخواطر: ۱۲۰/۲.

۶. بحار الأنوار: ۷۸/۱۶/۳۹.

۷. غرر الحکم: ۶۴۴۵. ۸. غرر الحکم: ۸۸۷۶.

۶۶۱۲. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ نُورُ الْعُقُولِ، وَحَيَاةُ
النُّفُوسِ، وَجَلَاءُ الصُّدُورِ.^۱

۶۶۱۲. امام علی علیه السلام: یاد خدا روشنایی خردهاست
و زندگی بخش جانها و صیقل دهنده
سینه‌ها.

۳- الذِّكْرُ قُوَّةُ النُّفُوسِ

۶۶۱۳. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ قُوَّةُ النُّفُوسِ
وَمُجَالَسَةُ الْمَحْبُوبِ.^۲

۳- یاد خدا، خوراک جانهاست
۶۶۱۳. امام علی علیه السلام: یاد خدا، خوراک جانها و
نشستن با محبوب است.

۶۶۱۴. عنه علیه السلام: مُدَاوِمَةُ الذِّكْرِ قُوَّةُ الْأَرْوَاحِ.^۳

۶۶۱۴. امام علی علیه السلام: مداومت بر یاد خدا، خوراک
جانهاست.

۴- الذِّكْرُ نُورُ الْقُلُوبِ

۶۶۱۵. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: عَلَيْكَ بِذِكْرِ اللَّهِ، فَإِنَّهُ نُورُ
الْقُلُوبِ.^۴

۴- یاد خدا، روشنایی دلهاست

۶۶۱۶. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ نُورٌ وَرُشْدٌ، النَّسيانُ ظُلْمَةٌ
وَفَقْدٌ.^۵

۶۶۱۵. امام علی علیه السلام: بر تو باد ذکر خدا که آن
روشنایی دلهاست.

۶۶۱۷. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ جَلَاءُ الْبَصَائِرِ وَنُورُ
السَّرَائِرِ.^۶

۶۶۱۶. امام علی علیه السلام: یاد خدا نور است و هدایت؛
از یاد بردن [او] تاریکی است و گمراهی.

۶۶۱۸. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ هِدَايَةُ الْعُقُولِ وَتَبْصِيرَةُ
النُّفُوسِ.^۷

۶۶۱۷. امام علی علیه السلام: یاد خدا جلا دهنده بینشها و
روشنایی درونهاست.

۶۶۱۹. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ يُؤْنِسُ اللَّبَّ وَيُنِيرُ الْقَلْبَ
وَيَسْتَنْزِلُ الرَّحْمَةَ.^۸

۶۶۱۸. امام علی علیه السلام: یاد خدا مایه هدایت خردها و
بصیرت جانهاست.

۱. غرر الحکم: ۱۹۹۹. ۲. غرر الحکم: ۵۱۶۶.

۳. غرر الحکم: ۹۸۳۲. ۴. غرر الحکم: ۶۱۰۳.

۵. غرر الحکم: ۶۰۲-۶۰۳.

۶. غرر الحکم: ۱۳۷۷.

۷. غرر الحکم: ۱۴۰۳. ۸. غرر الحکم: ۱۸۵۸.

۶۶۱۹. امام علی علیه السلام: یاد خدا خرد را آرامش
می‌دهد، دل را روشن می‌کند و رحمت
[خدا] را فرود می‌آورد.

۶۶۲۰. عنه علیه السلام: ثَمَرَةُ الذِّكْرِ اسْتِنَارَةُ الْقُلُوبِ.^۱

۶۶۲۱. عنه علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ تُسْتَنْجَعُ بِهِ الْأُمُورُ وَتُسْتَنْيرُ بِهِ السَّرَائِرُ.^۲

۶۶۲۲. عنه علیه السلام: مَنْ كَثُرَ ذِكْرُهُ اسْتَنَارَ لُبُّهُ.^۳

۶۶۲۳. عنه علیه السلام: مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ اسْتَبْصَرَ.^۴

۶۶۲۴. عنه علیه السلام: دَوَامُ الذِّكْرِ يُنِيرُ الْقَلْبَ وَالْفِكَرَ.^۵

۵- الذِّكْرُ جَلَاءُ الْقُلُوبِ

۶۶۲۵. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ جَعَلَ الذِّكْرَ

جَلَاءً لِلْقُلُوبِ، تَسْمَعُ بِهِ بَعْدَ الْوَقْفَةِ، وَ

تُبْصِرُ بِهِ بَعْدَ الْعَشْوَةِ، وَتَنْقَادُ بِهِ بَعْدَ

الْمُعَانَدَةِ.^۶

۶۶۲۶. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ لَمْ يَعْظُ أَحَدًا بِمِثْلِ

هَذَا الْقُرْآنِ، فَإِنَّهُ حَبْلُ اللَّهِ الْمَتِينُ، وَسَيِّئُهُ

الْأَمِينُ، وَفِيهِ رَبِيعُ الْقَلْبِ، وَيَنْبَيعُ الْعِلْمِ،

وَمَا لِلْقَلْبِ جَلَاءٌ غَيْرُهُ.^۷

۶۶۲۷. عنه علیه السلام: إِنَّ تَقْوَى اللَّهِ دَوَاءٌ دَاءِ قُلُوبِكُمْ،

وَبَصَرُ عَمَى أَفْئِدَتِكُمْ، وَشِفَاءُ مَرَضِ

أَجْسَادِكُمْ، وَصَلَاحُ فَسَادِ صُدُورِكُمْ.

۶۶۲۰. امام علی علیه السلام: ثمره یاد خدا نورانی شدن دلهاست.

۶۶۲۱. امام علی علیه السلام: یاد خدا موجب موفقیت در کارها و روشنائی درونها می شود.

۶۶۲۲. امام علی علیه السلام: هر که بسیار به یاد خدا باشد، خردش روشنی گیرد.

۶۶۲۳. امام علی علیه السلام: هر که به یاد خدا باشد، بینش و بصیرت یابد.

۶۶۲۴. امام علی علیه السلام: مداومت بر یاد خدا دل و اندیشه را روشن می کند.

۵- یاد خدا، صیقل دلهاست

۶۶۲۵. امام علی علیه السلام: خدای سبحان یاد خویش را

صیقل دهنده دلها قرار داده است،

گوشه های سنگین شده دلها با یاد خدا شنوا

می شوند و چشمهای ضعیف شده دلها به

وسیله آن تیز و بینا می گردند و دلهای معاند

و ستیزه گربا آن رام می شوند.

۶۶۲۶. امام علی علیه السلام: خداوند سبحان هیچ کس را

به چیزی چون قرآن اندرز نداده است؛

زیرا آن ریسمان استوار خداست و واسطه

امین اوست. در قرآن بهار دل است و

چشمه های دانش و دل، بسجز آن،

صیقل دهنده ای ندارد.

۶۶۲۷. امام علی علیه السلام: همانا تقوای خدا داروی

بیماری قلبهای شماست و بینایی کوری

دلهای شما و شفای بیماری جسمهایتان و

۱. غرر الحکم: ۴۶۳۱. ۲. غرر الحکم: ۵۱۶۸.

۳. غرر الحکم: ۹۱۲۳. ۴. غرر الحکم: ۷۸۰۰.

۵. غرر الحکم: ۵۱۴۴. ۶. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۲.

۷. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

باعث اصلاح تباهی سینه‌های شما و پاک
کننده آلودگی جانهای شما و جلا دهنده
تاریکی چشمهای شما.

وَطَهَّرَ دَنَسَ أَنْفُسِكُمْ، وَجَلَّأَ عَشَا
أَبْصَارَكُمْ^۱.

۶- الذِّكْرُ شِفَاءُ الْقُلُوبِ

۶۶۲۸. رسول الله ﷺ: ذِكْرُ اللَّهِ شِفَاءُ الْقُلُوبِ^۲.

۶- یاد خدا، شفای دلهاست

۶۶۲۹. عنه ﷺ: عَلَيْكُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ، وَإِيَّاكُمْ
وَذِكْرَ النَّاسِ فَإِنَّهُ دَاءٌ^۳.

۶۶۲۸. پیامبر خدا ﷺ: یاد خدا، شفای دلهاست.

۶۶۲۹. پیامبر خدا ﷺ: بر شما یاد به یاد خدا بودن
که یاد خدا شفاست. و بپرهیزید از یاد
مردم که آن درد و بیماری است.

۶۶۳۰. الإمام علي عليه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ دَوَاءٌ أَعْلَالِ
النُّفُوسِ^۴.

۶۶۳۰. امام علی علیه السلام: یاد خدا، داروی بیماریهای
روان است.

۶۶۳۱. عنه ﷺ: فِي الدُّعَاءِ -: يَا مَنْ اسْمُهُ دَوَاءٌ
وَذِكْرُهُ شِفَاءٌ^۵.

۶۶۳۱. امام علی علیه السلام: در دعا - گفت: ای آن که
نامش درمان‌کننده است و یادش شفا
دهنده.

(انظر القرآن: باب ۲۲۴)

۷- الذِّكْرُ مِفْتَاحُ الْأُنْسِ

۶۶۳۲. الإمام علي عليه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ يُنِيرُ الْبَصَائِرَ وَيُورِثُ
الضَّمَائِرَ^۶.

۷- یاد خدا، کلید انس است
۶۶۳۲. امام علی علیه السلام: یاد خدا، روشنی‌بخش دیده
بصیرت است و مونس جانها.

۶۶۳۳. عنه ﷺ: الذِّكْرُ مِفْتَاحُ الْأُنْسِ^۷.

۶۶۳۴. عنه ﷺ: الذِّكْرُ يُورِثُ اللَّبَّ^۸.

۶۶۳۵. عنه ﷺ: ذَاكِرُ اللَّهِ مُوَانِسُهُ^۹.

۶۶۳۳. امام علی علیه السلام: یاد خدا، کلید انس است.

۶۶۳۴. امام علی علیه السلام: یاد خدا، همدم خرد است.

۶۶۳۵. امام علی علیه السلام: ذاکر خدا، همدم اوست.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۸.

۲. كنز العمال: ۱۷۵۱. ۳. تنبيه الخواطر: ۸/۱.

۴. غرر الحكم: ۵۱۶۹. ۵. الإقبال: ۳۳۷/۳.

۶. غرر الحكم: ۵۱۶۷. ۷. غرر الحكم: ۵۴۱.

۸. غرر الحكم: ۱۸۵۸. ۹. غرر الحكم: ۵۱۶۰.

۶۶۳۶. عنه علیه السلام: إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ يُؤْنِسُكَ بِذِكْرِهِ فَقَدْ أَحَبَّكَ، إِذَا رَأَيْتَ اللَّهَ يُؤْنِسُكَ بِخَلْقِهِ وَيُوحِشُكَ مِنْ ذِكْرِهِ فَقَدْ أَبْغَضَكَ ¹.

۶۶۳۷. عنه علیه السلام: كُنْ لِلَّهِ مُطِيعاً، وَبِذِكْرِهِ آتِئاً، وَتَمَثَّلْ فِي حَالِ تَوَلَّيْكَ عَنْهُ إِقْبَالَهُ عَلَيْكَ ².

(انظر الأنس: باب ۳۱۲).

۸- الذِّكْرُ مَطْرَدَةٌ الشَّيْطَانِ

۶۶۳۸. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنَّ الشَّيْطَانَ وَاضِعٌ ³ خَطْمَهُ عَلَى قَلْبِ ابْنِ آدَمَ، فَإِذَا ذَكَرَ اللَّهَ سُبْحَانَهُ خَنَسَ، وَإِذَا نَسِيَ التَّقَمَّ قَلْبَهُ، فَذَلِكَ الْوَسْوَاسُ الْخَنَاسُ ⁴.

۶۶۳۹. الإمام علي علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ مَطْرَدَةٌ الشَّيْطَانِ ⁵.

۶۶۴۰. عنه علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ رَأْسُ مَالٍ كُلِّ مُؤْمِنٍ، وَرَبِخُهُ السَّلَامَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ ⁶.

۶۶۴۱. عنه علیه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ دِعَامَةُ الْإِيمَانِ وَعِصْمَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ ⁷.

۶۶۴۲. عنه علیه السلام: وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا

۱. غرر الحكم: ۴۰۴۰-۴۰۴۱.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

۳. في المصدر: «واضح»، والصحيح ما أثبتناه كما في تفسير نور الثقلين.

۴. مجمع البيان: ۸۶۹/۱، تفسير نور الثقلين: ۵/۷۲۵.

۵. غرر الحكم: ۵۱۶۲. ۶. غرر الحكم: ۵۱۷۱.

۷. غرر الحكم: ۵۱۷۲.

۶۶۳۶. امام علی علیه السلام: هرگاه دیدی که خداوند سبحان تو را انیس یاد خود کرده است، بیگمان دوستت دارد و هرگاه دیدی که تو را با خلقتش انیس کرده و از یاد خویش جدایت ساخته است، بیگمان تو را ناخوش می دارد.

۶۶۳۷. امام علی علیه السلام: فرمانبردار خدا باش و همدم یاد او و در وقت روی گرداندن از او، روی آوردن او را به خود، تصور کن.

۸- یاد خدا، طردکننده شیطان است

۶۶۳۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همانا شیطان پوزه خود را بر روی دل آدمیزاد نهاده است، هرگاه او خدا را یاد کند، شیطان پوزه اش را کنار می کشد و هرگاه خدا را از یاد ببرد، شیطان در آن، نجوا (وسوسه) می کند. این است وسواس خناس.

۶۶۳۹. امام علی علیه السلام: یاد خدا، باعث راندن شیطان است.

۶۶۴۰. امام علی علیه السلام: یاد خدا، سرمایه هر مؤمنی است و سود آن، سالم ماندن از گزند شیطان.

۶۶۴۱. امام علی علیه السلام: یاد خدا، ستون ایمان است و حفظ کننده از شیطان.

۶۶۴۲. امام علی علیه السلام: گواهی می دهم که خدایی جز

الله نیست، یگانه است و بی انباز؛ گواهی ای که خلوص آن آزموده شده است... این گواهی، رشته اصلی ایمان است و سر آغاز احسان و مایه خشنودی [خدای] رحمان و دورکننده شیطان.

۶۶۳۳. امام زین العابدین (ع) - در دعا - گفت: و او (شیطان) را دشمن حيله گر و فریبنده ما قرار دادی... بار خدایا! پس، با قدرت خود، چیرگی او را از ما دور گردان، تا اینکه با دعاهاى بسیار به درگاه تو، او را از ما باز داری و در زمرة کسانی قرار گیریم که به کمک تو [از شر او] مصون مانده‌اند.

۹ - یاد خدا، سبب ایمنی از نفاق است

قرآن:

«منافقان خدا را فریب می‌دهند و حال آن که خدا فریشان می‌دهد و چون به نماز برخیزند با اکراه و تنبلی برخیزند و برای خود نمایی نماز می‌گذارند و خدا را - جز اندکی - یاد نکنند».

حدیث:

۶۶۳۲. پیامبر خدا (ص): هر که خدا را بسیار یاد کند از نفاق به دور ماند.

۶۶۴۵. امام علی (ع): خداوند عز و جل را بسیار یاد کنید، که آن بهترین یاد است و از نفاق

شريك له، شهادة مُتَّحِنًا إِخْلَاصُهَا ... فَإِنَّهَا عَزِيمَةُ الْإِيمَانِ، وَفَاتِحَةُ الْإِحْسَانِ، وَمَرْضَاةُ الرَّحْمَنِ، وَمَدْحَرَةُ (مَهْلَكَةُ) الشَّيْطَانِ.^۱

۶۶۳۳. الإمام زين العابدين (ع) - في الدعاء -: وَجَعَلْتَ لَنَا عَدُوًّا يَكِيدُنَا ... اللَّهُمَّ فَاقْهَرْ سُلْطَانَهُ عَنَّا بِسُلْطَانِكَ، حَتَّى تَحْبِسَهُ عَنَّا بِكَثْرَةِ الدُّعَاءِ لَكَ، فَتَضْبِعَ مِنْ كَيْدِهِ فِي الْمَعْصُومِينَ بِكَ.^۲

(انظر) الشيطان: باب ۱۹۹۹ و ۲۰۰۲.

۹ - الذِّكْرُ أَمَانٌ مِنَ النِّفَاقِ

الكتاب:

«إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا».^۳

الحدیث:

۶۶۳۲. رسول الله (ص): مَنْ أَكْثَرَ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ فَقَدْ بَرِيَ مِنَ النِّفَاقِ.^۴

۶۶۴۵. الإمام علي (ع): أَفِيضُوا فِي ذِكْرِ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ، فَإِنَّهُ أَحْسَنُ الذِّكْرِ، وَهُوَ أَمَانٌ مِنَ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲.

۲. الصحيفة السجادية: ص ۱۰۶ الدعاء ۲۵.

۳. النساء: ۱۴۲. ۴. الفردوس: ۳/۵۶۴/۵۷۶۸.

النَّفَاقِ، وَبِرَاءَةٌ مِنَ النَّارِ، وَتَذَكِيرٌ لِصَاحِبِهِ
عِنْدَ كُلِّ خَيْرٍ يَقْسِمُهُ اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ، وَلَهُ
دَوِيٌّ تَحْتَ الْعَرْشِ.^۱

۱۰- الذِّكْرُ ثَمَرَتُهُ الْحُبُّ

۶۶۲۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ أَحَبَّهُ.^۲

۶۶۲۷. الإمامُ زينُ العابدينَ ؑ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى
مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَنَبِّهْنِي لِذِكْرِكَ فِي أَوْقَاتِ
الْغَفْلَةِ، وَاسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ فِي أَيَّامِ
الْمُهَلَّةِ، وَانْهَجْ لِي إِلَى مَحَبَّتِكَ سَبِيلًا سَهْلَةً
أَكْمِلْ لِي بِهَا خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.^۳

(انظر) للمحبة (حب الله): باب ۶۶۷.

۱۱- الذِّكْرُ ثَمَرَتُهُ الْعِصْمَةُ

۶۶۲۸. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: قَالَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: إِذَا عَلِمْتُ
أَنَّ الْغَالِبَ عَلَى عَبْدِي الْإِسْتِغَالَ بِِي نَقَلْتُ
شَهْوَتَهُ فِي مَسْأَلَتِي وَمُنَاجَاتِي، فَإِذَا كَانَ
عَبْدِي كَذَلِكَ فَأَرَادَ أَنْ يَسْهُوَ حُلْتُ بَيْنَهُ
وَبَيْنَ أَنْ يَسْهُوَ، أُولَئِكَ أَوْلِيَائِي حَقًّا، أُولَئِكَ
الْأَبْطَالُ حَقًّا.^۴

۶۶۲۹. عَنْهُ ﷺ: يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِذَا كَانَ الْغَالِبُ

مصون و از آتش ننگه می‌دارد و یاد کننده
را، به یاد [انجام] هر خوبی و خیری که خدا
قسمت [بندگانش] می‌کند، می‌اندازد و آوا
و همه‌اش در زیر عرش شنیده می‌شود.

۱۰- ثمره یاد خدا محبت است

۶۶۲۶. پیامبر خدا ﷺ: هر که بسیار به یاد خدا
باشد، خداوند دوستش بدارد.

۶۶۲۷. امام زین العابدین ؑ: خدایا! بر محمد و
خاندان او درود فرست و در اوقات غفلت
مرا متوجه یاد خود گردان و در روزگار
مهلت (زندگانی دنیا) در طاعت خود به
کارم گیر و راهی هموار به سوی محبت
خود، برای من آشکار ساز و به وسیله آن
محبت، خیر دنیا و آخرت را به طور کامل
عطايم فرما.

۱۱- ثمره یاد خدا عصمت است

۶۶۲۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند سبحان فرمود:
چون بدانم که یاد من بر جان بنده‌ام چیره
گشته است، خواهش او را متوجه سوال و
مناجات با خود کنم؛ پس چون بنده‌ام
چنین شود، هرگاه بنخواهد دچار سهو و
غفلت شود، مانع غفلتش شوم؛ اینان دوستان
حقیقی من، و قهرمانان واقعی هستند.

۶۶۲۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عزوجل

۱. بحار الأنوار: ۷۷/۲۹۰/۲. ۲. بحار الأنوار: ۹۳/۱۶۰/۳۹.

۳. الصحيفة السجادية: الدعاء ۲۰.

۴. عدة الداعي: ۲۳۵.

على العبد الاشتغال بـي، جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ
وَلَذَّتُهُ فِي ذِكْرِي، فَإِذَا جَعَلْتُ بُغْيَتَهُ وَلَذَّتُهُ
فِي ذِكْرِي عَشِقَنِي وَعَشِقْتُهُ، فَإِذَا عَشِقَنِي
وَعَشِقْتُهُ رَفَعْتُ الْحِجَابَ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَهُ،
وَصَيَّرْتُ ذَلِكَ تَغَالِباً عَلَيْهِ، لَا يَسْهُو إِذَا سَهَا
النَّاسُ، أُولَئِكَ كَلَامُهُمْ كَلَامُ الْأَنْبِيَاءِ، أُولَئِكَ
الْأَبْطَالُ حَقًّا.^۱

(انظر) العصمة: باب ۴، ۲۷۰.

می فرماید: هرگاه یاد من بر بندهام غالب
شود، خواهش و خوشی او را در یاد خود
قرار دهم و چون خواهش و خوشی او را
در یاد خود قرار دهم، عاشق من شود و من
نیز عاشق او گردم و چون عاشق یکدیگر
شدیم، حجاب میان خود و او را بردارم و
عشق خود را بر جان او چیره گردانم،
چندان که مانند دیگر مردم دچار سهو و
غفلت نمی شود؛ سخن اینان، سخن
پیامبران است؛ اینان قهرمان واقعی
هستند.

۱۲- اطمینان القلوب بالذكر

الكتاب:

۱۲- آرام گرفتن دلها به یاد خدا

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ

قرآن:

تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾.^۲

الحديث:

«آنان که ایمان آوردند و دلهایشان به یاد خدا آرام
می گیرد. بدانید که با یاد خدا دلها آرام می گیرد».

حديث:

۶۶۵۰. امام علی علیه السلام: یاد خدا سینه ها را صیقل

می دهد و دلها را آرامش می بخشد.

۶۶۵۱. امام زین العابدین علیه السلام - در دعا - گفت:

الهی! دلهای شیدا، سرگشته تواند و
خردهای گوناگون بر معرفت تو فراهم و
همداستان گشته اند. دلها جز با یاد تو آرام
نمی گیرند و جانها جز با دیدن تو آرامش
نمی یابند.

۶۶۵۰. الإمام علي عليه السلام: ذِكْرُ اللَّهِ جَلَاءُ الصُّدُورِ

وَطُمَأْنِينَةُ الْقُلُوبِ.^۳

۶۶۵۱. الإمام زين العابدين عليه السلام - في الدعاء -: إلهي،

بِكَ هَامَتِ الْقُلُوبُ الْوَالِهَةُ، وَعَلَى مَعْرِفَتِكَ
جُمِعَتِ الْعُقُولُ الْمُتَبَايِنَةُ، فَلَا تَطْمَئِنُّ
الْقُلُوبُ إِلَّا بِذِكْرِكَ، وَلَا تَسْكُنُ النُّفُوسُ إِلَّا
عِنْدَ رُؤْيَاكَ.^۴

۱. كنز العمال: ۱۸۷۲. ۲. الرعد: ۲۸.

۳. غرر الحکم: ۵۱۶۵. ۴. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۱/۹۴.

۶۶۵۲. عنه علیه السلام - أيضاً: إلهي، فأجعلنا من الذين
تَوْشَّحَتْ (تَرَسَّخَتْ) أشجارُ الشَّوقِ إِلَيْكَ
في حَدَائِقِ صُدُورِهِمْ... واطْمَأَنَّتْ
بِالسَّارِجِوعِ إِلَى رَبِّ الْأَرْبابِ أَنْفُسُهُمْ،
وَتَيَقَّنَتْ بِالْفَوْزِ وَالْفَلَاحِ أَرْوَاحُهُمْ^۱.

(انظر) الإيمان: باب ۲۷۶.

القلب: باب ۳۳۳۴.

۶۶۵۲. امام زین العابدین علیه السلام - در دعا - گفت:
الهی! ما را از آنان قرار ده که ریشه‌های
درختانِ شوقِ تو در باغهای سینه‌هایشان
در هم پیچیده و تنیده است... و
جانهایشان با بازگشت به سوی خدای
همگان اطمینان یافته و ارواحشان به
پیروزی و رستگاری، یقین کرده است.

۱۳ - انشراحُ الصِّدْرِ بِالذِّكْرِ

۶۶۵۳. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: الذُّكْرُ يَشْرَحُ الصِّدْرَ^۲.

(انظر) القلب: باب ۳۳۳۹.

۱۳ - یاد خدا، شرح صدر می‌آورد

۶۶۵۳. امام علی علیه السلام: یاد خدا، شرح صدر

می‌بخشد.

۱۳۳۵

موارد تأکید بر ذکر خدا

الف - هنگام رویارویی با دشمن

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اگر به فوجی از دشمن
برخوردید پایداری کنید و خدا را فراوان یاد نمایید،
باشد که پیروز شوید».

حدیث:

۶۶۵۴. امام علی علیه السلام: هرگاه در جنگ با دشمن خود
رو به رو شدید، کمتر سخن بگویید و
بیشتر خداوند عزوجل را یاد کنید.

الْحَثُّ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ فِي مَوَاقِفَ

أ - عِنْدَ لِقَاءِ الْعَدُوِّ

الكتاب:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ
كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾^۳.

الحديث:

۶۶۵۴. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: إِذَا لَقِيتُمْ عَدُوَّكُمْ فِي الْحَرْبِ
فَاقْلُوا الْكَلَامَ وَاكْثُرُوا ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ^۴.

۱. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۰/۹۴.

۲. غرر الحکم: ۸۳۵. ۳. الأنفال: ۲۵.

۴. الخصال: ۱۰/۶۱۷.

ب - عند دخول الأسواق

۶۶۵۵. رسول الله ﷺ: مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ فِي السُّوقِ مُخْلِصاً عِنْدَ غَفْلَةِ النَّاسِ وَشُغْلِهِمْ بِمَا فِيهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَيَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَغْفِرَةً لَمْ تَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ.^۱

۶۶۵۶. الإمام علي عليه السلام: أَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِذَا دَخَلْتُمُ الْأَسْوَاقَ عِنْدَ اشْتِغَالِ النَّاسِ، فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ وَزِيَادَةٌ فِي الْحَسَنَاتِ، وَلَا تَكْتُبُوا فِي الْغَافِلِينَ.^۲

ب - هنگام ورود به بازارها

۶۶۵۵. پیامبر خدا ﷺ: اگر کسی در بازار، هنگامی که دیگر مردمان [از یاد خدا] غافلند و سرگرم کار خود هستند، به یاد خدا باشد، خداوند هزار حسنه برایش منظور دارد، و در روز رستاخیز چنان او را بیامرزد که به ذهن هیچ کس خطور نکرده باشد.

۶۶۵۶. امام علی علیه السلام: وقتی به بازار می‌روید و مردم سرگرم کارند خداوند عزوجل را بسیار یاد کنید؛ زیرا این کار گناهان را می‌زداید و بر حسنات می‌افزاید و در زمره غافلان نوشته نمی‌شوید.

ج - عند الهم والحكم والقسمه

۶۶۵۷. رسول الله ﷺ: أَذْكَرُ اللَّهِ عِنْدَ هَمِّكَ إِذَا هَمَمْتَ، وَعِنْدَ لِسَانِكَ إِذَا حَكَمْتَ، وَعِنْدَ يَدِكَ إِذَا قَسَمْتَ.^۳

ج - هنگام غم، داوری و تقسیم

۶۶۵۷. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه اراده کاری کردی خدا را به اراده خود یاد آوری کن، هرگاه خواستی حکمی دهی خدا را به یاد زبان خود بیاور و هرگاه خواستی چیزی را تقسیم کنی خدا را به دست خود یاد آوری کن.

د - عند الغضب

۶۶۵۸. رسول الله ﷺ: أَوْحَى اللَّهُ إِلَى نَبِيٍِّّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ: ابْنِ آدَمَ، أَذْكَرُنِي عِنْدَ غَضَبِكَ أَذْكَرُكَ عِنْدَ غَضَبِي، فَلَا أَمَحَقُّكَ فِيمَنْ أَمَحَقُّ.^۴

د - هنگام خشم

۶۶۵۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند به یکی از پیامبرانش وحی فرمود: ای پسر آدم! هنگام خشم به یاد من باش، تا من نیز در هنگام خشم به یاد تو باشم و تو را با دیگران هلاک نگردانم.

۱. بحار الأنوار: ۴۷/۱۰۲/۱۰۳.

۲. النخال: ۱۰/۶۱۴.

۳. بحار الأنوار: ۷/۱۷۱/۷۷.

۴. بحار الأنوار: ۵۰/۳۲۱/۷۵.

هـ- فی الخَلَوَاتِ وَعِنْدَ اللَّذَاتِ

۶۶۵۹. الإمام علیؑ: إِسْحَنُ الْخَلْوَةِ بِالذِّكْرِ،
وَاصْحَبِ النُّعْمَ بِالشُّكْرِ.^۱

۶۶۶۰. الإمام الباقرؑ: فِي التَّوَارِقِ مَكْتُوبٌ: ... يَا
مُوسَى... أَذْكُرُنِي فِي خَلَوَاتِكَ وَعِنْدَ سُورِ
لَذَّتِكَ أَذْكُرُكَ عِنْدَ غَفْلَتِكَ.^۲

۶۶۶۱. الإمام الصادقؑ: شَيِّعَتُنَا الَّذِينَ إِذَا خَلَوْا
ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا.^۳

هـ- در تنهایی و هنگام لذتها

۶۶۵۹. امام علیؑ: خلوت را با یاد خدا پُر کن و
نعمتها را با شکر گزاری همراه ساز.

۶۶۶۰. امام باقرؑ: در تورات نوشته شده است:
... ای موسی!... در تنهایی‌ها و هنگام
شادی لذتها و خوشی‌هایت مرا یاد کن تا
در غفلت‌هایت به یاد تو باشم.

۶۶۶۱. امام صادقؑ: شیعیان ما کسانی هستند که
چون تنها شوند خدا را فراوان یاد کنند.

۱۳۴۶

حقیقت یاد خدا

۶۶۶۲. پیامبر خداﷺ: هر کس از خداوند عزوجل
فرمان برد خدا را یاد کرده است، هرچند
نماز خواندن و روزه گرفتن و قرآن
خواندنش اندک باشد.

۶۶۶۳. امام علیؑ: یاد خدا بر دو گونه است: یاد
[او] در هنگام مصیبت که نیکو و زیباست،
و برتر از آن، یاد خدا کردن در هنگام روبه
رو شدن با حرامهای خداست، که یاد خدا
در این حال تو را از ارتکاب حرام باز
می‌دارد.

۶۶۶۴. امام علیؑ: با حال غفلت، ذکر خداوند
سبحان را مگوی و بر اثر سرگرم شدن به
کاری، خدا را فراموش مکن، بلکه او را

۱۳۴۶

حقیقة الذکر

۶۶۶۲. رسول الله ﷺ: مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ فَقَدْ
ذَكَرَ اللَّهَ وَإِنْ قَلَّتْ صَلَاتُهُ وَصِيَامُهُ وَتَلَاوُثُهُ
لِلْقُرْآنِ.^۴

۶۶۶۳. الإمام علیؑ: الذِّكْرُ ذِكْرَانِ: ذِكْرٌ عِنْدَ
الْمُصِيبَةِ حَسَنٌ جَمِيلٌ، وَأَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ
ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْكَ فَيَكُونُ ذَلِكَ
حَاجِزًا.^۵

۶۶۶۴. عنهؑ: لَا تَذْكُرِ اللَّهَ سَبْحَانَهُ سَاهِيًا، وَلَا
تَنْسَهُ لَاهِيًا، وَادْكُرْهُ كَامِلًا يُوَافِقُ فِيهِ قَلْبُكَ

۱. غرر الحكم: ۲۳۷۴. ۲. الأمالي للصدوق: ۳۸۴/۳۲۷.

۳. الکافی: ۲/۴۹۹. ۴. بحار الأنوار: ۳/۸۶/۷۷.

۵. بحار الأنوار: ۱۱۰/۵۵/۷۸.

چنان یاد کن که دل و زبانت یکی باشد و درونت با بیرونت مطابقت کند. تو حقیقتاً به یاد خدا نخواهی بود، مگر آن گاه که هنگام ذکر گفتن، خود را فراموش کنی و در وقت کار خود (ذکر گفتن) خویشتن را گم کنی.

۶۶۶۵. امام باقر علیه السلام: سه چیز از سخت‌ترین کارهای بندگان است: انصاف داشتن مؤمن، کمک مالی انسان به برادرش و به یاد خدا بودن در همه حال، و آن به این معناست که آدمی به گاه رو به رو شدن با گناه و تصمیم به انجام آن خدا را یاد کند، و یاد خدا او را از آن گناه باز دارد. این است سخن خداوند عز و جل که می‌فرماید: «کسانی که پروا می‌کنند، چون و سوسه‌ای از شیطان به آنها برسد خدا را یاد می‌کنند؛ زیرا مردمی صاحب بصیرتند».

۶۶۶۶. امام صادق علیه السلام: به حسین بزاز - فرمود: آیا تو را از سخت‌ترین چیزی که خداوند بر بندگان واجب کرده است آگاه نکنم؟ ... این که با مردم رفتاری منصفانه داشته باشی، با برادرت همدردی و همیاری کنی و خدا را در همه حال یاد کنی. اما منظور من از یاد خدا، گفتن سبحان الله و الحمد لله و لا اله الا الله و الله أكبر، نیست. گر چه این هم ذکر است، اما منظور، به یاد خدا بودن هنگام رو به رو شدن با طاعت یا معصیت خداست.

لسانك، ويطابق إضمارك إعلانك، ولن تذكره حقيقة الذكر حتى تنسى نفسك في ذكرك وتفقدوها في أمرك^۱.

۶۶۶۵. الإمام الباقر علیه السلام: ثلاث من أشد ما عمل العباد: إنصاف المؤمن من نفسه، ومواساة المرء أخاه، وذكر الله على كل حال، وهو أن يذكر الله عز وجل عند المعصية بهم، فيحول ذكر الله بينه وبين تلك المعصية، وهو قول الله عز وجل «إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هم مُبْصِرُونَ»^۲.

۶۶۶۶. الإمام الصادق علیه السلام: - لحسين البزاز: - ألا تخشع قلبك؟ ... إنصاف الناس من نفسك، ومواساة أخيك، وذكر الله في كل موطن، أما إنني لا أقول: سبحان الله، والحمد لله، ولا إله إلا الله، والله أكبر، وإن كان هذا من ذاك، ولكن ذكر الله في كل موطن إذا هجمت على طاعته أو معصيته^۳.

۶۶۶۷. مصباح الشريعة - فيما نسبه إلى

۶۶۶۷. مصباح الشريعة - در آنچه به امام صادق علیه السلام

۱. غرر الحکم: ۱۰۳۵۹. ۲. الأعراف: ۲۰۱. ۳. الخصال: ۱۳۸/۱۳۱. ۴. بحار الأنوار: ۱۷/۱۵۲/۹۳.

الصادق علیه السلام: مَنْ كَانَ ذَاكِرًا لِلَّهِ عَلَى الْحَقِيقَةِ فَهُوَ مُطِيعٌ، وَمَنْ كَانَ غَافِلًا عَنْهُ فَهُوَ عَاصٍ، وَالطَّاعَةُ عَلَامَةُ الْهَدَايَةِ، وَالْمَعْصِيَةُ عَلَامَةُ الضَّلَالَةِ، وَأَصْلُهُمَا مِنَ الذِّكْرِ وَالْغَفْلَةِ^۱.

۶۶۶۸. عنه علیه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾^۲: ذِكْرُ اللَّهِ تَعَالَى عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَحَرَّمَ^۳.

۶۶۶۹. عنه علیه السلام: الذِّكْرُ ذِكْرَانِ: ذِكْرُ خَالِصٍ يُوَافِقُهُ الْقَلْبُ، وَذِكْرُ صَارِفٍ يَنْفِي ذِكْرَ غَيْرِهِ^۴.

۶۶۷۰. الإمام الرضا علیه السلام: مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ وَلَمْ يَسْتَبِقْ إِلَى لِقَائِهِ فَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِنَفْسِهِ^۵.

۱۳۴۷

التَّوْفِيقُ لِلذِّكْرِ

۶۶۷۱. الإمام علي علیه السلام: الذِّكْرُ لَيْسَ مِنْ مَرَامِمْ اللِّسَانِ وَلَا مِنْ مَنَاسِمِ الْفِكْرِ، وَلَكِنَّهُ أَوَّلُ مِنَ الْمَذْكُورِ وَثَانٍ مِنَ الذَّاكِرِ^۶.

۶۶۷۲. الإمام الصادق علیه السلام: اجْعَلْ ذِكْرَ اللَّهِ مِنْ أَجْلِ ذِكْرِهِ لَكَ، فَإِنَّهُ ذَكَرَكَ وَهُوَ غَنِيٌّ عَنْكَ فَذِكْرُهُ لَكَ أَجَلٌ وَأَشْهَى وَأَتَمُّ مِنْ ذِكْرِكَ لَهُ

نسبت داده -: هر که براستی به یاد خدا باشد، فرمان‌بر و هر که از خدا غافل باشد، نافرمان است. طاعت، نشانه رهیافتگی است و معصیت، نشانه گمراهی و ریشه این هر دو، یاد خدا و غفلت است.

۶۶۶۸. امام صادق علیه السلام - درباره آیه: «وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ» - فرمود: خدا را به یاد داشتن، هنگام روبه رو شدن با حلال و حرام خدا.

۶۶۶۹. امام صادق علیه السلام: ذکر بر دو گونه است: ذکر خالص که با دل سازگار و همراه است و ذکر بازدارنده که یاد هر کس جز او را از دل می‌برد.

۶۶۷۰. امام رضا علیه السلام: هر که خدا را یاد کند اما به دیدار او شتاب (شوق) نشان ندهد، خود را ریشخند کرده است.

۱۳۴۷

توفیق یافتن برای یاد خدا

۶۶۷۱. امام علی علیه السلام: یاد خدا، نه کار زبان است و نه راه و رسم اندیشه، بلکه نقطه آغاز آن، [خداوند] یاد شده است و در مرتبه دوم، [شخص] یادکننده جای دارد.

۶۶۷۲. امام صادق علیه السلام: یاد خدا را بدان سبب دان که او به یاد توست، او تو را یاد می‌کند در حالی که بی‌نیاز از توست. پس یاد او از تو ارزشمندتر و خواستنی‌تر و کاملتر و

۱. مصباح الشریعة: ۴۳-۴۴، ۲. العنکبوت: ۴۵.

۳. عدة الداعی: ۲۸۳، ۴. بحار الأنوار: ۱۵۸/۹۳، ۱۳/۱۵۸/۹۳.

۵. بحار الأنوار: ۱۱/۳۵۶/۷۸.

۶. غرر الحکم: ۲۰۹۱.

پیش تر است تا یاد تو از او... بنابراین، هر که می خواهد خداوند متعال را یاد کند باید بداند که اگر خداوند توفیق یاد خود را به یاد بنده نیاورد، بنده قادر به ذکر و یاد او نیست.

وَأَسْبَقُ... فَمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذْكُرَ اللَّهَ تَعَالَى فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مَا لَمْ يَذْكُرِ اللَّهُ الْعَبْدَ بِالتَّوْفِيقِ لِذِكْرِهِ لَا يَقْدِرُ الْعَبْدُ عَلَى ذِكْرِهِ.^۱

۱۳۳۸

صِفَةُ أَهْلِ الذِّكْرِ

الكتاب:

۱۳۳۸

ویژگی اهل ذکر

قرآن:

«مردانی که تجارت و خرید و فروش، آنان را از یاد خدا و نماز گزاردن و زکات دادن باز ندارد، از روزی که دلها و دیدگان دگرگون می شوند هراسناکند».

«ما پیش از تو، جز مردانی را به رسالت نفرستادیم مگر آن که به آنها وحی می کردیم. پس اگر خود نمی دانید، از اهل ذکر پیرسید».

«رَجَالٌ لَا تُلْهِهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ».^۲

«وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ».^۳

الحديث:

حدیث:

۶۶۷۳. بحار الأنوار: در حدیث معراج درباره ویژگی نیکوکاران آمده است: آن گاه که مردم از غافلان به شمار آیند، آنان از ذاکران قلمداد شوند... هیچ چیز حتی به اندازه چشم به هم زدن آنان را از یاد خدا باز نمی دارد... در نظر آنان، مردم مردگانی بیش نیستند و خداوند در نظرشان زنده و قیوم و بخشنده است... در آنان دل مشغولی به هیچ مخلوقی را نمی بینم.

۶۶۷۳. بحار الأنوار: في حديث المعراج - في صفة أهل الخير - : إِذَا كُتِبَ النَّاسُ مِنَ الْغَافِلِينَ كُتِبُوا مِنَ الذَّاكِرِينَ... لَا يَشْغَلُهُمْ عَنِ اللَّهِ شَيْءٌ طَرْفَةَ عَيْنٍ... النَّاسُ عِنْدَهُمْ مَوْتَى وَاللَّهُ عِنْدَهُمْ حَيٌّ قَيُّومٌ كَرِيمٌ... لَا أَرَى فِي قَلْبِهِمْ شُغْلًا لِمَخْلُوقٍ.^۴

۶۶۷۴. رسول الله ﷺ - في قوله تعالى: «فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ...»: الذِّكْرُ أَنَا، وَالْأَثْمَةُ: أَهْلُ

۶۶۷۴. پیامبر خدا ﷺ - درباره آیه «پس، از اهل ذکر پیرسید...» - فرمود: [مقصود از] ذکر،

۱. بحار الأنوار: ۳۳/۱۵۸/۹۳.

۲. النور: ۲۷. ۳. النحل: ۴۳.

۴. بحار الأنوار: ۶/۲۴/۷۷.

الذِّكْرُ^۱

۶۶۷۵. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ لِلذِّكْرِ لَأَهْلًا أَخَذُوهُ مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا، فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْهُ، يَقْطَعُونَ بِهِ أَيَّامَ الْحَيَاةِ^۲.

۶۶۷۶. عنه عليه السلام: أَهْلُ الذِّكْرِ أَهْلُ اللَّهِ وَحَامَتُهُ^۳.

۶۶۷۷. الإمام الباقر عليه السلام: كَانَ الْمُؤْمِنِينَ هُمُ الْفُقَهَاءُ أَهْلُ فِكْرَةٍ وَعِبْرَةٍ، لَمْ يُصِمَّهُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ مَا سَمِعُوا بِآذَانِهِمْ، وَلَمْ يُعْمِمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ مَا رَأَوْا مِنْ الزَّيْنَةِ^۴.

۶۶۷۸. عنه عليه السلام: فِي صِفَةِ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ: لَا يَمَلُّونَ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ^۵.

۶۶۷۹. الإمام الصادق عليه السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ...﴾: الْكِتَابُ الذِّكْرُ، وَأَهْلُهُ آلُ مُحَمَّدٍ^۶.

۶۶۸۰. عنه عليه السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾^۷: الذِّكْرُ الْقُرْآنُ، وَنَحْنُ قَوْمُهُ، وَنَحْنُ الْمَسْئُولُونَ^۸.

۶۶۸۱. عنه عليه السلام: أَيْضًا: رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الذِّكْرُ،

من هستم و اهل ذکر، امامان هستند.

۶۶۷۵. امام علی علیه السلام: به یاد خدا بودن، اهلی دارد که آن را به جای این دنیا برگرفته‌اند و از این رو تجارت و خرید و فروش آنان را از آن باز نمی‌دارد.

۶۶۷۶. امام علی علیه السلام: اهل ذکر خدا، اهل خدا و خاصگان اویند.

۶۶۷۷. امام باقر علیه السلام: گویى مؤمنان، همان فرزندگان دین فهم و اهل اندیشیدن و پند گرفتن هستند. شنیده‌های دنیوی، گوش آنها را از [شنیدن] یاد خدا، کر نمی‌کند و زرق و برق دنیا، چشم آنان را از یاد خدا کور نمی‌گرداند.

۶۶۷۸. امام باقر علیه السلام: در بیان اوصاف آخرت گرایان - فرمود: از یاد خدا خسته و ملول نمی‌شوند.

۶۶۷۹. امام صادق علیه السلام: درباره آیه: «پس، از اهل ذکر بپرسید...» فرمود: ذکر، قرآن است و اهل ذکر، خاندان محمد ﷺ هستند.

۶۶۸۰. امام صادق علیه السلام: درباره آیه: «و آن (قرآن) برای تو و قوم تو ذکر است و بزودی پرسیده خواهید شد» - فرمود: ذکر، همان قرآن است و ما قوم آن هستیم و ما هستیم که پرسیده می‌شویم (مردم باید از ما بپرسند).

۶۶۸۱. امام صادق علیه السلام: درباره همین آیه - فرمود:

۱. الکافی: ۱/۲۱۰/۱. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۲.
۳. غرر للحکم: ۱۴۶۷. ۴. بحار الأنوار: ۱۷/۳۶/۷۳.
۵. بحار الأنوار: ۲/۱۶۵/۷۸. ۶. الکافی: ۳/۲۹۵/۱.
۷. الزخرف: ۴۴. ۸. الکافی: ۵/۲۱۱/۱.

وَأَهْلُ بَيْتِهِ ۖ الْمَسْئُولُونَ، وَهُمْ
أَهْلُ الذِّكْرِ.^۱

(انظر) الدين: باب ۱۳۲۳.

رسول خدا ﷺ همان ذکر است و اهل بیت
او ﷺ پرسش شوندگانند و اهل ذکر همانان
هستند.

۱۳۳۹

ارزش کسانی که مشاهده آنها
یاد آور خداست

۶۶۸۲. پیامبر خدا ﷺ: اولیا و دوستان خدا کسانی
هستند که مشاهده آنها، خدا را به یاد آورد.
۶۶۸۳. پیامبر خدا ﷺ: بهترین شما آنانند که
دیدنشان یاد آور خدا باشد.

۶۶۸۴. پیامبر خدا ﷺ: برترین افراد شما کسانی
هستند که بر اثر دیدن آنها، خداوند به یاد
آورده شود.

۶۶۸۵. پیامبر خدا ﷺ: بهترین شما کسی است که
دیدن او شما را به یاد خدا اندازد و گفتارش
بر دانش شما بیفزاید و کردارش شما را
مشتاق آخرت کند.

۶۶۸۶. امام رضا ﷺ: نقش نگین انگشتری
عیسی ﷺ دو جمله بود که آنها را از انجیل بر
گرفته بود: «خوشا بنده‌ای که به واسطه او
خدا یاد آوری شود و وای بر بنده‌ای که به
واسطه او خدا فراموش گردد».

۱۳۳۹

فَضْلٌ مَن يَذْكُرُ اللَّهَ رُؤَيْتُهُ

۶۶۸۲. رسول الله ﷺ: أولياء الله الذين إذا رُؤوا
ذُكِرَ الله.^۲

۶۶۸۳. عنه ﷺ: خياركم الذين إذا رُؤوا ذُكِرَ
الله.^۳

۶۶۸۴. عنه ﷺ: أفضلكم الذين إذا رُؤوا ذُكِرَ الله
تعالى لِرُؤيتهم.^۴

۶۶۸۵. عنه ﷺ: خياركم مَن ذُكِرَكم بالله رُؤيتُهُ،
وزادَ علمكم منطقتُهُ، ورَغِبَكم في الآخِرَةِ
عَمَلُهُ.^۵

۶۶۸۶. الإمام الرضا ﷺ: كَانَ نَقْشُ خَاتَمِ عِيسَى
حَرْفَيْنِ اشْتَقَّهُمَا مِنَ الْإِنْجِيلِ: طُوبَى لِعَبْدٍ
ذُكِرَ اللهُ مِنْ أَجْلِهِ، وَوَيْلٌ لِعَبْدٍ نُسِيَ اللهُ مِنْ
أَجْلِهِ.^۶

(انظر) المجالسة: باب ۵۳۲.

۱. الكافي: ۴/۲۱۱/۱. ۲. كنز العمال: ۱۷۸۳.

۳. كنز العمال: ۱۷۸۶. ۴. كنز العمال: ۱۷۸۴.

۵. كنز العمال: ۱۷۸۷. ۶. بحار الأنوار: ۱/۶۳/۱۱.

۱۳۵۰

ما یوجبُ دَوامَ الذِّکرِ

۶۶۸۷. بحار الأنوار: فی حدیثِ المعراج: یا
أَحْمَدُ... دُمُ عَلَیْ ذِکْرِی، فَقَالَ: یَا رَبُّ،
وَكَيْفَ أَدْوُمُ عَلَیْ ذِکْرِكَ؟ فَقَالَ: بِالْخُلُوةِ
عَنِ النَّاسِ، وَبُغْضِكَ الْحُلُوِّ وَالْحَامِضِ،
وَفَرَاغِ بَطْنِكَ وَبَيْتِكَ مِنَ الدُّنْیَا.^۱
۶۶۸۸. الإمامُ عَلِیُّ ع: مَنْ أَحَبَّ شَيْئاً لَهْجَ بِذِکْرِهِ.^۲

(النظر) باب ۱۳۳۸.

النفلة: باب ۳۰۵۰.

باب ۱۳۵۱.

۱۳۵۰

عوامل مداومت بر ذکر

۶۶۸۷. بحار الأنوار: در حدیثِ معراج آمده
است: ای احمد!... بر یاد من مداومت کن.
عرض کرد: پروردگارا! چگونه یاد تو را
مداومت بخشم؟ فرمود: با خلوت گزینی
از مردم و بیزاری از ترش و شیرین و تهی
داشتن شکم و خانه‌ات از دنیا.

۶۶۸۸. امام علی ع: هر که چیزی را دوست
بدارد، یاد آن ورد زبانش شود.

۱۳۵۱

موانع ذکر خدا

قرآن:

«شیطان می‌خواهد با شراب و قمار میان شما کینه و
دشمنی افکند و شما را از یاد خدا و نماز باز دارد. آیا
بس می‌کنید؟».

حدیث:

۶۶۸۹. امام علی ع: در میان اعضای بدن ناسپاس
تر از چشم وجود ندارد؛ پس،
خواسته‌های آن را برآورده مسازید که شما
را از یاد خدا باز می‌دارد.

۱۳۵۱

مَوَانِعُ الذِّكْرِ

الکتاب:

«إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ
فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ
فَهَلْ أَنْتُمْ مُنْتَهُونَ؟»^۳

الحديث:

۶۶۸۹. الإمامُ عَلِیُّ ع: لَيْسَ فِي الْجَوَارِحِ أَقْلُ
شُكْرًا مِنَ الْعَيْنِ، فَلَا تُعْطُوهَا سُؤْلَهَا
فَتَشْغَلَكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ.^۴

۱. بحار الأنوار: ۶/۲۲/۷۷، ۲. غرر الحکم: ۷۸۵۱.

۳. المائدة: ۹۱، ۴. غرر الحکم: ۷۵۱۹.

۶۶۹۰. امام علی علیه السلام: در میان گناهان [گناهی] سخت‌تر از پیروی شهوت نیست، پس آن را فرمان نبرید که شما را از خدا غافل می‌سازد.

۶۶۹۱. امام علی علیه السلام: هر که به یاد مردم سرگرم شود، خداوند سبحان او را از یاد خود جدا کند.

۶۶۹۲. امام زین العابدین علیه السلام: پر خوری و مستی اراده و مستی سیری و غرور قدرت، از عوامل باز دارنده و کند کننده در عمل است و یاد [خدا] را از دل می‌برد.

۱۳۵۲

خطر موانع ذکر خدا

مرکز تحقیقات علوم اسلامی

۶۶۹۰. عنه علیه السلام: لیس فی المعاصی أشد من اتباع الشهوة، فلا تطيعوها فتشغلکم عن الله. ۱.

۶۶۹۱. عنه علیه السلام: من اشتغل بذكر الناس قطع الله سبحانه عن ذكره. ۲.

۶۶۹۲. الإمام زين العابدين علیه السلام: إن قسوة البطنة وفترة الميلّة وسكر الشبع وغرّة الملك مما يثبت ويبطئ عن العمل وينسي الذكر. ۳.

(انظر) الغفلة: باب ۳۰۵۲.

الهوى: باب ۳۹۷۵، ۳۹۸۰، ۳۹۸۱.

المحبة: باب ۶۶۱.

العبادة: باب ۲۴۶۵.

۱۳۵۲

خطر موانع الذكر

الكتاب:

﴿يا أيها الذين آمنوا لا تلهيكم أموالكم ولا أولادكم عن ذكر الله ومن يفعل ذلك فأولئك هم الخاسرون﴾. ۲.

الحديث:

۶۶۹۳. الإمام علي علیه السلام: كل ما ألهى عن ذكر الله فهو من الميسر. ۵.

۶۶۹۲. عنه علیه السلام: كل ما ألهى عن ذكر الله فهو من

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! داراییها و فرزندان، شما را از یاد خدا غافل نکند و آنان که چنین کنند آنان زیانکارند».

حدیث:

۶۶۹۳. امام علی علیه السلام: هر چیزی که از یاد خدا غافل کند، در شمار میسر (قمار) است.

۶۶۹۲. امام علی علیه السلام: هر آنچه از یاد خدا غافل کند، از ابلیس است.

۱. غرر الحکم: ۷۵۲۰. ۲. غرر الحکم: ۸۲۳۴.

۳. بحار الأنوار: ۱/۱۲۹/۷۸.

۴. المناقب: ۹. ۵. بحار الأنوار: ۲/۱۵۷/۷۳.

ابلیس^۱

۱۳۵۳

آثار روی گرداندن از یاد خدا

قرآن:

«هر کس از یاد من روی گرداند، زندگی اش تنگ شود»

۱۳۵۳

آثار الإعراضِ عَنِ الذِّكْرِ

الکتاب:

﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً^۲ وَنَحْشُرُهُ

۱. تنبيه الخواطر: ۱۷۰/۲.

۲. قال السيد العلامة الطباطبائي: قوله: ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً﴾

أَي ضَيْقَةً، وَذَلِكَ أَنَّ مَنْ نَسِيَ رَبَّهُ وَاتَّقَطَعَ عَنِ ذِكْرِهِ لَمْ يَبْقَ لَهُ إِلَّا أَنْ يَتَعَلَّقَ بِالدُّنْيَا وَيَجْعَلَهَا مَطْلُوبَهُ الْوَحِيدَ الَّذِي يَسْعَى لَهُ، وَيَهْتَمُّ بِإِصْلَاحِ مَعِيشَتِهِ وَالتَّوَسُّعِ فِيهَا وَالتَّمَتُّعِ مِنْهَا، وَالْمَعِيشَةُ الَّتِي أَوْتِيَهَا لَا تَسْعَهُ سِوَاهُ كَانَتْ قَلِيلَةً أَوْ كَثِيرَةً؛ لِأَنَّهُ كَلِمَةً حَصَلَ مِنْهَا وَاقْتِنَاهَا لَمْ يَرْضَ نَفْسَهُ بِهَا، وَانْتَزَعَتْ إِلَى تَحْصِيلِ مَا هُوَ أَزِيدُ وَأَوْسَعُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَقِفَ مِنْهَا عَلَى حَدٍّ، فَهُوَ دَائِمًا فِي ضَيْقٍ صَدْرٍ وَحَقٍّ مَمَّا وَجَدَ مُتَعَلِّقَ الْقَلْبِ بِهَا وَرَاهَهُ، مَعَ مَا يَهْجُمُ عَلَيْهِ مِنَ الْهَمِّ وَالْغَمِّ وَالْحُزَنِ وَالْقَلْقِ وَالْاضْطِرَابِ وَالْخَوْفِ بِتَزُولِ النَّوَازِلِ وَعُرُوضِ الْعَوَارِضِ؛ مِنْ مَوْتٍ وَمَرَضٍ وَعَاهَةِ وَحَسَدٍ وَحَسَدٍ وَكَيْدٍ كَائِدٍ وَخِيْبَةٍ سَعْيٍ وَفِرَاقٍ حَبِيبٍ.

وَلَوْ أَنَّهُ عَرَفَ مَقَامَ رَبِّهِ ذَاكِرًا غَيْرَ نَاسٍ أَيْقَنَ أَنَّ لَهُ حَيَاةَ عِنْدَ رَبِّهِ لَا يَخَالُطُهَا مَوْتٌ وَمَلَكًا لَا يَعْتَرِيهِ زَوَالٌ وَعِزَّةٌ لَا يَشُوبُهَا ذَلَّةٌ وَفَرَحًا وَسُرُورًا وَرَفْعَةً وَكَرَامَةً لَا تَقْدَرُ بِقَدْرِ وَلَا تَنْتَهِي إِلَى أَمَدٍ، وَأَنَّ الدُّنْيَا دَارُ مَجَازٍ وَمَا حَيَاتُهَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ، فَلَوْ عَرَفَ ذَلِكَ قَنَعَتْ نَفْسَهُ بِمَا قَدَّرَ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا وَوَسَّعَهُ مَا أَوْتِيَهُ مِنَ الْمَعِيشَةِ مِنْ غَيْرِ ضَيْقٍ وَضَنْكٍ.

الميزان في تفسير القرآن: ۲۲۵/۱۴.

قوله: ﴿وَمَنْ يَتَشَعْشَعْ عَنِ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ تَقْبِضْ لَهُ شَيْطَانًا﴾ أَي مِنْ تَعَامُيٍّ عَنِ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ وَنَظَرٍ إِلَيْهِ نَظَرَ الْأَعْيُنِ جَنَّتَا إِلَيْهِ بِشَيْطَانٍ ... ﴿فَهُوَ لَهُ قَوْرَيْنِ﴾ أَي مُصَاحِبٌ لَا يَفَارِقُهُ.

(انظر) الشيطان: باب ۲۰۰۱.

العشق: باب ۲۶۹۳.

۱. مرحوم علامه طباطبائی: این که می فرماید: «زندگی اش تنگ شود» دلیلش این است که هر کس پروردگار خود را فراموش کند و به یاد او نباشد، راهی برایش نمی ماند جز این که به دنیا چنگ زند و آن را تنها مطلوب و هدف خویش قرار دهد و برای تحصیل آن بکوشد و تمام هم و غمش را مصروف درست کردن زندگی خود و توسعه بخشیدن به آن و بهره مند شدن از آن کند. زندگی چنین کسی، کم باشد یا زیاد، او را بسته و جواہگو نیست؛ زیرا هر چه به دست آورد باز راضی نمی شود و سعی می کند تا بیشتر و بیشتر به چنگ آورد و در جایی متوقف نمی شود. بنابراین، هر چه به دست آورد، باز ناراحت و ناراضی است و دلش بیشتر می خواهد؛ به علاوه، غم و اندوه و نگرانی و اضطراب و ترس از پیشامدها و بلاهای ناگواری چون مرگ و بیماری و آفت و حسادت بدخواهان و توطئه دشمنان و ناکامی در کوششها و از دست دادن کسان و چیزهایی که دوست دارد، او را پیوسته دلتنگ و بی قرار می سازد، در صورتی که اگر مقام و عظمت پروردگار خویش را می شناخت و همواره به یاد او بود و فراموشش نمی کرد، یقین می یافت که نزد پروردگارش حیاتی جاودانه و نیامیخته با مرگ و نیستی دارد و ملکی زوال ناپذیر و عزتی ناب و تهی از خواری و نیز شادی و مقام و کرامتی که اندازه و پایانی ندارد در انتظار اوست و در می یافت که دنیا گذرگاه است و زندگی آن، در قیاس با زندگی اخروی ناچیز است. اگر این نکته ها را در می یافت، به همان مقدار از دنیا که برایش مقدر شده قناعت می کرد و معیشتی که بهرماش گشته است، کفایتش می نمود و خود را در تنگنا و سختی قرار نمی داد.

و در روز قیامت نایبنا محشورش سازیم. گوید: ای پروردگار من! چرا مرا نایبنا محشور کردی و حال آن که من بینا بودم؟ گوید: همچنان که آیات ما بر تو آمد و تو آنها را فراموش کردی، امروز همان گونه خود فراموش می‌شوی».

«هر کس که از یاد خدای رحمان روی گرداند، شیطانی بر او می‌گماریم تا همدم او باشد».

حدیث:

۶۶۹۵. الکافی: از جمله نجواهای خداوند متعال با موسی علیه السلام است که: ای موسی! در هیچ حالی مرا فراموش نکن و به دارایی زیاد شادمان مشو؛ زیرا از یاد بردن من، دلها را سخت می‌کند و همراه ثروت زیاد گناهان زیاد است.

يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى * قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا * قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيَتْهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى^۱.

«وَمَنْ يَغْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمَنِ نُقِضَ لَهُ شَيْطَانًا فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ»^۲.

الحديث:

۶۶۹۵. الکافی: فیما ناجی الله تعالی موسی علیه السلام: یا موسی، لا تنسني علی کل حال، ولا تفرح بکثرة المال، فإن نسياني یفسي القلوب، ومع کثرة المال کثرة الذنوب^۳.

(انظر القلب: باب ۳۳۴۷).

القبر: باب ۳۲۱۴.

۱۳۵۳

خدا فراموشی، خود فراموشی است

قرآن:

«مانند آن کسانی مباشید که خدا را فراموش کردند و خدا نیز چنان کرد تا خود را فراموش کنند. ایشان همان فاسقانند».

«آیه» و کسی که از یاد خداوند رحمان روی گرداند شیطانی را بر او می‌گماریم؛ یعنی کسی که خود را نسبت به یاد خدای رحمان به کوری زند و همچون افراد شب کور، یا دارای ضعف بینایی، به او بنگرد شیطانی را بر او می‌گماریم... که قرین اوست؛ یعنی همدم و همشین جدانشدنی از اوست.

۱۳۵۴

نَسِيَانُ اللَّهِ نَسِيَانُ النَّفْسِ

الكتاب:

«وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ»^۴.

۱. طه: ۱۲۴-۱۲۶.

۲. الزخرف: ۳۶.

۳. الکافی: ۸/۴۵/۸.

۴. الحشر: ۱۹.

الحديث:

حديث:

۶۶۹۶. الإمام علي عليه السلام: مَنْ نَسِيَ اللَّهَ أَنْسَاهُ نَفْسَهُ.^۱

۶۶۹۶. امام علی علیه السلام: کسی که خدا را فراموش کند،

۶۶۹۷. عنه عليه السلام: مَنْ نَسِيَ اللَّهَ سَبَحَانَهُ أَنْسَاهُ اللَّهَ نَفْسَهُ وَأَعْمَى قَلْبَهُ.^۲

خداوند خودش را از یاد او ببرد.

۶۶۹۷. امام علی علیه السلام: هر کس خدای سبحان را

فراموش کند، خداوند خودش را از یاد او

ببرد و دلش را کور کند.

۱۳۵۵

أنواع الذكر

۱۳۵۵

انواع یاد خدا

۶۶۹۸. مستدرک الوسائل عن بعض الصادقين عليه السلام:

۶۶۹۸. مستدرک الوسائل: از یکی از

معصومان علیهم السلام نقل شده است که: ذکر زبان،

حمد و ثناست، و ذکر نفس، سخت‌کوشی

و تحمل رنج و ذکر روح، بیم و امید و ذکر

دل، صدق و صفا و ذکر عقل، تعظیم و شرم

و ذکر معرفت، تسلیم و رضا و ذکر باطن و

درون، مشاهده و لقا.

۱۳۵۶

الذكر الخفي

۱۳۵۶

ذکر خفی

الكتاب:

قرآن:

﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنْ

«پروردگارت را در دل خود به تضرع و ترس، بی آن

که صدای خود را بلند کنی، هر صبح و شام یاد کن و

از غافلان مباش».

۱. غرر الحكم: ۷۷۹۷. ۲. غرر الحكم: ۸۸۷۵.

۳. مشکاة الأنوار: ۲۶۱/۱۱۳.

۴. الأعراف: ۲۰۵.

الحديث:

حديث:

۶۶۹۹. كنز العمال عن ضمرة بن حبيب: قال رسول الله ﷺ: اذكروا الله ذكراً خاملاً، قيل: وما الذكر الخامل؟ قال: الذكر الخفي^۱.

۶۶۹۹. كنز العمال - به نقل از ضمرة بن حبيب -: پیامبر خدا ﷺ فرمود: خدا را با ذکر خامل یاد کنید. عرض شد: ذکر خامل چیست؟ فرمود: ذکر نهان و پوشیده.

۶۷۰۰. رسول الله ﷺ: خير الذكر الخفي^۲.

۶۷۰۰. پیامبر خدا ﷺ: بهترین ذکر، ذکر خفی است.

۶۷۰۱. عنه ﷺ: يفضل الذكر الخفي الذي لا تسمعه الحفظة على الذي تسمعه سبعين ضعفاً^۳.

۶۷۰۱. پیامبر خدا ﷺ: ذکر خفی، که فرشتگان نگهبان آن را نشنوند، هفتاد بار بهتر است از آن ذکر که آنان بشنوند.

۶۷۰۲. الإمام زين العابدين ع - في الدعاء -: إلهي قَالِهْمُنَا ذِكْرَكَ فِي الْخَلَاءِ وَالْمَلَأِ، وَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَالْإِعْلَانِ وَالْإِسْرَارِ، وَفِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ، وَأَنْسِنَا بِالذِّكْرِ الْخَفِيِّ^۴.

۶۷۰۲. امام زین العابدین ع - در دعا - گفت: الهی! یاد خود را در تنهایی و در میان جمع، در شب و در روز، در آشکار و در نهان و در آسایش و سختی به دل ما افکن و ما را با ذکر خفی همدم ساز.

۶۷۰۳. الإمام الباقر أو الإمام الصادق ع: لَا يَكْتُبُ الْمَلَكُ إِلَّا مَا يَسْمَعُ، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ﴾: لَا يَعْلَمُ ثَوَابَ ذَلِكَ الذِّكْرِ فِي نَفْسِ الْعَبْدِ غَيْرُ اللَّهِ تَعَالَى^۵.

۶۷۰۳. امام باقر یا امام صادق ع: فرشته نتویسد جز آنچه را که می شنود. خداوند عز و جل فرموده است: «و پروردگارت را در دل خود یاد کن». [اندازه] ثواب این ذکر درونی بنده را کسی جز خداوند متعال نمی داند.

۱۳۵۷

بَيُوتُ الذِّكْرِ

الكتاب:

﴿فِي بَيُوتِ أَفْنِ اللَّهِ أَنْ تُزْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ﴾

۱۳۵۷

خانه های ذکر

قرآن:

«[آن نور] در خانه هایی است که خدا رخصت داد

۱. كنز العمال: ۱۷۵۷. ۲. كنز العمال: ۱۷۷۱.

۳. كنز العمال: ۱۹۲۹. ۴. بحار الأنوار: ۲۱/۱۵۱/۹۴.

۵. بحار الأنوار: ۷/۳۲۲/۵.

فِيهَا بِالْعُدُوِّ وَالْآصَالِ^۱.

الحديث:

۶۷۰۲. رسول الله ﷺ: مَثَلُ الْبَيْتِ الَّذِي يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ
وَالَّذِي لَا يُذَكِّرُ اللَّهَ فِيهِ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ^۲.

۶۷۰۵. الدر المنثور عن أنس بن مالك وبريدة: قَرَأَ
رَسُولُ اللَّهِ ﷺ هَذِهِ الْآيَةَ: ﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ
أَنْ تَرْفَعَ﴾ فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ: أَيُّ بُيُوتٍ
هَذِهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: بُيُوتُ الْأَنْبِيَاءِ،
فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا
الْبَيْتُ مِنْهَا: بَيْتُ^۳ عَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ؟ قَالَ:
نَعَمْ مِنْ أَفْضَلِهَا^۴.

۶۷۰۶. المناقب لابن شهر آشوب عن أبي حمزة
الثمالي: لَمَّا كَانَتْ السَّنَةُ الَّتِي حَجَّ فِيهَا أَبُو
جَعْفَرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ﷺ وَلَقِيَهِ هِشَامُ بْنُ
عَبْدِ الْمَلِكِ أَقْبَلَ النَّاسَ يَنْتَالُونَ عَلَيْهِ فَقَالَ
عِكْرِمَةُ: مَنْ هَذَا، عَلَيْهِ سِيْمَاءُ زَهْرَةِ الْعِلْمِ؟
لَأُجَرِّبَنَّهُ، فَلَمَّا مَثَلَ بَيْنَ يَدَيْهِ ارْتَعَدَتْ
فَرَائِصُهُ وَأَسْقَطَ فِي يَدِ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ، وَقَالَ:
يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، لَقَدْ جَلَسْتُ مَجَالِسَ كَثِيرَةٍ
بَيْنَ يَدَيِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَغَيْرِهِ فَمَا أَدْرَكَنِي مَا
أَدْرَكَنِي أَنْفَاءً! فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ ﷺ: وَيْلَكَ يَا

ارجمندش دارند و نامش در آن جا یاد شود و او را هر
بامداد و شبانگاه تسبیح گویند».

حدیث:

۶۷۰۴. پیامبر خدا ﷺ: حکایت خانه‌ای که در آن
خدا یاد می‌شود و خانه‌ای که از یاد خدا
بخالی است، حکایت زنده و مرده است.

۶۷۰۵. الدر المنثور - به نقل از انس بن مالک و
بریده -: رسول خدا ﷺ آیه: «در خانه‌هایی
که خدا رخصت داد ارجمندش دارند» را
تلاوت کرد. مردی برخاست و عرض کرد:
ای رسول خدا! اینها چه خانه‌هایی است؟
فرمود: خانه‌های پیامبران. پس، ابوبکر
برخواست و عرض کرد: ای رسول خدا!
این خانه، یعنی خانه علی و فاطمه، از این
خانه‌هاست؟ فرمود: آری، از برترین
آنهاست.

۶۷۰۶. المناقب لابن شهر آشوب به نقل از ابو حمزة
الثمالي -: در سالی که امام باقر ﷺ به حج
رفته بود و هشام بن عبدالملک با او دیدار
کرد، مردم به ایشان روی آورده، به گرد او
حلقه زدند. عکرمه گفت: این مرد که در
سیمایش نشانه دانش است کیست تا
بیازمایمش؟ اما وقتی در برابر ایشان
ایستاد، بدنش به لرزه افتاد و در برابر امام
باقر ﷺ حیرت‌زده [و شرم‌منده] شد و
عرض کرد: یا بن رسول الله! من در محضر
ابن عباس و دیگران زیاد نشسته‌ام اما در
برابر هیچ یک از آنان چنین حالتی به من
دست نداده است.

امام باقر ﷺ فرمود: وای بر تو ای بنده

۱. النور: ۳۶. ۲. كنز العمال: ۱۹۲۳.

۳. في المصدر: «البيت»، والصحيح ما أثبتناه.

۴. الدر المنثور: ۶/ ۲۰۳.

عُبَيْدَ أَهْلِ الشَّامِ، إِنَّكَ بَيْنَ يَدَيِ بُيُوتِ أَذْنِ
اللَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ^۱.

۶۷۰۷. الكافي عن أبي حمزة الثمالي عن الإمام
الباقر عليه السلام أَنَّهُ قَالَ لِقَتَادَةَ -: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ:
أَنَا قَتَادَةُ بْنُ دِعَامَةَ الْبَصْرِيِّ، فَقَالَ لَهُ أَبُو
جَعْفَرٍ عليه السلام: أَنْتَ فَقِيهُ أَهْلِ الْبَصْرَةِ؟ قَالَ:
نَعَمْ... فَسَكَتَ قَتَادَةُ طَوِيلًا ثُمَّ قَالَ:
أَصْلَحَكَ اللَّهُ، وَاللَّهِ لَقَدْ جَلَسْتُ بَيْنَ يَدَيِ
الْفُقَهَاءِ وَقُدَّامَ ابْنِ عَبَّاسٍ فَمَا اضْطَرَبَ
قَلْبِي قُدَّامَ وَاحِدٍ مِنْهُمْ مَا اضْطَرَبَ قُدَّامَكَ!
فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: وَيْحَكَ أَتَدْرِي
أَيْنَ أَنْتَ؟! أَنْتَ بَيْنَ يَدَيِ «بُيُوتِ أَذْنِ اللَّهِ»
أَنْ تُرْفَعَ وَ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ، فَأَنْتَ ثُمَّ،
وَنَحْنُ أَوْلَئِكَ.

فَقَالَ لَهُ قَتَادَةُ: صَدَقْتَ وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ
فِدَاكَ، وَاللَّهِ مَا هِيَ بُيُوتٌ حِجَارَةٌ وَلَا
طِينٌ^۲.

۱۳۵۸

النَّوَادِرُ

۶۷۰۸. رسول الله صلى الله عليه وآله: يَا أَبَا ذَرٍّ، لِيُعَظَّمَ جَلَالُ اللَّهِ فِي

حقیر شامیان! تو در محضر «خانه‌هایی
هستی که خداوند رخصت داده است تا
ارجمندش دارند و نامش در آنها یاد شود».

۶۷۰۷. الكافي - به نقل از أبو حمزة الثمالي -: امام
باقر عليه السلام به قتاده فرمود: تو کیستی؟ عرض
کرد: من قتاده پسر دعامة بصری هستم.
امام عليه السلام به او فرمود: تو فقیه اهل بصره
هستی؟ عرض کرد: آری... پس، قتاده
مدت زیادی خاموش ماند و سپس گفت:
خدایت شایسته بدار! به خدا سوگند من
در حضور فقیهان و در برابر ابن عباس
نشسته‌ام، اما در حضور هیچ یک از آنان
دلم چنان نلرزید که در برابر شما لرزید!
امام عليه السلام به او فرمود: وای بر تو! آیا می‌دانی
کجا هستی؟ تو در برابر «خانه‌هایی که
خداوند رخصت داده است تا ارجمندش
دارند و نامش در آنها یاد شود» قرار داری.
این خانه‌ها ما هستیم و تو در برابر آنها
هستی. قتاده عرض کرد: به خدا راست
می‌گویی، خدا مرا فدای تو کند، به خدا
قسم منظور از این خانه‌ها، خانه‌های
سنگی و گلی نیست.

۱۳۵۸

گوناگون

۶۷۰۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: ای ابوذر! باید خداوند در

۱. المناقب لابن شهر آشوب: ۱۸۲/۴.

۲. الکافی: ۱/۲۵۶/۶.

صَدْرِكَ، فَلَا تَذْكُرُهُ كَمَا يَذْكُرُهُ الْجَاهِلُ عِنْدَ
الْكَلْبِ اللَّهُمَّ أَخْزِهِ، وَعِنْدَ الْخِنْزِيرِ اللَّهُمَّ
أَخْزِهِ.^۱

۶۷۰۹. عنه علیه السلام: قَالَ إِبْلِيسُ: يَا رَبِّ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ
خَلْقِكَ إِلَّا جَعَلْتَ لَهُمْ رِزْقًا وَمَعِيشَةً فَمَا
رِزْقِي؟ قَالَ: مَا لَمْ يُذَكَّرْ عَلَيْهِ اسْمِي.^۲

۶۷۱۰. الإمام علي علیه السلام: سَامِعُ ذِكْرِ اللَّهِ ذَاكِرٌ.^۳

۶۷۱۱. بحار الأنوار عنهم علیهم السلام: إِنَّ فِي الْجَنَّةِ قَبَعَانًا،
فَإِذَا أَخَذَ الذَّاكِرُ فِي الذِّكْرِ أَخَذَتِ الْمَلَائِكَةُ
فِي غَرْسِ الْأَشْجَارِ، فَرَبَّمَا وَقَفَ بَعْضُ
الْمَلَائِكَةِ فَيَقَالُ لَهُ: لِمَ وَقَفْتَ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ
صَاحِبِي قَدْ فُتِرَ، يَعْنِي عَنِ الذِّكْرِ.^۴

دل تو باشکوه و جلال باشد، پس او را
چنان یاد مکن که نادان یاد می‌کند و [تنها]
هنگام دیدن سگ یا خوک می‌گوید: خدایا!
خوارش کن.

۶۷۰۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ابلیس عرض کرد:
پروردگارا! برای هر یک از آفریده‌هایت
روزی و معیشتی قرار داده‌ای، روزی من
چیست؟ فرمود: هر چه نام من بر آن برده
نشود.

۶۷۱۰. امام علی علیه السلام: شنونده یاد خدا [نیز] ذاکر
است.

۶۷۱۱. بحار الأنوار: از معصومان علیهم السلام نقل شده
است که: در بهشت دشتهایی است که
هرگاه ذاکر شروع به ذکر گفتن کند،
فرشتگان در آن‌ها شروع به کاشتن درخت
کنند. گاه فرشته‌ای دست از کار می‌کشد،
پس به او گفته می‌شود: چرا ایستاده‌ای؟
می‌گوید: دوستم دست کشیده است،
منظور دست کشیدن ذاکر از گفتن ذکر
خداست.

۱. بحار الأنوار: ۲/۸۲/۷۷. ۲. کنز العمال: ۱۹۱۷.

۳. غرر الحکم: ۵۵۷۹. ۴. بحار الأنوار: ۴۲/۱۶۳/۹۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الذِّمَّةُ

خواری

مركز تحقیقات علوم اسلامی

انظر:

عنوان ١٦٤ والذِّمَّةُ، ٣٥٠ والعزَّةُ.

الحرص: باب ٧٩٤، الشهادة في سبيل الله: باب ٢٠٩٣.

الكبر: باب ٣٣٨٣، الكذب: باب ٣٤٠٦.

۱۳۵۹
الدُّنَّةُ

۱۳۵۹
خواری

۶۷۱۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ الْمَنِيَّةَ قَبْلَ الدُّنْيَةِ، وَالتَّجَلُّدَ قَبْلَ التَّبَلُّدِ.^۱

۶۷۱۳. عنه عليه السلام: التَّقَلُّلُ وَلَا التَّذَلُّلُ.^۲

۶۷۱۴. عنه عليه السلام: الْمَنِيَّةُ وَلَا الدُّنْيَةُ، وَالتَّقَلُّلُ وَلَا التَّوَسُّلُ.^۳

۶۷۱۵. عنه عليه السلام: سَاعَةٌ ذُلٌّ لَا تَفِي بِعِزِّ الدَّهْرِ.^۴

۶۷۱۶. عنه عليه السلام: أَكْرَمُ نَفْسِكَ عَنْ دُنْيَةٍ وَإِنْ سَاقَتَكَ إِلَى الرِّغَائِبِ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَسْتَبْدِلُ شَيْئاً مِنْ دِينِكَ وَعِرْضِكَ بِشَيْءٍ وَإِنْ جَلَّ.^۵

۶۷۱۷. عنه عليه السلام: أَكْرَمُ نَفْسِكَ عَنْ كُلِّ دُنْيَةٍ وَإِنْ سَاقَتَكَ إِلَى رَغْبَةٍ، فَإِنَّكَ لَنْ تَعْتَاضَ بِمَا تَبْدُلُ مِنْ نَفْسِكَ عِوَضاً، وَلَا تَكُنْ عَبْدَ غَيْرِكَ وَقَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرّاً.^۶

۶۷۱۸. المناقب لابن شهر آشوب: قَالَ الْإِمَامُ الْحُسَيْنُ عليه السلام: مَوْتُ فِي عِزٍّ خَيْرٌ مِنْ حَيَاةٍ

۶۷۱۲. امام علی علیه السلام: ای مردم! مُردن به از زیستن زبونانه است و صلابت و سربلندی به از خواری.

۶۷۱۳. امام علی علیه السلام: به اندک بسنده کنید و تن به خواری ندهید.

۶۷۱۴. امام علی علیه السلام: مرگ آری اما پستی و خواری هرگز و به اندک بسنده کردن آری اما دست سوی این و آن دراز کردن هرگز.

۶۷۱۵. امام علی علیه السلام: یک ساعت ذلت به عزت روزگار نمی‌ارزد.

۶۷۱۶. امام علی علیه السلام: خود را به پستی میالای، هر چند تو را به خواسته‌هایت برساند؛ زیرا هیچ بهایی، هر چند سترگ، جبران دین و آبروی از دست رفته‌ات را نمی‌کند.

۶۷۱۷. امام علی علیه السلام: خویشتن را به هیچ پستی و زیونی آلوده مکن، هر چند تو را به خواسته‌ات برساند؛ زیرا هیچ چیز جبران آنسجه را در این راه از دست می‌دهی نمی‌کند. و بنده دیگری مباش، که خداوند تو را آزاد آفریده است.

۶۷۱۸. المناقب لابن شهر آشوب: امام حسین علیه السلام فرمود: مرگ با عزت بهتر از زندگی با ذلت

۱. تحف العقول: ۹۵. ۲. غرر الحکم: ۳۶۲.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۳۹۶.

۴. غرر الحکم: ۵۵۸۰. ۵. بحار الأنوار: ۱/۲۰۶/۷۷.

۶. تحف العقول: ۷۷.

فِي ذُلٍّ. وَأَنْشَأَهُ يَوْمَ قُتِلَ:

الْمَوْتُ خَيْرٌ مِنْ رُكُوبِ الْعَارِ

وَالْعَارُ أَوْلَى مِنْ دُخُولِ النَّارِ

وَاللَّهُ مَا هَذَا وَهَذَا جَارِي^۱.

۶۷۱۹. الإمام الهادي عليه السلام: مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا

تَأْمَنُ شَرَّهُ^۲.

۱۳۶۰

لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يُذِلَّ نَفْسَهُ

۶۷۲۰. رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ أَقَرَّ بِالذُّلِّ طَائِعًا فَلَيْسَ

مِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ^۳.

۶۷۲۱. الإمام الحسين عليه السلام - مخاطباً بعسكر يزيد يوم

عاشوراء -: أَلَا إِنَّ الدَّعِيَّ ابْنَ الدَّعِيِّ قَدْ

رَكَزَ بَيْنَ اثْنَتَيْنِ بَيْنَ الْقِلَّةِ (السَّلَةِ) وَالذَّلَّةِ،

وَهَيْهَاتَ مَا أَخَذَ الدَّنِيَّةَ، أَبِي اللَّهِ ذَلِكَ

وَرَسُولُهُ، وَجُدُودٌ طَابَتْ، وَحُجُورٌ

طَهَّرَتْ، وَأَنْفُوفٌ حَمِيَّةٌ، وَنُفُوسٌ أَيْثَةٌ،

لَا تُؤَثِّرُ مَصَارِعَ اللَّثَامِ عَلَى مَصَارِعِ

الْكَرَامِ^۴.

۶۷۲۲. الإمام زين العابدين عليه السلام: مَا يَسُرُّنِي بِنَصِيْبِي

مِنْ الذُّلِّ حُمْرُ النَّعَمِ^۵.

است. آن حضرت در روز شهادت خود

این ابیات را می خواند:

مرگ بهتر است از ننگ و ننگ سزاوارتر از آتش [دوزخ]

است

به خدا سوگند که نه ننگ را به خود راه دهم، نه آتش را.

۶۷۱۹. امام هادی عليه السلام: هر که برای خود ارزشی

قائل نباشد، از شرش ایمن نباش.

۱۳۶۰

مؤمن را نشاید که خود را خوار سازد

۶۷۲۰. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که آزادانه، خواری و

زبونی را بپذیرد از ما خاندان نیست.

۶۷۲۱. امام حسین عليه السلام - به لشکر یزید در روز

عاشورا - فرمود: هلا! این فرزند خوانده

(زنازاده) پسر فرزند خوانده مرا میان دو

امر مخیر کرده است: میان شمشیر و ذلت.

اما هیئات که من تن به ذلت و پستی دهم.

خدا و رسول او و نیاکان پاکیزه و دامنه‌های

پاک [که مرا پرورده] و دل‌های غیرتمند و

جسان‌های والا و بزرگ‌منش، خواری را

نپذیرند و هلاکت زبونانه را بر کشته شدن

شرافتمندانه ترجیح ندهند.

۶۷۲۲. امام زين العابدين عليه السلام: حتی اگر شتران

سرخ موی به من دهند حاضر نیستم تن به

کمترین خواری سپارم.

۱. المتناقب لابن شهر آشوب: ۶۸/۴، بحار الأنوار: ۴/۱۹۲/۴۴.

۲. تحف العقول: ۴۸۳. ۳. تحف العقول: ۵۸.

۴. بحار الأنوار: ۹/۴۵. ۵. بحار الأنوار: ۸۸/۱۰۰/۴۶.

۶۷۲۳. امام صادق علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی اختیار هر کاری را به مؤمن داده است، مگر اختیار خوار کردن خویش را.

۶۷۲۴. مشکاة الأنوار - به نقل از داوود رقی: از امام صادق علیه السلام شنیدم که می فرمود: مؤمن را نشاید که خویش را خوار سازد. عرض شد: چگونه خود را خوار می سازد؟ فرمود: دست به کاری می زند که توانش را ندارد و بدین سان خود را خوار و سرافکنده می کند.

۶۷۲۵. مشکاة الأنوار - به نقل از مفضل بن عمر: امام صادق علیه السلام فرمود: سزاوار نیست که مؤمن خود را خوار و زبون سازد، پرسیدم: چگونه خود را خوار می کند؟ فرمود: دست به کاری زند که موجب عذرخواهی شود.

۶۷۲۳. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَوَضَّ إِلَى الْمُؤْمِنِ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا إِذْلَالَ نَفْسِهِ^۱.

۶۷۲۴. مشکاة الأنوار عن داوود الرقي: سمعتُ أبا عبد الله عليه السلام يقول: لا ينبغي للمؤمن أن يذل نفسه، قيل له: وكيف يذل نفسه؟ قال: يتعرض لما لا يطيق^۲.

۶۷۲۵. مشکاة الأنوار عن المفضل بن عمر: قال أبو عبد الله عليه السلام: لا ينبغي للمؤمن أن يذل نفسه، قلت: بما يذل نفسه؟ قال: يدخل فيما يعتذر منه^۳.

۱۳۶۱

ما يورث الذل

۶۷۲۶. رسول الله صلى الله عليه وآله: إذا ضنَّ الناسُ بالدينارِ والدَّهرِ وتبايعُوا بالعينِ وتبِعُوا أذنابَ البقرِ وتركُوا الجهادَ في سبيلِ الله، أدخل اللهُ عليهم ذُلًّا لا يرفعُهُ عنهم حتَّى يُراجِعُوا دينَهُمْ^۴.

۶۷۲۷. الإمام علي عليه السلام: الناسُ من خَوْفِ الذَّلِّ مُتَعَجِّلُو الذَّلِّ^۵.

عوامل خوارکننده

۶۷۲۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه مردم به دینار و درهم بخیل شوند (انفاق نکنند) و مبادله عینه^۱ کنند و دنبال گاو و گوسفند خود روند و جهاد در راه خدا را واگذارند، خداوند آنان را به خواری افکند و طوق ذلت را از گردنشان بر ندارد مگر آن گاه که به دین خود برگردند.

۶۷۲۷. امام علی علیه السلام: مردم از ترس خواری به سوی خواری می شتابند.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۱۳۶۱

۱. عینه، آن است که شخص کالایی را به بهای معینی نقداً بخرد و سپس به بهایی بیشتر به صورت نسیه به فروشنده بفروشد یا برعکس - م.

۱. الکافی: ۳/۶۳/۵. ۲. مشکاة الأنوار: ۱۴۳۲/۴۳۰.

۳. مشکاة الأنوار: ۲۳۵/۱۰۳.

۴. کنز العمال: ۱۰۵۰۴. ۵. غرر الحکم: ۲۱۷۲.

۶۷۲۸. امام علی علیه السلام: طمع، یکی از دو خواری است.

۶۷۲۹. امام علی علیه السلام: کسی که از گرفتاری خود پرده بردارد، به خواری تن داده است.

۶۷۳۰. امام علی علیه السلام: هر که بجز از خدا عزت جوید، آن عزت او را به هلاکت افکند.

۶۷۳۱. امام علی علیه السلام: هر عزتی که دین تأییدش نکند، خواری است.

۶۷۳۲. امام حسن علیه السلام - در پاسخ به این سؤال که: خواری چیست؟ - فرمود: ترس در برابر حقیقت.

۶۷۳۳. امام زین العابدین علیه السلام: هر کس خردمندی نداشته باشد که ارشادش کند، تباه شود و هر کس نابخردی (شمشیرش)^۱ نباشد که حمایتش کند، خوار گردد.

۶۷۳۴. امام باقر علیه السلام: هیچ خواری ای چون خواری طمع نیست.

۶۷۳۵. امام صادق علیه السلام: هر که شیفته زندگی شود، خوار گردد.

۶۷۳۶. امام صادق علیه السلام: آدمی از خواری کوچک بیتابی می‌کند و همین او را به خواری بزرگ می‌کشاند.

۱. متن بحار و سایر متابعی که این روایت را نقل کرده‌اند «سقیه» است لیکن با عنایت به تادریست بودن آن ظاهراً کلمه «سقیه» تصحیف «سقیه» است، چنان که در تاریخ دمشق (ج ۲۲ ص ۳۲۲) چنین است، هر چند در این مصدر، متن مذکور به امام نسبت داده نشده است.

۶۷۲۸. عنه علیه السلام: الطَّمَعُ أَحَدُ الذُّلِّينَ.^۱

۶۷۲۹. عنه علیه السلام: رَضِيَ بِالذُّلِّ مَنْ كَشَفَ عَنْ ضُرِّهِ.^۲

۶۷۳۰. عنه علیه السلام: مَنْ اعْتَزَّ بِغَيْرِ اللَّهِ أَهْلَكَهُ الْعِزُّ.^۳

۶۷۳۱. عنه علیه السلام: كُلُّ عِزٍّ لَا يُؤَيِّدُهُ دِينٌ مَذَلَّةٌ.^۴

۶۷۳۲. الإمام الحسن علیه السلام - وَقَدْ سُئِلَ: فَمَا الذُّلُّ؟ - :
الْفَرَقُ عِنْدَ الْمَصْدُوقَةِ.^۵

۶۷۳۳. الإمام زین العابدین علیه السلام: هَلَكَ مَنْ لَيْسَ لَهُ
حَكِيمٌ يُرْشِدُهُ، وَذَلَّ مَنْ لَيْسَ لَهُ سَفِيهُ
[سيفه] يَعْضُدُهُ.^۶

۶۷۳۴. الإمام الباقر علیه السلام: لَا ذُلٌّ كَذَلِّ الطَّمَعِ.^۸

۶۷۳۵. الإمام الصادق علیه السلام: مَنْ أَحَبَّ الْحَيَاةَ ذَلَّ.^۹

۶۷۳۶. عنه علیه السلام: الرَّجُلُ يَجْزَعُ مِنَ الذُّلِّ الصَّغِيرِ
فَيَدْخِلُهُ ذَلِكَ فِي الذُّلِّ الْكَبِيرِ.^{۱۰}

۱. غرر الحکم: ۱۶۴۵.

۲. تحف العقول: ۲۰۱، شرح نهج البلاغة: ۸۴/۱۸.

۳. غرر الحکم: ۸۲۱۷. ۴. غرر الحکم: ۶۸۷۰.

۵. بحار الأنوار: ۲/۱۰۳/۷۸.

۶. البحار وسائر المصادر التي نقلت هذه الرواية، اوردت کلمه «سقیه»، لیکن نظراً لعدم صحتها، يبدو أنها تصحیف من «سقیه». كما أنت في تاريخ دمشق، ج ۲۲، ص ۳۲۲. وإن كان هذا المصدر لم ينسب العبارة للإمام.

۷. بحار الأنوار: ۱۰/۱۵۹/۷۸.

۸. تحف العقول: ۲۸۶. ۹. الخصال: ۱۱۰/۱۲۰.

۱۰. تحف العقول: ۳۶۶.

۶۷۳۷. عنه علیه السلام: تَرَكَ الْحُقُوقَ مَذَلَّةً، وَإِنَّ الرَّجُلَ يَحْتَاجُ إِلَى أَنْ يَتَعَرَّضَ فِيهَا لِلْكَذِبِ.^۱

۶۷۳۸. بحار الأنوار عن جابر بن عون: قَالَ رَجُلٌ لْجَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ علیه السلام: إِنَّهُ وَقَعَ بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمٍ مُنَازَعَةً فِي أُمُورٍ، وَإِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَتْرَكَهُ فَيُقَالَ لِي: إِنَّ تَرَكَكَ لَهُ ذُلٌّ، فَقَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ علیه السلام: إِنَّ الدَّلِيلَ هُوَ الظَّالِمُ.^۲

۶۷۳۹. كشف الغمة: وَفِي نَقْلِ: شَكََا إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام رَجُلٌ جَارَهُ فَقَالَ: إِصْبِرْ عَلَيْهِ، فَقَالَ: يَنْسُبُنِي النَّاسُ إِلَى الذُّلِّ، فَقَالَ: إِنَّمَا الدَّلِيلُ مَنْ ظَلَمَ.^۳

(انظر المحرص: باب ۷۹۴.)

الطبع: باب ۲۳۸۴.

۶۷۳۷. امام صادق علیه السلام: واگسداشتن حقوق (وظایف) خواری می آورد و انسان در حالت ذلت مجبور به دروغ گفتن می شود.
۶۷۳۸. بحار الأنوار - به نقل از جابر بن عون -: مردی به امام صادق علیه السلام عرض کرد: میان من و عده ای بر سر چیزی هائی اختلاف پیش آمده است و می خواهم از آن دست بردارم، اما به من گفته می شود: دست کشیدن از آن مایه خواری است، حضرت فرمود: آن که خوار است ستمگر است [نه تو].

۶۷۳۹. كشف الغمة: در نقلی آمده است: مردی از همسایه خود به امام صادق علیه السلام شکایت کرد. حضرت فرمود: تحملش کن. عرض کرد: مردم مرا به زبونی متهم می کنند. حضرت فرمود: زبون کسی است که ظلم می کند.

۱۳۶۲

زبونترین انسان

۶۷۴۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: زبونترین مردم کسی است که مردم را خوار کند.

۶۷۴۱. امام علی علیه السلام - آنگاه که از ایشان سؤال شد: خوارترین خواری چیست؟ - فرمود: آزمندی به دنیا.

۱۳۶۲

أَذَلُّ النَّاسِ

۶۷۴۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَذَلُّ النَّاسِ مَنْ أَهَانَ النَّاسَ.^۴
۶۷۴۱. الإمام علي علیه السلام - لَمَّا سُئِلَ: أَيُّ ذُلٍّ أَذَلُّ؟ -: الْحِرْصُ عَلَى الدُّنْيَا.^۵

۱. تحف العقول: ۳۶۰. ۲. بحار الأنوار: ۳۸/۲۰۳/۷۸.

۳. كشف الغمة: ۲۱۲/۲۱، بحار الأنوار: ۲۶/۲۰۵/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۲/۱۴۲/۷۵.

۵. معاني الأخبار: ۴/۱۹۸.

الذَّنْبُ

كناه

ولمزيد الاطلاع راجع:

- بحار الأنوار: ٣٠٨/٧٣ باب ١٣٧ والذنوب وآثارها.
- بحار الأنوار: ٣٦٦/٧٣ باب ١٣٨ والذنوب التي توجب غضب الله وسرعة العقوبة.
- بحار الأنوار: ٣٩١/٧٣ باب ١٤٢ ومن أطاع المخلوق في معصية الخالق.
- بحار الأنوار: ٢٩٤-٢/٧٩ أبواب المعاصي والكبائر.
- كنز العمال: ٢٠٢/٤-٢٤٨ كتاب التوبة.

انظر:

- عنون ٥٩ والتوبة، ٣٩٢ والاستغفار.
- الإيمان: باب ٢٧١، الدعاء: باب ١٢٠٧، الدنيا: باب ١٢٢٩.
- الخوف: باب ١١٥٧، الشفاعة في الآخرة: باب ٢٠٢٣، الظفر: باب ٢٤٠٦.
- الظلم: باب ٢٤٣٣، الهجرة: باب ٣٩٣١.
- القلب: باب ٣٣٤٠، ٣٣٤٤، ٣٣٤٦، ٣٣٤٧، ٣٣٤٩، ٣٤٥١.

۱۳۶۳
الدُّنْبُ

الکتاب:

﴿وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾^۱.

﴿فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُنُوبًا مِثْلَ ذُنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا
يَسْتَعْجِلُونَ﴾^۲.

﴿بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾^۳.

﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ
الْأَمْرِ لَعَنِتُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي
قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ
هُمُ الرَّاشِدُونَ﴾^۴.

الحديث:

۶۷۴۲. رسول الله ﷺ: إِحْذَرُ سُكْرَ الْخَطِيئَةِ، فَإِنَّ
لِلْخَطِيئَةِ سُكْرًا كَسُكْرِ الشَّرَابِ، بَلْ هِيَ
أَشَدُّ سُكْرًا مِنْهُ، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: «صُمُّ بُكُمْ

۱۳۶۳
گناه

قرآن:

«وگناه را، چه آشکار باشد و چه پنهان، ترک گویند.
آنان که مرتکب گناه می‌شوند، به سزای اعمال خود
خواهند رسید».

«برای کسانی که ستم کردند از عذاب بهره‌ای است
همانند بهره‌ای که یارانشان داشتند. پس به شتاب از
من عذاب نخواهند».

«آری، آنان که مرتکب کاری زشت شوند و گناهشان
آنان را در بر گیرد، چنین کسان اهل جهنمند و
جاودانه در آن».

«و بدانید که پیامبر خدا در میان شما است. اگر در
بسیاری از امور از شما فرمان ببرد به رنج می‌افتید.
ولی خدا ایمان را محبوب شما ساخت و آن را در
دل‌تان بیاراست و کفر و فسق و عصیان را در نظر‌تان
ناخوش گردانید. اینان همان راه یافتگانند».

۶۷۴۲. پیامبر خدا ﷺ: از مستی گناه بپرهیز؛
زیرا مستی گناه همچون مستی شراب و
بلکه شدیدتر از آن است. خداوند متعال
می‌فرماید: «کر و لال و کورند، پس آنان

۱. الأنعام: ۱۲۰. ۲. الذاریات: ۵۹.
۳. البقرة: ۸۱. ۴. الحجرات: ۷.

عَمِّي فَمَنْ لَا يَرْجِعُونَ^۲!

۶۷۳۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِيَّاكَ أَنْ تَدَعَ طَاعَةَ اللَّهِ وَتَقْصِدَ مَعْصِيَتَهُ شَفَقَةً عَلَى أَهْلِكَ، لَأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَجْزِي وَالِدٌ عَنْ وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَارٌ عَنْ وَالِدِهِ شَيْئاً»^۳.

۶۷۳۴. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَلَا وَإِنَّ الْخَطَايَا خَيْلٌ شُمُسُ حُمِلَ عَلَيْهَا أَهْلُهَا وَخُلِعَتْ لُجُمُهَا فَتَفَحَّحَتْ بِهِمْ فِي النَّارِ^۴.

۶۷۳۵. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الذُّنُوبُ الدَّاءُ، وَالذُّوَاءُ الْإِسْتِغْفَارُ، وَالشِّفَاءُ أَنْ لَا تَعُودَ^۵.

۶۷۳۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ، مَا جَرَّأَكَ عَلَى ذَنْبِكَ، وَمَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ، وَمَا أَتَّسَكَ بِهَلَكَةِ نَفْسِكَ؟!^۶

۶۷۳۷. الْإِمَامُ الْكَاسِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مُنَادِيًا يُنَادِي: مَهْلًا مَهْلًا عِبَادَ اللَّهِ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ، فَلَوْلَا بَهَائِمُ رُتَّعُ، وَصَبِيَّةُ رُضْعُ، وَشَبْوُخُ رُكَّعُ، لَصُبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ

[از کفر به ایمان] باز نمی‌گردند.

۶۷۳۳. پیامبر خدا ﷺ: مبادا به خاطر دلسوزی برای خانواده‌ات، طاعت خدا را واگذاری و به نافرمانی او روی آوری؛ زیرا خداوند مستعال می‌فرماید: «ای مردم! از پروردگارتان بترسید و از آن روزی بهراسید که نه پدری می‌تواند برای فرزندش کاری بکند و نه فرزندی برای پدرش».

۶۷۳۴. امام علی علیه السلام: بدانید که گناهان، اسبان چموشی هستند که گناهکاران بر آنها نشسته و لگام‌هایشان رها شده است، پس سوارانشان را در آتش می‌افکنند.

۶۷۳۵. امام علی علیه السلام: گناهان دردند و دارو [ی آنها] استغفار است و شفایش به این است که به گناه باز نگردند.

۶۷۳۶. امام علی علیه السلام: ای انسان! چه چیز تو را به گناه کردن گستاخ کرده و چه چیز تو را به پروردگارت غرّه نموده و چه چیز تو را به تباه کردن خویش خو داده است؟!

۶۷۳۷. امام کاسم علیه السلام: در هر شب و روز از جانب خداوند عز و جلّ آواز دهنده‌ای ندا می‌دهد: ای بندگان خدا! از نافرمانی خدا باز ایستید، باز ایستید؛ زیرا اگر به خاطر حیوانات چرنده و کودکان شیرخواره و

۱. البقرة: ۱۸. ۲. بحار الأنوار: ۱/۱۰۲/۷۷.

۳. لقمان: ۳۳.

۴. مکارم الأخلاق: ۲/۲۴۹/۲. ۲۶۶۰.

۵. بحار الأنوار: ۵۱/۳/۷۸. ۶. غرر الحکم: ۱۸۹۰.

۷. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

صَبَأُ تَرْضَوْنَ بِهِ رَضًا.^۱

۱۳۶۴

الاحْتِمَاءُ مِنَ الذَّنْبِ

۶۷۲۸. الإمامُ عليٌّ ؑ: عَجِبْتُ لِأَقْوَامٍ يَحْتَمُونَ
الطَّعَامَ مَخَافَةَ الْأَذَى كَيْفَ لَا يَحْتَمُونَ
الذُّنُوبَ مَخَافَةَ النَّارِ!^۲

۶۷۲۹. الإمامُ زينُ العابدینِ ؑ: عَجِبْتُ لِمَنْ يَحْتَمِي
عَنِ الطَّعَامِ لِمَضَرَّتِهِ وَلَا يَحْتَمِي مِنَ الذَّنْبِ
لِمَعَرَّتِهِ!^۳

سالخوردگان خمیده پشت نبود، چنان
عذابی بر سر شمار یخته می شد که خرد و
خمیر می شدید.

۱۳۶۴

پرهیز از گناه

۶۷۲۸. امام علی ؑ: در شگفتم از مردمی که از
ترس اذیت شدن، از غذا پرهیز می کنند
چگونه از ترس آتش، از گناهان پرهیز
نمی کنند!؟

۶۷۲۹. امام زین العابدین ؑ: در شگفتم از کسی
که از خوردن غذایی که برایش ضرر دارد
پرهیز می کند، اما از گناه، که مایه ننگ و
رسموایی است پرهیز نمی کند!

۶۷۵۰. امام باقر ؑ: تعجب است از کسی که به
خاطر ترس از بیماری، از خوردن غذا
پرهیز می کند، چگونه از ترس آتش
دوزخ، از گناهان پرهیز نمی کند!؟

۱۳۶۵

خردمند گناه نمی کند

۶۷۵۱. پیامبر خدا ﷺ: هر که گناهی را مرتکب شود
عقلی از او جدا شود، که دیگر هرگز به او
باز نگردد.

۶۷۵۲. امام علی ؑ: اگر خداوند بر نافرمانی از
خود بیم [آتش] هم نمی داد، باز واجب بود

۶۷۵۰. الإمامُ الباقرُ ؑ: عَجَباً لِمَنْ يَحْتَمِي مِنَ
الطَّعَامِ مَخَافَةَ الدَّاءِ كَيْفَ لَا يَحْتَمِي مِنَ
الذُّنُوبِ مَخَافَةَ النَّارِ!^۴

(انظر الدواء: باب ۱۲۹۱).

۱۳۶۵

العَاقِلُ لَا يَذْنِبُ

۶۷۵۱. رسولُ الله ﷺ: مَنْ قَارَفَ ذَنْباً فَارَقَهُ عَقْلُ
لَا يَرْجِعُ إِلَيْهِ أَبَداً.^۵

۶۷۵۲. الإمامُ عليٌّ ؑ: لَوْ لَمْ يَتَوَعَّدِ اللهُ عَلِيَّ
مَعْصِيَتِهِ لَكَانَ يَجِبُ أَلَّا يُعْصَى شُكْرًا

۱. الکافی: ۲/۲۷۶/۳۱. ۲. تحف العقول: ۲۰۴.

۳. بحار الأنوار: ۱۰/۱۵۹/۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۶۰/۲۶۹/۶۲.

۵. المحجة البيضاء: ۱۶۰/۸.

لِنَعْمِهِ^۱.

که به پاس نعمتهایش نافرمانی نشود.

۶۷۵۳. عنه علیه السلام: لَوْ لَمْ يُرَغَّبِ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فِي طَاعَتِهِ لَوْجَبَ أَنْ يُطَاعَ رَجَاءَ رَحْمَتِهِ^۲.

۶۷۵۳. امام علی علیه السلام: اگر خداوند سبحانه به طاعت خود ترغیب هم نمی کرد، باز واجب بود که به امید رحمتش، از او اطاعت شود.

۶۷۵۴. الإمام الكاظم علیه السلام: إِنَّ الْعُقَلَاءَ تَرَكُوا فُضُولَ الدُّنْيَا فَكَيْفَ الذُّنُوبُ؟! وَتَرَكُوا الدُّنْيَا مِنَ الْفَضْلِ، وَتَرَكُوا الذُّنُوبَ مِنَ الْقَرَضِ^۳.

۶۷۵۴. امام کاظم علیه السلام: خردمندان، زیاده دنیای را رها کردند چه رسد به گناهان! در حالی که ترک دنیا فضیلت (ارزش) است و ترک گناهان واجب.

(انظر) الشکر لله سبحانه: باب ۲۰۴۱.

الحرام: باب ۸۰۸.

الطاعة: باب ۲۳۹۳.

الشريعة: باب ۱۹۶۶.

۱۳۶۶

دوری از گناه سزاوارتر از انجام کار خوب است

۶۷۵۵. امام علی علیه السلام: دوری کردن از بدیها برتر از انجام خوبیهاست.

اجتنابُ السَّيِّئَةِ أَوْلَى مِنْ
اِكْتِسَابِ الْحَسَنَةِ

۱۳۶۶

۶۷۵۵. الإمام علي علیه السلام: اجتنابُ السَّيِّئَاتِ أَوْلَى مِنْ اِكْتِسَابِ الْحَسَنَاتِ^۴.

۶۷۵۶. امام باقر علیه السلام: پرهیز از به خاک در افتادن، بهتر است از این که خواهش کنی بلندت کنند.

۶۷۵۶. الإمام الباقر علیه السلام: تَوَقَّى الصَّرْعَةَ خَيْرٌ مِنْ سُؤَالِ الرَّجْعَةِ^۵.

۶۷۵۷. بحار الأنوار: از معصومان علیهم السلام نقل شده است: تلاش و کوشش کنید و اگر عمل نمی کنید گناه هم نکنید؛ زیرا کسی که بنایی می سازد و ویرانش نمی کند، ساختمانش بالا می رود هر چند اندک. اما کسی که می سازد و [سپس] ویران می کند بنایش

۶۷۵۷. بحار الأنوار - عنهم علیهم السلام -: جِدُّوا واجتهدوا، وَإِنْ لَمْ تَعْمَلُوا فَلَا تَعْصُوا، فَإِنَّ مَنْ يَبْنِي وَلَا يَهْدِمُ يَرْتَفِعُ بِنَاؤُهُ وَإِنْ كَانَ يَسِيرًا، وَإِنْ مَنْ

۱. نهج البلاغة: الحكمة ۲۹۰.

۲. غرر الحكم: ۷۵۹۴. ۳. بحار الأنوار: ۱/۳۰۱/۷۸.

۴. غرر الحكم: ۱۵۲۲. ۵. بحار الأنوار: ۳۱/۱۸۷/۷۸.

يَبْنِي وَيَهْدِمُ يَوْشِكُ أَنْ لَا يَرْتَفَعَ بِنَاؤُهُ.^۱

بالا نمی رود.

(انظر) رمضان: باب ۱۵۴۹.

۱۳۶۷

هشدار به چیره شدن کارهای بد

قرآن:

«هر کس کار نیکی انجام دهد ده برابر به او پاداش دهند. و هر که کار بدی انجام دهد تنها همانند آن کیفر ببندد بی آن که ستمی بر آنها رود».

حدیث:

۶۷۵۸. امام علی علیه السلام - در سفارش های خود به فرزندش حسن علیه السلام - فرمود: [خداوند] در پذیرفتن توبه، بر تو سخت نگرفته و به علت گناه، تو را در تنگنا نینداخته و از رحمت خویش نومیدت نکرده است، بلکه خودداری تو را از گناه، حسنه به شمار آورده و گناهت را یک و حسنهات را ده به شمار آورده و در توبه و بازگشت را برای تو گشوده است.

۶۷۵۹. امام زین العابدین علیه السلام: بدا به حال کسی که یک هایش (گناهانش) بر ده هایش (حسناتش) چیره شود.

۱۳۶۸

کسی که با نافرمانی خدا به دنبال کاری باشد

۶۷۶۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: کسی که با معصیت خدا به دنبال کاری باشد، از مطلوب خود دورتر و

۱۳۶۷

التَّحْذِيرُ مِنَ غَلَبَةِ السَّيِّئَاتِ

الكتاب:

«مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ امْتَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلُهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ»^۲.

الحدیث:

۶۷۵۸. الإمام علي عليه السلام - مِّنْ وصَايَاهُ لِابْنِهِ الْحَسَنِ عليه السلام -: لَمْ يُشَدِّدْ عَلَيْكَ فِي قَبُولِ الْإِنَابَةِ، وَلَمْ يُنَاقِشْكَ بِالْجَرِيمَةِ، وَلَمْ يُؤْيِسْكَ مِنَ الرَّحْمَةِ، بَلْ جَعَلَ نُزُوعَكَ عَنِ الذَّنْبِ حَسَنَةً، وَحَسَبَ سَيِّئَتَكَ وَاحِدَةً، وَحَسَبَ حَسَنَتَكَ عَشْرًا، وَفَتَحَ لَكَ بَابَ الْمَتَابِ^۳.

۶۷۵۹. الإمام زين العابدين عليه السلام: يَا سَوَاتَاهُ لِمَنْ غَلَبَتْ إِحْدَاتُهُ عَشْرَاتِهِ^۴.

۱۳۶۸

مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ

۶۷۶۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ

۱. بحار الأنوار: ۸/۲۸۶/۷۰.

۲. الأنعام: ۱۶۰. ۳. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۴. تحف العقول: ۲۸۱.

كَانَ أَبْعَدَ لَهُ مِمَّا رَجَا وَأَقْرَبَ مِمَّا اتَّقَى^۱.

۶۷۶۱. الإمام علي عليه السلام: مَا ظَفَرَ مَنْ ظَفَرَ بِالْإِثْمِ،
وَالْغَالِبُ بِالشَّرِّ مَغْلُوبٌ^۲.

۶۷۶۲. الإمام الصادق عليه السلام: كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى الْحُسَيْنِ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: عِظْنِي بِحَرْفَيْنِ؟ فَكَتَبَ
إِلَيْهِ: مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ كَانَ أَفْوَتْ
لِمَا يَرْجُو وَأَسْرَعَ لِمَجِيئِهِ مَا يَحْذَرُ^۳.

۱۳۶۹

المُجَاهِرَةُ بِالذَّنْبِ

۶۷۶۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: كُلُّ أُمَّتِي مُسَاعِفِي إِلَّا
الْمُجَاهِرِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الْعَمَلَ بِاللَّيْلِ
فَيَسْتُرُهُ رَبُّهُ، ثُمَّ يُصْبِحُ فَيَقُولُ: يَا فَلَانُ إِنِّي
عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كَذَا وَكَذَا^۴.

۶۷۶۴. الإمام علي عليه السلام: مُسْجَاهِرَةُ اللَّهِ سَبْحَانَهُ
بِالْمَعَاصِي تُعَجِّلُ النَّقْمَ^۵.

۶۷۶۵. عنه عليه السلام: إِيَّاكَ وَالْمُجَاهِرَةَ بِالْفُجُورِ فَإِنَّهَا مِنْ
أَشَدِّ الْمَآثِمِ^۶.

۶۷۶۶. عنه عليه السلام: الْمُعْلِنُ بِالْمَعْصِيَةِ مُجَاهِرٌ^۷.

به آنچه از آن می‌ترسیده است نزدیکتر
گردد.

۶۷۶۱. امام علی علیه السلام: کسی که با گناه به پیروزی
دست یابد، پیروز نیست و کسی که با
[توسل به] بدی چیره گردد [در حقیقت]
شکست خورده است.

۶۷۶۲. امام صادق علیه السلام: مردی به حسین، صلوات
الله علیه، نوشت: مرا دو کلمه موعظه کن.
ایشان در پاسخ او نوشت: هر که با نافرمانی
خدا کاری را بجوید، مطلوب خود را
بیشتر از دست دهد و به آمدن آنچه از آن
دوری می‌کرده است، بیشتر شتاب بخشد.

۱۳۶۹

تظاهر به گناه

۶۷۶۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هَمَةُ أُمَّتٍ مِنْ بَخْشُودِهِ
مِي شُونَد، مَگَرِ پَرْدِه‌دِرَان؛ یعنی کسانی که
در شب، کاری [خلاف] انجام می‌دهند و
پروردگارشان آن را پرده پوشی می‌کند، اما
صبح که می‌شود می‌گویند: فلانی! من
دیشب چنین و چنان کردم.

۶۷۶۴. امام علی علیه السلام: خدای سبحان را آشکارا
نافرمانی کردن، کیفرها را شتاب می‌بخشد.

۶۷۶۵. امام علی علیه السلام: از آشکار کردن فسق و فجور
[خود] بپرهیز، که آن از بدترین گناهان است.

۶۷۶۶. امام علی علیه السلام: کسی که گناه را علنی کند
پرده‌در است.

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۷۸/۷۷.

۲. نهج البلاغة: الحكمة ۳۲۷.

۳. بحار الأنوار: ۲/۳۹۲/۷۳.

۴. كنز العمال: ۱۰۲۳۸. ۵. غرر الحكم: ۹۸۱۱.

۶. غرر الحكم: ۲۶۷۷. ۷. غرر الحكم: ۵۲۵.

۶۷۶۷. امام صادق علیه السلام: من برای کسانی از این امت که حق ما را بشناسند، امید نجات دارم مگر سه کس: قدرتمند ستمگر، هواپرست، و کسی که آشکارا فسق کند.

۶۷۶۸. امام رضا علیه السلام: کسی که گناه [خود] را آشکار کند به حال خود وانهاده شود و کسی که گناه را پوشیده بدارد، آمرزیده گردد.

۱۳۷۰

بزرگترین گناهان

۶۷۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بزرگترین گناه نزد خدا این است که برای خدایی که تو را آفریده است شریک قرار دهی، سپس این که فرزندت را از ترس مخارجش بکشی، و بعد این که با زن همسایهات زنا کنی.

۶۷۷۰. صحیح البخاری - به نقل از عبدالله بن مسعود -: به رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کردم: کدام گناه بزرگتر است؟ فرمود: این که برای خدایی که تو را آفریده است شریک قرار دهی. عرض کردم: بعد از آن کدام گناه؟ فرمود: این که فرزندت را از ترس خرجش بکشی. عرض کردم: سپس کدام گناه؟ فرمود: این که با زن همسایهات زنا کنی.

پس خداوند در تأیید این فرمایش

۶۷۶۷. الإمام الصادق علیه السلام: إِنِّي لأَرْجُو النِّجَاةَ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ لِمَنْ عَرَفَ حَقَّنَا مِنْهُمْ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةٍ: صاحب سلطان جائر، و صاحب هوی، و الفاسق المعلن^۱.

۶۷۶۸. الإمام الرضا علیه السلام: المذيع بالسيئة مخذول، و المستتر بالسيئة مغفور له^۲.

(انظر الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر: باب ۲۶۵۰).

۱۳۷۰

أعظم الذنوب

۶۷۶۹. رسول الله صلی الله علیه و آله: أعظم الذنب عند الله أن تجعل لله نداً وهو خلقك، ثم أن تقتل ولدك مخافة أن يطعم معك، ثم أن تزاني حليمة جارك^۳.

۶۷۷۰. صحيح البخاري: - عبد الله بن مسعود -: قلت: يا رسول الله، أيُّ الذنوب أعظم؟ قال: أن تجعل لله نداً وهو خلقك. قلت: ثم أي؟ قال: أن تقتل ولدك خشية أن يأكل معك. قال: ثم أي؟ قال: أن تزاني حليمة جارك.

وأنزل الله تصديق قول النبي صلی الله علیه و آله:

۱. النعمان: ۱۰۷/۱۱۹. ۲. بحار الأنوار: ۶۷/۳۵۶/۷۳.

۳. كنز العمال: ۴۳۸۶۹.

﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ﴾^۱

۶۷۷۱. الإمام علي عليه السلام: أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ

سَبْحَانَهُ ذَنْبٌ صَغُرَ عِنْدَ صَاحِبِهِ^۲.

۶۷۷۲. عنه عليه السلام: أَشَدُّ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ سَبْحَانَهُ ذَنْبٌ

اسْتَهَانَ بِهِ رَاكِبُهُ^۳.

۶۷۷۳. عنه عليه السلام: أَشَدُّ الذُّنُوبِ مَا اسْتَخَفَّ بِهِ

صَاحِبُهُ^۴.

۶۷۷۴. عنه عليه السلام: أَعْظَمُ الْخَطَايَا اقْتِطَاعُ مَالِ امْرِئٍ

مُسْلِمٍ بِغَيْرِ حَقٍّ^۵.

۶۷۷۵. عنه عليه السلام: أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ ذَنْبُ أَصْرٍ

عَلَيْهِ عَامِلُهُ^۶.

۶۷۷۶. عنه عليه السلام: جَهْلُ الْمَرْءِ بِعُيُوبِهِ مِنْ أَكْبَرِ

ذُنُوبِهِ^۷.

۶۷۷۷. الإمام زين العابدين عليه السلام: إِيَّاكَ وَالِابْتِهَاجَ

بِالذَّنْبِ، فَإِنَّ الْإِبْتِهَاجَ بِهِ أَعْظَمُ مِنْ

رُكُوبِهِ^۸.

۱. الفرقان: ۶۸. وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا

يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ

ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا

۲. صحيح البخاري: ۵/۲۲۳۶/۵۶۵۵.

۳. غرر الحكم: ۳۱۴۱. ۴. غرر الحكم: ۳۱۴۰.

۵. بحار الأنوار: ۹۶/۳۶۴/۷۳.

۶. ثواب الأعمال: ۱۰/۳۲۲، تحف العقول: ۲۱۶.

۷. غرر الحكم: ۳۱۳۱. ۸. بحار الأنوار: ۹۵/۹۱/۷۸.

۹. بحار الأنوار: ۱۰/۱۵۹/۷۸.

پیامبر این آیه را نازل کرد: «و کسانی که با

الله خدایی دیگر را نمی خوانند»^۱.

۶۷۷۱. امام علی عليه السلام: بزرگترین گناه نزد خدای

سبحان، گناهی است که در نظر گنهکار

خُرد آید.

۶۷۷۲. امام علی عليه السلام: بدترین گناه در نظر خدای

سبحان گناهی است که گنهکار، آن را

ناچیز انگارد.

۶۷۷۳. امام علی عليه السلام: بدترین گناه آن است که

گنهکار آن را سبک شمارد.

۶۷۷۴. امام علی عليه السلام: بزرگترین گناه، به ناحق

خوردن مال مسلمان است.

۶۷۷۵. امام علی عليه السلام: بزرگترین گناه نزد خداوند،

گناهی است که مرتکبش بر آن اصرار

ورزد.

۶۷۷۶. امام علی عليه السلام: نادانسی انسان به عیبهای

خویش، از بزرگترین گناهان اوست.

۶۷۷۷. امام زين العابدين عليه السلام: از شادمانی به گناه

بپرهیز؛ زیرا شادمانی به آن، بدتر از

ارتکاب آن است.

۱. تمام آیه این است: «و کسانی که با الله معبودی دیگر نمی

خوانند و کسی را که خدا [خونش را] حرام کرده است جز

به حق نمی کشند، و زنا نمی کنند، و هر کس اینها را انجام

دهد سزایش را دریافت خواهد کرد».

۶۷۷۸. الإمام الباقر عليه السلام: الذُّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ وَأَشَدُّهَا مَا تَبَتَّ عَلَيْهِ اللَّحْمُ وَالدَّمُ.^۱

۶۷۷۸. امام باقر عليه السلام: همه گناهان بدند و بدترین آنها گناهی است که بر آن گوشت و خون پروید.

۱۳۷۱

أَقْدَرُ الذُّنُوبِ

۶۷۷۹. الإمام الصادق عليه السلام: أَقْدَرُ الذُّنُوبِ ثَلَاثَةٌ: قَتْلُ الْبَهِيمَةِ، وَحَبْسُ مَهْرِ الْمَرْأَةِ، وَمَنْعُ الْأَجِيرِ أَجْرَهُ.^۲

کثیف ترین گناهان

۶۷۷۹. امام صادق عليه السلام: کثیف ترین گناهان سه گناه است: کشتن حیوان بی زبان، ندادن مهری زن، و نپرداختن مزد کارگر.

۱۳۷۲

گناهانی که آمرزیده نمی شود

قرآن:

«هر آینه خدا گناه کسانی را که به او شرک آورند نمی آمرزد و گناهان دیگر را برای هر که بخواهد می آمرزد. و هر که به خدا شرک آورد، دروغی ساخته و گناهی بزرگ مرتکب شده است.»

حدیث:

۶۷۸۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند هر گنهکاری را می آمرزد، مگر کسی را که [از پیش خود] دینی نو پدید آورد، یا مزد کارگری را ندهد، یا شخص آزادی را بفروشد.

۶۷۸۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: از گناهانی که آمرزیده نمی شود بپرهیزید؛ [یکی] خیانت [در غنائم است]؛ زیرا هر که در چیزی [از غنائم]، دست خیانت برد، روز قیامت آن را با خود بیاورد. و [دیگری] رباخواری؛

۱۳۷۲

الذُّنُوبُ الَّتِي لَا تُغْفَرُ

الکتاب:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا».^۳

الحدیث:

۶۷۸۰. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنَّ اللَّهَ غَافِرُ كُلِّ ذَنْبٍ إِلَّا مَنْ أَحْدَثَ دِينًا، أَوْ اغْتَصَبَ أَجِيرًا أَجْرَهُ، أَوْ رَجُلًا بَاعَ حُرًّا.^۴

۶۷۸۱. عنه عليه السلام: إِيَّاكُمْ وَالذُّنُوبَ الَّتِي لَا تُغْفَرُ: الْغُلُولَ فَمَنْ غَلَّ شَيْئًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَكَلَ الرِّبَا فَإِنَّ الرِّبَا لَا يَقُومُ إِلَّا كَمَا

۱. الکافی: ۷/۲۷۰/۲.

۲. مکارم الأخلاق: ۱۷۵۲/۵۰۶/۱.

۳. النساء: ۴۸. ۴. بحار الأنوار: ۱/۲۱۹/۷۲.

يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ.^۱

۶۷۸۲. عنه عليه السلام: لِكُلِّ ذَنْبٍ تَوْبَةٌ إِلَّا سُوءَ الْخُلُقِ، فَإِنَّ صَاحِبَهُ كُلَّمَا خَرَجَ مِنْ ذَنْبٍ دَخَلَ فِي ذَنْبٍ.^۲

۶۷۸۳. الإمام عليه السلام: إِنْ مِنْ عَزَائِمِ اللَّهِ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ... أَنَّهُ لَا يَنْفَعُ عَبْدًا - وَإِنْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ وَأَخْلَصَ فِعْلَهُ - أَنْ يَخْرُجَ مِنَ الدُّنْيَا لَا قِيَامًا رَبُّهُ بِخَصْلَةٍ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ لَمْ يُثَبِّتْ مِنْهَا: أَنْ يُشْرِكَ بِاللَّهِ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْهِ مِنْ عِبَادَتِهِ، أَوْ يَشْفِيَ غِيْظَهُ بِهَلَاكِ نَفْسٍ، أَوْ يَعْزَّ بِأَمْرِ فَعَلَهُ غَيْرُهُ، أَوْ يَسْتَنْجِحَ حَاجَةً إِلَى النَّاسِ بِإِظْهَارِ بِدْعَةٍ فِي دِينِهِ، أَوْ يَلْقَى النَّاسَ بَوَجْهَيْنِ، أَوْ يَمْشِيَ فِيهِمْ بِلِسَانَيْنِ.^۳

۶۷۸۴. عنه عليه السلام: الذُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ: فِذَنْبٍ مَغْفُورٍ، وَذَنْبٍ غَيْرِ مَغْفُورٍ، وَذَنْبٍ تَرْجُو لِصَاحِبِهِ وَنَخَافُ عَلَيْهِ... أَمَّا الذُّنُوبُ الْمَغْفُورُ فَعَبْدٌ عَاقَبَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَاللَّهُ أَحْكَمُ وَأَكْرَمُ أَنْ يُعَاقِبَ عَبْدَهُ مَرَّتَيْنِ، وَأَمَّا الذُّنُوبُ الَّذِي لَا يُغْفَرُ فَظُلْمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ... وَأَمَّا الذُّنُوبُ الثَّالِثُ فَذَنْبُ سَتْرِهِ

زیرا رباخوار در روز قیامت از قبر بر نمی‌خیزد مگر همچون کسی که بر اثر تماس با شیطان دیوانه شده است.

۶۷۸۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گناهی توبه دارد مگر بداخلاقی؛ زیرا آدم بداخلاق از هر گناهی که درآید (توبه کند) به گناهی دیگر می‌افتد.

۶۷۸۳. امام علی علیه السلام: از جمله حکمهای قطعی خدا در قرآن حکیم... این است که بنده چنانچه با یکی از این اعمال خدایش را ملاقات کند و از آنها توبه نکرده باشد - هر چند [در انجام اعمال نیک] خود را به زحمت انداخته و عملش را خالص کرده باشد - سودی نمی‌برد؛ در عبادت خدا که بر او واجب کرده است شرک ورزیده باشد، یا آتش خشم خویش را با کشتن کسی فرو نشانده باشد، یا کسی را به کاری ننگین متهم ساخته باشد که دیگری آن را انجام داده است، یا برای رسیدن به خواسته خود از مردم، بدعتی در دین پدید آورده باشد، یا با مردم دورو باشد و یا دو زبان باشد.

۶۷۸۴. امام علی علیه السلام: گناهان سه دسته‌اند: گناهی که آمرزیده می‌شود، گناهی که آمرزیده نمی‌شود و گناهی که برای مرتکب آن، میان بیم و امیدیم... اما آن گناهی که آمرزیده می‌شود [گناه آن] بنده‌ای است که خداوند او را در دنیا به کیفر گناهش رسانده است؛ زیرا خداوند کاردان‌تر و بزرگوارتر از آن است که بنده‌اش را دوبار کیفر دهد، و اما گناهی که آمرزیده نمی‌شود، ستم کردن بندگان به یکدیگر است... و اما گناه سوم،

۱. كنز العمال: ۴۳۷۷۰. ۲. بحار الأنوار: ۳/۴۸/۷۷.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۳.

لَهُ عَلَى عَبْدِهِ وَرَزَقَهُ التَّوْبَةَ فَأَصْبَحَ
خَاشِعاً مِنْ ذَنْبِهِ رَاجِئاً لِرَبِّهِ فَسَحَنَ لَهُ
كَمَا هُوَ لِنَفْسِهِ^۱.

۶۷۸۵. الإمام زين العابدين عليه السلام: مَنْ بَاتَ شَبَعَاناً
وَبَحْضَرَتِهِ مُؤْمِنٌ جَانِعٌ طَائِعٌ قَالَ اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ: مَلَأْتُكَ، أَشْهَدُكُمْ عَلَى هَذَا
الْعَبْدِ أَتَيْتِي أَمْرَتَهُ فَعَصَانِي وَأَطَاعَ غَيْرِي،
وَكَسَلْتَهُ إِلَى عَمَلِهِ، وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا
غَفَرْتُ لَهُ أَبَداً^۲.

۶۷۸۶. عنه عليه السلام: يَغْفِرُ اللَّهُ لِلْمُؤْمِنِ كُلَّ ذَنْبٍ وَيُطَهِّرُهُ
مِنْهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا خَلَا ذَنْبَيْنِ: تَرَكَ
التَّقِيَّةَ، وَتَضَيَّعَ حُقُوقَ الْإِخْوَانِ^۳.

۶۷۸۷. الإمام الباقر عليه السلام: مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي لَا تُغْفَرُ
قَوْلُ الرَّجُلِ: يَا لَيْتَنِي لَا أُوَاخِذُ إِلَّا بِهِذَا^۴!

۶۷۸۸. الإمام الصادق عليه السلام: كُلُّ الذُّنُوبِ مَغْفُورَةٌ سِوَى
عُقُوقِ أَهْلِ دَعْوَتِكَ^۵.

۶۷۸۹. عنه عليه السلام: إِذَا هَمَمْتَ بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَعْمَلْهَا، فَإِنَّهُ
رَبُّمَا أَطَّلَعَ اللَّهُ عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ عَلَى شَيْءٍ
مِنَ الْمَعْصِيَةِ فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا

گناهی است که خداوند آن را از بندگانش
پوشیده داشته و توبه از آن را نصیب
گسنهکار کرده است و از این رو از گناه
خویش بیمناک و به پروردگارش امیدوار
گشته است. ما نسبت به این شخص همان
حالی را داریم که او نسبت به خود دارد.

۶۷۸۵. امام زین العابدین عليه السلام: کسی که شب [با
شکم] سیر بخوابد و در کنارش مؤمنی
گرسنه و بی غذا باشد، خداوند عزوجل
فرماید: ای فرشتگان من! شما گواه باشید
که من این بنده را فرمان دادم و او نافرمانی
من کرد و از غیر من فرمان برد، من او را به
کارش واگذار کردم، به عزت و جلالم
سوگند که هرگز او را نمی بخشم.

۶۷۸۶. امام زین العابدین عليه السلام: خداوند هر گناهی
را از مؤمن می بخشد و در دنیا و آخرت او
را از آن گناه پاک می سازد، مگر دو گناه:
ترک تقیه، و ضایع کردن حقوق برادران.

۶۷۸۷. امام باقر عليه السلام: از جمله گناهایی که آمرزیده
نمی شود این سخن انسان است که بگوید:
کاش جز به همین گناه باز خواست نشوم!

۶۷۸۸. امام صادق عليه السلام: [ای پسر جندب!] هر
گناهی آمرزیده می شود جز نارضایتی
همکیشان [از تو].

۶۷۸۹. امام صادق عليه السلام: هر گاه قصد کار بدی
کردی، آن را انجام نده؛ زیرا گاه خداوند به
بنده در حال ارتکاب معصیتی نظر
می افکند و می فرماید: به عزت و جلال

۱. بحار الأنوار: ۳۵/۲۷۶ ۲. ثواب الأعمال: ۱/۲۹۸.

۳. التفسیر المتوکل علی الإمام المعصوم عليه السلام: ۱۶۶/۳۲۱.

۴. لخصال: ۵۳/۲۴ (انظر الذنب: باب ۱۳۷۷ حدیث ۶۸۱۰).

۵. تحف العقول: ۳۰۳.

أَغْفِرُ لَكَ بَعْدَهَا أَبَدًا.^۱

خود سوگند که از این پس هرگز او را
نمی بخشم.

(انظر) القنوط: باب ۳۳۶۷.

الظلم: باب ۲۴۱۶، ۲۴۱۷.

۱۳۷۳

بر حذر داشتن از گناه در خلوت‌ها

۱۳۷۳

التَّحْذِيرُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ فِي الْخُلُوتِ

۶۷۹۰. امام علی علیه السلام: از معاصی خدا در

تنهاییها [ی خود] بپرهیزد؛ زیرا آن که

شاهد است [یعنی خداوند]، همان داور

است.

۶۷۹۰. الإمام علي عليه السلام: اتَّقُوا مَعَاصِيَ اللَّهِ فِي

الْخُلُوتِ، فَإِنَّ الشَّاهِدَ هُوَ الْحَاكِمُ.^۲

۶۷۹۱. الإمام الباقر عليه السلام: مَنْ ارْتَكَبَ الذَّنْبَ فِي

الْخَلَاءِ لَمْ يَعْْبَأَ اللَّهُ بِهِ.^۳

۶۷۹۱. امام باقر علیه السلام: هر که در خلوت گناه کند،

خداوند به او اعتنا نمی کند.

(انظر) الحساب: باب ۸۴۴.

الذكر: باب ۱۳۴۵.

۱۳۷۴

گناه آشکار و پنهان

۱۳۷۴

ظَاهِرُ الْإِثْمِ وَبَاطِنُهُ

قرآن:

الكتاب:

«آشکار و پنهان، گناه را ترک گوید. آنان که مرتکب

گناه می شوند، به سزای آنچه به دست آوردند،

خواهند رسید».

﴿وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ

سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾.^۴

«و به کارهای زشت، چه آشکار و چه پنهان، نزدیک

مشوید».

﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾.^۵

الحديث:

۶۷۹۲. الإمام الباقر عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿لَا

۶۷۹۲. امام باقر علیه السلام - درباره آیه «به کارهای

زشت ... نزدیک مشوید» - فرمود: زشتی

۱. الکافی: ۷/۱۴۳/۲. ۲. بحار الأنوار: ۲۵/۷۰/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۳۵/۲۴۷/۴۶.

۴. الأنعام: ۱۲۰. ۵. الأنعام: ۱۵۱.

تَقَرَّبُوا الْفَوَاحِشَ... :- إِنَّ مَا ظَهَرَ هُوَ الزُّنَا
وَمَا بَطَّنَ هُوَ الْمُخَالَّةُ^۱.

(انظر) الإمامة العامة: باب ۱۴۰.

۱۳۷۵

سبک و کوچک شمردن گناه

۶۷۹۳. پیامبر خدا ﷺ: ای پسر مسعود! هیچ گناهی را خرد و کوچک مشمار و از گناهان بزرگ دوری کن؛ زیرا در روز قیامت چون بنده به گناهان خود بنگرد، چشمانش چرک و خون خواهد گریست. خداوند متعال می فرماید: «روزی که هر کس کرده نیک خود را و کرده بد خود را بیابد و آرزو کند: کاش میان او و آنها فاصله ای دور بود و خداوند شما را از [کیفر] خود بترساند و خدا به بندگان، مهربان است».

۶۷۹۴. پیامبر خدا ﷺ: مؤمن گناه خود را چونان تخته سنگ بزرگی بر بالای سرش می بیند که می ترسد به روی او بیفتد و کافر گناه خویش را مانند مگسی می بیند که از جلوی بینی اش رد شود.

۶۷۹۵. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه خداوند تبارک و تعالی خوبی بنده ای را بخواهد، گناهان او را در برابر چشمانش مجسم می کند و بار گناه را بر دوش او سنگین می سازد و هرگاه بدی بنده ای را بخواهد، گناهانش را از

۱۳۷۵

الاستِخفافُ بالذَّنْبِ وَاسْتِصْغَارُهُ

۶۷۹۳. رسول الله ﷺ: يا بن مسعود، لا تُحَقِّرَنَّ ذَنْباً ولا تُصَغِّرَنَّه، واجتنبِ الكبائرَ، فإنَّ العبدَ إذا نظَرَ يومَ القيامةِ إلى ذُنُوبِهِ دَمَعَتْ عَيْنَاهُ قَيْحاً ودماً، يقولُ اللهُ تعالى: ﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ ما عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُخَضَّراً وما عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ أَمَداً بَعِيداً وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾^{۲،۳}.

۶۷۹۴. عنه ﷺ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَرَى ذَنْبَهُ كَأَنَّهُ تَحْتَ صَخْرَةٍ يَخَافُ أَنْ تَقَعَ عَلَيْهِ، وَالْكَافِرُ يَرَى ذَنْبَهُ كَأَنَّهُ ذُبَابٌ مَرَّ عَلَى أَنْفِهِ^۵.

۶۷۹۵. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ جَعَلَ ذُنُوبَهُ بَيْنَ عَيْنَيْهِ مُمَثَّلَةً وَالْإِثْمَ عَلَيْهِ ثَقِيلاً وَبَيْلاً، وَإِذَا أَرَادَ بَعْدَ شَرٍّ أَنْسَاهُ

۱. مجمع البيان: ۵۹۰/۴.

۲. أقول: هذا من باب بيان المصداق.

۳. آل عمران: ۳۰.

۴. مكارم الأخلاق: ۲/۳۵۰/۲۶۶۰.

۵. الأمالي للطوسي: ۱۱۶۲/۵۲۷.

۱. گفتنی است که این بیان از باب تعیین مصداق است و گریز آیه منحصر به این مورد نیست.

ذُنُوبُهُ ۱.

یادش می برد.

۶۷۹۶. الإمامُ عَلِيُّ ؑ: إِنَّ اللَّهَ أَخْفَى سَخَطَهُ فِي مَعْصِيَتِهِ، فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ مَعْصِيَتِهِ، فَرُبَّمَا وَافَقَ سَخَطُهُ وَأَنْتَ لَا تَعْلَمُ.^۲

۶۷۹۷. الإمامُ الباقر ؑ: لَا مُصِيبَةَ كَاسْتِهَانَتِكَ بِالذَّنْبِ وَرِضَاكَ بِالْحَالَةِ الَّتِي أَنْتَ عَلَيْهَا.^۳

۶۷۹۸. عنه ؑ: لَا تَسْتَصْغِرَنَّ سَيِّئَةً تَعْمَلُ بِهَا، فَإِنَّكَ تَرَاهَا حَيْثُ تُسَوِّكُ.^۴

۶۷۹۹. الإمامُ الصادق ؑ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْعَبْدَ أَنْ يَطْلُبَ إِلَيْهِ فِي الْجُرْمِ الْعَظِيمِ، وَيُبْغِضَ الْعَبْدَ أَنْ يَسْتَخِفَّ بِالْجُرْمِ الْيَسِيرِ.^۵

۱۳۷۶

الصَّغَائِرُ طَرُقَ إِلَى الْكَبَائِرِ

۶۸۰۰. الإمامُ عَلِيُّ ؑ: لَا تَسْتَصْغِرُوا قَلِيلَ الْآثَامِ، فَإِنَّ الصَّغِيرَ يُحْصَى وَيَرْجَعُ إِلَى الْكَبِيرِ.^۶

۶۸۰۱. الإمامُ الصادق ؑ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ نَزَلَ بِأَرْضٍ قَرْعَاءَ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ: ائْتُوا بِحَطَبٍ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ بِأَرْضٍ

۶۷۹۶. امام علی ؑ: خداوند خشم خود را در معصیتش پنهان کرده است؛ بنابراین، هیچ معصیتی را خرد شمارید؛ زیرا چه بسا که آن معصیت با خشم خدا همراه باشد و تو ندانی.

۶۷۹۷. امام باقر ؑ: مصیبتی چمن کوچک شمردن گناهت و رضایت دادن به وضعیت موجودت نیست.

۶۷۹۸. امام باقر ؑ: کردار بد خود را کوچک شمار؛ زیرا [در قیامت] آن را ناخوشایند خواهی دید.

۶۷۹۹. امام صادق ؑ: خداوند بنده‌ای را که در گناه بزرگ به او توجه کند دوست دارد و بنده‌ای را که گناه اندک را ناچیز شمارد دشمن دارد.

۱۳۷۶

گناهان کوچک راهی است

به سوی گناهان بزرگ

۶۸۰۰. امام علی ؑ: گناهان اندک را خرد شمارید؛ زیرا گناه کوچک [انباشته و] شماره می‌شود و به گناه بزرگ تبدیل می‌گردد.

۶۸۰۱. امام صادق ؑ: رسول خدا ﷺ در منطقه‌ای خشک و بی‌گیاه به اصحابش فرمود: مقداری هیزم بیاورید. عرض کردند: ای رسول خدا! ما در جایی خشک و بی‌گیاه هستیم که در آن هیزمی یافت نمی‌شود. حضرت فرمود: هر کس هر چه یافت

۱. مکارم الأخلاق: ۲/۳۶۵/۲۶۶۱.

۲. بحار الأنوار: ۷۳/۳۴۹/۴۳.

۳. تحف العقول: ۲۸۶. ۴. بحار الأنوار: ۷۳/۳۵۶/۶۵.

۵. بحار الأنوار: ۷۳/۳۵۹/۸۰.

۶. الخصال: ۱۰/۶۱۶.

قَرَاءَ مَا بَهَا مِنْ حَطَبٍ، قَالَ: فَلَيَاتِ كُلُّ
إِنْسَانٍ بِمَا قَدَرَ عَلَيْهِ، فَجَاؤُوا بِهِ حَتَّى رَمَوْا
بَيْنَ يَدَيْهِ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: هَكَذَا تَجْتَمِعُ
الذُّنُوبُ، ثُمَّ قَالَ: إِيَّاكُمْ وَالْمُحَقَّرَاتِ مِنَ
الذُّنُوبِ، فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ طَالِبًا، أَلَا وَإِنَّ
طَالِبَهَا يَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَأَثَرَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ
أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ.^۱

۶۸۰۲. الإمام الكاظم ﷺ: إِنَّ الْمَسِيحَ ﷺ قَالَ
لِلْحَوَارِيِّينَ: إِنَّ صِغَارَ الذُّنُوبِ وَمُحَقَّرَاتِهَا
مِنْ مَكَائِدِ إِبْلِيسَ، يُحَقِّرُهَا لَكُمْ وَيُصَغِّرُهَا
فِي أَعْيُنِكُمْ فَتَجْتَمِعُ وَتَكْثُرُ فَتَحِيطُ بِكُمْ^۲
۶۸۰۳. عنه ﷺ: لَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ، فَإِنَّ قَلِيلَ
الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَكُونَ كَثِيرًا.^۳

۶۸۰۴. الإمام الرضا ﷺ: الصَّغَائِرُ مِنَ الذُّنُوبِ طُرُقٌ
إِلَى الْكِبَائِرِ، وَمَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ فِي الْقَلِيلِ لَمْ
يَخَفْهُ فِي الْكَثِيرِ.^۴

۱۳۷۷

التَّحْذِيرُ مِنَ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ

۶۸۰۵. رسول الله ﷺ: لَا تَنْظُرُوا إِلَى صِغَرِ الذَّنْبِ

بیاورد. آنها هیزمها را جمع کردند و در
برابر حضرت انباشتند. پس، رسول
خدا ﷺ فرمود: گناهان نیز این گونه جمع
می شود. آن گاه فرمود: از گناهان خُرد
انگاشته بهره یزید؛ زیرا هر چیزی
بازخواست کننده ای دارد. بدانید که
بازخواست کننده گناهان می نویسد «هر
کاری را که پیش از این کرده اند و هر اثر و
نشانی را که به جا گذاشته اند؛ و هر چیزی را
در کتاب مبین (لوح محفوظ) شماره کرده ایم».

۶۸۰۲. امام کاظم ﷺ: مسیح ﷺ به حواریان فرمود:
همانا گناهان کوچک و خُرد انگاشته شده
از نیرنگ های ابلیس است. او گناهان را در
نظر شما کوچک و خُرد جلوه می دهد و در
نتیجه، گناهان [اندک اندک] جمع و زیاد
می شوند و شما را در میان می گیرند.

۶۸۰۳. امام کاظم ﷺ: گناهان اندک را کم
شمارید؛ زیرا همین گناهان اندک روی
هم جمع می گردند و زیاد می شوند.

۶۸۰۴. امام رضا ﷺ: گناهان کوچک راههایی به
سوی گناهان بزرگند و کسی که از خداوند
در اندک ترس نداشته باشد، در زیاد نیز از
او نمی ترسد.

۱۳۷۷

پرهیز از گناهان خُرد انگاشته

۶۸۰۵. پیامبر خدا ﷺ: به خُردی گناه منگرید بلکه

۱. الکافی: ۳/۲۸۸/۲. ۲. تحف العقول: ۳۹۲.

۳. الأمالی للمفید: ۸/۱۵۷. ۴. بحار الأنوار: ۵۵/۳۵۳/۷۳.

۱. بخشی از آیه ۱۲ سوره یس.

ولكن انظروا إلى من اجترأتم^۱.

۶۸۰۶. عنه علیه السلام: إِنَّ إبليسَ رَضِيَ مِنْكُمْ بِالْمُحَقَّرَاتِ^۲.

۶۸۰۷. عنه علیه السلام: إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ الْحَسَنَةَ فَيَسْكِلُ عَلَيْهَا وَيَعْمَلُ الْمُحَقَّرَاتِ حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ السَّيِّئَةَ فَيَفْرُقُ مِنْهَا يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ^۳.

۶۸۰۸. الإمامُ الباقر علیه السلام: اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا طَالِبًا^۴.

۶۸۰۹. الإمامُ الصادق علیه السلام: اتَّقُوا هَذِهِ الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ لَهَا طَالِبًا، وَلَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ: أَذْنِبْتُ وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ، وَاللَّهُ يَقُولُ: ﴿... إِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ...﴾^۵ الْآيَةُ^۶.

۶۸۱۰. الكافي عن زید الشحام: قال أبو عبد الله علیه السلام: اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّهَا لَا تُغْفَرُ، قُلْتُ: وما المُحَقَّرَاتُ؟ قَالَ: الرَّجُلُ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فيقولُ: طُوبَى لِي لَوْ لَمْ يَكُنْ لِي غَيْرُ ذَلِكَ!^۷

بنگرید که بر چه کسی گستاخی کرده اید.

۶۸۰۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: همانا ابلیس به گناهان خرد انگاشته شما خشنود است.

۶۸۰۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: آدمی هست که کاری نیک انجام می دهد و بر همان تکیه می کند و گناهانی نیز انجام می دهد که آنها را حقیر می پندارد، این شخص هنگامی که با خداوند دیدار می کند، خدا بر او خشمگین است و آدمی هست که کاری بد می کند و سپس از آن دست می شوید، چنین کسی در روز قیامت [از خشم خدا] در امان است.

۶۸۰۸. امام باقر علیه السلام: از گناهانی که به نظرتان کوچک می آید پرهیزید؛ زیرا آنها را نیز بازخواست کننده ای است.

۶۸۰۹. امام صادق علیه السلام: از گناهان خرد انگاشته پرهیزید؛ زیرا آنها را نیز بازخواست کننده ای است. هیچ یک از شما نگوید: گناه می کنم و از خدا آمرزش می طلبم؛ زیرا خداوند متعال می فرماید: «اگر آن (کردار و گفتار بندگان) بر وزن دانه خردلی باشد و آنگاه در دل تخته سنگی یا در آسمانها یا در زمین نهفته باشد، خداوند آن را به میان آورد که خداوند بسیار دقیق و آگاه است».

۶۸۱۰. الکافی: - به نقل از زید شحام: - امام صادق علیه السلام فرمود: از گناهان خرد پنداشته پرهیزید که این گناهان آمرزیده نمی شود. عرض کردم: گناهان خرد پنداشته چیست؟ فرمود: آدمی گناه کند و بگوید: چه خوب بود اگر جز این گناه، گناهی دیگر نمی داشتم!

۱. بحار الأنوار: ۶/۱۶۸/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۹۳/۳۶۳/۷۳.

۳. مکارم الأخلاق: ۲/۳۶۷/۲۶۶۱.

۴. الکافی: ۱۰/۲۷۰/۳. ۵. لقمان: ۱۶.

۶. الأصول الستة عشر: ۶۷. ۷. الکافی: ۱/۲۸۷/۲.

۱۳۷۸

کَبَائِرُ الذُّنُوبِ

الکتاب:

﴿إِنْ تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلَكُمْ مُدْخَلَ كَرِيمٍ﴾^۱.

﴿الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجْنَةُ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى﴾^۲.

الحديث:

۶۸۱۱. رسول الله ﷺ: الْكَبَائِرُ تِسْعٌ: أَعْظَمُهُنَّ الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الْمُؤْمِنَةِ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ، وَالْفِرَارُ مِنَ الزَّحْفِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَاسْتِحْلَالُ الْبَيْتِ الْحَرَامِ، وَالسَّحَرُ. فَمَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ وَهُوَ بَرِيءٌ مِنْهُنَّ كَانَ مَعِيَ فِي جَنَّةٍ مَصَارِيْعُهَا مِنْ ذَهَبٍ^۳.

۶۸۱۲. عنه ﷺ: الْكَبَائِرُ: الْإِشْرَاقُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَقَتْلُ النَّفْسِ، وَالْيَمِينُ الْغَمُوسُ^۴.

۱۳۷۸

گناهان کبیره

قرآن:

«اگر از گناهان بزرگی که شما را از آن نهی کرده‌اند اجتناب کنید، از دیگر گناهانتان در می‌گذریم و شما را به مکانی نیکو در می‌آوریم».

«کسانی که از گناهان بزرگ و زشتیها اجتناب می‌کنند - جز آن که گناهی کوچک از آنها سرزند - بدانند که آمرزش پروردگارت فراگیر است. و او به شما آن‌گاه که از زمین بیافریدتان و آن‌گاه که در شکم مادران پنهان بودید، آگاه‌تر است. خویشتن را بی‌گناه بدانید. اوست که پرهیزگار را بهتر می‌شناسد».

حدیث:

۶۸۱۱. پیامبر خدا ﷺ: گناهان کبیره نه تاست: بزرگترین آنها شرک ورزیدن به خداوند عز و جل است و کشتن مؤمن و ربا خواری و خوردن مال یتیم و تهمت زدن به زن پاکدامن و فرار از میدان جهاد و رنجاندن پدر و مادر و در هم شکستن حرمت بیت الحرام و جادوگری؛ هر کس پاک از این نه گناه، خداوند عز و جل را دیدار کند با من در بهشتی خواهد بود که لنگه‌های در آن از طلاست.

۶۸۱۲. پیامبر خدا ﷺ: گناهان کبیره عبارتند از: شرک ورزیدن به خدا، آزدن پدر و مادر، قتل نفس (آدم کشی) و سوگند دروغ عمدی [برای ضایع کردن حقوق دیگران و خوردن مال مردم].

۱. النساء: ۳۱.

۲. النجم: ۳۲.

۳. بحار الأنوار: ۷۷/۱۷۰، ۷۷/۱۷۰.

۴. کنز العمال: ۷۷۹۸.

۶۸۱۳. الإمام علي عليه السلام: الكبائر: الشرك بالله، وقتل النفس، وأكل مال اليتيم، وقذف المحصنة، والفِرارُ مِنَ الرَّحْفِ، والتَّعَرُّبُ بعدَ الهجرة، والسَّحَرُ، وعقوقُ الوالدين، وأكلُ الرِّبَا، وفِرَاقُ الجَمَاعَةِ، ونكثُ الصَّفَقَةِ.^۱

۶۸۱۴. الإمام الباقر عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ عن الكبائرِ: كُلُّ شَيْءٍ أَوْعَدَ اللهُ عَلَيْهِ النَّارَ.^۲

۶۸۱۵. الإمام الصادق عليه السلام: فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿إِنْ تَجَتَّبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ...﴾: الْكِبَائِرُ الَّتِي أَوْجَبَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهَا النَّارَ.^۳

۶۸۱۶. عنه عليه السلام: الْكِبَائِرُ سَبْعٌ: قَتْلُ الْمُؤْمِنِ مُتَعَمِّدًا، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ، وَالتَّعَرُّبُ بعدَ الْهَجْرَةِ، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْمًا، وَأَكْلُ الرِّبَا بعدَ الْبَيِّنَةِ، وَكُلُّ مَا أَوْجَبَ اللهُ عَلَيْهِ النَّارَ.^۴

۶۸۱۷. عنه عليه السلام: الْكَذِبُ عَلَى اللهِ عَزَّوَجَلَّ وَعَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْأَوْصِيَاءِ عَلَيْهِمُ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ مِنَ الْكِبَائِرِ.^۵

۱. كنز العمال: ۴۳۲۶.

۲. بحار الأنوار: ۲۴/۱۵/۷۹، انظر وسائل الشيعة: ۲۵۱/۱۱ باب ۴۶.

۳. الكافي: ۱/۲۷۶/۲. ۴. الكافي: ۳/۲۷۷/۲.

۵. بحار الأنوار: ۱۷/۱۱۷/۲.

۶۸۱۳. امام علي عليه السلام: گناهان کبیره عبارتند از: شرک ورزیدن به خدا، آدم کشی، خوردن مال یتیم، تهمت زدن به زن پاکدامن، فرار از میدان جهاد، تعزب بعد از هجرت،^۱ جادوگری، آزدن پدر و مادر، رباخواری، کناره گیری از جامعه مسلمانان و شکستن پیمان (بیعت یا معامله).

۶۸۱۴. امام باقر عليه السلام: در پاسخ به سؤال از گناهان کبیره - فرمود: هر گناهی که خداوند برای آن وعده آتش داده است [کبیره است].

۶۸۱۵. امام صادق عليه السلام: درباره آیه «اگر از گناهان بزرگی که شما را از آن نهی کرده اند...» - فرمود: گناهان بزرگ (کبیره)، آنهایی است که خداوند عزوجل [مرتکب] آنها را مستوجب آتش دانسته است.

۶۸۱۶. امام صادق عليه السلام: گناهان کبیره هفت تاست: کشتن عامدانۀ مؤمن، تهمت زدن به زن

۱. در لسان العرب آمده است که تعزب بعد از هجرت به این معناست که کسانی که از بادیه به مدینه هجرت کرده بودند دوباره به بادیه برگردند و یا بادیه نشینان (اعراب) زندگی کنند. این عمل به منزله ارتداد بود. مترجم و شارح اصول الکافی ذیل این عبارت می نویسد: تعزب بعد از هجرت در صدر اسلام نسبت به کسانی بوده که از مکه و آبادی های کفر نشین به مدینه و مرکز اسلام مهاجرت کرده بودند. برگشتن آنها را به بلاد کفر، تعزب بعد از هجرت می گفتند و یکی از گناهان کبیره و به منزله ارتداد بوده است. ولی در عصر ائمه علیهم السلام و دوران غیبت، تعزب این است که مسلمانی در بلاد کفر به سربرد و در آن جا از اظهار اسلام و تعلیم احکام، ممنوع و معذور باشد، اقامت او در آن جا از گناهان کبیره است. بعضی از علما تعزب را تعمیم داده و حتی شامل کسی دانسته اند که مشغول تحصیل علمی شود و سپس آن را ترک کند - م.

پاکدامن، فرار از میدان جهاد با دشمن، تعزب بعد از هجرت، خوردن به ناحق مال یتیم، رباخواری بعد از دانستن [حرمت آن] و هر چیزی که خداوند به سبب آن آتش دوزخ را واجب کرده است.

۶۸۱۷. امام صادق علیه السلام: دروغ بستن به خداوند عزوجل و پیامبر او و اوصیای علیهم السلام، از گناهان کبیره است.

۶۸۱۸. امام صادق علیه السلام: تهمت زدن به زنان پاکدامن، از گناهان کبیره است؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «در دنیا و آخرت نفرین شده اند و آنان را عذابی بزرگ است».

۶۸۱۹. امام صادق علیه السلام: قتل نفس از گناهان کبیره است؛ زیرا خداوند عزوجل می فرماید: «و هر که مؤمنی را از روی عمد بکشد سزایش همواره در دوزخ ماندن است و خدا بر او خشم می گیرد و لعنتش می کند و عذابی بزرگ برایش آماده کرده است».

۱۳۷۹

بزرگترین گناهان کبیره

۶۸۲۰. امام علی علیه السلام - در پاسخ به پرسش از بزرگترین کبایر - فرمود: ایمن و غافل بودن از مکر (عذاب و مهلت) خدا، مأیوس شدن از گشایش خدا، و نومیدی از رحمت خدا.

۱۳۸۰

اصرار بر گناه

قرآن:

«و آن کسان که چون مرتکب کاری زشت شوند یا به

۶۸۱۸. عنه علیه السلام: قَذَفَ الْمُحْصَنَاتِ مِنَ الْكِبَائِرِ، لَأَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: «لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ»^{۱، ۲}.

۶۸۱۹. عنه علیه السلام: قَتَلَ النَّفْسَ مِنَ الْكِبَائِرِ، لَأَنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: «وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا»^{۳، ۴}.

(انظر) بحار الأنوار: ۲/۷۹ باب ۶۸ و ص ۲۰۴ باب ۹۵.

کنز العمال: ۳/۵۲۰ و ص ۸۳۱.

۱۳۷۹

أكبر الكبائر

۶۸۲۰. الإمام علي عليه السلام - لَمَّا سُئِلَ عَنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ - : الْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ، وَالْإِيَّاسُ مِنَ رَوْحِ اللَّهِ، وَالْقُنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ^۵.

(انظر) الخوف: باب ۱۱۵۶.

عنوان ۴۴۸ «القنوط».

۱۳۸۰

الإصرار على الذنب

للكتاب:

«وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاجِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ

۱. النور: ۲۳. ۲. بحار الأنوار: ۹/۹/۷۹.

۳. النساء: ۹۳. ۴. بحار الأنوار: ۸/۸/۷۹.

۵. كنز العمال: ۴۳۲۵.

فَاسْتَغْفِرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرِ الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ^۱.

لحدیث:

۶۸۲۱. رسول الله ﷺ: مِنْ علاماتِ الشَّقَاءِ: جُمُودُ الْعَيْنِ، وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ، وَشِدَّةُ الْحَرَصِ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ، وَالْإصرارُ عَلَى الذَّنْبِ^۲.

۶۸۲۱. عنه ﷺ: أَرْبَعٌ يُمِتنَ الْقَلْبُ: الذَّنْبُ عَلَى الذَّنْبِ...^۳.

۶۸۲۲. عنه ﷺ: لَا كَبِيرَ مَعَ الاسْتِغْفَارِ، وَلَا صَغِيرَ مَعَ الْإصرارِ^۴.

۶۸۲۲. الإمامُ عَلِيُّ ﷺ: أَعْظَمُ الذُّنُوبِ عِنْدَ اللَّهِ ذَنْبُ أَصرَّ عَلَيْهِ عَامِلُهُ^۵.

۶۸۲۵. عنه ﷺ: عَجِبْتُ لِمَنْ عَلِمَ شِدَّةَ انتِقَامِ اللَّهِ مِنْهُ وَهُوَ مُقِيمٌ عَلَى الْإصرارِ^۶!

۶۸۲۶. الإمامُ الباقر ﷺ - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿...وَلَمْ يُصِرُّوا...﴾: الْإصرارُ أَنْ يُذْنِبَ الْعَبْدُ وَلَا يَسْتَغْفِرَ، وَلَا يُحَدِّثَ نَفْسَهُ بِالتَّوْبَةِ فَذَلِكَ الْإصرارُ^۷.

خود ستمی کنند، خدا را یاد می‌کنند و برای گناهان خویش آمرزش می‌خواهند و کیست جز خدا که گناهان را ببامرزد؟ و چون به زشتی گناه آگاهند در آنچه می‌کردند پای نقشارند».

حدیث:

۶۸۲۱. پیامبر خدا ﷺ: خشکیدگی چشم (گریان نبودن از خوف خدا)، و سنگدلی، و حرص فراوان در طلب روزی، و اصرار بر گناه از نشانه‌های شقاوت است.

۶۸۲۲. پیامبر خدا ﷺ: چهار چیز دل را می‌میراند: گناه روی گناه....

۶۸۲۳. پیامبر خدا ﷺ: با استغفار، کبیره نباشد و با اصرار، صغیره^۱.

۶۸۲۲. امام علی ﷺ: بزرگترین گناه نزد خداوند، گناهی است که مرتکبش بر آن اصرار ورزد.

۶۸۲۵. امام علی ﷺ: در شگفتم از کسی که سختی انتقام خداوند را از خود می‌داند و همچنان بر گناه خویش اصرار می‌ورزد!

۶۸۲۶. امام باقر ﷺ - درباره آیه «...بر آنچه می‌کردند پای نقشارند» - فرمود: اصرار بر گناه این است که بنده گناه کند و آمرزش نطلبد و در فکر توبه هم نباشد. این است اصرار [بر گناه].

۱. یعنی گناه کبیره، در صورت استغفار از آن، آمرزیده می‌شود و گناه صغیره، در صورت اصرار بر آن، کبیره محسوب می‌شود - م.

۱. آل عمران: ۱۳۵. ۲. النخصال: ۹۶/۲۴۳.
۲. النخصال: ۶۵/۲۲۸. ۳. بحار الأنوار: ۶۲/۳۵۵/۷۳.
۴. غرر الحکم: ۳۱۳۱. ۵. غرر الحکم: ۶۲۵۹.
۶. بحار الأنوار: ۴۰/۳۲/۶.

۶۸۲۷. الإمام الصادق عليه السلام: الإصرارُ آمنٌ، ولا يَأْمَنُ

مَكَرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ.^۱

(انظر التوبة: باب ۴۶۷.

الاستغفار: باب ۳۰۴۳.

الجهاد (الاجتهاد في طاعة الله): باب ۶۰۲.

۶۸۲۷. امام صادق عليه السلام: اصرار بر گناه به معنای

ایمن دانستن خود از عذاب خداست

و کسی جز زیانکاران، خود را از

مکر (عذاب و مهلت) خداوند ایمن

ندانند.

۱۳۸۱

الِابْتِهَاجُ بِالذَّنْبِ

۶۸۲۸. الإمام علي عليه السلام: التَّبَجُّعُ بِالْمَعَاصِي أَقْبَحُ

مِنْ رُكُوبِهَا.^۲

۶۸۲۹. عنه عليه السلام: لَا وَزَرَ أَعْظَمُ مِنَ التَّبَجُّعِ

بِالْفُجُورِ.^۳

۶۸۳۰. عنه عليه السلام: لَا يُفْلِحُ مَنْ يَتَّبِعُ بِالرَّذَائِلِ.

۶۸۳۱. عنه عليه السلام: مَنْ تَلَذَّذَ بِمَعَاصِي اللَّهِ أَوْرَثَهُ اللَّهُ

ذُلًّا.^۵

۶۸۳۲. عنه عليه السلام: حَلَاوَةُ الْمَعْصِيَةِ يُفْسِدُهَا أَلِيمُ

الْعُقُوبَةِ.^۶

۶۸۳۳. الإمام زين العابدين عليه السلام: إِيَّاكَ وَالِابْتِهَاجَ

بِالذَّنْبِ، فَإِنَّ الْإِبْتِهَاجَ بِهِ أَعْظَمُ مِنْ

۶۸۲۸. امام علی علیه السلام: شاد شدن و بالیدن به گناهان،

زشت تر از ارتکاب آنهاست.

۶۸۲۹. امام علی علیه السلام: هیچ گناهی بزرگتر از شاد

شدن و بالیدن به تبهکاریها نیست.

۶۸۳۰. امام علی علیه السلام: رستگار نشود آن که به رذایل

خود بیالدد.

۶۸۳۱. امام علی علیه السلام: هر که از نافرمانی خداوند

لذت برد، خداوند او را به خواری

افکند.

۶۸۳۲. امام علی علیه السلام: شیرینی گناه را، دردناکی

کیفر از بین می برد.

۶۸۳۳. امام زین العابدین علیه السلام: از شاد شدن به گناه

بپرهیز، که شاد شدن به گناه از ارتکاب آن

بدتر است.

۱. بحار الأنوار: ۸۶/۲۰۹/۷۸.

۲. غرر الحکم: ۲۰۴۵. ۳. غرر الحکم: ۱۰۷۶۲.

۴. غرر الحکم: ۱۰۷۰۵. ۵. غرر الحکم: ۸۸۲۳.

۶. غرر الحکم: ۴۸۸۴.

رُکوبه^۱.

۱۳۸۲

نقش گناهان در تباهی دل

(انظر) عنوان ۴۱۰ «الفرح».

قرآن:

«به حقیقت، کارهایی که می‌کردند، بر دلهایشان زنگار بسته است».

حدیث:

۶۸۳۲. امام علی علیه السلام: اشکها نخشکید، مگر به سبب سختدلی و دلها سخت نشد، مگر به سبب کثرت گناه.

۶۸۳۵. امام باقر علیه السلام: هیچ بنده‌ای نیست مگر آن که در دلش نقطه‌ای سفید وجود دارد؛ پس هر گاه گناهی مرتکب شود، در آن نقطه، نقطه‌ای سیاه پدید آید، که اگر توبه کرد آن سیاهی می‌رود و اگر در گناهان فرو رفت، نقطه سیاه افزایش می‌یابد چندان که همه سفیدی را فرو می‌پوشاند. و چون سفیدی پوشانده شد، گنهکار دیگر به خیر و صلاح باز نمی‌آید. این است سخن خداوند عزوجل که: «به حقیقت، کارهایی که می‌کردند، بر دلهایشان زنگار بسته است».

۶۸۳۶. امام صادق علیه السلام: پدرم علیه السلام می‌فرمود: هیچ چیز بیشتر از گناه دل را تباه نمی‌کند؛ همانا دل با گناه درگیر می‌شود ولی گناه چندان به

۱۳۸۲

دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي فُسَادِ الْقَلْبِ

لکتاب:

﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۲.

الحديث:

۶۸۳۲. الإمام علي عليه السلام: مَا جَفَّتِ الدُّمُوعُ إِلَّا لِقِسْوَةِ الْقُلُوبِ، وَمَا قَسَتِ الْقُلُوبُ إِلَّا لَكَثْرَةِ الذُّنُوبِ^۳.

۶۸۳۵. الإمام الباقر عليه السلام: مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَفِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ بَيَاضَاءُ، فَإِذَا أَذْنَبَ ذَنْبًا خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ، فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ، وَإِنْ تَمَادَى فِي الذُّنُوبِ زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يُغَطِّيَ الْبَيَاضَ، فَإِذَا [تَد] غَطَّى الْبَيَاضُ لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا، وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ ﴿كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾^۴.

۶۸۳۶. الإمام الصادق عليه السلام: كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْسَدَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَطِيئَةٍ، إِنَّ الْقَلْبَ

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۱۵۹/۷۸.

۲. المطففين: ۱۴. ۳. علل الشرائع: ۱/۸۱.

۴. الکافی: ۲/۲۷۳/۲.

لِيُوَاقِعَ الْخَطِيئَةَ فَمَا تَزَالُ بِهِ حَتَّى تَغْلِبَ
عَلَيْهِ فَيُصَيِّرُ أَعْلَاهُ أَسْفَلَهُ ۱

۶۸۳۷. عنه: إِذَا أَذْنَبَ الرَّجُلُ خَرَجَ فِي قَلْبِهِ
نُكْتَةٌ سَوْدَاءٌ، فَإِنْ تَابَ انْمَحَتْ، وَإِنْ زَادَ
زَادَتْ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَى قَلْبِهِ فَلَا يُفْلَحُ
بَعْدَهَا أَبَدًا ۲

(انظر: القلب: باب ۲۳۴۹)

۱۳۸۳

دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي زَوَالِ النِّعْمَةِ

۶۸۳۸. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: اتَّقُوا الذُّنُوبَ فَإِنَّهَا مَمْحُوقَةٌ
لِلْخَيْرَاتِ، إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْسِي بِهِ
الْعِلْمَ الَّذِي كَانَ قَدْ عَلِمَهُ ۳

۶۸۳۹. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: مَا زَالَتْ نِعْمَةٌ وَلَا نَضَارَةٌ
عَيشٍ إِلَّا بِذُنُوبٍ اجْتَرَحُوا، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ
بِظَلَامٍ لِلْعَبِيدِ ۴

۶۸۴۰. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً
فَسَلَبَهَا إِلَّا بِأَنَّهُ حَتَّى يُذْنِبَ ذَنْبًا يَسْتَحِقُّ بِذَلِكَ
السَّلْبَ ۵

۶۸۴۱. عنه: إِنَّ الرَّجُلَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحَرِّمُ
صَلَاةَ اللَّيْلِ، وَإِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ أَسْرَعُ فِي

آن می پردازد (سماجت می کند) که
سرانجام بر آن چیره می گردد، و دل
واژگونه می شود.

۶۸۳۷. امام صادق: هر گاه آدمی گناهی کند
نقطه سیاهی در دلش پدید می آید. اگر توبه
کرد آن نقطه پاک می شود و اگر باز هم گناه
کرد آن نقطه بزرگتر می شود، تا جایی که
همه دلش را فرا می گیرد و زان پس هرگز
روی رستگاری را نمی بیند.

۱۳۸۳

نقش گناهان در زوال نعمتها

۶۸۳۸. پیامبر خدا: از گناهان دوری کنید؛ زیرا
گناهان خوبیها را محو می کند. همانا بنده
[گاه] گناه می کند و به سبب آن، دانشی را که
آموخته بود، فراموش می کند.

۶۸۳۹. امام علی: هیچ نعمتی و هیچ خرمی
زندگی ای زایل نشد، مگر به سبب گناهانی
که مرتکب شدند؛ زیرا خداوند به بندگان
ستم نمی کند.

۶۸۴۰. امام صادق: خداوند هر نعمتی را که به
بنده ای داد از او نگرفت مگر به سبب
گناهی که سزاوار سلب آن نعمت شد.

۶۸۴۱. امام صادق: همانا انسان گناهی می کند
و به سبب آن از نماز شب محروم می شود.
سرعت تأثیر کار بد در آدمی از سرعت

۱. الکافی: ۱/۲۶۸/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۰/۳۳۷/۷۳.

۳. بحار الأنوار: ۱۴/۳۷۷/۷۳.

۴. الخصال: ۱۰/۶۲۴. ۵. بحار الأنوار: ۲۱/۳۳۹/۷۳.

صَاحِبِهِ مِنَ السُّكِينِ فِي اللَّحْمِ^۱

(انظر) النعمة: باب ۲۸۴۹.

۱۳۸۲

نقش گناهان در فرود آمدن بلاها

قرآن:

«و هر مصیبتی که به شما می‌رسد، به خاطر کارهایی است که می‌کنید، و خدا از بسیاری در می‌گذرد».

حدیث:

۶۸۴۲. پیامبر خدا ﷺ: هیچ رگی [بر اثر بیماری]

نزند و هیچ پای نلغزد، مگر به سبب

دستاوردهایی (گناهانی) که خود

آندوخته‌اید و آنچه خداوند می‌بخشد

بیشتر است.

۶۸۴۳. امام علی علیه السلام: از گناهان دوری کنید؛ زیرا

هیچ بلیه‌ای رخ ندهد و هیچ رزقی کم

نشود، مگر به سبب گناهی، حتی خیرات

برداشتن و به سر در آمدن و مصیبت.

خداوند عز و جل می‌فرماید: «و هر

مصیبتی که به شما رسد، به خاطر کارهایی

است که می‌کنید».

۶۸۴۴. تحف العقول: امام علی علیه السلام فرمود: گاهی

اوقات خداوند به جسم یا مال یا فرزند و یا

همسر مؤمن آسیبی وارد می‌آورد. و این

آیه را تلاوت کرد: «و هر مصیبتی که به شما

رسد ...» و سه بار دستانش را به هم

چسباند و می‌فرمود: «و بسیاری از گناهان

۱۳۸۲

دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي حُلُولِ النِّقْمَةِ

الکتاب:

«وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ

كثير»^۲.

الحدیث:

۶۸۴۲. رسول الله ﷺ: مَا اخْتَلَجَ عِرْقٌ وَلَا عَثَرَتْ

قَدَمٌ إِلَّا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ، وَمَا يَعْفُو اللَّهُ

عَنْهُ أَكْثَرُ^۳.

۶۸۴۳. الإمام علي عليه السلام: تَوَقُّوا الذُّنُوبَ، فَمَا مِنْ بَلِيَّةٍ

وَلَا نَقْصٍ رِزْقٍ إِلَّا بِذَنْبٍ، حَتَّى الْخَدَشِ

وَالْكَبُوءِ وَالْمُصِيبَةِ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمَا

أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ»^۴.

۶۸۴۴. تحف العقول عنه عليه السلام: قَدْ يَبْتَلِي اللَّهُ الْمُؤْمِنَ

بِالْبَلِيَّةِ فِي بَدَنِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وَلَدِهِ أَوْ أَهْلِهِ.

وَتَسْلَاهُ هَذِهِ الْآيَةُ: «وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ

مُصِيبَةٍ...» وَضَمَّ يَدَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَيَقُولُ:

۱. الکافی: ۱۶/۲۷۲/۲. ۲. الشوری: ۳۰.

۳. بحار الأنوار: ۵۲/۱۹۴/۸۱.

۴. بحار الأنوار: ۴۷/۳۵۰/۷۳.

﴿وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ﴾.^۱

را نیز می بخشد.

۶۸۴۵. عنه علیه السلام: إِحْذَرُوا الذُّنُوبَ، فَإِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ

۶۸۴۵. امام علی علیه السلام: از گناهان دوری کنید؛ زیرا به

فَيُحْبَسُ عَنْهُ الرِّزْقُ.^۲

سبب گناه جلوی روزی بنده گرفته

می شود.

۶۸۴۶. الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ

۶۸۴۶. امام باقر علیه السلام: همانا بنده گناه می کند و به

فَيُزَوَّى عَنْهُ الرِّزْقُ.^۳

سبب آن، روزی از او گرفته می شود.

۶۸۴۷. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَأْتِي الذَّنْبَ

۶۸۴۷. امام صادق علیه السلام: همانا مؤمن گناه می کند و

فَيُحْرَمُ بِهِ الرِّزْقُ.^۴

به سبب آن، از روزی محروم می شود.

۶۸۴۸. عنه علیه السلام: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عِرْقٍ يَضْرِبُ وَلَا

۶۸۴۸. امام صادق علیه السلام: هیچ رگی [بر اثر تب و

نَكْبَةٍ وَلَا صُدَاعٍ وَلَا مَرَضٍ إِلَّا بِذَنْبٍ،

بیماری] نزند و هیچ پایی به سنگ نخورد

وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي كِتَابِهِ: ﴿وَمَا

و هیچ سردرد یا مرضی رخ ندهد، مگر در

أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ

اثر گناه. این فرموده خداوند عز و جل در

وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ﴾ وَمَا يَعْفُو اللَّهُ أَكْثَرَ مِمَّا

کتاب اوست که: «و هر مصیبتی که به شما

يُؤَاخِذُ بِهِ.^۵

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

رسد، به خاطر کارهایی است که می کنید

۶۸۴۹. عنه علیه السلام: مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ

و خدا از بسیاری در می گذرد». و گناهانی

يَمُوتُ بِالْآجَالِ.^۶

که خداوند می بخشد، بیشتر از گناهانی

۶۸۵۰. الإمام الرضا علیه السلام: كُلَّمَا أَحْدَثَ الْعِبَادُ مِنَ

است که از آنها باز خواست می کند.

الذُّنُوبِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْمَلُونَ أَحْدَثَ اللَّهُ

۶۸۴۹. امام صادق علیه السلام: شمار کسانی که بر اثر

لَهُمْ مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْرِفُونَ.^۷

گناهان می میرند بیشتر از کسانی است که ب

(انتظر) البلاء: باب ۴۰۷.

الجزاء: باب ۵۱۴.

۶۸۵۰. امام رضا علیه السلام: هر گاه بندگان مرتکب

گناهانی شوند که قبلاً انجام نمی داده اند

خداوند بلاهایی را بر ایشان پدید آورد که

سابقه نداشته است.

۱. تحف العقول: ۲۱۴. ۲. النصال: ۱۰/۶۲۰.

۳. الکافی: ۸/۲۷۰/۲. ۴. بحار الأنوار: ۴۱/۳۴۹/۷۳.

۵. الکافی: ۳/۲۶۹/۲. ۶. الأمالی للطوسی: ۱۴۹۸/۷۰۱.

۷. الکافی: ۲۹/۲۷۵/۲.

۱۳۸۵

آثار الذنوب فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

الكتاب:

﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾^۱.

الحديث:

۶۸۵۱. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّهُ مَا مِنْ سَنَةٍ أَقَلَّ مَطَرًا مِنْ سَنَةٍ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَضَعُهُ حَيْثُ يَشَاءُ، إِنْ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدَّرَ لَهُمْ مِنَ الْمَطَرِ^۲.

(انظر الفساد: باب ۳۱۵۲).

(الخالق: باب ۱۱۰۸).

۱۳۸۵

آثار گناهان در خشکی و دریا

قرآن:

«به سبب اعمال مردم، فساد در خشکی و دریا آشکار شد تا به آنان جزای بعضی از کارهایشان را بچشانند، باشد که باز گردند».

حدیث:

۶۸۵۱. امام باقر عليه السلام: هیچ سالی کم بارش تر از سال دیگر نیست، بلکه خداوند باران را هر جا که خواهد می باراند. [اما] هر گاه مردمی مرتکب گناهان شوند، خداوند عزوجل بارانی را که برای آنان مقدر کرده بود، از ایشان باز دارد.

۱۳۸۶

آثار الذنوب عَلَى غَيْرِ فَاعِلِهَا

۶۸۵۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: الذَّنْبُ سُؤْمٌ عَلَى غَيْرِ فَاعِلِهِ، إِنْ عَيَّرَهُ ابْتِلَى، وَإِنْ اغْتَابَهُ أَيْمَمٌ، وَإِنْ رَضِيَ بِهِ شَارَكَهُ^۳.

(انظر الفساد: باب ۳۱۵۲، ۳۱۵۳).

۱۳۸۶

آثار گناهان بر روی غیر گناهکاران

۶۸۵۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: گناه برای غیر گناهکار [نیز] شوم است؛ [زیرا] اگر با گناهکار مخالفت کند، گرفتار شود، اگر از او غیبت کند گناهکار شود و اگر به گناه رضایت دهد، در آن شریک شود.

۱۳۸۷

الذُّنُوبُ الَّتِي لَهَا آثَارٌ مَخْصُوصَةٌ

۶۸۵۳. الإمام زين العابدين عليه السلام: الذُّنُوبُ الَّتِي تَرُدُّ

۱۳۸۷

گناهانی که آثار خاصی دارند

۶۸۵۳. امام زین العابدین عليه السلام: گناهانی که از

۱. الروم: ۴۱. ۲. بحار الأنوار: ۱۲/۳۲۹/۷۳.

۳. التردوس: ۳۱۶۹/۲۴۹/۲.

الدعاء: سُوءُ النِّيَّةِ، وَخُبْثُ السَّرِيرَةِ،
وَالنِّفَاقُ مَعَ الْإِخْوَانِ، وَتَرْكُ التَّصَدِيقِ
بِالْإِجَابَةِ، وَتَأْخِيرُ الصَّلَوَاتِ الْمَفْرُوضَاتِ
حَتَّى تَذْهَبَ أَوْقَاتُهَا، وَتَرْكُ التَّقَرُّبِ إِلَى اللَّهِ
عَزَّوَجَلَّ بِالْبِرِّ وَالصَّدَقَةِ، وَاسْتِعْمَالُ الْبِدْءِ،
وَالْفَحْشُ فِي الْقَوْلِ.^۱

(انظر) الدعاء: باب ۱۲۰۷.

۶۸۵۴. عَنْهُ: الدُّنُوبُ الَّتِي تَحْبِسُ غَيْثَ
السَّمَاءِ: جَوْرُ الْحُكَّامِ فِي الْقَضَاءِ، وَشَهَادَةُ
الزُّورِ، وَكِتْمَانُ الشَّهَادَةِ.^۲

(انظر) المال: باب ۳۷۰۸.

۶۸۵۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ: الدُّنُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ النِّعَمَ
الْبَغْيِيَّ، وَالذُّنُوبُ الَّتِي تُورِثُ النَّدَمَ الْقَتْلُ،
وَالَّتِي تُنْزِلُ النَّقَمَ الظُّلْمُ، وَالَّتِي تَهْتِكُ
السُّتُورَ شَرْبُ الْخَمْرِ، وَالَّتِي تَحْبِسُ الرِّزْقَ
الزُّنَا، وَالَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ،
وَالَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ وَتُظْلِمُ الْهَوَاءَ عُقُوقُ
الْوَالِدَيْنِ.^۳

۶۸۵۶. الْإِمَامُ الرِّضَا: إِذَا كَذَبَ الْوَلَاءُ حُبْسَ
الْمَطَرِ، وَإِذَا جَارَ السُّلْطَانُ هَانَتِ الدَّوْلَةُ.

استجابت دعا جلوگیری می کنند عبارتند
از: بد نیتی، خبث باطن، دورویی با
برادران، باور نداشتن به اجابت دعا، به
تأخیر انداختن نمازهای واجب تا آن که
وقتشان بگذرد، تقرب نجستن به خداوند
عزوجل با نیکوکاری و صدقه، بد زبانی و
زشتگویی.

۶۸۵۴. امام زین العابدین: گناهای که بارش
آسمان را باز می دارند عبارتند از: قضاوت
ظالمانه قاضیان، شهادت دروغ، و کتمان
شهادت.

۶۸۵۵. امام صادق: گناهی که نعمتها را
دگرگون می کند، زورگویی و سرکشی
است و گناهی که پشیمانی به بار می آورد،
آدم کشی است و گناهی که انتقام و کفرها
را فرود می آورد، ستم است و گناهی که
پرده ها را می درد (آبرو و حیثیت ها را
می برد) شرابخواری است و گناهی که
جلوی روزی را می گیرد، زناست و گناهی
که مرگ را شتاب می بخشد، بریدن پیوند
خویشاوندی است و گناهی که مانع
استجابت دعا می شود و فضا را تیره و تار
می کند، آزدن پدر و مادر است.

۶۸۵۶. امام رضا: هرگاه حکمرانان دروغ
بگویند، باران نمی بارد و هرگاه سلطان
ستم کند، دولت سست و بی اعتبار شود و

۱. معانی الأخبار: ۲/۲۷۱. ۲. معانی الأخبار: ۲/۲۷۱.

۳. بحار الأنوار: ۱۱/۳۷۴/۷۳.

وَإِذَا حُبِسَتِ الزَّكَاةُ مَاتَتِ الْمَوَاشِي.^۱

هر گاه زکات داده نشود چارپایان بمیرند.

۱۳۸۸

الدُّنُوبُ الَّتِي تُعَجَّلُ عُقُوبَتُهَا

۶۸۵۷. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: ثَلَاثَةٌ مِنَ الدُّنُوبِ تُعَجَّلُ عُقُوبَتُهَا وَلَا تُؤَخَّرُ إِلَى الْآخِرَةِ: عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَالْبَغْيُ عَلَى النَّاسِ، وَكُفْرُ الْإِحْسَانِ.^۲

۱۳۸۸

گناهان زود کیفر

۶۸۵۷. پیامبر خدا ﷺ: سه گناه است که کیفرشان در همین دنیا می‌رسد و به آخرت نمی‌افتد: آزردن پدر و مادر، زورگویی و ستم به مردم، و ناسپاسی نسبت به خربیه‌های دیگران.

۶۸۵۸. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ - لَمَّا سُئِلَ: أَيُّ ذَنْبٍ أَعْجَلَ عُقُوبَةً لِصَاحِبِهِ؟ -: مَنْ ظَلَمَ مَنْ لَا نَاصِرَ لَهُ إِلَّا اللَّهُ، وَجَاوَزَ النُّعْمَةَ بِالتَّقْصِيرِ، وَاسْتَطَالَ بِالْبَغْيِ عَلَى الْفَقِيرِ.^۳

۶۸۵۸. امام علی ﷺ - در پاسخ به این سؤال که کیفر کدام گناه زودتر دامنگیر گنهکار می‌شود - فرمود: ستم کردن به کسی که یاورى جز خدا ندارد، و کوتاهی در شکر نعمت، و دراز کردن دست ستم بر فقیر.

۶۸۵۹. عَنْهُ ﷺ: أَسْرَعَ الْمَعَاصِي عُقُوبَةً أَنْ تَبْغِيَ عَلَى مَنْ لَا يَبْغِي عَلَيْكَ.^۴

۶۸۵۹. امام علی ﷺ: کیفر ستمکاری به کسی که به تو ستم نمی‌کند، از کیفر هر گناه دیگری زودتر دامنگیر آدمی می‌شود.

۶۸۶۰. بَحَارُ الْأَنْوَارِ عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي خُطْبَتِهِ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الدُّنُوبِ الَّتِي تُعَجَّلُ الْفَنَاءُ، فَقَامَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْكَوَاءِ الْيَشْكُرِيُّ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَوْ يَكُونُ ذَنْبٌ تُعَجَّلُ الْفَنَاءُ؟ فَقَالَ: نَعَمْ وَيْلَكَ! قَطِيعَةُ الرَّحِمِ.^۵

۶۸۶۰. بحار الأنوار - به نقل از ابو حمزه ثمالی -: امام علی ﷺ در یکی از خطبه‌های خود فرمود: پناه می‌برم به خدا از گناهانی که مرگ را شتاب می‌بخشد، عبدالله بن کواء یشکری برخاست و عرض کرد: ای امیر المؤمنین! آیا گناهانی هم هست که مرگ را شتاب می‌بخشد؟ فرمود: وای بر تو! آری که هست، بریدن از خویشاوندان!

۱. الأُمَالِي لِلْمَعْنِي: ۲/۳۱۰. ۲. الأُمَالِي لِلْمَعْنِي: ۱/۲۳۷.

۳. الاختصاص: ۲۳۴. ۴. غرر الحكم: ۳۱۴۶.

۵. بحار الأنوار: ۱۰۷/۱۳۷/۷۴.

۶۸۶۱. الإمام الباقر عليه السلام: أَرْبَعَةٌ أَسْرَعُ شَيْءٍ عُقُوبَةٌ:

رَجُلٌ أَحْسَنَتْ إِلَيْهِ وَكُفَّافِيكَ بِالْإِحْسَانِ
إِلَيْهِ إِسَاءَةً، وَرَجُلٌ لَا تَبْغِي عَلَيْهِ وَهُوَ يَبْغِي
عَلَيْكَ، وَرَجُلٌ عَاهَدْتَهُ عَلَى أَمْرٍ فَمِنْ أَمْرِكَ
الْوَفَاءُ لَهُ وَمِنْ أَمْرِهِ الْغَدْرُ بِكَ، وَرَجُلٌ يَصِلُ
قَرَابَتَهُ وَيَقْطَعُونَهُ.^۱

۶۸۶۲. عنه عليه السلام: فِي كِتَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: ثَلَاثُ

خِصَالٍ لَا يَمُوتُ صَاحِبُهَا حَتَّى يَرَى
وَبِالْهَنِّ: الْبَغْيُ، وَقَطِيعَةُ الرَّحِمِ، وَالْيَمِينُ
الْكَاذِبَةُ.^۲

(انظر) بحار الأنوار: ۷۳ / ۳۶۶ باب ۱۲۸.

۶۸۶۱. امام باقر عليه السلام: چهار چیز است که کیفرشان

از هر گناهی زودتر به انسان می رسد: کسی
که تو به او خوبی کنی و او پاداش آن را به
بدی دهد، کسی که تو به او ستم نکنی و او
به تو ستم کند، کسی که در کاری با او پیمان
بندی و تو به پیمانت وفادار مانی و او پیمان
شکنی کند و کسی که تو با او پیوند برقرار
کنی و او پیوند ببرد.

۶۸۶۲. امام باقر عليه السلام: در کتاب امیرالمؤمنین عليه السلام

آمده است: سه گناه است که صاحب آنها
در همین دنیا کیفرش را ببیند: ستم، بریدن
پیوند خویشاوندی، و سوگند دروغ.

۱۳۸۹

داروی گناهان

۶۸۶۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر دردی را دارویی است و
داروی گناهان استغفار است.

۶۸۶۴. مستدرک الوسائل - به نقل از عمار بن

یاسر -: در شهر کوفه قدم می زدم که دیدم
امیرالمؤمنین عليه السلام نشسته و عده ای از
مردم گردش را گرفته اند و آن حضرت
برای اصلاح هر فردی به فراخور حالش
نسخه ای تجویز می کند. من عرض کردم:
ای امیر المؤمنین! آیا برای گناهان هم

۱۳۸۹

دواء الذنوب

۶۸۶۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: لِكُلِّ دَاءٍ دَوَاءٌ، وَدَوَاءُ
الذُّنُوبِ الْاسْتِغْفَارُ.^۳

۶۸۶۴. مستدرک الوسائل عن عمار بن ياسر: بَيْنَا

أَنَا أَمْشِي بِأَرْضِ الْكُوفَةِ إِذْ رَأَيْتُ أَمِيرَ
الْمُؤْمِنِينَ عَلِيًّا عليه السلام جَالِسًا وَعِنْدَهُ جَمَاعَةٌ مِنَ
النَّاسِ وَهُوَ يَصِفُ لِكُلِّ إِنْسَانٍ مَا يَصْلَحُ
لَهُ، فَقُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَيْجَدُّ عِنْدَكَ

۱. الخصال: ۷۱/۲۳۰. ۲. الأملی للمفید: ۸/۹۸.

۳. للجعفریات: ۲۲۸.

دواء الذُّنُوبِ؟! فَقَالَ: نَعَمْ، اجْلِسْ،
فَجَثَوْتُ عَلَى رُكْبَتَيْ حَتَّى تَفَرَّقَ عَنْهُ
النَّاسُ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ: خُذْ دَوَاءَ
أَقُولُ لَكَ. قَالَ: قُلْتُ: قُلْ يَا أَمِيرَ
المُؤْمِنِينَ، قَالَ: عَلَيْكَ بِوَرَقِ الْفَقْرِ،
وَعُروِقِ الصَّبْرِ، وَهَلِيلِجِ الْكِتْمَانِ،
وَبَلِيلِجِ الرِّضَا، وَغَارِيقُونَ الْفَكْرِ،
وَسُقْمُونِيَا الْأَحْزَانِ، وَاشْرَبْهُ بِمَاءِ
الْأَجْفَانِ، وَأَغْلِهِ فِي طَنْجِيرِ الْقَلْقِ، وَدَعَهُ
تَحْتَ نِيرَانِ الْفَرْقِ، ثُمَّ صَفَّهُ بِمُنْخَلِ الْأَرْقِ،
وَاشْرَبْهُ عَلَى الْحَرَقِ، فَذَاكَ دَوَاكَ وَشِفَاكَ
يَا عَلِيلُ.^۱

۱۳۹۰

سِتْرُ اللَّهِ عَلَى الْمَذْنِبِ

۶۸۶۵. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لِلْمُؤْمِنِ اثْنَانِ وَسَبْعُونَ سِتْرًا،
فَإِذَا أَذْنَبَ ذَنْبًا أَنْهَتْكَ عَنْهُ سِتْرٌ، فَإِنْ تَابَ
رَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ وَسَبْعَةٌ مَعَهُ.^۲

۶۸۶۶. الْإِمَامُ عَلِيُّ ع: مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ أَرْبَعُونَ
جُنَّةً حَتَّى يَعْمَلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً، فَإِذَا عَمِلَ
أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً انْكَشَفَتْ عَنْهُ الْجُنُنُ.^۳

۱. مستدرک الوسائل: ۱۲/۱۷۱/۱۳۸۰۳.

۲. النوادر للراوندي: ۴۹/۹۷.

۳. علل الشرائع: ۱/۵۳۲.

دارویی داری؟! فرمود: آری، بنشین. من
دو زانو نشستم، تا مردم پراکنده شدند؛
پس حضرت رو به من کرد و فرمود:
دارویی را که برایت می‌گویم فراهم کن.
عرض کردم: بفرما، ای امیر المؤمنین!
فرمود: برگ فقر، ریشه صبر، هلیله
کتمان، بليله رضا، غاریقون اندیشه و
سقمونیای اندوه را با آب پلکها [ای چشم
خود] مخلوط کن و در دیگ نگرانی و
بی‌قراری بجوشان و زیر آتش ترس
قرارش ده؛ سپس آن را از صافی بینوابی
بگذران و در حالی که [از آتش عشق و
فراق] می‌سوزی بنوش. این است دارو و
درمان تو، ای دردمند!

۱۳۹۰

پرده پوشی خدا نسبت به گنهکار

۶۸۶۵. پیامبر خدا ﷺ: مؤمن در پوشش هفتاد و
دو پرده است و چون گناهی کند یک پرده
دریده شود و اگر توبه کرد خداوند آن پرده
را با هفت پرده دیگر به او باز گرداند.

۶۸۶۶. امام علی ع: هیچ بنده‌ای نیست جز آن که
چهل پرده بر او باشد، تا آن که چهل گناه
کبیره کند، چون چهل گناه بزرگ از او سر
زد، آن پرده‌ها از رویش کنار روند.

۶۸۶۷. عنه علیه السلام: فَسْتَعَالَى مِنْ قَوِيٍّ مَا أَكْرَمَهُ (أَحْكَمَهُ)، وَتَوَاضَعَتْ مِنْ ضَعِيفٍ مَا أَجْرَاكَ عَلَى مَعْصِيَّتِهِ وَأَنْتَ فِي كَنْفِ سِتْرِهِ مُقِيمٌ، وَفِي سَعَةِ فَضْلِهِ مُتَقَلِّبٌ، فَلَمْ يَمْنَعْكَ فَضْلُهُ، وَلَمْ يَهْتِكْ عَنْكَ سِتْرَهُ، بَلْ لَمْ تَخُلْ مِنْ لُطْفِهِ مَطْرِفَ عَيْنٍ فِي نِعْمَةٍ يُحْدِثُهَا لَكَ أَوْ سَيِّئَةٍ يَسْتُرُهَا عَلَيْكَ أَوْ بَلِيَّةٍ يَصْرِفُهَا عَنْكَ، فَمَا ظَنُّكَ بِهِ لَوْ أَطَعْتَهُ؟!۱

۶۸۶۸. الإمام الصادق علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلَى عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ أَرْبَعِينَ جُنَّةً، فَمَتَى أَذْنَبَ ذَنْباً (كَبِيراً) رَفَعَ عَنْهُ جُنَّةً، فَإِذَا عَابَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ بِشَيْءٍ يَعْلَمُهُ مِنْهُ انْكَشَفَتْ تِلْكَ الْجُنُنُ عَنْهُ، وَبَقِيَ مَهْتَوَكُ السِّتْرِ، فَيُفْتَضِحُ فِي السَّمَاءِ عَلَى أَلْسِنَةِ الْمَلَائِكَةِ وَفِي الْأَرْضِ عَلَى أَلْسِنَةِ النَّاسِ. ۲

(انظر) التوبة: باب ۴۷۴.

۱۳۹۱

مُكَفَّرَاتُ الذُّنُوبِ

۱- الْعُقُوبَةُ فِي الدُّنْيَا

۶۸۶۹. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا قَارَفَ الذُّنُوبَ

۶۸۶۷. امام علی علیه السلام: چه بلند مرتبه است آن خدایی که در عین قدرت‌مندی بزرگووار است! و چه پستی تو، که با آن همه ضعف بر نافرمانی او گستاخی! حال آن که در پناه عفو و پرده‌پوشی او به سر می‌بری، و در فراختای فضل و نعمت او می‌گردی، و او فضل خود را از تو دریغ نکرد، و پرده‌اش را [که بر گناهانت کشیده] ندرید، بلکه در نعمتی که به تو ارزانی داشت، یا گناهی که از تو پوشاند، یا بلایی که از تو برگرداند، لحظه‌ای از لطف و فضل او دور نبوده‌ای؛ حال [بین] اگر فرمانش را ببری چه می‌کند!

۶۸۶۸. امام صادق علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی برای بنده مؤمن خود چهل پرده قرار داده است. هر گاه گناهی [بزرگ] از او سرزند یک پرده کنار می‌رود و چون از برادر مؤمن خود عیبی بداند و او را بدان سرزنش کند دیگر پرده‌ها کنار روند و بی پرده ماند و بدین سان رسوایی‌اش در آسمان بر سر زبان فرشتگان افتد و در زمین بر سر زبان مردم.

۱۳۹۱

پاک‌کننده‌های گناهان

۱- کيفر دنيوی

۶۸۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه مؤمن گناه کند، به سبب آن گناهان گرفتار فقر شود. اگر آن

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

۲. بحار الأنوار: ۸۷/۳۶۱/۷۳.

ابْتُلِيَ بِهَا بِالْفَقْرِ، فَإِنْ كَانَ فِي ذَلِكَ كَفَّارَةٌ
لِذُنُوبِهِ وَإِلَّا ابْتُلِيَ بِالْمَرَضِ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ
كَفَّارَةً لِذُنُوبِهِ وَإِلَّا ابْتُلِيَ بِالْخَوْفِ مِنْ
السُّلْطَانِ يَطْلُبُهُ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ كَفَّارَةً لِذُنُوبِهِ
وَإِلَّا ضَيَّقَ عَلَيْهِ عِنْدَ خُرُوجِ نَفْسِهِ، حَتَّى
يَلْقَى اللَّهَ حِينَ يَلْقَاهُ وَمَا لَهُ مِنْ ذَنْبٍ يَدَّعِيهِ
عَلَيْهِ فَيَأْمُرُ بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ.^۱

۶۸۷۰. بحار الأنوار: رسول الله ﷺ عن جبرئيل
عَنِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: يَا مُحَمَّدُ، إِنِّي حَظَرْتُ
الْفِرْدَوْسَ عَلَى جَمِيعِ النَّبِيِّينَ حَتَّى تَدْخُلَهَا
أَنْتَ وَعَلِيٌّ وَشِيعَتُكُمَا، إِلَّا مَنْ اقْتَرَفَ مِنْهُمْ
كَبِيرَةً، فَإِنِّي أَبْلُوهُ فِي مَالِهِ أَوْ بِخَوْفٍ مِنْ
سُلْطَانِهِ حَتَّى تَلْقَاهُ الْمَلَائِكَةُ بِالرُّوحِ
وَالرَّيْحَانِ وَأَنَا عَلَيْهِ غَضَبَانِ، فَيَكُونُ
ذَلِكَ حِلًّا لِمَا كَانَ مِنْهُ.^۲

۶۸۷۱. عنه ﷺ: لَا يَزَالُ الْبَلَاءُ فِي الْمُؤْمِنِ
وَالْمُؤْمِنَةِ فِي جَسَدِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ حَتَّى
يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ مِنْ خَطِيئَةٍ^۳.

۶۸۷۲. الإمام علي عليه السلام: مَا مِنَ الشَّيْعَةِ عَبْدٌ يُقَارِفُ

فقر، گناهانش را پاک نکرد، به بیماری مبتلا
شود و اگر آن هم گناهانش را نزدود، به
ترس از تعقیب قدرت حاکمه گرفتار آید و
اگر این نیز گناهانش را پاک نکرد هنگام
مردن بسختی جان دهد، تا آن که سرانجام
خدا را بدون گناهی که به سبب آن
بازخواست شود، دیدار کند و دستور رسد
که او را به بهشت برند.

۶۸۷۰. بحار الأنوار: پیامبر خدا ﷺ از قول
جبرئیل فرمود: خداوند عز و جل
فرمود: ای محمد! من ورود به بهشت را بر
همه پیامبران ممنوع کرده‌ام، تا تو و علی و
پیروانتان وارد آن شوید، مگر آن کس از
پیروانتان که گناه کبیره‌ای مرتکب شود؛ در
این صورت او را به بلایی در اموالش یا
ترس از سلطان گرفتار کنم، تا آن که
فرشتگان با بشارت و شادمانی استقبالش
کنند و من از او در خشم نباشم و این همه
برای رهایی از گناهی باشد که از او سر زده
بود.

۶۸۷۱. پیامبر خدا ﷺ: زن و مرد مؤمن پیوسته در
جان و مال و فرزندش گرفتار بلا می‌شود تا
آن که بدون گناه خدا را دیدار کند.

۶۸۷۲. امام علی عليه السلام: هریک از شیعیان ما که کاری

۱. بحار الأنوار: ۵۶/۱۹۹/۸۱.

۲. بحار الأنوار: ۹۲/۱۴۵/۶۸.

۳. بحار الأنوار: ۵۴/۲۳۶/۶۷.

۴. (انظر) البلاء: باب ۴۱۳.

أَمْرًا نَهَيْنَا عَنْهُ فَيَمُوتُ حَتَّى يُبْتَلَى بِبَلِيَّةٍ
تُمَحِّصُ بِهَا ذُنُوبَهُ، إِمَّا فِي مَالٍ، وَإِمَّا فِي
وَلَدٍ، وَإِمَّا فِي نَفْسِهِ، حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ
عَزَّوَجَلَّ وَمَا لَهُ ذَنْبٌ، وَإِنَّهُ لَيَبْقَى عَلَيْهِ
الشَّيْءُ مِنْ ذُنُوبِهِ فَيُشَدَّدُ بِهِ عَلَيْهِ عِنْدَ
مَوْتِهِ^۱.

را که ما نهی کرده ایم مرتکب شود، پیش از
آن که بمیرد به مال یا فرزند و یا به خودش
بلایی برسد که به سبب آن گناهانش پاک
شود و خداوند عزوجل را بدون گناه
دیدار کند. اگر چیزی از گناهانش هنوز
باقی مانده باشد در هنگام مردن بسختی
جان دهد.

۶۸۷۳. الإمام الصادق عليه السلام: إذا أراد الله بعبده خيراً
عَجَّلَ عُقُوبَتَهُ فِي الدُّنْيَا، وَإِذَا أَرَادَ بَعْدَ
سُوءٍ أَمْسَكَ عَلَيْهِ ذُنُوبَهُ حَتَّى يُوَافِيَ بِهَا
يَوْمَ الْقِيَامَةِ^۲.

۶۸۷۳. امام صادق عليه السلام: هر گاه خداوند خوبی
بنده ای را بخواهد در همین دنیا کیفرش
دهد و چون برای بنده ای بد بخواهد
گناهانش را نگه دارد تا در روز قیامت کیفر
ببندد.

۶۸۷۴. الإمام الرضا عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَيَوْمَئِذٍ
لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ﴾^۳: إِنْ مَنِ
اعْتَقَدَ الْحَقَّ ثُمَّ أَذْنَبَ وَلَمْ يُتَبَّ فِي الدُّنْيَا
عُذِّبَ عَلَيْهِ فِي الْبَرْزَخِ وَيَخْرُجُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
وَلَيْسَ لَهُ ذَنْبٌ يُسْأَلُ عَنْهُ^۴.

۶۸۷۴. امام رضا عليه السلام - درباره آیه «و در آن روز از
گناه هیچ جنی و آدمی نپرسند» - فرمود:
کسی که به حق اعتقاد داشته باشد و گناه کند
و بی توبه از دنیا رود، در برزخ به سبب آن
گناه عذاب ببندد و روز قیامت در حالی
بیرون آید که گناهی ندارد تا از آن
بازخواست شود.

(انظر: القبر: باب ۳۲۱۲).

۲- الأمراض

۲- بیماریها

۶۸۷۵. بحار الأنوار: فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ: أَهْلُ
طَاعَتِي فِي ضِيَافَتِي، وَأَهْلُ شُكْرِي فِي
زِيَادَتِي، وَأَهْلُ ذِكْرِي فِي نِعْمَتِي، وَأَهْلُ

۶۸۷۵. بحار الأنوار: در حدیث قدسی آمده
است: فرمانبرداران من میهمان منند، و
سپاسگزاران من، نعمتشان افزوده شود و
یاد کنندگان من، برخوردار از نعمت منند،
و نافرمانان خود را از رحمتم نومید

۱. الخصال: ۱۰/۶۳۵. ۲. بحار الأنوار: ۱۸/۱۷۷/۸۱.

۳. الرحمن: ۳۹. ۴. مجمع البیان: ۳۱۲/۹.

مَعْصِيَتِي لَا أُؤَيِّسُهُمْ مِنْ رَحْمَتِي، إِنْ تَابُوا
فَأَنَا حَبِيبُهُمْ، وَإِنْ دَعَوْا فَأَنَا مُجِيبُهُمْ، وَإِنْ
مَرَضُوا فَأَنَا طَبِيبُهُمْ، أَدَاوِيهِمْ بِالْمَحَنِ
وَالْمَصَائِبِ، لِأَطْهَرَهُمْ مِنَ الذُّنُوبِ
وَالْمَعَايِبِ.^۱

۶۸۷۶. رسول الله ﷺ: السَّقْمُ يَمْحُو الذُّنُوبَ.^۲

۶۸۷۷. عنه ﷺ: سَاعَاتُ الْوَجَعِ يُذْهِبْنَ سَاعَاتِ
الْخَطَايَا.^۳

۶۸۷۸. عنه ﷺ: حُمَى لَيْلَةٍ كَفَّارَةٌ سَنَةٍ.^۴

۶۸۷۹. عنه ﷺ: إِنْ الْمَرَضُ يُنْقِي الْجَسَدَ مِنَ
الذُّنُوبِ كَمَا يُذْهِبُ الْكَبِيرُ خُبَثَ الْحَدِيدِ.^۵

۶۸۸۰. عنه ﷺ: لَمَّا سَأَلَهُ رَجُلٌ: مَا الَّذِي يَمْحُو الذُّنُوبَ؟
عَنِّي الْخَطَايَا؟ -: الدُّمُوعُ وَالْخُضُوعُ
وَالْأَمْرَاضُ.^۶

۶۸۸۱. الإمام عليّ عليه السلام: إِذَا ابْتَلَى اللَّهُ عَبْدًا أَسْقَطَ عَنْهُ
مِنَ الذُّنُوبِ بِقَدْرِ عِلَّتِهِ.^۷

۶۸۸۲. عنه عليه السلام: فِي الْمَرَضِ يُصِيبُ الصَّبِيَّ -:
كَفَّارَةٌ لَوَالِدَيْهِ.^۸

نمی‌کنم، اگر توبه کنند، من حبیب آنهایم و
اگر مرا بخوانند، پاسخشان دهم و اگر بیمار
شوند، من طبیبشان باشم، با رنجها و
مصیبتها در مانشان کنم، تا از گناهان و عیبتها
پاکشان سازم.

۶۸۷۶. پیامبر خدا ﷺ: بیماری، گناهان را پاک
می‌کند.

۶۸۷۷. پیامبر خدا ﷺ: لحظات درد کشیدن،
لحظه‌های [ارتکاب] گناهان را می‌برد.

۶۸۷۸. پیامبر خدا ﷺ: یک شب تب داشتن، کفاره
یک سال [گناه] است.

۶۸۷۹. پیامبر خدا ﷺ: بیماری، تن را از گناهان
می‌پالاید، همچنان که دم آهن‌گری،
ناخالصی آهن را می‌زداید.

۶۸۸۰. پیامبر خدا ﷺ: در پاسخ به سؤال مردی که
پرسید: چه چیز گناهان مرا پاک می‌کند؟ -
فرمود: اشک‌ها، خضوع [در پیشگاه
خداوند] و بیماریها.

۶۸۸۱. امام علی علیه السلام: هرگاه خداوند بنده‌ای را
دردمند کند به اندازه بیماری‌اش گناهان او
را می‌زداید.

۶۸۸۲. امام علی علیه السلام: درباره بیماری کودکان -
فرمود: کفاره گناهان پدر و مادر آنهاست.

۱. بحار الأنوار: ۱۰/۴۲/۷۷. ۲. بحار الأنوار: ۸۳/۲۴۴/۶۷.

۳. بحار الأنوار: ۸۳/۲۴۴/۶۷.

۴. بحار الأنوار: ۳۹/۱۸۶/۸۱.

۵. بحار الأنوار: ۵۴/۱۹۷/۸۱.

۶. كنز العمال: ۴۴۱۵۴. ۷. دعائم الإسلام: ۲۱۸/۱.

۸. بحار الأنوار: ۴۰/۱۸۶/۸۱.

۶۸۸۳. بحار الأنوار: علی بن الحسین علیه السلام هر گاه بیماری را می دید که بهبود یافته است، به او می فرمود: پاکی از گناهان مبارکت باد! عمل [شایسته] را از نو آغاز کن.

۶۸۸۲. امام رضا علیه السلام: بیماری برای مؤمن تطهیر و رحمت است و برای کافر، عذاب و لعنت. بیماری همواره با مؤمن هست، تا آن که گناهانش بکلی پاک شود.

۳- اندوهها

۶۸۸۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه گناهان مؤمن زیاد شود و او را عملی نباشد که آن گناهان را پاک گرداند، خداوند او را به اندوه مبتلا سازد، تا بدان سبب گناهانش را بزدايد.

۶۸۸۶. الدعوات: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: در میان گناهان گناهانی هست که هیچ نماز و روزه ای آنها را نمی زداید. عرض شد: ای رسول خدا! پس چه چیز آنها را زداید؟ فرمود: اندوه برای کسب گذران زندگی.

۶۸۸۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ رنج و درد و اندوه و حتی نگرانی خاطری به مؤمن نرسد جز این که خداوند بدان گناهانش را بزدايد.

۶۸۸۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: لحظات نگرانی و اندوه، لحظات کفاره گناهان است؛ اندوه و

۶۸۸۳. بحار الأنوار: کان [علی بن الحسین علیه السلام] إذا رأى المريض قد برئ قال له: ليهنئك الطهر - أي من الذنوب - فاستأنف العمل^۱.
۶۸۸۲. الإمام الرضا علیه السلام: المرَضُ للمؤمن تطهير ورحمة، وللکافر تعذيب و لعنة، وإن المرَض لا يزال بالمؤمن حتى لا يكون عليه ذنب^۲.

۳- الأحران

۶۸۸۵. رسول الله صلی الله علیه و آله: إذا كثرت ذنوب المؤمن ولم يكن له من العمل ما يكفرها ابتلاه الله بالحزن ليكفرها به عنه^۳.

۶۸۸۶. الدعوات عن رسول الله صلی الله علیه و آله: إن من الذنوب ذنوباً لا يكفرها صلاة ولا صوم. قيل: يا رسول الله، فما يكفرها؟ قال: الهموم في طلب المعيشة^۴.

۶۸۸۷. رسول الله صلی الله علیه و آله: ما أصاب المؤمن من نصب ولا وصب ولا حزن حتى الهم يهته إلا كفر الله به عنه من سيئاته^۵.

۶۸۸۸. عنه عليه السلام: ساعات الهموم ساعات الكفارات، ولا يزال الهم بالمؤمن حتى

۱. بحار الأنوار: ۴۱/۱۸۶/۸۱.

۲. ثواب الأعمال: ۱/۲۲۹. ۳. الدعوات: ۲۸۸/۱۲۰.

۴. الدعوات: ۱۴۱/۵۶. ۵. تحف العقول: ۳۸.

يَدْعُهُ وَمَا لَهُ مِنْ ذَنْبٍ^۱.

۶۸۸۹. بحار الأنوار: رُوِيَ أَنَّهُ لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ

الْآيَةُ: «لَيْسَ بِأَمَانِيَّتِكُمْ وَ لَا أَمَانِي أَهْلِ

الْكِتَابِ مَنْ يَعْمَلُ سُوءًا يُجْزَى بِهِ»^۲ فَقَالَ

رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! جَاءَتْ

قَاصِمَةُ الظَّهْرِ، فَقَالَ ﷺ: كَلَّا، أَمَا تَحْزَنُ؟

أَمَا تَعْرِضُ؟ أَمَا يُصِيبُكَ اللَّأْوَاءُ وَالْهُمُومُ؟

قَالَ: بَلَى، قَالَ: فَذَلِكَ مِمَّا يُجْزَى بِهِ^۳.

۶۸۹۰. الإمام الصادق ﷺ: إِنَّ اللَّهَ لَيَذْهَبُ بِذُنُوبِ

الْمُسْلِمِ^۴.

۶۸۹۱. عنه ﷺ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَهْوُلُ عَلَيْهِ فِي مَنَامِهِ

فَتَغْفِرُ لَهُ ذُنُوبَهُ، وَإِنَّهُ لَيَمْتَهَنُ فِي بَدَنِهِ فَتَغْفِرُ

لَهُ ذُنُوبَهُ^۵.

۶۸۹۲. الإمام الرضا ﷺ: مَا أَحَدٌ مِنْ شِيعَةِ عَلِيٍّ

أَصْبَحَ صَبِيحَةً أَتَى بِسَيِّئَةٍ أَوْ ارْتَكَبَ ذَنْبًا

إِلَّا أَمْسَى وَقَدْ نَالَهُ غَمٌّ حَطَّ عَنْهُ سَيِّئَتُهُ،

فَكَيْفَ يَجْرِي عَلَيْهِ الْقَلَمُ؟!^۶

(انظر البلاء: باب ۴۱۲).

۱. بحار الأنوار: ۸۳/۲۴۴/۶۷.

۲. النساء: ۱۲۳. ۳. بحار الأنوار: ۴۹/۱۹۲/۸۱.

۴. الدعوات: ۲۸۵/۱۲۰. ۵. الأمالي للصادق: ۸۱۵/۵۸۹.

۶. بحار الأنوار: ۹۴/۱۴۶/۶۸.

نگرانیِ خاطر، پیوسته با مؤمن هست و
زمانی رهایش می‌کند که از گناهان پاک
شده باشد.

۶۸۸۹. بحار الأنوار: روایت شده: چون آیه

«[پاداش و کیفر] به آرزوی شما و آرزوی

اهل کتاب نیست. هر کس که مرتکب بدی

شود کیفرش را ببیند» نازل شد، مردی به

رسول خدا ﷺ عرض کرد: ای رسول خدا!

آیه کمر شکن آمد. رسول خدا ﷺ فرمود:

چنین نیست، آیا تو غمگین نمی‌شوی؟ آیا

بیمار نمی‌شوی؟ آیا محنت و اندوه به تو

نمی‌رسد؟ عرض کرد: چرا. فرمود: همین

چیزها از جمله کیفرهاست.

۶۸۹۰. امام صادق ﷺ: همانا غم و اندوه، گناهان

مسلمان را می‌برد.

۶۸۹۱. امام صادق ﷺ: همانا مؤمن خواب هولناک

می‌بیند و به سبب آن گناهانش بخشوده

می‌شود و آسیب بدنی می‌بیند و بدان سبب

گناهانش آمرزیده می‌شود.

۶۸۹۲. امام رضا ﷺ: هیچ یک از شیعیان علی

نیست که روز مرتکب گناهی شود، مگر

آن که شب اندوهی به او رسد که آن گناه را

فرو ریزد؛ پس، چگونه قلم برای نوشتن

گناهان چنین کسی به کار افتد؟!۱

۲- الحَسَنَاتُ

الكتاب:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلْفًا مِنْ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ﴾^۱.

﴿ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْنَكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾^۲.

الحديث:

۶۸۹۳. رسول الله ﷺ: إِذَا عَمِلْتَ سَيِّئَةً فَاعْمَلْ حَسَنَةً تَمْحُوهَا^۳.

۶۸۹۴. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُكَفِّرُ بِكُلِّ حَسَنَةٍ سَيِّئَةً، قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾^۴.

۶۸۹۵. عنه عليه السلام: أَوْصِيَكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ... وَارْحَضُوا بِهَا ذُنُوبَكُمْ، وَدَاوُوا بِهَا الْأَسْقَامَ^۵.

۶۸۹۶. الإمام الباقر أو الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ فَقَالَ: أَيُّ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ أَرْجَى عِنْدَكُمْ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ﴾^۶ قَالَ: حَسَنَةٌ وَلَيْسَتْ إِيَّاهَا ...

۴- کارهای نیک

قرآن:

«نماز بگزار در دو طرف [آغاز و انجام] روز و ساعتی از شب؛ زیرا نیکی‌ها بدی‌ها را از میان می‌برد. این یادی است برای یادآوران».

«این فرمان خداست که بر شما نازل کرده است. و هر که از خدا بترسد، گناهانش را از او می‌زداید و او را مزدی بزرگ می‌دهد».

حدیث:

۶۸۹۳. پیامبر خدا ﷺ: هر گاه کار بدی کردی، کار خوبی انجام بده که آن، بدی را پاک می‌کند.

۶۸۹۴. امام علی عليه السلام: خداوند متعال با هر کار نیکی، یک کار بد را می‌زداید. خداوند عز و جل فرموده است: «همانا نیکی‌ها بدی‌ها را از میان می‌برد».

۶۸۹۵. امام علی عليه السلام: شما را به تقوای خدا سفارش می‌کنم... به وسیله آن، گناهان خود را بشوید و بیماری‌هایتان را درمان کنید.

۶۸۹۶. امام باقر عليه السلام یا امام صادق عليه السلام: علی عليه السلام رو به مردم کرد و فرمود: به نظر شما کدام آیه در کتاب خدا امیدوار کننده‌تر است؟ یکی گفت: آیه «همانا خداوند شرک به خود را نمی‌آمرزد و جز آن را برای هر کس که بخواهد می‌آمرزد». حضرت فرمود: خوب است، اما این آیه نیست... مردم

۱. هود: ۱۱۴.

۲. الطلاق: ۵.

۳. الأمالی للطوسی: ۳۱۲/۱۸۶.

۴. الأمالی للمفید: ۳/۲۶۲. ۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۹۱.

۶. النساء: ۴۸.

ثُمَّ أَحْجَمَ النَّاسُ فَقَالَ: مَا لَكُمْ يَا مَعْشَرَ
المسلمين؟ قالوا: لا والله، ما عندنا شيء.
قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: أَرْجَى
آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفِي النَّهَارِ
وَزُلْفَا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ
السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرِي لِلذَّاكِرِينَ﴾^۱.

(انظر) الحسنة: باب ۱۲۷۴.

الصلاة: باب ۲۲۳۹.

صلاة الليل: باب ۲۲۸۱.

سپس از اظهار نظر باز ایستادند. حضرت
فرمود: ای جماعت مسلمان! چه شد که
سخنی نمی‌گویید؟ عرض کردند: به خدا
قسم چیزی برای گفتن نداریم. حضرت
فرمود: از رسول خدا ﷺ شنیدم که
می‌فرمود: امید بخش‌ترین آیه در کتاب
خدا این آیه است: «نماز بگزار در دو طرف
[آغاز و انجام] روز و ساعاتی از شب؛ زیرا
نیکیها بدیها را از میان می‌برد این یادی
است برای یادآور آن».

۵- خوشخویی

۶۸۹۷. پیامبر خدا ﷺ: چهار چیز است که هر کس
داشته باشد، اگر سر تا پا غرق گناه باشد،
خداوند آن گناهان را به حسنه و نیکی
تبدیل می‌کند: راستی، حیا، خوشخویی و
سپاسگزاری.

۶۸۹۸. امام صادق ع: همانا خوشخویی گناه را
ذوب می‌کند، همچنان که آفتاب شبنم را، و
بدخویی کردار را تباه می‌سازد، همچنان
که سرکه غسل را.

۶- فریادرسی ستمدیدگان

۶۸۹۹. امام علی ع: رسیدن به فریاد ستم‌دیده و
زدودن غم اندوهناک از کفارهای گناهان

۵- حُسْنُ الْخُلُقِ

۶۸۹۷. رسول الله ﷺ: أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَكَانَ مِنْ
قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ ذُنُوبًا بَدَّلَهَا اللَّهُ حَسَنَاتٍ:
الصُّدُقُ، وَالْحَيَاءُ، وَحُسْنُ الْخُلُقِ،
وَالشُّكْرُ.^۲

۶۸۹۸. الإمام الصادق ع: إِنَّ حُسْنَ الْخُلُقِ يُذِيبُ
الْخَطِيئَةَ كَمَا تُذِيبُ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ، وَإِنَّ
سُوءَ الْخُلُقِ لَيُفْسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلُّ
الْعَسَلَ.^۳

۶- إِبْغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ

۶۸۹۹. الإمام علي ع: مِنْ كَفَّارَاتِ الذُّنُوبِ الْعِظَامِ:
إِبْغَاثَةُ الْمَلْهُوفِ، وَالتَّنْفِيسُ عَنِ

۱. تفسیر العیاشی: ۷۴/۱۶۱/۲.

۲. الکافی: ۷/۱۰۷/۲. ۳. بحار الأنوار: ۷۴/۳۹۵/۷۱.

المَكْرُوبُ^۱.

بزرگ است.

۷- اسْتَغْفَارُ الْمَلَائِكَةِ

۷- استغفار فرشتگان

۶۹۰۰. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ ذِكْرُهُ مَلَائِكَةٌ يُسْقِطُونَ الذُّنُوبَ عَنْ ظُهُورِ شِيعَتِنَا كَمَا تُسْقِطُ الرِّيحُ الْوَرَقَ مِنَ الشَّجَرِ فِي أَوَانٍ سُقُوطِهِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّوَجَلَّ: «يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا»^۲ وَاللَّهُ مَا أَرَادَ بِهَذَا غَيْرَ كُمْ^۳.

۶۹۰۰. امام صادق عليه السلام: خداوند، که یادش بر فراز باد، فرشتگانی دارد که گناهان را از دوش شیعیان ما فرو می ریزانند همچنان که باد، برگ درختان را که در آستانه ریزش است فرو می ریزاند. و این سخن خداوند عز و جل است آن جا که می فرماید: «به ستایش پروردگارشان تسبیح می گویند و برای مؤمنان آمرزش می خواهند». به خدا سوگند که مقصود [از مؤمنان] کسی جز شما نیست.

۸- كَثْرَةُ السَّجُودِ

۶۹۰۱. الإمام الصادق عليه السلام: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى

۸- سجده زیاد

رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، كَثُرَتْ ذُنُوبِي وَضَعُفَ عَمَلِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَكْثِرِ السُّجُودَ فَإِنَّهُ يَحُطُّ الذُّنُوبَ كَمَا تَحُطُّ الرِّيحُ وَرَقَ الشَّجَرِ^۴.

۶۹۰۱. امام صادق عليه السلام: مردی خدمت پیامبر خدا صلى الله عليه وآله آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! گناهانم زیاد شده و اعمالم سست [و اندک] گشته است. رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود: زیاد سجده کن؛ زیرا همچنان که باد، برگ درختان را فرو می ریزاند، سجده گناهان را می ریزاند.

۹- الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ

۶۹۰۲. رسول الله صلى الله عليه وآله: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ مَا بَيْنَهُمَا، وَالْحَجَّةُ الْمُتَقَبَّلَةُ ثَوَابُهَا الْجَنَّةُ، وَمِنَ الذُّنُوبِ ذَنْبٌ لَا تُغْفَرُ إِلَّا بِعَرَفَاتَ^۵.

۹- حج و عمره

۶۹۰۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: این عمره تا آن عمره، کفاره گناهانی است که در فاصله آن دو صورت گیرد، و ثواب حج پذیرفته بهشت است، و گناهانی هست که جز در عرفات آمرزیده نمی شود.

۶۹۰۳. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ أَفْضَلَ مَا تَوَسَّلَ بِهِ

۶۹۰۳. امام علی عليه السلام: بهترین وسیله ای که متوسلان

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۴. ۲. غافر: ۷.

۳. بحار الأنوار: ۶۱/۱۹۶/۵۹.

۴. الأمالی للصدوق: ۸۱۴/۵۸۹.

۵. بحار الأنوار: ۲۶/۵۰/۹۹.

الْمُسْتَوْسِلُونَ إِلَى اللَّهِ ... حَجُّ الْبَيْتِ
وَاعْتِمَارُهُ، فَإِنَّهُمَا يَنْفِيَانِ الْفَقْرَ وَيَرْحَضَانِ
الذَّنْبَ.^۱

(انظر) الحج: باب ۷۰۴.

با آن به خدا تقرب می‌جویند ... حج و
عمرة خانه خداست. این دو فقر را
می‌زدایند و گناهان را می‌شویند.

۱۰- افْتِتَاحُ صَحِيفَةِ الْعَمَلِ وَ اخْتِتَامُهَا بِالْخَيْرِ
۶۹۰۲. الإمام زين العابدين عليه السلام: إِنَّ الْمَلَكَ الْمُوَكَّلَ
عَلَى الْعَبْدِ يَكْتُبُ فِي صَحِيفَةِ أَعْمَالِهِ،
فَأَمْلُوا بِأَوَّلِهَا وَ آخِرِهَا خَيْرًا يُغْفَرَ لَكُمْ مَا
بَيْنَ ذَلِكَ.^۲

۱۰- آغاز کردن و پایان بردن نامه عمل به نیکی
۶۹۰۲. امام زين العابدين عليه السلام: همانا فرشته گماشته
بر بنده، پیوسته در نامه اعمال او
می‌نویسد، پس در آغاز و انجام آن خیر و

۱۱- الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ

۶۹۰۵. الإمام الرضا عليه السلام: مَنْ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى مَا يُكْفِّرُ بِهِ
ذُنُوبَهُ فَلْيَكْثِرْ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ
فَإِنَّهَا تَهْدِمُ الذُّنُوبَ هَدْمًا.^۳

خوبی را به فرشته املا کنید که میان آن دو
بر شما بخشوده می‌شود.

۱۱- صلوات فرستادن بر محمد و آل او

۱۲- الموت

۶۹۰۶. رسول الله صلى الله عليه وآله: الْمَوْتُ كَفَّارَةٌ لِلذُّنُوبِ
الْمُؤْمِنِينَ.^۴

۶۹۰۵. امام رضا عليه السلام: هر که نمی‌تواند کاری کند که
به سبب آن گناهانش زدوده شود بر محمد
و خاندان او بسیار درود فرستد؛ زیرا
صلوات گناهان را ریشه کن می‌کند.

(انظر) عنوان ۴۶۱ «الكفارة».

الحدود: باب ۷۵۱.

الشهادة في سبيل الله: باب ۲۰۸۹.

المصافحة: باب ۲۲۲۴.

الصلاة: باب ۲۲۳۹.

الغيبة: باب ۳۰۹۴.

۱۲- مرگ

۶۹۰۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: مرگ، کفارة گناهان مؤمنان

است.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۰.

۲. بحار الأنوار: ۲۵/۳۲۹/۵. ۳. الأمالي للصدوق: ۱۲۳/۱۳۱.

۴. الأمالي للمفيد: ۸/۲۸۳.

۱۳۹۲

ما يورث العصمة من الذنوب

۶۹۰۷. الإمام علي عليه السلام: ثلاث من حفظهن كان معصوماً من الشيطان الرجيم ومن كل بليّة: من لم يخل بامرأة ليس يملك منها شيئاً، ولم يدخل على سلطان، ولم يعين صاحب بدعة يبدعه^۱.

۶۹۰۸. عنه عليه السلام: لو لم يرغب الله سبحانه في طاعته لوجب أن يطاع رجاء رحمته، لو لم ينه الله سبحانه عن محاربه لوجب أن يجتنبها العاقل^۲.

۶۹۰۹. عنه عليه السلام: اذكروا انقطاع اللذات وبقاء التبعات^۳.

۶۹۱۰. الإمام الصادق عليه السلام: إن صلة الرّحم والبرّ ليهوّنان الحساب ويعصمان من الذنوب^۴.
(انظر العصمة: باب ۴- ۲۷۰).
الذكر: باب ۱۳۴۴.

۱۳۹۳

ما يوجب التّقحم في الذنوب

۶۹۱۱. الإمام علي عليه السلام: الحرص والكبر والحسد

۱. بحار الأنوار: ۳۲/۱۹۷/۷۴.
۲. غرر الحکم: ۷۵۹۴-۷۵۹۵.
۳. بحار الأنوار: ۹۶/۳۶۴/۷۳.
۴. الکافی: ۳۱/۱۵۷/۲.

۱۳۹۲

عوامل مصونیت از گناه

۶۹۰۷. امام علی علیه السلام: سه چیز است که هر کس آنها را رعایت کند از گزند شیطان رانده شده و از هر بلایی در امان خواهد بود: خلوت نکردن با زن بیگانه که هیچ اختیاری نسبت بدو ندارد، نرفتن به درگاه سلطان، و یاری نکردن بدعتگذار در بدعتش.

۶۹۰۸. امام علی علیه السلام: اگر خداوند سبحان به طاعت خود ترغیب هم نمی کرد، باز واجب بود که به امید رحمتش، اطاعت شود و اگر خدای سبحان از حرام های خود نهی هم نمی کرد باز واجب بود که خردمند از آنها اجتناب کند.

۶۹۰۹. امام علی علیه السلام: به سر آمدن خوشی ها و بر جای ماندن پیامدهای ناگوار آنها را همواره به یاد آورید.

۶۹۱۰. امام صادق علیه السلام: همانا صلة رحم و نیکوکاری، حسابرسی را آسان می کند و از گناهان مصون می دارد.

۱۳۹۳

عوامل فرو رفتن در گناهان

۶۹۱۱. امام علی علیه السلام: آزمندی و تکبر و حسادت،

دَوَاعِ إِلَى التَّقَحُّمِ فِي الذُّنُوبِ^۱

۶۹۱۲. نهج البلاغة عنه عليه السلام - وَقَدْ مَرَّ بِقَتْلَى الْخَوَارِجِ يَوْمَ النَّهْرَوَانِ -: بُؤْسًا لَكُمْ، لَقَدْ ضَرَّكُمْ مَنْ غَرَّكُمْ، فَقِيلَ لَهُ: مَنْ غَرَّهُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ فَقَالَ: الشَّيْطَانُ الْمُضِلُّ، وَالْأَنْفُسُ الْأَمَّارَةُ بِالسُّوءِ، غَرَّتْهُمْ بِالْأَمَانِيِّ، وَفَسَحَتْ لَهُمُ بِالْمَعَاصِي، وَوَعَدَتْهُمْ الْإِظْهَارَ، فَاقْتَحَمَتْ بِهِمُ النَّارَ.^۲

(انظر) عنوان ۲۸۶ «الغرور».

انگیزه‌های فرو رفتن در گناهان است.

۶۹۱۲. نهج البلاغة: امام علی عليه السلام در هنگام گذر بر کشتگان خوارج در جنگ نهروان - فرمود: ای تیره بختان! آن کس که فریبان داد، به شما زیان رساند. عرض شد: ای امیر المؤمنین! چه کسی فریبشان داد؟ فرمود: شیطان گمراه کننده و نفسهای فرمان دهنده به بدی، آنان را به آرزوهای خام فریب داد و میدان نافرمانی و گناه را برای آنان گسترده و نوید پیروزی شان داد و سپس آنان را در آتش فرو افکند.

۱۳۹۴

گوناگون

۱۳۹۴

النَّوَادِرُ

۶۹۱۳. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ أَعْرَضَ عَنْ مُحَرَّمٍ أَبْدَلَهُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَةً تَسْرُهُ.^۳

۶۹۱۴. الْإِمَامُ عَلِيُّ عليه السلام: مَا أَهَمَّنِي ذَنْبٌ أَهَلْتُ بَعْدَهُ حَتَّى أَصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ وَأَسْأَلَ اللَّهَ الْعَافِيَةَ.^۴

۶۹۱۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عليه السلام: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ: لَا تُبْدِينَ عَنْ وَاضِحَةٍ وَقَدْ عَمِلْتَ الْأَعْمَالَ الْفَاضِحَةَ، وَلَا يَأْمَنِ الْبَيَاتُ مَنْ عَمِلَ السَّيِّئَاتِ.^۵

۶۹۱۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که از کاری حرام روی گرداند، خداوند به جای آن عبادتی شادکننده عطایش فرماید.

۶۹۱۴. امام علی عليه السلام: گناهی که پس از ارتکاب آن، فرصت گزاردن دو رکعت نماز و طلب عافیت از خدا را بیابم، مرا غمگین نسازد.

۶۹۱۵. امام صادق عليه السلام: امیر المؤمنین عليه السلام می فرمود: تو که کارهای رسوا کننده کرده‌ای! نیست را به خنده باز مکن و کسی که گناه کرده است، نباید خود را از شبیخون (عذاب خدا) ایمن داند.

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۳۷۱.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۳۲۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۰/۱۲۱/۷۷.

۴. نهج البلاغة: الحکمة ۲۹۹.

۵. بحار الأنوار: ۴/۳۱۷/۷۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

حرف الزاء

مركز بحوث اللغة العربية

صفحة	عنوان
٣٠٧	الرئاسة (رياست)
٣١٥	الرؤيا (رؤيا)
٣٢٥	الرياء (رياكاري)
٣٣٣	الرأي (انديشه)
٣٥٣	الربا (ربا)
٣٦٥	الرجعة (رجعت)
٣٧٣	الرجاء (اميد)
٣٧٩	الرحم (مهرباني)
٣٨٥	الرحمة (رحمت)
٣٩٩	الرجم (خويشاوندی)

۴۱۱	الرخصة (رخصت)
۴۱۵	الارتداد (برگشتن از دین)
۴۲۳	الرزق (روزی)
۴۵۵	الرساق (روستا)
۴۵۹	الرسول (پیک)
۴۶۳	الرشوة (رشوه)
۴۶۷	الرضاع (شیرخوارگی کودک)
۴۷۱	الرضا بالقضاء (خرسندی به تقدیر الهی)
۴۸۳	رضوان الله (خرسندی خدا)
۴۹۱	الرفق (ملايمت)
۵۰۱	المراقبة (مراقبت)
۵۱۵	رمضان (رمضان)
۵۲۳	الرمایة (تیراندازی)
۵۲۷	الرهبانیة (رهبانیت)
۵۳۱	الرهن (گرو)
۵۳۷	الروح (روح)
۵۴۵	الراحة (آسایش)
۵۵۱	الرياضة (رياضت)

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

الرَّائِسَةُ

رَاسِت

مركز تحقيقات كچو پير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٣/١٤٥ باب ١٢٤ وحَبَّ الرئاسة.

انظر:

عنوان ٢٨١ والشهرة ٩٠، والجماع، السفلة: باب ١٨١٩.

۱۳۹۵

ذَمُّ الرُّئَاسَةِ

۶۹۱۶. الإمام علي عليه السلام: الرئاسة عَطْبٌ ۱.

۶۹۱۷. الإمام الباقر عليه السلام: لَا تَطْلُبَنَّ أَنْ تَكُونَ رَأْسًا
فَتَكُونَ ذَنْبًا ۲.۶۹۱۸. الإمام الصادق عليه السلام: كُنْ ذَنْبًا وَلَا تَكُنْ
رَأْسًا ۳.۶۹۱۹. عنه عليه السلام: فَمِمَّا نَجَى اللَّهُ تَعَالَى بِهِ
مُوسَى عليه السلام: ... لَا تَغِيبَنَّ أَحَدًا يَرْضَى النَّاسَ
عَنْهُ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ رَاضٍ عَنْهُ، وَلَا
تَغِيبَنَّ مَخْلُوقًا بِطَاعَةِ النَّاسِ لَهُ فَإِنَّ طَاعَةَ
النَّاسِ لَهُ وَاتِّبَاعَهُمْ إِيَّاهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ
هَلَاكٌ لَهُ وَلِمَنِ اتَّبَعَهُ ۴.۶۹۲۰. بحار الأنوار: فِي الزُّبُورِ: لَيْسَتْ الرُّئَاسَةُ
رِئَاسَةَ الْمُلِكِ، إِنَّمَا الرُّئَاسَةُ رِئَاسَةُ
الْآخِرَةِ ۵.

(انظر) الشرف: باب ۱۹۶۸ حدیث ۹۴۴۸.

۱. غرر الحکم: ۲۲۳. ۲. الکافی: ۱/۳۳۸/۲.

۳. بحار الأنوار: ۲۲۶/۷۸ / ۹۵.

۴. الکافی: ۲/۱۳۵/۲۱. ۵. بحار الأنوار: ۳۴/۴۷/۱۴.

۱۳۹۵

نکوهش ریاست

۶۹۱۶. امام علی عليه السلام: ریاست [مایه] نابودی است.

۶۹۱۷. امام باقر عليه السلام: در پی سرکرده بودن مباش،
که دنباله‌رو می‌شوی.۶۹۱۸. امام صادق عليه السلام: دنباله‌رو باش و سرکرده
مباش.۶۹۱۹. امام صادق عليه السلام: از نجواهای خداوند متعال
با موسی عليه السلام این بود که: به حال کسی که
مردم از او خشنودند غبطه مخور، تا آن که
بدانی خدا هم از او خشنود است و به حال
کسی که مردم فرمانش را می‌برند نیز غبطه
مخور؛ زیرا طاعت و پیروی بناحق مردم از
او، باعث هلاکت او و پیروانش باشد.

۶۹۲۰. بحار الأنوار: در زبور آمده است:

ریاست [حقیقی]، ریاست حکومتی

نیست، بلکه ریاست [حقیقی] ریاست

آخرت است.

۱۳۹۶

حَظَرَ طَلَبِ الرِّئَاسَةِ عَلَى الدِّينِ

الكتاب:

﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾^۱.

الحديث:

۶۹۲۱. الإمام الباقر عليه السلام: ما ذِئبانِ ضاريانِ في غَنَمٍ لَيْسَ لَهَا رَاعٍ، هذا في أَوَّلِهَا وهذا في آخِرِهَا، بِأَسْرَعَ فِيهَا مِنْ حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُؤْمِنِ^۲.

۶۹۲۲. الإمام الرضا عليه السلام - بعد ما ذَكَرَ الإمام عليه السلام رجلاً وَقَالَ: إِنَّهُ يُحِبُّ الرِّئَاسَةَ -: ما ذِئبانِ ضاريانِ في غَنَمٍ قَدْ تَفَرَّقَ رِعاؤُهَا بِأَضَرَّ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ مِنَ الرِّئَاسَةِ^۳.

(انظر) الآخرة: باب ۳۰.

۱۳۹۷

التَّحْذِيرُ مِنْ حُبِّ الرِّئَاسَةِ

۶۹۲۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: أَوَّلُ مَا عُصِيَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِسِتِّ خِصَالٍ: حُبُّ الدُّنْيَا، وَحُبُّ الرِّئَاسَةِ، وَحُبُّ الطَّعَامِ، وَحُبُّ النِّسَاءِ،

۲. الكافي: ۳/۳۱۵/۲.

۱. القصص: ۸۳.

۳. الكافي: ۱/۲۹۷/۲.

۱۳۹۶

خطر ریاست طلبی برای دین

قرآن:

«آن سرای آخرت را از آن کسانی ساخته‌ایم که در این جهان نه خواهان برتری هستند و نه خواهان فساد. و سرانجام نیک از آن پرهیزگاران است».

حدیث:

۶۹۲۱. امام باقر عليه السلام: مال دوستی و جاه طلبی، به دین مؤمن زودتر خسارت می‌زند تا حمله دو گرگ درنده به گله‌ای بی‌شبان؛ که یکی از جلوی گله حمله آورد و دیگری از پشت آن.

۶۹۲۲. امام رضا عليه السلام - پس از آن که نام مردی را برد و گفت: او ریاست طلب است - فرمود: اگر دو گرگ درنده به یک رمه بی‌شبان حمله کنند خسارتی که می‌زنند کمتر است از خسارتی که جاه طلبی به دین مسلمان وارد می‌کند.

۱۳۹۷

بر حذر داشتن از ریاست دوستی

۶۹۲۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: نخستین بار خداوند متعال به شش خصلت نافرمانی شد: دنیا دوستی، ریاست طلبی، شکم پرستی، زن بارگی، علاقه مفرط به خواب،

وَحُبُّ النُّوْمِ، وَحُبُّ الرَّاحَةِ ۱.

و آسایش طلبی.

۶۹۲۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَمُتَلَ لَهُ الرَّجَالُ
فَلْيَتَّبِعُوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ ۲.

۶۹۲۳. پیامبر خدا ﷺ: هر کس دوست داشته باشد
که مردم در برابرش به تعظیم بایستند،
جایگاهش در دوزخ است.

۶۹۲۵. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: آفَةُ الْعُلَمَاءِ حُبُّ الرِّئَاسَةِ ۳.

۶۹۲۵. امام علی ﷺ: آفت دانشمندان، ریاست طلبی
است.

۶۹۲۶. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنْ شَرَّارُكُمْ مَنْ أَحَبَّ أَنْ
يُوطَأَ عَقِبُهُ، إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ كَذَابٍ أَوْ عَاجِزٍ
الرَّأْيِ ۴.

۶۹۲۶. امام صادق ﷺ: بدترین شما کسی است که
دوست دارد پشت سرش راه روند، چنین
کسی ناچار، یا دروغپرداز است یا
سست رأی.

۶۹۲۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنْ حُبَّ الشَّرَفِ وَالذِّكْرَ لَا يَكُونَانِ
فِي قَلْبٍ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ ۵.

۶۹۲۷. امام صادق ﷺ: حب مقام و شهرت، در دل
ترسان بیمناک [از خدا] نباشد.

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۱۳۹۸

هَلَاكُ طَالِبِ الرِّئَاسَةِ

۱۳۹۸

نابودی ریاست طلب

۶۹۲۸. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِيَّاكُمْ وَهَوْلَاءِ الرُّؤَسَاءِ
الَّذِينَ يَتَرَأَّسُونَ، فَوَاللَّهِ مَا خَفَقَتِ النَّعَالُ
خَلْفَ رَجُلٍ إِلَّا هَلَكَ وَأَهْلَكَ ۶.

۶۹۲۸. امام صادق ﷺ: از این سران ریاست پیشه
پرهیزید؛ زیرا به خدا سوگند که کفشها در
پی مردی به صدا در نیاید مگر آن که او
هلاک شود و دیگران (پیروانش) را نیز به
هلاکت اندازد.

۶۹۲۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ طَلَبَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ ۷.

۶۹۲۹. امام صادق ﷺ: هر که جویای ریاست
باشد، نابود شود.

۶۹۳۰. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ أَرَادَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ ۸.

۶۹۳۰. امام صادق ﷺ: هر که ریاست خواهد،
هلاک شود.

(انظر) الهلاك: باب ۳۹۵۹.

۱. الخصال: ۲۷/۳۳۰.	۲. مكارم الأخلاق: ۷۰/۶۶/۱.
۳. غرر الحكم: ۳۹۳۰.	۴. الكافي: ۸/۲۹۹/۲.
۵. الكافي: ۷/۶۹/۲.	۶. الكافي: ۳/۲۹۷/۲.
۷. الكافي: ۲/۲۹۷/۲.	۸. الكافي: ۷/۲۹۹/۲.

۱۳۹۹

طَلَبُ الرِّئَاسَةِ الْمَذْمُومِ؟

۶۹۳۱. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: مَنْ طَلَبَ الرِّئَاسَةَ بِغَيْرِ حَقٍّ حُرِّمَ الطَّاعَةُ لَهُ بِحَقٍّ^۱.

۶۹۳۲. معانی الأخبار عن سُفیان بن خالدٍ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا سُفْيَانُ إِيَّاكَ وَالرِّئَاسَةَ، فَمَا طَلَبُهَا أَحَدٌ إِلَّا هَلَكَ، فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ قَدْ هَلَكْنَا؛ إِذْ لَيْسَ أَحَدٌ مِنَّا إِلَّا وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يُذَكَّرَ وَيُقَصَّدَ وَيُؤْخَذَ عَنْهُ، فَقَالَ: لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ إِلَيْهِ، إِنَّمَا ذَلِكَ أَنْ تَنْصِبَ رَجُلًا دُونَ الْحُجَّةِ فَتُصَدِّقَهُ فِي كُلِّ مَا قَالَ وَتُدْعُوَ النَّاسَ إِلَى قَوْلِهِ^۲.

۶۹۳۳. الكافي عن أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِيَّاكَ وَالرِّئَاسَةَ، وَإِيَّاكَ أَنْ تَطَّأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ. قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ أَمَّا الرِّئَاسَةُ فَقَدْ عَرَفْتُهَا، وَأَمَّا أَنْ أَطَّأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ فَمَا ثَلَاثَا فِي يَدِي إِلَّا مِمَّا وَطِئْتُ أَعْقَابَ الرِّجَالِ؟! فَقَالَ لِي: لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ، إِيَّاكَ أَنْ تَنْصِبَ رَجُلًا دُونَ الْحُجَّةِ فَتُصَدِّقَهُ فِي كُلِّ مَا قَالَ^۳.

۱۳۹۹

ریاست طلبی نکوهیده

۶۹۳۱. امام صادق عليه السلام: هر که به ناحق جویای ریاست شود، از اطاعت به حق مردم نسبت به خود محروم گردد.

۶۹۳۲. معانی الأخبار - به نقل از سفیان بن خالد -: امام صادق عليه السلام به من فرمود: ای سفیان! از ریاست پرهیز؛ زیرا هر که جویای ریاست شد هلاک گشت. عرض کردم: فدایت شوم! پس همه ما هلاک شدیم؛ زیرا هیچ یک از ما نیست جز آن که دوست دارد اسمش برده شود و مردم به او روی آورند و از او استفاده کنند. حضرت فرمود: درست متوجه نشدی، بلکه ریاست طلبی به این معناست که کسی را غیر از حجت [خدا] علّم کنی و هر چه می گوید تصدیق نمایی و مردم را به عقیده او فراخوانی.

۶۹۳۳. الكافي - به نقل از ابر حمزة الثمالي -: امام صادق عليه السلام به من فرمود: از ریاست پرهیز و از راه افتادن پشت سر شخصیتها خود داری کن. عرض کردم: فدایت شوم، [مذموم بودن] ریاست را دانستم اما دو سوم آنچه [از اخبار و احادیث] در دست دارم، از همین راه افتادن دنبال رجال و شخصیتهاست. حضرت فرمود: درست متوجه نشدی، بلکه مقصود این است که مبادا کسی را غیر از حجت [خدا] علّم کنی و هر چه می گوید تصدیق نمایی.

۱. تحف العقول: ۳۲۱. ۲. معانی الأخبار: ۱/۱۸۰.

۳. الكافي: ۵/۲۹۸/۲.

۱۳۰۰

آفة الرئاسة

۶۹۳۲. الإمام علي عليه السلام: آفة الرئاسة الفخر.^۱

۶۹۳۵. الإمام الصادق عليه السلام: لا يطمعن المعاقب على

الذنب الصغير في السؤدد.^۲

۶۹۳۶. عنه عليه السلام: خمس هن كما أقول: لست

لبخيل راحة، ولا لحسود لذة، ولا لمُلوِك

وفاء، ولا لكذاب مروءة، ولا يسود

سقية.^۳

(انظر) عنوان ۲۵۲ «السياسة».

السيد: باب ۱۹۱۰.

مرکز تحقیق و پژوهش در علوم اسلامی

۱۳۰۰

آفت ریاست

۶۹۳۲. امام علی علیه السلام: آفت ریاست، فخر فروشی

است.

۶۹۳۵. امام صادق علیه السلام: کسی که مردم را به اندک

گناهی کیفر دهد، نباید به سروری چشم

داشته باشد.

۶۹۳۶. امام صادق علیه السلام: شما را از پنج واقعت آگاه

می سازم: بخیل را آسایش نباشد و حسود

را خوشی و شاهان را وفاداری و دروغگو

را مردانگی و نادان را ریاست و سروری.

۱۳۰۱

آلة الرئاسة

۶۹۳۷. الإمام علي عليه السلام: آلة الرئاسة سعة الصدر.^۴

۶۹۳۸. عنه عليه السلام: من جاد ساد، ومن كثر ماله

رأس.^۵

۶۹۳۹. عنه عليه السلام: من أحب رفعة الدنيا والآخرة

فلنمقت في الدنيا الرفعة.^۶

۶۹۴۰. عنه عليه السلام: من بذل معروفه استحق

ابزار ریاست

۶۹۳۷. امام علی علیه السلام: سعة صدر ابزار ریاست

است.

۶۹۳۸. امام علی علیه السلام: بخشنده آقایی کند، و

ثروتمند ریاست.

۶۹۳۹. امام علی علیه السلام: هر که دوست دارد در دنیا و

آخرت بلند مرتبه باشد، باید بلند مرتبگی

را در دنیا دشمن دارد.

۶۹۴۰. امام علی علیه السلام: هر که نیکی کند، سزاوار

۱. غرر الحکم: ۳۹۵۰. ۲. بحار الأنوار: ۲/۲۷۲/۷۵.

۳. النخصال: ۱۰/۲۷۱. ۴. نهج البلاغة: الحکمة ۱۷۶.

۵. تحف العقول: ۹۶. ۶. غرر الحکم: ۸۸۶۸.

الرئاسة^۱.

ریاست است.

۶۹۳۱. عنه علیه السلام: حُسْنُ الشُّهُرَةِ حِصْنُ الْقُدْرَةِ^۲.

۶۹۳۱. امام علی علیه السلام: نیک نامی، دژ قدرت است.

۶۹۳۲. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: طَلَبْتُ الرِّئَاسَةَ فَوَجَدْتُهَا

۶۹۳۲. امام صادق علیه السلام: ریاست را جستیم، و آن را

فِي النَّصِيحَةِ لِعِبَادِ اللَّهِ^۳.

در خیر خواهی برای بندگان خدا یافتیم.

(انظر) السید: باب ۱۹۰۹.

مرکز تحقیقات و پژوهش در علوم اسلامی

۱. غرر الحکم: ۸۰۱۴. ۲. غرر الحکم: ۴۸۱۰.

۳. مستدرک الوسائل: ۱۲/۱۷۳/۱۳۸۱۰.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرؤيا

رؤيا

مركز تحقيقات كليات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٥١/٦١ باب ٤٤ «حقيقة الرؤيا وتعبيرها».

كنز العمال: ١٥/٣٦٢، ٥١٤ «الرؤيا».

۱۳۰۲

بُشْرَى الرَّؤْيَا

الكتاب:

قرآن:

﴿لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾^۱

«بشارت است ایشان را در زندگی دنیا و در آخرت. سخن خدا دگرگون نمی‌شود. این است کامیابی بزرگ».

﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ﴾^۲

«آن گاه که یوسف به پدر خود گفت: ای پدر! من در خواب یازده ستاره و خورشید و ماه دیدم، دیدم که برایم سجده می‌کنند».

﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِنْ مِصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَنْ يَنْفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَكَذَلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِنْ تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾^۳

«و آن مصری که او را خریده بود به زنش گفت: گرمی‌اش بدار، شاید به ما سودی برساند، یا او را به فرزندی گیریم. و بدین سان یوسف را در زمین مکانت دادیم و تا به او تعبیر خواب آموزیم. و خدا هر کار خویش چیره است، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

(انظر) یوسف: ۳۷، الإسراء: ۶۰، الصافات: ۱۰۲، ۱۰۵.

الفتح: ۲۷، المجادلة: ۱۰.

الحديث:

حديث:

۶۹۳۳. پیامبر خدا ﷺ - درباره آیه «بشارت است ایشان را...» - فرمود: آن بشارت، خواب خوبی است که مؤمن می‌بیند و به وسیله آن در دنیایش نوید داده می‌شود.

۶۹۳۳. رسول الله ﷺ - في قوله تعالى: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَى...﴾ -: هي الرؤيا الحسنة يرى المؤمن فيُبشّرُ بها في دنياه.^۴

۶۹۳۳. عنه ﷺ - أيضاً -: هي الرؤيا الصالحة يراها

۶۹۳۳. پیامبر خدا ﷺ - درباره همین آیه - فرمود:

۲. يوسف: ۴.

۱. يونس: ۶۴.

۴. الكافي: ۸/۹۰/۶۰.

۳. يوسف: ۲۱.

المؤمن أو يرى له.^۱

۶۹۲۵. عنه عليه السلام - لما سأل جابر عن قول الله: ﴿لَهُمُ الْبُشْرَى...﴾ -: ما سألتني عنها أحد، هي الرؤيا الصالحة يراها المسلم أو ترى له، وفي الآخرة الجنة^۲.

۶۹۲۶. بحار الأنوار عنه عليه السلام: لم يبق من النبوة إلا المبشرات، قالوا: وما المبشرات؟ قال: الرؤيا الصالحة^۳.

۶۹۲۷. الإمام علي عليه السلام: الرؤيا الصالحة إحدى البشارتين^۴.

۶۹۲۸. الإمام الرضا عليه السلام: إن رسول الله صلى الله عليه وآله كان إذا أصبح قال لأصحابه: هل من مبشرات؟ يعني به الرؤيا^۵.

۱۴۰۳

الرؤيا والنبوة

۶۹۲۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: الرؤيا الصالحة يبشر بها المؤمن وهي جزء من ستة وأربعين جزءاً من النبوة^۶.

منظور از بشارت، رؤیای خوبی است که مؤمن می بیند، یا کسی دیگر برایش می بیند.

۶۹۲۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله - در پاسخ به پرسش جابر از آیه «بشارت است آنان را...» - فرمود: تاکنون کسی درباره آن از من نپرسیده است. آن بشارت [در دنیا] رؤیای خوبی است که مسلمان می بیند، یا برایش دیده می شود و در آخرت، بهشت باشد.

۶۹۲۶. بحار الأنوار: پیامبر خدا صلى الله عليه وآله فرمود: از نبوت فقط نوید دهنده ها باقی مانده است. پرسیدند: نوید دهنده ها چیست؟ فرمود: رؤیای خوب.

۶۹۲۷. امام علی عليه السلام: رؤیای خوب، یکی از دو نوید است.

۶۹۲۸. امام رضا عليه السلام: رسول خدا صلى الله عليه وآله صبح که می شد به اصحابش می فرمود: آیا کسی نوید دهنده ای دارد؟ منظور آن حضرت رؤیا بود.

۱۴۰۳

رؤيا و نبوت

۶۹۲۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: رؤیای خوب، نویدی برای مؤمن و یکی از چهل و شش جزء نبوت است.

۱. بحار الأنوار: ۴۱/۱۸۰/۶۱.

۲. الدر المنثور: ۳۷۵/۴.

۳. (انظر) الدر المنثور: ۴/۳۷۴-۳۷۸.

۴. بحار الأنوار: ۳۹/۱۷۷/۶۱.

۵. غرر الحکم: ۱۶۱۰. ۶. الکافی: ۵۹/۹۰/۸.

۷. الدر المنثور: ۳۷۴/۴.

۶۹۵۰. پیامبر خدا ﷺ: رؤیای خوب، نویدی

است از جانب خداوند و یکی از اجزای

نبوت می باشد.

۶۹۵۱. پیامبر خدا ﷺ: رؤیای خوب، یکی از

هفتاد جزء نبوت است.

۶۹۵۲. امام صادق ﷺ: برآستی که رؤیای مؤمن،

یکی از هفتاد جزء نبوت است.

۶۹۵۳. امام صادق ﷺ: رأی و رؤیای مؤمن در

آخر الزمان، جزئی از هفتاد جزء نبوت

است.

۶۹۵۰. عنه ﷺ: الرؤيا الصالحة بُشرى من الله،

وهي جزء من أجزاء النبوة.^۱

۶۹۵۱. عنه ﷺ: الرؤيا الصالحة جزء من سبعين

جزءاً من النبوة.^۲

۶۹۵۲. الإمام الصادق ﷺ: إن المؤمن رؤياه جزء من

سبعين جزءاً من النبوة.^۳

۶۹۵۳. عنه ﷺ: رأي المؤمن ورؤياه في آخر

الزمان على سبعين جزءاً من أجزاء

النبوة.^۴

(انظر) كنز العمال: ۱۵/۳۶۶-۳۷۱.

۱۳۰۳

كثرة رؤيا النبي ﷺ

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۱۳۰۳

كثرت رؤیای پیامبر ﷺ

۶۹۵۴. بحار الأنوار: پیامبر خدا ﷺ زیاد خواب

می دید و هیچ خوابی نمی دید مگر آن که

مانند سپیده صبح آشکار می شد.

۶۹۵۵. المناقب لابن شهر آشوب: آنچه نخستین

بار بر رسول خدا ﷺ وحی شد، رؤیای

صادق بود. آن حضرت خواب می دید و

خوابش چون سپیده صبح آشکار می شد

(تحقق می یافت).

۶۹۵۴. بحار الأنوار: كان رسول الله ﷺ كثير الرؤيا،

ولا يرى رؤيا إلا جاءت مثل فلق

الصُّبح.^۵

۶۹۵۵. المناقب لابن شهر آشوب: أول ما بُدئ به

رسول الله ﷺ من الوحي الرؤيا الصادقة،

وكان يرى الرؤيا فتأتيه مثل فلق

الصُّبح.^۶

۱. الدر المنثور: ۳۷۶/۴. ۲. الدر المنثور: ۳۷۷/۴.

۳. المؤمن: ۷۱/۳۵. ۴. الكافي: ۵۸/۹۰/۸.

۵. بحار الأنوار: ۴۵/۱۸۲/۶۱.

۶. المناقب لابن شهر آشوب: ۴۴/۱.

۱۴۰۵

أقسام الرؤيا

۶۹۵۶. رسول الله ﷺ: الرؤيا ثلاثة: بُشْرَى مِنَ اللَّهِ، وَتَحْزِينٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَالَّذِي يُحَدِّثُ بِهِ الْإِنْسَانُ نَفْسَهُ فَيَرَاهُ فِي مَنَامِهِ.^۱

۶۹۵۷. عنه ﷺ: الرؤيا على ثلاثة: منها تَخْوِيفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزَنَ بِهِ ابْنُ آدَمَ، وَمِنْهَا الْأَمْرُ يُحَدِّثُ بِهِ نَفْسَهُ فِي الْيَقَظَةِ فَيَرَاهُ فِي الْمَنَامِ، وَمِنْهَا جُزْءٌ مِنْ سِتَّةٍ وَأَرْبَعِينَ جُزْءاً مِنَ النُّبُوَّةِ.^۲

۶۹۵۸. عنه ﷺ: الرؤيا ثلاث: فَبُشْرَى مِنَ اللَّهِ، وَحَدِيثُ النَّفْسِ، وَتَخْوِيفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ.^۳

۶۹۵۹. الإمام الصادق ﷺ: الرؤيا على ثلاثة وجوه: بِشَارَةٌ مِنَ اللَّهِ لِلْمُؤْمِنِ، وَتَحْذِيرٌ مِنَ الشَّيْطَانِ، وَأَضْغَاثُ أَحْلَامٍ.^۴

۱۴۰۶

مَنْشَأُ الرُّؤْيَا

۶۹۶۰. الإمام عليّ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ الرُّوحَ وَجَعَلَ لَهَا سُلْطَاناً فَسُلْطَانُهَا النَّفْسُ، فَيَاذَا

۱۴۰۵

اقسام رؤيا

۶۹۵۶. پیامبر خدا ﷺ: رؤیا سه گونه است: بشارتی از جانب خدا، غمی که شیطان به وجود می آورد، و حدیث نفسهای انسان با خویش که آنها را در خوابش می بیند.

۶۹۵۷. پیامبر خدا ﷺ: رؤیا سه گونه است: رؤیاهای ترسناک شیطانی که شیطان برای غمگین کردن آدمی به وجود می آورد، حدیث نفسهای انسان با خویش در بیداری که آنها را در خواب می بیند و رؤیاهایی که یکی از چهل و شش جزء نبوت است.

۶۹۵۸. پیامبر خدا ﷺ: رؤیا سه گونه است: نویدی از جانب خدا، حدیث نفس (ذهنیات انسان)، و ترسی که شیطان پدید می آورد.

۶۹۵۹. امام صادق ﷺ: رؤیا سه گونه است: نویدی از جانب خدا به مؤمن، ترسی که شیطان می افکند، و خوابهای آشفته.

۱۴۰۶

منشأ رؤيا

۶۹۶۰. امام علی ﷺ: خداوند متعال روح را بیافرید و برای آن فرمانروایی قرار داد، که همانا نفس است. پس، هرگاه بنده بخوابد،

۱. بحار الأنوار: ۵۸/۱۹۱/۶۱.

۲. المصنّف لابن أبي شيبة: ۱/۲۴۲/۷.

۳. كنز العمال: ۴۱۳۸۵. ۴. الكافي: ۶۱/۹۰/۸.

نَامَ الْعَبْدُ خَرَجَ الرُّوحُ وَبَقِيَ سُلْطَانُهُ،
فَيَمُرُّ بِهِ جِيلٌ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَجِيلٌ مِنَ الْجِنِّ
فَمَهُمَا كَانَ مِنَ الرُّوْيَا الصَّادِقَةِ فَمِنْ
الْمَلَائِكَةِ وَمَهُمَا كَانَ مِنَ الرُّوْيَا الْكَاذِبَةِ فَمِنْ
الْجِنِّ.^۱

روح از بدنش خارج شود و فرمانروای آن
بماند. در این هنگام فوجی از فرشتگان و
فوجی از جنیان بر او می‌گذرند. پس اگر از
رؤیاهای صادق باشد از فرشتگان مایه
می‌گیرد، و اگر از خوابهای دروغین باشد،
از جنیان سرچشمه می‌گیرد.

۶۹۶۱. الإمام زين العابدين عليه السلام - في خبر مقتل
الحسين عليه السلام: - ثُمَّ سَارَ حَتَّى نَزَلَ الْعَذِيبُ
فَقَالَ فِيهَا قَائِلَةٌ الظَّهِيرَةُ ثُمَّ انْتَبَهَ مِنْ نَوْمِهِ
بَاكِياً فَقَالَ لَهُ ابْنُهُ: مَا يُبْكِيكَ يَا أَبَتِي؟ فَقَالَ:
يَا بُنَيَّ إِنَّهَا سَاعَةٌ لَا تَكْذِبُ الرُّوْيَا فِيهَا،
وَإِنَّهُ عَرَضَ لِي فِي مَنَامِي عَارِضٌ، فَقَالَ:
تُسْرِعُونَ السَّيْرَ وَالْمَنَايَا تَسِيرُ بِكُمْ إِلَى
الْجَنَّةِ.^۲

۶۹۶۱. امام زين العابدين عليه السلام - در گزارش کشته
شدن حسین عليه السلام - فرمود: آن حضرت به راه
خود ادامه داد تا آن که در منزلگاه عذیب
فرود آمد. در آن جا به خواب قبلوله
(نیمروزی) فرو رفت و سپس با چشمی
گریان از خواب بیدار شد. فرزندش
عرض کرد: پدر جان! چرا گریه می‌کنی؟
فرمود: پسر! این ساعتی است که خواب
آن دروغ نیست. در خواب، کسی بر من
آشکار شد و گفت: شما در رفتن شتاب
می‌کنید و کاروان مرگ شما را به سوی
بهشت می‌برد.

۶۹۶۲. الإمام الباقر عليه السلام: إِنَّ الْعِبَادَ إِذَا نَامُوا
خَرَجَتْ أَرْوَاحُهُمْ إِلَى السَّمَاءِ، فَمَا رَأَتْ
الرُّوحُ فِي السَّمَاءِ فَهُوَ الْحَقُّ وَمَا رَأَتْ فِي
الْهَوَاءِ فَهُوَ الْأَضْغَاثُ.^۳

۶۹۶۲. امام باقر عليه السلام: هر گاه بندگان بخوابند،
ارواحشان به آسمان پر می‌کشد. آنچه
روح در آسمان ببیند حقیقی است و هر چه
در فضا ببیند رؤیاهای آشفته است.

۶۹۶۳. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ أَبُو بَصِيرٍ:
جُعِلَتْ فِدَاكَ، الرُّوْيَا الصَّادِقَةُ وَالْكَاذِبَةُ
مَخْرَجُهُمَا مِنْ مَوْضِعٍ وَاحِدٍ -: صَدَقْتَ.

۶۹۶۳. امام صادق عليه السلام - در پاسخ به ابو بصیر که
پرسید: آیا خواب راست و دروغ، هر دو
یک منشأ دارد؟ - فرمود: درست است، [یا
این تفاوت که] رؤیای دروغ و جور و اجور
را، انسان در آغاز شب، که هنگام تسلط

۱. بحار الأنوار: ۴۰/۲۲۲/۴. ۲. الأمالي للصدوق: ۲۳۹/۲۱۸.

۳. الأمالي للصدوق: ۲۳۲/۲۰۹.

أَمَّا الْكَاذِبَةُ الْمُخْتَلِفَةُ فَإِنَّ الرَّجُلَ يَرَاهَا فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ فِي سُلْطَانِ الْمَرَدَةِ الْفَسَقَةِ، وَإِنَّمَا هِيَ شَيْءٌ يُخَيَّلُ إِلَى الرَّجُلِ وَهِيَ كَاذِبَةٌ مُخَالِفَةٌ لَا خَيْرَ فِيهَا، وَأَمَّا الصَّادِقَةُ إِذَا رَأَاهَا بَعْدَ الثَّلَاثِينَ مِنَ اللَّيْلِ مَعَ حُلُولِ الْمَلَائِكَةِ وَذَلِكَ قَبْلَ السَّحَرِ فَهِيَ صَادِقَةٌ لَا تَخْلَفُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ جُنُبًا، أَوْ يَنَامَ عَلَى غَيْرِ طَهْوٍ وَلَمْ يَذْكُرِ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ حَقِيقَةَ ذِكْرِهِ، فَإِنَّهَا تَخْتَلِفُ وَتُبْطِئُ عَلَى صَاحِبِهَا.^۱

[شیاطین] رانده شده و نابکار است می بیند. این گونه رؤیاها، تخیلات آدمی است و دروغ و درهسم و برهم و بی ارزش اند. اما رؤیای صادق را بعد از گذشت دو سوم شب می بیند که فرشتگان فرود می آیند و آن پیش از سحر است. این گونه رؤیاها راستند و به خواست خدا تحقق می یابند، مگر آن که بیننده خواب جُنُب یا بی وضو خوابیده باشد و خداوند عز و جل را چنان که شاید یاد نکرده باشد؛ در این صورت، رؤیا با تأخیر و درنگ تحقق می یابد.

۱۴۰۷

تعبیر و بازگو کردن خواب

۶۹۶۴. پیامبر خدا ﷺ: هر گاه یکی از شما خواب خوبی دید آن را تعبیر کند و برای دیگران بازگو کند و اگر خواب بدی دید آن را تعبیر نکند و به کسی هم نگوید.

۶۹۶۵. پیامبر خدا ﷺ: خواب تا زمانی که تعبیر نشود، همچون پرنده روی سر خواب بیننده در پرواز است، و همین که تعبیر شد، فرود می آید. خواب خود را جز برای دوست و کسی که اهل فکر و نظر است بازگو نکنید.

۶۹۶۶. پیامبر خدا ﷺ: رؤیا را جز برای مؤمنی که از حسادت و فساد مبرا است نباید بازگو کرد.

۱۴۰۷

تفسیر الرؤیا

۶۹۶۴. رسول الله ﷺ: إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ الرُّوْيَا الْحَسَنَةَ فَلْيُفَسِّرْهَا وَلْيُخَبِّرْ بِهَا، وَإِذَا رَأَى الرُّوْيَا الْقَبِيحَةَ فَلَا يُفَسِّرْهَا وَلَا يُخَبِّرْ بِهَا.^۲

۶۹۶۵. عنه ﷺ: الرُّوْيَا عَلَى رَجُلٍ طَائِرٌ مَا لَمْ تُعَبَّرْ، فَإِذَا عُبِّرَتْ وَقَعَتْ، وَلَا تُقَصُّهَا إِلَّا عَلَى وَادٍّ وَذِي رَأْيٍ.^۳

۶۹۶۶. عنه ﷺ: الرُّوْيَا لَا تُقَصُّ إِلَّا عَلَى مُؤْمِنٍ خَلَا مِنَ الْحَسَدِ وَالْبَغْيِ.^۴

۱. الکافی: ۶۲/۹۱/۸. ۲. کنز العمال: ۴۱۳۹۲.
۳. کنز العمال: ۴۱۳۹۰. ۴. الکافی: ۵۳۰/۳۳۶/۸.

۶۹۶۷. عنه علیه السلام: لا تُقْصُ الرُّؤْيَا إِلَّا عَلَى عَالِمٍ أَوْ نَاصِحٍ^۱.

۶۹۶۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: رؤیا را جز برای شخص عالم یا خیرخواه، نباید بازگو کرد.

۱۴۰۸

ما يَنْبَغِي عَمَلُهُ فِي الرُّؤْيَا الْمَكْرُوهُةِ

۶۹۶۸. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: إِذَا رَأَى الرَّجُلُ مَا يَكْرَهُ فِي مَنَامِهِ فَلْيَتَحَوَّلْ عَنْ شِقِّهِ الَّذِي كَانَ عَلَيْهِ نَائِماً وَلْيَقُلْ: «إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئاً إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ»^۲ ثُمَّ لِيَقُلْ: عُدْتُ بِمَا عَادْتُ بِهِ مَلَائِكَةَ اللَّهِ الْمُقَرَّبُونَ وَأَنْبِيَائِهِ الْمُرْسَلُونَ وَعِبَادَهُ الصَّالِحُونَ، مِنْ شَرِّ مَا رَأَيْتُ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ^۳.

رفتار شایسته در هنگام دیدن خوابهای ناخوشایند

۶۹۶۸. امام صادق علیه السلام: هر گاه کسی خواب ناخوشایندی دید از پهلویی که خوابیده به پهلوی دیگر خود برگردد و بگوید: «همانا نجوا کردن کار شیطان است، تا بدان وسیله مؤمنان را اندوهگین سازد و تا خدا نخواهد، هیچ زیانی به آنان نرساند». سپس بگوید: از شرّ خوابی که دیدم و از شرّ شیطان رجیم به همان کسی پناه می‌برم که فرشتگان مقرب خدا و پیامبران مرسل او و بندگان نیکوکارش بدو پناه می‌برند.

(انظر) بحار الأنوار: ۷۶ / ۲۲۰ / ۲۹ وج ۴۳ / ۹۰ / ۱۴.

۱۴۰۹

گوناگون

۶۹۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ یک از شما برای خواب ندیدن غمگین نباشد؛ زیرا هر گاه کسی در دانش راسخ شد، خواب دیدن از او برداشته می‌شود.

۶۹۷۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر گاه زمان نزدیک شود^۱ رؤیای مؤمن دروغ از کار در نیاید و خواب

۱۴۰۹

النَّوَابِرُ

۶۹۶۹. رسولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: لَا يَحْزَنُ أَحَدُكُمْ أَنْ تُرْفَعَ عَنْهُ الرُّؤْيَا، فَإِنَّهُ إِذَا رَسَخَ فِي الْعِلْمِ رُفِعَتْ عَنْهُ الرُّؤْيَا^۴.

۶۹۷۰. عنه علیه السلام: إِذَا تَقَارَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكْذِبْ رُؤْيَا

۱. در لسان العرب ضمن نقل این حدیث از قول ابن اثیر می‌گوید: منظور نزدیک شدن قیامت است. و به قولی منظور اعتدال شب و روز است - م.

۱. كنز العمال: ۴۱۳۹۵. ۲. المجادلة: ۱۰.

۳. الكافي: ۱۰۶/۱۴۲/۸. ۴. تحف العقول: ۵۰.

المؤمن، وأصدقهم رؤياً أصدقهم حديثاً.^۱

۶۹۷۱. عنه عليه السلام: الرؤيا من الله، والحلم من الشيطان.^۲

۶۹۷۲. جامع الأحاديث للقمي عنه عليه السلام: خياركم أولو النهي. قيل يا رسول الله، ومن أولو النهي؟ فقال: أولو النهي أولو الأحلام الصادقة.^۳

۶۹۷۳. الإمام الصادق عليه السلام: إذا كان العبد على معصية الله عز وجل وأراد الله به خيراً أراه في منامه رؤياً ترؤعه فينزعجر بها عن تلك المعصية.^۴

۶۹۷۴. عنه عليه السلام: إن دين الله تبارك وتعالى أعز من أن يرى في النوم.^۵

۶۹۷۵. الإمام العسكري عليه السلام: من أكثر المنام رأى الأحلام.^۶

آن مؤمنی راست تر است که راستگوتر باشد.

۶۹۷۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: رؤیا (خوابهای خوب و خوش) از جانب خداوند است و خوابهای آشفته از جانب شیطان.

۶۹۷۲. جامع الأحادیث للقمی: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین افراد شما خردمندانند. عرض شد: ای رسول خدا! خردمندان کیانند؟ فرمود: کسانی که خوابهای راست می بینند.

۶۹۷۳. امام صادق عليه السلام: هر گاه بنده قصد معصیت خداوند عز وجل کند و خداوند خیر او را بخواهد، خوابی وحشتناک به او نشان دهد که بدان سبب از آن گناه باز ایستد.

۶۹۷۴. امام صادق عليه السلام: دین خداوند تبارک و تعالی ارجمندتر از آن است که در خواب دیده شود.

۶۹۷۵. امام عسکری عليه السلام: کسی که زیاد بخوابد، خوابهای آشفته بیند.

۱. بحار الأنوار: ۳۱/۱۷۲/۶۱.

۲. بحار الأنوار: ۵۸/۱۹۱/۶۱.

۳. جامع الأحادیث للقمي: ۲۱۵.

۴. الاختصاص: ۲۴۱. ۵. بحار الأنوار: ۱/۲۳۷/۸۲.

۶. الدرّة الباهرة: ۴۳.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

رياءى

ولمزيد الاطلاع راجع:

- بحار الأنوار: ٢٦٥/٧٢ باب ١١٦ والرياء. مركز تحقيقات كميته علوم ورساى
- بحار الأنوار: ٣٢٣/٧٢ باب ١١٨ والسمعة.
- وسائل الشيعة: ١/٤٧ باب ١١ وتحريم الرياء.
- كنز العمال: ٣/٤٦٨، ٨١١ والرياء.

افظرو:

- عنوان ١٤٧ والإخلاص.
- الإخلاص: باب ١٠٥٣، الدين: باب ١٣٢٧.
- السريرة: باب ١٧٨١، ١٧٨٢، العلم: باب ٢٨١٩، ٢٨٢٠.

۱۳۱۰

ذمُّ الرِّبَاءِ

الکتاب:

قرآن:

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾^۱

(انظر البقرة: ۲۶۴، النساء: ۳۸-۱۴۲، الماعون: ۶، ۷.)

الحديث:

حدیث:

۶۹۷۶. رسول الله ﷺ: يَا أَبَا ذَرٍّ، اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُخَيِّرْ النَّاسَ أُنْكَ تَخْشَى اللَّهَ فَيُكْرِ مُوْكَ وَقَلْبُكَ فَاجِرٌ.^۲

۶۹۷۷. عنه ﷺ: يَا بَنَ مَسْعُودٍ، إِيَّاكَ أَنْ تُظْهِرَ مِنْ نَفْسِكَ الْخُشُوعَ وَالتَّوَاضُّعَ لِلْأَدَمِيِّينَ وَأَنْتَ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ رَبِّكَ مُصِرٌّ عَلَى الْمَعَاصِي وَالذُّنُوبِ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾^{۳، ۴}

۱۳۱۰

نکوهش ریاکاری

«همانند آن کسان مباشید که سرمست غرور و ریاکارانه از دیار خویش بیرون آمدند و دیگران را از راه خدا بازداشتند. و خدا به هر کاری که می‌کنند

احاطه دارد».

۶۹۷۶. پیامبر خدا ﷺ: ای ابوذر! از خدا بترس و در حالی که دلی تبهکار داری، برای جلب احترام مردم، نزد آنان خود را خدا ترس وانمود مکن.

۶۹۷۷. پیامبر خدا ﷺ: ای پسر مسعود! مبدا خود را برای مردم، خداترس و فروتن نشان دهی، در حالی که میان خود و پروردگارت بر نافرمانی‌ها و گناهان پای می‌فشاری؛ خداوند متعال می‌فرماید: «خداوند نگاههای دزدانه و آنچه را سینه‌ها پنهان می‌دارند، می‌داند».

۱. الأنفال: ۴۷.

۲. مکارم الأخلاق: ۲/۳۷۰/۲۶۶۱.

۳. غافر: ۱۹.

۴. مکارم الأخلاق: ۲/۳۶۰/۲۶۶۰.

۶۹۷۸. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: ما أَقْبَحَ بِالْإِنْسَانِ باطِناً
عَلِيلاً وظاهراً جَمِلاً!

۶۹۷۸. امام علی علیه السلام: چه زشت است که آدمی
باطنی بیمار و ظاهری زیبا داشته باشد!

۶۹۷۹. عنه عليه السلام: المرآة ظاهِرُهُ جَمِيلٌ وِباطِنُهُ
عَلِيلٌ ۲.

۶۹۷۹. امام علی علیه السلام: ریاکار، ظاهرش زیبا و
باطنش بیمار است.

۶۹۸۰. عنه عليه السلام: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ تَحْسُنَ
فِي لَأَمَةِ الْعُيُونِ عَلَانِيَتِي، وَتَقْبَحَ فِيما
أَبْطُنُ لَكَ سَرِيرَتِي، مُحَافِظاً عَلَي رِئَاءِ
النَّاسِ مِنْ نَفْسِي بِجَمِيعِ مَا أَنْتَ مُطَّلِعٌ عَلَيْهِ
مِنِّي، فَأُبَدِّي لِلنَّاسِ حُسْنَ ظَاهِرِي وَأَفْضِي
إِلَيْكَ بِسُوءِ عَمَلِي، تَقَرُّباً إِلَى عِبَادِكَ
وَتَبَاعُداً مِنْ مَرْضَاتِكَ ۳.

۶۹۸۰. امام علی علیه السلام: خداوندا! به تو پناه می‌برم از
این که ظاهر من در نگاه مردم نیکو باشد و
باطنم که بر تو آشکار است زشت، و خود
را ریاکارانه نزد مردم بیارایم به چیزی که
تو بهتر از من بدان دانایی، پس ظاهر
نکویم را برای مردم آشکار دارم و بدی
کردارم را نزد تو آورم و بدین سان به
بندگان تو نزدیک شوم و از خشنودی تو به

۶۹۸۱. الإمامُ الباقرُ عليه السلام: مَنْ كَانَ ظَاهِرُهُ أَرْجَحَ مِنْ
باطِنِهِ خَفَّ مِيزَانُهُ ۴.

۶۹۸۱. امام باقر علیه السلام: هر که [کفه] ظاهرش سنگینتر
از باطنش باشد، ترازوی [اعمال] او سبک
است.

۱۳۱۱

التَّحْذِيرُ مِنَ الرِّيَاءِ

۶۹۸۲. رسولُ الله ﷺ: وَيْلٌ لِلَّذِينَ يَجْتَلِبُونَ الدُّنْيَا
بِالدِّينِ، يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّانِ مِنْ
لَيْنِ أَلْسِنَتِهِمْ، كَلَامُهُمْ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ
وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذِّئَابِ، يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى:

بر حذر داشتن از ریاکاری

۶۹۸۲. پیامبر خدا ﷺ: وای بر کسانی که دین را
وسیله کسب دنیا می‌کنند و با زبان نرم خود
در برابر مردم به لباس میش در می‌آیند،
گفتارشان از عسل شیرین‌تر است و
دل‌هایشان دل‌گرگ است. خداوند متعال

۱. غرر الحکم: ۹۶۶۱. ۲. غرر الحکم: ۱۵۷۷.
۳. نهج البلاغة: الحکمة ۲۷۶ وفي شرح نهج البلاغة:
۱۹ / ۱۶۷ / ۲۸۲ «رثاء» بدل «رثاء».
۴. الأمالی للصدوق: ۷۹۸/۵۸۰.

أَبِي يَغْتَرُونَ؟^۱

۶۹۸۳. عنه عليه السلام: أَبْغَضُ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَنْ كَانَ ثَوْبَاهُ خَيْرًا مِنْ عَمَلِهِ، أَنْ تَكُونَ ثِيَابُهُ ثِيَابَ الْأَنْبِيَاءِ وَعَمَلُهُ عَمَلُ الْجَبَّارِينَ.^۲

۶۹۸۴. عنه عليه السلام: أَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ يَرَى النَّاسَ أَنْ فِيهِ خَيْرٌ وَلَا خَيْرَ فِيهِ.^۳

۶۹۸۵. الإمام علي عليه السلام: وَمِنْهُمْ - أَيْ مِنَ النَّاسِ - مَنْ يَطْلُبُ الدُّنْيَا بِعَمَلِ الْآخِرَةِ، وَلَا يَطْلُبُ الْآخِرَةَ بِعَمَلِ الدُّنْيَا، قَدْ طَامَنَ مِنْ شَخْصِهِ وَقَارَبَ مِنْ خَطْوِهِ وَشَمَّرَ مِنْ ثَوْبِهِ، وَزَخَرَفَ مِنْ نَفْسِهِ لِلْأَمَانَةِ وَاتَّخَذَ سِتْرَ اللَّهِ ذَرِيعَةً إِلَى الْمَعْصِيَةِ.^۴

۶۹۸۶. الإمام الباقر عليه السلام: يَا ذَوِي الْهَيْئَةِ الْمُعْجِبَةِ وَالْهِيمِ الْمُعْطَنَةِ، مَا لِي أَرَى أَجْسَامَكُمْ عَامِرَةً وَقُلُوبَكُمْ دَامِرَةً؟ أَمَا وَاللَّهِ لَوْ عَايَنْتُمْ مَا أَنْتُمْ مُلَاقُوهُ وَمَا أَنْتُمْ إِلَيْهِ صَائِرُونَ لَقُلْتُمْ: ﴿يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا تُكَذِّبَ بَايَاتِ رَبَّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾.^۵

(انظر العلم: باب ۲۸۴۹).

می فرماید: آیا به [رحمت] من غرّه می شوند؟!

۶۹۸۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مَبْغُوضُ تَرِینِ بِنْدِه نَزْدِ خِداوَنَد کِسی اِست کِه جِامِه هایش بَهِتَر از کَر دارش باشد، جِامِه اش جِامَه پیامبران باشد و کَر دارش کَر دَر جَبَّاران.

۶۹۸۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: سَخِطُ تَرِینِ عَذَابِ را دَر رُوز قِیامَت کِسی دَارد کِه مَر دَم او را آدَمِ خُوبِی بَدانند، اَما هِیچ خُوبِی و خِیَری دَر وِجُود او نِباشَد.

۶۹۸۵. امام علی عليه السلام: و بِسَرخِی از مَر دَم، با کَارِ آخِرَت، دُنیا را مِی طَلَبَنَد و با کَارِ دُنیا، آخِرَت را نَمی جُویَنَد. خُود را با و قارِ نِشان مِی دَهند و با گامِهای نَزدِیک بَهِ هَم (سَگِین) رَاه مِی رُوند، دامن جِامَه خُود را بَلا مِی زَنند و خُود را اَمین مَر دَم و اَنمُود مِی کُنند و پَر دِه پُوشی خِدا را و سِیلَه گِناه قَرار مِی دَهند.

۶۹۸۶. امام باقر عليه السلام: اَی کِسانی کِه ظاهِری آراستِه و خُوشایِنَد دَارید و چُون شِترانی تَشَنه گُرد آب زانو زده اید! چِه شَدِه اِست کِه ظاهِر شما را آباَد و دِلهایتان را وِیران مِی بَینم؛ هان! بَهِ خِدا سَوگَند اِگر اَنچِه را دِیدار خُواهِید کُرد و بَهِ سَویش رَهسپار هَستید مِی دِیدید، هَر آینِه مِی گُفتید: «کاش بَرگَر داندِه مِی شَدِیم و آیات پَروردگار خُود را دِروغ نَمی شَمردِیم و از مُؤمِنان بُوَدِیم».

۱. أعلام الدین: ۲۹۵. ۲. كنز العمال: ۷۴۸۳. ۳. كنز العمال: ۷۴۸۵. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۳۲. ۵. الأنعام: ۲۷. ۶. تحف العقول: ۲۹۲.

۱۳۱۲

عَمَلُ الْمُرَائِي لَا يَصْعَدُ

۶۹۸۷. رسول الله ﷺ: إِنَّ الْمَلَكَ لَيَصْعَدُ بِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهِجاً بِهِ، فَإِذَا صَعِدَ بِحَسَنَاتِهِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: اجْعَلُوهَا فِي سَجِّينٍ إِنَّهُ لَيْسَ إِلَّايَ أَرَادَ بِهَا^۱.

۶۹۸۸. عنه ﷺ: وَتَصْعَدُ الْحَفَظَةُ بِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهِجاً بِهِ ... فَيَطُوونَ الْحُجُبَ كُلَّهَا حَتَّى يَقُومُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ سَبْحَانَهُ فَيَشْهَدُوا لَهُ بِعَمَلِ صَالِحٍ وَدُعَاءٍ، فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنْتُمْ حَفَظَةُ عَمَلِ عَبْدِي، وَأَنَا رَقِيبٌ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ، إِنَّهُ لَمْ يُرِدْنِي بِهَذَا الْعَمَلِ، عَلَيْهِ لَعْنَتِي^۲.

۱۳۱۲

عمل ریاکار بالا نمی‌رود

۶۹۸۷. پیامبر خدا ﷺ: فرشته با خوشحالی عمل بنده را بالا می‌برد و چون کارهای نیکش را بالا برد، خداوند عز و جل می‌فرماید: آنها را در سَجِّین^۱ گذارید؛ این کارها برای من انجام نشده است.

۶۹۸۸. پیامبر خدا ﷺ: فرشتگان نگهبان [اعمال] با خوشحالی عمل بنده را بالا می‌برند... حجابها را یکی پس از دیگری طی می‌کنند، تا آن که در برابر خدای سبحان می‌ایستند و می‌گویند: عملی صالح و دعایی آورده‌اند. خداوند متعال می‌فرماید: شما نگهبانان عمل [ظاهری] بنده من هستید و من ناظر درون اویم. او این عمل را برای من انجام نداده است؛ لعنت من بر او باد.

۱۳۱۳

مَنْ عَمَلَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ

۶۹۸۹. رسول الله ﷺ: إِنَّ الْمُرَائِيَّ يُنَادِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ: يَا فَاجِرُ! يَا غَادِرُ! يَا مُرَائِي! ضَلَّ عَمَلُكَ، وَبَطَلَ أَجْرُكَ، اذْهَبْ فَخُذْ أَجْرَكَ مِمَّنْ كُنْتَ تَعْمَلُ لَهُ^۳.

۶۹۹۰. عنه ﷺ: يَقُولُ اللَّهُ سَبْحَانَهُ: إِنِّي أَغْنَى

۱۳۱۳

هر کس کاری را برای غیر خدا کند،

خداوند وی را به همو واگذارد

۶۹۸۹. پیامبر خدا ﷺ: روز قیامت به ریاکار ندا می‌شود: ای نابکار! ای فریبکار! ای ریاکار! عملت برباد شد و مزدت از بین رفت؛ برو و مزد خود را از همان بگیر که به خاطر او کار می‌کردی.

۶۹۹۰. پیامبر خدا ﷺ: خدای سبحان می‌فرماید:

۱. الکافی: ۷/۲۹۵/۲.

۲. مستدرک الوسائل: ۱/۱۱۲/۱.

۳. منیة المرید: ۳۱۸.

۱. سَجِّین: زندان، دیوان اعمال گنهکاران و کفار-م.

همانا من بی نیازترین شریکم. پس، هر که کاری بکند و کسی جز مرا در آن شریک گرداند من از آن کار بیزارم و از آن کسی باشد که او را شریک من قرار داده است.

۶۹۹۱. امام صادق علیه السلام: از ریاکاری بپرهیز؛ زیرا هر که برای غیر خدا کاری کند، خدا او را به همان کسی که برایش کار کرده است واگذارد.

۶۹۹۲. امام صادق علیه السلام: بنده را چه زیان که هرگاه خدا او را بشناسد، مردم نشناسندش؟! هر که برای چشم مردم کار کند، پاداشش به عهده مردم است و هر که برای خدا کار کند، پاداشش با خداست. و بی گمان هر گونه ریایی، شرک است.

۱۴۱۴

عمل ریاکار پذیرفته نمی شود

۶۹۹۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند عملی را که در آن به وزن ذره ای ریا باشد نمی پذیرد.

۶۹۹۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ای پسر مسعود! اگر کار خوبی کردی و در آن نیتی جز خدا داشتی، امید پاداش از خداوند نداشته باش؛ زیرا او می فرماید: «در روز قیامت ما برای آنان قدر و ارزشی قائل نیستیم».

۶۹۹۵. امام صادق علیه السلام: خداوند عز و جل فرموده است: من بهترین شریک هستم. هر کس در کاری که می کند، شریکی برای من قرار

الشُّرَكَاءِ فَمَنْ عَمِلَ عَمَلًا ثُمَّ أَشْرَكَ فِيهِ غَيْرِي فَأَنَا مِنْهُ بَرِيءٌ، وَهُوَ لِلَّذِي أَشْرَكَ بِهِ دُونِي.^۱

۶۹۹۱. الإمام الصادق علیه السلام: إِيَّاكَ وَالرِّيَاءَ؛ فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَى مَنْ عَمِلَ لَهُ.^۲

۶۹۹۲. عنه علیه السلام: مَا عَلَى عَبْدٍ إِذَا عَرَفَهُ اللَّهُ إِلَّا يَعْرِفَهُ النَّاسُ، إِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِلنَّاسِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ وَمَنْ عَمِلَ لِلَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى اللَّهِ، وَإِنْ كُلُّ رِيَاءٍ شِرْكٌ.^۳

۱۴۱۴

عمل المرآئي غير مقبول

۶۹۹۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: إِنْ اللَّهُ لَا يَقْبَلُ عَمَلًا فِيهِ مَقَالٌ ذَرَّةً مِنْ رِيَاءٍ.^۴

۶۹۹۴. عنه علیه السلام: يَا بَنَ مَسْعُودٍ، إِذَا عَمِلْتَ عَمَلًا مِنَ الْبِرِّ وَأَنْتَ تُرِيدُ بِذَلِكَ غَيْرَ اللَّهِ فَلَا تَرْجُ بِذَلِكَ مِنْهُ ثَوَابًا فَإِنَّهُ يَقُولُ: ﴿فَلَا تُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾.^۵

۶۹۹۵. الإمام الصادق علیه السلام: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: أَنَا خَيْرُ شَرِيكِ، مَنْ أَشْرَكَ مَعِيَ غَيْرِي فِي عَمَلٍ

۱. عَدَةُ الدَّاعِي: ۲۰۳. ۲. الكافي: ۱/۲۹۳.

۳. الأصول الستة عشر: ۷۸. ۴. تنبيه الخواطر: ۱۸۷/۱.

۵. الكهف: ۱۰۵.

۶. مكارم الأخلاق: ۲/۳۵۳/۲۶۶۰.

دهد، آن کار را نپذیرم، جز عملی که خالص
برای من باشد.

۶۹۹۶. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل فرموده
است: هر که برای من و غیر من کار کند، آن
کار، برای کسی باشد که از بهر او انجام داده
است.

۱۴۱۵

راه نجات

۶۹۹۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - در پاسخ به مردی که
پرسید: ای رسول خدا! نجات در
چیست؟ - فرمود: در این که بنده طاعت
خدا را به خاطر مردم انجام ندهد.

۶۹۹۸. امام باقر علیه السلام: از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله سؤال شد که
فردا [ای قیامت] نجات در چیست؟ فرمود:
راه نجات فقط این است که با خدا از در
نیرنگ در نیایید، که در این صورت با شما
از در خدعه در آید؛ زیرا هر که بخواهد
خدا را گول زند، خداوند نیز با او خدعه
کند و ایمانش را بگیرد. او اگر فهم داشته
باشد در حقیقت خود را گول زده است.
عرض شد: چگونه با خداوند خدعه
می‌کند؟ فرمود: به فرمان خدا عمل کند، اما
نیتش غیر خدا باشد.

۱۴۱۶

ریا و شرک

قرآن:

«هر که به دیدار پروردگارش امید بسته است، باید

عَمَلُهُ لَمْ أَقْبَلْهُ إِلَّا مَا كَانَ لِي خَالِصاً.^۱

۶۹۹۶. عنه علیه السلام: قَالَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: مَنْ عَمِلَ لِي
وَلِغَيْرِي فَهُوَ لِمَنْ عَمِلَ لَهُ.^۲

(انظر) وسائل الشیعة: ۱/۵۱ باب ۱۲.

العمل: باب ۲۹۰۲.

۱۴۱۵

طریق النجاة

۶۹۹۷. رسول الله صلی الله علیه و آله - حِينَ سَأَلَهُ رَجُلٌ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله، فِيمَ النِّجَاةُ؟ - أَنْ لَا يَعْمَلَ
الْعَبْدُ بَطَاعَةَ اللَّهِ يُرِيدُ بِهَا النَّاسَ.^۳

۶۹۹۸. الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله سُئِلَ: فِيمَا
النِّجَاةُ غَدَاً؟ فَقَالَ: إِنَّمَا النِّجَاةُ فِي أَنْ
لَا تُخَادِعُوا اللَّهَ فَيَخْدَعَكُمْ، فَإِنَّهُ مَنْ يُخَادِعُ
اللَّهَ يَخْدَعُهُ وَيَخْلَعُ مِنْهُ الْإِيمَانَ وَنَفْسَهُ
يَخْدَعُ لَوْ يَشْعُرُ. فَقِيلَ لَهُ: وَكَيْفَ يُخَادِعُ
اللَّهُ؟ قَالَ: يَعْمَلُ بِمَا أَمَرَهُ اللَّهُ، ثُمَّ يُرِيدُ بِهِ
غَيْرَهُ.^۴

(انظر) السجود: باب ۱۷۴۱.

۱۴۱۶

الرِّيَاءُ وَالشَّرْكُ

الكتاب:

وَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ

۱. الكافي: ۹/۲۹۵/۲. ۲. ثواب الأعمال: ۲/۲۸۹.

۳. تنبيه الخواطر: ۱/۱۸۶. ۴. الأمالي للصدوق: ۶۷۷/۹۲۱.

بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا^۱.

الحديث:

کاری شایسته کند و هیچکس را شریک پروردگارش
قرار ندهد^۲.

حدیث:

۶۹۹۹. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به شداد بن اوس
که ایشان را در حال گریه دید و علت را
جویا شد - فرمود: برای اتم از شرک
می ترسم. نه این که آنان بت و خورشید و
ماه را پرستند، بلکه اعمال خود را
ریاکارانه انجام دهند.

۷۰۰۰. عِدَّة الداعی: پیامبر خدا ﷺ فرمود:
بیشترین نگرانی من برای شما شرک
کوچک است. عرض کردند: ای رسول
خدا! شرک کوچک چیست؟ فرمود: ریا.
۷۰۰۱. امام علی علیه السلام: بدانید که اندکی ریا هم،
شرک است.

۷۰۰۲. امام باقر علیه السلام: از رسول خدا ﷺ درباره آیه
«پس هر که امید دیدار پروردگارش را دارد
باید کاری شایسته کند و هیچ کس را
شریک پروردگارش قرار ندهد» سؤال
شد، حضرت فرمود: هر که برای
خودنمایی به مردم نماز گزارد مشرک
است... و هر که یکی از فرمانهای خدا را
برای خودنمایی به مردم به جای آورد
مشرک است.

۷۰۰۳. امام صادق علیه السلام - درباره آیه «هر که امید

۶۹۹۹. رسول الله ﷺ - وقد رآه شداد بن اوس
يَبْكِي فَسَأَلَهُ عَمَّا يُبْكِيهِ -: إِنِّي تَخَوَّفْتُ
عَلَى أُمَّتِي الشُّرْكَ، أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ
صَنَمًا وَلَا شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَكِنَّهُمْ يُرَاوُونَ
بِأَعْمَالِهِمْ^۲.

۷۰۰۰. عِدَّة الداعی عن رسول الله ﷺ: إِنَّ أَخَوْفَ
مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشُّرْكَ الْأَصْغَرَ. قَالُوا:
وَمَا الشُّرْكَ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ:
الرِّيَاءُ^۳.

۷۰۰۱. الإمام علي عليه السلام: إِعْلَمُوا أَنَّ يَسِيرَ الرِّيَاءِ
شُرْكٌ^۴.

۷۰۰۲. الإمام الباقر عليه السلام: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ
تَفْسِيرِ قَوْلِ اللَّهِ: «فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ
فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ
أَحَدًا» فَقَالَ: مَنْ صَلَّى مُرَاءَاةَ النَّاسِ فَهُوَ
مُشْرِكٌ... وَمَنْ عَمِلَ عَمَلًا مِمَّا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ
مُرَاءَاةَ النَّاسِ فَهُوَ مُشْرِكٌ^۵.

۷۰۰۳. الإمام الصادق عليه السلام - فِي قَوْلِهِ عَزَّوَجَلَّ:

۱. الکهف: ۱۱۰. ۲. شرح نهج البلاغة: ۱۷۹/۲.
۳. عِدَّة الداعی: ۲۱۴. ۴. تحف العقول: ۱۵۱.
۵. تفسیر القمّي: ۴۷/۲.

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ...﴾ :- الرَّجُلُ
يَعْمَلُ شَيْئاً مِنَ الثَّوَابِ لَا يَطْلُبُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ
إِنَّمَا يَطْلُبُ تَرْكِيبَةَ النَّاسِ، يَشْتَهِي أَنْ يَسْمَعَ
بِهِ النَّاسُ، فَهَذَا الَّذِي أَشْرَكَ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ.^۱

۷۰۰۲. عنه علیه السلام - أَيْضاً فِي تَفْسِيرِ الْآيَةِ :- فَهَذَا
الشُّرْكُ شِرْكُ رِيَاءٍ.^۲

۷۰۰۵. عنه علیه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ الْعَلَاءُ بْنُ فَضِيلٍ عَنْ
تَفْسِيرِ هَذِهِ الْآيَةِ ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ
رَبِّهِ﴾ :- مَنْ صَلَّى أَوْ صَامَ أَوْ أَعْتَقَ أَوْ حَجَّ
يُرِيدُ مَحَمَّدَةَ النَّاسِ فَقَدْ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ
وَهُوَ شِرْكٌ مَغْفُورٌ.^۳

۷۰۰۶. عنه علیه السلام : كُلُّ رِيَاءٍ شِرْكٌ، إِنَّهُ مَنْ عَمِلَ
لِلنَّاسِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ.^۴

(انظر) الأئمة : باب ۱۲۵.

عنوان ۲۶۵ «الشرك».

۱۴۱۷

سوء عاقبة أهل الرياء

۷۰۰۷. مستدرک الوسائل: قال رسول الله صلی الله علیه و آله : إِنَّ
النَّارَ وَأَهْلَهَا يَعْبُجُونَ مِنْ أَهْلِ الرِّيَاءِ، فَقِيلَ :

دیدار پروردگارش را دارد... - فرمود:
آدمی کار ثوابی می‌کند، اما خدا را در نظر
ندارد، بلکه ستایش مردم در نظر اوست و
مشتاق است که آن را به گوش مردم
برساند. چنین کسی در پرستش پروردگار
خود شرک آورده است.

۷۰۰۴. امام صادق علیه السلام - در تفسیر همان آیه -
فرمود: این شرک، شرک ریایی است.

۷۰۰۵. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به سؤال علاء بن
فضیل از تفسیر این آیه «پس هر که امید
دیدار پروردگارش را دارد» - فرمود: هر
که به خاطر تعریف مردم نماز بخواند یا
روزه گیرد یا بنده آزاد کند یا حج رود، در
کار خود شرک آورده است، گرچه شرکی
است که آمرزیده می‌شود.

۷۰۰۶. امام صادق علیه السلام : هر گونه ریایی شرک
است. هر که به خاطر مردم کار کند،
پاداشش به عهده مردم باشد.

۱۴۱۷

فرجام بد ریاکاران

۷۰۰۷. مستدرک الوسائل: پیامبر خدا صلی الله علیه و آله فرمود:
دوزخ و دوزخیان از دست ریاکاران فریاد
بر می‌آورند. عرض شد: ای رسول خدا!
دوزخ دیگر چرا فریاد بر می‌آورد؟! فرمود:

۱. الکافی: ۴/۲۹۴/۲. ۲. تفسیر القمی: ۴۷/۲.

۳. بحار الأنوار: ۴۰/۳۰۱/۷۲.

۴. الکافی: ۳/۲۹۳/۲.

یا رسول الله، وکیف تبعج النار؟ قال: من حرّ النار التي یُعذبون بها.^۱

از گرمای آتشی که [ریاکاران] با آن عذاب می شوند.

۷۰۰۸. رسول الله ﷺ: وَمَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ يُرِيدُ بِهِ السَّمْعَةَ وَالْتِمَاسَ شَيْءٍ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَوَجْهُهُ عَظِيمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ لَحْمٌ، وَرَجَّ الْقُرْآنُ فِي قَفَاهُ حَتَّى يُدْخِلَهُ النَّارَ وَيَهْوِي فِيهَا مَعَ مَنْ يَهْوِي.^۲

۷۰۰۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که برای شهرت طلبی و به دست آوردن چیزی قرآن بخواند، در روز قیامت با چهره‌ای از اسکلت بدون گوشت، خداوند عزوجل را دیدار کند و قرآن همواره در پس گردنش زند، تا آن که به دوزخش در آرد و با دیگر دوزخیان در آن سقوط کند.

۷۰۰۹. بحار الأنوار: رُوِيَ: أَنَّهُ يَأْمُرُ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ بِرِجَالٍ إِلَى النَّارِ فَيَقُولُ لِمَالِكٍ: قُلْ لِلنَّارِ: لَا تُحْرِقِي لَهُمْ أَقْدَاماً فَقَدْ كَانُوا يَمْشُونَ إِلَى الْمَسَاجِدِ، وَلَا تُحْرِقِي لَهُمْ أَيْدِيّاً، فَقَدْ كَانُوا يَرْفَعُونَهَا إِلَيَّ بِالْدُّعَاءِ، ... فَيَقُولُ مَالِكٌ: يَا أَشْقِيَاءَ، فَمَا كَانَ حَالُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْمَلُ لِغَيْرِ اللَّهِ، فَقِيلَ لَنَا: خُذُوا ثَوَابَكُمْ مِمَّنْ عَمِلْتُمْ لَهُ.^۳

۷۰۰۹. بحار الأنوار: روایت شده است که: خداوند عزوجل دستور می دهد افرادی را به آتش افکنند؛ پس به مالک (فرشته مأمور دوزخ) فرماید: به آتش بگو پاهای آنها را نسوزاند؛ زیرا با آنها به مساجد می رفتند و دستهایشان را نسوزاند؛ زیرا آنها را برای دعا به سوی من بالا می آوردند... مالک گوید: ای تیره بختان! پس چه گناهی کرده بودید؟ گویند: ما برای غیر خدا کار می کردیم؛ بنابراین به ما گفته شد: پاداش خود را از همانان بگیرد که برایشان کار می کردید.

۱۴۱۸

مُحَاسَبَةُ الْمُرَائِي

۷۰۱۰. رسول الله ﷺ: إِنَّ أَوَّلَ مَنْ يُدْعَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَرَجُلٌ كَثُرَ الْمَالُ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لِلْقَارِي: أَلَمْ أَعْلَمْكَ مَا أَنْزَلْتُ

حسابرسی ریاکار

۱۴۱۸

۷۰۱۰. پیامبر خدا ﷺ: نخستین کسی که در روز قیامت فرا خوانده می شود مردی است که [آیات] قرآن را در سینه خود گرد آورده و مردی که در راه خدا کشته شده است و مرد ثروتمند. پس خداوند عزوجل به قاری

۱. مستدرک الوسائل: ۱۰۹/۱۰۷/۱.

۲. ثواب الأعمال: ۱/۳۳۷. ۳. بحار الأنوار: ۱۰۲/۳۲۵/۸.

عَلَى رَسُولِي؟ فَيَقُولُ: بَلَى يَا رَبِّ،
فَيَقُولُ: مَا عَمِلْتَ فِيمَا عَلِمْتَ؟ فَيَقُولُ:
يَا رَبِّ قُمْتُ بِهِ فِي آثَاءِ اللَّيْلِ وَأَطْرَافِ
النَّهَارِ، فَيَقُولُ اللَّهُ: كَذَبْتَ وَتَقُولُ
الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ، وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى:
إِنَّمَا أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: فُلَانٌ قَارِئٌ، فَقَدْ
قِيلَ ذَلِكَ.^۱

۷۰۱۱. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ فَأَتَىٰ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعَمُهُ
فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ:
قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ،
وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِيقَالَ جَسْرِيءٌ! فَقَدْ قِيلَ
ذَلِكَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى
أُلْقِيَ فِي النَّارِ.^۲

۷۰۱۲. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يُجَاءُ بَعْدَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
قَدْ صَلَّيْتُ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ صَلَّيْتُ ابْتِغَاءَ
وَجْهِكَ فَيُقَالُ لَهُ: بَلْ صَلَّيْتُ لِيقَالَ مَا
أَحْسَنَ صَلَاةَ (فُلَانٍ)^۳، إِذْهَبُوا بِهِ إِلَى
النَّارِ.^۴

(انظر) النِّتَاءُ: بَاب ۳۹۲۱.

۱. بحار الأنوار: ۵۲/۳۰۵/۷۲.

۲. منية المرید: ۱۳۴.

۳. ما بین الهالین أثبتناه من بحار الأنوار: ۴۴/۳۰۱/۷۲.

۴. الزهد للحسين بن سعيد: ۱۶۶/۶۳.

قرآن فرماید: آیا آنچه را بر فرستاده خود
نازل کردم به تو نیاموختم؟ عرض کند:
چرا، ای پروردگار من. فرماید: با آنچه
آموختی، چه عملی کردی؟ عرض کند:
پروردگارا! در نیمه های شب و اوقات روز
آن را تلاوت می کردم. پس خداوند
فرماید: دروغ می گویی. فرشتگان نیز
گویند: دروغ می گویی. و خداوند متعال
فرماید: هدف تو این بود که گفته شود:
فلانی قاری قرآن است و این هم گفته شد.

۷۰۱۱. پیامبر خدا ﷺ: در روز رستاخیز نخستین

کسی که محاکمه می شود مردی است که به
شهادت رسیده است. او را می آورند و
خداوند او را از نعمتهایی که عطايش کرده
بود آگاه می کند و او آگاه می شود. سپس
می فرماید: با این نعمتها چه کردی؟ عرض
می کند: در راه تو جنگیدم تا به شهادت
رسیدم. خداوند می فرماید: دروغ
می گویی. بلکه جنگیدی تا گفته شود چه
دلیر است، و این هم گفته شد. سپس
دستور می رسد او را در حالی که به رو
افتاده است بکشند تا در آتش افکنده شود.

۷۰۱۲. امام صادق علیه السلام: در روز رستاخیز بنده ای را

که نماز خوانده، می آورند. او می گوید:
پروردگارا! من برای رضای تو نماز
خواندم؛ اما به او گفته شود: نه، بلکه برای
آن نماز خواندی که گفته شود چه نماز
خوبی می خواند. او را به دوزخ برید.

۱۳۱۹

عَلَامَاتُ الْمُرَائِي

۷۰۱۳. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَمَّا عَلَامَةُ الْمُرَائِي فَأَرْبَعَةٌ: يَحْرِصُ فِي الْعَمَلِ لِلَّهِ إِذَا كَانَ عِنْدَهُ أَحَدٌ وَيَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيَحْرِصُ فِي كُلِّ أَمْرِهِ عَلَى الْمَحَمْدَةِ، وَيُحَسِّنُ سَمْعَهُ بِجَهْدِهِ^۱.

۷۰۱۴. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: لِلْمُرَائِي أَرْبَعُ عَلَامَاتٍ: يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيَنْشَطُ إِذَا كَانَ فِي النَّاسِ، وَيَزِيدُ فِي الْعَمَلِ إِذَا أُثْنِيَ عَلَيْهِ، وَيَنْقُصُ مِنْهُ إِذَا لَمْ يُثْنِ عَلَيْهِ^۲.

۷۰۱۵. عَنْهُ ﷺ: ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ لِلْمُرَائِي: يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ، وَيَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيُحِبُّ أَنْ يُحَمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ^۳.

۷۰۱۶. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: قَالَ لِقَمَانُ لَابِنِهِ: لِلْمُرَائِي ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ: يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيَنْشَطُ إِذَا كَانَ النَّاسُ عِنْدَهُ، وَيَتَعَرَّضُ فِي كُلِّ أَمْرٍ لِلْمَحَمْدَةِ^۴.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱/ ۵۴ باب ۱۳.

۱. تحف العقول: ۲۲. ۲. شرح نهج البلاغة: ۱۸۰/۲. ۳. الكافي: ۸/۲۹۵/۲. ۴. الخصال: ۱۱۳/۱۲۱.

۱۳۱۹

نشانه‌های ریاکار

۷۰۱۳. پیامبر خدا ﷺ: ریاکار را چهار نشانه است: در حضور دیگری خود را بر طاعت خدا حریص نشان می‌دهد، در تنهایی سستی و تنبلی می‌ورزد، در هر کاری شیفته ستایش است و در ظاهر سازی می‌کوشد.

۷۰۱۴. امام علی ﷺ: ریاکار چهار نشانه دارد: در تنهایی تنبل است، در میان مردم کوشا، اگر در کاری از او ستایش کنند، آن را بیشتر انجام می‌دهد، و اگر ستایشش نکنند از کار کم می‌گذارد.

۷۰۱۵. امام علی ﷺ: ریاکار را سه نشانه است: وقتی چشمش به مردم می‌افتد کوشا می‌شود، وقتی تنهاست سستی و تنبلی می‌ورزد، و دوست دارد که در هر کاری ستایش شود.

۷۰۱۶. امام صادق ﷺ: لقمان به فرزندش گفت: ریاکار سه علامت دارد: وقتی تنهاست تنبل است، وقتی مردم نزدش هستند کوشاست، و هر کاری را برای اینکه ستایش شود انجام می‌دهد.

۱۴۲۰

أَسْئَلَةُ حَوْلَ الرِّيَاءِ

۷۰۱۷. رسول الله ﷺ - وقد قِيلَ لَهُ أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ -: تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ، يَعْنِي الْبُشْرَى الْمُعَجَّلَةَ لَهُ فِي الدُّنْيَا، وَالْبُشْرَى الْآخِرَى قَوْلُهُ سُبْحَانَهُ: ﴿بُشْرَاكُمْ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾^۱.

۷۰۱۸. عَدَّة الدَّاعِي: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: إِنِّي أَتَصَدَّقُ وَأَصِلُ الرَّجِمَ وَلَا أَصْنَعُ ذَلِكَ إِلَّا لِلَّهِ فَيَذْكُرُنِي وَأَحْمَدُ عَلَيْهِ فَيَسُرُّنِي ذَلِكَ وَأَعْجَبُ بِهِ. فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئاً، فَتَنَزَّلَ قَوْلُهُ تَعَالَى: ﴿... فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾^۲.

۷۰۱۹. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ ﷺ - لَمَّا سَأَلَهُ زُرَّارَةُ عَنْ الرَّجُلِ يَعْمَلُ الشَّيْءَ مِنَ الْخَيْرِ فَيَرَاهُ إِنْسَانٌ فَيَسُرُّهُ ذَلِكَ -: لَا بَأْسَ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَظْهَرَ لَهُ فِي النَّاسِ الْخَيْرُ، إِذَا لَمْ يَكُنْ صَنَعَ ذَلِكَ لِذَلِكَ^۳.

۷۰۲۰. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ - لَمَّا سَأَلَهُ عُبَيْدٌ عَنْ

۱۴۲۰

پرسش‌هایی دربارهٔ ریا

۷۰۱۷. پیامبر خدا ﷺ - آنگاه که به ایشان عرض شد: کسی کار خوبی انجام می‌دهد و مردم او را به سبب آن می‌ستایند - فرمود: این نوید زودرس مؤمن است؛ یعنی، نویدی که زودتر در دنیا بدو دهند و نوید دیگر، این سخن خدای سبحان است که: «در آن روز بشارتتان به بهشتهایی است که در آن نهرها روان است».

۷۰۱۸. عَدَّة الدَّاعِي: مردی خدمت پیامبر خدا ﷺ آمد و عرض کرد: من صدقه می‌دهم و صلهٔ رحم به جامی آورم و این کارها را جز برای خدا نمی‌کنم، اما مردم به سبب این اعمال مرا می‌ستایند و من خوشم می‌آید و خوشحال می‌شوم. رسول خدا ﷺ سکوت کرد و چیزی نفرمود؛ پس این آیه نازل شد: «هر که امید دیدار پروردگارش را دارد باید کار شایسته کند و در عبادت پروردگارش هیچ کس را شریک نکند».

۷۰۱۹. امام باقر ﷺ - در پاسخ زراره که دربارهٔ شخصی پرسید که کار خوبی انجام می‌دهد و انسانی او را می‌بیند و او خوشحال می‌شود - فرمود: اشکالی ندارد. همه دوست دارند کار نیکشان در میان مردم نمایان شود، به شرط آن که کار خوب را به این منظور انجام نداده باشد.

۷۰۲۰. امام صادق ﷺ - آنگاه که عبيد از ایشان دربارهٔ کسی که نمازش را با قرائت زیبا و نیکو به جا می‌آورد، به آن امید که بیننده را

۱. الحديد: ۱۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۸/۲۹۴/۷۲.

۳. الکهف: ۱۱۰. ۴. عَدَّة الدَّاعِي: ۲۰۹.

۵. الکافی: ۱۸/۲۹۷/۲.

الرَّجُلُ يَدْخُلُ فِي الصَّلَاةِ فَيُجَوِّدُ صَلَاتَهُ
وَيُحَسِّنُهَا رَجَاءً أَنْ يَسْتَجِرَّ بَعْضَ مَنْ يَرَاهُ
إِلَى هَوَاهُ؟ -: لَيْسَ هُوَ مِنَ الرِّيَاءِ^۱.

(انظر) بحار الأنوار: ۲۹۴/۷۲.

۱۳۲۱

وسوسة ریا داشتن

۷۰۲۱. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه یکی از شما مشغول نماز بود و شیطان به سراغش آمد و گفت: «تو ریاکار هستی»، تا جایی که می تواند نمازش را طول دهد، به شرط آن که وقت فریضه فوت نشود و اگر مشغول به کاری آخرتی بود، تا جایی که می تواند آن را به درازا کشاند و اگر سرگرم کاری دنیوی بود آن را رها کند.

۷۰۲۲. امام علی علیه السلام: عرض کردیم: ای رسول خدا! کسی از ما با زبان روزه مشغول خواندن نماز می شود و شیطان به سراغش می آید و می گوید: تو ریاکاری. رسول خدا ﷺ فرمود: آن کس در چنین حالتی بگوید: خدایا! به تو پناه می برم که دانسته چیزی را شریک تو قرار دهم و اگر ندانسته چنین می کنم، از تو آمرزش می خواهم.

۱۳۲۲

یاد کردن کارهای نیک و ریاکاری

۷۰۲۳. الکافی به نقل از یکی از اصحاب: امام باقر علیه السلام فرمود: نگهداری عمل، از خود عمل دشوارتر است. عرض شد: منظور از نگهداری عمل چیست؟ حضرت فرمود: آدمی برای خدای یگانه

۱۳۲۱

الْوَسْوَسَةُ فِي الرِّيَاءِ

۷۰۲۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا أَتَى الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ وَهُوَ فِي صَلَاتِهِ فَقَالَ: إِنَّكَ مُرَاءٍ فَلْيُطِلْ صَلَاتَهُ مَا بَدَا لَهُ مَا لَمْ يَفْتَهُ وَقْتُ فَرِيضَةٍ، وَإِذَا كَانَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ فَلْيَتَمَكَّثْ مَا بَدَا لَهُ، وَإِذَا كَانَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا فَلْيَبْرَحْ^۲.

۷۰۲۲. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الرَّجُلُ مِنَّا يَصُومُ وَيُصَلِّي فَيَأْتِيهِ الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ: إِنَّكَ مُرَاءٍ! فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: فَلْيَقُلْ أَحَدُكُمْ عِنْدَ ذَلِكَ: أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَشْرِكَ بِكَ شَيْئاً، وَأَنَا أَعْلَمُ وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا لَا أَعْلَمُ^۳.

۱۳۲۲

ذِكْرُ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ وَالرِّيَاءِ

۷۰۲۳. الْكَافِي عَنْ بَعْضِ الْأَصْحَابِ: قَالَ الْإِمَامُ الْبَاقِرُ ﷺ: الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنْ

۱. بحار الأنوار: ۳۹/۳۰۱/۷۲.

۲. قرب الإسناد: ۲۸۱/۸۶. ۳. بحار الأنوار: ۴۸/۳۰۳/۷۲.

الْعَمَلِ، قَالَ: وَمَا الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ؟ قَالَ: يَصِلُ الرَّجُلُ بِصِلَةٍ وَيُنْفِقُ نَفَقَةً لِلَّهِ وَحَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ فَكُتِبَ لَهُ سِرًّا، ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتَمَحَّى فَتُكْتَبُ لَهُ عَلَانِيَةً، ثُمَّ يَذْكُرُهَا فَتَمَحَّى وَتُكْتَبُ لَهُ رِيَاءً.^۱

۷۰۲۲. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ عَمِلَ حَسَنَةً سِرًّا كَتَبَتْ لَهُ سِرًّا، فَإِذَا أَقَرَّ بِهَا مُحِيتْ وَكُتِبَتْ جَهْرًا، فَإِذَا أَقَرَّ بِهَا ثَانِيًا مُحِيتْ وَكُتِبَتْ رِيَاءً.^۲

(انظر) الإخلاص: باب ۱۰۴۱.

۱۳۲۳

عِظْمَةُ عِبَادَةِ الْخَفَاءِ

۷۰۲۵. رسول الله صلى الله عليه وآله: أَعْظَمُ الْعِبَادَةِ أَجْرًا أَخْفَاهَا.^۳

۷۰۲۶. عنه عليه السلام: السِّرُّ أَفْضَلُ مِنَ الْعَلَانِيَةِ، وَالْعَلَانِيَةُ لِمَنْ أَرَادَ الْاِقْتِدَاءَ.^۴

۷۰۲۷. الإمام علي عليه السلام: مِنْ كُنُوزِ الْبِرِّ: إِخْفَاءُ الْعَمَلِ، وَالصَّبْرُ عَلَى الرِّزَايَا، وَكِتْمَانُ الْمَصَائِبِ.^۵

۷۰۲۸. الإمام الصادق عليه السلام: مَا كَانَ مِنَ الصَّدَقَةِ وَالصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ وَأَعْمَالِ الْبِرِّ كُلِّهَا تَطَوُّعًا فَأَفْضَلُهُ مَا كَانَ سِرًّا، وَمَا كَانَ مِنْ ذَلِكَ

بی انباز بخشش و انفاق می‌کند و این عمل پنهانی برایش نوشته می‌شود، اما سپس کارش را به زبان می‌آورد که در نتیجه آن، ثواب نهانی [که بیشتر است] پاک می‌شود و برایش [ثواب عمل] آشکار می‌نویسند، بار دیگر آن را به زبان می‌آورد، که در این بار عملش پاک می‌شود و عمل ریایی نوشته می‌شود.

۷۰۲۲. امام صادق عليه السلام: هر که در نهان کار نیک انجام دهد، برایش نهانی نوشته می‌شود و چون آن را به زبان آورد، آن عمل نهانی پاک می‌شود و عملی آشکار نوشته می‌گردد و اگر برای دومین بار به زبان آورد عمل آشکار هم پاک می‌شود و برایش عمل ریاکارانه می‌نویسند.

۱۳۲۳

عِظْمَتِ عِبَادَتِ پنهانی

۷۰۲۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: عبادتی اجرش بزرگتر است که مخفیانه‌تر باشد.

۷۰۲۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: [عبادت و حسنۀ] نهانی بهتر از آشکار است. انجام آشکار [این کارها] برای کسی [خوب] است که بخواهد الگو قرار گیرد.

۷۰۲۷. امام علی عليه السلام: مخفی داشتن عمل و شکیبایی در برابر ناملازمات و نهان داشتن مصیبت‌ها و گرفتاری‌ها، از گنجهای نیکوکاری است.

۷۰۲۸. امام صادق عليه السلام: صدقه و نماز و روزه و همه کارهای خوب، اگر مستحبی باشد، بهتر است پنهانی صورت گیرد و اگر واجب و فریضه

۱. الکافی: ۱۶/۲۹۶/۲. ۲. عدّة الداعی: ۲۲۱.

۳. قرب الإسناد: ۴۷۵/۱۳۵. ۴. کنز العمال: ۵۲۷۳.

۵. عیون أخبار الرضا: ۱۰۵/۳۸/۲.

واجباً مفروضاً فأفضله أن يعلن به.^۱

۷۰۲۹. عنه عليه السلام: إذا كان يوم القيامة نظرَ رضوانُ خازنُ الجنانِ إلى قومٍ لم يمرُّوا به فيقول: مَنْ أنتم؟ ومن أين دخلتم؟ قال: يقولون: إياك عنا، فإنَّا قومٌ عبدنا الله سراً فأدخلنا الله الجنةَ سراً.^۲

۷۰۳۰. الإمامُ الرضا عليه السلام: المستترُ بالحسنةِ تعديلُ سبعينَ حسنةً.^۳

۷۰۳۱. عذة الداعي: كان عيسى عليه السلام يقولُ للحواريين: إذا صامَ صوماً أحدُكم فليدهنْ رأسَهُ ولحيتهُ، ويمسحْ شفتيهُ بالزيتِ لئلا يرى الناسُ أنه صائمٌ، وإذا أعطى يمينه فليخفِ عن شماله، وإذا صلى فليرخِ سترَ بابه، فإنَّ اللهَ يُقسمُ الثناءَ كما يُقسمُ الرزقَ.^۴

۱۴۲۴

النَّوَاوِرُ

۷۰۳۲. رسولُ الله صلى الله عليه وآله: إنَّ اللهَ تعالى حرَّم الجنةَ على كُلِّ مُرَأٍ.^۵

۷۰۳۳. عنه عليه السلام: إنَّ الجنةَ تكلَّمَتْ وقالت: إني

باشد، بهتر است که آشکارا انجام پذیرد.

۷۰۲۹. امام صادق عليه السلام: در روز رستاخیز، رضوان (فرشته نگهبان بهشت) گروهی را [در بهشت] می بیند که از برابری ننگشته بودند، به آنها می گوید: شما کیستید و از کجا وارد شدید؟! می گویند: از ما دور شو که ما گروهی هستیم که خداوند را مخفیانه پرستیدیم و او نیز ما را مخفیانه به بهشت در آورد.

۷۰۳۰. امام رضا عليه السلام: یک کار نیک پنهانی، با هفتاد کار نیک [علنی] برابری می کند.

۷۰۳۱. عذة الداعي: عیسی عليه السلام به حواریان می فرمود: هرگاه یکی از شما روزه گیرد، سر و ریش خود را خوش بو کند و لبهایش را روغن مالده تا مردم پی نبرند که روزه دارد و هرگاه با دست راست خود بخشش کرد آن را از دست چپ خود مخفی بدارد، و چون نماز خواند پرده در اتاقش را بپندازد؛ زیرا خداوند است که ستایش [خلق از کسی] را تقسیم می کند، چنانکه هم روزی را تقسیم می کند.

۱۴۲۴

گوناگون

۷۰۳۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند متعال بهشت را بر هر ریاکاری حرام کرده است.

۷۰۳۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بهشت به سخن در آمد و

۱. دعائم الإسلام: ۱/۲۴۱. ۲. فلاح السائل: ۲۷/۹۲.

۳. ثواب الأعمال: ۱/۲۱۳. ۴. عذة الداعي: ۲۲۰.

۵. الجامع الصغير: ۱/۱۷۲۵/۲۶۳.

حَرَامٌ عَلَى كُلِّ بَخِيلٍ وَمُرَاءٍ^۱.

گفت: من بر هر بخیل و ریاکاری، حرام هستم.

۷۰۳۲. الإمام علیؑ - فِي وَصْفِ الْمُؤْمِنِ -:
لَا يَعْمَلُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً، وَلَا يَتْرُكُهُ
حَيَاءً^۲.

۷۰۳۲. امام علیؑ - در وصف مؤمن - فرمود:
هیچ کار خوبی را به خاطر ریا انجام
نمی‌دهد و از روی شرم هم آن را فرو
نمی‌گذارد.

۷۰۳۵. عنه - لَمَّا قِيلَ لَهُ: أَيُّ الْخَلْقِ أَعْمَى؟ -:
الَّذِي عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ يَطْلُبُ بِعَمَلِهِ الثَّوَابَ مِنْ
عِنْدِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ^۳.

۷۰۳۵. امام علیؑ - آنگاه که به ایشان عرض شد:
کدام انسان کور دل است؟ - فرمود: کسی که
برای غیر خدا کار کند و ثواب عمل خود را
از خداوند عزوجل بخواهد.

۷۰۳۶. عنه - كُلُّ حَسَنَةٍ لَا يُرَادُ بِهَا وَجْهُ اللَّهِ
تَعَالَى، فَعَلَيْهَا قُبْحُ الرِّيَاءِ وَتَمَرَّتْهَا قُبْحُ
الْجَزَاءِ^۴.

۷۰۳۶. امام علیؑ: هر کار نیکویی که برای
رضای خداوند متعال انجام نگیرد، زشتی
ریا بر آن است و میوه‌اش، زشتی کیفر
باشد.

۷۰۳۷. الإمام الصادقؑ: الرِّيَاءُ مَعَ الْمُنَافِقِ فِي
دَارِهِ عِبَادَةٌ، وَمَعَ الْمُؤْمِنِ شِرْكٌ^۵.

۷۰۳۷. امام صادقؑ: ریاکاری با آدم منافق در
خانه‌اش عبادت است و با مؤمن، شرک.

۱. بحار الأنوار: ۵۲/۳۰۵/۷۲.

۲. مطالب السؤل: ۵۳. ۳. الأمالي للصدرق: ۶۴۴/۴۷۹.

۴. غرر الحکم: ۶۹۱۹. ۵. بحار الأنوار: ۷۹/۴۲۱/۷۵.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرأي

انديش

مركز تحقيقات كميته في علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٩٧/٧٥ باب ٤٨ والنهي عن الاستبداد بالرأي.

بحار الأنوار: ٢٨٣/٢ باب ٣٤ والبدع والرأي والمقائيس.

كنز العمال: ٦١٩/٣ والقول بالظن.

لنظر:

عنوان ٢٨٢ والشورى، ٤٧٠ واللجاج، عنوان ٤٠٦ والفتوى، ٤٤٣ والقضاء بين الناس.

المرأة: باب ٣٦٠٠، القضاء بين الناس: باب ٣٣١٥، ٣٣٢٠، القرآن: باب ٣٢٦٢.

۱۳۲۵

ما یوجب إصابَةَ الرَّأْيِ

۷۰۳۸. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام: الرَّأْيُ مَعَ الْأَنَاقَةِ، وَيُشَسُّ الظَّهِيرُ الرَّأْيُ الْقَطِيرُ^۱.

۷۰۳۹. عنه عليه السلام: إِضْرِبُوا بَعْضَ الرَّأْيِ بِبَعْضٍ يَتَوَلَّدُ مِنْهُ الصَّوَابُ^۲.

۷۰۴۰. عنه عليه السلام: إِمْخَضُوا الرَّأْيَ مَخْضَ السَّقَاءِ يُنْتِجَ سَدِيدَ الْأَرَاءِ^۳.

۷۰۴۱. عنه عليه السلام: الظَّفَرُ بِالْحَزْمِ، وَالْحَزْمُ بِإِجَالَةِ الرَّأْيِ، وَالرَّأْيُ بِتَحْصِينِ الْأَسْرَارِ^۴.

۷۰۴۲. عنه عليه السلام: رَأْيُ الرَّجُلِ عَلَى قَدَرِ تَجَرِبَتِهِ^۵.

۷۰۴۳. عنه عليه السلام: مَنْ اسْتَقْبَلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ عَرَفَ مَوَاقِعَ الْخَطَأِ^۶.

۷۰۴۴. عنه عليه السلام: مَنْ جَهِلَ وُجُوهَ الْأَرَاءِ أَعْيَنَهُ الْحَيْلُ^۷.

۱. القطير: كل شيء أعجلته عن إدراكه، يقال: إِيَّاكَ وَالرَّأْيِ الْقَطِيرَ (الصحيح: ۷۸۲/۲).

۲. بحار الأنوار: ۷۶/۸۱/۷۸. ۳. غرر الحکم: ۲۵۶۷.

۴. غرر الحکم: ۲۵۶۹. ۵. نهج البلاغة: الحکمة ۴۸.

۶. غرر الحکم: ۵۴۲۶. ۷. نهج البلاغة: الحکمة ۱۷۳.

۸. غرر الحکم: ۷۸۶۵.

۱۳۲۵

عوامل درست اندیشی

۷۰۳۸. امام علی عليه السلام: اندیشه [ی درست] با تأنی به دست می آید. و چه بد پشتیبانی است اندیشه خام و نسنجیده.

۷۰۳۹. امام علی عليه السلام: رایزنی کنید تا اندیشه درست متولد شود.

۷۰۴۰. امام علی عليه السلام: اندیشه را چون مشک برهم زنید، تا رای درست حاصل آید.

۷۰۴۱. امام علی عليه السلام: پیروزی با دور اندیشی به دست می آید و دوراندیشی با سنجیدن و رایزنی و رایزنی بارازداری.

۷۰۴۲. امام علی عليه السلام: اندیشه انسان به اندازه تجربه اوست.

۷۰۴۳. امام علی عليه السلام: هر کس آرای گوناگون را ببیند، جایگاههای خطا (نادرست اندیشی) را باز شناسد.

۷۰۴۴. امام علی عليه السلام: هر که آرای گوناگون را نداند در چاره جویی درمآند.

۷۰۴۵. عنه علیه السلام: النَّاسُ مَنْقُوصُونَ مَدْخُولُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ، سَأَلْتُهُمْ مُتَعَنِّتٌ وَمُجِيبُهُمْ مُتَكَلِّفٌ، يَكَادُ أَفْضَلُهُمْ رَأْيًا يَرُدُّهُ عَنْ فَضْلِ رَأْيِهِ الرِّضَا وَالسُّخْطُ.^۱

۷۰۴۶. عنه علیه السلام: إِيْتَهُمُوا عُقُولَكُمْ فَإِنَّهُ مِنَ الثَّقَةِ بِهَا يَكُونُ الْخَطَاءُ.^۲

۷۰۴۷. الإمام زين العابدين علیه السلام - في المناجاة -: وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ دَعَاءٍ مَحْجُوبٍ، وَرَجَاءٍ مَكْذُوبٍ، وَخَيَاءٍ مَسْلُوبٍ، وَاحْتِجَاجٍ مَغْلُوبٍ، وَرَأْيٍ غَيْرِ مُصِيبٍ.^۳

۷۰۴۸. الإمام الصادق علیه السلام: ثَلَاثَةٌ يُسْتَدَلُّ بِهَا عَلَى إِصَابَةِ الرَّأْيِ: حُسْنُ اللَّقَاءِ، وَحُسْنُ التَّحْقِيقِ، وَحُسْنُ الْجَوَابِ.^۴

۱۳۲۶

خَطَرُ زَلَّةِ الرَّأْيِ

۷۰۴۹. الإمام علي علیه السلام: زَلَّةُ الرَّأْيِ تَأْتِي عَلَى الْمُلِكِ وَتُؤْذِنُ بِالْهَلَكِ.^۵

۷۰۵۰. عنه علیه السلام: ضَلَّةُ الرَّأْيِ تُفْسِدُ الْمَقَاصِدَ.^۶

۷۰۴۵. امام علی علیه السلام: مردم، کوتاه اندیش و کم خردند، مگر آن کس که خداوند مصونش بخردد. پرسش کننده‌شان قصد درمانده کردن و آزار دارد و پاسخ دهنده‌شان از علم بی بهره است و خود را به زحمت اندازنده. و چیزی نمانده که خوش رأی ترین آنان هم خشم و خشنودی اش او را از درست اندیشی باز دارد.

۷۰۴۶. امام علی علیه السلام: به خردهایتان بدگمان باشید؛ زیرا اعتماد به آن موجب خطا می شود.

۷۰۴۷. امام زین العابدین علیه السلام - در مناجات - گفت: خدایا! به تو پناه می برم از دعای محجوب [از درگاه تو] و امید دروغین و دریدگی پرده حیا و شکست خوردن در استدلال، و رأی (اندیشه) نادرست.

۷۰۴۸. امام صادق علیه السلام: سه چیز نشانگر رأی درست است: خوش برخوردی، خوب گوش دادن به سخن، و خوب پاسخ دادن.

۱۳۲۶

خطر لغزش رأی

۷۰۴۹. امام علی علیه السلام: لغزش رأی، به فرمانروایی خاتمه می دهد و آدمی را در آستانه نابودی قرار می دهد.

۷۰۵۰. امام علی علیه السلام: نادرستی رأی، اهداف را تباه می کند.

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۳۴۳.

۲. غرر الحکم: ۲۵۷۰. ۳. بحار الأنوار: ۲۲/۱۵۶/۹۳.

۴. بحار الأنوار: ۷۳/۲۳۷/۷۸.

۵. غرر الحکم: ۵۴۷۶. ۶. غرر الحکم: ۵۹۰۲.

۷۰۵۱. عنه علیه السلام: مَنْ ضَعُفَتْ آرَاؤُهُ قَوَّيَتْ أَعْدَاؤُهُ.^۱
 ۷۰۵۲. عنه علیه السلام: مَنْ أَضَاعَ الرَّأْيَ ارْتَبَكَ.^۲
 ۷۰۵۳. عنه علیه السلام: قَدْ يَزِلُّ الرَّأْيُ الْفَذُّ.^۳
 ۷۰۵۱. امام علی علیه السلام: هر که رأیهایش ناتوان شود، دشمنانش نیرومند گردند.
 ۷۰۵۲. امام علی علیه السلام: هر که رأی را تباه کند، گرفتار شود.
 ۷۰۵۳. امام علی علیه السلام: اندیشه یگانه و بی نظیر [هم] گاه می لغزد.

(انظر) عنوان ۲۵۲ «السیاسة».

الدولة: باب ۱۲۸۶.

۱۳۲۷

أَقْرَبُ الْآرَاءِ إِلَى الصُّوَابِ

۱۳۲۷

نزدیکترین رأی ها به درستی

۷۰۵۴. الإمام علی علیه السلام: أَقْرَبُ الْآرَاءِ مِنَ النَّهْيِ أَبْعَدُهَا مِنَ الْهَوَى.^۴
 ۷۰۵۵. عنه علیه السلام: أَفْضَلُ النَّاسِ رَأْيًا مَنْ لَا يَسْتَعْنِي بِرَأْيِ نَفْسِهِ.^۵
 ۷۰۵۶. عنه علیه السلام: خَيْرُ الْآرَاءِ أَبْعَدُهَا مِنَ الْهَوَى وَأَقْرَبُهَا مِنَ السَّدَادِ.^۶
 ۷۰۵۷. عنه علیه السلام: وَقَدْ سُئِلَ علیه السلام: أَيُّ النَّاسِ أَثْبَتُ رَأْيًا؟ - مَنْ لَمْ يَغُرَّهُ النَّاسُ مِنْ نَفْسِهِ، وَلَمْ تَغُرَّهُ الدُّنْيَا بِتَشَوُّفِهَا.^۷
 ۷۰۵۴. امام علی علیه السلام: خردمندانه ترین رأی آن است که از هوای نفس دورتر باشد.
 ۷۰۵۵. امام علی علیه السلام: رأی آن کس برتر است که خود را از رأی مشاور بی نیاز نداند.
 ۷۰۵۶. امام علی علیه السلام: بهترین رأی آن است که از هوای نفس دورتر و به صواب و استواری نزدیکتر باشد.
 ۷۰۵۷. امام علی علیه السلام: در پاسخ به این پرسش که استوار اندیش ترین مردمان کیست - فرمود: کسی که مردم فریبش ندهند و دنیا نیز با خود آرای بی او را نفریبد.

۱. غرر الحکم: ۸۰۴۸. ۲. غرر الحکم: ۷۹۰۹.

۳. غرر الحکم: ۶۶۴۶. ۴. غرر الحکم: ۳۰۲۲.

۵. غرر الحکم: ۳۱۵۲. ۶. غرر الحکم: ۵۰۱۱.

۷. الأمالی للصدوق: ۴۴۴/۴۷۹.

۱۴۲۸

آثار الاستبداد بالرأي

۷۰۵۸. الإمام علي عليه السلام: المُسْتَبَدُّ مَتَهَوِّرٌ فِي الْخَطَا وَالْغَلَطِ.^۱

۷۰۵۹. عنه عليه السلام: الاستبداد برأيك يُزِلُّكَ وَيُهَوِّزُكَ فِي الْمَهَاوِي.^۲

۷۰۶۰. عنه عليه السلام: مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ، وَمَنْ شَاوَرَ الرِّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا.^۳

۷۰۶۱. عنه عليه السلام: قَدْ خَاطَرَ مَنْ اسْتَغْنَى بِرَأْيِهِ.^۴

۷۰۶۲. عنه عليه السلام: لَا رَأْيَ لِمَنْ انْفَرَدَ بِرَأْيِهِ.^۵

۷۰۶۳. عنه عليه السلام: مَا أُعْجِبَ بِرَأْيِهِ إِلَّا جَاهِلٌ.^۶

۷۰۶۴. عنه عليه السلام: لَيْسَ لِمُعْجَبٍ رَأْيٌ.^۷

۷۰۶۵. الإمام الصادق عليه السلام: لَا تُشِرْ عَلَى مُسْتَبَدٍّ بِرَأْيِهِ.^۸

۷۰۶۶. عنه عليه السلام: المُسْتَبَدُّ بِرَأْيِهِ مَوْقُوفٌ عَلَى مَدَاحِضِ الزَّلَلِ.^۹

(انظر) العجب: باب ۲۴۷۴.

۱. غرر الحكم: ۱۲۰۸. ۲. غرر الحكم: ۱۵۱۰.

۳. نهج البلاغة: الحكمة ۱۶۱.

۴. نهج البلاغة: الحكمة ۲۱۱.

۵. بحار الأنوار: ۳۹/۱۰۵/۷۵.

۶. غرر الحكم: ۹۴۷۱. ۷. غرر الحكم: ۷۴۸۰.

۸. بحار الأنوار: ۳۷/۱۰۴/۷۵.

۹. بحار الأنوار: ۴۱/۱۰۵/۷۵.

۱۴۲۸

آثار خود رأیی

۷۰۵۸. امام علی علیه السلام: خود رأی، در پرتگاه خطا و نادرستی فرو می افتد.

۷۰۵۹. امام علی علیه السلام: خود رأیی تو را می لغزانند و در پرتگاهها می افکند.

۷۰۶۰. امام علی علیه السلام: هر که خود رأیی کند نابود شود و هر که با بزرگان مشورت کند، در خردهایشان شریک گردد.

۷۰۶۱. امام علی علیه السلام: کسی که به رأی خود اکتفا کند، خویشتن را به خطر افکند.

۷۰۶۲. امام علی علیه السلام: کسی که در رأی خود تنها باشد، در حقیقت رأیی ندارد.

۷۰۶۳. امام علی علیه السلام: تنها جاهل است که شیفته رأی خویش است.

۷۰۶۴. امام علی علیه السلام: هیچ آدم خودپسندی را رأیی نباشد.

۷۰۶۵. امام صادق علیه السلام: با خود رأی، مشورت مکن.

۷۰۶۶. امام صادق علیه السلام: آدم خود رأی، بر لبه لغزشگاه ایستاده است.

۱۳۲۹

ما يَهْدِمُ الرَّأْيَ

۷۰۶۷. الإمام علي عليه السلام: اللّجاجة تُسَلُّ الرَّأْيَ ¹.

۷۰۶۸. عنه عليه السلام: الخِلافُ يَهْدِمُ الرَّأْيَ ².

۷۰۶۹. عنه عليه السلام: لا رَأْيَ لِحاقِنٍ ولا حازِقٍ ³.

۷۰۷۰. الإمام الصادق عليه السلام: لَيْسَ لِحاقِنٍ رَأْيٌ ⁴.

(انظر) عنوان ۴۷۰ «اللجاجة».

۱۳۲۹

عوامل ویران کنندۀ اندیشه

۷۰۶۷. امام علی علیه السلام: لجساجت، رأی را از بین می برد.

۷۰۶۸. امام علی علیه السلام: مخالفت کردن، رأی [صاحب فرمان] را ویران (بی اثر) می کند.

۷۰۶۹. امام علی علیه السلام: کسی که در فشار بول قرار گرفته و کسی که پایش در فشار کفش است نباید رأی و حکمی بدهد.

۷۰۷۰. امام صادق علیه السلام: کسی که در فشار بول است، نباید حکم بدهد.

۱۳۳۰

الدَّوْلَةُ وَصَوَابُ الرَّأْيِ

۷۰۷۱. الإمام علي عليه السلام: صَوَابُ الرَّأْيِ بالدَّوْلِ، يُقْبَلُ

بِاقْبَالِهَا وَيَذْهَبُ بِذَهَابِهَا ⁵.

۷۰۷۲. عنه عليه السلام: الدَّوْلَةُ تَرُدُّ خَطَأَ صَاحِبِهَا صَوَاباً،

وَصَوَابٌ ضِدُّهُ خَطَأٌ ⁶.

۱۳۳۱

الاجْتِهَادُ فِي الرَّأْيِ

۷۰۷۳. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنْ الْوَالِي إِذَا اجْتَهَدَ فَأَصَابَ

الْحَقَّ فَلَهُ أَجْرَانِ، وَإِنْ اجْتَهَدَ فَأَخْطَأَ الْحَقَّ

فَلَهُ أَجْرٌ وَاحِدٌ ⁷.

۱۳۳۰

دولت بخت و رأی درست

۷۰۷۱. امام علی علیه السلام: درستی رأی، بسته به دولت

بخت است: اگر دولت رو کند، درستی رأی نیز رو می کند و اگر آن پشت کند، این نیز می رود.

۷۰۷۲. امام علی علیه السلام: اگر دولت اقبال به کسی رو کند، نادرست او را درست نماید و درست مخالف او را نادرست جلوه دهد.

۱۳۳۱

کوشش فکری

۷۰۷۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: حکمران اگر بکوشد و به حق دست یابد، دو اجر دارد و اگر بکوشد، اما به حق نرسد، یک اجر دارد.

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۱۷۹.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۲۱۵.

۳. بحار الأنوار: ۱/۶۰/۲. ۴. الأمالي للطوسي: ۵۹۵/۳۰۱.

۵. نهج البلاغة: الحکمة ۳۳۹.

۶. غرر الحکم: ۱۸۰۶. ۷. کنز العمال: ۱۴۱۱۰.

۷۰۷۳. الإمام علي عليه السلام: مَنْ اجْتَهَدَ رَأْيَهُ فِي نَصِيحَةِ الْعَامَّةِ فَلَهُ مَا نَوَى، وَقَدْ قَضَى مَا عَلَيْهِ^۱.

(انظر) القضاء بين الناس: باب ۳۳۱۵.

۷۰۷۳. امام علی علیه السلام: هر که اندیشه خود را در راه خیر خواهی و ارشاد مردم به کار گیرد، پاداش نیتش را بگیرد و وظیفه‌اش را انجام داده باشد.

۱۳۳۲

استعمال الرأي في الدين

۷۰۷۵. رسول الله صلى الله عليه وآله: تَعْمَلُ هَذِهِ الْأُمَّةُ بُرْهَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، ثُمَّ تَعْمَلُ بُرْهَةً بِسُنَّةِ رَسُولِ اللَّهِ، ثُمَّ تَعْمَلُ بِالرَّأْيِ، فَإِذَا عَمِلُوا بِالرَّأْيِ فَقَدْ ضَلُّوا وَأَضَلُّوا^۲.

۷۰۷۶. عنه عليه السلام: مَنْ قَالَ فِي الدِّينِ بِرَأْيِهِ فَقَدْ أَتَهَمَنِي^۳.

۷۰۷۷. عنه عليه السلام: مَنْ تَكَلَّمَ بِالرَّأْيِ فَقَدْ أَتَهَمَنِي فِي الدِّينِ^۴.

۷۰۷۸. عنه عليه السلام: لَمْ يَزَلْ أَمْرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعْتَدِلًا حَتَّى نَشَأَ فِيهِمُ الْمُؤَلَّدُونَ وَأَبْنَاءُ سَبَايَا الْأُمَمِ الَّتِي كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسْبِيهَا، فَقَالُوا بِالرَّأْيِ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا^۵.

۷۰۷۹. كنز العمال: قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: ثَلَاثَةٌ لَا يُقْبَلُ مَعَهُنَّ عَمَلٌ: الشُّرْكُ، وَالْكُفْرُ، وَالرَّأْيُ. قَالُوا: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ: مَا

۱۳۳۲

به کارگیری اندیشه در دین

۷۰۷۵. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: این امت مدت زمانی به کتاب خدا عمل می‌کنند و سپس مدتی به سنت رسول خدا صلى الله عليه وآله و آن گاه مدتی به رأی. پس هرگاه به رأی عمل کنند، گمراه شوند و دیگران را نیز گمراه سازند.

۷۰۷۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که در دین به رأی خود سخن گوید، به من اتهام زده است.

۷۰۷۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که به رأی سخن گوید، مرا در دین متهم کرده است.

۷۰۷۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بنی اسرائیل پیوسته طریق اعتدال می‌پیمودند، تا آن که دورگه‌ها و فرزندان اقوام اسیری که بنی اسرائیل به اسارتشان می‌گرفتند، در میان ایشان رشد یافتند و به اظهار نظر [در دین] پرداختند و بدین سان هم خود گمراه شدند و هم دیگران را گمراه کردند.

۷۰۷۹. كنز العمال: امام علی علیه السلام فرمود: با وجود سه چیز هیچ عملی پذیرفته نمی‌شود: شرک و کفر و رأی. عرض کردند: ای امیر المؤمنین! مقصود از رأی چیست؟ فرمود:

۱. رقعة صغیر: ۹۵. ۲. كنز العمال: ۹۱۵.

۳. كنز العمال: ۱۰۴۸. ۴. كنز العمال: ۱۰۵۱.

۵. كنز العمال: ۹۱۸.

الرَّأْيُ؟ قَالَ: تَدْعُ كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ رَسُولِهِ
وَتَعْمَلُ بِالرَّأْيِ^۱.

۷۰۸۰. عنه علیه السلام: فَلَا تَسْتَعْمِلُوا الرَّأْيَ فِيمَا لَا يُدْرِكُ
قَعْرَهُ الْبَصَرُ، وَلَا تَتَغَلَّغَلُ إِلَيْهِ الْفِكْرُ^۲.

۱۳۳۳

النَّوَادِرُ

۷۰۸۱. الإمام علي علیه السلام: الرَّأْيُ كَثِيرٌ وَالْحَزْمُ قَلِيلٌ^۳.

۷۰۸۲. عنه علیه السلام: عَلَى قَدَرِ الرَّأْيِ تَكُونُ الْعَزِيمَةُ^۴.

۷۰۸۳. عنه علیه السلام: شَرُّ الْأَرْأَاءِ مَا خَالَفَ الشَّرِيعَةَ^۵.

۷۰۸۴. عنه علیه السلام: إِنْ رَأَيْكَ لَا يَتَّسِعُ لِكُلِّ شَيْءٍ فَفَرِّغْهُ
لِلْمُهِمِّ^۶.

۷۰۸۵. نهج البلاغة: قَالَ الْإِمَامُ عَلِيُّ علیه السلام: رَأْيِي
الشَّيْخِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جَلْدِ الْغُلَامِ (وَرُوِيَ:
مِنْ مَشْهَدِ الْغُلَامِ)^۷.

۷۰۸۶. الإمام علي علیه السلام: رَأْيِي الشَّيْخِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ
حِيلَةِ الشَّبَابِ^۸.

۷۰۸۷. عنه علیه السلام: لَا تَسْتَصْفِرَنَّ عِنْدَكَ الرَّأْيَ
الْخَطِيرَ إِذَا أَتَاكَ بِهِ الرَّجُلُ الْحَقِيرُ^۹.

این که کتاب خدا و سنت رسول او را
بگذاری و به رأی عمل کنی.

۷۰۸۰. امام علی علیه السلام: در آنچه بینش به ژرفایش راه
نمی برد و اندیشه به آن دسترس ندارد،
رأی خود را به کار نگیرید.

۱۳۳۳

گوناگون

۷۰۸۱. امام علی علیه السلام: رأی بسیار است و دوراندیشی
کم.

۷۰۸۲. امام علی علیه السلام: عزم و اراده به اندازه
[درستی] رأی است.

۷۰۸۳. امام علی علیه السلام: بدترین رأی ها آن است که
مخالف شریعت باشد.

۷۰۸۴. امام علی علیه السلام: رأی تو گنجایش همه چیز را
ندارد، پس آن را به مسائل مهم اختصاص
بده.

۷۰۸۵. نهج البلاغة: امام علی علیه السلام: رأی پسر را
بیشتر دوست دارم تا دلاوری جوان. و به
روایتی: تا حضور و اجتماع جوان.

۷۰۸۶. امام علی علیه السلام: رأی پیران نزد من محبوب تر
است از چاره اندیشی جوانان.

۷۰۸۷. امام علی علیه السلام: رأی مهم و ارزشمند را اگر
انسانی حقیر هم به تو گفت، دست کم
مگیر.

۱. كنز العمال: ۱۶۴۰.
۲. نهج البلاغة: الخطبة ۸۷.
۳. غرر الحكم: ۱۲۱۳.
۴. غرر الحكم: ۶۱۷۳.
۵. غرر الحكم: ۵۶۷۴.
۶. غرر الحكم: ۳۶۳۸.
۷. نهج البلاغة: الحکمة ۸۶.
۸. بحار الأنوار: ۳۹/۱۰۵/۷۵.
۹. غرر الحكم: ۱۰۲۷۸.

۷۰۸۸. عنه علیه السلام: أَقْصِرْ رَأْيَكَ عَلَى مَا يَعْنِيكَ.^۱

۷۰۸۹. عنه علیه السلام: عَزَبَ (عَرَبَ) رَأْيِي أَمْرِي تَخَلَّفَ عَنِّي، مَا شَكَّكَتُ فِي الْحَقِّ مُذْ أَرَيْتُهُ.^۲

۷۰۹۰. الإمامُ الحسنُ علیه السلام: لَا يُعَرَفُ الرَّأْيُ إِلَّا عِنْدَ الْغَضَبِ.^۳

۷۰۹۱. الإمامُ الحسينُ علیه السلام: مَنْ أَحْجَمَ عَنِ الرَّأْيِ وَعَيَّيْتُ بِهِ الْحَيْلُ كَانَ الرَّفْقُ مِفْتَاحَهُ.^۴

۷۰۸۸. امام علی علیه السلام: رأی خویش را به چیزهایی که مربوط به تو می شود محدود کن.

۷۰۸۹. امام علی علیه السلام: دور باد رأی کسی که با من مخالفت کند؛ من از زمانی که حق به من نمایانده شد، در آن تردید نکرده ام.

۷۰۹۰. امام حسن علیه السلام: رأی [واقعی] جز به گاه خشم شناخته نشود.

۷۰۹۱. امام حسین علیه السلام: هر که از رأی درماند و چاره ها به کارش نیاید، نرمی و مدارا کلید او باشد.

مرکز تحقیقات کتب و تاریخ علوم اسلامی

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۶۹.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۴.

۳. بحار الأنوار: ۷۸/۱۱۳/۷.

۴. أعلام الدين: ۲۹۸.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الربا

ربا

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٣/١١٤ باب ٥ والربا وأحكامها، مركز تحقيقات الكمبيوتر علوم إسلامي

بحار الأنوار: ١٠٣/١٥٧ باب ٦ والربا في الدين.

وسائل الشيعة: ١٢/٣٢٢ أبواب الربا.

كنز العمال: ٤/١٠٤-١٢١، ١٨٥-٢٠١ وفي الربا.

۱۴۳۴

التَّحْذِيرُ مِنَ الرِّبَا

۷۰۹۲. رسول الله ﷺ: شَرُّ الْكَسْبِ، كَسْبُ الرِّبَا. ۱

۷۰۹۳. عنه ﷺ: إِنْ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَعَنَ آكِلَ الرِّبَا وَمُوكِلَهُ وَكَاتِبَهُ وَشَاهِدِيهِ. ۲

۷۰۹۴. عنه ﷺ: الْآخِذُ وَالْمُعْطِي سَوَاءٌ فِي الرِّبَا. ۳

۷۰۹۵. عنه ﷺ: لَيَأْتِيَنَّ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يَبْقَى أَحَدٌ إِلَّا أَكَلَ الرِّبَا، فَإِنْ لَمْ يَأْكُلْهُ أَصَابَهُ مِنْ غُبَارِهِ. ۴

۷۰۹۶. الإمام الباقر ﷺ: أَخْبَثُ الْمَكَاسِبِ، كَسْبُ الرِّبَا. ۵

۷۰۹۷. الإمام الصادق ﷺ: ثَلَاثَةٌ فِي حِرْزِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِلَى أَنْ يَقْرُعَ اللَّهُ مِنَ الْحِسَابِ: رَجُلٌ لَمْ يَهْمُ بِزِنَا قَطُّ، وَرَجُلٌ لَمْ يَشُبْ مَالُهُ بِرِبَا قَطُّ، وَرَجُلٌ لَمْ يَشْعَ فِيهِمَا قَطُّ. ۶

۷۰۹۸. الإمام الرضا ﷺ: إِعْلَمْ - يَرْحَمُكَ اللَّهُ - أَنَّ

۱. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۷۸۸/۵۷۷.

۲. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۷۰۷/۵۱۱.

۳. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۹۷۶۰، ۹۷۸۴.

۴. سَنَنِ أَبِي دَاوُدَ: ۳/۲۴۴/۳۳۳۱.

۵. الْكَافِي: ۱۲/۱۴۷/۵. ۶. الْخَصَالُ: ۵۵/۱۰۱.

۱۴۳۴

بر حذر داشتن از ربا

۷۰۹۲. پیامبر خدا ﷺ: بدترین کسب، کسب رباست.

۷۰۹۳. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عزوجل ربا خوار و ربا دهنده و کاتب و گواهان پر آن را لعنت کرده است.

۷۰۹۴. پیامبر خدا ﷺ: گیرنده و دهنده ربا، یکسانند.

۷۰۹۵. پیامبر خدا ﷺ: روزگاری بر مردم فرا رسد که همه رباخوار شوند و اگر هم کسی ربا نخورد، گرد آن بر دامش بنشیند.

۷۰۹۶. امام باقر ﷺ: پلیدترین کسب‌ها، رباست.

۷۰۹۷. امام صادق ﷺ: سه کس در پناه خداوند عزوجل باشند، تا آن گاه که خداوند از حسابرسی [بندگان] فارغ شود: مردی که هرگز گریزنا نگردهد، مردی که مالش را هرگز به ربا آلوده نسازد، و مردی که در این دو کار هرگز واسطه نشود.

۷۰۹۸. امام رضا ﷺ: خدایت رحمت کناد! بدان که

ربا، حرام و از گناهان کبیره است و خداوند

الرِّبَا حَرَامٌ سُحَّتْ مِنَ الْكِبَائِرِ، وَمِمَّا قَدْ
وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ فَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْهَا، وَهُوَ
مُحَرَّمٌ عَلَى لِسَانِ كُلِّ نَبِيٍّ وَفِي كُلِّ كِتَابٍ^۱.

۱۳۳۵

صِفَةُ حَشَرِ آكِلِ الرِّبَا

الكتاب:

«الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ
الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا
وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ
فَاتَّهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ * يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا
وَيُزِيلُ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ»^۲.

(انظر: النساء: ۱۶۱، الروم: ۳۹).

الحديث:

۷۰۹۹. رسول الله ﷺ: يَقُومُ آكِلُ الرِّبَا مِنْ قَبْرِهِ
مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: لَا حُجَّةَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ^۳.
۷۱۰۰. عنه ﷺ: مَنْ أَكَلَ الرِّبَا مَلَأَ اللَّهُ عِزَّوَجَلَّ بَطْنَهُ
مِنْ نَارِ جَهَنَّمَ بِقَدَرِ مَا أَكَلَ، وَإِنْ اكْتَسَبَ
مِنْهُ مَالًا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْهُ شَيْئًا مِنْ
عَمَلِهِ، وَلَمْ يَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ مَا

۱. الفقه المنسوب للإمام الرضا: ۲۵۶.

۲. البقرة: ۲۷۵، ۲۷۶. ۳. كنز العمال: ۳۳۹۵۸.

بر آن وعده آتش داده است، پناه می بریم به
خداوند از ربا. ربا را همه پیامبران و همه
کتابهای آسمانی حرام کرده اند.

۱۳۳۵

چگونگی محشور شدن ربا خوار

قرآن:

«آنان که ربا می خورند [در قیامت] چون کسانی [از
قبر] بر می خیزند که شیطان آشفته سرشان کرده
باشد و این به کیفر آن است که گفتند: دادوستد هم
چون ربا است. در حالی که خداوند دادوستد را حلال
و ربا را حرام کرده است. هر کس که موعظه ای از
جانب پروردگارش به او رسید و از ربا خواری باز
ایستاد، آنچه گذشته، از آن اوست و کارش به خدا
واگذار می شود. و آنان که بدان کار باز گردند، اهل
جهنمند و جاودانه در آن خواهند بود. خداوند
[برکت] ربا را می کاهد و صدقات را افزونی می دهد و
هیچ کفران کننده گنهگار را دوست ندارد».

حدیث:

۷۰۹۹. پیامبر خدا ﷺ: آن گاه که ربا خوار سر از
قبر خود بر دارد، بر پیشانی او نوشته باشد:
نزد خدا حجتی ندارد.

۷۱۰۰. پیامبر خدا ﷺ: هر که ربا بخورد، خداوند
عزوجل به اندازه ربایی که خورده،
شکمش را از آتش دوزخ پُر کند و اگر از
طریق ربا، مالی به دست آورد، خداوند
متعال هیچ عمل او را نپذیرد و تا زمانی که

كَانَ عِنْدَهُ مِنْهُ قِيرَاطٌ (وَاحِدٌ).^۱

۷۱۰۱. عنه عليه السلام ... فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا﴾^۲ ... يُحْشَرُ عَشْرَةُ أَصْنَافٍ مِنْ أُمَّتِي أَشْتَاتًا قَدْ مَيَّزَهُمُ اللَّهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ... وَبَعْضُهُمْ مُنْكَسُونَ؛ أَرْجُلُهُمْ مِنْ فَوْقٍ وَوُجُوهُهُمْ مِنْ تَحْتٍ ثُمَّ يُسْحَبُونَ عَلَيْهَا ... وَأَمَّا الْمُنْكَسُونَ عَلَى رُؤُوسِهِمْ فَأَكَلَةُ الرَّبَا.^۳

قیراطی از مال ربا نزدش باشد، پیوسته خداوند و فرشتگان، او را نفرین کنند.

۷۱۰۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - درباره آیه «روزی که در صور دمیده شود و شما فوج فوج بیایید» - فرمود: ده گروه از امت من به صورت پراکنده محشور می شوند که خداوند آنها را از سایر مسلمانان متمایز کرده است... بعضی از آنها در حالی که پاهایشان به سمت بالا و سرهایشان رو به پایین است کشان کشان بُرده می شوند... آنهایی که نگویند، همان ربا خواران هستند.

۷۱۰۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: شبی که به معراج رفتم، بر مردمی گذشتم که شکمهایشان چون خانه ای بود و در آنها مارهایی وجود داشت که از بیرون شکمهایشان دیده می شد. پرسیدم: ای جبرئیل! اینها کیستند؟ گفت: اینان ربا خوارانند.

۷۱۰۳. مستدرک الوسائل: از پیامبر خدا صلی الله علیه و آله نقل شده است که در شب معراج مردانی را دید که شکمهایی مانند اتاقی مملو دارند و سر راه آل فرعون نشسته اند و چون متوجه شدند که آل فرعون می آیند برخاستند تا از سر راه آنان کنار روند، اما شکم بزرگشان آنها را به یک طرف می کشاند و می افتادند و آل فرعون از روی آنها رفت و آمد می کردند. به جبرئیل گفتم: اینها کیستند؟ گفت: ربا خواران.

۷۱۰۲. عنه عليه السلام: أَتَيْتُ لَيْلَةَ أُسْرِي بِبَنِي قَوْمٍ بُطُونُهُمْ كَالْبُيُوتِ فِيهَا الْحَيَاتُ تُرَى مِنْ خَارِجِ بُطُونِهِمْ، فَقُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرَائِيلُ؟ قَالَ: هَؤُلَاءِ أَكَلَةُ الرَّبَا.^۴

۷۱۰۳. مستدرک الوسائل عن رسول الله صلی الله علیه و آله أَنَّهُ رَأَى لَيْلَةَ أُسْرِي بِهِ رِجَالًا بُطُونُهُمْ كَالْبَيْتِ الطَّحِمِ وَهُمْ عَلَى سَابِلَةِ آلِ فِرْعَوْنَ، فَإِذَا أَحْسَوْا بِهِمْ قَامُوا لِيَعْتَزِلُوا عَنْ طَرِيقَتِهِمْ، فَمَالَ بِكُلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بَطْنُهُ فَيَسْقُطُ حَتَّى يَطَّأَهُمْ آلُ فِرْعَوْنَ مُقْبِلِينَ وَمُدْبِرِينَ، فَقُلْتُ لِجَبْرَائِيلَ: مَنْ هَؤُلَاءِ؟ قَالَ: أَكَلَةُ الرَّبَا.^۵

۱. ثواب الأعمال: ۱/۳۳۶. ۲. النبأ: ۱۸.

۳. مجمع البيان: ۶۴۲/۱۰. ۴. كنز العمال: ۳۱۸۵۷.

۵. مستدرک الوسائل: ۱۳/۳۳۲/۱۵۵۰۸، وانظر تفسير القرطبي: ۳/۳۵۵.

۷۱۰۴. الإمام الصادق عليه السلام: قال رسول الله ﷺ: لَمَّا أُسْرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ رَأَيْتُ قَوْمًا يُرِيدُ أَحَدُهُمْ أَنْ يَقُومَ فَلَا يَقْدِرُ أَنْ يَقُومَ مِنْ عِظَمِ بَطْنِيهِ، فَقُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرِئِيلُ؟ قَالَ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ^۱.

۷۱۰۵. عنه عليه السلام: آكَلُ الرِّبَا لَا يَخْرُجُ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَتَخَبَّطَهُ الشَّيْطَانُ^۲.

۱۳۳۶

إِثْمُ الرِّبَا

۱۳۳۶

گناه ربا

۷۱۰۴. امام صادق عليه السلام: رسول خدا ﷺ فرمود: آن شب که به آسمان برده شدم گروهی را دیدم که یکی از آنها می خواست از جای خود برخیزد، اما از بس شکمش بزرگ بود نمی توانست بلند شود. پرسیدم: ای جبرئیل! اینها چه کسانی هستند؟! گفت: اینان ربا خوارانند که از جای خود مانند کسی بر می خیزند که شیطان، آشفته سرشان کرده است.

۷۱۰۵. امام صادق عليه السلام: ربا خوار از دنیا نرود، تا آن که شیطان آشفته سرشان کند.

۷۱۰۶. رسول الله ﷺ: الرِّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا، أَيْسَرُهَا مِثْلُ أَنْ يَنْكَحَ الرَّجُلُ أُمَّهُ، وَإِنْ أَزْبَى الرِّبَا عَرَضُ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ^۳.

۷۱۰۷. عنه عليه السلام: الرِّبَا ثَلَاثَةٌ وَسَبْعُونَ بَابًا، وَالشُّرْكُ مِثْلُ ذَلِكَ^۴.

۷۱۰۸. عنه عليه السلام: الرِّبَا سَبْعُونَ حُوبًا، وَأَيْسَرُهَا كِنِكَاحِ الرَّجُلِ أُمَّهُ^۵.

۷۱۰۹. عنه عليه السلام: دِرْهَمُ رِبَا أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ

۷۱۰۶. پیامبر خدا ﷺ: ربا، هفتاد و سه در دارد که کوچکترین آن مثل این است که انسان با مادر خود هم بستر شود، و همانا بدترین ربا [ریختن] آبروی انسان مسلمان است.

۷۱۰۷. پیامبر خدا ﷺ: ربا هفتاد و سه دروازه دارد و شرک نیز چنین است.

۷۱۰۸. پیامبر خدا ﷺ: ربا هفتاد گناه دارد که کمترین آن مانند نزدیکی انسان با مادر خویش است.

۷۱۰۹. پیامبر خدا ﷺ: یک درهم ربا نزد خداوند

۱. تفسیر القمّي: ۹۳/۱. ۲. تفسیر العیاشی: ۵۰۳/۱۵۲/۱.

۳. کنز العمال: ۹۷۵۴. ۴. کنز العمال: ۹۷۷۲.

۵. کنز العمال: ۹۷۷۳.

مِنْ سَبْعِينَ زَنِيَّةً كُلَّهَا بِذَاتٍ مَحْرَمٍ فِي بَيْتِ
اللَّهِ الْحَرَامِ.^۱

عزوجلّ بدتر از هفتاد بار زنا کردن
است که همه آنها با محارم و در خانه
خدا باشد.

۷۱۱۰. الإمام الباقر علیه السلام: دِرْهَمُ رِبَا أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ
أَرْبَعِينَ زَنِيَّةً.^۲

۷۱۱۰. امام باقر علیه السلام: یک درهم ربا نزد خداوند
بدتر از چهل بار زنا کردن است.

۷۱۱۱. الإمام الصادق علیه السلام: دِرْهَمُ رِبَا أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ
مِنْ ثَلَاثِينَ زَنِيَّةً كُلَّهَا بِذَاتٍ مَحْرَمٍ مِثْلِ خَالَةٍ
وَعَمَةٍ.^۳

۷۱۱۱. امام صادق علیه السلام: یک درهم ربا نزد خدا بدتر
است از سی بار زنا کردن با محارم خود؛
مانند خاله و عمه.

۷۱۱۲. عنه علیه السلام: الرِّبَا سَبْعُونَ جُزْءاً أَيْسَرُهُ أَنْ يَنْكِحَ
الرَّجُلُ أُمَّهُ فِي بَيْتِ اللَّهِ الْحَرَامِ.^۴

۷۱۱۲. امام صادق علیه السلام: ربا هفتاد جزء دارد که
کمترین آن [مانند] این است که انسان با
مادر خود در خانه خدا نزدیکی کند.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۲/۴۲۲ باب ۱

۱۳۳۷

حِكْمَةُ تَحْرِيمِ الرِّبَا

۷۱۱۳. الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّمَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ الرِّبَا
لِئَلَّا يَذْهَبَ الْمَعْرُوفُ.^۵

حکمت تحریم ربا

۷۱۱۳. امام باقر علیه السلام: خداوند عزوجلّ ربا را حرام
فرمود، تا احسان کردن از بین نرود.

۷۱۱۴. الإمام الصادق علیه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنْ عِلَّةِ تَحْرِيمِ
الرِّبَا -: لِئَلَّا يَتِمَّ نَعْمَ النَّاسُ الْمَعْرُوفُ.^۶

۷۱۱۴. امام صادق علیه السلام: در پاسخ به سؤال از علت
تحریم ربا - فرمود: تا این که مردم از

۷۱۱۵. عنه علیه السلام: لَمَّا سَأَلَهُ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ عَنْ عِلَّةِ

احسان کردن به یکدیگر دریغ نورزند.

۷۱۱۵. امام صادق علیه السلام: در پاسخ به پرسش هشام
بن حکم از علت تحریم ربا - فرمود: اگر

۱. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۴/۳۶۷/۵۷۶۲.

۲. بحار الأنوار: ۳/۱۱۶/۶.

۳. الأمالی للصادق: ۲۶۹/۲۴۸.

۴. بحار الأنوار: ۳/۱۱۷/۱۳.

۵. وسائل الشيعة: ۱۲/۴۲۵/۱۰.

۶. بحار الأنوار: ۷۸/۲۰۱/۳۲.

تَحْرِيمِ الرِّبَا -: إِنَّهُ لَوْ كَانَ الرِّبَا حَلَالًا لَتَرَكَّ
النَّاسُ التَّجَارَاتِ وَمَا يَحْتَاجُونَ إِلَيْهِ فَحَرَّمَ
اللَّهُ الرِّبَا لَتَقِفَ النَّاسُ عَنِ الْحَرَامِ إِلَى
التَّجَارَاتِ وَإِلَى الْبَيْعِ وَالشِّرَاءِ فَيَتَّصِلَ ذَلِكَ
بَيْنَهُمْ فِي الْقَرْضِ.^۲

۷۱۱۶. الإمام الرضا: علة تحريم الربا: إنما نهى
الله عز وجل عنه لما فيه من فساد الأموال،
لأن الإنسان إذا اشترى الدرهم بالدرهمين
كان ثمن الدرهم درهماً وثمن الآخر
باطلاً، فبئع الربا وشراؤه وكس على كل
حال على المشتري وعلى البائع، فحظر
الله تبارك وتعالى على العباد الربا لعلّه
فساد الأموال.^۳

۱۳۳۸

ما يوجب الارتطام في الربا

۷۱۱۷. الإمام علي: معاشر الناس، الفقه ثم
المتجر، والله للربا في هذه الأمة أخفى من
دبيب النمل على الصفا.^۴

ربا حلال بود، مردم کار تجارت و کسب
مایل به احتاج خود را رها می کردند. پس
خداوند ربا را حرام فرمود، تا مردم از
حرامخواری دست کشیده به تجارت و
خرید و فروش روی آورند و به یکدیگر
قرض دهند.

۷۱۱۶. امام رضا: درباره علت تحريم ربا -
فرمود: خداوند عزوجل ربا را حرام
فرمود؛ چون مایه برباد رفتن اموال
می شود؛ زیرا وقتی انسان یک درهم را به
دو درهم بخرد، بهای آن درهم [که خریده]
یک درهم است و درهم دیگر [که داده]
بیهوده و بیجاست. پس خرید و فروش
ربوی در هر حال موجب نقصان و زیان
برای خریدار و فروشنده است. بنابراین،
خداوند تبارک و تعالی رباخواری را بر
بندگان ممنوع ساخت؛ چون مایه تباه شدن
اموال می گردد.

۱۳۳۸

عوامل آلوده شدن به ربا

۷۱۱۷. امام علی: ای مردم! ابتدا احکام، سپس
تجارت! به خدا قسم که ربا در میان این
امت، ناپیداتر از حرکت مورچه بر روی
تخته سنگ سیاه است.

۱. في وسائل الشيعة (۸/۴۲۴/۱۲): ولينفر الناس من الحرام إلى
الحلال وإلى التجارات من البيع والشراء، فيبقى ذلك بينهم
في القرض.

۲. بحار الأنوار: ۲۴/۱۱۹/۱۰۳.

۳. بحار الأنوار: ۲۳/۱۱۹/۱۰۳، انظر تمام الحديث.

۴. بحار الأنوار: ۱۶/۱۱۷/۱۰۳.

۷۱۱۸. عنه عليه السلام: مَنْ أَتَجَرَ بِغَيْرِ فِقْهِ فَقَدْ ارْتَطَمَ فِي الرِّبَا.^۱

۷۱۱۸. امام علی علیه السلام: آن که بدون دانستن احکام دین سوداگری کند، به ورطه ربا افتد.

۷۱۱۹. عنه عليه السلام: مَنْ لَمْ يَتَفَقَّهْ فِي دِينِهِ ثُمَّ أَتَجَرَ ارْتَطَمَ فِي الرِّبَا ثُمَّ ارْتَطَمَ.^۲

۷۱۱۹. امام علی علیه السلام: کسی که احکام دین خود را نداند و دست به سوداگری زند، بارها و بارها گرفتار ربا شود.

(انظر) التجارة: باب ۴۳۷.

عنوان ۴۲۳ «الفقه».

۱۳۳۹

حیله‌های ربا خواری

۷۱۲۰. امام علی علیه السلام: چون خدای سبحان آیه «الف، لام، میم. آیا مردم پندارند که رها می‌شوند و آزمایش نمی‌شوند؟» را نازل فرمود، دانستم که تارسل خدای تعالی در میان ماست، گرفتار آن آزمایش نخواهیم شد. پس، عرض کردم: ای رسول خدا! این آزمایش چیست؟...

فرمود: ای علی! مسلمانان به وسیله اموالشان آزمایش خواهند شد و به خاطر دینشان بر خدایشان منت می‌نهند و آرزوی رحمت او را می‌کنند و خود را از خشم او در امان می‌دانند و با شبهه‌های دروغین و خواهشهای غفلت‌زا، حرام را حلال می‌گردانند، شراب را به نام آب انگور یا خرما حلال شمرده، می‌نوشند و حرام را به نام هدیه و ربا را به نام بیع می‌گیرند.

۱۳۳۹

حیلُ الرِّبَا

۷۱۲۰. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: لَمَّا أَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ قَوْلَهُ «الْم * أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ»^۳ عَلِمْتُ أَنَّ الْفِتْنَةَ لَا تَنْزِلُ بِنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم بَيْنَ أَظْهُرِنَا، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا هَذِهِ الْفِتْنَةُ...

قال: يا علي، إِنَّ الْقَوْمَ سَيُفْتَنُونَ بِأَمْوَالِهِمْ، وَيَمْنُونُ بِدِينِهِمْ عَلَى رَبِّهِمْ، وَيَسْتَمْنُونَ رَحْمَتَهُ وَيَأْمَنُونَ سَطَوَتَهُ، وَيَسْتَحِلُّونَ حَرَامَهُ بِالشُّبُهَاتِ الْكَاذِبَةِ، وَالْأَهْوَاءِ السَّاهِيَةِ، فَيَسْتَحِلُّونَ الْخَمْرَ بِالنَّبِيذِ، وَالشُّحْتَ بِالْهَدِيَّةِ، وَالرِّبَا بِالْبَيْعِ.^۴

(انظر) عنوان ۱۳۴ «الحيلة».

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۳۴۷.

۲. بحار الأنوار: ۱۷/۱۱۸/۱۰۳.

۳. العنکبوت: ۱ و ۲. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۶.

۱۳۳۰

مَحَقُّ الرَّبَا

المکتاب:

«يَمَحَقُّ اللَّهُ الرَّبَا وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ»^۱.

الحديث:

۷۱۲۱. الإمام الصادق عليه السلام - وقد قيلَ لَهُ: قد نرى الرجل يُربي ومالهُ يكثرُ! - يَمَحَقُّ اللَّهُ دِينَهُ وإن كانَ مالهُ يكثرُ.^۲

۷۱۲۲. عنه عليه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: «يَمَحَقُّ اللَّهُ الرَّبَا وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ» وَقَالَ: قد أرى مَنْ يَأْكُلُ الرَّبَا يَرْبُو مالهُ؟ - فَأَيُّ مَحَقٍّ أَمَحَقٍّ مِنْ دِرْهَمٍ رَبَاً يَمَحَقُّ الدِّينَ فَإِنْ تَابَ مِنْهُ ذَهَبَ مالهُ وَافْتَقَرَ.^۳

۱۳۳۱

أَرْبَى الرَّبَا

۷۱۲۳. رسولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَلَا إِنَّ أَرْبَى الرَّبَا شَتْمُ الْأَعْرَاضِ، وَأَشْسَدُ الشَّتْمِ الْهَجَاءُ، وَالرَّائِيَةُ أَحَدُ الشَّائِمِينَ.^۴

۱ - البقرة: ۲۷۶. ۲ - بحار الأنوار: ۱۰۳/۱۱۷/۱۲.

۳ - کتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۲۷۹/۴۰۰۵.

۴ - كنز العمال: ۸۱۰۵.

۱۳۳۰

بی برکت بودن ربا

قرآن:

«خداوند ربا را می کاهد [بی برکت می گرداند] و صدقات را فزونی می دهد و خدا هیچ کفران کننده گنهکاری را دوست ندارد».

حدیث:

۷۱۲۱. امام صادق عليه السلام - در پاسخ به این سؤال که گاه می بینیم که مردی ربا می خورد و مال و ثروتش هم زیاد می شود - فرمود: خداوند دین او را می برد، اگر چه مال و ثروتش زیاد شود.

۷۱۲۲. امام صادق عليه السلام - در پاسخ به مردی که از آیه «خداوند ربا را می کاهد [و بی برکت می گرداند] و صدقات را فزونی می بخشد» سؤال کرد و گفت: گاه فردی را مشاهده می کنم که ربا می خورد و با این حال مال و ثروتش زیاد می شود - فرمود: کدام نابودی و بی برکتی بدتر از این که یک درهم ربا، دین را نابود کند. اگر توبه کند، ثروتش از دست می رود و فقیر می شود.

۱۳۳۱

بدترین نوع ربا

۷۱۲۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: بدانید که بدترین نوع ربا، ناسزا گویی به آبرو و حیثیت افراد است و بدترین ناسزا گویی هجو کردن است و کسی که هجو را نقل کند نیز یکی از دشنام دهندگان است.

۷۱۲۲. عنه عليه السلام: أَرَبَى الرِّبَا تَفْضِيلُ الْمَرْءِ عَلَى أَخِيهِ بِالشَّتَمِ^۱.

۷۱۲۵. عنه عليه السلام: إِنْ أَرَبَى الرِّبَا الْإِسْطِطَالَةُ فِي عَرَضِ الْمُسْلِمِ بِغَيْرِ حَقٍّ^۲.

(انظر) عنوان ۲۱۶ «السَّبَّ»، ۲۲۲ «العرض».

۳۸۰ «الموب»، ۴۰۰ «الفقية».

۷۱۲۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بدترین ربا، این است که انسان در ناسزاگویی بر برادرش فزونی گیرد.

۷۱۲۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بدترین ربا، دست درازی ناحق به آبروی مسلمان است.

۱۳۳۲

کسی که ربا خواری را حلال شمارد
محارب است

قرآن:

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا بترسید و اگر ایمان آورده‌اید، ربا را هر چه باقی مانده است رها کنید. و اگر چنین نکردید با خدا و رسول او اعلان جنگ دهید. و اگر توبه کنید اصل سرمایه از آن شماست. در این حال نه ستم کرده‌اید و نه به شما ستم شده است».

حدیث:

۷۱۲۶. امام صادق علیه السلام - آنگاه که به ایشان خبر رسید مردی ربا می‌خورد و اسم آن را «لباء» می‌گذارد - فرمود: اگر خداوند عزوجل مرا بر او چیره گرداند، گردنش را خواهم زد.

۷۱۲۷. علی بن ابراهیم در تفسیر خود ذیل آیه «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا بترسید و ربا را هر چه باقی مانده است رها کنید...»

۱۳۳۲

أَكَلَ الرِّبَا مُسْتَجِلًا مُحَارِبٌ

الكتاب:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُؤُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ»^۳.

الحديث:

۷۱۲۶. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا بَلَغَهُ أَنَّ رَجُلًا كَانَ يَأْكُلُ الرِّبَا وَيُسَمِّيهِ اللَّبَاءَ - لَمَّا أَمَكَّنِي اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ (مِنْهُ) لِأَضْرِيَنَّ عَنْقَهُ^۴.

۷۱۲۷. تفسیر القمی - فی قوله تعالى: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا...»: فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبُ نُزُولِهَا أَنَّهُ لَمَّا

۱. كنز العمال: ۸۱۰۶. ۲. كنز العمال: ۸۱۰۷.

۳. البقرة: ۲۷۸، ۲۷۹. ۴. الكافي: ۱۱/۱۳۷/۵.

أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا﴾^۱
 - الآية - فَقَامَ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ إِلَى رَسُولِ
 اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَبَا أَبِي فِي
 ثَقِيفٍ وَقَدْ أَوْصَانِي عِنْدَ مَوْتِهِ بِأَخْذِهِ،
 فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
 آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا...﴾
 قَالَ: مَنْ أَخَذَ الرِّبَا وَجَبَ عَلَيْهِ الْقَتْلُ.^۲

(انظر) عنوان ۱۰۳ «المحارب».

می گوید: سبب نزول آیه، آن بود که وقتی
 آیه «کسانی که ربا می خورند...» نازل شد،
 خالد بن ولید به رسول خدا ﷺ عرض کرد:
 ای رسول خدا! پدرم در میان ثقیف مالی به
 ربا داد و موقع مردن به من وصیت کرد که
 آن ربا را بگیرم! در این هنگام خداوند
 متعال آیه «ای کسانی که ایمان آورده اید! از
 خدا بترسید و آنچه از ربا باقی مانده است
 رها کنید...» را نازل فرمود.

فرمود: کسی که ربا بگیرد کشتنش
 واجب است.

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

حب

مركز تحقيقات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٥٣/٣٩ باب ٢٩ والرجعة.

۱۳۴۳

رَجْعَةُ الْمَوْتَى

۷۱۲۸. الإمام الصادق عليه السلام: والله لا تذهب الأيام والليالي حتى يحيي الله الموتى ويُميت الأحياء، ويردّ الحقّ إلى أهله، ويُقيم دينه الذي ارتضاه لنفسه^۱.

۷۱۲۹. عنه عليه السلام - في قول الله عز وجل: «إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُّكَ إِلَى مَعَادٍ»^۲ - لا والله لا تنقضي الدنيا ولا تذهب حتى يسجّمع رسول الله ﷺ وعليّ بالثبوت فيلتقيان ويبيان بالثبوت مسجداً له اثنا عشر ألف باب^۳.

۷۱۳۰. عنه عليه السلام: إذا قام [يعني القائم] أتى المؤمن في قبره فيقال له: يا هذا، إنه قد ظهر صاحبك، فإن تشأ أن تلحق به فالحق، وإن تشأ أن تُقيم في كرامة ربك فأقم^۴.

۷۱۳۱. الإمام الرضا عليه السلام - وقد سأله المأمون: يا أبا الحسن، ما تقول في الرجعة؟ -: إنها لحق

۱۳۴۳

رجعت مردگان

۷۱۲۸. امام صادق عليه السلام: به خدا سوگند که روزها و شبها به سر نیاید تا آن که خداوند مردگان را زنده کند و زندگان را بمیراند و حق را به اهلش باز گرداند و دین برگزیده خود را بر پا دارد (بر جهان حاکم گرداند).

۷۱۲۹. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «لَا أَنْ كَرَّانَ رَا بِر تَو نَازِل كَرْدَه اَسْت تَو رَا بِه وَعَدَه گَاهْت بَاز مِی گَرْدَانَد» - فرمود: به خدا سوگند دنیا به آخرت نرسد و نابود نشود، تا آن که رسول خدا ﷺ و علی علیه السلام در ثوبه^۱ گرد آیند و دیدار کنند و در آن جا مسجدی بسازند که دوازده هزار در دارد.

۷۱۳۰. امام صادق عليه السلام: هر گاه قائم ظهور کند، در قبر به مؤمن گفته شود: ای فلان! آقايت ظهور کرده است، اگر خواهی به او ملحق شوی، برخیز و ملحق شو و اگر خواهی که در جوار کرامت پروردگارت بمانی، بمان.

۷۱۳۱. امام رضا عليه السلام - در پاسخ به مأمون که پرسید: ای ابا الحسن! نظر شما درباره رجعت چیست؟ - فرمود: حقیقت دارد.

۱. ثوبه: محلی است در کوفه - م.

۱. بحار الأنوار: ۱۲۵/۱۰۲/۵۳.

۲. القصص: ۸۵. ۳. بحار الأنوار: ۱۷/۱۱۳/۵۳.

۴. النبیة للطوسی: ۴۷۰/۲۵۹.

قد كانت في الأمم السالفة ونطق بها القرآن
وقد قال رسول الله ﷺ: يكون في هذه
الأمّة كل ما كان في الأمم السالفة حذو
النعل بالنعل والقذّة بالقذّة.^۱

۱۳۳۳

الرجعة بين جمادى ورجب

۷۱۳۲. تأویل الآيات الظاهرة عن أبي الجارود عَمَّن
سَمِعَ عَلِيًّا ع يَقُولُ: الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ بَيْنَ
جُمَادَى وَرَجَبٍ، فَقَامَ رَجُلٌ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ
الْمُؤْمِنِينَ، مَا هَذَا الْعَجَبُ الَّذِي لَا تَزَالُ
تَعَجَّبُ مِنْهُ؟! فَقَالَ: تَكَلَّتْكَ أُمُّكَ، وَأَيُّ
عَجَبٍ أَعْجَبُ مِنْ أُمَوَاتٍ يَضْرِبُونَ كُلَّ عَدُوٍّ
لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَهْلِ بَيْتِهِ؟!^۲

۷۱۳۳. بحار الأنوار: قَالَ ابْنُ الْكَوَا لِعَلِيِّ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَرَأَيْتَ قَوْلَكَ «
الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ بَيْنَ جُمَادَى وَرَجَبٍ»!
فَقَالَ: وَيْحَكَ يَا أَعْوَرُ، هُوَ جَمْعُ أَشْتَاتٍ،
وَنَشْرُ أُمَوَاتٍ، وَحَصْدُ نَبَاتٍ، وَهَنَاتٌ بَعْدَ
هَنَاتٍ، مُهْلِكَاتٌ مُبِيرَاتٌ.^۳

۷۱۳۴. بحار الأنوار عن عبد الله بن خفقه: قَالَ لِي
أَبَانُ بْنُ تَغْلِبٍ: مَرَرْتُ بِقَوْمٍ يَعْيِبُونَ عَلِيًّا

در میان اتمهای پیشین نیز وجود داشته
است و قرآن از آن سخن به میان آورده و
رسول خدا ﷺ فرموده است: هر چه در
اتمهای گذشته بوده در میان این امت نیز
عیناً و مو به مو پیش خواهد آمد.

۱۳۳۴

رجعت در فاصله ماه جمادی و رجب

۷۱۳۲. تأویل الآيات الظاهرة: أبو الجارود از قول
کسی نقل کرد که شنید علی ع می فرمود:
ای شگفتا و شگفتا از میان جمادی و
رجب، مردی برخاست و عرض کرد: ای
امیرالمؤمنین! این چه امری است که
پسوسته از آن اظهار شگفتی می کنی؟!
حضرت فرمود: مادرت به عزایت بنشیند!
کدام شگفتی بالاتر از این که مردگانی با
همه دشمنان خدا و رسول او و اهل بیت
رسولش بجنگند؟!
۷۱۳۳. بحار الأنوار: ابن کواء به علی، که صلوات

خدا بر او باد، عرض کرد: ای امیرالمؤمنین!
پس چه شد اینکه می گفتی: «ای شگفتا و
شگفتا از میان جمادی و رجب»؟ حضرت
فرمود: وای بر تو، ای یک چشم! آن زمان،
زمانی است که [استخوانهای] پراکنده
جمع شود و مردگان زنده شوند و گیاهان
درو شوند و بلاهای مهلک و نابود کننده
یکی پس از دیگری سر رسند.

۷۱۳۴. بحار الأنوار - به نقل از عبدالله بن خفقه -:
ابان بن تغلب به من گفت: به گروهی

۱. عیون أخبار الرضا: ۱/۲۰۱/۲.

۲. تأویل الآيات الظاهرة: ۶۴۸/۲.

۳. بحار الأنوار: ۴۶/۵۹/۵۳.

رَوَايَتِي عَنْ جَعْفَرٍ عليه السلام، فَقُلْتُ: كَيْفَ تَلْوُمُونِي فِي رَوَايَتِي عَنْ رَجُلٍ مَا سَأَلْتُهُ عَنْ شَيْءٍ إِلَّا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله، قَالَ: فَمَرَّ صَبِيَانٌ وَهُمْ يُنْشِدُونَ «الْعَجَبُ كُلُّ الْعَجَبِ بَيْنَ جُمَادَى وَرَجَبٍ» فَسَأَلْتُهُ عَنْهُ فَقَالَ: لِقَاءُ الْأَحْيَاءِ بِالْأَمْوَاتِ ^۱.

۷۱۳۵. الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا آتَى قِيَامُ الْقَائِمِ مُطِرَ النَّاسُ جُمَادَى الْآخِرَ وَعَشْرَةَ أَيَّامٍ مِنْ رَجَبٍ مَطَرًا لَمْ تَرَ الْخَلَائِقَ مِثْلَهُ، فَيُنْبِتُ اللَّهُ بِهِ لُحُومَ الْمُؤْمِنِينَ وَأَبْدَانَهُمْ فِي قُبُورِهِمْ، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِمْ مُقْبِلِينَ مِنْ قِبَلِ جُحَيْنَةَ يَنْفُضُونَ شُعُورَهُمْ مِنَ التُّرَابِ ^۲.

۱۳۳۵

مَنْ أَخْبَرَ بِرَجْعَتِهِ

۷۱۳۶. الإمام علي عليه السلام: لَيَبْعَثَنَّ اللَّهُ أَحْيَاءَ مِنْ آدَمَ إِلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله كُلِّ نَبِيٍّ مُرْسَلٍ، يَضْرِبُونَ بَيْنَ يَدَيَّ بِالسَّيْفِ هَامَ الْأَمْوَاتِ وَالْأَحْيَاءِ وَالثَّقَلَيْنِ جَمِيعاً... وَإِنِّي لَبِي الْكَرَّةَ بَعْدَ الْكَرَّةِ وَالرَّجْعَةَ بَعْدَ الرَّجْعَةِ، وَأَنَا صَاحِبُ الرَّجْعَاتِ وَالْكَرَّاتِ وَصَاحِبُ الصَّلَوَاتِ

برخوردم که بر روایت کردن من از [امام] جعفر صادق عليه السلام خرده می گرفتند. گفتم: چگونه مرا برای روایت کردن از مردی سرزنش می کنید که هیچ پرسشی از او نکردم مگر آن که از قول رسول خدا صلى الله عليه وآله جوابم را داد؟! ابان بن تغلب گفت: عده ای کودک می رفتند و با خود می خواندند: «ای شگفتا و شگفتا از جمادی تا رجب». و من از امام صادق عليه السلام در این باره پرسیدم؛ آن حضرت فرمود: آن زمان، هنگام روبرو شدن زنده ها با مرده ها است.

۷۱۳۵. امام صادق عليه السلام: چون زمان قیام قائم فرا رسد در ماه جمادی الاخری و ده روز از رجب چنان بارانی بیارد که مردم مانند آن را ندیده باشند، پس خداوند به سبب آن باران، گوشت و استخوان مؤمنان را در قبرهایشان برویاند. گویی آنان را می نگرم که از طرف جُحینه، خاک از موهایشان می تکانند و می آیند.

۱۳۳۵

آنان که خبر رجعتشان داده شده است

۷۱۳۶. امام علی عليه السلام: خداوند همه پیامبران مرسل را از آدم تا محمد صلى الله عليه وآله زنده می کند که در حضور من با شمشیر بر فرق سر مردگان و زندگان و همه جن و انس می کوبند... مرا بازگشت در پی بازگشت و رجعت در پی رجعت است و من صاحب این بازگشتها و رجعتها و صاحب یورشها و انتقامها

۱. بحار الأنوار: ۵۳/۷۷/۸۵.

۲. بحار الأنوار: ۵۳/۹۰/۹۴.

مَعَادٍ :- نَبِيُّكُمْ ﷺ رَاجِعٌ إِلَيْكُمْ.^۱

به سوی شما باز می گردد.

۷۱۳۷. الإمامُ الحسینُ ﷺ: أَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَنْشَقُّ
الْأَرْضَ عَنْهُ، فَأَخْرُجُ خَرَجَةً يُوَافِقُ ذَلِكَ
خَرَجَةَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَقِيَامَ قَائِمِنَا.^۲

۷۱۳۷. امام حسین ﷺ: من نخستین کسی هستم که
زمین شکاف می خورد و از آن بیرون
می آیم و این همزمان است با رجعت
امیرالمؤمنین و قیام قائم ما.

۷۱۳۸. الإمامُ الباقرُ ﷺ: - لِبُكَيْرِ بْنِ أَعْيَنَ -: إِنَّ
رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَعَلِيًّا سَيَرْجِعَانِ.^۳

۷۱۳۸. امام باقر ﷺ: - به بکیر بن اعین - فرمود:
رسول خدا ﷺ و علی ﷺ رجعت خواهند
کرد.

۷۱۳۹. عنه ﷺ: كَأَنِّي بَعْدَ اللَّهِ بْنِ شَرِيكِ الْعَامِرِيِّ
عَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ وَذُؤَابَتَاهَا بَيْنَ كَتِفَيْهِ
مُصْعِدًا فِي لَحْفِ الْجَبَلِ بَيْنَ يَدَيِ قَائِمِنَا
أَهْلَ الْبَيْتِ فِي أَرْبَعَةِ آلَافٍ مُكَبَّرُونَ،
وَمُكَبَّرُونَ.^۴

۷۱۳۹. امام باقر ﷺ: گویی عبدالله بن شریک
عامری را می بینم که با عمامه ای سیاه و دو
سرفرو افتاده آن در میان شانه هایش، با
چهار هزار تکبیر گوی رجعت کننده، در
دامنه کوه در خدمت قائم ما اهل بیت
ایستاده است.

۷۱۴۰. الإمامُ الصادقُ ﷺ: أَوَّلُ مَنْ تَنْشَقُّ الْأَرْضُ
عَنْهُ وَيَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا الْحُسَيْنُ بْنُ
عَلِيٍّ ﷺ.^۵

۷۱۴۰. امام صادق ﷺ: نخستین کسی که زمین
(قبر) به روی او شکافته می شود و به دنیا
باز می گردد، حسین بن علی ﷺ است.

۷۱۴۱. عنه ﷺ: أَوَّلُ مَنْ يَرْجِعُ إِلَى الدُّنْيَا، الْحُسَيْنُ
ابْنُ عَلِيٍّ ﷺ فَيَمْلِكُ حَتَّى يَسْقُطَ حَاجِبَاهُ
عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ.^۶

۷۱۴۱. امام صادق ﷺ: نخستین کسی که به دنیا بر
می گردد حسین بن علی ﷺ است. او چندان
فرمانروایی می کند که بر اثر پیری،
ابروانش بر روی چشمانش فرو می افتد.

۷۱۴۲. عنه ﷺ: كَأَنِّي بِحُمُرَانَ بْنِ أَعْيَنَ وَمَيْسَرَ بْنِ
عَبْدِ الْعَزِيزِ يَخْبِطَانِ النَّاسَ بِأَسْيَافِهِمَا بَيْنَ

۷۱۴۲. امام صادق ﷺ: گویی حمران بن اعین و
میسر بن عبدالعزیز را می بینم که در میان
صفا و مروه با شمشیرهای خود بر مردم

۱. مختصر بصائر الدرجات: ۲۹.

۲. بحار الأنوار: ۵۲/۶۲/۵۳.

۳. بحار الأنوار: ۲/۳۹/۵۳. ۴. بحار الأنوار: ۸۱/۷۶/۵۳.

۵. بحار الأنوار: ۱/۳۹/۵۳. ۶. بحار الأنوار: ۱۹/۴۶/۵۳.

الصُّفَا وَالْمَرَوَة^۱.

[تبهکار] می‌کوبند.

۷۱۲۳. امام صادق علیه السلام: از خداوند مسئلت کردم که اسماعیل را بعد از من زنده بدارد، نپذیرفت اما این منزلت را به من ارزانی داشت که اسماعیل نخستین یار از ده یاور او (قائم علیه السلام) باشد که زنده می‌شوند. یکی دیگر از آن یاوران، عبدالله بن شریک است که پرچمدار وی است.

۷۱۲۴. امام صادق علیه السلام: همراه قائم علیه السلام بیست و هفت نفر از پشت کوفه ظهور می‌کنند. پانزده تن آنان از قوم موسی علیه السلام هستند، همانان که به راه حق هدایت می‌کردند و به عدالت دآوری می‌کنند؛ هفت نفر از اصحاب کهف هستند و نیز یوشع بن نون و سلمان و ابودجانه انصاری و مقداد و مالک اشتر که همگی در خدمت او و از یاران و کارگزاران وی هستند.

۷۱۲۳. عنه علیه السلام: إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ فِي إِسْمَاعِيلَ أَنْ يُبْقِيَ بَعْدِي قَائِمًا، وَلَكِنَّهُ قَدْ أَعْطَانِي فِيهِ مَنَزِلَةً أُخْرَى أَنَّهُ يَكُونُ أَوَّلَ مَنْشُورٍ فِي عَشْرَةِ مِنْ أَصْحَابِهِ وَمِنْهُمْ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ شَرِيكٍ وَهُوَ صَاحِبُ لَوَائِدِهِ^۲.

۷۱۲۴. عنه علیه السلام: يَخْرُجُ مَعَ الْقَائِمِ علیه السلام مِنْ ظَهْرِ الْكُوفَةِ سَبْعٌ وَعِشْرُونَ رَجُلًا، خَمْسَةَ عَشَرَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى علیه السلام الَّذِينَ كَانُوا يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ، وَسَبْعَةً مِنْ أَهْلِ الْكَهْفِ، وَيُوشَعَ بْنِ نُونٍ، وَسَلْمَانَ، وَأَبُو دُجَانَةَ الْأَنْصَارِيِّ، وَالْمِقْدَادَ، وَمَالِكُ الْأَشْطَرِّ، فَيَكُونُونَ بَيْنَ يَدَيْهِ أَنْصَارًا وَحُكَّامًا^۳.

۱۳۴۶

الرُّجْعَةُ لَيْسَتْ عَامَّةً

همگانی نبودن رجعت

۷۱۲۵. امام باقر و امام صادق علیهما السلام - درباره آیه «و [اهل] قریه‌ای را که به هلاکت رسانده‌ایم محال است که بازگشتی داشته باشند» - فرمودند: هر قومی که خداوند با عذاب نابود کرده باشد، در هنگام رجعت، بر نمی‌گردند. این آیه، بزرگترین دلیل بر

۷۱۲۵. الإمام الباقر والإمام الصادق علیهما السلام - في قوله تعالى: «وَحَرَامٌ عَلَى قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ»^۴ - كُلُّ قَرْيَةٍ أَهْلَكَ اللَّهُ أَهْلَهَا بِالْعَذَابِ لَا يَرْجِعُونَ فِي الرُّجْعَةِ، فَهَذِهِ

۱. بحار الأنوار: ۷/۴۰/۵۳. ۲. بحار الأنوار: ۸۲/۷۶/۵۳.

۳. بحار الأنوار: ۹۵/۹۰/۵۳. ۴. الأنبياء: ۹۵.

الآيَةُ مِنْ أَعْظَمِ الدَّلَالَةِ فِي الرَّجْعَةِ؛ لِأَنَّ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ الْإِسْلَامِ لَا يُنْكِرُ أَنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ يَرْجِعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ: مَنْ هَلَكَ وَمَنْ لَمْ يَهْلِكْ، قَوْلُهُ: ﴿لَا يَرْجِعُونَ﴾ أَيْضًا عَنِّي فِي الرَّجْعَةِ، فَأَمَّا إِلَى الْقِيَامَةِ فَيَرْجِعُونَ حَتَّى يَدْخُلُوا النَّارَ.^۱

۷۱۲۶. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الرَّجْعَةَ لَيْسَتْ بِعَامَّةٍ، وَهِيَ خَاصَّةٌ لَا يَرْجِعُ إِلَّا مَنْ مَحَضَ الْإِيمَانَ مَحَضًا أَوْ مَحَضَ الشُّرْكَ مَحَضًا.^۲

رجعت است؛ زیرا هیچ مسلمانی منکر بازگشت همه مردم در قیامت نیست، چه آنهایی که با عذاب به هلاکت رسیده‌اند و چه آنهایی که هلاک نشده باشند. پس، مقصود از این سخن خداوند متعال که «بازگشتی ندارند» رجعت است. اما در قیامت، دوباره زنده می‌شوند تا [به کیفر گناهان خود] به دوزخ روند.

۷۱۲۶. امام صادق علیه السلام: رجعت، همگانی نیست بلکه خاص است و فقط کسانی به دنیا باز می‌گردند که مؤمن خالص یا مشرک محض باشند.

۱۳۴۷

رجعت کسانی که کشته شده

یا مرده‌اند

۱۳۴۷

رَجْعَةُ مَنْ قُتِلَ أَوْ مَاتَ

۷۱۲۷. بحار الأنوار - به نقل از عبدالرحمن بن قسیر -: امام باقر علیه السلام آیه «همانا خداوند جانها و اموال مؤمنان را از آنها خرید» را تلاوت کرد و فرمود: آیا می‌دانی مقصود کیست؟ عرض کردم: منظور مؤمنان هستند که می‌جنگند و می‌کشند و کشته می‌شوند. فرمود: نه، بلکه هر مؤمنی که کشته شده، باز گردانده می‌شود تا بمیرد و مؤمنی که مرده، برگردانده می‌شود تا کشته شود.

۷۱۲۷. بحار الأنوار عن عبد الرحمن القصير عن أبي جعفر عليه السلام: قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ ﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ﴾^۳ فَقَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: هَلْ تَدْرِي مَنْ يَعْنِي؟ فَقُلْتُ: يُقَاتِلُ الْمُؤْمِنُونَ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ، فَقَالَ: لَا وَلَكِنْ مَنْ قُتِلَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رُدَّ حَتَّى يَمُوتَ، وَمَنْ مَاتَ رُدَّ حَتَّى يُقْتَلَ.^۴

۷۱۲۸. الإمام الصادق عليه السلام: - فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ: ﴿وَيَوْمَ نَخْشِرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا﴾^۵ -: لَيْسَ

۷۱۲۸. امام صادق علیه السلام - درباره آیه «روزی که از هر امتی گروهی را محشور کنیم» - فرمود:

۱. تفسیر القمی: ۷۶/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱/۳۹/۵۳. ۳. التوبة: ۱۱۱. ۴. بحار الأنوار: ۷۳/۷۴/۵۳. ۵. النمل: ۸۳.

أَحَدٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ قُتِلَ إِلَّا سَيَرَجِعُ حَتَّى
يَمُوتَ، وَلَا أَحَدٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مَاتَ إِلَّا
سَيَرَجِعُ حَتَّى يُقْتَلَ^۱.

(انظر) بحار الأنوار: ۵۳ / ۴۰ / ۸ و ص ۵۹ / ۶۶

و ص ۷۱ / ۷۰ و ص ۳۱ / ۵۳.

هیچ یک از مؤمنان نیست که کشته شده
باشد مگر آن که رجعت خواهد کرد، تا [به
مرگ طبیعی] بمیرد و هیچ یک از مؤمنان
نیست که [به مرگ طبیعی] مرده باشد جز
آن که رجعت خواهد کرد تا کشته شود.

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

الرجاء

اسـ

مركز تحقيقات كليات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٣٢٣/٧٠، باب ٥٩ والخوف والرجاء.

كنز العمال: ١٣٩/٣، ٧٠٧ والخوف والرجاء.

انظر:

عنوان ١٥٦ والخوف، ٤٤٨ والقنوط، ٢١ والأمل.

۱۳۳۸

الْحَثُّ عَلَى الرَّجَاءِ الصَّادِقِ

الكتاب:

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾^۱.

الحديث:

۷۱۳۹. الإمام علي عليه السلام: كُلُّ رَاجٍ طَالِبٌ وَكُلُّ خَائِفٍ هَارِبٌ^۲.

قرآن:

«کسانی که ایمان آورده‌اند و آنان که مهاجرت کرده‌اند و در راه خدا جهاد نموده‌اند، به رحمت خدا امیدوارند و خدا آمرزنده و مهربان است».

حدیث:

۷۱۳۹. امام علی علیه السلام: هر امیدواری جوینده است و هر بیمناکی گریزان [از آنچه می‌ترسد].

۷۱۵۰. امام علی علیه السلام: در نامه خود به زیاد - نوشت: آیا در حالی که نزد خداوند از متکبرانی، امید داری که پاداش فروتنان را به تو دهد، و در حالی که در نعمت غوطه وری و آن را از مستمندان و بیوه‌زنان دریغ می‌داری، چشم طمع به ثواب صدقه‌دهندگان دوخته‌ای؟ همانا آدمی در برابر کارهایی که پیشاپیش فرستاده است پاداش می‌بیند و نزد آنچه فرستاده است می‌رود.

۱۳۳۹

التَّحْذِيرُ مِنَ الرَّجَاءِ الْكَاذِبِ

۷۱۵۱. الإمام علي عليه السلام: فَيَمَنْ يَدَّعِي أَنَّهُ رَاجٍ -

بر حذر داشتن از امید دروغین

۷۱۵۱. امام علی علیه السلام: درباره کسی که مدعی امیدوار بودن است - فرمود: به گمان خود

۱. البقرة: ۲۱۸. ۲. الأمالي للمفيد: ۳۸/۲۰۷.

۳. نهج البلاغة: الكتاب ۲۱.

يَدْعِي بَزْعِمِهِ أَنَّهُ يَرْجُو اللَّهَ، كَذَبَ
وَالْعَظِيمِ! مَا بَالُهُ لَا يَتَّبِعُ رَجَاؤُهُ فِي
عَمَلِهِ؟! فَكُلُّ مَنْ رَجَا عُرِفَ رَجَاؤُهُ فِي
عَمَلِهِ وَكُلُّ رَجَاءٍ - إِلَّا رَجَاءَ اللَّهِ تَعَالَى -
فَإِنَّهُ مَدْخُولٌ وَكُلُّ خَوْفٍ مُحَقَّقٌ - إِلَّا خَوْفَ
اللَّهِ - فَإِنَّهُ مَعْلُولٌ.^۱

۷۱۵۲. عنه عليه السلام - لِرَجُلٍ سَأَلَهُ أَنْ يَعْظُمَ -: لَا تَكُنْ
مِمَّنْ يَرْجُو الْآخِرَةَ بِغَيْرِ الْعَمَلِ وَيُرْجَى
التَّوْبَةُ بِطُولِ الْأَمَلِ، يَقُولُ فِي الدُّنْيَا بِقَوْلِ
الزَّاهِدِينَ وَيَعْمَلُ فِيهَا بِعَمَلِ الرَّاجِينَ.^۲

۷۱۵۳. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ عليه السلام - فِي مُنَاجَاتِهِ -:
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ دُعَاءٍ مَحْجُوبٍ، وَرَجَاءٍ
مَكْذُوبٍ، وَحَيَاءٍ مَسْلُوبٍ، وَاحْتِجَاجٍ
مَغْلُوبٍ، وَرَأْيٍ غَيْرِ مُصِيبٍ.^۳

۷۱۵۴. الإمامُ الْبَاقِرُ عليه السلام: إِيَّاكَ وَالرَّجَاءَ الْكَاذِبَ، فَإِنَّهُ
يُوقِعُكَ فِي الْخَوْفِ الصَّادِقِ.^۴

۷۱۵۵. الإمامُ الصَّادِقُ عليه السلام: لَمَّا سُئِلَ عَنْ قَوْمٍ يَعْمَلُونَ
بِالْمَعَاصِي وَيَقُولُونَ: نَرْجُو، فَلَا يَزَالُونَ
كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَهُمُ الْمَوْتُ؟ -: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ

ادّعا می‌کند که به خدا امید دارد؛ به خدای
بزرگ قسم که دروغ می‌گوید؛ و گرنه چرا
امیدواری او در کردارش پیدا نیست؟ چه،
هر که امیدوار باشد، امید او از کردارش
معلوم می‌شود. هر امیدی، جز امید به
خدا، دیوانگی است و هر ترس حقیقی،
جز ترس از خدا، آفت و بیماری است.

۷۱۵۲. امام علی علیه السلام - در پاسخ مردی که از ایشان
خواهش کرد اندرزی به او دهد - فرمود:
چونان کسی مباش که بدون عمل، به
آخرت امید دارد و با آرزوهای دراز، توبه
را به تأخیر می‌اندازد. در نکوهش دنیا
چون پارسایان سخن می‌گوید اما رفتارش
رفتار دنیا خواهان است.

۷۱۵۳. امام زین العابدین علیه السلام - در مناجاتش -
گفت: و به تو پناه می‌برم از دعای محجوب
[از درگاه تو]، و امید دروغین، و دریدگی
پرده حیا و شرم، و شکست خوردن در
استدلال و رأی نادرست.

۷۱۵۴. امام باقر علیه السلام: از امید دروغین بپرهیز، که تو
را گرفتار ترس حقیقی می‌کند.

۷۱۵۵. امام صادق علیه السلام - هنگامی که به ایشان
عرض شد: عده‌ای هستند که گناه می‌کنند
و می‌گویند ما [به رحمت خدا] امیدواریم
و پیوسته در همین حالت تا مرگشان در
رسد - فرمود: اینها مردمانی هستند که در
آرزوها و خیالات خود غرقند. دروغ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۶۰، انظر تمام الكلام.

۲. نهج البلاغة: الحكمة ۱۵۰.

۳. بحار الأنوار: ۲۲/۱۵۶/۹۴.

۴. بحار الأنوار: ۱/۱۶۴/۷۸.

می‌گیرند. آنها امیدوار نیستند؛ زیرا هر که به چیزی امید داشته باشد در طلب آن می‌کوشد و هر که از چیزی بترسد از آن می‌گریزد.

۱۴۵۰

بر حذر داشتن از امید بستن
به غیر خدا

۷۱۵۶. امام علی^{علیه السلام}: شما را به پنج چیز سفارش می‌کنم که اگر برای رسیدن به آنها بر پشت شتران بنشینید و به همه جا سفر کنید شایسته و بجاست: ... هیچ یک از شما جز به پروردگار خویش امید نبندد و جز از گناه خود نترسد....

۷۱۵۷. امام علی^{علیه السلام}: هر چه امید دارید، به خدای سبحان داشته باشید و به کسی جز او امید مبنید؛ زیرا هیچ کس، به غیر خداوند متعال امید نیست، مگر آن که نومید بازگشت.

۱۴۵۱

امید بخش‌ترین آیه قرآن

۷۱۵۸. تفسیر فوات - به نقل از بشر به شریح -: به امام باقر^{علیه السلام} عرض کردم: کدام آیه در کتاب خدا امیدوار کننده تر است؟ فرمود: [علمای] گروه تو در این باره چه می‌گویند؟ عرض کردم: می‌گویند آیه «ای بندگان من که بر خویش ستم کردید! از

يَسْتَرْجِعُونَ فِي الْأَمَانِيِّ كَذَبُوا لَيْسُوا بِرَاجِعِينَ، إِنَّ مَنْ رَجَا شَيْئًا طَلَبَهُ وَمَنْ خَافَ مِنْ شَيْءٍ هَرَبَ مِنْهُ.^۱

۱۴۵۰

التَّحْذِيرُ مِنْ رَجَاءٍ غَيْرِ اللَّهِ

۷۱۵۶. الإمام علي^{عليه السلام}: أَوْصِيَكُمْ بِخَمْسٍ لَوْ ضَرَبْتُمْ إِلَيْهَا آبَاطَ الْإِبِلِ لَكَانَتْ لَذَلِكَ أَهْلًا: لَا يَرْجُونَ أَحَدًا مِنْكُمْ إِلَّا رَبَّهُ، وَلَا يَخَافُونَ إِلَّا ذَنْبَهُ....^۲

۷۱۵۷. عنه^{عليه السلام}: اجْعَلُوا كُلَّ رَجَائِكُمْ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ وَلَا تَرْجُوا أَحَدًا سِوَاهُ، فَإِنَّهُ مَا رَجَا أَحَدٌ غَيْرَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَّا خَابَ.^۳

(انظر) السؤال (طلب الحاجة): باب ۱۷۰۶، ۱۷۰۷.

البأس: باب ۴۱۷۲.

۱۴۵۱

أرجى آية في كتاب الله

۷۱۵۸. تفسیر فوات: بِشَرِّ بَيْنِ شَرِيحِ الْبَصَرِيِّ: قُلْتُ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ^{عليه السلام}: أَيُّ آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ أَرْجَى؟ قَالَ: مَا يَقُولُ فِيهَا قَوْمُكَ؟ قُلْتُ: يَقُولُونَ «يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى

۱. الكافي: ۵/۶۸/۲. ۲. نهج البلاغة: الحکمة ۸۲.

۳. غرر الحکم: ۲۵۱۱.

أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ^۱ قَالَ: لَكِنَّا أَهْلَ الْبَيْتِ لَا نَقُولُ ذَلِكَ، قُلْتُ: فَأَيُّ شَيْءٍ تَقُولُونَ فِيهَا؟ قَالَ ﷺ: نَقُولُ «وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى»^۲ الشَّفَاعَةُ، وَاللَّهُ الشَّفَاعَةُ، وَاللَّهُ الشَّفَاعَةُ^۳.

(انظر الذنب: باب ۱۳۹۱،

تفسير نور الثقلين: ۱۲/۵۹۵/۵.

رحمت خدا نوید مشوید». حضرت فرمود: اما نظر ما اهل بیت این نیست. عرض کردم: پس نظر شما چیست؟ فرمود: به نظر ما این آیه است: «و زودا که پروردگارت چیزی عطايت فرماید که خشنود شوی»، آن چیز شفاعت است. به خدا قسم شفاعت است، به خدا قسم شفاعت است.

۱۳۵۲

در نو میدی بسی امید است

۷۱۵۹. پیامبر خدا ﷺ: به آنچه امیدش را نداری امیدوارتر باش از آنچه به آن امید داری؛ چه، برادرم موسی بن عمران رفت که آتش بیاورد، اما خداوند عزوجل با او سخن گفت.

۷۱۶۰. امام علی ﷺ: به آنچه امیدش را نداری امیدوارتر باش از آنچه بدان امید داری؛ زیرا که موسی بن عمران رفت که برای خانواده اش آتش برگیرد اما [در آن جا] خداوند عزوجل با او به سخن در آمد و او پیامبر برگشت. ملکه سبا نیز از کشور خود بیرون آمد، اما به دست سلیمان ﷺ مسلمان شد. و جادوگران فرعون برای تقویت قدرت فرعون بیرون آمدند، اما [به خدا] ایمان آوردند و برگشتند.

۷۱۶۱. امام صادق ﷺ: به آنچه امیدش را نداری امیدوارتر باش از آنچه بدان امیدواری؛

۱۳۵۲

الرجاء فيما لا يرجى!

۷۱۵۹. رسول الله ﷺ: كُنْ لِمَا لَا تَرْجُو أَرْجَى مِنْكَ لِمَا تَرْجُو؛ فَإِنَّ أَخِي مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ ذَهَبَ لِيَقْتَسِسَ نَارًا فَكَلَّمَهُ رَبُّهُ عَزَّوَجَلَّ^۴.
۷۱۶۰. الإمام علي ﷺ: كُنْ لِمَا لَا تَرْجُو أَرْجَى مِنْكَ لِمَا تَرْجُو؛ فَإِنَّ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ ﷺ خَرَجَ يَقْتَسِسُ لِأَهْلِهِ نَارًا، فَكَلَّمَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فَرَجَعَ نَبِيًّا، وَخَرَجَتْ مَلِكَةُ سَبَأٍ فَأَسْلَمَتْ مَعَ سُلَيْمَانَ ﷺ، وَخَرَجَ سَحَرَةُ فِرْعَوْنَ يَطْلُبُونَ الْعِزَّةَ لِفِرْعَوْنَ فَرَجَعُوا مُؤْمِنِينَ^۵.

۷۱۶۱. الإمام الصادق ﷺ: كُنْ لِمَا لَا تَرْجُو أَرْجَى مِنْكَ لِمَا تَرْجُو؛ فَإِنَّ مُوسَى ﷺ ذَهَبَ

۱. الزمر: ۵۳. ۲. الضحی: ۵.

۳. تفسیر فرائد: ۷۳۴/۵۷۱. ۴. کنز العمال: ۵۹۰۴.

۵. الأمالی للصدوق: ۲۶۱/۲۴۴.

لِیَقْتَبِسَ لِأَهْلِهِ نَارًا فَانْصَرَفَ إِلَيْهِمْ وَهُوَ نَبِيٌّ
مُرْسَلٌ^۱.

زیرا موسی علیه السلام رفت تا برای خانواده‌اش
آتش بیاورد، اما وقتی برگشت، پیامبری
مرسل بود.

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

الرحم

مرباني

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٤/ ٣٩٠ باب ٢٨ «التراحم والتعاطف».

بحار الأنوار: ٧٤/ ٤٠٥ باب ٢٩ «مَنْ يَسْتَحِقُّ أَنْ يَرْحَمَ». مركز تحقيقات مكتبة نور علوم رسولي

بحار الأنوار: ٧٥/ ١٣٦ باب ٥٢ «رحم الصغير».

وسائل الشيعة: ٨/ ٥٥٢ باب ١٢٤ «استحباب التراحم».

كنز العمال: ٣/ ١٦٢، ١٧٢ «الرحمة بالضعفاء».

۱۳۵۳

الْحَثُّ عَلَى التَّرَاحُمِ

الكتاب:

«مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ»^۱.

«ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ»^۲.

«ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ * أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ»^۳.

الحديث:

۷۱۶۲. رسول الله ﷺ: الرَّاحِمُونَ يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، إِرْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ يَرْحَمْكُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ^۴.

۷۱۶۳. عنه ﷺ: مَنْ رَحِمَ وَلَوْ ذُبَيْحَةَ عُصْفُورٍ

۱۳۵۳

تشویق به مهربانی با یکدیگر

قرآن:

«مُحَمَّدٌ پیامبر خدا و کسانی که با او هستند بر کافران سختگیرند و با یکدیگر مهربان».

«سپس پیامبرانمان را پس از ایشان فرستادیم. و عیسی بن مریم را از پی آنها روانه کردیم و به او انجیل را دادیم و در دل پیروانش رأفت و مهربانی نهادیم. و رهبانیتی که به بدعت آورده‌اند ما بر آنها مقرّر نکرده‌ایم، اما در آن خشنودی خدا می‌جستند ولی حق آن را بسزا نگزاردند. ما از میان آنها به کسانی که ایمان آورده بودند، پاداش دادیم و بیشترشان نافرمان بودند».

«تا سپس از کسانی باشند که ایمان آورده‌اند و یکدیگر را به صبر سفارش کرده‌اند و یکدیگر را به مهربانی سفارش کرده‌اند. اینان اهل سعادتند».

حدیث:

۷۱۶۲. پیامبر خدا ﷺ: خدای رحمانِ خجسته و والا، به مردمانِ دل‌رحم رحم می‌کند. به ساکنان زمین رحم کنید تا آن که در آسمان است به شما رحم کند.

۷۱۶۳. پیامبر خدا ﷺ: هر که حتی به لاشه گنجشکی رحم کند، خداوند در روز

۱. الفتح: ۲۹. ۲. الحديد: ۲۷.

۳. البلد: ۱۷، ۱۸. ۴. كنز العمال: ۵۹۶۹.

رَحْمَةُ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۱.

قیامت بر او رحم آورد.

۷۱۶۴. عَنْهُ ﷺ: مَنْ لَمْ يَرْحَمْ لَا يُرَحَمْ ۲.

۷۱۶۴. پیامبر خدا ﷺ: کسی که رحم نکند، به او رحم نشود.

۷۱۶۵. عَنْهُ ﷺ: يُنَادِي مُنَادٍ فِي النَّارِ: يَا حَنَّانُ يَا مَنَّانُ نَجِّنِي مِنَ النَّارِ، فَيَأْمُرُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُخْرِجُهُ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ: هَلْ رَحِمْتَ عَصْفُورًا ۳.

۷۱۶۵. پیامبر خدا ﷺ: آواز دهنده‌ای در دوزخ فریاد می‌زند: مهربانا! بخشایشگر! مرا از آتش رهایی ده. پس خداوند فرشته‌ای را فرمان می‌دهد که او را از آتش بیرون می‌آورد و در پیشگاه پروردگار می‌ایستد. خداوند عزوجل به او می‌فرماید: آیا تو به گنجشکی رحم کردی؟

۷۱۶۶. عَنْهُ ﷺ: مَنْ لَا يَرْحَمْ مَنْ فِي الْأَرْضِ لَا يَرْحَمُهُ مَنْ فِي السَّمَاءِ ۴.

۷۱۶۶. پیامبر خدا ﷺ: کسی که به ساکنان زمین رحم نکند، آن که در آسمان است به او رحم ننماید.

۷۱۶۷. عَنْهُ ﷺ: مَنْ لَا يَرْحَمْ النَّاسَ لَا يَرْحَمُهُ اللَّهُ ۵.

۷۱۶۷. پیامبر خدا ﷺ: کسی که به مردم ترحم نکند، خداوند به او رحم نمی‌کند.

۷۱۶۸. عَنْهُ ﷺ: مَنْ لَا يَرْحَمْ لَا يُرَحَمْ، وَمَنْ لَا يَغْفِرُ لَا يُغْفَرْ لَهُ، وَمَنْ لَا يَتُوبُ لَا يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِ ۶.

۷۱۶۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که رحم نکند، بدو رحم نشود و هر که نبخشد، بخشوده نشود و هر که پوزش کسی را نپذیرد، خداوند پوزش (توبه) او را نخواهد پذیرفت.

۷۱۶۹. عَنْهُ ﷺ: إِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مَنْ عِبَادِهِ الرَّحَمَاءَ ۷.

۷۱۶۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند تنها به بندگان مهربان خود، رحم می‌کند.

۷۱۷۰. كُنْزُ الْعَمَالِ عَنْهُ ﷺ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى تَرَاحِمُوا قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كُنَّا رَحِيمٌ؟ قَالَ: إِنَّهُ لَيْسَ بِرَحْمَةٍ أَحَدِكُمْ خَاصَّةً، وَلَكِنْ رَحْمَةٌ عَامَّةٌ ۸.

۷۱۷۰. كُنْزُ الْعَمَالِ: پیامبر خدا ﷺ فرمود: سوگند به آن که جانم در دست اوست، وارد بهشت نمی‌شوید تا اینکه به همدیگر رحم کنید. عرض کردند: ای رسول خدا! همه ما دل‌رحم و مهربانیم. حضرت فرمود: نه اینکه به یک فرد خاصی رحم کنید بلکه به عموم مردم رحم و مهربانی کنید. به همه مردم رحم کنید.

۱. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۱۵۶۱۴.	۲. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۷۱.
۳. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۹۲.	۴. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۶۵.
۵. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۷۲.	۶. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۶۶.
۷. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۵۹۶۷.	۸. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۲۵۲۶۸.

۷۱۷۱. رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ رَحِيمٌ يُحِبُّ الرَّحِيمَ.

يَضَعُ رَحْمَتَهُ عَلَى كُلِّ رَحِيمٍ.^۱

۷۱۷۲. عنه ﷺ: خَابَ عَبْدٌ وَخَسِرَ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ

تَعَالَى فِي قَلْبِهِ رَحْمَةً لِلْبَشَرِ.^۲

۷۱۷۳. الإمام علي عليه السلام: أَحْسِنُ يُحَسِّنُ إِلَيْكَ ...

إِرْحَمْ تُرْحَمْ.^۳

۷۱۷۴. عنه ﷺ: إِرْحَمْ مَنْ دُونَكَ، يَرْحَمَكَ مَنْ

فَوْقَكَ، وَقِسْ سَهْوَهُ بِسَهْوِكَ وَمَعْصِيَتَهُ لَكَ

بِمَعْصِيَتِكَ لِزَبْكٍ وَفَقْرَهُ إِلَى رَحْمَتِكَ بِفَقْرِكَ

إِلَى رَحْمَةِ رَبِّكَ.^۴

۷۱۷۵. عنه ﷺ: عَجِبْتُ لِمَنْ يَرْجُو رَحْمَةً مِنْ فَوْقِهِ

كَيْفَ لَا يَرْحَمُ مَنْ دُونَهُ؟^۵

۷۱۷۶. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ شِيعَتَنَا مَنْ لَا يَعْدُو

صَوْتَهُ سَمْعَةً ... وَإِنْ يُخَاطِبُهُمُ الْجَاهِلُ

سَلِّمُوا، وَإِنْ لَجَأَ إِلَيْهِمْ ذُو حَاجَةٍ مِنْهُمْ

رَحِّمُوا.^۶

۱۳۵۳

مَنْ يَسْتَجِيقُ الرَّحْمَ

۷۱۷۷. رسول الله ﷺ: إِرْحَمُوا عَزِيزاً ذَلَّ، وَغَنِيّاً

۷۱۷۱. پیامبر خدا ﷺ: خداوند مهربان است و

مهربان را دوست دارد و مهر خود را برای

هر مهرورزی نهاده است.

۷۱۷۲. پیامبر خدا ﷺ: بازنده و زیانکار است آن

بنده‌ای که خداوند متعال در دل او، رحم و

مهربانی نسبت به انسانها نگذاشته باشد.

۷۱۷۳. امام علی عليه السلام: نیکی کن، تا به تو نیکی شود

....، رحم کن، تا به تو رحم شود.

۷۱۷۴. امام علی عليه السلام: به فرو دست خود رحم کن، تا

فرا دستت به تو رحم کند و خطای او را با

خطای خودت بسنج و نافرمانی‌اش از تو را

با نافرمانی خود از پروردگارت و احتیاج او

به ترحم تو را به احتیاجت به رحمت و

بخشایش خدایت.

۷۱۷۵. امام علی عليه السلام: در شگفتم از کسی که به رحم

و شفقت فرا دست خود امید دارد، چگونه

به فرو دست خود رحم نمی‌کند.

۷۱۷۶. امام صادق عليه السلام: شیعیان ما، صدایشان از

گوششان فراتر نمی‌رود، و اگر نادانی آنها

را صدا بزنند، سلام می‌کنند، و اگر

نیازمندی به آنان پناه آورد، ترحم

می‌نمایند.

۱۳۵۳

کسانی که قابل مهربانی و ترحمند

۷۱۷۷. پیامبر خدا ﷺ: به عزیز و خوار گشته و

توانگری که تهیدست شده و دانشمندی که

۱. کنز العمال: ۱۰۳۸۱. ۲. کنز العمال: ۵۹۶۸.

۳. الأمالی للصادق: ۳۰۸/۲۷۸.

۴. غرر الحکم: ۲۴۲۲. ۵. غرر الحکم: ۶۲۵۵.

۶. بحار الأنوار: ۱۰۴/۴۰۲/۶۹.

افْتَقَر، وَعَالِمًا ضَاعَ فِي زَمَانٍ جُهَالٍ.^۱

۷۱۷۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اِرْحَمِ الْمَسَاكِينَ.^۲

۷۱۷۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا أَنْسُ، اِرْحَمِ الصَّغِيرَ، وَوَقِّرِ الْكَبِيرَ تَكُنْ مِنْ رُفَقَائِي.^۳

۷۱۸۰. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَلَمْ يَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرَنَا، فَلَيْسَ مِنَّا.^۴

۷۱۸۱. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اِرْحَمْ مِنْ أَهْلِكَ الصَّغِيرَ وَوَقِّرْ مِنْهُمْ الْكَبِيرَ.^۵

۷۱۸۲. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَإِنَّمَا يَسْتَبْغِي لِأَهْلِ الْعِصْمَةِ وَالْمَصْنُوعِ إِلَيْهِمْ فِي السَّلَامَةِ أَنْ يَرْحَمُوا أَهْلَ الذُّنُوبِ وَالْمَعْصِيَةِ، وَيَكُونَ الشُّكْرُ هُوَ الْغَالِبَ عَلَيْهِمْ.^۶

۷۱۸۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اِرْحَمُوا أَنْفُسَكُمْ، فَإِنَّكُمْ قَدْ جَرَّبْتُمُوهَا فِي مَصَائِبِ الدُّنْيَا.^۷

۷۱۸۴. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ، مَا جَرَّأَكَ عَلَى ذَنْبِكَ...؟! أَمَا تَرْحَمُ مِنْ نَفْسِكَ مَا تَرْحَمُ مِنْ غَيْرِكَ؟!^۸

۷۱۸۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنِّي لَا أَرْحَمُ ثَلَاثَةَ وَحَقِّ

در روزگار نادانان تباه گردیده است، رحم و مهربانی کنید.

۷۱۷۸. پیامبر خدا ﷺ: با مسکینان مهربانی کن.

۷۱۷۹. پیامبر خدا ﷺ: ای انس! با کودکان مهربان باش و بزرگسالان را احترام گذار تا از رفیقان من باشی.

۷۱۸۰. پیامبر خدا ﷺ: هر که به کودکان ما مهربانی نکند و حق (منزلت) بزرگان ما را نشناسد، از ما نیست.

۷۱۸۱. امام علی علیه السلام: با کودکان خانواده‌ات مهربان باش و بزرگان خانواده‌ات را احترام گذار.

۷۱۸۲. امام علی علیه السلام: شایسته است که افراد پاکدامن و بهره‌مند از سلامت، با گنهکاران و اهل معصیت، مهربان باشند و سپاسگزاری [از خداوند] بر جان آنان چیره باشد.

۷۱۸۳. امام علی علیه السلام: به خودتان رحم کنید؛ زیرا شما [توان] خود را در مصیبت‌های این جهان آزمودید.

۷۱۸۴. امام علی علیه السلام: هان، ای انسان! چه چیز تو را در گناه ورزی گستاخ کرده است...؟! چرا همچنان که به دیگران رحم می‌کنی، به خودت رحم نمی‌کنی؟!
۷۱۸۵. امام صادق علیه السلام: من به سه کس ترحم

۱. بحار الأنوار: ۲/۴۰۵/۷۴. ۲. كنز العمال: ۵۹۸۳.

۳. كنز العمال: ۶۰۵۵. ۴. كنز العمال: ۵۹۷۰.

۵. الأمالي للمفيد: ۱/۲۲۲. ۶. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۰.

۷. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳. ۸. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۳.

لَهُمْ أَنْ يُرَحِّمُوا: عَزِيزُ قَوْمٍ أَصَابَتْهُ مَذَلَّةٌ
بَعْدَ الْعِزِّ، وَغَنِيٌّ أَصَابَتْهُ حَاجَةٌ بَعْدَ الْغِنَى،
وَعَالِمٌ يَسْتَخِفُّ بِهِ أَهْلُهُ وَالْجَهْلَةُ.^۱

۷۱۸۶. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُدْخِلَهُ اللَّهُ عليه السلام

فِي رَحْمَتِهِ وَيُسْكِنَهُ جَنَّتَهُ، فَلْيُحْسِنِ
خُلُقَهُ، وَلْيُعْطِ النَّصْفَةَ مِنْ نَفْسِهِ، وَلْيَرْحَمْ
الْيَتِيمَ، وَلْيُعِنْ الضَّعِيفَ، وَلْيَتَوَاضَعَ لِلَّهِ الَّذِي
خَلَقَهُ.^۲

می‌کنم که شایستهٔ مهربانی‌اند: عزیزی که
به خواری افتاده و توانگری که نیازمند
گشته و دانشمندی که خانواده‌اش و
مردمان نادان، او را خفیف و بی‌قدر
می‌شمارند.

۷۱۸۶. امام صادق عليه السلام: هر کس می‌خواهد که
خداوند عليه السلام او را مشمول رحمت خویش
کند و در بهشت جایش دهد، اخلاقش را
نیکو نماید، و با مردم به انصاف رفتار کند
و یتیم‌نوازی پیشه کند و به ناتوان کمک
نماید و در برابر بندگان، فروتنی کند.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۲۲/۶۲.

۲. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۳۷۳/۶۳۶.

الرَّحْمَةُ

رَحْمَت

مركز تحقيقات كليات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١/٦ باب ١٩ «عفو الله تعالى... وسعة رحمته».

بحار الأنوار: ٧/٢٨٦ باب ١٤ «ما يظهر من رحمته تعالى في القيامة».

كنز العمال: ٤/٢٧٣ «في سعة رحمة الله».

انظر:

عفو الله سبحانه: باب ٢٧٢٤، الأمل: باب ١٢١.

القنوط: باب ٣٣٦٦، ٣٣٦٧.

۱۳۵۵

رَحْمَةُ اللَّهِ

۱۳۵۵

رحمت خدا

الکتاب:

قرآن:

«پس به آثار رحمت خدا بنگر که چگونه زمین را پس از مردنش زنده می‌کند، چنین خدایی زنده کننده مردگان است و بر هر کاری تواناست».

حدیث:

الحديث:

۷۱۸۷. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال روزی که آسمانها و زمین را آفرید، صد رحمت بیافرید که هر رحمتی به اندازه فاصله آسمان و زمین است. پس، از آن رحمتها یکی به زمین فرود آمد که به سبب آن خلایق به یکدیگر ترحم می‌کنند و مادر به فرزندش مهر می‌ورزد و پرندگان و حیوانات آب می‌نوشند و مردمان زندگی می‌کنند.

۷۱۸۸. کنز العمال: پیامبر خدا ﷺ فرمود: هیچ کس به بهشت نرود مگر با رحمت خدا. عرض کردند: و نه شما؟ فرمود: و نه من، مگر این که خدا مرا مشمول رحمت خود کند.

۷۱۸۹. امام علی علیه السلام: آفریدگان را با قدرت خود بیافرید و بادهای را با رحمت خود منتشر کرد.

﴿فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَةِ اللَّهِ كَيْفَ يُغِيثُ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُخِي الْمَوْتَىٰ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾^۱.

۷۱۸۷. رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَىٰ خَلَقَ مِائَةَ رَحْمَةٍ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ، كُلُّ رَحْمَةٍ مِنْهَا طِبَاقٌ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ، فَأَهْبَطَ رَحْمَةً مِنْهَا إِلَى الْأَرْضِ فِيهَا تَرَاخُمُ الْخَلْقُ، وَبِهَا تَعْطِفُ الْوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا، وَبِهَا تَشْرَبُ الطَّيْرُ وَالْوَحْشُ مِنَ الْمَاءِ، وَبِهَا تَعِيشُ الْخَلَائِقُ^۲.

۷۱۸۸. كنز العمال عن رسول الله ﷺ: لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ أَحَدٌ إِلَّا بِرَحْمَةِ اللَّهِ. قَالُوا: وَلَا أَنْتَ؟ قَالَ: وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَعَمَّدَنِي اللَّهُ^۳.

۷۱۸۹. الإمام علي عليه السلام: فَطَرَ الْخَلَائِقَ بِقُدْرَتِهِ، وَنَشَرَ الرِّيَّاحَ بِرَحْمَتِهِ^۴.

۱. الروم: ۵۰. ۲. كنز العمال: ۱۰۴۶۴.

۳. كنز العمال: ۱۰۴۰۷. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱.

۷۱۹۰. عنه ﷺ - يَصِفُ خَلْقَهُ آدَمَ ﷺ -: ... ثُمَّ بَسَطَ
اللهُ سَبْحَانَهُ لَهُ فِي تَوْبَتِهِ، وَلَقَاهُ كَلِمَةً
رَحْمَتِهِ.^۱

۷۱۹۰. امام علی ﷺ - در توصیف آفرینش آدم ﷺ -
فرمود: ... آن گاه خدای سبحان در توبه
خود را به روی او گشود و کلمه رحمت
خود را به وی آموخت.

۱۲۵۶

سَعَةِ رَحْمَةِ اللهِ

۱۲۵۶

گسترده‌گی رحمت خدا

الکتاب:

قرآن:

«الَّذِينَ يَخْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ
شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ
وَفِيهِمْ عَذَابٌ الْجَحِيمِ»^۲.

«آنان که عرش را حمل می‌کنند و آنان که بر گرد آن
هستند به ستایش پروردگارشان تسبیح می‌گویند و به
او ایمان آورده‌اند و از او برای مؤمنان آمرزش
می‌خواهند؛ ای پروردگار ما! رحمت و علم تو همه
چیز را فرا گرفته است. پس آنان را که توبه کرده‌اند
و به راه تو آمده‌اند بیامرزش و از عذاب جهنم ننگه دار».

«إِنَّ كَذْبُكَ فَقَلٌّ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ
عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ»^۳.

«اگر تو را تکذیب کردند، بگو: پروردگار شما صاحب
رحمتی گسترده است و [یا این حال] عذابش از
مجرمان بازداشته نخواهد شد».

«وَكَتَبْنَا لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُنَا
إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ
كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ
هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ»^۴.

«برای ما در دنیا و آخرت نیکی بنویس. ما به سوی تو
راه یافته‌ایم. گفت: عذاب خود را به هر کس که
بخواهم می‌رسانم و رحمت من همه چیز را در بر
می‌گیرد. آن را برای کسانی که پرهیزگاری می‌کنند و
زکات می‌دهند و به آیات ما ایمان می‌آورند، مقرر
خواهم داشت».

الحديث:

۷۱۹۱. رسول الله ﷺ: لَوْ تَعْلَمُونَ قَدْرَ رَحْمَةِ اللهِ
تَعَالَى لَا تَكَلَّمْتُمْ عَلَيْهَا.^۵

۷۱۹۱. پیامبر خدا ﷺ: اگر اندازه رحمت خداوند
متعال را می‌دانستید، حتماً به آن تکیه
می‌کردید.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱ - ۲. غافر: ۷.
۳. الأنعام: ۱۲۷. ۴. الأعراف: ۱۵۶.
۵. كنز العمال: ۱۰۳۸۷.

۷۱۹۲. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ مِائَةَ رَحْمَةٍ،
فَرَحْمَةً بَيْنَ خَلْقِهِ يَتَرَا حُمُونَ بِهَا، وَادَّخَرَ
لأُولِيائِهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ.^۱

۷۱۹۳. كنز العمال عن عمر: قَدِمَ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله
بِسَبِيٍّ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبِيِّ تَسْعَى إِذْ
وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبِيِّ أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ
بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ، فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: أَتُرَوْنَ
هَذِهِ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟ قُلْنَا: لَا،
وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ، فَقَالَ: اللَّهُ
أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلَدِهَا.^۲

۷۱۹۴. الإمام علي عليه السلام: يَا أَصْبَغُ! لَنْ تَبْتَ قَدَمُكَ
وَتَمَّتْ وَلَا يَتَكَ وَانْبَسَطَتْ يَدُكَ فَاللهُ أَرْحَمُ
بِكَ مِنْ نَفْسِكَ.^۳

۷۱۹۵. الإمام زين العابدين عليه السلام - فِي مُسَاجَاةِهِ -:
يَا مَنْ هُوَ أَبْرُّ بِي مِنَ الْوَالِدِ الشَّقِيقِ، وَأَقْرَبُ
إِلَيَّ مِنَ الصَّاحِبِ اللَّزِيقِ (الرَّفِيقِ) أَنْتَ
مَوْضِعُ أَنْسِي فِي الْخُلُوةِ إِذَا أَوْحَشَنِي
الْمَكَانُ، وَلَقَطَّنِي الْأُوطَانُ.^۴

۷۱۹۶. عنه عليه السلام - لَمَّا قِيلَ لَهُ: إِنَّ الْحَسَنَ الْبَصْرِيَّ
قَالَ: لَيْسَ الْعَجَبُ مِمَّنْ هَلَكَ كَيْفَ هَلَكَ

۷۱۹۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند متعال صد رحمت
بیافرید و تنها یکی از آنها در میان آفریدگان
اوست که به سبب آن به یکدیگر رحم و
دلسوزی می کنند و نود و نه رحمت دیگر
را برای دوستانش اندوخته است.

۷۱۹۳. كنز العمال - به نقل از عمر -: عذای اسیر
نزد پیامبر صلی الله علیه و آله آوردند. ناگهان زنی از
اسیران، که چشمش به کودکی اسیر افتاده
بود، دوید و او را در آغوش گرفت و
شیرش داد. پیامبر صلی الله علیه و آله به ما فرمود: آیا به
نظر شما این زن هیچ گاه حاضر می شود
کودک خود را در آتش افکند؟ عرض
کردیم: خیر؛ تا قدرت داشته باشد این کار
را نمی کند. پیامبر فرمود: خداوند نسبت
به بندگان خود مهربانتر از این مادر نسبت
به فرزند خود است.

۷۱۹۴. امام علی علیه السلام: ای اصبغ! اگر گامهای تو
استوار باشد و ولایت پذیری تو کامل و
دست گشاده، بدان که خداوند به تو، از
خودت مهربانتر است.

۷۱۹۵. امام زين العابدين عليه السلام - در مساجاتش -
گفت: ای آن که از پدری دلسوز بیشتر به
من نیکی می کنی و از دوستی همدم به من
نزدیکتری! آن گاه که مکان مرا می هراساند
و وطن مرا می راند، تو در تنهایی و غربت،
انیس و همدم منی.

۷۱۹۶. امام زين العابدين عليه السلام - آنگاه که به ایشان
عرض شد: حسن بصری می گوید: از این

۱. كنز العمال: ۵۶۶۸. ۲. كنز العمال: ۱۰۴۶۱.

۳. الأمالي للطوسي: ۲۹۲/۱۷۳.

۴. بحار الأنوار: ۲۲/۱۵۷/۹۴.

وَأِنَّمَا الْعَجَبُ مِمَّنْ نَجَا كَيْفَ نَجَا! -: أَنَا
أَقُولُ: لَيْسَ الْعَجَبُ مِمَّنْ نَجَا كَيْفَ نَجَا، وَأَمَّا
الْعَجَبُ مِمَّنْ هَلَكَ كَيْفَ هَلَكَ مَعَ سَعَةِ
رَحْمَةِ اللَّهِ؟!^۱

۷۱۹۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَهْلِكُ مُؤْمِنٌ بَيْنَ ثَلَاثِ خِصَالٍ:
شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ،
وَشَفَاعَةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَسَعَةِ رَحْمَةِ اللَّهِ
عَزَّ وَجَلَّ.^۲

۷۱۹۸. الْإِمَامُ الْكَاظمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا ظَنُّكَ بِالرَّؤُوفِ الرَّحِيمِ
الَّذِي يَتَوَدَّدُ إِلَى مَنْ يُؤْذِيهِ بِأَوْلِيَائِهِ، فَكَيْفَ
يَمَنْ يُؤْذِي فِيهِ؟! وَمَا ظَنُّكَ بِالتَّوَّابِ الرَّحِيمِ
الَّذِي يَتَوَبُّ عَلَى مَنْ يُعَادِيهِ، فَكَيْفَ يَمَنْ
يَتَرَضَّاهُ وَيَخْتَارُ عِدَاوَةَ الْخَلْقِ فِيهِ؟!^۳

۱۲۵۷

تَعَهَّدُ اللَّهُ بِالرَّحْمَةِ

الكتاب:

﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رُبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا
بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾.^۴

۱. بحار الأنوار: ۱۷/۱۵۳/۷۸.

۲. بحار الأنوار: ۱۰/۱۵۹/۷۸.

۳. تحف العقول: ۳۹۹. ۴. الأنعام: ۵۴.

که کسی هلاک شود جای تعجب نیست،
بلکه از نجات یافته تعجب است که چگونه
نجات یافته است - فرمود: اما من می‌گویم:
از این که کسی نجات یافته تعجب نیست،
بلکه تعجب از هلاک شده است که چگونه
با وجود رحمت گسترده خداوند هلاک
گشته است؟!^۱

۷۱۹۷. امام زین العابدین علیه السلام: با وجود سه چیز،
مؤمن هلاک نمی‌شود: گواهی دادن به
یگانگی و بی‌اتبازی خداوند، و شفاعت
رسول خدا، و گسترده‌گی رحمت خداوند
عز و جل.

۷۱۹۸. امام کاظم علیه السلام: چه گمان بری به آن مهرورز
مهربانی که با آن کس که با آزار دادن
دوستانش، او را می‌آزارد، دوستی می‌کند،
چه رسد به کسانی که در راه او آزار
می‌بینند؟ و چه گمان بری به آن توبه پذیر
مهربانی که از دشمنش توبه می‌پذیرد، چه
رسد به کسی که خشنودی‌اش را می‌جوید
و دشمنی مردم را به خاطر او برمی‌گزیند؟

۱۲۵۷

خداوند، رحمت را تعهد کرده است

قرآن:

«چون ایمان آورندگان به آیات ما نزد تو آمدند، بگو:
سلام بر شما، خدا بر خویش مقرر کرده که شما را
رحمت کند؛ زیرا هر کس از شما که از روی نادانی
کار بدی کند آن گاه توبه نماید و نیکوکار شود، بداند
که خدا آمرزنده مهربان است».

﴿قُلْ لِمَنْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ لِلَّهِ كُتِبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةُ لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾^۱

الحديث:

۷۱۹۹. رسول الله ﷺ: مَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَقَدْ خَلَقَ لَهُ مَا يَغْلِبُهُ، وَخَلَقَ رَحْمَتَهُ تَغْلِبُ غَضَبَهُ.^۲

۷۲۰۰. الإمام الباقر ع: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْحَلِيمُ الْعَلِيمُ إِنَّمَا غَضَبُهُ عَلَى مَنْ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ رِضَاً، وَإِنَّمَا يَمْنَعُ مَنْ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ عَطَاءً، وَإِنَّمَا يُضِلُّ مَنْ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ هُدَاهُ... كَتَبَ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ، فَسَبَقَتْ قَبْلَ الْغَضَبِ فَتَمَّتْ صِدْقاً وَعَدلاً.^۳

۱۴۵۸

موجبات الرحمة

الكتاب:

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفاً وَطَمَعاً إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ﴾^۴
﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطاً مُسْتَقِيماً﴾^۵

۱. الأنعام: ۱۲.

۲. كز العمال: ۱۰۳۹۰.

۳. الكافي: ۱۶/۵۲/۸.

۴. الأعراف: ۵۶.

۵. النساء: ۱۷۵.

«بگو: از آن کیست آنچه در آسمانها و زمین است؟ بگو: از آن خداست. بخشایش را بر خود مقرر داشته، همه شما را در روز قیامت - که در آن تردیدی نیست - گرد می آورد. آنان که به زبان خویش کار کرده اند ایمان نمی آورند».

حدیث:

۷۱۹۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند هیچ پدیده ای نیافرید، مگر آن که پدیده ای چیره شونده بر آن نیز خلق کرد. رحمت خویش را نیز بیافرید که بر غضبش چیره شود.

۷۲۰۰. امام باقر ع: همانا خداوند تبارک و تعالی بردبار و دانا است. خشمش، در حقیقت، بر کسی است که خشنودی او را پذیرا نباشد و از کسی دریغ می دارد که پذیرای عطای او نباشد و کسی را گمراه می کند که هدایت او را نپذیرد... خداوند رحمت را بر خود واجب کرده است؛ پس رحمت او بر غضبش پیشی گرفت و به راستی و عدالت به پایان رسید.

۱۴۵۸

موجبات رحمت

قرآن:

«و در زمین پس از آن که به صلاح آمده است، فساد مکنید. و خدا را از روی بیم و امید بخوانید؛ زیرا که رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک است».

«اما آنان را که به خدا ایمان آورده اند و به او توسل جسته اند در فضل و رحمت خویش در آورد و به راهی راست هدایت کند».

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٢﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾^۱

﴿وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٣﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۲

﴿وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۳

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۴

﴿قَالَ يَا قَوْمِ لِمَ تَسْتَغْفِرُونَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾^۵

(انظر) الأعراف: ۲۰۴، یس: ۴۵، الحجرات: ۱۰.

عنوان ۳۲۳ «الطاعة»، ۳۹۲ «الاستغفار».

الحديث:

۷۲۰۱. رسول الله ﷺ: - لَمَّا قَالَ لَهُ رَجُلٌ: أَحِبُّ أَنْ يَرْحَمَنِي رَبِّي - : إِرْحَمْ نَفْسَكَ، وَارْحَمْ خَلْقَ اللَّهِ يَرْحَمَكَ اللَّهُ.^۶

۷۲۰۲. الإمام علي عليه السلام - في وصف آخر الزمان -:

«البته شما را به اندکی ترس و گرسنگی و بینوایی و بیماری و نقصان در محصول می آزمایم و شکیبایان را بشارت ده؛ کسانی که چون مصیبتی به آنها رسید گفتند: ما از آن خدا هستیم و به او باز می گردیم. صلوات و رحمت پروردگارشان بر آنان باد و هم آنان هدایت یافتگانند».

«و از آتشی که برای کافران آماده شده است بترسید. و از خدا و رسول فرمان برید باشد که به شما رحم شود».

«این خجسته کتابی است که ما آن را نازل کردیم، پس از آن پیروی کنید و تقوا پیشه نمایید باشد که مورد رحمت قرار گیرید».

«و نماز بگزارید و زکات پردازید و از پیامبر فرمان برید باشد که به شما رحم شود».

«گفت: ای قوم من! چرا پیش از نیکی سوی بدی می شتابید؟ چرا از خدا آمرزش نمی خواهید؟ شاید بر شما رحمت آورد».

حديث:

۷۲۰۱. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به مردی که

عرض کرد: دوست دارم پروردگارم به من رحم آورد - فرمود: به خودت و به خلق خدا رحم کن تا خداوند بر تو رحم آورد.

۷۲۰۲. امام علی عليه السلام - در وصف آخر الزمان -

۱. البقرة: ۱۵۵-۱۵۷. ۲. آل عمران: ۱۳۱، ۱۳۲.

۳. الأنعام: ۱۵۵. ۴. النور: ۵۶.

۵. النمل: ۴۶. ۶. كنز العمال: ۴۴۱۵۲.

فرمود: در آن زمان هیچ کس نجات پیدا نمی‌کند، مگر مؤمنان گمنام بی‌آزار... که نه فسادانگیز و سخن‌چینند، نه چون زشتی دیگران را شنوند پخش کنند و آبروریزی کنند و نه سبک مغز و بیهوده گویند. خداوند درهای رحمت خود را به روی آنان می‌گشاید و از گزند خشم خود نگاهشان می‌دارد.

۷۲۰۳. امام علی: با یاد خداوند، رحمت [او] فرود می‌آید.

۷۲۰۴. امام علی: با عفو است که رحمت [خدا] فرود می‌آید.

۷۲۰۵. امام علی: با مهربانی به دیگران است که رحمت [خدا] فرود می‌آید.

۷۲۰۶. امام علی: ترحم به ناتوانان، رحمت حق را فرود می‌آورد.

۷۲۰۷. امام علی: بهترین وسیله ریزش رحمت [خدا] مهربان بودن با همه مردمان است.

۷۲۰۸. امام باقر: با بازگشت (توبه) راستین، خود را در معرض رحمت و بخشش خدا قرار ده و برای بازگشت راستین، از دعای خالصانه و مناجات در دل تاریکیها کمک بگیر.

۱۳۵۹

موانع رحمت

۷۲۰۹. امام علی: ترحم بر بی رحم، مانع

وذلك زمان لا ينجو فيه إلا كل مؤمن
نومة... ليسوا بالمساييح، ولا المذاييع
البذر، أولئك يفتح الله لهم أبواب رحمته،
ويكشف عنهم ضراء نقمته^۱.

۷۲۰۳. عنه: بذكر الله تستنزل الرحمة^۲.

۷۲۰۴. عنه: بالعفو تستنزل الرحمة^۳.

۷۲۰۵. عنه: ببذل الرحمة تستنزل الرحمة^۴.

۷۲۰۶. عنه: رحمة الضعفاء تستنزل الرحمة^۵.

۷۲۰۷. عنه: أبلغ ما تستدبر به الرحمة أن تضمر
لجميع الناس الرحمة^۶.

۷۲۰۸. الإمام الباقر: تعرض للرحمة وعفو الله

بحسن المراجعة، واستعن على حسن
المراجعة بخالص الدعاء والمناجاة في
الظلم^۷.

(انظر) عفو الله سبحانه: باب ۲۷۲۴.

الرحم: باب ۱۴۵۲.

۱۳۵۹

موانع الرحمة

۷۲۰۹. الإمام علي: رحمة من لا يرحم تمنع

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۳.

۲. غرر الحكم: ۴۲۰۹. ۳. غرر الحكم: ۴۳۱۷.

۴. غرر الحكم: ۲۳۴۳. ۵. غرر الحكم: ۵۴۱۵.

۶. غرر الحكم: ۳۳۵۳. ۷. بحار الأنوار: ۱/۱۶۴/۷۸.

الرَّحْمَةُ، وَاسْتِيقَاءُ مَنْ لَا يُبْقِي يُهْلِكُ
الْأُمَّةَ ۱.

۷۲۱۰. عَنْهُ ﷺ: مَنْ لَمْ يَرْحَمْ النَّاسَ مَنَعَهُ اللَّهُ
رَحْمَتَهُ ۲.

(انظر المغزو: باب ۲۷۲۱).

۱۳۶۰

خود را در معرض رحمت خدا قرار دهید

۷۲۱۱. پیامبر خدا ﷺ: همانا از سوی پروردگار
شما در طول عمرتان نسیم‌هایی می‌وزد،
پس خود را در معرض آنها قرار دهید،
باشد که نسیمی از آن نفحات به شما بوزد و
زان پس هرگز به شقاوت نیفتید.

۷۲۱۲. پیامبر خدا ﷺ: در سراسر عمر خود
بجویای خیر و خوبی باشید و خویشتان را
در معرض نسیم‌های خداوندی قرار
دهید؛ زیرا نسیم رحمت خدا گهگاه
می‌وزد و به هر یک از بندگان که او
خواهد، می‌رسد.

۷۲۱۳. پیامبر خدا ﷺ: بسا فرمان بردن از او امر
خداوند، خود را در معرض رحمت او
قرار دهید.

۱۳۶۱

آن که شایان رحمت است

۷۲۱۴. امام علی ﷺ: رحمت خدا بر آن کس که
اندازه خویش را بشناسد و از حدّ خود
فراتر نرود.

۱۳۶۰

التَّعَرُّضُ لِرَحْمَةِ اللَّهِ

۷۲۱۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ لِرَبِّكُمْ فِي أَيَّامٍ دَهْرَكُمْ
نَفَحَاتٍ، فَتَعَرَّضُوا لَهُ لَعَلَّهُ أَنْ يُصِيبَكُمْ نَفْحَةٌ
مِنْهَا فَلَا تَشْقَوْنَ بَعْدَهَا أَبَدًا ۳.

۷۲۱۲. عَنْهُ ﷺ: أَطْلُبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ كُلَّهُ،
وَتَعَرَّضُوا لِنَفْحَاتِ اللَّهِ، فَإِنَّ لِلَّهِ نَفْحَاتٍ مِنْ
رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۴.

۷۲۱۳. عَنْهُ ﷺ: تَعَرَّضُوا لِلرَّحْمَةِ اللَّهِ بِمَا أَمَرَكُمْ بِهِ
مِنْ طَاعَتِهِ ۵.

۱۳۶۱

مَنْ يَسْتَحِقُّ الرَّحْمَةَ

۷۲۱۴. الْإِمَامُ عَلِيٌّ ﷺ: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً عَرَفَ قَدْرَهُ
وَلَمْ يَتَعَدَّ طَوْرَهُ ۶.

۱. غرر الحکم: ۵۴۳۰. ۲. غرر الحکم: ۸۹۶۵.
۳. کنز العمال: ۲۱۳۲۴. ۴. کنز العمال: ۲۱۳۲۵.
۵. تنبيه الخواطر: ۱۲۰/۲. ۶. غرر الحکم: ۵۲۰۴.

۷۲۱۵. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن بنده که گناه خویش را بپاید و از پروردگارش بهراسد.

۷۲۱۶. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که به توبه رو کند و از خطاهای خود پوزش طلبد و پیش از مرگ، کاری کند.

۷۲۱۷. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که اندیشید و عبرت آموخت و پند گرفت و بینش یافت.

۷۲۱۸. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که پند آموخت و از گناهان باز ایستاد و از عبرتها بهره گرفت.

۷۲۱۹. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که شکیبایی را مرکب زندگی خود ساخت و پرهیزگاری را اندوخته وفاتش.

۷۲۲۰. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که پیش از فرارسیدن اجل، برای سرای ماندن و جایگاه کرامت خود، کار نیک فراهم آورد.

۷۲۲۱. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که آرزو را کوتاه گرداند و پیش از مرگ کاری بکند و فرصتها را غنیمت شمارد و از عمل توشه بگیرد.

۷۲۲۲. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که مهلت [عمر] را غنیمت شمرد و در کار و عمل بشتابد و از ترس [خدا و آخرت] دامن همت به کمر زند.

۷۲۲۳. امام علی علیه السلام: خدا رحمت کند آن را که بر هوای نفس چیره آید و از دامهای دنیا بگریزد.

۷۲۱۵. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا رَاقِبَ ذَنْبِهِ وَخَافَ رَبَّهُ. ۱.

۷۲۱۶. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً اسْتَقْبَلَ تَوْبَتَهُ، وَاسْتَقَالَ خَطِيئَتَهُ، وَبَادَرَ مَنِيئَتَهُ. ۲.

۷۲۱۷. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً تَفَكَّرَ فَاعْتَبَرَ، وَاعْتَبَرَ فَأَبْصَرَ. ۳.

۷۲۱۸. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً اتَّعَظَ وَازْدَجَرَ وَانْتَفَعَ بِالْعِبَرِ. ۴.

۷۲۱۹. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً جَعَلَ الصَّبْرَ مَطِيَّةَ حَيَاتِهِ وَالتَّقْوَى عُدَّةَ وَفَاتِهِ. ۵.

۷۲۲۰. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً بَادَرَ الْأَجَلَ وَأَحْسَنَ الْعَمَلَ لِدَارِ إِقَامَتِهِ وَمَحَلِّ كَرَامَتِهِ. ۶.

۷۲۲۱. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً قَصَّرَ الْأَمَلَ وَبَادَرَ الْأَجَلَ وَاعْتَنَمَ الْمَهْلَ وَتَزَوَّدَ مِنَ الْعَمَلِ. ۷.

۷۲۲۲. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً اغْتَنَمَ الْمَهْلَ وَبَادَرَ الْعَمَلَ وَأَكْمَشَ مِنْ وَجَلٍ. ۸.

۷۲۲۳. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً غَالَبَ الْهَوَى وَأَفْلَتَ مِنْ حَبَائِلِ الدُّنْيَا. ۹.

۱. غرر الحکم: ۵۲۰۵. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۴۳.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۰۳.

۴. غرر الحکم: ۵۲۰۷. ۵. غرر الحکم: ۵۲۰۸.

۶. غرر الحکم: ۵۲۰۹. ۷. غرر الحکم: ۵۲۱۰.

۸. غرر الحکم: ۵۲۱۱. ۹. غرر الحکم: ۵۲۱۲.

۷۲۲۴. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً رَاغَبَ رَبَّهُ (رَاقَبَ دِينَهُ) وَتَوَكَّفَ ذَنْبَهُ، وَكَابَرَ هَوَاهُ وَكَذَّبَ مُنَاهُ... دَائِمُ الْفِكْرِ، طَوِيلُ السَّهْرِ... يُظْهِرُ دُونَ مَا يَكْتُمُ، وَيَكْتَفِي بِأَقْلٍ مِمَّا يَعْلَمُ، أُولَئِكَ وَدَائِعُ اللَّهِ فِي بِلَادِهِ، الْمَدْفُوعُ بِهِمْ عَنْ عِبَادِهِ^۱.

۷۲۲۵. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ عَبْدًا اقْتَرَفَ فَاعْتَرَفَ، وَوَجَلَ فَعَمِلَ، وَحَادَرَ فَبَادَرَ^۲.

۷۲۲۶. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً أَحْيَا حَقًّا وَأَمَاتَ بَاطِلًا وَأَدْحَضَ الْجَوْرَ وَأَقَامَ الْعَدْلَ^۳.

۷۲۲۷. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ حُكْمًا فَوَعَى، وَدُعَى إِلَى رِشَادٍ فَدَنَا، وَأَخَذَ بِحُجْزَةِ هَامٍ فَتَجَا^۴.

۷۲۲۸. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً عَلِمَ أَنَّ نَفْسَهُ خُطَاةٌ إِلَى أَجَلِهِ، فَبَادَرَ عَمَلَهُ وَقَصَّرَ أَمَلَهُ^۵.

۷۲۲۹. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ رَجُلًا رَأَى حَقًّا فَأَعَانَ عَلَيْهِ، أَوْ رَأَى جَوْرًا فَرَدَّهُ، وَكَانَ عَوْنًا بِالْحَقِّ عَلَى صَاحِبِهِ^۶.

۷۲۳۰. عنه علیه السلام: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً بَادَرَ الْأَجَلَ وَأَكْذَبَ

۷۲۲۴. امام علی علیه السلام: خدا رحمت کند کسی را که به پروردگار خویش راغب باشد (دین خود را بپاید) و به گناه خود رسیدگی کند، با هوای نفس مخالفت ورزد و آرزویش را دروغ شمارد... پیوسته بپندیشد و شب زنده داری های طولانی داشته باشد... آنچه آشکار می کند کمتر است از آنچه در دل دارد، به کمتر از آنچه می داند بسنده می کند، اینان سپرده های خداوند در سرزمینهای اویند و به سبب آنها [بلاها را] از بندگان خود دور می سازد.

۷۲۲۵. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن بنده ای که گناه کرد و اعتراف کرد و ترسید و به عمل روی آورد و بر حذر شد و [به کار نیک] شتافت.

۷۲۲۶. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن بنده ای که حقی را زنده کند و باطلی را نابود سازد و ستم را برکنند و عدالت را بر پای دارد.

۷۲۲۷. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که حکمی را شنید و آن را حفظ و رعایت کرد، و به راه راست فرا خوانده شد و به آن نزدیک گشت، و کمربند هدایتگری را گرفت و نجات یافت.

۷۲۲۸. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که دانست هر نفس او، گامی است به سوی مرگ؛ پس به سوی عمل شتافت و آرزوی خویش را کوتاه کرد.

۷۲۲۹. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر کسی که حقی را دید و یاری اش کرد، یا ستمی را دید و از آن جلوگیری کرد و صاحب حق را در مقابل خصمش یاری داد.

۷۲۳۰. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که بر

۱. بحار الأنوار: ۵۹/۴۶/۷۸. ۲. تحف العقول: ۲۱۰.

۳. غرر الحکم: ۵۲۱۷. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۷۶.

۵. غرر الحکم: ۵۲۱۴. ۶. نهج البلاغة: الخطبة ۲۰۵.

الْأَمَلُ وَأَخْلَصَ الْعَمَلُ.^۱

۷۲۳۱. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً أَلْجَمَ نَفْسَهُ عَنْ
مَعَاصِي اللَّهِ بِلِجَامِهَا، وَقَادَهَا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ
بِزِمَامِهَا.^۲

۷۲۳۲. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً نَزَعَ عَنْ شَهْوَتِهِ،
وَقَمَعَ هَوَى نَفْسِهِ.^۳

۷۲۳۳. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً قَمَعَ نَوَازِعَ نَفْسِهِ إِلَى
الْهَوَى فَصَانَهَا، وَقَادَهَا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ
بِعِنَانِهَا.^۴

۷۲۳۴. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً أَخَذَ مِنْ حَيَاةٍ لَمَوْتٍ،
وَمِنْ قَنَاءٍ لِبَقَاءٍ وَمِنْ ذَاهِبٍ لِدَائِمٍ.^۵

۷۲۳۵. عنه علیه السلام: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً تَوَرَّعَ عَنِ الْمَحَارِمِ
وَتَحَمَّلَ الْمَغَارِمَ وَنَافَسَ فِي مُبَادَرَةِ جَزِيلِ
الْمَغَانِمِ.^۶

(انظر المراقبة: باب ۱۵۴۱).

مرگ پیشدستی کند و آرزو را دروغ پندارد
و کار را [برای خدا] خالص گرداند.

۷۲۳۱. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که
نفس خود را از معاصی خداوند لگام زند،
و مهار آن را گرفته به سوی طاعت خداوند
بکشاندش.

۷۲۳۲. امام علی علیه السلام: خدا رحمت کند آن را که از
شہوت خویش دست شوید و خواهش
نفس خود را درهم کوبد.

۷۲۳۳. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که
انگیزه‌های نفسانی خود را درهم کوبد و
نفس خود را نگه دارد و مهار آن را گرفته به
سوی طاعت خدا بکشاندش.

۷۲۳۴. امام علی علیه السلام: خدا رحمت کند آن را که از
زندگی برای مرگ توشه بگیرد و از فنا
برای بقا و از [دنیای] رونده برای [سرای]
پاینده.

۷۲۳۵. امام علی علیه السلام: رحمت خدا بر آن کس که از
حرامها پرهیز کند و تاوانها را به دوش گیرد
و در شتافتن به سوی غنیمتهای فراوان
رقابت ورزد.

۱۳۶۲

رحمت خدا در ماه رجب

۷۲۳۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بدانید که رجب، ماه اصم^۱

۱. اصم، در لغت به معنای کر و ناشنواست و چون ماه رجب
ماه حرام است در آن صدای چکاوک شمشیرها و سلاحها
به گوش نمی‌رسد - م.

۱۳۶۲

رَحْمَةُ اللَّهِ فِي شَهْرِ رَجَبٍ

۷۲۳۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: أَلَا إِنَّ رَجَبًا شَهْرُ اللَّهِ الْأَصَمِّ.

۱. غرر الحکم: ۵۲۱۶. ۲. غرر الحکم: ۵۲۱۸.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷۶.

۴. غرر الحکم: ۵۲۱۹. ۵. غرر الحکم: ۵۲۲۰.

۶. غرر الحکم: ۵۲۲۱.

وَهُوَ شَهْرٌ عَظِيمٌ، وَإِنَّمَا سُمِّيَ الْأَصَمُّ لِأَنَّهُ لَا يُقَارِبُهُ شَهْرٌ مِنَ الشُّهُورِ حُرْمَةً وَفَضْلاً عِنْدَ اللَّهِ.^۱

۷۲۳۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: رَجَبُ شَهْرُ اللَّهِ (الْأَصَبُّ)، يَصُبُّ اللَّهُ فِيهِ الرَّحْمَةَ عَلَى عِبَادِهِ.^۲

۷۲۳۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: سُمِّيَ شَهْرُ رَجَبٍ شَهْرَ اللَّهِ الْأَصَبِّ لِأَنَّ الرَّحْمَةَ عَلَى أُمَّتِي تُصَبُّ صَبًّا فِيهِ، وَيُقَالُ الْأَصَمُّ لِأَنَّهُ نُهِيَ فِيهِ عَنِ قِتَالِ الْمُشْرِكِينَ وَهُوَ مِنَ الشُّهُورِ الْحُرُمِ.^۳

۷۲۳۹. بحار الأنوار: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا جَاءَ شَهْرُ رَجَبٍ جَمَعَ الْمُسْلِمِينَ حَوْلَهُ وَقَامَ فِيهِمْ خُطْبِيًّا... ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا الْمُسْلِمُونَ، قَدْ أَظْلَكُمُ شَهْرٌ عَظِيمٌ مُبَارَكٌ، وَهُوَ شَهْرُ الْأَصَبِّ، يَصُبُّ فِيهِ الرَّحْمَةُ عَلَى مَنْ عَبَدَهُ إِلَّا عَبْدًا مُشْرِكًا أَوْ مُظْهِرَ بَدْعَةٍ فِي الْإِسْلَامِ.^۴

خداست و ماه بزرگی است و برای این آن را اصم نامیده‌اند که حرمت و فضیلت هیچ ماهی نزد خداوند تبارک و تعالی به اندازه آن نیست.

۷۲۳۷. پیامبر خدا ﷺ: رجب ماه ریزان خداست؛ خداوند در این ماه رحمت [خود] را بر بندگانش فرو می‌ریزد.

۷۲۳۸. پیامبر خدا ﷺ: رجب را، «ماه ریزان خدا» نامیده‌اند؛ چون در این ماه رحمت بر امت من بشدت فرو می‌بارد. و به آن ماه اصم نیز گفته می‌شود؛ زیرا در این ماه، که از ماههای حرام است، از جنگ با مشرکان نهی شده است.

۷۲۳۹. بحار الأنوار: چون ماه رجب فرا می‌رسید، رسول خدا ﷺ مسلمانان را دور خود جمع می‌کرد و برای ایشان خطبه می‌خواند... و می‌فرمود: ای مسلمانان! ماه بزرگ و مبارکی بر شما سایه افکنده است، این ماه، ماه فروریزنده است. خداوند در این ماه رحمت خود را بر بندگانش فرو می‌ریزد، مگر آن که بنده‌ای مشرک باشد یا پدید آورنده بدعتی در اسلام.

۱. ثواب الأعمال: ۴/۷۸.

۲. عیون أخبار الرضا: ۳۳۱/۷۱/۲.

۳. بحار الأنوار: ۲۴/۳۹/۹۷.

۴. بحار الأنوار: ۳۳/۴۷/۹۷.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرحم

خوشاوندی

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٤/٨٧ باب ٣ (صلة الرحم).

كنز العمال: ٣/٣٥٦، ٧٦٥ (صلة الرحم).

انظر:

الصدقة: باب ٢٢٠٠.

۱۳۶۳

فَضْلُ صَلَاةِ الرَّجْمِ

الكتاب:

قرآن:

﴿أَفَمَنْ يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَى
إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا الْأَلْبَابِ * الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا
يَنْقُضُونَ الْعَيْثَاقَ * وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ
يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ﴾^۱

(انظر البقرة: ۸۳، ۱۷۷، النحل: ۹۰، الإسراء: ۲۶، الروم:

۳۸، محمد: ۲۲.

الحديث:

حدیث:

۷۲۲۰. پیامبر خدا ﷺ: ثواب صله رحم زودتر از
ثواب هر کار خیر دیگری می رسد.

۷۲۲۰. رسول الله ﷺ: إِنَّ أَعْجَلَ الْخَيْرِ ثَوَاباً صَلَاةُ
الرَّجْمِ^۲.

۷۲۲۱. امام علی علیه السلام: ای مردم! هیچ کس - هر اندازه
هم ثروتمند باشد - از خویشان (ایل و
عشیره) خود و حمایت عملی و زبانی آنها
از او، بی نیاز نیست. آنان بزرگترین گروهی
هستند که از انسان پشتیبانی می کنند و
پراکندگی و پریشانی او را از بین می برند و
در مصیبتها و حوادثی که برایش پیش
می آید، بیش از همه به او مهربان و
دلسوزند. نام نیکی که خداوند برای انسان
در میان مردم پدید می آورد، بهتر است از
مال و ثروتی که وی برای دیگران باقی

۷۲۲۱. الإمام علي عليه السلام: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ لَا يَسْتَعْنِي
الرَّجُلُ - وَإِنْ كَانَ ذَا مَالٍ - عَنْ عِثْرَتِهِ
(عَشِيرَتِهِ)، وَدِفَاعِهِمْ عَنْهُ بِأَيْدِيهِمْ
وَالسِّنَّتِهِمْ، وَهُمْ أَعْظَمُ النَّاسِ حِيْطَةً مِنْ
وَرَائِهِ وَالْمُهْمُ لِشَعْنِهِ، وَأَعْطَفَهُمْ عَلَيْهِ عِنْدَ
نَازِلَةٍ إِذَا نَزَلَتْ بِهِ وَلِسَانُ الصَّدِّيقِ يَجْعَلُهُ اللَّهُ
لِلْمَرْءِ فِي النَّاسِ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْمَالِ يَرِثُهُ

غیره.

می‌گذارد.^۱

هان! مبادا از خویشاوند نیازمند خود روی برتابید و از دادن اندک مالی به او دریغ کنید، که اگر ندهید چیزی بر ثروت شما نمی‌افزاید و اگر بدهید چیزی کم نمی‌شود. هر که از خویشان خود دست کشد، یک دست از آنان باز گرفته، اما دستهای فراوانی از خود کنار زده است. و آن کس که با قوم و خویشان خود نرمخو و مهربان باشد، دوستی و محبت همیشگی آنان را به دست آورد.

۷۲۴۲. امام علی علیه السلام: وابستگان خود را گرامی

بدار؛ چه آنان [همچون] پر و بال پرواز تو هستند و ریشه تو هستند که به آن بر می‌گردد و دست تو هستند که با آن حمله می‌کنی.

۷۲۴۳. امام صادق علیه السلام: درباره آیه «آنان که آنچه

خدا دستور به پیوند دادنش داده پیوند می‌دهند» - یکی از مصادیق آن صله رحم است و تأویل نهایی آن، پیوند برقرار کردن با ما [خاندان] است.

۷۲۴۴. امام صادق علیه السلام: درباره آیه «بترسید از آن

خدایی که به نام او از یکدیگر چیزی می‌خواهید و از بریدن خویشاوندیها پروا کنید» - فرمود: منظور خویشاوندیهای مردم است. همانا خداوند عزوجل به پیوند آن فرمان داده و آن را بزرگ و مهم شمرده است، مگر نمی‌بینی که آن را در ردیف [نام] خود قرار داده است.

أَلَا لَا يَعْدِلَنَّ أَحَدُكُمْ عَنِ الْقَرَابَةِ يَسْرِى بِهَا الْخَصَاصَةَ أَنْ يَسُدَّهَا بِالَّذِي لَا يَزِيدُهُ إِنْ أَمْسَكَهُ، وَلَا يَنْقُصُهُ إِنْ أَهْلَكَهُ، وَمَنْ يَقْبِضْ يَدَهُ عَنْ عَشِيرَتِهِ، فَإِنَّمَا تُقْبِضُ مِنْهُ عَنْهُمْ يَدٌ وَاحِدَةٌ، وَتُقْبِضُ مِنْهُمْ عَنْهُ أَيْدٍ كَثِيرَةٌ، وَمَنْ تَلَّنَ حَاشِيَتَهُ يَسْتَدِمْ مِنْ قَوْمِهِ الْمَوَدَّةَ (الْمَحَبَّةَ).^۱

۷۲۴۲. عنه علیه السلام: وَأَكْرِمَ عَشِيرَتَكَ، فَإِنَّهُمْ جَنَاحُكَ الَّذِي بِهِ تَطِيرُ، وَأَضْلُكَ الَّذِي إِلَيْهِ تَصِيرُ، وَيَدُكَ الَّتِي بِهَا تَصُولُ.^۲

۷۲۴۳. الإمام الصادق علیه السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ»^۳: مِنْ ذَلِكَ صِلَةُ الرَّحِمِ، وَغَايَةُ تَأْوِيلِهَا صِلَتُكَ إِيَّانَا.^۴

۷۲۴۴. عنه علیه السلام: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ»^۵: هِيَ أَرْحَامُ النَّاسِ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَمَرَ بِصِلَتِهَا وَعَظَّمَهَا، أَلَا تَرَى أَنَّهُ جَعَلَهَا مِنْهُ؟^۶

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۳. ۲. بحار الأنوار: ۶۷/۱۰۵/۷۴.

۳. النساء: ۹۰. ۴. بحار الأنوار: ۴۰/۹۸/۷۴.

۵. النساء: ۱. ۶. الكافي: ۱/۱۵۰/۲.

۱. نام نیکی گر بماند ز آدمی

به کزو ماند سرای زرنگار. (سعدی).

۱۳۶۳

الرَّجِمُ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ

۷۲۲۵. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ الْجَهْمُ بْنُ

حميد: تَكُونُ لِي الْقَرَابَةُ عَلَى غَيْرِ أَمْرِي،

أَلَهُمْ عَلَيَّ حَقٌّ؟ - نَعَمْ، حَقُّ الرَّجِمِ لَا

يَقْطَعُهُ شَيْءٌ وَإِذَا كَانُوا عَلَى أَمْرِكَ كَانَ لَهُمْ

حَقَّانِ: حَقُّ الرَّجِمِ، وَحَقُّ الْإِسْلَامِ.^۱

۷۲۲۶. الكافي: أَبُو بصيرٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

عَنِ الرَّجُلِ يَصْرِمُ ذَوِي قَرَابَتِهِ مِمَّنْ لَا

يَعْرِفُ الْحَقَّ، قَالَ عليه السلام: لَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ

يَصْرِمَهُ.^۲

۱۳۶۵

آثَارُ صَلََةِ الرَّجِمِ

۷۲۲۷. رسول الله صلى الله عليه وآله: اتَّقُوا اللَّهَ وَصِلُوا الْأَرْحَامَ،

فَإِنَّهُ أَبْقَى لَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَخَيْرٌ لَكُمْ فِي

الْآخِرَةِ.^۳

۷۲۲۸. عنه عليه السلام: صَلََةُ الرَّجِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمْرِ،

وَتَنْفِي الْفَقْرَ.^۴

۷۲۲۹. عنه عليه السلام: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُبَسِّطَ لَهُ فِي رِزْقِهِ،

وَيُنْسَأَ لَهُ فِي أَجَلِهِ فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ.^۵

۱. الكافي: ۳۰/۱۵۷/۲ - ۲. الكافي: ۳/۳۴۴/۲

۳. كنز العمال: ۶۹۱۱ - ۴. بحار الأنوار: ۲/۸۸/۷۴

۵. بحار الأنوار: ۵/۸۹/۷۴

۱۳۶۴

هیچ چیز پیوند خویشاوندی

را نمی‌برد

۷۲۲۵. امام صادق عليه السلام - آنگاه که جهم بن حمید به

ایشان عرض کرد: خویشاوندانی دارم که

عقیده و مذهب مرا ندارند، با این حال، آیا

آنان را بر من حقی هست؟ - فرمود: آری،

حق خویشاوندی را هیچ چیز از بین

نمی‌برد. در صورتی که با تو هم‌باور

بودند، دو حق داشتند: حق خویشاوندی و

حق اسلام.

۷۲۲۶. الكافي - به نقل از ابو بصیر: - از امام

صادق عليه السلام پرسیدم: آیا انسان می‌تواند با

خویشاوندی که [مذهب] حق را

نمی‌شناسد قطع رابطه کند؟ حضرت

فرمود: نباید از او ببرد.

۱۳۶۵

آثار صله رحم کردن

۷۲۲۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: از خدا بترسید و صله رحم

به جای آورید؛ زیرا این کار مایه پایداری

بیشتر شما در دنیا است و در آخرت برای

شما بهتر است.

۷۲۲۸. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: صله رحم، عمر را زیاد

می‌کند و فقر را از میان می‌برد.

۷۲۲۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: هر که خوش دارد

روزی‌اش زیاد شود و مرگش به تأخیر

افتد، صله رحم کند.

۷۲۵۰. عنه علیه السلام: صَلَّةُ الرَّحِمِ تَعْمُرُ الدِّيَارَ، وَتَزِيدُ فِي الْأَعْمَارِ وَإِنْ كَانَ أَهْلُهَا غَيْرَ أَحْيَاءٍ^۱.

۷۲۵۱. عنه علیه السلام: صَلَّةُ الرَّحِمِ تُهَوِّنُ الْحِسَابَ وَتَقِي مِيتَةَ الشَّوْءِ^۲.

۷۲۵۲. عنه علیه السلام: إِنْ الْقَوْمَ لَيَكُونُونَ فَجَرَةً، وَلَا يَكُونُونَ بَرَّةً فَيَصِلُونَ أَرْحَامَهُمْ فَتَنَّمِي أَمْوَالَهُمْ، وَتَطُولُ أَعْمَارُهُمْ، فَكَيْفَ إِذَا كَانُوا أُبْرَاراً بَرَّةً؟^۳

۷۲۵۳. فاطمة الزهراء علیها السلام: فَرَضَ اللَّهُ صَلَّةَ الْأَرْحَامِ مَنَامَةً لِلْعَدَدِ^۴.

۷۲۵۴. الإمام الحسين علیه السلام: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنْسَأَ فِي أَجَلِهِ، وَيُزَادَ فِي رِزْقِهِ، فَلْيَصِلْ رَحِمَهُ^۵.

۷۲۵۵. الإمام الباقر علیه السلام: صَلَّةُ الْأَرْحَامِ تُزَكِّي الْأَعْمَالَ وَتُنَمِّي الْأَمْوَالَ، وَتَدْفَعُ الْبَلْوَى، وَتُيسِّرُ الْحِسَابَ وَتُنَسِّي فِي الْأَجَلِ^۶.

۷۲۵۶. عنه علیه السلام: صَلَّةُ الْأَرْحَامِ تُحَسِّنُ الْخُلُقَ وَتُسَمِّحُ الْكَفَّ وَتُطَيِّبُ النَّفْسَ، وَتَزِيدُ فِي الرِّزْقِ وَتُنَسِّي فِي الْأَجَلِ^۷.

۷۲۵۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صلۀ رحم، خانه ها را آباد و عمرها را زیاد می کند، هر چند به جای آورندگان صلۀ رحم از نیکان نباشند.

۷۲۵۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صلۀ رحم، حساب [قیامت] را آسان می کند و از مرگ بد نگه می دارد.

۷۲۵۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: مردمان بد کرداری که نیکوکار هم نیستند صلۀ رحم به جای می آورند و در نتیجه داراییهایشان زیاد و عمرهایشان طولانی می شود، چه رسد به اینکه نیکوکار و نیک باشند.

۷۲۵۳. فاطمة زهراء علیها السلام: خداوند صلۀ ارحام را به جهت فزونی نفقات مقرر داشته است.

۷۲۵۴. امام حسین علیه السلام: هر که دوست دارد مرگش به تأخیر افتد و روزی اش افزایش یابد، صلۀ رحم به جای آورد.

۷۲۵۵. امام باقر علیه السلام: صلۀ رحم، اعمال را پاک می کند، داراییها را فزونی می بخشد، بلا را می گرداند، کار حسابرسی [در قیامت] را آسان می کند، و مرگ را به تأخیر می اندازد.

۷۲۵۶. امام باقر علیه السلام: صلۀ رحم، خلق و خوی را نیکو، دست را بخشنده، جان را پاکیزه و روزی را زیاد می کند و اجل را به تأخیر می اندازد.

۱. الأمالی للطوسی: ۱۰۴۹/۴۸۱.

۲. الأمالی للطوسی: ۱۰۴۹/۴۸۱.

۳. الکافی: ۲/۱۵۵. ۴. بحار الأنوار: ۲۳/۹۴/۷۴.

۵. بحار الأنوار: ۱۵/۹۱/۷۴.

۶. الکافی: ۴/۱۵۰/۲. ۷. الکافی: ۱۲/۱۵۲/۲.

۷۲۵۷. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ صَلَّةَ الرَّجْمِ وَالْبِرِّ لِيَهْوَنَانِ الْحِسَابَ وَيَعْصِمَانِ مِنَ الذُّنُوبِ، فَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ، وَبَرُّوا بِإِخْوَانِكُمْ، وَلَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَرَدَّ الْجَوَابُ^۱.

۷۲۵۸. الإمام الهادي عليه السلام: لَمَّا كَلَّمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مُوسَى ابْنَ عِمْرَانَ عليه السلام قَالَ مُوسَى: إِلَهِي... مَا جَزَاءُ مَنْ وَصَلَ رَحِمَهُ؟ قَالَ: يَا مُوسَى، أَنْسَأُ^۲ لَهُ أَجَلَهُ، وَأَهْوَنُ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ^۳.

۷۲۵۷. امام صادق عليه السلام: صله رحم و نیکوکاری، حساب را آسان می سازند و از گناهان ننگه می دارند. پس، صله ارحام به جای آورید و به برادران خود نیکی کنید، اگر چه با سلام کردنی نیکو و جواب سلام دادن باشد.

۷۲۵۸. امام هادی عليه السلام: آن گاه که خدای عزوجل با موسی بن عمران عليه السلام سخن گفت، موسی عرض کرد: پاداش کسی که صله رحم کند چیست؟ خداوند فرمود: ای موسی! مرگ او را به تأخیر می اندازم و سختیهای جان کندن را بر او آسان می کنم.

۱۳۶۶

صَلَّةُ الرَّجْمِ وَطَوْلُ الْعُمَرِ

۱۳۶۶

۷۲۵۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنْ الْمَرْءَ لَيَصِلَ رَحِمَهُ وَمَا

بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا ثَلَاثَةٌ أَيَّامٍ فَيُنْسِنُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَقْطَعُ الرَّجْمَ وَقَدْ بَقِيَ مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثُونَ سَنَةً فَيُصَيِّرُهُ اللَّهُ إِلَى ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ^۴.

۷۲۶۰. الإمام علي عليه السلام: - لِنُوفٍ - يَا نُوفُ، صَلِّ رَحِمَكَ يَزِيدُ اللَّهُ فِي عُمُرِكَ^۵.

۷۲۶۱. الإمام الصادق عليه السلام: - لُمَيْسَرٍ - يَا مَيْسَرُ، قَدْ

۷۲۵۹. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: گاهی می شود از عمر کسی سه روز باقی مانده است، اما صله رحم به جای می آورد، پس خداوند آن را تا سی سال به تأخیر می اندازد و گاه می شود که از عمر کسی سی سال باقی مانده است، اما قطع رحم می کند، پس خداوند آن را به سه روز تبدیل می کند.

۷۲۶۰. امام علی عليه السلام: - به نوف بکالی - فرمود: ای نوف! صله رحم به جای آر، تا خداوند بر عمرت بیفزاید.

۷۲۶۱. امام صادق عليه السلام: - به میسر - فرمود: ای

۱. الکافی: ۳۱/۱۵۷/۲.

۲. نَسَأَ اللَّهُ أَجَلَهُ وَأَنْسَأَهُ: إِذَا أُخِّرَ (المصباح المنير: ۶۰۴).

۳. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۳۰۷/۲۷۶.

۴. كُنْزُ الْعَمَالِ: ۶۹۲۰. ۵. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۳۰۸/۲۷۸.

حَضَرَ أَجْلُكَ غَيْرَ مَرَّةٍ كُلَّ ذَلِكَ يُؤَخِّرُكَ اللَّهُ بِصِلَتِكَ رَحِمَكَ، وَبِرِّكَ قَرَابَتِكَ.^۱

۷۲۶۲. بحار الأنوار عن مُيَسَّر: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام:

يَا مُيَسَّرُ، لَقَدْ زِيدَ فِي عُمْرِكَ، فَأَيُّ شَيْءٍ تَعْمَلُ؟ قُلْتُ: كُنْتُ أَجِيرًا وَأَنَا غَلَامٌ بِسُخْمَسَةِ دَرَاهِمٍ فَكُنْتُ أَجْرِهَا عَلَى خَالِي.^۲

(انظر: العمر: باب ۲۸۸۶)

الأحاديث الدالة على أَنَّ صَلَاةَ الرَّحِمِ تَزِيدُ فِي الْعُمُرِ

كثيرة جداً مَرَّ بَعْضُهَا، فَانْظُرْ بِحَارِ الْأَنْوَارِ: ۹۴/۷۴

۲۴ و ص ۳۱/۹۷ و ص ۴۸/۱۰۰ و ص ۹۶/۱۳۰

و ص ۷۸/۱۱۷ و ص ۸۲/۱۲۰ و ص ۹۹/۱۳۲

میسر! بارها اجل تو سر رسید، اما هر بار، خداوند به سبب صله رحم و نیکی به خویشانت آن را از تو دور کرد.

۷۲۶۲. بحار الأنوار - به نقل از میسر: امام

صادق عليه السلام فرمود: ای میسر! بر عمر تو

افزوده شده است، چه کاری انجام داده‌ای؟

عرض کردم: زمانی که نوجوان بودم کار

می‌کردم و پنج درهم مزد می‌گرفتم و آن را

خرج دایی خود می‌کردم.

۱۳۶۷

یک سال راه برو تا صله رحم کنی

۱۳۶۷

بِسْرِ سَنَةِ صَلِّ رَحِمَكَ

۷۲۶۳. رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: سِرَّ سَنَةِ صَلِّ رَحِمَكَ.^۳

۷۲۶۲. عَنْهُ عليه السلام: أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّتِي وَالْغَائِبَ

مِنْهُمْ وَمَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَأَرْحَامِ

النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، أَنْ يَصِلَ الرَّحِمَ

وَإِنْ كَانَ مِنْهُ عَلَى مَسِيرَةِ سَنَةٍ، فَإِنَّ

ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ.^۴

۱. بحار الأنوار: ۴۵/۹۹/۷۴. ۲. بحار الأنوار: ۲۸/۹۶/۷۴.

۳. بحار الأنوار: ۶۱/۱۰۳/۷۴.

۴. الكافي: ۵/۱۵۱/۲.

۷۲۶۳. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: برای به جا آوردن صله

رحم [حتی اگر شده] یک سال راه پیما.

۷۲۶۲. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: به حاضران و غایبان امت

خود و آنهایی که از امروز تا روز قیامت در

پشت مردها و زهدانهای زنان هستند،

سفارش می‌کنم که صله رحم به جای

آورند، هر چند [با] خویشاوند [خود] یک

سال راه فاصله داشته باشند؛ زیرا صله

رحم جزء دین است.

۱۲۶۸

صَلَّةُ الْقَاطِعِ

۷۲۶۵. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: صَلِّ مَنْ قَطَعَكَ، وَأَحْسِنْ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ، وَقُلِ الْحَقُّ وَلَوْ عَلَى نَفْسِكَ.^۱

۷۲۶۶. عَنْهُ ﷺ: لَا تَقْطَعْ رَحِمَكَ وَإِنْ قَطَعْتَكَ.^۲

۷۲۶۷. الْخَصَالُ عَنْ أَبِي ذَرٍّ: أَوْصَانِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ... أَنْ أَصِلَ رَحِمِي وَإِنْ أَدْبَرْتُ.^۳

۷۲۶۸. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَإِنْ قَطَعُوكُمْ.^۴

۷۲۶۹. الْإِمَامُ الْحُسَيْنُ ﷺ: إِنْ أَوْصَلَ النَّاسَ مَنْ وَصَلَ مَنْ قَطَعَهُ.^۵

۷۲۷۰. الْإِمَامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ ﷺ: مَا مِنْ خُطْوَةٍ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ خُطْوَتَيْنِ: خُطْوَةٍ يَسُدُّ بِهَا الْمُؤْمِنُ صَفًّا فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَخُطْوَةٍ إِلَى ذِي رَحِمٍ قَاطِعٍ.^۶

۷۲۷۱. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: إِنْ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي أَهْلًا قَدْ كُنْتُ أَصِلُهُمْ وَهُمْ يُؤْذُونِي، وَقَدْ أَرَدْتُ رَفْضَهُمْ.

۱۲۶۸

پیوند با خویشاوندی که قطع رحم کرده است

۷۲۶۵. پیامبر خدا ﷺ: با خویشاوندی که از تو بریده، پیوند برقرار کن و به آن کس که به تو بدی کرده است، خوبی کن و حق را، هر چند به زیان خود، بگو.

۷۲۶۶. پیامبر خدا ﷺ: از خویشاوند خود مبر گرچه او از تو ببرد.

۷۲۶۷. الْخَصَالُ - به نقل از ابوذر -: رسول خدا ﷺ به من سفارش فرمود که... با خویشاوندم پیوند داشته باشم، هر چند او به من پشت کرده باشد.

۷۲۶۸. امام علی ﷺ: با خویشان خود پیوند برقرار کنید، هر چند آنان از شما بپسندند.

۷۲۶۹. امام حسین ﷺ: قوی ترین کس در صلة رحم کسی است که با خویشاوند بریده از خود پیوند برقرار کند.

۷۲۷۰. امام زین العابدین ﷺ: هیچ گامی نزد خداوند عز و جل محبوبتر از دو گام نیست: گامی که مؤمن با آن در راه خدا صف [جنگ] می بندد، و گامی که برای پیوند با خویشاوندی بر می دارد که قطع رحم کرده است.

۷۲۷۱. امام صادق ﷺ: مردی خدمت پیامبر ﷺ آمد و عرض کرد: ای رسول خدا! خویشاوندانی دارم که با آنان رفت و آمد دارم، ولی آنها مرا می آزارند، لذا تصمیم

۱. کنز العمال: ۶۹۲۹. ۲. الکافی: ۶/۳۴۷/۲.

۳. الخصال: ۱۲/۳۴۵. ۴. الأمالی للطوسی: ۳۵۷/۲۰۸.

۵. بحار الأنوار: ۴۱/۴۰۰/۷۴.

۶. الخصال: ۶۰/۵۰.

فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَنْ يَرَفِضْكُمْ اللَّهُ جَمِيعاً.

قال: وكيف أصنع؟ قال: تُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ، وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ، وَتَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كَانَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ لَكَ عَلَيْهِمْ ظَهيراً^۱.

(انظر: الخیر: باب ۱۱۸۰.

الإحسان: باب ۸۶۸.

المکافاة: باب ۳۴۴۹.

دارم آنان را رها کنم. رسول خدا ﷺ فرمود: در این صورت خداوند همه شما را رها می‌کند.

عرض کرد: پس چه کنم؟ فرمود: به کسی که تو را محروم کرده، بخششی می‌کنی و با کسی که از تو بریده، پیوند برقرار می‌کنی و از کسی که به تو ستم کرده، درمی‌گذری؛ و چون چنین کردی، خداوند عزوجل در برابر آنها پشتیبان تو خواهد بود.

۱۳۶۹

بر حذر داشتن از قطع رحم

قرآن: مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

«و آنان که پیمان خدا را پس از استوار کردنش می‌شکنند و آنچه را که خدا به پیوستنش فرمان داده می‌گسلند و در زمین فساد می‌کنند، لعنت بر آنهاست و سرای بد نصیبشان».

«آیا اگر به حکومت رسیدید، می‌خواهید در زمین فساد کنید و پیوند خویشاوندیتان را ببرید؟ اینانند که خدا لعنتشان کرده است و گوشه‌هایشان را کر و چشمانشان را کور ساخته است».

حدیث:

۷۲۷۲. پیامبر خدا ﷺ: سه گروه به بهشت

۱۳۶۹

التَّحْذِيرُ عَنْ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ

الكتاب:

«وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ»^۲.

«فَقُلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقْطَعُوا أَرْحَامَكُمْ * أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ»^۳.

الحدیث:

۷۲۷۲. رسول الله ﷺ: ثَلَاثَةٌ لَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ:

۱. بحار الأنوار: ۵۰/۱۰۰/۷۴.

۲. الرعد: ۲۵. ۳. محمد: ۲۲، ۲۳.

نمی روند: دائم الخمر، جادوگر، و کسی که پیوند خویشاوندی را ببرد.

۷۲۷۳. پیامبر خدا ﷺ: رحمت [خداوند] بر مردمی که در میان آنها قطع کننده رحم باشد، فرود نمی آید.

۷۲۷۴. پیامبر خدا ﷺ: فرشتگان بر مردمی که در میان آنها کسی قطع رحم کرده باشد، فرود نمی آیند.

۷۲۷۵. پیامبر خدا ﷺ: هیچ گناهی به اندازه قطع رحم و خیانت و دروغ، سزایمند آن نیست که خداوند علاوه بر کیفر اخروی، مرتکب آن را در همین جهان نیز بزودی کیفر دهد.

۷۲۷۶. الکافی: امام علی علیه السلام در خطبه ای فرمود: پناه می برم به خدا، از گناهانی که مرگ را شتاب می بخشند. عبدالله بن کواء یشکری برخاست و عرض کرد: یا امیر المؤمنین! آیا گناهانی هم هست که مرگ را تسریع کند؟ حضرت فرمود: وای بر تو! آری، بریدن پیوند از خویشان.

۷۲۷۷. امام علی علیه السلام: زشت ترین گناهان بریدن پیوند خویشاوندی و نافرمانی از پدر و مادر است.

۷۲۷۸. امام علی علیه السلام: با بریدن پیوند خویشاوندی، خشم و انتقامها فرود می آید.

۷۲۷۹. امام علی علیه السلام: هرگاه مردم قطع رحم کنند،

مُدْمِنُ خَمْرٍ، وَمُدْمِنُ سِحْرِ، وَقَاطِعُ رَحِمٍ^۱.

۷۲۷۳. عنه ﷺ: إِنَّ الرَّحْمَةَ لَا تَنْزِلُ عَلَى قَوْمٍ فِيهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ^۲.

۷۲۷۴. عنه ﷺ: إِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَا تَنْزِلُ عَلَى قَوْمٍ فِيهِمْ قَاطِعُ رَحِمٍ^۳.

۷۲۷۵. عنه ﷺ: مَا مِنْ ذَنْبٍ أَجْدَرَ أَنْ يُعَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى لِصَاحِبِهِ الْعُقُوبَةَ فِي الدُّنْيَا مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ وَالْخِيَانَةِ وَالْكَذِبِ^۴.

۷۲۷۶. الکافی: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي خُطْبَتِهِ: أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ، فَقَامَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْكَوَّاءِ الْيَشْكُرِيُّ فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَوْ تَكُونُ ذُنُوبٌ تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، وَيْلَكَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ^۵.

۷۲۷۷. الإمام علي عليه السلام: أَقْبَحُ الْمَعَاصِي قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَالْعُقُوقُ^۶.

۷۲۷۸. عنه ﷺ: حُلُولُ النَّقَمِ فِي قَطِيعَةِ الرَّحِمِ^۷.

۷۲۷۹. عنه ﷺ: إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتْ الْأَمْوَالُ

۱. الخصال: ۲۴۳/۱۷۹. ۲. كنز العمال: ۶۹۷۸.

۳. كنز العمال: ۶۹۷۴. ۴. كنز العمال: ۶۹۸۶.

۵. الکافی: ۷/۳۴۷/۲. ۶. غرر الحکم: ۳۲۵۱.

۷. غرر الحکم: ۴۹۳۰.

فی أیدی الأشرار^۱

۷۲۸۰. الإمام الباقر علیه السلام: وَجَدْنَا فِي كِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: ... إِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتْ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ^۲.

۷۲۸۱. الإمام الصادق علیه السلام: الذُّنُوبُ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ^۳.

۷۲۸۲. الكافي عن حذيفة بن المنصور: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام: اتَّقُوا الْحَالِقَةَ، فَإِنَّهَا تُمِيتُ الرُّجَالَ، قُلْتُ: وَمَا الْحَالِقَةُ؟ قَالَ: قَطِيعَةُ الرَّحِمِ^۴.

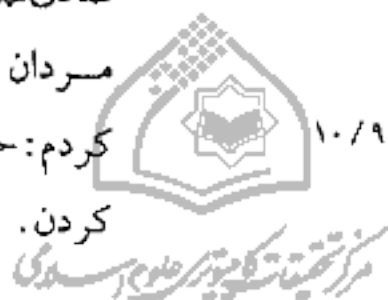
(المنظر) بحار الأنوار: ۱۰۴/۱۳۴/۷۴ و ص ۴۳/۹۹ و ص ۱۰/۹۰
وج ۱۴/۳۷۶/۷۳
وسائل الشيعة: ۵۹۳/۸ باب ۱۴۹.

ثروتها در دست تبهکاران قرار گیرد.

۷۲۸۰. امام باقر علیه السلام: در کتاب رسول خدا صلی الله علیه و آله دیدیم که: ... هرگاه مردم پیوند خویشاوندی یکدیگر را ببرند، اموال و داراییها در دست بدکاران قرار گیرد.

۷۲۸۱. امام صادق علیه السلام: از جمله گناهانی که مرگ و نابودی را شتاب می بخشد، قطع رحم است.

۷۲۸۲. الكافي - به نقل از حذيفة بن منصور -: امام صادق علیه السلام فرمود: از حالقه پرهیزید، که آن مردان را به نابودی می کشاند. عرض کردم: حالقه چیست؟ فرمود: قطع رحم کردن.

۱۴۷۰

کمترین مصداق صله رحم

۷۲۸۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صله ارحام به جای آورید حتی با یک سلام.

۷۲۸۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: صله رحم کنید، گرچه با یک سلام.

۷۲۸۵. امام علی علیه السلام: با یک سلام هم که شده صله ارحام کنید؛ زیرا خداوند تبارک و تعالی می فرماید: «از خدایی که به نام او از یکدیگر چیزی می طلبید، بترسید و از

۱۴۷۰

أَقَلُّ مَا يُوَصَّلُ بِهِ الرَّحِمُ

۷۲۸۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: بُلُُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ^۵.

۷۲۸۴. عنه علیه السلام: صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ^۶.

۷۲۸۵. الإمام علي علیه السلام: صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ، يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ

۱. الكافي: ۸/۳۴۸/۲. ۲. الكافي: ۲/۳۷۴/۲.

۳. بحار الأنوار: ۲۳/۹۴/۷۴. ۴. الكافي: ۲/۳۴۶/۲.

۵. كنز العمال: ۶۹۱۴. ۶. تحف العقول: ۵۷.

عَلَيْكُمْ رَقِيبًا^۱ ۲.

بریدن خویشاوندیها پروا کنید، همانا
خداوند ناظر بر اعمال شماست.

۷۲۸۶. الإمام الصادق عليه السلام: صَلِّ رَحِمَكَ وَلَوْ بِشَرِّهِ
مِنْ مَاءٍ، وَأَفْضَلُ مَا تُوصَلُ بِهِ الرَّحِمُ كَفُّ
الْأَذَى عَنْهَا. ۳.

۷۲۸۶. امام صادق علیه السلام: حتی اگر شده با نوشاندن
جرعه ای آب، با خویشاوندت صله رحم
کن و بهترین صله رحم، آزار نرساندن به
خویشاوند است.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

۲. الخصال: ۱۰/۶۱۳.

۱. النساء: ۱.

۳. الکافی: ۹/۱۵۱/۲.

الرَّحْمَةُ

رَحْمَت

مركز تحقيقات كچو پيتر علوم اسلامي

انظر:

عنوان ١٩٣ «الرق» .

۱۳۷۱

الْحَثُّ عَلَى إِيْتِيَانِ الرَّخْصِ

۷۲۸۷. رسول الله ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصَتُهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ تُؤْتَى مَعْصِيَتُهُ. ۱

۷۲۸۸. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ أَنْ تُقْبَلَ رُخْصَتُهُ، كَمَا يُحِبُّ الْعَبْدُ مَغْفِرَتَهُ. ۲

۷۲۸۹. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصَتُهُ كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عِزَائِمُهُ. ۳

۷۲۹۰. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُؤْخَذَ بِرُخْصَتِهِ كَمَا يُحِبُّ أَنْ يُؤْخَذَ بِعِزَائِمِهِ. ۴

۷۲۹۱. عنه ﷺ: عَلَيْكُمْ بِرُخْصَةِ اللَّهِ الَّتِي رَخَّصَ لَكُمْ. ۵

۷۲۹۲. بحار الأنوار: كَافُورُ الْخَادِمِ: قَالَ لِي الْإِمَامُ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ: أَتْرُكُ لِي السَّطْلَ الْفُلَانِيَّ فِي الْمَوْضِعِ الْفُلَانِيِّ لِأَتَطَهَّرَ مِنْهُ لِلصَّلَاةِ، وَأَنْفَذَنِي فِي حَاجَةٍ... وَأَنْسِيتُ مَا قَالَ لِي

۱. كنز العمال: ۵۳۳۵. ۲. كنز العمال: ۵۳۳۶.

۳. كنز العمال: ۵۳۳۴.

۴. مستدرک الوسائل: ۲۱۴/۱۴۴/۱.

۵. كنز العمال: ۵۳۳۸.

۱۳۷۱

تشویق به انجام رخصتها

۷۲۸۷. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال همچنان که دوست ندارد معصیت شود، دوست دارد به رخصتهایش^۱ عمل شود.

۷۲۸۸. پیامبر خدا ﷺ: خداوند متعال دوست دارد رخصتهایش پذیرفته شود، همچنان که بنده دوست دارد آمرزیده شود.

۷۲۸۹. پیامبر خدا ﷺ: خداوند، همچنان که دوست دارد واجباتش عمل شود، دوست دارد رخصتهایش نیز به جا آورده شود.

۷۲۹۰. پیامبر خدا ﷺ: خداوند دوست دارد رخصتهایش به کار بسته شود، همچنان که دوست دارد فرایضش انجام پذیرد.

۷۲۹۱. پیامبر خدا ﷺ: به رخصتهای خداوند که به شما داده است، پایبند باشید.

۷۲۹۲. بحار الأنوار - به نقل از کافور خادم -: امام هادی علیه السلام به من فرمود: فلان سطل آب را در فلان جا بگذار تا برای نماز وضو بگیرم و سپس مرا در پی کاری فرستاد... من فراموش کردم دستور آن حضرت را انجام دهم. آن شب، شب سردی بود. وقتی

۱. مقصود از رخصت، جایی است که خداوند متعال تکلیفی را برداشته و یا آن را آسان تر کرده است.

وكانت ليلة باردة، فحسستُ به وقد قامَ إلى الصلاة وذكّرتُ أنني لم أترك السَّطْلَ فَبَعُدْتُ عن المَوْضِعِ خَوْفاً مِنْ لَوْمِهِ ... فناداني نداءً مُغْضَبٍ فَقُلْتُ: إنا لله، أيش عُدْرِي ... فقال ﷺ: يا وَيْلَكَ أَمَا عَرَفْتَ رَسَمِي أَنِّي لَا أَتَطَهَّرُ إِلَّا بِمَاءٍ بَارِدٍ فَسَخَنْتَ لِي مَاءً وَتَرَكْتَهُ فِي السَّطْلِ؟!

فَقُلْتُ: وَاللَّهِ يَا سَيِّدِي مَا تَرَكْتُ السَّطْلَ وَلَا الْمَاءَ! قَالَ ﷺ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَاللَّهِ لَا تَرَكْنَا رُخْصَةً، وَلَا رَدَدْنَا مِنْحَةً، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَنَا مِنْ أَهْلِ طَاعَتِهِ وَوَفَّقَنَا لِلْعَوْنِ عَلَى عِبَادَتِهِ، إِنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ يَغْضَبُ عَلَى مَنْ لَا يَقْبَلُ رُخْصَةً!

۷۲۹۳. الإمام الصادق ﷺ - لَمَّا قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ: مَدُّ الرِّقَابِ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ الْبَرَاءَةُ مِنْ عَلِيٍّ؟ -: الرُّخْصَةُ أَحَبُّ إِلَيَّ، أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ فِي عَمَّارٍ: ﴿إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾؟!

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۱ / ۴۸۱ / ۲۰.

حضرت برای نماز برخاست، من متوجه شدم و یادم آمد که سطل را در جایی که فرموده بود نگذاشته‌ام. از ترس سرزنش ایشان از جای خود دور شدم... امام ﷺ مرا با صدایی خشم‌آلود، فرا خواند. با خود گفتم: انا لله، حالا چه بهانه‌ای بیاورم؟... امام ﷺ فرمود: وای بر تو! مگر عادت مرا نمی‌دانی که جز با آب سرد، وضو نمی‌گیرم، چرا آب را برایم گرم کرده و در این سطل ریخته‌ای؟!

عرض کردم: سرورم! به خدا قسم من نه سطلی گذاشته‌ام و نه آبی! حضرت فرمود: خدا را سپاس؛ به خدا قسم ما نه رخصتی را فرو گذاشته‌ایم و نه عطیه‌ای را رد کرده‌ایم. سپاس خداوندی را که ما را از فرمانبرداران خود قرار داد و توفیق عبادتش را به ما ارزانی داشت. پیامبر ﷺ می‌فرمود: همانا خداوند بر کسی که رخصتهای او را نپذیرد، خشم می‌آورد.

۷۲۹۳. امام صادق ﷺ - در پاسخ به یکی از اصحاب که به ایشان عرض کرد: کشته شدن افراد را [در برابر بیزاری نجستن از علی ﷺ] خوشتر داری یا بیزاری جستن آنها را از علی؟ - فرمود: رخصت (کشته نشدن آنها) را خوشتر دارم. مگر این سخن خداوند متعال را درباره عمار نشنیده‌ای که: «مگر کسی که به زور [به اظهار کفر] وادار شود، و حال آن که دلش به ایمان خویش مطمئن است».

۱. بحار الأنوار: ۶/۳۳۵/۸۰ ۲. النحل: ۱۰۶.

۳. تفسیر العیاشی: ۷۴/۲۷۲/۲.

۱۳۷۲

الإبهام في أحاديث الرُّخص

۷۲۹۳. الإمام علي عليه السلام: أبهموا ما أبهمه الله^۱.

۷۲۹۵. كنز العمال عن علقمة بن قيس: رأيتُ

عليّاً علي منبر الكوفة وهو يقول: سمعتُ

رسول الله صلى الله عليه وآله يقول: لا يزني الزاني

حين يزني وهو مؤمن... فقال: يا

أمير المؤمنين، من زني فقد كفر؟

فقال علي عليه السلام: إن رسول الله صلى الله عليه وآله كان

يأمرنا أن نبهم أحاديث الرُّخص، لا يزني

الزاني وهو مؤمن أن ذلك الزني له حلال،

فإن آمن بآئه له حلال فقد كفر^۲.

۱۴۷۲

ابهام در احادیث رخصتها

۷۲۹۳. امام علی علیه السلام: آنچه را خداوند مبهم گذاشته

است، شما نیز مبهم گذارید.

۷۲۹۵. كنز العمال - به نقل از علقمة بن قيس -:

علی [علیه السلام] را بر فراز منبر کوفه دیدم که

می فرمود: شنیدم پیامبر خدا ﷺ می فرماید:

زنا کار، وقت زنا، با داشتن ایمان، زنا

نمی کند... علقمه پرسید: ای امیر

المؤمنین! کسی که زنا کند کافر شده است؟

علی علیه السلام فرمود: رسول خدا ﷺ به ما

می فرمود که احادیث ناظر به رخصت را

در ابهام گذاریم. زنا کار، با اعتقاد به حلال

بودن زنا، زنا نمی کند. اگر به حلال بودن

زنا معتقد باشد، کافر شده است.

۱. بحار الأنوار: ۵/۲۷۲/۲.

۲. كنز العمال: ۱۷۳۳.

برشتن از دین

مرکز تحقیقات کتب و تراث اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

وسائل الشيعة: ۱۸/۵۴۴ أبواب حد المرتد.

كنز العمال: ۱/۳۱۱-۳۱۶ الارتداد وأحكامه.

بحار الأنوار: ۷۹/۲۱۵/باب ۹۷ حد المرتد وأحكامه.

۱۳۷۳

الْإِرْتِدَادُ وَالرُّجُوعُ عَلَى الْأَعْقَابِ

الکتاب:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئاً وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾^۱

الحديث:

۷۲۹۶. رسول الله ﷺ: فإِذَا مِتُّ فَأَنَا فَرَطُكُمْ وَمَوْعِدُكُمْ الْحَوْضَ ... فَأَقُولُ: يَا رَبُّ أُمَّتِي! فَيَقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحَدْتُوْا بَعْدَكَ مُرْتَدِّينَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ^۲.

۷۲۹۷. عنه ﷺ: إِنِّي عَلَى الْحَوْضِ أَنْتَظِرُ مَنْ يَرِدُ عَلَيَّ مِنْكُمْ، فَوَاللَّهِ لَا يَقْتَنَطَعَنَّ دُونِي رَجَالٌ، فَلَا قَوْلَ: أَيُّ رَبٍّ، مِنِّي وَمِنْ أُمَّتِي، فَيَقُولُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا عَمِلُوا بَعْدَكَ، مَا زَالُوا يَرْجِعُونَ عَلَى أَعْقَابِهِمْ^۳.

۷۲۹۸. الإمام علي عليه السلام: إِذَا قَسَبَضَ اللَّهُ رَسُولَهُ ﷺ، رَجَعَ قَوْمٌ عَلَى الْأَعْقَابِ، وَغَالَتْهُمْ السُّبُلُ،

۱. آل عمران: ۱۴۴. ۲. كنز العمال: ۳۱۱۱۳.

۳. صحيح مسلم: ۴/ ۱۷۹۴/ ۲۸.

۱۳۷۳

الْإِرْتِدَادُ وَوَاپَسْگَرایی

قرآن:

«جز این نیست که محمد پیامبری است که پیش از او نیز پیامبرانی دیگر بوده‌اند. آیا اگر بمیرد یا کشته شود شما به آیین پیشین خود باز می‌گردید؟ هر کس که باز گردد هیچ زبانی به خدا نخواهد رسانید. خدا سپاسگزاران را پاداش خواهد داد».

حدیث:

۷۲۹۶. پیامبر خدا ﷺ: پس آنگاه که بمیرم، من پیشاهنگ شما خواهم بود و وعده گاه شما [با من بر سر] حوض [کوثر] باشد... پس، می‌گویم: پروردگارا! اینها امت من هستند! در جوابم گفته شود: تو که نمی‌دانی بعد از تو چه کارها کردند و به قهقرا (آیین پیشین خود) برگشتند.

۷۲۹۷. پیامبر خدا ﷺ: من در کنار حوض، منتظر کسانی از شما هستم که نزد من آیند. به خدا سوگند، مردانی از برابر من می‌گذرند و من می‌گویم: پروردگار من! اینها از من و امت من هستند. خداوند می‌فرماید: تو که نمی‌دانی که پس از تو چه کردند؛ آنها پیوسته به عقب (آیین گذشته خود) بر می‌گشتند.

۷۲۹۸. امام علی علیه السلام: پس از آن که خداوند جان رسولش ﷺ را گرفت، گروهی به عقب

وَاتَّكَلُوا عَلَى الْوَلَايَةِ^۱

۷۲۹۹. عنه علیه السلام - مِنْ كِتَابِهِ إِلَى مُعَاوِيَةَ -: وَأُرْدِيَتْ جَيْلًا مِنَ النَّاسِ كَثِيرًا خَدَعْتَهُمْ بِغَيْبِكَ، وَأَلْقَيْتَهُمْ فِي مَوْجٍ بَحْرِيٍّ، تَغْشَاهُمْ الظُّلُمَاتُ، وَتَتَلَاطَمُ بِهِمُ الشُّبُهَاتُ، فَجَازُوا (جَارُوا) عَنْ وَجْهَتِهِمْ، وَنَكَّضُوا عَلَى أَعْقَابِهِمْ، وَتَوَلَّوْا عَلَى أَدْبَارِهِمْ^۲.

۷۳۰۰. عنه علیه السلام - مِنْ كَلَامٍ لَهُ علیه السلام كَلَّمَ بِهِ الْخَوَارِجَ -: فَأَوْبُوا شَرَّ مَا بٍ، وَارْجِعُوا عَلَى أَثَرِ الْأَعْقَابِ^۳.

۱۴۷۳

جَزَاءُ الْارْتِدَادِ

الكتاب:

﴿وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾^۴.

انظر: آل عمران: ۸۶، ۹۱، النساء: ۱۳۷، المائدة: ۵۴، محمد: ۲۵.

الحديث:

۷۳۰۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ بَدَّلَ دِينَهُ فَاقْتُلُوهُ^۵.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۰. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۳۲.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۵۸. ۴. البقرة: ۲۱۷.

۵. دعائم الإسلام: ۲/۴۸۰/۱۷۱۷.

برگشتند و راههای ناهموار، آنان را به هلاکت افکند و بر افکار نادرست تکیه کردند.

۷۲۹۹. امام علی علیه السلام - در نامه خود به معاویه -

نوشت: گروه بسیاری از مردم را به هلاکت افکندی و با گمراهی خود آنان را فریفتی و در موج دریای [پلیدیهای] خویش درافکندی، تاریکیها آنان را فراگرفت و امواج شبهات از هر سو آنها را به تلاطم آورد؛ پس، از راه راست دور شدند و به قهقرا برگشتند و به راه پیشینیان خویش بازگشتند.

۷۳۰۰. امام علی علیه السلام - به خوارج - فرمود: پس، به

بدترین بازگشتگاه برگردید و راه پیشینیان [خود] را در پیش گیرید.

۱۴۷۳

کیفر ارتداد

قرآن:

«از میان شما آنها که از دین خود برگردند و کافر بمرند، اعمالشان در دنیا و آخرت تباه شده، جاودانه در جهنم باشند».

حدیث:

۷۳۰۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که دین خود را تغییر

دهد، او را بکشید.

۷۳۰۲. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: إِنَّمَا يُسْتَتَابُ مَنْ دَخَلَ دِينًا
ثُمَّ رَجَعَ عَنْهُ، فَأَمَّا مَنْ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ فَإِنَّا
نَقْتُلُهُ وَلَا نَسْتَتِيْبُهُ.^۱

۷۳۰۳. عنه عليه السلام: الْمُرْتَدُّ عَنِ الْإِسْلَامِ تُعْزَلُ عَنْهُ
امْرَأَتُهُ، وَلَا تُؤْكَلُ ذَبِيْحَتُهُ وَيُسْتَتَابُ ثَلَاثَةَ
أَيَّامٍ، فَإِنْ تَابَ وَرَجَعَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ
وَالْأَقْتِلَ يَوْمَ الرَّابِعِ.^۲

۷۳۰۴. عنه عليه السلام: لَمَّا كَتَبَ غَلَامُهُ إِلَيْهِ: أَنِّي قَدْ
أَصَبْتُ قَوْمًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ زَنَادِقَةً،
وَقَوْمًا مِنَ النَّصَارَى زَنَادِقَةً؟ - أَمَّا
مَنْ كَانَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَلَدَ عَلَى الْفِطْرَةِ،
ثُمَّ ارْتَدَّ، فَضَارِبُ عُنُقِهِ وَلَا تَسْتَتِيْبُهُ،
وَمَنْ لَمْ يُوَلَدْ مِنْهُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ،
فَاسْتَتِيْبُهُ، فَإِنْ تَابَ وَإِلَّا فَضَارِبُ عُنُقِهِ،
وَأَمَّا النَّصَارَى فَمَا هُمْ عَلَيْهِ أَعْظَمُ مِنَ
الزَّنَادِقَةِ.^۳

۷۳۰۵. كنز العمال: أَنَّ عَلِيًّا اسْتَتَابَ رَجُلًا كَفَرَ بَعْدَ
إِسْلَامِهِ شَهْرًا فَأَبَى فَقَتَلَهُ.^۴

۷۳۰۶. الإمامُ زينُ العابدين عليه السلام: أَنَّ عَلِيًّا كَانَ

۷۳۰۲. امام علی علیه السلام: تنها کسانی به توبه وادار
می شوند که دینی را بپذیرند و سپس از آن
برگردند، اما مرتدی را که مسلمان، زاده
شده باشد، می کشیم و توبه اش را
نمی خواهیم.

۷۳۰۳. امام علی علیه السلام: کسی که از اسلام مرتد شده
باشد، زنش باید از او جدا شود، گوشت
حیوانی که او ذبح کرده خورده نمی شود و
سه روز مهلت داده می شود که توبه کند،
اگر توبه نکرد و به فرمان خداوند عزوجل
بازنگشت، در روز چهارم کشته می شود.

۷۳۰۴. امام علی علیه السلام: در جواب نامه کارگزارش که
از حضرت سؤال کرد: من با گروهی از
مسلمانان زندیق شده و گروهی از
مسیحیان زندیق شده رو به رو شده ام
[تکلیف چیست؟] - نوشت: مسلمانانی را
که مسلمان به دنیا آمده اند و سپس زندیق
شده اند، گردن بزن و از آنها توبه نخواه،
ولی کسانی را که مسلمان به دنیا نیامده اند
[بلکه بعداً مسلمان شده و سپس از اسلام
برگشته اند] به توبه وادار کن؛ اگر توبه
نکردند گردن بزن. و اما مسیحیان،
اعتقادات خود آنها بدتر از زندقه است.

۷۳۰۵. كنز العمال: علی مرتدی را که مسلمان
شده و سپس کافر گشته بود، یک ماه مهلت
داد تا توبه کند، اما او توبه نکرد و علی
وی را کشت.

۷۳۰۶. امام زين العابدين عليه السلام: علی زندیق

۱. دعائم الإسلام: ۱۷۱۸/۴۸۰/۲.

۲. الجعفریات: ۱۲۷.

۳. کتاب من لا یحضره الفقیه: ۳/۱۵۲/۳۵۵۲.

۴. كنز العمال: ۱۲۷۴.

يَسْتَتِيبُ الزَّانِقَةَ وَلَا يَسْتَتِيبُ مَنْ وُلِدَ فِي
الْإِسْلَامِ، وَيَقُولُ: إِنَّمَا نَسْتَتِيبُ مَنْ دَخَلَ فِي
دِينِنَا ثُمَّ رَجَعَ عَنْهُ، أَمَّا مَنْ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ
فَلَا نَسْتَتِيبُهُ.^۱

۷۳۰۷. الإمام الباقر عليه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ مُحَمَّدُ بْنُ
مُسْلِمٍ عَنْ الْمُرْتَدِّ -: مَنْ رَغِبَ عَنِ
الْإِسْلَامِ وَكَفَرَ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ عليه السلام
بَعْدَ إِسْلَامِهِ فَلَا تَوْبَةَ لَهُ وَقَدْ وَجَبَ قَتْلُهُ
وَبَانَتْ مِنْهُ امْرَأَتُهُ وَيُقَسَّمُ مَا تَرَكَ
عَلَى وَلَدِهِ.^۲

(انظر وسائل الشيعة: ۱۸ / ۵۴۴ باب ۱)

۱۳۷۵

الْمُرْتَدُّ بَعْدَ التَّوْبَةِ

۷۳۰۸. الإمام الباقر عليه السلام: مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا فَحَجَّ
وَعَمِلَ فِي إِيْمَانِهِ، ثُمَّ قَدْ أَصَابَتْهُ فِي إِيْمَانِهِ
فِتْنَةٌ، فَكَفَرَ ثُمَّ تَابَ وَأَمَّنَ، قَالَ: يُحْسَبُ لَهُ
كُلُّ عَمَلٍ صَالِحٍ عَمِلَهُ فِي إِيْمَانِهِ وَلَا يَبْطُلُ
مِنْهُ شَيْءٌ.^۳

۷۳۰۹. عنه عليه السلام: مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا يَعْمَلُ خَيْرًا ثُمَّ

شده‌ها را به توبه و ادار می‌کرد، اما از کسانی
که مسلمان به دنیا آمده [و سپس زندیق
شده] بودند توبه نمی‌پذیرفت و می‌فرمود:
ما کسانی را به توبه دعوت می‌کنیم که دین
ما را پذیرفته و سپس از آن برگشته‌اند. اما
کسانی را که مسلمان به دنیا آمده‌اند، به توبه
کردن فرا نمی‌خوانیم (حکم را درباره آن
جاری می‌کنیم).

۷۳۰۷. امام باقر عليه السلام - در پاسخ به سؤال محمد بن
مسلم از حکم مرتد - فرمود: هر که از
اسلام روی برتابد و پس از مسلمان شدن،
به آنچه خداوند بر محمد عليه السلام نازل فرموده
است، کفر ورزد، توبه‌اش پذیرفته نیست و
باید کشته شود، زنش از وی جدا گردد و
میراثش میان فرزندان تقسیم شود.

۱۳۷۵

وضعیت مرتد بعد از توبه

۷۳۰۸. امام باقر عليه السلام: هر مؤمنی در زمان ایمان
خود، به حج رود و کاری [نیک] انجام دهد
و سپس در ایمانش خللی وارد آید و کافر
گردد، ولی بعد توبه کند و ایمان آورد، هر
کار خوب و شایسته‌ای که در زمان ایمان
اولیه‌اش انجام داده برایش منظور می‌شود
و چیزی از آن [به سبب کفرش] باطل
نمی‌گردد.

۷۳۰۹. امام باقر عليه السلام: هر مؤمنی که در زمان ایمان

۱. الجعفریات: ۱۲۸. ۲. الکافی: ۱/۲۵۶/۷.

۳. تهذیب الأحکام: ۱۵۹۷/۴۵۹/۵.

أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ فَكَفَرَ ثُمَّ تَابَ بَعْدَ كُفْرِهِ كُتِبَ لَهُ
كُلُّ شَيْءٍ عَمَلَهُ فِي إِيْمَانِهِ فَلَا يُبْطَلُهُ كُفْرُهُ
إِذَا تَابَ بَعْدَ كُفْرِهِ.^۱

(انظر وسائل الشيعة: ۱/ ۹۶ باب ۳۰.

۱۴۷۶

موجبات الكفر والارتداد

۷۳۱۰. الإمام الباقر عليه السلام: حُبُّنا إِيْمَانٌ، وَبُغْضُنَا
كُفْرٌ.^۲

۷۳۱۱. عَنْهُ عليه السلام: مِنَ الْمَحْتَمِ الَّذِي لَا تَبْدِيلَ لَهُ عِنْدَ
اللَّهِ قِيَامُ قَائِمِنَا، فَمَنْ شَكَّ فِيْمَا أَقُولُ لِقَيِّ اللَّهِ
(سُبْحَانَهُ) وَهُوَ بِهِ كَافِرٌ وَلَهُ جَاحِدٌ.^۳

۷۳۱۲. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ ادَّعَى الْإِمَامَةَ وَلَيْسَ
مِنْ أَهْلِهَا فَهُوَ كَافِرٌ.^۴

۷۳۱۳. عَنْهُ عليه السلام: مَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ، وَفِي رَسُولِهِ صلى الله عليه وآله
فَهُوَ كَافِرٌ.^۵

۷۳۱۴. الإمام الرضا عليه السلام: مَنْ شَبَّهَ اللَّهَ تَعَالَى بِخَلْقِهِ
فَهُوَ مُشْرِكٌ، وَمَنْ نَسَبَ إِلَيْهِ مَا نَهَى عَنْهُ فَهُوَ
كَافِرٌ.^۶

داشتن، کار نیکی انجام دهد و سپس بر اثر
گرفتار شدن به فتنه، کافر گردد، اما بعد از
آن توبه کند، هر عمل خیری که در زمان
ایمانش به جا آورده برایش نوشته و
محسوب شود و کفر او، چون پس از آن
توبه کرده است، اعمالش را باطل نمی کند.

۱۴۷۶

آنچه موجب کفر و ارتداد می شود

۷۳۱۰. امام باقر عليه السلام: دوست داشتن ما ایمان است
و دشمن داشتن ما کفر.

۷۳۱۱. امام باقر عليه السلام: از امور حتمی و تغییر ناپذیر
نزد خداوند قیام (انقلاب) قائم ماست. هر
که در گفته من شک کند، خدا را با حال کفر
و انکار او دیدار کند.

۷۳۱۲. امام صادق عليه السلام: کسی که ادعای امامت کند
در حالی که اهلیت آن را ندارد، کافر است.

۷۳۱۳. امام صادق عليه السلام: کسی که درباره خدا و
رسول او صلى الله عليه وآله شک کند، کافر است.

۷۳۱۴. امام رضا عليه السلام: هر که خداوند تعالی را به
مخلوقاتش تشبیه کند، مشرک است و هر
که به خداوند چیزی را نسبت دهد که از آن
نهی فرموده است، کافر باشد.

۱. دعائم الإسلام: ۲/ ۴۸۳/ ۱۷۲۸.

۲. الکافی: ۱/ ۱۸۸/ ۱۲. ۳. الغیبة للنعمانی: ۱۷/ ۸۶.

۴. ثواب الأعمال: ۲/ ۲۵۵. ۵. الکافی: ۲/ ۳۸۶/ ۱۰.

۶. عیون أخبار الرضا: ۱/ ۱۱۴/ ۱.

۷۳۱۵. امام رضا^{علیه السلام}: هر که خداوند را با چهره‌ای از چهره‌ها توصیف کند کافر است.

۷۳۱۶. امام رضا^{علیه السلام}: معتقد به جبر کافر است و معتقد به تفویض مشرک.

۷۳۱۷. امام رضا^{علیه السلام}: کسی که معتقد به تناسخ باشد، به خداوند بزرگی کفر ورزیده و بهشت و دوزخ را تکذیب کرده است.

۷۳۱۵. عنه^{علیه السلام}: مَنْ وَصَفَ اللَّهَ بِوَجْهِهِ كَالْوُجُوهِ فَقَدْ كَفَرَ.^۱

۷۳۱۶. عنه^{علیه السلام}: الْقَائِلُ بِالْجَبْرِ كَافِرٌ، وَالْقَائِلُ بِالتَّفْوِیْضِ مُشْرِكٌ.^۲

۷۳۱۷. عنه^{علیه السلام}: مَنْ قَالَ بِالتَّنَاسُخِ فَهُوَ كَافِرٌ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ، مُكَذِّبٌ بِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ.^۳

(انظر) رسائل الشيعة: ۱۸/ ۵۵۷ باب ۱۰.

الرشوة: باب ۱۵۱۲.

الكفر: باب ۲۴۲۷.

مرکز تحقیقات کتب و تراث اسلامی

۱. عیون أخبار الرضا: ۳/ ۱۱۵/ ۱.

۲. عیون أخبار الرضا: ۱۷/ ۱۲۴/ ۱.

۳. عیون أخبار الرضا: ۱/ ۲۰۲/ ۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرِّزْقُ

روزی

مركز تحقيقات كميوتير علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٤٣/٥ باب ٥ والأرزاق والأسعار.

كنز العمال: ٢٢/٤ والإجمال في طلب الرزق.

بحار الأنوار: ١٠٣/١ وأبواب المكاسب، وص ٩٠ وأبواب التجارات والبيع.

انظر:

عنوان ٥٦ والتجارة، ١٠٩ والحرام، ١٢٧ والحلال.

٣٤٩ والقناعة، ٣٥٨ والكسب، ٤٩٩ والمال، ٢٣١ والإسراف.

الحرص: باب ٧٩٩، التوكل: باب ٣١٢٢.

۱۳۷۷

الرِّزَاقُ

الکتاب:

﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرِّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾^۱.

الحديث:

۷۳۱۸. بحار الأنوار: في الوحي القديم: يابن آدم،

خَلَقْتِكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ فَلَمْ أَعِ
يَخْلُقِكَ أَوْ يُعَيِّنِي رَغِيفٌ أَسْوَقُهُ إِلَيْكَ فَمِجَنِّهِ^۲؟

۷۳۱۹. الإمام علي عليه السلام: كَانَ فِيما وَعَظَ بِهِ لَقْمَانُ ابْنَهُ

أَنْ قَالَ لَهُ: يَا بُنَيَّ، لِيَعْتَبِرَ مَنْ قَصُرَ يَقِينُهُ
وَضَعُفَتْ نَيْتُهُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَوَتَعَالَى خَلَقَهُ فِي ثَلَاثَةِ أَحْوَالٍ مِنْ أَمْرِهِ،
وَأَتَاهُ رِزْقُهُ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِي وَاحِدَةٍ مِنْهَاكَسَبٌ وَلَا حِيلَةٌ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
سَيَرُّ رُزْقَهُ فِي الْحَالِ الرَّابِعَةِ ... فِي رَحِمِأُمِّهِ ... مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ ... مِنْ كَسَبِ أَبِيهِ ...
حَتَّى إِذَا كَبُرَ وَعَقَلَ وَاکْتَسَبَ لِنَفْسِهِ ضَاقَ

۱۳۷۷

روزی رسان

قرآن:

«خداست روزی رسان. و اوست دارنده نیرویی سخت
استوار».

حدیث:

۷۳۱۸. بحار الأنوار: در وحي گذشته (به انبيای

پيشين) آمده است: ای آدمی زاده! من تورا
از خاک و سپس از نطفه بیافریدم و در
آفرینش تو ناتوان نماندم. آیا رساندن به
موقع گرده نانی به تو، مرا درمانده
می سازد؟

۷۳۱۹. امام علي عليه السلام: از جمله اندرزهای لقمان به

فرزندش این بود که: فرزندم! کسی که در
به دست آوردن روزی، یقینش [به خدا]
اندک و نیتش [به روزی رسان] سست
است، باید از این نکته عبرت آموزد که
خداوند تبارک و تعالی او را در سه مرحله
از خلقتش روزی داد، بدون آن که خودش
در آنها تلاش و تدبیری داشته باشد. پس،
خداوند تبارک و تعالی در مرحله چهارم
نیز روزی او را خواهد داد... [مرحله اول]
در رحم مادرش... و [مرحله دوم] از شیر
مادرش [بود]... و [مرحله سوم] از
درآمد والدینش روزی او را داد... تا آن که

بِهِ أَمْرُهُ وَظَنَّ الظُّنُونُ بِرَبِّهِ، وَجَحَدَ الْحُقُوقُ فِي مَالِهِ وَقَتَرَ عَلَى نَفْسِهِ وَعِيَالِهِ، مَخَافَةً إِقْتَارِ رِزْقٍ وَسُوءِ يَقِينٍ بِالْخَلْفِ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى.^۱

۷۳۲۰. الإمام الكاظم عليه السلام: سَأَلَ الصَّادِقُ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ عليه السلام عَنْ بَعْضِ أَهْلِ مَجْلِسِهِ فَقِيلَ: عَلِيلٌ، فَقَصَدَهُ عَائِدًا وَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَوَجَدَهُ دَنَفًا^۲، فَقَالَ لَهُ: أَحْسِنَ ظَنُّكَ بِاللَّهِ، قَالَ: أَمَّا ظَنِّي بِاللَّهِ فَحَسَنٌ، وَلَكِنْ غَمِّي لِبَنَاتِي؛ مَا أَمَرَضَنِي غَيْرُ غَمِّي بِهِنَّ!

فَقَالَ الصَّادِقُ عليه السلام: الَّذِي تَرْجُوهُ لِتُضْعِفَ حَسَنَاتِكَ وَمَحُو سَيِّئَاتِكَ فَارْجُهُ لِإِصْلَاحِ حَالِ بَنَاتِكَ.^۳

۱۴۷۸

بَسْطُ الرِّزْقِ وَقَبْضُهُ

الكتاب:

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا﴾.^۱

﴿وَأَضْحِجَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَتَكَنَّ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَوْلَا أَنْ مَنَّ اللَّهُ

۱. الخصال: ۱۱۴/۱۲۲.

۲. الدَّنَفُ: المرض الملائم، وقد دَنَفَ المريض؛ أي ثَقُلَ (المصاحح: ۴/۱۳۶۰).

۳. بحار الأنوار: ۲/۱۴۶/۵. ۴. الإسراء: ۳۰.

بزرگ و فهمیده شد و مستقلاً به کسب درآمد پرداخت. در این هنگام، بر خود سخت گرفت و به پروردگارش بدگمان شد و از ترس تنگدستی و یقین نداشتن به جایگزین کردن نعمت از سوی خداوند تبارک و تعالی، حقوق [خدا و مردم] در مال خود را نادیده گرفت و خود و خانواده‌اش را در سختی و تنگنا قرار داد.

۷۳۲۰. امام کاظم عليه السلام: امام صادق عليه السلام از [علت غیبت] برخی اهل مجلسش جویا شد. گفته شد که: وی بیمار است. امام، عازم عیادت وی شد و در بالای سر او نشست و او را در حالت بیماری یافت. به وی فرمود: «به خداوند، خوش بین باش».

وی گفت: من، به خدا خوش بینم؛ اما نگرانی‌ام به خاطر دخترانم است که در واقع، اندوه آنان، مرا بیمار کرد.

امام صادق عليه السلام فرمود: «همان کسی که در افزایش حسنه‌هایت و از میان رفتن گناهانت به او امیدداری، در بهبود وضعیت زندگی دخترانت نیز به همو امید ببند».

۱۴۷۸

گشایش و تنگی در روزی

قرآن:

«پروردگار تو در رزق هر کس که بخواهد گشایش می‌دهد یا تنگ می‌گیرد؛ زیرا او به بندگان آگاه و بیناست».

«روز دیگر، آن کسان که دیروز آرزو می‌کردند که به جای او (قارون) می‌بودند، گفتند: شگفتا که خدا روزی هر کس را که خواهد فراوان کند یا تنگ

سازد. اگر خدا به ما نیز نعمت فراوان داده بود،
ما را نیز در زمین فرو می‌برد. وشگفتا که کافران
رستگار نمی‌شوند».

«بگو: پروردگار من است که روزی هرکس را که
بخواهد فراوان می‌کند و بر هر که بخواهد تنگ
می‌گیرد، ولی بیشتر مردم نمی‌دانند».

حدیث:

۷۳۲۱. امام علی علیه السلام: فرمان [الهی به آنچه مقدر
است] همچون قطره‌های باران، از آسمان
به زمین فرود می‌آید، به هرکس کم و بیش،
آنچه سهم اوست می‌رسد. پس، اگر یکی
از شما در خانواده یا مال یا جان و توان
برادرش، اندک فزونی دید، این نباید مایه
فتنه (فساد) او شود.

۷۳۲۲. امام علی علیه السلام: اختیار کم و زیاد شدن
روزی‌ها جز در دست روزی رسان
نیست.

۷۳۲۳. امام علی علیه السلام: روزی‌های آنان را تقسیم کرد
و آثار و اعمال و تعدادشان را شماره کرد.

۱۳۷۹

حکمت تنگی و گشایش روزی

قرآن:

«اگر خدا روزی بندگان را گشایش دهد، در زمین
فساد می‌کنند، ولی به اندازه‌ای که بخواهد روزی
می‌فرستد؛ زیرا به بندگان خود آگاه و بیناست».

عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكَاثَهُ لَا يَفْلَحُ الْكَافِرُونَ»^۱.

«قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ
النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ»^۲.

(انظر) الرعد: ۲۶، العنكبوت: ۶۲، الروم: ۳۷، الزمر: ۵۲،
الشورى: ۱۲.

الحديث:

۷۳۲۱. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ الْأَمْرَ يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ
إِلَى الْأَرْضِ كَقَطَرَاتِ الْمَطَرِ إِلَى كُلِّ نَفْسٍ
بِمَا قَسَمَ لَهَا مِنْ زِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ، فَإِنْ رَأَى
أَحَدُكُمْ لِأَخِيهِ غَفِيرَةً فِي أَهْلِ، أَوْ مَالٍ، أَوْ
نَفْسٍ، فَلَا تَكُونَنَّ لَهُ فِتْنَةً^۳.

۷۳۲۲. عنه عليه السلام: لَا يَمْلِكُ إِمْسَاكَ الْأَرْزَاقِ وَإِدْرَارَهَا
إِلَّا الرِّزَّاقُ^۴.

۷۳۲۳. عنه عليه السلام: قَسَمَ أَرْزَاقَهُمْ، وَأَحْصَى آثَارَهُمْ
وَأَعْمَالَهُمْ، وَعَدَدَ أَنْفُسِهِمْ^۵.

۱۳۷۹

حِكْمَةُ الْقَبْضِ وَالْبَسْطِ

الكتاب:

«وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَكِنْ يَنْزِلُ
بِقَدَرِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ»^۶.

۱. القصص: ۸۲.
۲. سبأ: ۳۶.
۳. نهج البلاغة: الخطبة ۲۳.
۴. غرر الحكم: ۱۰۸۳۸.
۵. نهج البلاغة: الخطبة ۹۰.
۶. الشورى: ۲۷.

«خدا، روزی بعضی از شما را از بعضی دیگر افزون کرده است. پس آنان که فزونی یافته‌اند از روزی خود به بندگان خویش نمی‌دهند تا همه در روزی یکسان شوند. آیا نعمت خدا را انکار می‌کنند؟».

«آن چیزهایی را که خدا بدانها بعضی از شما را بر بعضی دیگر برتری داده است، آرزو نکنید. برای مردان از آنچه کسب کرده‌اند، بهره‌ای است و برای زنان نیز از آنچه کسب کرده‌اند بهره‌ای است و از فضل خدا [روزی] بخواهید که بر هر چیز داناست.»
حدیث:

۷۳۲۴. امام علی علیه السلام: روزی‌ها را مقدر فرمود و آن گاه، آنها را زیاد و کم و به تنگی و فراخی عادلانه تقسیم کرد، تا هر که را بخواهد به وسعت روزی و یا تنگی آن بیازماید و از این طریق سپاسگزاری و شکیبایی توانگر و نهیدست را به آزمایش گذارد.

۷۳۲۵. امام علی علیه السلام: درباره آیه «بدانید که دارایی‌ها و فرزندان شما مایه آزمایش است» - فرمود: یعنی، خداوند به وسیله دارایی‌ها و فرزندان مردم را می‌آزماید، تا معلوم شود چه کسی از روزی خود ناخشنود است و چه کسی به قسمت خویش خشنود.

۱۳۸۰

تضمین روزی

قرآن:

«چه بسیار جنبندگان که یارای تحصیل روزی خویش ندارند و خدا آنها و شما را روزی می‌دهد و او شنوا و داناست.»

«وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ عَلَى مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ»^۱.

«وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَى بَعْضٍ لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ وَسَأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا»^۲.
الحديث:

۷۳۲۳. الإمام علي عليه السلام: وَقَدَّرَ الْأَرْزَاقَ فَكَثَّرَهَا وَقَلَّلَهَا، وَقَسَمَهَا عَلَى الضَّيْقِ وَالسَّعَةِ، فَعَدَلَ فِيهَا لِيَبْتَلِيَ مَنْ أَرَادَ، بِمَسُورِهَا وَمَعْسُورِهَا، وَلِيَخْتَبِرَ بِذَلِكَ الشُّكْرَ وَالصَّبْرَ مِنْ غِنِيَّهَا وَفَقِيرِهَا^۳.

۷۳۲۵. عنه عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ»^۴ - وَمَعْنَى ذَلِكَ أَنَّهُ يَخْتَبِرُهُمْ بِالْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ لِيَبْتَلِيََنَّ السَّاخِطَ لِرِزْقِهِ، وَالرَّاضِيَ بِقِسْمِهِ^۵.
(انظر البلاء: باب ۴۰۴).

۱۳۸۰

ضمان الرزق

الكتاب:

«وَكَايُنَ مِنْ دَابَّةٍ لَا تَحِيلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»^۶.

۱. النحل: ۷۱.

۲. النساء: ۳۲.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۹۱.

۴. الأنفال: ۲۸.

۵. نهج البلاغة: الحكمة ۹۳.

۶. العنكبوت: ۶۰.

«هیچ جنبنده‌ای در روی زمین نیست، جز آن که روزی‌اش بر عهده خداست و قرارگاه و مکان نقل و انتقالش را می‌داند؛ زیرا همه در کتابی روشن (لوح محفوظ) آمده است».

حدیث:

۷۳۲۶. امام علی علیه السلام: هر جاننداری، روزی خود را دارد.

۷۳۲۷. امام علی علیه السلام: این مورچه [ها] را بنگرید که با آن همه کوچکی و ظرافت اندام، که تقریباً به چشم نمی‌آید... روزی‌اش تضمین شده و به او روزی فراخور حالش می‌رسد؛ [خداوند] منان از او غافل نیست و [پروردگار] حسابگر محرومش نساخته است، اگر چه در دل تخته سنگی صاف و خشک و یا در میان صخره‌ای سخت باشد.

۷۳۲۸. امام علی علیه السلام: این کلاغ است و آن یکی عقاب، این کبوتر است و آن دیگری شتر مرغ. هر مرغی را به نامی خوانده و روزی او را ضمانت کرده است.

۷۳۲۹. امام علی علیه السلام: خلائق نان خورهای خداوند. خداوند روزهای آنها را ضمانت و خوراکشان را مقدر کرده است.

۷۳۳۰. امام زین العابدین علیه السلام - در حمد و ستایش خداوند عزوجل - فرمود: و از رزقی که عطا فرموده برای هر جاننداری بهره مشخصی از روزی قرار داده است و به هرکس روزی بیشتر دهد، کسی نمی‌تواند از آن بکاهد و به هرکس روزی کمتر دهد، کسی نمی‌تواند بر آن بیفزاید.

«وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعُهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُبِينٍ»^۱.

الحدیث:

۷۳۲۶. الإمام علي عليه السلام: لِكُلِّ ذِي رَمَقٍ قَوْتُ^۲.

۷۳۲۷. عنه عليه السلام: أَنْظَرُوا إِلَى التَّمَلَّةِ فِي صِغَرِ جُثَّتِهَا، وَلَطَافَةِ هَيْئَتِهَا، لَا تَكَادُ تُنَالُ بِلَحْظِ الْبَصَرِ (النَّظَر)... مَكْفُولٌ بِرِزْقِهَا، مَرْزُوقَةٌ بِوَفْقِهَا، لَا يَغْفُلُهَا الْمَنَانُ، وَلَا يَحْرِمُهَا الدِّيَانُ، وَلَوْ فِي الصَّفَا الْيَابِسِ، وَالْحَجَرِ الْجَامِسِ^۳.

۷۳۲۸. عنه عليه السلام: فَهَذَا غُرَابٌ وَهَذَا عُقَابٌ، وَهَذَا حَمَامٌ وَهَذَا نَعَامٌ، دَعَا كُلُّ طَائِرٍ بِاسْمِهِ، وَكَفَّلَ لَهُ بِرِزْقِهِ^۴.

۷۳۲۹. عنه عليه السلام: عِيَالُهُ الْخَلَائِقُ، ضَمِنَ أَرْزَاقَهُمْ، وَقَدَّرَ أَقْوَاتَهُمْ^۵.

۷۳۳۰. الإمام زين العابدين عليه السلام - فِي التَّحْمِيدِ لِلَّهِ عَزَّوَجَلَّ -: وَجَعَلَ لِكُلِّ رُوحٍ مِنْهُمْ قُوتاً مَعْلوماً مَقْسوماً مِنْ رِزْقِهِ، لَا يَنْقُصُ مَنْ زَادَهُ نَاقِصٌ، وَلَا يَزِيدُ مَنْ نَقَصَ مِنْهُمْ زَائِدٌ^۶.

(انظر) بحار الأنوار: ۱۰۳ / ۳۶ «قصة وصول الرزق إلى دودة عياء». وج ۱۴ / ۳۶۳ «قصة حبس دانيال في الجُبِّ وإتيان رزقه».

۱. هود: ۶. ۲. الأمالي للصدوق: ۵۱۵/۳۹۹.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۵. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۵.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۹۱.

۶. الصحيفة السجادية: الدعاء ۱.

۱۴۸۱

ضَمَانُ الرِّزْقِ لِمَنْ طَلَبَهُ

۷۳۳۱. الإمامُ عَلِيُّ ؑ: أَطْلُبُوا الرِّزْقَ فَإِنَّهُ مَضمُونٌ لِطَالِبِهِ^۱.

۷۳۳۲. الإمامُ الصَّادِقُ ؑ: لَمَّا قَالَ لَهُ أَبُو عُبَيْدَةَ: أَدْعُ اللَّهَ لِي أَنْ لَا يَجْعَلَ رِزْقِي عَلَى أَيْدِي الْعِبَادِ -: أَبَى اللَّهُ عَلَيْكَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَ أَرْزَاقَ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ، وَلَكِنْ ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَ رِزْقَكَ عَلَى أَيْدِي خِيَارِ خَلْقِهِ، فَإِنَّهُ مِنَ السَّعَادَةِ^۲.

۷۳۳۳. عنه ؑ: لَا تَدْعُ طَلَبَ الرِّزْقِ مِنْ حِلِّهِ فَإِنَّهُ عَوْنُ لَكَ عَلَى دِينِكَ، وَاعْقِلْ رَاحِلَتَكَ وَتَوَكَّلْ^۳.

۱۴۸۲

الِاسْتِغْثَالُ بِالْمَضمُونِ عَنِ الْمَفْرُوضِ

۷۳۳۴. رسولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَشَاغَلْ عَمَّا فُرِضَ عَلَيْكَ بِمَا قَدْ ضُمِّنَ لَكَ فَإِنَّهُ لَيْسَ بِفَائِتِكَ مَا قَدْ قُسِّمَ لَكَ، وَلَسْتَ بِإِلَاحِقٍ مَا قَدْ رُويَ عَنْكَ^۴.

۷۳۳۵. الإمامُ عَلِيُّ ؑ: قَدْ تُكْفَلُ لَكُمْ بِالرِّزْقِ وَأُمِرْتُمْ بِالْعَمَلِ، فَلَا يَكُونَنَّ الْمَضمُونُ لَكُمْ

۱۴۸۱

تضمین روزی برای جوینده روزی

۷۳۳۱. امام علی ؑ: روزی را بجوید؛ زیرا روزی برای جوینده آن ضمانت شده است.

۷۳۳۲. امام صادق ؑ: وقتی ابو عبیده به ایشان عرض کرد: دعا کن که خداوند روزی مرا در دست بندگان قرار ندهد. فرمود: خداوند چنین کاری نمی کند. او روزی بندگان را در دست یکدیگر قرار داده است؛ اما از خدا بخواه که روزی ات را در دست بندگان خویش قرار دهد، که این از خوشبختی است.

۷۳۳۳. امام صادق ؑ: از طلب روزی حلال دست مکش؛ زیرا طلب روزی حلال تو را در دینت یاری می رساند. و با توکل زانوی اشتر ببند.

۱۴۸۲

مشغول شدن به روزی تضمین شده،

شما را از انجام دادن فرایض باز ندارد

۷۳۳۴. پیامبر خدا ﷺ: مبدا با پرداختن به کسب روزی تضمین شده، از آنچه بر تو واجب شده است بازمانی؛ زیرا قسمت تو از روزی می رسد و آنچه قسمت تو نباشد به آن دست نمی یابی.

۷۳۳۵. امام علی ؑ: خداوند روزی شما را تضمین کرده و به عمل (انجام واجبات) فرمان یافته اید. پس، طلب روزی تضمین

۱. الإرشاد: ۳۰۳/۱. ۲. تحف العقول: ۳۶۱.

۳. الأمالی للمفید: ۱/۱۷۲. ۴. بحار الأنوار: ۱۰/۱۸۷/۷۷.

طَلَبُهُ أَوْلَىٰ بِكُمْ مِنَ الْمَفْرُوضِ عَلَيْكُمْ عَمَلُهُ، مَعَ أَنَّهُ وَاللَّهِ لَقَدْ اعْتَرَضَ الشُّكُّ، وَدَخَلَ الْيَقِينُ، حَتَّىٰ كَأَنَّ الَّذِي ضُمِنَ لَكُمْ قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمْ، وَكَأَنَّ الَّذِي قَدْ فُرِضَ عَلَيْكُمْ قَدْ وُضِعَ عَنْكُمْ.^۱

۷۳۳۶. الإمام العسكري عليه السلام: لَا يَشْغَلُكَ رِزْقُ مَضْمُونٍ عَنْ عَمَلٍ مَفْرُوضٍ.^۲

۱۳۸۳

الْجِرْصُ وَزِيَادَةُ الرِّزْقِ

۷۳۳۷. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ الرِّزْقَ لَا يَجُرُّهُ جِرْصُ حَرِيصٍ وَلَا يَصْرِفُهُ كَرَاهِيَةُ كَارِهِ.^۳

۷۳۳۸. الإمام علي عليه السلام: كَمْ مِنْ مُتَعَبٍ نَفْسَهُ مُقْتَرٍ عَلَيْهِ، وَمُقْتَصِدٍ فِي الطَّلَبِ قَدْ سَاعَدَتْهُ الْمَقَادِيرُ.^۴

۷۳۳۹. عنه عليه السلام: اِعْلَمُوا أَنَّ عَسِيداً وَإِنْ ضَعُفَتْ حِيلَتُهُ، وَوَهَنْتْ مَكِيدَتُهُ أَنَّهُ لَنْ يُنْقَصَ مِمَّا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ، وَإِنْ قَوِيَ عَسِيدٌ فِي شِدَّةِ الْحِيلَةِ وَقُوَّةِ الْمَكِيدَةِ أَنَّهُ لَنْ يُزَادَ عَلَيْهِ مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ.^۵

۷۳۴۰. عنه عليه السلام: مَنْ لَمْ يُعْطَ قَاعِداً لَمْ يُعْطَ قائماً.^۶

شده، نباید برای شما مقدّم بر اعمال واجب باشد؛ ولی به خدا سوگند، که شک بر شما عارض شده و اوهام نادرست، با یقین در آمیخته است، چندان که آنچه برای شما تضمین شده، گویی به صورت امری واجب در آمده و گویی آنچه واجب شده، از دوش شما برداشته شده است.

۷۳۳۶. امام عسکری علیه السلام: مبادا [سرگرم شدن به] روزی ضمانت شده، تو را از کار واجبی باز دارد.

۱۳۸۳

حِرْصُ زَدَنٍ وَافْزَائِشُ رَوْزِي

۷۳۳۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: نَهْ حِرْصُ زَدَنٍ حَرِيصٍ، رَوْزِي رَا بَه سَوِي او مِي كُشَانَد وَ نَه نَاخُوش دَاشْتَن كَسِي، آن را از او باز می دارد.

۷۳۳۸. امام علی علیه السلام: بَسَا انْسانِهايي كه [در طلبِ روزی] خود را به رنج می افکنند، اما در سختی و تنگدستی به سر می برند و بسا کسانی كه در طلبِ روزی میانه روی می کنند و دست تقدیر، آنان را یاری می رساند.

۷۳۳۹. امام علی علیه السلام: بدانید كه آنچه خداوند برای بنده مقدر کرده است، بی كم و كاست، به او برسد هر چند در چاره اندیشی و پیدا كردن راههای كسب روزی ناتوان باشد و نیز بیش از آنچه خداوند برایش مقدر کرده به او نرسد، هر چند بسیار زرنگ و چاره اندیش باشد.

۷۳۴۰. امام علی علیه السلام: آن رزقی كه بی كوشش، به كسی عطا نشود، با كوشش هم به او داده نخواهد شد.

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۱۴. ۲. بحار الأنوار: ۲۲/۳۷۴/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۷/۶۸/۷۷. ۴. بحار الأنوار: ۶۹/۳۵/۱۰۳.

۵. الأمالي للمفيد: ۳۹/۲۰۷. ۶. نهج البلاغة: الحکمة ۳۹۶.

۷۳۳۱. عنه علیه السلام - مِنْ كِتَابٍ لَهُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ - : أَمَّا بَعْدُ، فَبِإِنَّكَ لَسْتَ بِسَابِقٍ أَجَلَكَ، وَلَا مَرْزُوقٍ مَا لَيْسَ لَكَ.^۱

۷۳۳۱. امام علی علیه السلام - در نامه خود به عبدالله بن عباس - نوشت: اما بعد، بدان که تو پیش از اجلت نخواهی مرد و آنچه روزی تو نیست، نصیبت نخواهد شد.

۷۳۳۲. الإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ علیه السلام كَثِيرًا مَا يَقُولُ: اَعْلَمُوا عِلْمًا يَقِينًا أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَجْعَلْ لِلْعَبْدِ وَإِنْ اشْتَدَّ جُهِدُهُ وَعَظُمَتْ حِيلَتُهُ وَكَبُرَتْ مُكَائِدَتُهُ أَنْ يَسْبِقَ مَا سُمِّيَ لَهُ فِي الذِّكْرِ الْحَكِيمِ ... أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّهُ لَنْ يَزِدَادَ امْرُؤٌ تَغْيِيرًا يَحْذِقُهُ وَلَنْ يَنْقُصَ امْرُؤٌ فَقِيرٌ لِحُزْقِهِ، فَالْعَالِمُ بِهَذَا الْعَامِلُ بِهِ أَعْظَمُ النَّاسِ رَاحَةً فِي مَنَفَعَةٍ.^۲

۷۳۳۲. امام صادق علیه السلام: امیر المؤمنین علیه السلام بارها می فرمود: به علم یقین بدانید که خداوند متعال اجازه نمی دهد بنده بر آنچه در ذکر حکیم برایش مقدر شده پیشی گیرد، هر چند سخت بکوشد و با تمام توان چاره اندیشد و ترفند زند ... ای مردم! هیچ انسانی، با هوش و ذکاوت خود نمی تواند تغییری در جهت افزایش روزی خود پدید آورد و از روزی هیچ فقیری، به سبب کم هوشی او، کم نمی شود. کسی که این نکته را بداند و به آن عمل کند، بیش از همه آسایش دارد و سود برده است.

۱۴۸۴

ثَمَرَةُ الْإِيمَانِ بِقِسْمَةِ الرِّزْقِ

۷۳۳۳. الإمام علي علیه السلام:

دَعِ الْجِرْصَ عَلَى الدُّنْيَا وَفِي الْعَيْشِ فَلَا تَطْمَعُ
فَإِنَّ الرِّزْقَ مَقْسُومٌ وَكَدُّ الْمَرْءِ لَا يَنْفَعُ
فَقِيرٌ كُلُّ مَنْ يَطْمَعُ غَنِيٌّ كُلُّ مَنْ يَتَّقَى^۳

۷۳۳۳. الإمام الحسين علیه السلام - لَمَّا أَتَاهُ خَبَرُ شَهَادَةِ مُسْلِمٍ - :

۱۴۸۴

ثمره ایمان به مقدر بودن روزی

۷۳۳۳. امام علی علیه السلام - در شعری - فرمود:

آزمندی به دنیا را رها کن

و به زندگی طمع مبنده

زیرا روزی قسمت شده است

و تلاش [بیش از حد] انسان بی فایده

هر که طمع می ورزد، فقیر است

و هر که قناعت می کند، غنی

۷۳۳۳. امام حسین علیه السلام - پس از شنیدن خبر

شهادت مسلم - خواند:

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۷۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۰۳/۳۳/۶۲.

۳. جامع الأخبار: ۸۰۲/۲۹۴.

اگر دنیا، ارزشمند به شمار می آید
سرای پاداش خداوند عالی تر و ارزنده تر است
اگر روزی ها قسمت شده و مقدر است
پس کم حرص زدن انسان برای روزی پرازنده تر است.
۷۳۲۵. امام صادق علیه السلام: اگر روزی مقدر است،
پس حرص زدن چرا؟!^۱

۱۴۸۵

فراخی روزی و حماقت

۷۳۲۶. شرح نهج البلاغة: خداوند متعال به یکی
از پیامبران خود وحی فرمود که: آیا
می دانی چرا احمق را روزی می دهم؟
عرض کرد: نه. فرمود: تا خردمند بفهمد
که روزی با چاره اندیشی به دست نمی آید.
۷۳۲۷. امام علی علیه السلام: [گاه] روزی به حماقت
وانهاده است و محرومیت به خردمندی و
بلا به [اندازه] صبر.
۷۳۲۸. امام علی علیه السلام: اگر روزی ها به سبب
بهره مندی از عقل و خرد می رسید، دیگر
بهایم و احمقان زنده نمی ماندند.

۷۳۲۹. امام صادق علیه السلام: خدای تعالی روزی
احمقان را فراخ گردانید تا خردمندان درس
عبرت بگیرند و بدانند که دنیا نه با تلاش و
کوشش به دست می آید و نه با زرنگی و
تدبیر.

فَإِنْ تَكُنِ الدُّنْيَا تُعَدُّ نَفْسَةً
فَقَدَارُ ثَوَابِ اللَّهِ أَعْلَى وَأَنْبَلُ
وَإِنْ تَكُنِ الْأَرْزَاقُ قَسَمًا مُقَدَّرًا
فَقَلَّةُ حِرْصِ الْمَرْءِ فِي الرِّزْقِ أَجْمَلُ^۱
۷۳۲۵. الإمام الصادق علیه السلام: إِنْ كَانَ الرِّزْقُ مَقْسُومًا
فَالْحِرْصُ لِمَاذَا؟^۲

۱۴۸۵

سعة الرزق والحمق

۷۳۲۶. شرح نهج البلاغة: أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى بَعْضِ
أَنْبِيَائِهِ: أَتَدْرِي لِمَ رَزَقْتُ الْأَحْمَقَ؟ قَالَ:
لَا، قَالَ: لِيَعْلَمَ الْعَاقِلُ أَنَّ طَلَبَ الرِّزْقِ لَيْسَ
بِالْإِحْتِيَالِ.^۳
۷۳۲۷. الإمام علي علیه السلام: وَكُلَّ الرِّزْقِ بِالْحَمَقِ، وَوَكُلَّ
الْحِرْمَانِ بِالْعَقْلِ، وَوَكُلَّ الْبَلَاءِ بِالصَّبْرِ.^۴
۷۳۲۸. عنه علیه السلام: لَوْ جَرَّتِ الْأَرْزَاقُ بِالْأَلْبَابِ
وَالْعُقُولِ، لَمْ تَعِشِ الْبَهَائِمُ وَالْحَمَقَى.^۵
۷۳۲۹. الإمام الصادق علیه السلام: إِنْ كَانَ اللَّهُ تَعَالَى وَسَّعَ أَرْزَاقَ
الْحَمَقَى لِيَعْتَبِرَ الْعُقَلَاءُ وَيَعْلَمُوا أَنَّ الدُّنْيَا
لَيْسَ يُنَالُ مَا فِيهَا بِعَمَلٍ وَلَا حِيلَةٍ.^۶

۱. بحار الأنوار: ۳۷۴/۴۴. ۲. الأمالي للصدوق: ۱۲/۵۶.

۳. شرح نهج البلاغة: ۱۶۰/۳.

۴. بحار الأنوار: ۶۲/۵۰/۷۲.

۵. غرر الحکم: ۷۶۰۷. ۶. بحار الأنوار: ۶۳/۳۴/۱۰۳.

۱۴۸۶

الْحَثُّ عَلَى الْإِجْمَالِ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ

۷۳۵۰. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَلَا وَإِنَّ الرُّوحَ الْأَمِينَ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنَّهُ لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَجْمِلُوا فِي الطَّلَبِ، وَلَا يَحْمِلُ أَحَدَكُمْ اسْتِيطَاءُ شَيْءٍ مِنَ الرِّزْقِ أَنْ يَطْلُبَهُ بِغَيْرِ حِلِّهِ، فَإِنَّهُ لَا يُدْرِكُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِطَاعَتِهِ^۱.

۷۳۵۱. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ - لَا بَيْنَ الْحَسَنِ ﷺ - يَا بُنَيَّ، فَإِنْ تَزَهَّدَ فِيمَا زَهَّدْتَكَ فِيهِ وَتَعَرَّفَ نَفْسَكَ عَنْهَا فَهِيَ أَهْلُ ذَلِكَ، وَإِنْ كُنْتَ غَيْرَ قَابِلٍ نَصِيحَتِي إِيَّاكَ فِيهَا فَاعْلَمْ يَقِيناً أَنَّكَ لَنْ تَبْلُغَ أَمْلَكَ وَلَا تَعْدُوَ أَجَلَكَ، فَإِنَّكَ فِي سَبِيلٍ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ فَخَفُضْ فِي الطَّلَبِ، وَأَجْمِلْ فِي الْمُكْتَسَبِ، فَإِنَّهُ رَبُّ طَلَبٍ قَدْ جَرَّ إِلَى حَرَبٍ، وَلَيْسَ كُلُّ طَالِبٍ بِنَاجٍ، وَكُلُّ مُجْمِلٍ بِمُحْتَاجٍ^۲.

۷۳۵۲. عَنْهُ ﷺ: خُذْ مِنَ الدُّنْيَا مَا أَتَاكَ وَتَوَلَّ عَمَّا تَوَلَّى عَنْكَ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَفْعَلْ فَأَجْمِلْ فِي الطَّلَبِ^۳.

۱۴۸۶

تشویق به اعتدال در طلب روزی

۷۳۵۰. پیامبر خدا ﷺ: همانا روح الامین در دلم چنین افکند که هیچ کس نمیرد تا روزی اش را به طور کامل دریافت کند؛ پس، از خدا بترسید و در طلب روزی آرام باشید و دیر رسیدن روزی شمارا وادار نکند که آن را از راه غیر حلال بجوید؛ زیرا آنچه نزد خداست جز با طاعت او به دست نمی آید.

۷۳۵۱. امام علی ﷺ - به فرزند خود حسن ﷺ - فرمود: فرزندم! به جاست که نصیحت مرا درباره بی اعتنایی به دنیا گوش کنی، و از آن دل برکنی و از دنیا دوری کنی و اگر نصیحت مرا درباره آن نپذیری، یقین بدان که تو [در دنیا] هرگز به آرزویت نمی رسی و از مرگ رهایی نداری؛ زیرا تو نیز همان راهی را می روی که دیگران پیش از تو رفتند؛ پس در طلب [دنیا] آرام باش و برای تحصیل روزی جانب اعتدال نگه دار؛ زیرا ای بسا تلاشی که به ناکامی انجامد، و هر جوینده ای یابنده نباشد و هر که راه اعتدال پوید نیازمند نشود.

۷۳۵۲. امام علی ﷺ: از دنیا آنچه به تو رسد بگیر و آنچه را به تو پشت کرده است رها کن؛ و اگر چنین نمی کنی دست کم در طلب دنیا آرام باش.

۱. الکافی: ۲/۷۴.

۲. انظر: كنز العمال: ۹۲۹۰، ۹۳۱۰، ۹۳۱۱، ۹۳۱۲، ۹۳۱۴، ۹۳۱۶.

۳. بحار الأنوار: ۷۷/۲۰۶، ۱. نهج البلاغة: الحکمة ۳۹۳.

۷۳۵۳. عنه علیه السلام: الدنیا دُولٌ فاطْلُبُ حَظَّكَ مِنْهَا بِأَجْمَلِ الطَّلَبِ^۱.

انظر: بحار الأنوار: ۱۸/۱۰۳ باب ۲.

وسائل الشيعة: ۱۲/ ۲۷ باب ۱۲ و ص ۳۰ باب ۱۳.

۱۴۸۷

معیار در طلبِ روزی

۷۳۵۴. امام حسن علیه السلام: در طلبِ روزی، همانند کسی که برای چیره شدن [بر حریف] تقلّا می‌کند، تقلّا مکن، و به تقدیر نیز چندان تکیه مکن که از کار و کوشش دست‌کشی؛ زیرا در جستجوی فضل [و روزی] خدا رفتن از سنت است و آرام بودن در طلبِ روزی از خویش‌انداری و مناعت طبع. نه خویش‌انداری و مناعت طبع، روزی را از انسان دور می‌کند و نه حرص، روزی را زیاد می‌کند؛ چه، روزی قسمت شده است و حرص زدن، موجب افتادن در ورطه گناهان است.

۷۳۵۵. امام صادق علیه السلام: طلب تو در کسب معیشت بالاتر از کسی باشد که کسب معیشت را فرو گذاشته و پایین‌تر از طلب شخص حریصی که به دنیا خشنود و دل بسته است؛ بلکه میانه رو و خویش‌انداز باش و از سستی و تنبلی دوری کن و برای کسب آنچه [از روزی که] مؤمن را گریزی از آن نیست، تلاش کن.

۱۴۸۷

المیزانُ فی طَلَبِ الرِّزْقِ

۷۳۵۲. الإمام الحسن علیه السلام: لَا تُجَاهِدِ الطَّلَبَ جِهَادَ الْغَالِبِ، وَلَا تَتَكَلَّ عَلَى الْقَدَرِ اتِّكَالَ الْمُسْتَسْلِمِ، فَإِنْ ابْتِغَاءَ الْفَضْلِ مِنَ السُّنَّةِ، وَالْإِجْمَالِ فِي الطَّلَبِ مِنَ الْعِفَّةِ، وَلَيْسَتْ الْعِفَّةُ بِدَافِعَةٍ رِزْقاً وَلَا الْحِرْصُ بِجَالِبٍ فَضْلاً، فَإِنَّ الرِّزْقَ مَقْسُومٌ، وَاسْتِعْمَالُ الْحِرْصِ اسْتِعْمَالُ الْمَآثِمِ^۲.

۷۳۵۵. الإمام الصادق علیه السلام: لِيَكُنْ طَلْبُكَ الْمَعِيشَةَ فَوْقَ كَسْبِ الْمُضَيِّعِ، دُونَ طَلَبِ الْحَرِيسِ الرَّاضِي بِالدُّنْيَا الْمُطْمَئِنِّ إِلَيْهَا، وَلَكِنْ أَنْزِلْ نَفْسَكَ مِنْ ذَلِكَ بِمَنْزِلَةِ الْمُتَعَفِّفِ الْمُتَعَفِّفِ تَرَفُّعُ نَفْسِكَ عَنْ مَنْزِلَةِ الْوَاهِي الضَّعِيفِ وَتَكْتَسِبُ مَا لَا بَدَّ لِلْمُؤْمِنِ مِنْهُ^۳.

۱. بحار الأنوار: ۳۲/۲۶/۱۰۳.

۲. بحار الأنوار: ۴/۱۰۶/۷۸.

۳. بحار الأنوار: ۶۳/۳۳/۱۰۳.

۱۴۸۸

الرِّزْقُ وَطَالِبُهُ

۷۳۵۶. رسول الله ﷺ: إِنَّ الرِّزْقَ يَطْلُبُ الْعَبْدَ كَمَا يَطْلُبُهُ أَجَلُهُ.^۱

۷۳۵۷. عنه ﷺ: الرِّزْقُ أَشَدُّ طَلْبًا لِلْعَبْدِ مِنْ أَجَلِهِ.^۲

۷۳۵۸. عنه ﷺ: لَوْ أَنَّ ابْنَ آدَمَ فَرَّ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ لَأَدْرَكَهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ.^۳

۷۳۵۹. الإمام عليّ ﷺ: الرِّزْقُ يَطْلُبُ مَنْ لَا يَطْلُبُهُ.^۴

۷۳۶۰. عنه ﷺ: - لَمَّا قِيلَ لَهُ ﷺ: لَوْ سُدَّ عَلَى رَجُلٍ بَابُ بَيْتِهِ وَتُرِكَ فِيهِ، مِنْ أَيْسَنَ كَانَ يَأْتِيهِ رِزْقُهُ؟ - مِنْ حَيْثُ يَأْتِيهِ أَجَلُهُ.^۵

۱۴۸۹

أنواع الرِّزْقِ

۷۳۶۱. الإمام عليّ ﷺ: الرِّزْقُ رِزْقَانِ، رِزْقُ تَطْلُبُهُ وَرِزْقُ يَطْلُبُكَ، فَإِنْ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ، فَلَا تَحْمِلْ هَمَّ سَنَتِكَ عَلَى هَمِّ يَوْمِكَ، كَفَاكَ كُلُّ يَوْمٍ عَلَى مَا فِيهِ، فَإِنْ تَكُنِ السَّنَةُ مِنْ عُمْرِكَ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى سَيُؤْتِيكَ فِي كُلِّ غَدٍ جَدِيدٍ مَا قَسَمَ لَكَ، وَإِنْ لَمْ تَكُنِ السَّنَةُ مِنْ عُمْرِكَ فَمَا تَصْنَعُ بِالْهَمِّ فِيمَا لَيْسَ لَكَ، وَلَنْ يَسْبِقَكَ إِلَى

۱. جامع الأخبار: ۷۹۹/۲۹۴. ۲. كنز العمال: ۵۰۷.

۳. مكارم الأخلاق: ۲۶۶۱/۳۷۷/۲.

۴. غرر الحكم: ۱۴۰۸. ۵. نهج البلاغة: الحكمة ۳۵۶.

۱۴۸۸

روزی و جوینده‌اش

۷۳۵۶. پیامبر خدا ﷺ: همچنان که مرگ آدمی را می‌جوید، روزی نیز او را می‌جوید.

۷۳۵۷. پیامبر خدا ﷺ: روزی بنده، سرسخت‌تر از اجلس، در جستجوی اوست.

۷۳۵۸. پیامبر خدا ﷺ: اگر آدمی همچنان که از مرگ می‌گریزد از روزی می‌گریخت، باز روزی به او می‌رسید همچنان که مرگ به او می‌رسد.

۷۳۵۹. امام علی ﷺ: روزی، به دنبال کسی است که در طلب او نیست.

۷۳۶۰. امام علی ﷺ: - آنگاه که به ایشان عرض شد: اگر در خانه کسی را به رویش ببندند و تنها رهاش کنند، روزی‌اش از کجا به او می‌رسد؟ - فرمود: از همان جاکه مرگش می‌رسد.

۱۴۸۹

انواع روزی

۷۳۶۱. امام علی ﷺ: روزی دو گونه است؛ یک روزی که تو آن را می‌جویی و روزی دیگر که آن تو را می‌جوید، که اگر تو در پی آن نروی، آن در پی تو می‌آید. پس غم سالت را بر غم روزت افزون مکن. روزی هر روز، برای همان روز تو کافی است. اگر آن سال [که غم روزی‌اش را می‌خوری] از عمر تو باشد خداوند متعال فردای هر روزی، قسمت آن روز را به تو خواهد داد و اگر آن سال از عمر تو نباشد، غم روزی آن را چرا می‌خوری؟ هیچ کس برای رسیدن به آنچه روزی توست، بر تو پیشی نگیرد و هیچ غلبه‌کننده‌ای در به چنگ

رِزْقَكَ طَالِبٌ وَلَنْ يَغْلِبَكَ عَلَيْهِ غَالِبٌ، وَلَنْ يُبْطِئَ عَنْكَ مَا قَدْ قُدِّرَ لَكَ.^۱

۷۳۶۲. عنه: الرِّزْقُ رِزْقَانِ: طَالِبٌ وَمَطْلُوبٌ، فَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا طَلَبَهُ الْمَوْتُ حَتَّى يُخْرِجَهُ عَنْهَا، وَمَنْ طَلَبَ الْآخِرَةَ طَلَبَتَهُ الدُّنْيَا حَتَّى يَسْتَوْفِيَ رِزْقَهُ مِنْهَا.^۲

۷۳۶۳. عنه: إِنَّ الرِّزْقَ رِزْقَانِ: رِزْقٌ تَطْلُبُهُ، وَرِزْقٌ يَطْلُبُكَ، فَإِنْ أَنْتَ لَمْ تَأْتِهِ أَتَاكَ.^۳

۱۳۹۰

مَنْ يُرْزَقُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ

۷۳۶۴. رسول الله ﷺ: لَوْ أَنْكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ لَرَزَقَكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِمَاصًا وَتَرُوحُ بِطَانًا.^۴

۷۳۶۵. الإمام عليّ عليه السلام: مَنْ أَتَاهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِرِزْقٍ لَمْ يَخْطُ إِلَيْهِ بِرِجْلِهِ، وَلَمْ يَمُدَّ إِلَيْهِ يَدَهُ، وَلَمْ يَتَكَلَّمْ فِيهِ بِلِسَانِهِ، وَلَمْ يَشُدَّ إِلَيْهِ ثِيَابَهُ، وَلَمْ يَتَعَرَّضْ لَهُ، كَانَ مِمَّنْ ذَكَرَهُ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِي كِتَابِهِ: «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا»^۵ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ.

آوردن روزی تو، مغلوبت نکند و رزقی که برایت مقدر شده بی درنگ به تو برسد.

۷۳۶۲. امام علی علیه السلام: روزی بر دو گونه است: آنچه بجوید و آنچه بجویندش. پس، کسی که دنیا را بجوید مرگ در جست و جوی او بر آید تا او را از این جهان بیرون کند و کسی که آخرت را بجوید، دنیا در جست و جوی او بر آید تا او روزی کامل خود را از او بستاند.

۷۳۶۳. امام علی علیه السلام: روزی دو گونه است: یک روزی که تو در پی آنی و روزی دیگر که آن در پی توست و اگر تو سراغش نروی او خود نزد تو آید.

۱۳۹۰

رسیدن روزی از جایی که انسان

گمانش را هم نمی برد

۷۳۶۴. پیامبر خدا ﷺ: اگر شما، چنان که شاید و باید، به خدا توکل کنید، همچنان که پرنده را روزی می دهد، شما را نیز روزی خواهد داد. پرندگان گرسنه می روند و سیر بر می گردند.

۷۳۶۵. امام علی علیه السلام: کسی که خداوند عز و جل روزی اش را برساند، بدون آن که برای رسیدن به آن قدم برداشته باشد و دستش را دراز کرده باشد و سخنی گفته باشد و دامن به کمر زده باشد و به آن پرداخته باشد، از شمار کسانی است که خداوند عز و جل در کتابش، از آنان یاد کرده و فرموده است: «و هر که از خدا پروا کند، خداوند راه بیرون شدن برای او قرار دهد و از جایی که گمانش را ندارد روزی اش دهد».

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۷۹.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۴۳۱.

۳. نهج البلاغة: الکتاب ۳۱. ۴. کنز العمال: ۵۶۸۴.

۵. کتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/۱۶۶/۳۶۱۲.

۷۳۶۶. الإمام زين العابدين عليه السلام - في الدعاء -: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَاكْفِنِي مَوَؤَنَةَ الْاِكْتِسَابِ، وَارْزُقْنِي مِنْ غَيْرِ احْتِسَابٍ، فَلَا أَشْتَغِلُ عَنْ عِبَادَتِكَ بِالطَّلَبِ، وَلَا أَحْتَمِلُ إِضْرَ تَبِعَاتِ الْمَكْسَبِ.^۱

۷۳۶۷. الإمام الصادق عليه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ؟^۲ -: فِي دُنْيَاهُ.^۳

۷۳۶۸. عنه عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ -: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مِنْ شِيعَتِنَا ضُعَفَاءُ لَيْسَ عِنْدَهُمْ مَا يَتَحَمَّلُونَ بِهِ إِلَيْنَا فَيَسْمَعُونَ حَدِيثَنَا، وَيَقْتَسِبُونَ مِنْ عِلْمِنَا، فَيَرْحَلُ قَوْمٌ فَوْقَهُمْ وَيُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ، وَيُتَعَبُونَ أَبْدَانَهُمْ، حَتَّى يَدْخُلُوا عَلَيْنَا فَيَسْمَعُوا حَدِيثَنَا فَيَنْقُلُوهُ إِلَيْهِمْ، فَيَعْبِيهِ هَؤُلَاءِ وَتُضَيِّعُهُ هَؤُلَاءِ، فَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَجْعَلُ اللَّهُ عَزَّ ذِكْرَهُ لَهُمْ مَخْرَجًا وَيَرْزُقُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ.^۴

۷۳۶۹. عنه عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿وَيَرْزُقْهُ مِنْ

۷۳۶۶. امام زين العابدين عليه السلام - در دعا - گفت: خدایا! بر محمد و آل او درود فرست و مرا از کسب رنج آور روزی بی نیاز گردان و از جایی که گمانش نمی رود روزی ام ده، تا به سبب طلب روزی، از عبادت تو باز نمانم و بار گران پیامدهای [ناگوار] کسب روزی را به دوش نکشم.

۷۳۶۷. امام صادق عليه السلام - در پاسخ به سؤال محمد بن مسلم از آیه «و هر که از خدا پروا کند، خداوند برایش راه برون شدن قرار دهد و از جایی که گمانش را ندارد، روزی اش دهد» - فرمود: در همین دنیا.

۷۳۶۸. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «و هر که از خدا پروا کند برای او راه برون شدن قرار دهد و از جایی که گمانش را ندارد، روزی اش دهد» - فرمود: اینان گروهی از شیعیان ناتوان و تهیدست ما هستند که نمی توانند نزد ما بیایند و سخنان و احادیث ما را بشنوند و از دانش ما بهره مند شوند. لذا گروهی که وضع مالی شان از آنها بهتر است، بار سفر بر می بندند و پول خود را خرج می کنند و رنج و خستگی سفر را متحمل می شوند تا آن که نزد ما می آیند و گفته ها و احادیث ما را می شنوند و بر می گردند و برای آنها (شیعیان تهیدست) بازگو می کنند و اینان احادیث ما را می فهمند و آنان نمی فهمند و تباه می کنند. این گروه همان کسانی هستند که خداوند عزوجل آنها را از تنگنا خارج می سازد و روزی شان را از جایی که گمانش را هم نمی برند، می رساند.

۷۳۶۹. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «و او را از جایی

۱. الصحيفة السجادية: الدعاء ۲۰.

۲. الطلاق: ۲ و ۳. ۳. تفسیر القمی: ۳۷۵/۲.

۴. الکافی: ۲۰۱/۱۷۸/۸.

حَيْثُ لَا يَخْتَسِبُ» -: أَي يُسَبِّحُ لَهُ
فِيمَا آتَاهُ.^۱

۷۳۷۰. عنه عليه السلام: أَبَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَّا أَنْ يَجْعَلَ
أَرْزَاقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ.^۲

۷۳۷۱. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَ أَرْزَاقَ
الْمُؤْمِنِينَ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُونَ، وَذَلِكَ أَنَّ
الْعَبْدَ إِذَا لَمْ يَعْرِفْ وَجْهَ رِزْقِهِ كَثُرَ دُعَاؤُهُ.^۳

(انظر) التوكل: باب ۴۱۲۴، ۴۱۲۵.

که گمانش را نمی برد روزی می دهد» -
فرمود: یعنی، به آنچه که عطایش فرموده
است، برکت می بخشد.

۷۳۷۰. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل جز این
نخواسته است که روزی های مؤمنان را از
جایی رساند که گمانش را هم نمی برند.

۷۳۷۱. امام صادق علیه السلام: خداوند عزوجل روزی
مؤمنان را از جایی می رساند که فکرش را
هم نمی کنند؛ علتش هم این است که وقتی
مؤمن نداند روزی اش از کجا خواهد
رسید، زیاد دعا می کند.

۱۳۹۱

الاهْتِمَامُ بِرِزْقِ الْعَدِ

۱۳۹۱

غم روزی فردا خوردن

۷۳۷۲. بحار الأنوار: فِي حَدِيثِ الْمَعْرَاجِ: يَا
أَحْمَدُ، عَجِبْتُ مِنْ ثَلَاثَةِ عَبِيدٍ: ... مِنْ عَبْدٍ
لَهُ قُوَّةٌ يَوْمٌ مِنَ الْحَشِيشِ أَوْ غَيْرِهِ وَهُوَ
يَهْتَمُّ لَعْدٍ.^۴

۷۳۷۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: غم روزی را مخور؛ زیرا
خداوند متعال می فرماید: «و هیچ
جنبنده ای در روی زمین نیست، مگر آن که
روزی او به عهده خداست»؛ و فرموده
است: «و روزی شما و هر چه به شما وعده
داده شده در آسمان است»؛ و فرموده
است: «اگر خدا به تو محتنی برساند هیچ
کس جز او دفعش نتواند کرد و اگر به تو

۷۳۷۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: لَا تَهْتَمَّ لِلرِّزْقِ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
يَقُولُ: «وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ
رِزْقُهَا»^۵ وَقَالَ: «وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا
تُوعَدُونَ»^۶ وَقَالَ: «وَإِنْ يَمْسَسَنَّكَ اللَّهُ بِضُرٍّ
فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ، وَإِنْ يَمْسَسَنَّكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ

۱. مجمع البيان: ۴۶۰/۱۰. ۲. الكافي: ۱/۸۳/۵.

۳. الكافي: ۴/۸۴/۵. ۴. بحار الأنوار: ۶/۲۲/۷۷.

۵. هود: ۶. ۶. الذاریات: ۲۲.

عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ^۱.

خیری برساند بر هر کاری تواناست.

۷۳۷۲. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَهْتَمُّ لِرِزْقِ غَدٍ فَإِنَّ كُلَّ غَدٍ يَأْتِي بِرِزْقِهِ^۳.

۷۳۷۲. پیامبر خدا ﷺ: غم روزی فردا را مخور؛ زیرا هر فردایی روزی را با خود می آورد.

۷۳۷۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ اهْتَمَّ لِرِزْقِهِ كَتَبَ عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ^۴.

۷۳۷۵. امام صادق ﷺ: هر که غم روزی خود را بخورد، برایش یک گناه محسوب شود.

۱۴۹۲

تأخیر در رسیدن روزی

۱۴۹۲

استبطاء الرزق

۷۳۷۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى: لِيَحْذَرُ عَبْدِي الَّذِي يَسْتَبْطِئُ رِزْقِي أَنْ أَغْضَبَ فَأَفْتَحَ عَلَيْهِ بَاباً مِنَ الدُّنْيَا^۵.

۷۳۷۶. پیامبر خدا ﷺ: خداوند سبحان و بزرگ می فرماید: آن بنده ام که مرا در رساندن روزی کند می شمارد، بترسد از این که به خشم آیم و دری از دنیا را به رویش بگشایم!

۷۳۷۷. الْإِمَامُ الْكَاطِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَنْبَغِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَسْتَبْطِئَهُ فِي رِزْقِهِ وَلَا يَسْتَهْمَهُ فِي قَضَائِهِ^۶.

۷۳۷۷. امام کاظم ﷺ: کسی که معرفت و آگاهی خود را از خدا می گیرد نباید [یا دیر رسیدن روزی،] او را در روزی رسانی کند شمارد و به قضای او بدبین باشد.

۷۳۷۸. الْإِمَامُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَانَ فِي الْكَتْرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَكَانَ تَخْتَهُ كَنْزُ لَهْمَا»^۷... يَنْبَغِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَتَّهَمَ اللَّهُ فِي قَضَائِهِ، وَلَا يَسْتَبْطِئَهُ فِي رِزْقِهِ^۸.

۷۳۷۸. امام رضا ﷺ: در گنجی که خدای عز و جل درباره آن گفت: «و وزیر آن [دیوار]، گنجی برای آن دو [پسر] بود» چنین آمده بود: کسی که معرفت خود را از خدا می گیرد نباید به قضای الهی بدبین باشد و او را در روزی رساندن کند بشمارد.

۱. الأنعام: ۱۷.

۲. مکرم الأخلاق: ۳۵۶/۲، ۲۶۶۰.

۳. بحار الأنوار: ۶/۶۷/۷۷، ۴. الأمالی للطوسی: ۵۹۳/۳۰۰.

۵. بحار الأنوار: ۵۲/۱۹۵/۸۱.

۶. بحار الأنوار: ۳/۳۱۹/۷۸، ۷. الکهف: ۸۲.

۸. الکافی: ۹/۵۹/۲.

۱۳۹۳

ما يَنْبَغِي فِعْلُهُ عِنْدَ اسْتِبْطَاءِ الرِّزْقِ

۷۳۷۹. رسول الله ﷺ: مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ نِعْمَةً فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ تَعَالَى، وَمَنْ اسْتَبْطَأَ (عَلَيْهِ) الرِّزْقَ فَلْيَسْتَغْفِرِ اللَّهَ.^۱

۷۳۸۰. عنه ﷺ: مَنْ اسْتَبْطَأَ الرِّزْقَ فَلْيُكْثِرْ مِنَ التَّكْبِيرِ، وَمَنْ كَثُرَ هَمُّهُ وَغَمُّهُ فَلْيُكْثِرْ مِنَ الاسْتِغْفَارِ.^۲

۷۳۸۱. الإمام عليّ عليه السلام - مِنْ وَصَايَاهُ لِكُمَيْلٍ -: إِذَا أَبْطَأَ الرِّزْقُ عَلَيْكَ فَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ يُوسِّعْ عَلَيْكَ فِيهَا.^۳

۷۳۸۲. الإمام الصادق عليه السلام: إِذَا اسْتَبْطَأَ الرِّزْقُ فَأَكْثِرْ مِنَ الاسْتِغْفَارِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ: ﴿اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّاراً * يُزِيلُ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِذْرَاراً * وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَيْنَ ۴﴾ يَعْنِي فِي الدُّنْيَا ﴿وَيَجْعَلَ لَكُمْ جَنَّاتٍ ۵﴾ يَعْنِي فِي الْآخِرَةِ.^۶

(انظر) الاستغفار: باب ۳۰۴۱.

۱۳۹۳

کار شایسته هنگام تأخیر روزی

۷۳۷۹. پیامبر خدا ﷺ: هر که خداوند تعالی به او نعمتی ارزانی دارد، باید خدای تعالی را حمد و سپاس گوید و هر که روزی اش به تأخیر افتد از خداوند آمرزش بخواهد.

۷۳۸۰. پیامبر خدا ﷺ: کسی که در روزی خود تأخیر و تنگی بیند، باید زیاد تکبیر بگوید و کسی که اندوهش زیاد شود، بسیار استغفار کند.

۷۳۸۱. امام علی علیه السلام - در سفارشهایش به کمیل - فرمود: هر گاه در روزی تو تأخیر و تنگی پدید آمد، استغفار کن، تا روزی را بر تو فراخ گرداند.

۷۳۸۲. امام صادق علیه السلام: هر گاه در روزی ات تأخیر و تنگی دیدی، زیاد استغفار کن؛ زیرا خداوند عز و جل در کتاب خود فرموده است: «از پروردگارتان آمرزش بخواهید که او بسیار آمرزنده است، تا از آسمان برایتان پی در پی باران فرستد. و شما را به اموال و فرزندان مدد کند» یعنی، در دنیا. «و برای شما بوستانهایی قرار دهد» یعنی، در آخرت.

۱. عیون أخبار الرضا: ۱۷۱/۴۶/۲.

۲. کنز العمال: ۹۳۲۵.

۳. بحار الأنوار: ۱/۲۷۰/۷۷.

۴. نوح: ۱۰-۱۲. ۵. نوح: ۱۲.

۶. بحار الأنوار: ۲۹/۲۰۱/۷۸.

۱۳۹۳

ابتغاء فضل الله

الكتاب:

﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلْنَاهُ تَفْصِيلًا﴾^۱
 ﴿وَأَخْرُونَ يُضْرَبُونَ فِي الْأَرْضِ يُبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ﴾^۲

(انظر النحل: ۱۲، الإسراء: ۶۶)

الحديث:

۷۳۸۳. بحار الأنوار: قال الإمام الباقر عليه السلام: الأرزاق مَوْظُوفَةٌ مَّقْسُومَةٌ، وَلِلَّهِ فَضْلٌ يُقَسَّمُهُ مِّنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ: «وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ» - ثُمَّ قَالَ: - وَذَكَرَ اللَّهُ بَعْدَ طُلُوعِ الْفَجْرِ أَبْلَغُ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ مِنَ الضَّرْبِ فِي الْأَرْضِ^۳.

۷۳۸۲. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ الْأَرْزَاقَ بَيْنَ عِبَادِهِ وَأَفْضَلَ فَضْلًا كَبِيرًا لَمْ يُقَسَّمْهُ بَيْنَ أَحَدٍ، قَالَ اللَّهُ: «وَأَسْأَلُوا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ»^۴.

۱. الإسراء: ۱۲. ۲. المزمل: ۲۰.

۳. بحار الأنوار: ۱۱/۳۳۳/۸۵.

۴. النساء: ۳۲. ۵. بحار الأنوار: ۵/۱۴۷/۵.

۱۳۹۳

جستجوی رزق الهی

قرآن:

«و شب و روز را دو آیت [از آیات خود] قرار دادیم. آیت شب را تاریک گردانیدیم و آیت روز را روشن تا در طلب رزقی که پروردگارتان مقرر داشته است، برخیزید و شمار سالها و حساب را بدانید و ما هر چیزی را به تفصیل بیان کرده ایم».

«و گروهی دیگر در طلب روزی خدا به سفر می روند».

حدیث:

۷۳۸۳. بحار الأنوار: امام باقر عليه السلام فرمود: روزی ها معین و تقسیم شده است، و خدای را زیادتى است که آن را از طلوع فجر تا طلوع خورشید تقسیم می کند و این فرموده اوست که: «از خدا فضل او را بخواهید».

امام سپس فرمود: ذکر خدا بعد از طلوع فجر در تحصیل روزی مؤثرتر است از سفر کردن و کوشیدن.

۷۳۸۲. امام صادق عليه السلام: خداوند روزی ها را میان بندگان خود تقسیم کرد و مقدار فراوانی را زیاد آورد که میان هیچ کس تقسیم نکرد. خداوند فرموده است: «او از خدا زیادى اش را بخواهید».

۱۳۹۵

الرُّضَا بِالْيَسِيرِ مِنَ الرِّزْقِ

۷۳۸۵. بحار الأنوار: أوحى الله تعالى إلى عزير عليه السلام: ... إِذَا أُوتِيَتْ رِزْقاً مِنْي فَلَا تَنْظُرْ إِلَى قَلْبِي، وَلَكِنْ انْظُرْ إِلَى مَنْ أَهْدَاهُ.^۱

۷۳۸۶. رسول الله ﷺ: مَنْ رَضِيَ بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ قَرَّتْ عَيْنُهُ.^۲

۷۳۸۷. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ رَضِيَ مِنْ اللَّهِ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْمَعَاشِ، رَضِيَ اللَّهُ مِنْهُ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.^۳

۷۳۸۸. عنه عليه السلام: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: ... مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ قَبْلَ أَنْ يَكُونُ مِنَ الْيَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ، وَمَنْ رَضِيَ بِالْيَسِيرِ مِنَ الْحَلَالِ خَفَّتْ مُؤَنَّتُهُ، وَزَكَتْ مَكْسَبَتُهُ، وَخَرَجَ مِنْ حَدِّ الْفُجُورِ.^۴

۱۳۹۶

مَا يَجْلِبُ الرِّزْقُ وَيَزِيدُهُ

۷۳۸۹. رسول الله ﷺ: الرِّزْقُ أَسْرَعُ إِلَى مَنْ يُطْعِمُ الطَّعَامَ، مِنَ السُّكَيْنِ فِي السَّنَامِ.^۵

۱۳۹۵

رضایت به روزی کم

۷۳۸۵. بحار الأنوار: خداوند متعال به عزیر علیه السلام وحی فرمود: ... هرگاه از جانب من به تو رزقی رسید، به مقدارِ اندکِ آن نگاه مکن، بلکه به کسی بنگر که آن را به تو ارزانی داشته است.

۷۳۸۶. پیامبر خدا ﷺ: هر که به آنچه خداوند روزی اش کرده راضی باشد، شاد شود.

۷۳۸۷. امام صادق علیه السلام: هر که به اندک روزی خدا رضایت دهد، خداوند نیز به اندک عمل او رضایت دهد.

۷۳۸۸. امام صادق علیه السلام: در تورات نوشته شده است: ... هر که به روزی اندک خدا راضی باشد، خداوند نیز به اندک عمل او رضایت دهد و هر که به اندک مالِ حلال رضایت دهد، رنج و زحمتش کم شود و درآمدش پاکیزه گردد و از مرز زشتکاری (افتادن در ورطه حرام) فاصله گیرد.

۱۳۹۶

عوامل رساننده و افزایش روزی

۷۳۸۹. پیامبر خدا ﷺ: روزی کسی که اطعام می کند، سریعتر از فرو رفتن کارد در کوهان شتر، به سویش می آید.

۱. بحار الأنوار: ۲۰/۴۵۲/۷۸.

۲. الأمالی للطوسی: ۳۹۳/۲۲۵.

۳. الکافی: ۳/۱۳۸/۲. ۴. الکافی: ۴/۱۳۸/۲.

۵. بحار الأنوار: ۱۷/۳۶۲/۷۴.

۷۳۹۰. عنه علیه السلام - لَمَّا قِيلَ لَهُ: أَحِبُّ أَنْ يُوسَّعَ عَلَيَّ فِي الرِّزْقِ؟ -: دُمَّ عَلَى الطَّهَارَةِ يُوسَّعَ عَلَيْكَ فِي الرِّزْقِ.^۱

۷۳۹۱. عنه علیه السلام: أَكْثَرُوا مِنَ الصَّدَقَةِ تُرْزَقُوا.^۲

۷۳۹۲. الإمام علی علیه السلام: اسْتَنْزِلُوا الرِّزْقَ بِالصَّدَقَةِ.^۳

۷۳۹۳. عنه علیه السلام: مُوَاسَاةُ الْأَخِ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^۴

۷۳۹۴. عنه علیه السلام: اسْتِعْمَالُ الْأَمَانَةِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^۵

۷۳۹۵. عنه علیه السلام: مَنْ حَسَنَتْ نَيْتُهُ، زِيدَ فِي رِزْقِهِ.^۶

۷۳۹۶. عنه علیه السلام: فِي سَعَةِ الْأَخْلَاقِ كُنُوزُ الْأَرْزَاقِ.^۷

۷۳۹۷. عنه علیه السلام: الْعُسْرُ يُفْسِدُ الْأَخْلَاقَ، التَّسَهُّلُ يُدِرُّ الْأَرْزَاقَ.^۸

۷۳۹۸. الإمام الباقر علیه السلام: عَلَيْكَ بِالِدَعَاءِ لِإِخْوَانِكَ بِظَهْرِ الْغَيْبِ فَإِنَّهُ يَهِيلُ الرِّزْقَ.^۹

۷۳۹۹. عنه علیه السلام: الزَّكَاةُ تَزِيدُ فِي الرِّزْقِ.^{۱۰}

۷۴۰۰. الإمام الصادق علیه السلام: مَنْ حَسَّنَ بَرَّهُ أَهْلَ بَيْتِهِ زِيدَ فِي رِزْقِهِ.^{۱۱}

۷۳۹۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - آنگاه که به ایشان عرض شد: دوست دارم روزی ام گسترش یابد - فرمود: پیوسته در حال طهارت باش، روزی ات گسترش می یابد.

۷۳۹۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: زیاد صدقه بدهید، تا روزی داده شوید.

۷۳۹۲. امام علی علیه السلام: با صدقه دادن، روزی را فرود آورید.

۷۳۹۳. امام علی علیه السلام: کمک مالی کردن به برادر دینی، روزی را زیاد می کند.

۷۳۹۴. امام علی علیه السلام: امانتداری، روزی را می افزاید.

۷۳۹۵. امام علی علیه السلام: هر که خوش نیت باشد، روزی اش زیاد شود.

۷۳۹۶. امام علی علیه السلام: گنجهای روزی، در اخلاق خوش نهفته است.

۷۳۹۷. امام علی علیه السلام: سختگیری، اخلاق را تباه می کند. آسانگیری [بر اهل و عیال و در معاملات] روزی ها را سرازیر می کند.

۷۳۹۸. امام باقر علیه السلام: پشت سر برادرانت دعا کن، که این کار روزی را [به طرف تو] سرازیر می کند.

۷۳۹۹. امام باقر علیه السلام: زکات دادن، روزی را می افزاید.

۷۴۰۰. امام صادق علیه السلام: هر که با خانواده خود نیکوکار باشد، روزی اش زیاد شود.

۱. كنز العمال: ۴۴۱۵۴. ۲. بحار الأنوار: ۱۷۶/۷۷. ۱۰/۱۷۶.

۳. نهج البلاغة: الحكمة ۱۳۷.

۴. بحار الأنوار: ۲۲/۳۹۵/۷۴.

۵. بحار الأنوار: ۸/۱۷۲/۷۵. ۶. بحار الأنوار: ۱۸/۲۱/۱۰۳.

۷. بحار الأنوار: ۱/۲۸۷/۷۷. ۸. غرر الحکم: ۸۰۲-۸۰۳.

۹. بحار الأنوار: ۱۴/۶۰/۷۶. ۱۰. بحار الأنوار: ۲۷/۱۴/۹۶.

۱۱. بحار الأنوار: ۱۱۷/۴۰۸/۶۹.

۷۳۰۱. عنه علیه السلام: إِنَّ الْبِرَّ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ ^۱.

۷۳۰۱. امام صادق علیه السلام: نیکی، روزی را زیاد

می‌کند.

۷۳۰۲. عنه علیه السلام: حُسْنُ الْخُلُقِ يَزِيدُ فِي الرِّزْقِ ^۲.

۷۳۰۲. امام صادق علیه السلام: خوشخویی، روزی را

زیاد می‌کند.

(انظر) الزواج: باب ۱۶۳۶.

الصدقة: باب ۲۱۹۶.

۱۳۹۷

مَا يَمْحَقُ الرِّزْقُ

۱۳۹۷

عوامل روزی بر

۷۳۰۳. رسول الله صلی الله علیه و آله: مَنْ حَبَسَ عَنْ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ

شَيْئاً مِنْ حَقِّ حَرَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بَرَكَתَ الرِّزْقِ إِلَّا

أَنْ يَتُوبَ ^۳.

۷۳۰۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که حقی از حقوق برادر

مسلمان خود را از او دریغ و باز دارد،

خداوند برکت روزی را بر او حرام گرداند

مگر آن که توبه کند.

۷۳۰۴. الإمام الباقر علیه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ

فَيُزَوِّى عَنْهُ الرِّزْقُ ^۴.

۷۳۰۴. امام باقر علیه السلام: بنده گناه می‌کند و به سبب آن

روزی از او گرفته می‌شود.

۷۳۰۵. الإمام الصادق علیه السلام: كَثْرَةُ السُّحْتِ يَمْحَقُ

الرِّزْقَ ^۵.

۷۳۰۵. امام صادق علیه السلام: حرامخواری زیاد، روزی

را می‌برد.

(انظر) البركة: باب ۳۵۷.

۱۳۹۸

طَلَبُ الْحَلَالِ

۱۳۹۸

طلب حلال

۷۳۰۶. رسول الله صلی الله علیه و آله: الْعِبَادَةُ عَشْرَةُ أَجْزَاءٍ تِسْعَةٌ

أَجْزَاءٍ فِي طَلَبِ الْحَلَالِ ^۶.

۷۳۰۶. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: عبادت ده جزء دارد، که نه

جزء آن طلب [روزی] حلال است.

۱. بحار الأنوار: ۸۴/۸۱/۷۴. ۲. بحار الأنوار: ۷۷/۳۹۶/۷۱.

۳. الأمالي للصادق: ۷۰۷/۵۱۶.

۴. الكافي: ۸/۲۷۰/۲. ۵. تحف العقول: ۳۷۲.

۶. بحار الأنوار: ۳۷/۹/۱۰۳.

۷۳۰۷. عنه علیه السلام: الكادُّ على عياله كالْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.^۱

۷۳۰۷. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: کسی که برای [کسب روزی] خانواده‌اش زحمت بکشد، مانند مجاهد در راه خداست.

۷۳۰۸. عنه علیه السلام: مَنْ بَاتَ كَالاً فِي طَلَبِ الْحَلَالِ بَاتَ مَغْفُوراً لَهُ.^۲

۷۳۰۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که در طلب حلال، خود را به رنج افکند، آمرزیده است.

۷۳۰۹. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُحِبُّ أَنْ يَرَى عَبْدَهُ تَعَباً فِي طَلَبِ الْحَلَالِ.^۳

۷۳۰۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند متعال دوست دارد که بنده خود را در طلب [روزی] حلال خسته ببیند.

۷۳۱۰. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: مَنْ لَمْ يَسْتَحْيِ مِنْ طَلَبِ الْمَعَاشِ خَفَّتْ مَوَئِئَتُهُ، وَرَخِيَ بَالُهُ، وَنُعْمَ عِيَالُهُ.^۴

۷۳۱۰. امام صادق علیه السلام: کسی که از طلب معاش خجالت نکشد، زحمتش کم و خیالش آسوده باشد و خانواده‌اش را در نعمت قرار دهد.

۷۳۱۱. عنه علیه السلام: لَا خَيْرَ فِيمَنْ لَا يُحِبُّ جَمْعَ الْمَالِ مِنَ الْحَلَالِ فَيَكْفُ بِهِ وَجْهَهُ، وَيَقْضِي بِهِ دَيْنَهُ.^۵

۷۳۱۱. امام صادق علیه السلام: کسی که دوست نداشته باشد مال حلال به دست بیاورد تا با آن

۷۳۱۲. عنه علیه السلام: مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا اسْتِغْنَاءً عَنِ النَّاسِ وَتَعْطُفاً عَلَى الْجَارِ، لَقِيَ اللَّهَ وَوَجْهَهُ كَالْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ.^۶

آبروی خود را حفظ کند و قرضش را بپردازد، هیچ خیری در وجودش نیست.

۷۳۱۳. عنه علیه السلام: أَكْرَمُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ أَنْ يَطْلُبَ دِرْهماً فَلَا يَقْدِرَ عَلَيْهِ.^۷

۷۳۱۲. امام صادق علیه السلام: هر که به منظور بی‌نیازی از مردم و رسیدگی به همسایه، در طلب دنیا بر آید با چهره‌ای چون ماه شب چهارده خدا را دیدار کند.

۷۳۱۴. الإمامُ الرُّضَا علیه السلام: إِنَّ الَّذِي يَطْلُبُ مِنْ فَضْلِ

۷۳۱۳. امام صادق علیه السلام: بنده آن زمان نزد خداوند گرامی‌تر است که در طلب درهمی [حلال] برآید و نتواند به آن دست یابد.

۱. بحار الأنوار: ۵۹/۱۳/۱۰۳.

۲. كنز العمال: ۹۲۱۵. ۳. كنز العمال: ۹۲۰۰.

۴. ثواب الأعمال: ۱/۲۰۰. ۵. ثواب الأعمال: ۱/۲۱۵.

۶. بحار الأنوار: ۳۱/۸/۱۰۳. ۷. بحار الأنوار: ۶۰/۴۹/۷۲.

۷۳۱۴. امام رضا علیه السلام: کسی که برای تأمین مخارج

يَكْفُ بِهِ عِيَالَهُ أَعْظَمُ أَجْرًا مِنَ الْمُجَاهِدِ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ^۱.

خانواده‌اش در طلب روزی خدا بر آید،
پاداشش بیشتر از کسی است که در راه خدا
جهاد می‌کند.

۱۳۹۹

طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ

۷۳۱۵. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ عَلَى
كُلِّ مُسْلِمٍ وَمُسْلِمَةٍ^۲.

۷۳۱۵. پیامبر خدا ﷺ: طلب [درآمد] حلال، بر هر
مرد و زن مسلمانی واجب است.

۷۳۱۶. عَنْهُ ﷺ: طَلَبُ الْحَلَالِ فَرِيضَةٌ بَعْدَ
الْفَرِيضَةِ^۳.

۷۳۱۶. پیامبر خدا ﷺ: طلب روزی حلال، بعد از
فرائض، واجب است.

۷۳۱۷. عَنْهُ ﷺ: طَلَبُ الْحَلَالِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ
مُسْلِمٍ^۴.

۷۳۱۷. پیامبر خدا ﷺ: طلب [درآمد] حلال، بر هر
مسلمانی واجب است.

۷۳۱۸. عَنْهُ ﷺ: طَلَبُ الْحَلَالِ جِهَادٌ^۵.

۷۳۱۸. پیامبر خدا ﷺ: طلب [درآمد] حلال، جهاد
است.

۱۵۰۰

الْحَثُّ عَلَى الْأَكْلِ مِنْ كَدِّ الْيَدِ

۷۳۱۹. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ، مَرَّةً
عَلَى الصَّرَاطِ كَالْبَرْقِ الْخَاطِفِ^۶.

تشویق به خوردن از دسترنج

۷۳۱۹. پیامبر خدا ﷺ: هر که از دسترنج خود
بخورد، مانند برق جهنده از صراط بگذرد.

۷۳۲۰. عَنْهُ ﷺ: مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ، نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِ
بِالرَّحْمَةِ ثُمَّ لَا يُعَذِّبُهُ أَبَدًا^۷.

۷۳۲۰. پیامبر خدا ﷺ: هر که از دسترنج خود
بخورد، خداوند با نظر رحمت به او بنگرد
و هرگز عذابش نکند.

۷۳۲۱. عَنْهُ ﷺ: مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ حَلَالًا، فَتَحَ لَهُ

۷۳۲۱. پیامبر خدا ﷺ: هر که از دسترنج حلال
خود بخورد، درهای بهشت به رویش

۱. بحار الأنوار: ۲۹/۳۳۹/۷۸.

۲. جامع الأخبار: ۱۰۷۹/۳۸۹.

۳. كنز العمال: ۹۲۰۳. ۴. كنز العمال: ۹۲۰۴.

۵. كنز العمال: ۹۲۰۵. ۶. جامع الأخبار: ۱۰۸۵/۳۹۰.

۷. جامع الأخبار: ۱۰۸۷/۳۹۰.

أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ.^۱

۷۳۲۲. عنه عليه السلام: مَنْ أَكَلَ مِنْ كَدِّ يَدِهِ، كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي عِدَادِ الْأَنْبِيَاءِ وَيَأْخُذُ ثَوَابَ الْأَنْبِيَاءِ.^۲

۷۳۲۳. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عليه السلام: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَضْرِبُ بِالْمَرْءِ وَيَسْتَخْرِجُ الْأَرْضَيْنِ... [وَأَنَّهُ] أَعْتَقَ أَلْفَ مَمْلُوكٍ مِنْ مَالِهِ وَكَدَّ يَدِهِ.^۳

۷۳۲۴. بحار الأنوار: يُرَوَّى عَنْ سَيِّدِنَا أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام أَنَّهُ لَمَّا كَانَ يَفْرُغُ مِنَ الْجِهَادِ يَتَفَرَّغُ لِتَعْلِيمِ النَّاسِ، وَالْقَضَاءِ بَيْنَهُمْ، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ ذَلِكَ اشْتَغَلَ فِي حَائِطٍ لَهُ يَعْمَلُ فِيهِ بِيَدِهِ وَهُوَ مَعَ ذَلِكَ ذَاكِرُ اللَّهِ جَلَّ جَلَالُهُ.^۴

۷۳۲۵. كِتَابُ مَنْ لَا يَحْضَرُهُ الْفَقِيهَ عَنْ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ: دَخَلْنَا عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَهُوَ يَعْمَلُ فِي حَائِطٍ لَهُ فَقُلْنَا: جَعَلْنَا اللَّهُ فِدَاكَ، دَعْنَا نَعْمَلُ لَكَ أَوْ تَعْمَلُ الْغِلْمَانُ، قَالَ: لَا، دَعُونِي فَإِنِّي أَشْتَهِي أَنْ يَرَانِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَعْمَلُ

گشوده شود، و او از هر در که خواهد وارد شود.

۷۳۲۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که از دسترنج خود، گذران زندگی کند، روز قیامت در شمار پیامبران باشد و پاداش پیامبران بگیرد.

۷۳۲۳. امام صادق عليه السلام: امیر المؤمنین عليه السلام بیل می زد و کشاورزی و نهالکاری می کرد. آن حضرت هزار بنده را از مال و دسترنج خود [خرید و] آزاد کرد.

۷۳۲۴. بحار الأنوار: روایت شده است که مولایمان امیر المؤمنین عليه السلام وقتی از جهاد فراغت می یافت، به آموزش دادن مردم و قضاوت میان آنها می پرداخت و هرگاه این کارها را تمام می کرد، در باغی که داشت مشغول کار می شد و در همان حال ذکر خداوند عز و جل، می گفت.

۷۳۲۵. کتاب من لا يحضره الفقيه - به نقل از فضل بن ابی قره -: خدمت امام صادق عليه السلام که در باغش مشغول کار بود رسیدیم. عرض کردیم: خدا ما را فدای شما کند، اجازه بدهید ما برایتان کار کنیم، یا غلامان این کار را انجام دهند. فرمود: نه، مرا به حال خود بگذارید؛ زیرا دوست دارم خداوند

۱. جامع الأخبار: ۱۰۸۶/۳۹۰.

۲. جامع الأخبار: ۱۰۸۸/۳۹۰.

۳. الکافی: ۲/۷۴/۵. ۴. بحار الأنوار: ۷۰/۱۶/۱۰۳.

بِيَدِي، وَأَطْلُبُ الْحَلَالَ فِي أَذَى نَفْسِي^۱.

(انظر) الكسب: باب ۳۴۲۸.

وسائل الشيعة: ۱۲/ ۲۲ باب ۹.

عزوجل مرا در حال کار کردن با دست
خودم و زحمت کشیدن برای کسب روزی
حلال ببیند.

۱۵۰۱

بار هزینۀ خود و خانواده را
نباید به دوش دیگران انداخت

۷۳۲۶. پیامبر خدا ﷺ: ملعون است، ملعون است

کسی که [به دلیل عدم تأمین هزینۀ] عائلۀ
خود، آنان را ضایع کند.

۷۳۲۷. امام صادق ﷺ: مرد را همین گناه بس که [به

دلیل عدم تأمین هزینۀ] عائلۀ خود، آنان را
ضایع کند.

۷۳۲۸. بحار الأنوار - به نقل از مفضل بن عمر -: از

قسمتی از دنیا برای آخرت کمک بگیرید؛

زیرا شنیدم که امام صادق ﷺ می فرمود: از

قسمتی از دنیا برای آخرت کمک بگیرید،

و سر بار مردم نباشید.

۱۵۰۲

بی نیازی از مردم

۷۳۲۹. امام علی ﷺ - در وصیت به فرزند

بزرگوارش حسن ﷺ - فرمود: اگر توانی

کاری کنی که از کسی جز خداوند، نعمتی

۱۵۰۱

النَّهْيُ عَنِ الْإِتْكَالِ وَتَضْيِيعِ الْعِيَالِ

۷۳۲۶. رسول الله ﷺ: مَاعُونُ مَلْعُونٌ مَّنْ ضَيَّعَ مَن
يَعُولُ^۲.

۷۳۲۷. الإمام الصادق ﷺ: كَفَى بِالْمَرْءِ إِثْمًا أَنْ يُضَيِّعَ
مَنْ يَعُولُ^۳.

۷۳۲۸. بحار الأنوار عن المفضل بن عمر:

اسْتَعِينُوا بِبَعْضِ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ، فَإِنِّي

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: اسْتَعِينُوا

بِبَعْضِ هَذِهِ عَلَى هَذِهِ، وَلَا تَكُونُوا كَلًّا عَلَى

النَّاسِ^۴.

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۲/ ۹ باب ۴.

۱۵۰۲

الاستِغْنَاءُ عَنِ النَّاسِ

۷۳۲۹. الإمام علي ﷺ - مِنْ وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ

۱. كتاب من لا يحضره الفقيه: ۳/ ۱۶۳/ ۳۵۹۵.

۲. بحار الأنوار: ۱۰۳/ ۱۳/ ۶۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۰۳/ ۱۳/ ۶۱.

۴. بحار الأنوار: ۷۸/ ۳۸۱/ ۱.

الحسن رضی الله عنه :- إن استطعت أن لا يكون بينك وبين الله ذو نعمة فافعل، فإنك مدرك قسمك وأخذ سهمك، وإن اليسير من الله سبحانه أعظم وأكرم من الكثير من خلقه، وإن كان كلُّ منه^۱.

۷۲۳۰. الكافي عن عبد الأعلى مولى آل سام: استقبلت أبا عبد الله رضی الله عنه في بعض طرق المدينة في يوم صايفٍ شديد الحرِّ فقلت: جعلت فداك، حالك عند الله عز وجل وقرابتك من رسول الله صلی الله علیه و آله وأنت تجهد لنفسك في مثل هذا اليوم؟ فقال: يا عبد الأعلى، خرجتُ في طلب الرزقِ لأستغني عن مثلك^۲.

۱۵۰۳

تقدير الأرزاق من الحلال

۷۲۳۱. رسول الله صلی الله علیه و آله: ما من عبدٍ استحيا من الحلالِ إلا ابتلاه الله بالحرام^۳.

۷۲۳۲. عنه رضی الله عنه :- في حديث المعراج :- مررتُ بقوم بين أيديهم موائد من لحم طيب ولحم خبيث يأكلون اللحم الخبيث ويدعون الطيب، فقلت: من هؤلاء يا جبرئيل؟

به تو نرسد، چنین کن؛ زیرا تو به قسمت خویش خواهی رسید و سهم و نصیب خود را خواهی گرفت؛ و البته روزی اندکی که از سوی خداوند سبحان رسد برتر و ارزشمندتر است از نعمت بسیاری که از آفریدگان او به تو رسد؛ گرچه همه چیز از اوست.

۷۲۳۰. الكافي - به نقل از عبد الأعلى، وابسته آل سام :- در یک روز داغ تابستانی، در یکی از راههای مدینه، به امام صادق رضی الله عنه برخوردم. عرض کردم: فدایت شوم، با آن مقامی که نزد خداوند عزوجل و قرابتی که با رسول خدا صلی الله علیه و آله دارید در چنین روزی خود را به زحمت انداخته اید؟ فرمود: ای عبد الأعلى! در طلب روزی بیرون آمده‌ام، تا از امثال تو بی نیاز باشم.

۱۵۰۳

تقدير روزی‌ها از حلال است

۷۲۳۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ بنده‌ای نیست که از [طلب] حلال شرم کند، مگر آنکه خداوند به حرام گرفتارش سازد.

۷۲۳۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله :- در حدیث معراج - فرمود: بر گروهی گذشتم که در برابرشان سفره‌هایی از گوشت پاکیزه و سفره‌هایی از گوشت ناپاک بود، اما آنها از گوشت‌های ناپاک می‌خوردند و به پاکیزه دست

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۲. الکافی: ۳/۷۴/۵. ۳. کنز العمال: ۹۲۱۲.

فَقَالَ: هَؤُلَاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الْحَرَامَ،
وَيَدْعُونَ الْحَلَالَ.^۱

۷۲۳۳. شرح نهج البلاغة: دَخَلَ عَلِيُّ عليه السلام الْمَسْجِدَ
وَقَالَ لِرَجُلٍ: أَمْسِكْ عَلَيَّ بَغْلَتِي، فَخَلَعَ
لِجَامَهَا وَذَهَبَ بِهِ، فَخَرَجَ عَلِيُّ عليه السلام بَعْدَمَا
قَضَى صَلَاتَهُ وَبَيَّيْهِ دِرْهَمَانِ لِيَدْفَعَهُمَا
إِلَيْهِ مُكَافَأَةً لَهُ، فَوَجَدَ الْبَغْلَةَ عَطْلًا،
فَدَفَعَ إِلَى أَحَدِ غِلْمَانِهِ الدَّرْهَمَيْنِ لِيَشْتَرِيَ
بِهِمَا لِبَاسًا، فَصَادَفَ الْغُلَامُ اللَّجَامَ
الْمَسْرُوقَ فِي السُّوقِ، قَدْ بَاعَهُ الرَّجُلُ
بِدِرْهَمَيْنِ، فَأَخَذَهُ بِالدَّرْهَمَيْنِ وَعَادَ إِلَى
مَوْلَاهُ، فَقَالَ عَلِيُّ عليه السلام: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَحْرِمُ
نَفْسَهُ الرِّزْقَ الْحَلَالَ بِتَرْكِ الصَّبْرِ، وَلَا يَزَادُ
عَلَيَّ مَا قُدِّرَ لَهُ.^۲

۷۲۳۴. الإمام الباقر عليه السلام: لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ إِلَّا وَقَدْ
فَرَضَ اللَّهُ لَهَا رِزْقَهَا حَلَالًا يَأْتِيهَا فِي
عَافِيَةٍ، وَعَرَضَ لَهَا بِالْحَرَامِ مِنْ وَجْهِ آخَرٍ،
فَإِنْ هِيَ تَنَاوَلَتْ مِنَ الْحَرَامِ شَيْئًا قَاصًّا بِهَا
مِنَ الْحَلَالِ الَّذِي فَرَضَ اللَّهُ لَهَا، وَعِنْدَ اللَّهِ
سِوَاهُمَا فَضْلٌ كَبِيرٌ.^۳

نمی زدند. پرسیدم: ای جبرئیل! اینها
کیستند؟ گفت: اینها کسانی هستند که مال
حرام می خورند و حلال را فرومی گذارند.
۷۲۳۳. شرح نهج البلاغة: امام علی عليه السلام وارد
مسجد شد و به مردی فرمود: استر من را
برایم نگه دار. اما او دهنه استر را در آورد و
آن را بُرد. علی عليه السلام بعد از تمام کردن نماز از
مسجد بیرون آمد و دو درهم در دست
گرفته بود تا به آن مرد پاداش دهد، اما دید
استر به حال خود رهاست. آن دو درهم را
به یکی از غلامان خود داد که دهنه ای
بخرد. غلام به بازار رفت و دهنه مسروقه
را در آن جا دید و به دو درهم خرید و نزد
حضرت برگشت. علی عليه السلام فرمود: آدمی به
سبب بی صبری، خودش را از روزی
حلال محروم می کند و بیشتر از روزی
مقدر هم نصیب نمی شود.

۷۲۳۴. امام باقر عليه السلام: خداوند برای هرکسی روزی
حلالی مقرر داشته که به سلامت به او
خواهد رسید. از طرف دیگر، روزی حرام
رانیز در دسترس او قرار داده است، که اگر
انسان روزی خود را از آن حرام به دست
آورد، خداوند در عوض، روزی حلالی را
که برای او مقدر کرده بود از وی باز ستاند و
غیر از این دو روزی (حلال مقدر و حرام
در دسترس) روزی های فراوان دیگری نیز
نزد خداوند هست.

۱. بحار الأنوار: ۹/۱۷۲/۷۵. ۲. شرح نهج البلاغة: ۱۶۰/۳.

۳. بحار الأنوار: ۶/۱۴۷/۵.

۱۵۰۲

الْحَلَالُ قُوتُ الْمُصْطَفَيْنِ

۷۳۳۵. الكافي عن أحمد بن محمد بن أبي نصر: قلت لأبي الحسن [الرضا] عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ أَدْعُو اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ أَنْ يَرْزُقَنِي الْحَلَالَ، فَقَالَ: أَتَدْرِي مَا الْحَلَالُ؟ فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ، أَمَّا الَّذِي عِنْدَنَا فَالْكَسْبُ الطَّيِّبُ، فَقَالَ: كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليه السلام يَقُولُ: الْحَلَالُ قُوتُ الْمُصْطَفَيْنِ، وَلَكِنْ قُلْ: أَسْأَلُكَ مِنْ رِزْقِكَ الْوَاسِعِ^۱.

۱۵۰۵

خَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي

۷۳۳۶. رسول الله ﷺ: طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ وَكَانَ عَيْشُهُ كِفَافاً^۲.

۷۳۳۷. عنه عليه السلام: اللَّهُمَّ ارْزُقْ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ وَمَنْ أَحَبَّ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ، الْعِفَافَ وَالْكَفَافَ، وَارْزُقْ مَنْ أَبْغَضَ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ الْمَالَ وَالْوَلَدَ^۳.

۷۳۳۸. عنه عليه السلام: يَا أَبَا ذَرٍّ؛ إِنِّي قَدْ دَعَوْتُ اللَّهَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ أَنْ يَجْعَلَ رِزْقَ مَنْ يُحِبُّنِي كِفَافاً، وَأَنْ

۱۵۰۴

روزیِ حلال، قوتِ برگزیدگان

[خدا] است

۷۳۳۵. الكافي - به نقل از احمد بن محمد بن ابی نصر - : به ابوالحسن (امام رضا) عليه السلام عرض کردم: فدایت شوم! من دعا می‌کنم که خداوند عز و جل مرا روزی حلال دهد. حضرت فرمود: می‌دانی حلال چیست؟ عرض کردم: فدایت شوم، تا جایی که ما می‌دانیم، کسب پاک. فرمود: علی بن الحسین عليه السلام می‌فرمود: روزی حلال، قوتِ برگزیدگان [خدا] است، اما تو در دعای خود بگو: خدایا! از روزی فراخت به من عطا کن.

مرکز تحقیقات علوم اسلامی

۱۵۰۵

بهترین روزی آن است که انسان را کفایت کند

۷۳۳۶. پیامبر خدا ﷺ: خوشا به حال کسی که تسلیم [رضای خدا] باشد و زندگی‌اش به قدر کفاف.

۷۳۳۷. پیامبر خدا ﷺ: خدایا! به محمد و خاندان محمد و به کسی که محمد و خاندان او را دوست دارد، خویشنداری و روزی به قدر کفاف عطا فرما و به هر که محمد و آل محمد را دشمن دارد مال و فرزند روزی کن.

۷۳۳۸. پیامبر خدا ﷺ: ای ابوذر! من دعا کردم که خداوند، جلّ ثناؤه، روزی دوستدار مرا به

۱. الكافي: ۱/۸۹/۵. ۲. الكافي: ۲/۱۴۰/۲.

۳. الكافي: ۳/۱۴۰/۲.

يُعْطِي مَنْ يَبْغُضُنِي كَثْرَةَ الْمَالِ وَالْوَلَدِ.^۱

قدر کفاف عطا کند و به دشمن من، مال و فرزند زیاد دهد.

۷۳۳۹. عنه عليه السلام: اللَّهُمَّ مَنْ آمَنَ بِكَ وَشَهِدَ أَنِّي رَسُولُكَ فَحَبَّبْتَ إِلَيْهِ لِقَاءَكَ، وَسَهَّلْتَ عَلَيْهِ قَضَاءَكَ، وَأَقْلَلْتَ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا، وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِكَ وَلَمْ يَشْهَدْ أَنِّي رَسُولُكَ فَلَا تُحَبِّبْ إِلَيْهِ لِقَاءَكَ، وَلَا تُسَهِّلْ عَلَيْهِ قَضَاءَكَ، وَأَكْثِرْ لَهُ مِنَ الدُّنْيَا.^۲

۷۳۳۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بار خدایا! کسی را که به تو ایمان آورد و به رسالت من گواهی دهد شیفته دیدارت گردان و قضا و قدر خود را بر او آسان فرما و از دنیا بهره اندکی نصیب او کن و آن را که به تو ایمان نیاورد و به رسالت من گواهی ندهد، شیفته دیدار خودت مگردان و قضا و قدرت را بر او آسان مکن و از دنیا بهره زیادی عطایش فرما.

۷۳۴۰. عنه عليه السلام: إِذَا دَعَاوْتُمْ لِأَحَدٍ مِنَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فَقُولُوا أَكْثَرَ اللَّهُ مَالَكَ وَوَلَدَكَ.^۳

۷۳۴۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه خواستید برای یک نفر یهودی و مسیحی دعا کنید بگویید: خداوند مال و فرزندان را زیاد کند.

۷۳۴۱. عنه عليه السلام: خَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي.^۴

۷۳۴۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: بهترین روزی آن است که به قدر کفایت باشد.

۷۳۴۲. عنه عليه السلام: مَا قَلَّ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَأَلْهَى.^۵

۷۳۴۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: روزی اندک و بسنده بهتر است از روزی بسیار و بازدارنده [از یاد خدا].

۷۳۴۳. الإمام زين العابدين عليه السلام - مِنْ دُعَائِهِ عليه السلام فِي كِتَابِهِ عليه السلام:

مَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ وَمَرْضِي الْأَفْعَالِ :-
وَأَغْنِنِي وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ، وَلَا تَفْتِنَنِي
بِالنَّظَرِ.^۶

۷۳۴۳. امام زین العابدین علیه السلام - در بخشی از دعای خود در زمینه خویهای والا و رفتارهای پسندیده - گفت: خدایا! مرا بی نیاز کن و روزی ات را بر من گشایش ده و به انتظار کشیدن [برای روزی] گرفتارم مفرما.

۷۳۴۴. عنه عليه السلام - أَيْضاً :- وَتَوَجَّنِي بِالْكِفَايَةِ،
وَسُمْنِي حُسْنَ الْوَلَايَةِ، وَهَبْ لِي صِدْقَ
الْهِدَايَةِ، وَلَا تَفْتِنَنِي بِالسَّعَةِ، وَامْسَحْنِي

۷۳۴۴. امام زین العابدین علیه السلام - در همان دعا - گفت: تاج کفایت (بی نیازی) بر سرم گذار و حسن ولایت و سرپرستی را نصیبم فرما و هدایت راستین را ارزانی ام دار و به

۱. مکارم الأخلاق: ۲/۳۶۹/۲۶۶۱.

۲. كنز العمال: ۶۰۹۶ و انظر ۶۰۹۵.

۳. كنز العمال: ۶۰۹۷. ۴. بحار الأنوار: ۴/۱۶۸/۷۷.

۵. الأمالي للصدوق: ۷۸۸/۵۷۶.

۶. الصحيفة السجادية: الدعاء ۲۰.

حُسْنِ الدَّعَةِ، وَلَا تَجْعَلْ عَيْشِي كَدًّا كَدًّا^۱.

۷۲۳۵. عنه علیه السلام - أيضاً - : وَصُنْ وَجْهِي بِالْيَسَارِ،

وَلَا تَبْتَدِلْ جَاهِي بِالْإِقْتَارِ، فَاسْتَزِقْ أَهْلَ

رِزْقِكَ وَأَسْتَطِيعِي شِرَارَ خَلْقِكَ، فَأُفْتَتِنَ

بِحَمْدٍ مَن أَعْطَانِي، وَأُبْتَلَى بِذَمٍّ مَن مَنَعَنِي،

وَأَنْتَ مِن دُونِهِمْ وَلِيُّ الْإِعْطَاءِ وَالْمَنْعِ^۲.

(انظر) الدنيا: باب ۱۲۲۴.

۱۵۰۶

الاقْتِصَارُ عَلَى الْكَفَافِ

۷۲۳۶. الإمام علي علیه السلام : مَنِ اقْتَصَرَ عَلَى بُلْغَةِ الْكَفَافِ

فَقَدْ انْتَضَمَ الرَّاحَةَ، وَتَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ^۳.

۷۲۳۷. الإمام الصادق علیه السلام : فِي الْإِنْجِيلِ أَنَّ

عِيسَى علیه السلام قَالَ : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي غُدُوَّةَ رَغِيْفًا

مِنْ شَعِيرٍ وَعَشِيَّةَ رَغِيْفًا مِنْ شَعِيرٍ، وَلَا

تَرْزُقْنِي فَوْقَ ذَلِكَ فَأُطْعَى^۴.

توانگری گرفتارم مساز و زندگی آسوده و

بی رنج را به من عطا فرما و زندگی ام را پر

رنج و دشوار قرار مده.

۷۲۳۵. امام زین العابدین علیه السلام - نیز در همان دعا -

گفت: با توانگری (بخشیدن به من) آبرویم

را نگه دار و با تنگدستی حرمتم را از بین

مهر که بر اثر آن از روزی خواران تو، روزی

بخواهم و از بندگان بدکردار تو عطا و

بخشش طلبم و در نتیجه، به ستایش آن که

به من بخشیده و نکوهش آن که از من دریغ

کرده است گرفتار شوم. حال آن که و رای

اینها، تو مسئول بخشیدن و نبخشیدن.

۱۵۰۶

بسندگی به کفاف

۷۲۳۶. امام علی علیه السلام : آن که به اندازه کفاف بسنده

کرد، به آسایش دست یافت و در آرامش

جای گرفت.

۷۲۳۷. امام صادق علیه السلام : در انجیل آمده است که

عیسی علیه السلام گفت: بار خدایا! صبح یک گرده

نان جو و شب گرده ای دیگر مرا روزی

فرما و بیش از این روزی ام مده که دچار

طغیان شوم.

۱. الصحیفة السجادیة: الدعاء ۲۰.

۲. الصحیفة السجادیة: الدعاء ۲۰.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۳۷۱.

۴. بحار الأنوار: ۸۵/۵۴/۷۲.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرَّسَّافُ

رستا

مرکز تحقیقات کتابخانه و اسنادی

انظر:

عنوان ٤٧ والبلد، ٥٤٥ والوطن.

۱۵۰۷

الرُّسْتاقُ وَالْجَهْلُ

الكتاب:

﴿الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا حُدُودَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْمِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^۱

الحديث:

۷۲۴۸. رسول الله ﷺ: يَا عَلِيُّ، لَا تَسْكُنِ الرُّسْتاقَ،

فَإِنَّ شُيُوخَهُمْ جَهْلَةٌ، وَشَبَابُهُمْ عَرْمَةٌ،

وَنِسْوَانُهُمْ كَشَفَّةٍ، وَالْعَالِمُ بَيْنَهُمْ كَالْجِيفَةِ

بَيْنَ الْكِلَابِ.^۲

۷۲۴۹. عنه ﷺ: مَنْ لَمْ يَتَوَرَّعْ فِي دِينِ اللَّهِ ابْتِلَاهُ اللَّهُ

بثَلَاثِ خِصَالٍ: إِمَّا أَنْ يُمِيتَهُ شَابًّا، أَوْ يُوقِعَهُ

فِي خِدْمَةِ السُّلْطَانِ، أَوْ يُسْكِنَهُ فِي

الرُّسَاتِيقِ.^۳

۷۲۵۰. عنه ﷺ: سِتَّةٌ يَدْخُلُونَ النَّارَ قَبْلَ الْحِسَابِ

بِسِتَّةٍ... وَأَهْلُ الرُّسَاتِيقِ بِالْجَهَالَةِ.^۴

۱۵۰۷

روستا و نادانی

قرآن:

«بادیه نشینان عرب، در کفر و نفاق [از دیگران] سخت‌تر، و به این‌که حدود و آنچه را که خدا بر فرستاده‌اش نازل کرده ندانند، سزاوارترند، و خدا دانای حکیم است و برخی از آن بادیه نشینان کسانی هستند که آنچه را [در راه خدا] هزینه می‌کنند، خسارتی [برای خود] می‌دانند، و برای شما پیشامدهای بد انتظار می‌برند. پیشامد بد برای آنان خواهد بود، و خدا شنوای داناست».

حدیث:

۷۲۴۸. پیامبر خدا ﷺ: ای علی! در روستا سکونت

مکن؛ زیرا که پیران روستا نادانند و

جوانانش شرور و زنانش بی‌پرده و حجاب

و عالم در میان آنها چونان لاشه مرداری

است در میان سگان.

۷۲۴۹. پیامبر خدا ﷺ: هر که در دین خدا ورع و

پارسایی نداشته باشد، خداوند او را به سه

چیز گرفتار سازد: یا جوانمرگش کند، یا به

خدمتگزاری سلطان در آوردش، یا در

روستاها ساکنش گرداند.

۷۲۵۰. پیامبر خدا ﷺ: شش گروهند که به سبب

شش خصلت، بی حساب به دوزخ روند: ... و

روستاییان به سبب جهل و نادانی.

۱. التوبة: ۹۷ و ۹۸. ۲. جامع الأخبار: ۱۰۹۱/۳۹۱.

۳. جامع الأخبار: ۱۰۹۲/۳۹۱.

۴. جامع الأخبار: ۱۰۹۳/۳۹۲.

۷۲۵۱. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الرُّشْتَاقُ حَظِيرَةٌ مِنْ حَظَائِرِ جَهَنَّمَ لَيْسَ فِيهَا حَدٌّ وَلَا جُمُعَةٌ وَلَا جَمَاعَةٌ، صَبَّيْهُمْ عَارِمٌ، وَشُبَّانُهُمْ شَيَاطِينُ، وَشُيُوخُهُمْ جُهَّالٌ، الْمُؤْمِنُ أَنْتَنُ فِيهِمْ مِنَ الْحَيَفَةِ^۱.

(انظر) الهجرة: باب ۳۹۳۳، ۳۹۳۴.

بیان:

يَبْدُو مِنَ التَّأَمُّلِ فِي الْآيَةِ الْكَرِيمَةِ (۹۷) سُورَةِ التَّوْبَةِ) وَالرَّوَايَاتِ الْمَتَقَدِّمَةِ أَنَّ الْقُرَى الَّتِي لَا تَوْجَدُ فِيهَا الْأَرْضِيَّةُ الْمُنَاسِبَةُ لِلزَّهْدِ الْعِلْمِيِّ وَالْثَقَافِيِّ وَ مَعْرِفَةِ الْحَقَائِقِ الدِّينِيَّةِ مَذْمُومَةٌ، وَلِذَا تَجِبُ الْهَجْرَةُ عَنْهَا.

۷۲۵۱. پیامبر خدا ﷺ: روستا آغلی است از آغل‌های دوزخ نه حدی در آن اجرا می‌شود، نه نماز جمعه‌ای و نه جماعتی. کودکان‌شان شرور و مودی‌اند، جوانان‌شان شیطان صفتند و پیرانشان نادانند، مؤمن در میان آن‌ها گندیده‌تر از لاشه مردار است.

توضیح:

چنان‌که از تأمل در آیه ۹۷ سوره توبه و روایات گذشته پیدا است، آن روستایی از نظر اسلام مذموم است که در آن، زمینه تحصیل و تعلیم و تربیت و آشنایی با حقایق دینی فراهم نباشد که طبعاً هجرت از آن واجب است.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرسول

پیک

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۳۷۷/۲۰ باب ۲۱ ومراسلات النبي ﷺ إلى ملوك العجم والروم وغيرهم.

كنز العمال: ۱۰/۱۰۲-۶۳۶ ومراسلاته ﷺ، وعهوده على الناس.

كنز العمال: ۱۳/۱۸۵ ومراسلات الإمام علي عليه السلام.

انظر:

عنوان ۳۹ والتبليغ، ۴۵۳ والكتاب، ۴۵۴ والمكاتبة.

النبوة الخاصة: باب ۳۷۶۸.

۱۵۰۸

الرَّسُولُ تَرْجُمَانُ الْعَقْلِ

۷۲۵۲. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا بَعَثْتُمْ إِلَيَّ رَسُولًا

فَابْعَثُوهُ حَسَنَ الْوَجْهِ، حَسَنَ الْأَسْمِ.^۱

۷۲۵۳. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: رَسُولُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ،

وَكِتَابُكَ أَبْلَغُ مَا يَنْطِقُ عَنْكَ.^۲

۷۲۵۴. عَنْهُ ﷺ: رَسُولُكَ تَرْجُمَانُ عَقْلِكَ،

وَاحْتِمَالُكَ دَلِيلُ حِلْمِكَ.^۳

۷۲۵۵. عَنْهُ ﷺ: رَسُولُكَ مِيزَانُ نُبْلِكَ وَقَلَمُكَ أَبْلَغُ

مَنْ يَنْطِقُ عَنْكَ.^۴

۷۲۵۶. عَنْهُ ﷺ: بِعَقْلِ الرَّسُولِ وَأَدَبِهِ يُسْتَدَلُّ عَلَى

عَقْلِ الْمُرْسَلِ.^۵

۱۵۰۹

النَّهْيُ عَنْ قَتْلِ الرَّسُلِ

۷۲۵۷. سَنَنْ أَبِي دَاوُودَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ -

۱۵۰۸

فرستاده هرکس ترجمان خرد اوست

۷۲۵۲. پیامبر خدا ﷺ: هرگاه پیکی نزد من

می فرستید، پیکی باشد خوش سیما و
خوش اسم.

۷۲۵۳. امام علی ﷺ: فرستاده تو، ترجمان خرد

توست و نامهات، گویاترین سخنگوی تو.

۷۲۵۴. امام علی ﷺ: فرستاده تو، ترجمان خرد

توست و تحمل کردنت، نشانه بردباری

فرستاده تو.

۷۲۵۵. امام علی ﷺ: فرستاده تو، ترازوی ذکاوت

(نجابت) توست و قلم تو گویاترین
سخنگوی تو.

۷۲۵۶. امام علی ﷺ: از میزان خرد و ادب

فرستاده، به میزان خرد فرستنده پی برده
می شود.

۱۵۰۹

نهی از کشتن فرستادگان

۷۲۵۷. سنن أبي داود: پیامبر خدا ﷺ به دو

فرستاده مسيلمه [ی کذاب] فرمود: شما

۱. کنز العمال: ۱۴۹۲۷.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۳۰۱.

۳. غرر الحکم: ۵۴۳۶.

۴. غرر الحکم: ۵۴۳۷.

۵. غرر الحکم: ۴۳۱۲.

لِرَسُولَيْنِ بَعَثْنَاهُمَا مُسَيْلَمَةً -: مَا تَقُولَانِ
أَنْتُمَا؟

قالا: نقولُ كما قالَ. قال: أَمَا وَاللَّهِ،
لَوْلَا أَنَّ الرُّسُلَ لَا تُقْتَلُ لَضَرَبْتُ
أَعْنَاقَكُمَا.^۱

چه می‌گویید (چه عقیده‌ای دارید)؟

گفتند: ما همان می‌گوییم که او
(مسیلمه) می‌گوید.

پیامبر فرمود: به خدا قسم، اگر نبود که
فرستادگان نباید کشته شوند، هر آینه گردن
شمارا می‌زدم.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرشوة

رشوه

مركز تحقيقات كليات العلوم الإسلامية

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٤/٢٧٢ باب ٣ والرشى في الحكم وأنواعه.

كنز العمال: ٥/٨٢٣، ٦/١١٣، ١١٩ والرشوة.

انظر:

عنوان ٤٤٣ والقضاء بين الناس.

الهدية: باب ٣٩٢٨.

۱۵۱۰

الرَّشْوَةُ

۷۲۵۸. الإمام علي عليه السلام: إِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ أَنَّهُمْ مَنَعُوا النَّاسَ الْحَقَّ فَاشْتَرَوْهُ، وَأَخَذُوهُمْ بِالْبَاطِلِ فَاقْتَدَوْهُ.^۱

۷۲۵۹. عنه عليه السلام: وَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُ لَا يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الْوَالِي عَلَى الْفُرُوجِ وَالْدِّمَاءِ وَالْمَغَانِمِ وَالْأَحْكَامِ وَإِمَامَةِ الْمُسْلِمِينَ الْبَخِيلُ... وَلَا الْمُرْتَشِي فِي الْحُكْمِ فَيَذْهَبَ بِالْحَقُوقِ، وَيَقِفَ بِهَا دُونَ الْمَقَاطِعِ.^۲

۱۵۱۱

الرَّشْوَةُ سُحْتٌ

۷۲۶۰. رسول الله صلى الله عليه وآله: يَا عَلِيُّ، مِنَ السُّحْتِ: ثَمَنُ الْمَيْتَةِ، وَثَمَنُ الْكَلْبِ، وَثَمَنُ الْخَمْرِ، وَمَهْرُ الزَّانِيَةِ، وَالرَّشْوَةُ فِي الْحُكْمِ، وَأَجْرُ الْكَاهِنِ.^۳

۷۲۶۱. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ أَكَلَ السُّحْتَ الرَّشْوَةَ فِي الْحُكْمِ.^۴

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۷۹. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۳۱.
۳. مكارم الأخلاق: ۲/۳۲۷/۲۶۵۶.
۴. بحار الأنوار: ۲۰/۵۳/۱۰۳.

۱۵۱۰

رشوه

۷۲۵۸. امام علی علیه السلام: پیشینیان شما از این رو به هلاکت در افتادند که مردمان را از حق [شان] باز داشتند و آنان [ناچار بارشوه] آن را خریدند و آنان را به ارتکاب باطل و نادرستی وا داشتند و مردم هم از آن پیروی کردند.

۷۲۵۹. امام علی علیه السلام: و شما می دانید که مسئول ناموس و جان و غنایم (اموال) و احکام و پیشوایی مسلمانان، نباید شخصی بخیل باشد... و نه در داوری رشوه گیر که در این صورت حقوق را پایمال می کند و حق را به حقدار نمی رساند.

۱۵۱۱

رشوه، حرام است

۷۲۶۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ای علی! از جمله مال های حرام، بهای مردار است و بهای سگ و شراب و کابین زن بدکاره و رشوه گرفتن در قضاوت و مزد پیشگو.

۷۲۶۱. امام صادق علیه السلام: رشوه گرفتن در قضاوت، از مصادیق مال حرام است.

۱۵۱۲

الرَّشْوَةُ كُفْرٌ

۷۳۶۲. رسول الله ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالرَّشْوَةَ فَإِنَّهَا مَحْضُ الْكُفْرِ، وَلَا يَشُمُّ صَاحِبُ الرَّشْوَةِ رِيحَ الْجَنَّةِ.^۱

۷۳۶۳. الإمام الصادق عليه السلام: الرُّشْنَى فِي الْحُكْمِ هُوَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ.^۲

۷۳۶۴. عنه عليه السلام: فَأَمَّا الرَّشْوَةُ يَا عَمَّارُ فِي الْأَحْكَامِ فَإِنَّ ذَلِكَ الْكُفْرُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ وَرَسُولِهِ.^۳

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۸ / ۱۶۱ باب ۸.

۱۵۱۳

ذُمُّ الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي وَالْمَاشِي بَيْنَهُمَا

۷۳۶۵. رسول الله ﷺ: لَعَنَهُ اللَّهُ عَلَى الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي.^۴

۷۳۶۶. عنه عليه السلام: لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ فِي الْحُكْمِ.^۵

۷۳۶۷. عنه عليه السلام: لَعَنَ اللَّهُ الرَّاشِيَّ وَالْمُرْتَشِيَّ وَالرَّائِشَ الَّذِي يَمْشِي بَيْنَهُمَا.^۶

۱. بحار الأنوار: ۱۰۴ / ۲۷۴ / ۱۲.

۲. الكافي: ۲ / ۴۰۹ / ۷.

۳. معاني الأخبار: ۱ / ۲۱۱.

۴. كنز العمال: ۱۵۰۷۸.

۵. كنز العمال: ۱۵۰۷۹.

۶. كنز العمال: ۱۵۰۸۰.

۱۵۱۲

رشوه گرفتن، کفر است

۷۳۶۲. پیامبر خدا ﷺ: از رشوه گرفتن دوری کنید که آن کفر محض است و رشوه گیر بوی بهشت را استشمام نمی کند.

۷۳۶۳. امام صادق علیه السلام: رشوه در قضاوت، کفر و رزیدن به خداست.

۷۳۶۴. امام صادق علیه السلام: ای عمار! رشوه گرفتن در امر قضاوت، کفر و رزیدن به خداوند بزرگ و پیامبر اوست.

۱۵۱۳

نکوهش رشوه دهنده و رشوه گیر و واسطه

۷۳۶۵. پیامبر خدا ﷺ: لعنت خدا بر رشوه دهنده و رشوه گیرنده.

۷۳۶۶. پیامبر خدا ﷺ: خدا لعنت کند کسی را که در کار قضاوت رشوه بدهد و رشوه بگیرد.

۷۳۶۷. پیامبر خدا ﷺ: خدا لعنت کند رشوه دهنده و رشوه گیرنده و واسطه بین آن دو را.

۷۳۶۸. عنه عليه السلام: أَنَّهُ لَعَنَ الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ وَالْمَغْرِيَّ الَّذِي يَسْعَى بَيْنَهُمَا.^۱
۷۳۶۹. عنه عليه السلام: الرَّاشِيَ وَالْمُرْتَشِيَ فِي النَّارِ.^۲
۷۳۶۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خداوند رشوه دهنده و رشوه گیرنده و دلال میان آن دو را لعنت کرده است.
۷۳۶۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: رشوه ده و رشوه گیر در آتشند.

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

الرَّضَاعُ

شیرخوارگی کودک

مرکز تحقیقات علوم دینی اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

كنز العمال: ۶/ ۲۷۰-۲۸۷ كتاب الرضاع.

وسائل الشيعة: ۱۵/ ۱۸۳-۱۸۹ باب ۷۵-۷۹.

بحار الأنوار: ۱۰۳/ ۳۲۱ باب ۱۱ الرضاع وأحكامه.

۱۵۱۳

الرَّضَاعُ

الكتاب:

«وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ»^۱.

«وَوَضَّيْنَا لِلْإِنْسَانِ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتُهُ أُمُّهُ وَهَنًا عَلَيَّ وَهَنٍ وَفَصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ أَشْكُرَ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ»^۲.

(انظر) الأحقاف: ۱۵، الطلاق: ۶.

الحديث:

۷۳۷۰. رسول الله ﷺ: لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ^۳.

۷۳۷۱. الإمام علي عليه السلام: أَنْظَرُوا مَنْ تُرَضِّعُ أَوْلَادَكُمْ؛ فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشَبُّ عَلَيْهِ^۴.

۷۳۷۲. عنه عليه السلام: تَخَيَّرُوا لِلرَّضَاعِ كَمَا تَتَخَيَّرُونَ لِلنِّكَاحِ؛ فَإِنَّ الرِّضَاعَ يُغَيِّرُ الطَّبَاعَ^۵.

۷۳۷۳. الإمام الباقر عليه السلام: إِسْتَرْضِعْ لِوَلَدِكَ بِلَبَنِ

۱. البقرة: ۲۳۳. ۲. لقمان: ۱۴.

۳. عيون أخبار الرضا: ۶۹/۳۴/۲.

۴. الكافي: ۱۰/۲۴/۶. ۵. قرب الإسناد: ۳۱۲/۹۳.

۱۵۱۴

شیر خوردن کودک

قرآن:

«و مادرانی که بخواهند شیر دادن به فرزندان خود را کامل سازند، دو سال تمام شیرشان بدهند».

«آدمی را درباره پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش به او حامله شد و هر روز ناتوانتر می شد و از شیر گرفتنش در دو سالگی است. و سفارش کردیم که: مرا و پدر و مادرش را شکر گوی که بازگشت به سوی من است».

حدیث:

۷۳۷۰. پیامبر خدا ﷺ: برای کودک، شیری بهتر از شیر مادرش نیست.

۷۳۷۱. امام علی علیه السلام: دقت کنید که چه کسی فرزندان شما را شیر می دهد؛ زیرا کودک با شیر رشد می کند.

۷۳۷۲. امام علی علیه السلام: همچنان که در کار ازدواج دست به گزینش می زنید، دایه [کودک خود] را نیز گزینش کنید؛ زیرا شیر طبایع را تغییر می دهد.

۷۳۷۳. امام باقر علیه السلام: برای شیر دادن کودکت، دایه

الْحِسَانِ، وَإِيَّاكَ وَالْقَبَاحَ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ قَدْ يُعَدِّي.^۱

۷۲۷۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: عَلَيْكُمْ بِالْوِضَاءِ مِنَ الظُّوْرَةِ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعَدِّي.^۲

۱۵۱۵

مَنْ لَا يَنْبَغِي اسْتِرْضَاعُهُ

۷۲۷۵. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَسْتَرْضِعُوا الْحَمَقَاءَ، وَلَا الْعَمَشَاءَ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعَدِّي.^۳

۷۲۷۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَسْتَرْضِعُوا الْحَمَقَاءَ؛ فَإِنَّ الْوَلَدَ يَشِبُّ عَلَيْهِ.^۴

۷۲۷۷. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَسْتَرْضِعُوا الْحَمَقَاءَ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ يَغْلِبُ الطَّبَاعَ.^۵

۷۲۷۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: تَوَقَّوْا عَلَى أَوْلَادِكُمْ لَبَنَ الْبَغِيِّ مِنَ النِّسَاءِ، وَالْمَجْنُونَةِ؛ فَإِنَّ اللَّبْنَ يُعَدِّي.^۶

۷۲۷۹. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَبَنُ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ وَالْمَجُوسِيَّةِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ لَبَنِ وَلَدِ الزُّنَا.^۷

۷۲۸۰. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا تَسْتَرْضِعُوا لِلصَّبِيِّ الْمَجُوسِيَّةَ، وَاسْتَرْضِعْ لَهُ الْيَهُودِيَّةَ

خوبروی بجوی و از دایه‌های زشت دوری کن؛ زیرا شیر [ویژگیهای مادر را به فرزند] سرایت می‌دهد.

۷۲۷۳. امام باقر علیه السلام: بر شما باد [انتخاب] دایگان پاکیزه و زیبا؛ زیرا شیر [ویژگیهای مادر را به فرزند] سرایت می‌دهد.

۱۵۱۵

دایه‌های ناشایست

۷۲۷۵. پیامبر خدا ﷺ: زنان کم‌خرد و زنان مبتلا به ضعف و آبریزش چشم را به دایگی مگیرید؛ زیرا شیر اثر می‌گذارد.

۷۲۷۶. پیامبر خدا ﷺ: زنان کم‌خرد را دایه مگیرید؛ زیرا فرزند با شیر پرورش می‌یابد.

۷۲۷۷. امام علی علیه السلام: زنان کم‌خرد را به دایگی انتخاب نکنید؛ زیرا شیر، بر طبیعت انسان چیره می‌شود (اثر می‌گذارد).

۷۲۷۸. امام علی علیه السلام: کودکان خود را از شیر زنان بدکاره و دیوانه، دور نگه دارید؛ زیرا شیر اثر می‌گذارد.

۷۲۷۹. امام باقر علیه السلام: شیر زن یهودی و نصرانی و مجوسی را بر شیر زنازاده ترجیح می‌دهم.
۷۲۸۰. امام صادق علیه السلام: زن مجوسی را برای شیر دادن فرزندت انتخاب نکن، اما زن یهودی

۱. الکافی: ۱۲/۴۴/۶. ۲. الکافی: ۱۳/۴۴/۶.

۳. بحار الأنوار: ۱۳/۳۲۳/۱۰۳.

۴. مکارم الأخلاق: ۱۷۶۰/۵۰۷/۱.

۵. بحار الأنوار: ۲۰/۳۲۴/۱۰۳.

۶. بحار الأنوار: ۹/۳۲۳/۱۰۳.

۷. الکافی: ۵/۴۳/۶.

وَالنَّصْرَانِيَّةَ، وَلَا يَشْرَبْنَ الْخَمْرَ، وَيُمْنَعْنَ
مِنْ ذَلِكَ.^۱

۷۲۸۱. عنه علیه السلام: رِضَاعُ الْيَهُودِيَّةِ وَالنَّصْرَانِيَّةِ خَيْرٌ
مِنْ رِضَاعِ النَّاصِبِيَّةِ.^۲

۷۲۸۲. الإمامُ الكاظمُ علیه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ أَخُوهُ عَلِيُّ بْنُ
جَعْفَرٍ عَنْ امْرَأَةٍ وَلَدَتْ مِنَ الزُّنَا: هَلْ يَصْلَحُ
أَنْ يُسْتَرْضَعَ بِلَبَنِهَا؟ - لَا يَصْلَحُ وَلَا لَبَنُ
ابْنَتِهَا الَّتِي وَلَدَتْ مِنَ الزُّنَا.^۳

(انظر) وسائل الشيعة: ۱۵ / ۱۸۴ - ۱۸۸ باب ۷۵ - ۷۸.

و مسیحی اشکالی ندارد، به شرط آن که
شراب نخورند و از این کار بازداشته
شوند.

۷۲۸۱. امام صادق علیه السلام: شیر دایه یهودی و مسیحی
بهتر از شیر دایه ناصبی (دشمن اهل بیت
علیهم السلام) است.

۷۲۸۲. امام کاظم علیه السلام - آنگاه که برادرش علی بن
جعفر، از ایشان پرسید: اگر زنی فرزندی
نامشروعی بزاید، آیا شایسته و مناسب
دایگی هست؟ - فرمود: نه شیر او مناسب
است و نه شیر دختر زنازاده اش.

مرکز تحقیقات کتب و پژوهش‌های اسلامی

۱. الکافی: ۱۴/۴۴/۶. ۲. وسائل الشيعة: ۱۵/۱۸۷. ۳. الکافی: ۱۱/۴۴/۶.

الرَّضَا بِالْقَضَاءِ

خرنندی به تقدیر الهی

مرکز تحقیقات کتبیه و علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٩٨/٧١ باب ٦٣ والتوكل والتفويض والرضا والتسليم.

بحار الأنوار: ٣٢٥/٧٢ باب ١١٩ وذم الشكاية من الله وعدم الرضا بقسم الله.

كنز العمال: ١٥٩/٣ والرضا والسخط، ٧١٢ والرضا.

انظر:

عنوان ٢٧٨ والشكوى، ٤٤٢ والقضاء والقدرة، الرزق: باب ١٤٩٥.

الامر بالمعروف والنهي عن المنكر: باب ٢٦٥١، الايمان: باب ٢٦٩.

الصبر: باب ٢١٤٢، المصيبة: باب ٢٣٠٤، ٢٣٠٥، الحساب: باب ٨٤٤.

۱۵۱۶

الرُّضَا

۱۵۱۶

خرسندی

الکتاب:

قرآن:

«خداوند از آنان خشنود است و آنان از او خشنودند.
آنان حزب خدایند. بدانید که حزب خدا رستگارانند.»

«پاداش آنان نزد خداوند بهشتیهای ماندگاری است که
از زیر آنها رودها جاری است و برای همیشه در آنها
جاویدانند. خداوند از آنان خشنود است و آنان از
خدا خشنودند. این برای کسی است که از

﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ أُولَئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ
حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾.^۱

﴿جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَذْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ
ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾.^۲

الحديث:

بروردگارش بترسد».

۷۲۸۳. رسول الله ﷺ: أَعْبُدِ اللَّهَ عَلَى الرُّضَا، فَإِنْ لَمْ
تَسْتَطِعْ فِي الصَّبْرِ عَلَى مَا تَكَرَّرَ خَيْرٌ
كثير.^۳

حديث:

۷۲۸۳. پیامبر خدا ﷺ: خدا را با خشنودی عبادت
کن و اگر نتوانستی چنین باشی، پس در
صبر بر اموری که خوشایند تو نیست، خیر
فراوان است.

۷۲۸۴. الإمام علي عليه السلام: نِعَمَ الْقَرِينُ الرُّضَا.^۴

۷۲۸۵. عنه عليه السلام: مَنْ عَتَبَ عَلَى الزَّمَانِ طَالَتْ
مَعْتَبَتُهُ.^۵

۷۲۸۴. امام علی علیه السلام: نسیکو هم نشینی است
خشنودی.

۷۲۸۶. عنه عليه السلام: أَغْضِ عَلَى الْقَدَى وَإِلَّا لَمْ تَرْضَ

۷۲۸۵. امام علی علیه السلام: هر که از زمانه گلایه کند، گله
او به درازا کشد.

۷۲۸۶. امام علی علیه السلام: بر ناملایمات چشم فرو بند و

۱. المجادلة: ۲۲. ۲. البينة: ۸.

۳. المغني عن حمل الأسفار: ۱۰۱۴/۲. ۳۶۸۶.

۴. نهج البلاغة: الحکمة ۴.

۵. عيون أخبار الرضا: ۲/۵۳/۲۰۴.

أبدأ. ۱.

۷۲۸۷. عنه: إِذَا لَمْ يَكُنْ مَا تُرِيدُ فَلَا تُسَبِّلْ مَا كُنْتَ. ۲.

۷۲۸۸. عنه: إِذَا لَمْ يَكُنْ مَا تُرِيدُ فَأَرِذْ مَا يَكُونُ. ۳.

۷۲۸۹. الإمام الحسن: مَنْ اتَّكَلَ عَلَى حُسْنِ الْاِخْتِيَارِ مِنَ اللَّهِ، لَمْ يَتَمَنَّ أَنْهُ فِي غَيْرِ الْحَالِ الَّتِي اخْتَارَهَا اللَّهُ لَهُ. ۴.

۷۲۹۰. الإمام الصادق: لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ يَقُولُ لِشَيْءٍ قَدْ مَضَى: لَوْ كَانَ غَيْرَهُ! ۵.

۷۲۹۱. عنه: إِنَّا قَوْمٌ نَسْأَلُ اللَّهَ مَا نُحِبُّ فَيَمُنْ نُحِبُّ فَيُعْطِينَا، فَإِذَا أَحَبَّ مَا نَكْرَهُ فَيَمُنْ نُحِبُّ رَضِينَا. ۶.

۱۵۱۷

رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الرَّضَا

۷۲۹۲. الإمام الصادق: رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الرَّضَا بِمَا صَنَعَ اللَّهُ فِيمَا أَحَبَّ الْعَبْدُ وَفِيمَا كَرِهَ. ۷.

۷۲۹۳. عنه: رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الصَّبْرُ وَالرَّضَا عَنِ

گر نه هیچگاه خشنود نباشی.

۷۲۸۷. امام علی: هر گاه، آن نشد که تو می خواهی، پس، از وضعی که داری دلگیر مباش.

۷۲۸۸. امام علی: هر گاه آن نشد که تو می خواهی، پس، آنچه را هست بخواه.

۷۲۸۹. امام حسن: هر که به حُسن انتخاب خداوند تکیه کند، جز آن وضعی را که خدا برایش برگزیده است، آرزوی داشتن وضعی دیگر نکند.

۷۲۹۰. امام صادق: رسول خدا هیچ گاه درباره چیزی که گذشته بود، نمی گفت: کاش جز این بود!

۷۲۹۱. امام صادق: ما خاندانی هستیم که آنچه را برای عزیزانمان دوست داریم، از خدا می خواهیم و خدا به ما عطا می کند، و هرگاه آنچه را ما برای عزیزانمان ناخوش می داریم، خدا خوش بدارد، ما هم به آن خشنودیم.

۱۵۱۷

رأس طاعت خدا خشنودی است

۷۲۹۲. امام صادق: خشنودی به آنچه خدا می کند، چه خوشایند بنده باشد یا ناخوشایند او، در رأس فرمانبری از خداست.

۷۲۹۳. امام صادق: شکیبایی و خشنودی

۱. نهج البلاغة: الحکمة ۲۱۳.

۲. نهج البلاغة: الحکمة ۶۹. ۳. غرر الحکم: ۲۰۵۸.

۴. بحار الأنوار: ۶/۱۰۶/۷۸. ۵. بحار الأنوار: ۷۵/۱۵۷/۷۱.

۶. بحار الأنوار: ۱۶/۱۳۳/۸۲.

۷. بحار الأنوار: ۲۸/۱۳۹/۷۱.

نسبت به آنچه خدا می‌کند، خواه خوشایند بنده باشد یا نه، در رأس عبادت خداست. و هیچ بنده‌ای، در پیشامدهای خوشایند و ناخوشایند از خدا خشنود نباشد، مگر این که آن برایش بهتر باشد.

۱۵۱۸

خشنودی، بالاترین درجه یقین است
 ۷۳۹۴. امام زین العابدین علیه السلام: بالاترین درجه زهد پایین‌ترین درجه ورع است، و بالاترین درجه ورع پایین‌ترین درجه یقین است، و بالاترین درجه یقین پایین‌ترین درجه خشنودی [از خدا] است.

۷۳۹۵. امام زین العابدین علیه السلام: راضی بودن به [قضای ناخوشایند خدا] از بالاترین درجات یقین است.

۷۳۹۶. امام زین العابدین علیه السلام: راضی بودن به [قضای ناخوشایند خدا] بالاترین درجه پرهیزگاران است.

۱۵۱۹

خشنودی و ایمان

۷۳۹۷. امام علی علیه السلام: سزاوارترین چیزها به ایمان راستین، رضا و تسلیم [در برابر قضای الهی] است.

۷۳۹۸. امام علی علیه السلام: اگر برستی ایمان داری، پس به آنچه به زیان تو و به سود تو حکم (مقدر)

الله فیما أَحَبَّ الْعَبْدُ أَوْ كَرِهَ، وَلَا يَرْضَى عَبْدٌ عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ^۱.

۱۵۱۸

الرَّضَا أَعْلَى دَرَجَاتِ الْيَقِينِ

۷۳۹۳. الإمام زین العابدین علیه السلام: أَعْلَى دَرَجَةِ الزُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ، وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ، وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرُّضَا^۲.

۷۳۹۵. عنه علیه السلام: الرُّضَا بِمَكْرُوهِ الْقَضَاءِ مِنْ أَعْلَى دَرَجَاتِ الْيَقِينِ^۳.

۷۳۹۶. عنه علیه السلام: الرُّضَا بِالْمَكْرُوهِ أَرْفَعُ دَرَجَاتِ الْمُتَّقِينَ^۴.

۱۵۱۹

الرَّضَا وَالْإِيمَانُ

۷۳۹۷. الإمام علي علیه السلام: أَجْدَرُ الْأَشْيَاءِ بِصِدْقِ الْإِيمَانِ: الرُّضَا وَالتَّسْلِيمُ^۵.

۷۳۹۸. عنه علیه السلام: إِنْ عَقَدْتَ إِيْمَانَكَ فَارْضَ بِالْمَقْضِيِّ عَلَيْكَ وَلَكَ، وَلَا تَرْجُ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ

۱. بحار الأنوار: ۷۱/۱۵۸/۷۵.

۲. الكافي: ۴/۱۲۸/۲. ۳. التجميع: ۱۳۱/۶۰.

۴. بحار الأنوار: ۸۲/۱۳۴/۱۷.

۵. غرر الحکم: ۳۲۴۷.

سُبْحَانَهُ وَانْتَظِرْ مَا أَتَاكَ بِهِ الْقَدَرُ.^۱

۷۲۹۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: نِعَمَ قَرِينُ الْإِيمَانِ الرِّضَا.^۲

۷۵۰۰. الْإِمَامُ الْحَسَنُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَيْفَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا وَهُوَ يَسْخَطُ قِسْمَهُ وَيُحَقِّرُ مَنْزِلَتَهُ وَالْحَاكِمُ عَلَيْهِ اللَّهُ؟!^۳

۷۵۰۱. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ...﴾^۴: التَّسْلِيمُ وَالرِّضَا، وَالْقَنُوعُ بِقَضَائِهِ.^۵

۷۵۰۲. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ عَبْدٌ مِنْ عَبِيدِهِ حَتَّى يَرْضَى عَنِ اللَّهِ فِيمَا صَنَعَ اللَّهُ إِلَيْهِ وَصَنَعَ بِهِ عَلَى مَا أَحَبَّ وَكَرِهَ.^۶

۱۵۲۰

تَفْسِيرُ الرِّضَا

۷۵۰۳. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: فِي كَلَامٍ لَهُ مَعَ جَبْرِئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: - قُلْتُ: فَمَا تَفْسِيرُ الرِّضَا؟ قَالَ [جَبْرِئِيلُ]: الرَّاظِي لَا يَسْخَطُ عَلَى سَيِّدِهِ أَصَابَ مِنَ الدُّنْيَا أَمْ لَمْ يُصِْبْ، وَلَا يَرْضَى لِنَفْسِهِ بِالتَّيْسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.^۷

شده است راضی باش و به هیچ کس جز خداوند سبحان امید میند و منتظر آن چیزی باش که دست تقدیر [الهی] برای تو آورد.

۷۲۹۹. امام علی علیه السلام: خشنودی خوب همنشینی است برای ایمان.

۷۵۰۰. امام حسن علیه السلام: مؤمنی که از قسمت خود ناخشنود باشد و وضعیت خود را ناچیز شمارد در حالی که حاکم بر او (تعیین کننده سرنوشتش) خداست، چگونه می تواند مؤمن باشد (ادعای ایمان کند)؟!^۱

۷۵۰۱. امام باقر علیه السلام - درباره آیه «سوگند به پروردگار تو که ایمان نداشته باشند، مگر آن گاه که تو را داور قرار دهند» - فرمود: [منظور] تسلیم، خرسندی، و راضی بودن به قضای خداست.

۷۵۰۲. امام صادق علیه السلام: بدانید که هیچ بنده ای از بندگان خدا، هرگز مؤمن نباشد، مگر آن گاه که به هر خوب و بدی و خوشایند و ناخوشایندی که از خدا به او می رسد راضی باشد.

۱۵۲۰

معنای خشنودی

۷۵۰۳. پیامبر خدا ﷺ: به جبرئیل - گفتم: معنای خشنودی چیست؟ جبرئیل گفت: آن که خشنود است، از آقای خود ناراحت و دلگیر نمی شود، خواه به چیزی از دنیا برسد یا نرسد؛ و به کار اندک خود نیز رضایت نمی دهد.

۱. غرر الحکم: ۳۷۲۳. ۲. غرر الحکم: ۹۹۰۱.

۳. بحار الأنوار: ۲۵/۳۵۱/۴۳.

۴. النساء: ۶۵. ۵. مشکاة الأنوار: ۵۱/۵۲.

۶. بحار الأنوار: ۹۳/۲۱۷/۷۸.

۷. بحار الأنوار: ۱۹/۳۷۳/۶۹.

۱۵۲۱

ما یورث الرضا

۷۵۰۳. الإمام علیؑ: أصل الرضا حسن الثقة بالله^۱.

۷۵۰۵. عنهؑ: كيف يرضى بالقضاء من لم يصدق يقينه؟!^۲

۷۵۰۶. عنهؑ: الرضا ثمرة اليقين^۳.

۷۵۰۷. الإمام الصادقؑ: إن أعلم الناس بالله أَرْضاهم بقضاء الله^۴.

(انظر اليقين: باب ۴۱۹۵)

۱۵۲۱

آنچه خشنودی می آورد

۷۵۰۴. امام علیؑ: ریشه خشنودی، حسن اعتماد به خداست.

۷۵۰۵. امام علیؑ: چگونه به قضا خشنود می شود کسی که یقین راستین ندارد؟!^۱

۷۵۰۶. امام علیؑ: خشنودی، میوه یقین است.

۷۵۰۷. امام صادقؑ: خداشناسترین مردم، خشنودترین آنها به قضای خداست.

۱۵۲۲

ثمرات الرضا

۷۵۰۸. رسول الله ﷺ: إذا أحبَّ الله عبداً ابتلاه، فإن صبرَ اجتَباه، وإن رضى اصطفاه^۵.

۷۵۰۹. عنهؑ: أعطوا الله الرضا من قلوبكم تظفروا بثواب الله تعالى يوم فقركم والإفلاس^۶.

۷۵۱۰. عنهؑ: من رضى من الدنيا بما يكفيه كان أيسر ما فيها يكفيه^۷.

۱۵۲۲

ثمرات خشنودی

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۷۵۰۸. پیامبر خداﷺ: هرگاه خدا بنده ای را دوست بدارد، مبتلایش گرداند؛ اگر صبر کرد، او را [برای خود] بر می گیرد و اگر خشنود بود، او را بر می گزیند.

۷۵۰۹. پیامبر خداﷺ: دل های خود را از خدا خشنود کنید، تا در روز فقر و تهیدستی خود، به پاداش خداوند متعال دست یابید.

۷۵۱۰. پیامبر خداﷺ: هر که از دنیا به اندازه ای که او را کفایت می کند خشنود باشد، کمترین چیز دنیا او را بس باشد.

۱. غرر الحکم: ۳۰۸۵. ۲. غرر الحکم: ۶۹۹۳.

۳. غرر الحکم: ۷۲۸. ۴. بحار الأنوار: ۷۵/۱۵۸/۷۱.

۵. بحار الأنوار: ۲۶/۱۴۲/۸۲.

۶. مسکن الفوائد: ۸۰. ۷. بحار الأنوار: ۶/۱۶۹/۷۷.

۷۵۱۱. عنه علیه السلام: إِرْضَ بِقَسَمِ اللَّهِ تَكُنْ أَغْنَى النَّاسِ.^۱

۷۵۱۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: به قسمت خدا راضی باش، تا غنی ترین مردم باشی.

۷۵۱۲. الإمام علی علیه السلام: مَنْ رَضِيَ بِالْعَافِيَةِ مِمَّنْ دُونَهُ رَزَقَ السَّلَامَةَ مِمَّنْ فَوْقَهُ.^۲

۷۵۱۲. امام علی علیه السلام: هر که عافیتِ زیردستش، خشنودش کند از طرف بالا دستش، سلامت روزی اش شود.

۷۵۱۳. عنه علیه السلام: الْقَنُوعُ عُنْوَانُ الرِّضَا.^۳

۷۵۱۳. امام علی علیه السلام: قناعت، سر لوحه رضاست.

۷۵۱۴. الإمام الحسن علیه السلام: أَنَا الضَّامِنُ لِمَنْ لَا يَهْجِسُ فِي قَلْبِهِ إِلَّا الرِّضَا أَنْ يَدْعُو اللَّهَ فَيُسْتَجَابَ لَهُ.^۴

۷۵۱۴. امام حسن علیه السلام: من برای کسی که جز خشنودی [از خدا] در دلش خطور نکند، ضمانت می کنم که دعا کند و دعایش مستجاب شود.

۷۵۱۵. الإمام الصادق علیه السلام: إِرْضَ بِمَا قَسَمَ اللَّهُ لَكَ تَكُنْ غَنِيًّا.^۵

۷۵۱۵. امام صادق علیه السلام: به آنچه خدا برای تو قسمت کرده خشنود باش، تا توانگر باشی.

۷۵۱۶. بحار الأنوار عنهم عليهم السلام - فِي الزِّيَارَةِ الْخَامِسَةِ مِنَ الزِّيَارَاتِ الْجَامِعَةِ -: وَاجْعَلِ الْإِرْشَادَ فِي عَمَلِي ... وَالرِّضَا بِقَضَائِكَ وَقَدْرِكَ أَقْصَى عَزْمِي وَنَهَائِي وَأَبْعَدَ هَمِّي وَغَائِي، حَتَّى لَا أَتَّقِيَ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ بِدِينِي وَلَا أَطْلُبَ بِهِ غَيْرَ آخِرَتِي، وَلَا أَسْتَدْعِي مِنْهُ إِطْرَائِي وَمَدْحِي.^۶

۷۵۱۶. بحار الأنوار: از معصومان علیهم السلام در زیارت پنجم از زیارت های جامع آمده است: و راهنمایی را در عمل و کردار من قرار ده... و راضی بودن به قضا و قدرت را منتهای عزم و هدف من و عالی ترین همت و مقصد من قرار ده، تا [در عمل] دین خود از هیچ یک از خلق تو نترسم و با آن، جز آخرتم را نجویم و وسیله مدح و ستایش خود نکنم.

۱۵۲۳

الرِّضَا وَالرَّاحَةُ

۷۵۱۷. الإمام علی علیه السلام: مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِمَا قَسَمَ لَهُ

۱۵۲۳

خشنودی و آسایش

۷۵۱۷. امام علی علیه السلام: هر که به آنچه خدا قسمت او

۱. بحار الأنوار: ۴/۳۶۸/۶۹. ۲. الأمالی للصدوق: ۷۱۸/۵۲۲.
۳. غرر الحکم: ۷۵۹. ۴. بحار الأنوار: ۷۵/۱۵۹/۷۱.
۵. بحار الأنوار: ۶/۱۹۲/۷۸. ۶. بحار الأنوار: ۶/۱۶۸/۱۰۲.

استراح بدنه^۱.

کرده است خشنود باشد، تنش بیاساید.

۷۵۱۸. عنه: ما أعجب هذا الإنسان: مسرور

بذلك ما لم يكن ليفوته، محزون على

فوت ما لم يكن ليدركه، ولو أنه فكر

لأبصر، وعلم أنه مدبر، وأن الرزق عليه

مقدر، ولاقتصر على ما تيسر ولم يتعرض

لما تعسر^۲.

۷۵۱۹. عنه: إرض، تسرخ^۳.

۷۵۲۰. عنه: من رضي برزق الله، لم يحزن على

ما فاتة^۴.

۷۵۲۱. عنه: الرضا ينفي الحزن^۵.

۷۵۲۲. عنه: نعم الطارد لله، الرضا بالقضاء^۶.

۷۵۲۳. عنه: إن أهنأ الناس عيشاً من كان بما

قسم الله له راضياً^۷.

۷۵۲۴. الإمام الصادق: الروح والراحة في الرضا

واليقين، والهيم والحزن في الشك

والسخط^۸.

(انظر الراحة: باب ۱۵۶۷).

الزهد: باب ۱۶۱۳.

۱. بحار الأنوار: ۲۷/۱۳۹/۷۱.

۲. بحار الأنوار: ۹۹/۵۴/۷۸.

۳. غرر الحكم: ۲۲۴۳. ۴. نهج البلاغة: الحكمة ۳۴۹.

۵. غرر الحكم: ۴۱۰. ۶. غرر الحكم: ۹۹۰۹.

۷. غرر الحكم: ۳۳۹۷. ۸. بحار الأنوار: ۷۵/۱۵۹/۷۱.

۷۵۱۸. امام علی: این انسان چه شگفت است! با

رسیدن به چیزی که از دستش نمی‌رفت،

خوشحال می‌شود و برای از دست دادن

چیزی که به آن نمی‌رسید، اندوهگین

می‌شود، حال آن‌که اگر خوب می‌اندیشید،

می‌فهمید و می‌دانست که او را تدبیر و

روزی‌اش را تقدیر کرده‌اند، و به آنچه

برایش آسان است، بسنده می‌کرد و به آنچه

برایش دشوار است، نمی‌پرداخت.

۷۵۱۹. امام علی: راضی باش، تا به آسایش

دست یابی.

۷۵۲۰. امام علی: هر که به روزی خدا خشنود

باشد، برای آنچه از دستش رود اندوهگین

نگردد.

۷۵۲۱. امام علی: خشنودی، غم و اندوه را

می‌برد.

۷۵۲۲. امام علی: چه خوب اندوه زدایی است

خشنودی به قضا.

۷۵۲۳. امام علی: گواراترین زندگی را کسی

دارد که به آنچه خدا قسمت او کرده

خشنود باشد.

۷۵۲۴. امام صادق: خوشی و آسایش در

خشنودی و یقین است، و غم و اندوه در

شک و ناخشنودی.

۱۵۲۳

ثَمَرَةُ عَدَمِ الرِّضَا

۷۵۲۵. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: مَنْ لَمْ يَرْضَ بِالْقَضَاءِ
دَخَلَ الْكُفْرَ دِينَهُ.^۱

۷۵۲۶. عنه عليه السلام: إِنَّ اللَّهَ سَبْحَانَهُ يُجْرِي الْأُمُورَ
عَلَى مَا يَقْضِيهِ لَا عَلَى مَا تَرْتَضِيهِ.^۲

۷۵۲۷. عنه عليه السلام: أَوْحَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَى دَاوُودَ عَلَيْهِ
الْسَّلَامُ: يَا دَاوُودُ، تَرِيدُ وَأُرِيدُ، وَلَا يَكُونُ إِلَّا مَا
أُرِيدُ، فَإِنْ أَسْلَمْتَ لِمَا أُرِيدُ أُعْطِيَتْكَ مَا
تُرِيدُ، وَإِنْ لَمْ تُسَلِّمْ لِمَا أُرِيدُ أُتْعِبَتْكَ فِيمَا
تُرِيدُ، ثُمَّ لَا يَكُونُ إِلَّا مَا أُرِيدُ.^۳

۷۵۲۸. الإمامُ الصادقُ عليه السلام: مَنْ لَمْ يَرْضَ بِقَضَاءِ
قَسَمَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ، إِنْ تَهَمَّ اللَّهُ تَعَالَى فِي
قَضَائِهِ.^۴

۷۵۲۹. عنه عليه السلام: مَنْ رَضِيَ الْقَضَاءَ أَتَى عَلَيْهِ
الْقَضَاءُ وَهُوَ مَا جُورَ وَمَنْ سَخِطَ الْقَضَاءَ
أَتَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَأَحْبَطَ اللَّهُ أَجْرَهُ.^۵

(انظر) الصبر: باب ۲۱۴۹.

القضاء والقدر: باب ۳۲۹۹.

۱۵۲۴

ثَمَرَةُ نَاحِشْنُوْدِي

۷۵۲۵. امام علی علیه السلام: هر که راضی به قضا نباشد،
کفر به دین او راه یابد.

۷۵۲۶. امام علی علیه السلام: خدای سبحان امور را بر
اساس قضای خود جاری می کند، نه بر
وفق رضای تو.

۷۵۲۷. امام علی علیه السلام: خداوند متعال به داوود علیه
السلام وحی فرمود که: هم تو می خواهی و هم من
ولی آنچه تحقق می یابد خواست من
است؛ پس اگر در برابر خواست من تسلیم
باشی، خواسته تو را برآورده سازم و اگر
تسلیم خواسته من نشوی، تو را در [راه]
آنچه می خواهی به رنج در افکنم و
سرانجام هم جز خواست من تحقق نیابد.

۷۵۲۸. امام صادق علیه السلام: هر که به آنچه خداوند
عزوجل قسمت کرده خشنود نباشد، [در
واقع] خداوند متعال را در قضایش متهم
کرده است.

۷۵۲۹. امام صادق علیه السلام: قضای خداوند در هر حال
جاری می شود؛ بنابراین، کسی که به آن
خشنود باشد مأجور است و کسی که از آن
ناخشنود باشد خداوند اجرش را از بین
می برد.

۱. غرر الحکم: ۸۹۶۰. ۲. غرر الحکم: ۳۴۳۲.

۳. التوحید: ۴/۳۳۷. ۴. بحار الأنوار: ۳۳/۲۰۲/۷۸.

۵. بحار الأنوار: ۲۶/۱۳۹/۷۱.

۱۵۲۵

صُعُوبَةُ إِحْرَازِ رِضَا النَّاسِ

۷۵۳۰. الإمامُ عَلِيُّ ؑ - مِنْ وَصِيَّهِ ؑ لَا بَيْنَهُ الْحَسَنِ -: فَمَا طِلَابُكَ لِقَوْمٍ إِنْ كُنْتَ عَالِمًا عَابُوكَ، وَإِنْ كُنْتَ جَاهِلًا لَمْ يُرْشِدُوكَ، وَإِنْ طَلَبْتَ الْعِلْمَ قَالُوا: مُتَكَلَّفٌ مُتَعَمِّقٌ، وَإِنْ تَرَكَتَ طَلَبَ الْعِلْمِ قَالُوا: عَاجِزٌ غَيِّبِي. وَإِنْ تَحَقَّقْتَ لِعِبَادَةِ رَبِّكَ قَالُوا: مُتَصَنِّعٌ مُرَاءٍ، وَإِنْ لَزِمْتَ الصَّمْتَ قَالُوا: أَلَكُنْ، وَإِنْ نَطَقْتَ قَالُوا: مِهْذَارٌ، وَإِنْ أَنْفَقْتَ قَالُوا: مُسْرِفٌ، وَإِنْ اقْتَصَدْتَ قَالُوا: بَخِيلٌ، وَإِنْ احْتَجَجْتَ إِلَى مَا فِي أَيْدِيهِمْ صَارَ مَوْكٌ وَذَمُّوكَ، وَإِنْ لَمْ تَعْتَدْ بِهِمْ كَفَرُوكَ، فَهَذِهِ صِفَةُ أَهْلِ زَمَانِكَ^۱.

۷۵۳۱. الإمامُ الصَّادِقُ ؑ - لَمَّا شَكََا عِلْقَمَةَ إِلَيْهِ مِنْ أَلْسِنَةِ النَّاسِ -: إِنَّ رِضَا النَّاسِ لَا يُمْلِكُ وَأَلْسِنَتُهُمْ لَا تُضْبِطُ، فَكَيْفَ تَسْلُمُونَ مِمَّا لَمْ يَسْلَمْ مِنْهُ أَنْبِيَاءُ اللَّهِ وَرُسُلُهُ وَحُجَجُهُ ؑ؟ ... أَلَمْ يَنْسُبُوا نَبِيَّنَا مُحَمَّدًا ؑ إِلَى أَنَّهُ شَاعِرٌ مَجْنُونٌ؟! ...

۱۵۲۵

دشواری به دست آوردن خشنودی

مردم

۷۵۳۰. امام علی ؑ - در وصیت به فرزند خود حسن ؑ - فرمود: توجه توقعی داری از این مردمی که اگر عالم باشی به تو ایراد می گیرند و اگر جاهل باشی راهنمایی ات نمی کنند، اگر در طلب علم بر آیی، می گویند: خود را به زحمت و زیاده روی واداشته است و اگر از طلب علم دست بکشی، می گویند: ناتوان و کودن است. اگر در عبادت پروردگارت تأکید و استواری به خرج دهی، می گویند: خودنما و ریاکار است و اگر سکوت اختیار کنی، می گویند: از سخن گفتن عاجز است و اگر سخن بگویی، می گویند: پرگوست. اگر انفاق کنی، می گویند: اسرافکار است و اگر صرفه جویی کنی، می گویند: خسیس است. اگر به آنچه آنها دارند نیازمند شوی، از تو می بُرنند و به بدگویی ات می پردازند و اگر به آنان اعتنایی نکنی، تکفیرت می کنند؟! این است خصوصیت مردم زمانه تو.

۷۵۳۱. امام صادق ؑ - آنگاه که علقمه نزد ایشان از زبان مردم گله و شکایت کرد - فرمود: همانا خشنودی مردم را نمی توان به دست آورد و جلو زبانهایشان را نمی توان گرفت؛ چگونه در امان مانید از چیزی (زبان مردم) که پیامبران و فرستادگان و

وما قالوا في الأوصياء عليهم السلام أكثر من
ذلك ... إنَّ الألسنة التي تتناول ذات
الله تعالى ذكره بما لا يليق بذاته
كيف تحبس عن تناولكم بما
تكرهونه؟!^۱

(انظر: الغلّ: باب ۳۰۶۰.)

حجتهای خدا صلی الله علیه و آله از آن در امان نماندند...؟
مگر به پیامبر ما محمد صلی الله علیه و آله نسبت
شاعری و دیوانگی ندادند... و بیش از اینها
در باره اوصیا نگفتند... زبانهایی که درباره
خداوند متعال سخنانی می گویند که
شایسته ذات او نیست، چگونه از اظهار
سخنانی که شما ناخوش می دارید
خودداری می کنند؟

مرکز تحقیقات کلامی و فقهی اسلامی

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

رِضْوَانُ اللَّهِ

فرسندی خدا

مرکز تحقیقات کتب و تراث اسلامی

افظُر:

عنوان ۹۲ والمحبّة (حبّ الله)، ۴۳۵ والمقربون.

الزواج: باب ۱۶۶۲، العُجب: باب ۲۴۷۹.

۱۵۲۶

موجباتِ رضوانِ الله

الکتاب:

قرآن:

«وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِينٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَذْنٍ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ»^۱.

«أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَيُئَسِّ الْمَصِيرُ»^۲.

(انظر) آل عمران: ۱۵، المائدة: ۲، ۱۶، التوبة: ۲۱، ۱۰۹.

محمّد: ۲۸، الفتح: ۲۹، الحديد: ۲۰، ۲۷، الحشر: ۸.

الحديث:

حديث:

۷۵۳۲. لقمان عليه السلام - لابنه - : يَا بُنَيَّ مَنْ يُرِدْ رِضْوَانَ اللَّهِ يُسَخِّطْ نَفْسَهُ كَثِيرًا، وَمَنْ لَا يُسَخِّطْ نَفْسَهُ لَا يَرْضَى بِهِ.^۳

۷۵۳۳. الإمام علي عليه السلام: ثَلَاثٌ يُبْلِغُنَّ بِالْعَبْدِ رِضْوَانَ اللَّهِ: كَثْرَةُ الْاسْتِغْفَارِ، وَخَفْضُ الْجَانِبِ، وَكَثْرَةُ الصَّدَقَةِ.^۴

۷۵۳۴. عنه عليه السلام: مَنْ أَسَخَطَ بَدَنَهُ أَرْضَى رَبَّهُ، وَمَنْ

۱۵۲۶

موجباتِ خشنودی خدا

«خداوند به مردان و زنان مؤمن بهشتی را وعده داده است که در آنها رودها جاری است و [بهشتیان] در آنها جاویدانند و نیز خانه‌هایی نیکو در بهشتی جاودان. ولی خشنودی خدا از همه برتر است و این همان پیروزی بزرگ است».

«آیا آن کسی که به راه خشنودی خدا می‌رود، همانند کسی است که موجب خشم او می‌شود و مکان او جهنم است که بد سرانجامی است؟».

۷۵۳۲. لقمان علیه السلام - به فرزندش - فرمود: فرزندانم! کسی که خشنودی خدا را بخواهد، نفس خود را زیاد ناخشنود می‌کند و هر که نفس خویش را ناخشنود نکند، خدا را خشنود نسازد.

۷۵۳۳. امام علی علیه السلام: سه چیز است که بنده را به خشنودی خدا می‌رساند: استغفار زیاد، فروتنی، و صدقه دادن زیاد.

۷۵۳۴. امام علی علیه السلام: هر که بدن خود را ناخشنود سازد پروردگارش را خشنود کند و هر که

۱. التوبة: ۷۲.

۲. آل عمران: ۱۶۲.

۳. بحار الأنوار: ۱۳/۷۸/۷۰.

۴. بحار الأنوار: ۷۴/۸۱/۷۸.

لَمْ يُسَخِّطْ بِدَنِّهِ عَصَى رَبِّهِ ۱.

بدن خود را ناخشنود نکند پروردگارش را
نافرمانی کرده باشد.

۷۵۳۵. عنه علیه السلام: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَخْفَى أَرْبَعَةً فِي أَرْبَعَةٍ: أَخْفَى رِضَاةً فِي طَاعَتِهِ فَلَا تَسْتَصْغِرَنَّ شَيْئاً مِنْ طَاعَتِهِ فَرُبَّمَا وَافَقَ رِضَاةً وَأَنْتَ لَا تَعْلَمُ.... ۲.

۷۵۳۵. امام علی علیه السلام: خداوند تبارک و تعالی چهار چیز را در دل چهار چیز نهفته است: ...
خشنودی خود را در طاعتش نهفته است؛ پس هیچ طاعتی از او را خرد مشمار؛ زیرا، بسا که آن طاعت با خشنودی خدا همراه باشد و تو بی خبر باشی.

۷۵۳۶. عنه علیه السلام: إَعْلَمُوا أَنَّهُ لَنْ يَرْضَى عَنْكُمْ بَشِيءٌ سَخِطَهُ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، وَلَنْ يَسَخِّطَ عَلَيْكُمْ بَشِيءٌ رَضِيَهُ مِنْ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ ۳.

۷۵۳۶. امام علی علیه السلام: بدانید که خداوند هرگز از شما خشنود نخواهد شد، که به خاطر آن بر پیشینیان خشم گرفته و هرگز از شما ناخشنود نخواهد شد، که به آن جهت از پیشینیان خشنود شده است.

۷۵۳۷. عنه علیه السلام: أَوْصَاكُمْ بِالتَّقْوَى، وَجَعَلَهَا مُنْتَهَى رِضَاةً وَحَاجَتَهُ مِنْ خَلْقِهِ ۴.

۷۵۳۸. عنه علیه السلام: هَيَّاهُ! لَا يُخَدِّعُ اللَّهَ عَنْ جَنَّتِهِ، وَلَا تُنَالُ مَرْضَاتُهُ إِلَّا بِطَاعَتِهِ ۵.

۷۵۳۷. امام علی علیه السلام: شما را به پرهیزگاری سفارش کرد و آن را منتهای خشنودی خود و خواسته‌اش از بندگان خویش قرار داد.

۷۵۳۹. عنه علیه السلام: رِضَا اللَّهِ سَبْحَانَهُ مَقْرُونٌ بِطَاعَتِهِ ۶.

۷۵۳۸. امام علی علیه السلام: هیاه! بهشت خدا را با فریب نمی‌توان از او گرفت، و خشنودی او جز با طاعتش به دست نیاید.

۷۵۳۹. امام علی علیه السلام: خشنودی خداوند سبحان، قرین طاعت اوست.

۷۵۴۰. الإمامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ علیه السلام: إِنَّ أَرْضَاكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَسْبَغُكُمْ عَلَى عِيَالِهِ ۷.

۷۵۴۰. امام زین العابدین علیه السلام: همانا مرضی‌ترین شما نزد خداوند کسی است که خانواده خود را بیشتر در گشایش و رفاه قرار دهد.

۱۵۲۷

رِضْوَانُ اللَّهِ وَالرِّضَا بِالْقَضَاءِ

۷۵۴۱. بحار الأنوار: رَوِيَ أَنَّ مُوسَى علیه السلام قَالَ: يَا

۱۵۲۷

خشنودی خدا و خشنودی به قضا

۷۵۴۱. بحار الأنوار: روایت شده است که موسی علیه السلام گفت: پروردگارا! مرا به کاری

۱. بحار الأنوار: ۱۱/۳۱۲/۷۰.

۲. النخصال: ۳۱/۲۰۹. ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳.

۴. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳. ۵. نهج البلاغة: الخطبة ۱۲۹.

۶. غرر الحکم: ۵۴۱۰. ۷. بحار الأنوار: ۱۳/۱۳۶/۷۸.

رَبِّ، دُلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمِلْتُهُ نِلْتُ بِهِ رِضَاكَ. فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: يَا بَنَ عِمْرَانَ، إِنَّ رِضَايَ فِي كُرْهِكَ وَلَنْ تُطِيقَ ذَلِكَ... فَخَرَّ مُوسَى سَاجِدًا بَاكِيًا فَقَالَ: يَا رَبِّ، خَصَّصْتَنِي بِالْكَلامِ، وَلَمْ تُكَلِّمْ بَشَرًا قَبْلِي، وَلَمْ تُدَلِّنِي عَلَى عَمَلٍ أَنَالُ بِهِ رِضَاكَ! فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ: إِنَّ رِضَايَ فِي رِضَاكَ بِقَضَائِي.^۱

۷۵۲۲. بحار الأنوار: أيضاً: يَا رَبِّ دُلَّنِي عَلَى أَمْرٍ فِيهِ رِضَاكَ عَنِّي أَعْمَلُهُ؟ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ:

إِنَّ رِضَايَ فِي كُرْهِكَ وَأَنْتَ مَا تَصْبِرُ عَلَى مَا تَكْرَهُ، قَالَ: يَا رَبِّ، دُلَّنِي عَلَيْهِ؟ قَالَ: فَإِنَّ رِضَايَ فِي رِضَاكَ بِقَضَائِي.^۲

(انظر) عنوان ۵۳۵ «الهُو».

للعمل: باب ۲۸۹۹.

۱۵۲۸

عَلَامَاتُ رِضَا اللَّهِ

۷۵۲۳. بحار الأنوار: رَوَى أَنَّ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَا رَبِّ أَخْبِرْنِي عَنْ آيَةِ رِضَاكَ عَنْ عَبْدِكَ، فَأَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَيْهِ: إِذَا رَأَيْتَنِي أَهْيَأُ عَبْدِي لَطَاعَتِي وَأَصْرِفُهُ عَنْ مَعْصِيَتِي،

۱. بحار الأنوار: ۱۷/۱۳۴/۸۲.

۲. بحار الأنوار: ۲۶/۱۴۳/۸۲.

راهنمایی کن که هرگاه به آن عمل کنم خشنودی تو را به دست آورم. پس، خداوند به او وحی فرمود که: ای پسر عمران! همانا خشنودی من در ناخشنودی توست و تو طاقت این را نداری... موسی گریه کنان به سجده افتاد و عرض کرد: پروردگارا! تو مرا به افتخار سخن گفتن [با خودت] سرافراز کردی و پیش از من با هیچ بشری سخن نگفتی و حالا مرا به کاری که بدان سبب به خشنودی تو نایل آیم رهنمون نمی شوی؟ پس، خداوند به او وحی فرمود: همانا خشنودی من در خشنودی تو از قضای من است.

۷۵۲۲. بحار الأنوار: موسی علیه السلام عرض کرد: ای پروردگار من! مرا به کاری که خشنودی تو از من در آن است راهنمایی فرما، تا بدان عمل کنم. خداوند به او وحی فرمود که: همانا خشنودی من در ناخشنودی توست و تو بر آنچه ناخوش می داری صبر نتوانی کرد. موسی عرض کرد: پروردگارا! مرا به آن کار راهنمایی فرما. خداوند فرمود: خشنودی من در خشنودی تو از قضای من است.

۱۵۲۸

نشانه های خشنودی خدا

۷۵۲۳. بحار الأنوار: روایت شده است که موسی گفت: پروردگارا! مرا از نشانه خشنودی خود از بنده ات خبر ده. خداوند متعال به او وحی کرد: هرگاه دیدی که من بنده ام را برای طاعت خود آماده و از معصیت

فَذَلِكَ آيَةُ رِضَايَ.^۱

روگردان می‌کنم، این نشانه خشنودی من است.

۷۵۲۳. بحار الأنوار: في حديث المعراج: فَمَنْ عَمِلَ بِرِضَايَ الزِّمَّةُ ثَلَاثَ خِصَالٍ: أَعْرِفَهُ شُكْرًا لَا يُخَالِطُهُ الْجَهْلُ، وَذِكْرًا لَا يُخَالِطُهُ النِّسْيَانُ، وَمَحَبَّةً لَا يُؤْثِرُ عَلَى مَحَبَّتِي مَحَبَّةَ الْمَخْلُوقِينَ.^۲

۷۵۲۳. بحار الأنوار: در حدیث معراج آمده است: هر که برای خشنودی من عمل کند، سه خصلت را با او همراه کنم: شکری را به او بشناسانم که با جهل آمیخته نباشد، و ذکری را که با فراموشی نیامیخته باشد، و محبتی را که محبت مخلوقات را بر محبت من ترجیح ندهد.

۷۵۲۵. رسول الله ﷺ: علامة رِضا الله عن خلقه رُخْصُ أَسْعَارِهِمْ، وَعَدْلُ سُلْطَانِهِمْ، وَعَلَامَةُ غَضَبِ الله على خلقه جَوْرُ سُلْطَانِهِمْ وَغَلَاءُ أَسْعَارِهِمْ.^۳

۷۵۲۵. پیامبر خدا ﷺ: نشانه خشنودی خدا از خلقش، ارزانی نرخها و دادگری فرمانروایشان است، و نشانه خشم خدا بر خلقش، ستمگری فرمانروایشان و گرانی نرخهاست.

۷۵۲۶. الإمام علي عليه السلام: علامة رِضا الله سبحانه عن العبد، رِضاؤه بما قَضَى به سبحانه له وعليه.^۴

۷۵۲۶. امام علی علیه السلام: نشانه خشنودی خدای سبّاح از بنده، خشنودی اوست به آنچه خدای سبّاح به سود و زیان او مقدر فرموده است.

۱۵۲۹

مَرْضَاةُ الْخَلْقِ وَسَخْطُ الْخَالِقِ

۱۵۲۹

خشنودی خلق و ناخشنودی خالق

۷۵۲۷. رسول الله ﷺ: مَنْ طَلَبَ مَرْضَاةَ النَّاسِ بِمَا يُسَخِطُ اللهَ كَانَ حَامِدُهُ مِنَ النَّاسِ ذَامًّا، وَمَنْ آتَرَ طَاعَةَ اللهِ بِغَضَبِ النَّاسِ كَفَاهُ اللهُ عَدَاوَةَ كُلِّ عَدُوٍّ، وَحَسَدَ كُلِّ حَاسِدٍ، وَبَغْيَ كُلِّ بَاغٍ، وَكَانَ اللهُ عَزَّوَجَلَّ

۷۵۲۷. پیامبر خدا ﷺ: هر که خشنودی و ستایش مردم را با چیزی طلبد که خدا را ناخشنود می‌کند، همان ستاینده‌گان او، نکوهشگر او خواهند شد و هر که طاعت خدا را بر خشم مردم ترجیح دهد، خداوند او را از دشمنی هر دشمنی و حسادت هر حسودی و

۱. بحار الأنوار: ۲۹/۲۶/۷۰. ۲. بحار الأنوار: ۶/۲۸/۷۷. ۳. تحف العقول: ۴۰. ۴. غرر الحکم: ۶۳۴۴.

لَهُ نَاصِرًا وَظَهِيرًا.^۱

تجاوز هر تجاوزگری نگه دارد و خداوند عزوجل یاور و پشتیبان او باشد.

۷۵۴۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که برای جلب خشنودی مخلوقی، آفریدگار را ناخشنود کند، خداوند عزوجل آن مخلوق را بر او مسلط گرداند.

۷۵۴۸. عَنْهُ ﷺ: مَنْ طَلَبَ رِضَا مَخْلُوقٍ يَسْخِطِ الْخَالِقَ سَلَّطَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَلَيْهِ ذَلِكَ الْمَخْلُوقَ.^۲

۷۵۴۹. پیامبر خدا ﷺ: هر که بخواهد ستایشهای مردم را با معصیتهای خدا به دست آورد، ستاینده او به نکوهنده اش تبدیل شود و هر که با ناخشنود کردن خدا، مردم را خشنود کند، خداوند او را به آنان واگذارد و هر که با ناخشنودی مردم، خدا را خشنود کند، خداوند او را از شر و گزند آنان ننگه دارد و هر که رابطه میان خود و خدا را نیکو گرداند، خداوند آنچه را میان او و مردم است کفایت کند.

۷۵۴۹. عَنْهُ ﷺ: مَنْ طَلَبَ مَحَامِدَ النَّاسِ بِمَعَاصِي اللَّهِ عَادَ حَامِدُهُ مِنْهُمْ دَائِمًا، وَمَنْ أَرْضَى النَّاسَ يَسْخِطِ اللَّهُ وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَيْهِمْ، وَمَنْ أَرْضَى اللَّهَ يَسْخِطِ النَّاسَ كَفَاهُ اللَّهُ شَرَّهُمْ، وَمَنْ أَحْسَنَ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ كَفَاهُ اللَّهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ النَّاسِ.^۳

۷۵۵۰. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ - فِيمَا كَتَبَ إِلَى مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ -: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تُسْخِطَ رَبُّكَ بِرِضَا أَحَدٍ مِنْ خَلْقِهِ فَافْعَلْ؛ فَإِنَّ فِي اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ خَلْفًا مِنْ غَيْرِهِ، وَلَيْسَ فِي شَيْءٍ سِوَاهُ خَلْفٍ مِنْهُ.^۴

۷۵۵۰. امام علی ﷺ - در نامه خود به محمد بن ابی بکر - نوشت: اگر بتوانی کاری کنی که برای خشنودی آفریده‌ای از آفریدگان خدا، پروردگارت را ناخشنود نکنی، چنین کن؛ زیرا [خشنودی] خدا جانشین هر خشنودی‌ای هست اما هیچ چیز جایگزین خشنودی خدا نمی‌شود.

۷۵۵۱. الْإِمَامُ الْحُسَيْنُ ﷺ: مَنْ طَلَبَ رِضَا اللَّهِ يَسْخِطِ النَّاسَ كَفَاهُ اللَّهُ أُمُورَ النَّاسِ، وَمَنْ طَلَبَ رِضَا النَّاسِ يَسْخِطِ اللَّهُ، وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَى النَّاسِ.^۵

۷۵۵۱. امام حسین ﷺ: هر که خشنودی خدا را با ناخشنودی مردم بطلبد، خداوند او را از امور مردم بی‌نیاز کند و هر که خشنودی مردم را با ناخشنود کردن خدا بجوید، خداوند او را به مردم واگذارد.

۱. الکافی: ۲/۳۷۲/۲. ۲. بحار الأنوار: ۱۵۶/۷۷/۱۲۲. ۳. بحار الأنوار: ۱۷۸/۷۷/۱۰. ۴. الأمالی للطوسی: ۳۱/۲۹. ۵. بحار الأنوار: ۱۷/۲۰۸/۷۱.

۷۵۵۲. الإمام الرضا عليه السلام: مَنْ أَرْضَى سُلْطَاناً بِمَا
يُسَخِّطُ اللَّهُ خَرَجَ مِنْ دِينِ اللَّهِ.^۱

۷۵۵۳. الإمام الجواد عليه السلام: لَا يَضُرُّكَ سَخَطُ مَنْ رِضَاهُ
الْجَوْرُ.^۲

۷۵۵۴. الإمام الهادي عليه السلام: مَنْ اتَّقَى اللَّهَ تَتَقَّى، وَمَنْ
أَطَاعَ اللَّهَ يُطَاعَ، وَمَنْ أَطَاعَ الْخَالِقَ لَمْ يُبَالِ
سَخَطُ الْمَخْلُوقِينَ، وَمَنْ أَسَخَطَ الْخَالِقَ
فَقَمِنَ أَنْ يَحِلَّ بِهِ سَخَطُ الْمَخْلُوقِينَ.^۳

۷۵۵۲. امام رضا عليه السلام: هر که برای خشنودی
فرمانروایی، خدا را ناخشنود سازد، از
دین خدا خارج شده است.

۷۵۵۳. امام جواد عليه السلام: ناخشنودی کسی که ستم
خشنودش می‌کند، به تو زیان نرساند.

۷۵۵۴. امام هادی عليه السلام: هر که از خدا بترسد، مردم از
او بترسند و هر که خدا را فرمان برد، مردم
از او فرمان ببرند و هر که آفریدگار را
اطاعت کند، به ناخشنودی آفریدگان
اعتنایی نرزد و هر که آفریدگار را
ناخشنود کند، سزاوار است که مورد خشم
و ناخشنودی آفریدگان قرار گیرد.

مرکز تحقیقات کتب و تراث اسلامی

۱. بحار الأنوار: ۷/۳۹۳/۷۳.

۲. بحار الأنوار: ۴۲/۳۸۰/۷۵.

۳. بحار الأنوار: ۴۱/۱۸۲/۷۱.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرفق

ملايمت

مركز تحقيقات كنجوتير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٥/ ٥٠ باب ٤٢ والرفق واللين.

كنز العمال: ٢٨/٣-٥٥٥ والرفق.

انظر:

عنوان ١٦١ والمدارة، ١٨٣ والرخصة، ٥٥٣ والتقية.

السياسة: باب ١٩١٥، العبادة: باب ٢٤٦٢.

۱۵۳۰

فَضْلُ الرَّفْقِ

الكتاب:

«فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ»^۱

«لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ»^۲

«وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا»^۳

الحديث:

۷۵۵۵. رسول الله ﷺ: الرَّفْقُ يُمْنٌ وَالْخُرْقُ شُومٌ.^۴

۷۵۵۶. عنه ﷺ: إِنَّ الرَّفْقَ لَمْ يُوضَعْ عَلَىٰ شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا نُزِعَ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَانَهُ.^۵

۷۵۵۷. عنه ﷺ: مَا كَانَ الرَّفْقُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ.^۶

۱۵۳۰

فضیلت ملایمت (نرمخویی)

قرآن:

«به سبب رحمت خداست که تو با آنها چنین نرم هستی. اگر تندخو و سختدل می‌بودی از گرد تو پراکنده می‌شدند. پس، از آنان درگذر و برایشان آمرزش بخواه، در کارها با ایشان مشورت کن و چون تصمیم گرفتی بر خدا توکل کن که خدا توکل کنندگان را دوست دارد».

«و به آنچه ما دسته‌هایی از مردان و زنانشان را برخوردار ساخته‌ایم، چشم مدوز و برایشان غم مخور و بال [مهربانی] خویش را برای مؤمنان فرو گستر».

«بندگان خدای رحمان کسانی هستند که در روی زمین به فروتنی راه می‌روند و چون جاهلان آنان را مخاطب سازند، به ملایمت پاسخ گویند».

حدیث:

۷۵۵۵. پیامبر خدا ﷺ: ملایمت میمون است و خشونت شوم.

۷۵۵۶. پیامبر خدا ﷺ: ملایمت و مهربانی با هیچ چیز همراه نشد جز این که آن را آراست و از هیچ چیز برداشته نشد، مگر این که آن را زشت کرد.

۷۵۵۷. پیامبر خدا ﷺ: ملایمت با چیزی همراه نشد، مگر این که آن را آراست.

۱. آل عمران: ۱۵۹.

۲. الحجر: ۸۸.

۳. الفرقان: ۶۳.

۴. الکافی: ۴/۱۱۹/۲.

۵. الکافی: ۶/۱۱۹/۲.

۶. کنز العمال: ۵۳۶۷.

۷۵۵۸. عنه عليه السلام: الرِّفْقُ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ ١.

۷۵۵۹. عنه عليه السلام: لَوْ كَانَ الرَّفْقُ خَلْقًا يُرَى، مَا كَانَ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ شَيْءًا أَحْسَنَ مِنْهُ ٢.

۷۵۶۰. عنه عليه السلام: مَا اصْطَحَبَ اِثْنَانِ إِلَّا كَانَ أَعْظَمُهُمَا أَجْرًا وَأَحَبَّهُمَا إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ أَرْفَقَهُمَا بِصَاحِبِهِ ٣.

۷۵۶۱. عنه عليه السلام: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِأَهْلِ بَيْتٍ خَيْرًا أَدْخَلَ عَلَيْهِم بَابَ رِفْقٍ ٤.

۷۵۶۲. عنه عليه السلام: مَنْ أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنَ الرَّفْقِ، أُعْطِيَ حَظَّهُ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ٥.

۷۵۶۳. عنه عليه السلام: أَعْقَلَ النَّاسِ أَشَدُّهُمْ مُدَارَاةً لِلنَّاسِ ٦.

۷۵۶۴. عنه عليه السلام: إِنَّا أَمَرْنَا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ بِمُدَارَاةِ النَّاسِ كَمَا أَمَرْنَا بِإِقَامَةِ الْفَرَائِضِ ٧.

۷۵۶۵. الإمام علي عليه السلام: الرِّفْقُ مِفْتَاحُ النَّجَاحِ ٨.

۷۵۶۶. عنه عليه السلام: الرِّفْقُ بِالْأَتْبَاعِ مِنْ كَرَمِ الطَّبَاعِ ٩.

۷۵۶۷. عنه عليه السلام: عَلَيْكَ بِالرِّفْقِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ

۱. بحار الأنوار: ۱۹/۳۴۹/۷۱.

۲. الكافي: ۱۳/۱۲۰/۲. ۳. الكافي: ۱۵/۱۲۰/۲.

۴. شرح نهج البلاغة: ۳۳۹/۶.

۵. شرح نهج البلاغة: ۳۳۹/۶.

۶. الأمالي للصدوق: ۴۱/۷۳. ۷. الأمالي للطوسي: ۱۱۵۰/۵۲۱.

۸. غرر الحکم: ۲۹۴. ۹. غرر الحکم: ۱۴۹۷.

۷۵۵۸. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: نرمخویی و ملايمت نیمی از معیشت است.

۷۵۵۹. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: اگر ملايمت و مهربانی مخلوقی دیدنی بود، در میان آفریده‌های خدا زیباتر و نیکوتر از آن وجود نداشت.

۷۵۶۰. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هیچ دو نفری با هم رفاقت نکنند جز این که اجر آن کس بیشتر و نزد خداوند عزوجل محبوبتر است که با رفیقش ملايم باشد.

۷۵۶۱. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هرگاه خداوند خیر خانواده‌ای را بخواهد باب ملايمت و مهربانی را به روی آنان بگشاید.

۷۵۶۲. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: هر که بهره‌ای از نرمخویی برده باشد، بهره‌ای از خیر دنیا و آخرت برده است.

۷۵۶۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: خردمندترین مردم، با مداراترین آنها با مردم است.

۷۵۶۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ما جماعت انبیاء، به مدارا کردن با مردم فرمان داریم، همچنان که به برپا داشتن فرایض مأموریم.

۷۵۶۵. امام علی عليه السلام: ملايمت و مهربانی کلید کامیابی است.

۷۵۶۶. امام علی عليه السلام: ملايمت و مهربانی با پیروان، از بزرگواری طبع است.

۷۵۶۷. امام علی عليه السلام: بر تو باد ملايمت که آن کلید

وَسَجِيَّةُ أُولَى الْأَلْبَابِ ۱.

درستی و خوی خردمندان است.

۷۵۶۸. امام علی: در نامه خود به یکی از کار

گزارانش - نوشت: و خشونت را با

مقداری ملایمت درهم آمیز و هرجا

ملایمت مناسب تر بود ملایمت نشان بده.

۷۵۶۹. امام کاظم: ملایمت و مهربانی نیمی از

زندگی است.

۷۵۶۸. عنه: - مِنْ كِتَابٍ لَهُ إِلَى بَعْضِ عَمَلِهِ -:

وَاخْلَطِ الشَّدَّةَ بَصْفَتِ مِنَ اللَّيْنِ، وَارْفُقْ مَا

كَانَ الرَّفْقُ أَرْفَقَ (أَوْفَقَ). ۲.

۷۵۶۹. الإمام الكاظم: الرَّفْقُ نِصْفُ الْعَيْشِ. ۳.

۱۵۳۱

الاهتمام بالرفیق

۱۵۳۱

اهمیت دادن به رفیق

۷۵۷۰. امام علی: رفیق را رفیق گفته اند، چون

در سامان دادن دینت تو را همراهی

می کند. پس، هر که در سامان دادن دینت،

تو را یاری کرد، او رفیقی شفیق است.

۷۵۷۱. امام علی: پیش از راه درباره همراه

پرس و جو کن.

۷۵۷۲. امام علی: در تنگنا (پریشان حالی)

است که حُسن مساعدت رفیق معلوم

می شود.

۷۵۷۳. امام علی: رفیق نیک سیرتی نباشد آن که

یار و رفیقش را به جدال با خود وا دارد.

۷۵۷۴. امام علی: همراه، همانند دوست

صمیمی است. پس [برای خود،] همراه

سازگار برگزین.

۷۵۷۰. الإمام علي: إِنَّمَا سُمِّيَ الرَّفِيقُ رَفِيقًا لِأَنَّهُ

يُرْفِقُكَ عَلَى صَلَاحِ دِينِكَ، فَمَنْ أَعَانَكَ

عَلَى صَلَاحِ دِينِكَ فَهُوَ الرَّفِيقُ الشَّفِيقُ. ۴.

۷۵۷۱. عنه: سَأَلَ عَنِ الرَّفِيقِ قَبْلَ

الطَّرِيقِ. ۵.

۷۵۷۲. عنه: فِي الضَّيْقِ يَتَبَيَّنُ حُسْنُ مُوَاسَاةِ

الرَّفِيقِ. ۶.

۷۵۷۳. عنه: لَيْسَ بِرَفِيقٍ مَحْمُودِ الطَّرِيقَةِ مَنْ

أَخْوَجَ صَاحِبَهُ إِلَى مُمَارَاتِهِ. ۷.

۷۵۷۴. عنه: الرَّفِيقُ كَالصَّدِيقِ فَاخْتَرَهُ مُوَافِقًا. ۸.

۱. غرر الحکم: ۶۱۱۴.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۴۶، وفي الغرر: ۲۳۸۵ «اخْلَطَ الشَّدَّةَ بِرَفْقٍ، وَارْفُقْ مَا كَانَ الرَّفْقُ أَوْفَقَ».

۳. الکافی: ۱۱/۱۲۰/۲. ۴. غرر الحکم: ۲۸۷۸.

۵. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱. ۶. غرر الحکم: ۶۴۷۳.

۷. غرر الحکم: ۷۵۰۴. ۸. غرر الحکم: ۱۱۸۰.

۷۵۷۵. عنه عليه السلام: الرّفيقُ في دُنياه كالرّفيقِ في دينه.^۱

۷۵۷۵. امام علي عليه السلام: رفيق دنيايي، همانند رفيق ديني است.

۷۵۷۶. عنه عليه السلام: اِعلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً مِنَ الْفِتَنِ، وَنوراً مِنَ الظُّلُمِ، وَيُخَلِّدَهُ فِيمَا اسْتَهْتَتْ نَفْسُهُ، وَيُنْزِلُهُ مَنَزِلَ الْكَرَامَةِ عِنْدَهُ، فِي دَارٍ اصْطَنَعَهَا لِنَفْسِهِ، ظِلُّهَا عَرْشُهُ، وَنُورُهَا بَهْجَتُهُ، وَزُورُهَا مَلَأَتْكَتُهُ، وَرُفَقَاؤُهَا رُسُلُهُ.^۲

۷۵۷۶. امام علي عليه السلام: بدانيد كه هر كس از خدا بترسد، خداوند براي رهايي اش از فتنه ها (گمراهيها) راهي و در تاريكيها نوري براي قرار دهد و او را در آنچه مي خواهد (بهشت) جاويدان سازد و در جايگامي با كرامت نزد خود جايش دهد؛ در سرايي كه [خداوند] آن را براي خويش برگزيده است و سايه آن عرش خداست و روشنايي اش جمال و سرور او و زائراتش فرشتگان اويند و همشينانش پيامبران او.

۷۵۷۷. عنه عليه السلام: بادِرُوا بِأَعْمَالِكُمْ تَكُونُوا مَعَ جِيرَانِ اللَّهِ فِي دَارِهِ، رَافِقَ بِهِمْ رُسُلُهُ، وَأَزَارَهُم مَلَأَتْكَتُهُ.^۳

۷۵۷۷. امام علي عليه السلام: در انجام اعمال [نيك] خود شتاب كنيد تا با همسايگان خدا در خانه او باشيد؛ كساني كه خداوند، پيامبران خود را با آنان رفيق و همشين کرده و فرشتگانش را به ديدار آنها فرستاده است.

۷۵۷۸. عنه عليه السلام: نَسَأَلَ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ، وَمُعَايِشَةَ السُّعَدَاءِ، وَمُرَافَقَةَ الْأَنْبِيَاءِ.^۴

۷۵۷۸. امام علي عليه السلام: از خداوند مقام شهيدان و همزيستي با سعادتمندان و همراهي با پيامبران را مسئلت داريم.

۱۵۳۲

إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ

۷۵۷۹. رسول الله صلى الله عليه وآله: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَيُعِينُ عَلَيْهِ، فَإِذَا رَكِبْتُمُ الدَّوَابَّ الْعُجْفَ فَأَنْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا، فَإِنْ كَانَتِ الْأَرْضُ مُجْدِبَةً فَأَنْجُوا عَنْهَا، وَإِنْ كَانَتْ مُخْصِبَةً فَأَنْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا.^۵

۷۵۷۹. پيامبر خدا صلى الله عليه وآله: خداوند ملايimt و مهرباني را دوست دارد و در راه آن كمك مي كند؛ پس هرگاه مركبهاي لاغر سوار شديد، آنها را در باراندازهايشان استراحت دهيد و اگر زمين خشك و بي گياه بود، از آن به شتاب بگذريد، اما چنانچه سر سبز و پُر علف بود آنها را در منزل گاه هاي راه فرود آوريد [تا بچرند].

۱. غرر الحكم: ۱۸۱۶. ۲. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳. ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۸۳. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۲۳. ۵. الكافي: ۱۲/۲/۱۲.

۱۵۳۲

خداوند ملايimt است و ملايimt را

دوست دارد

۷۵۸۰. پیامبر خدا ﷺ: ای عایشه! همانا خداوند ملایم و مهربان است و ملایمت را دوست دارد و به سبب ملایمت چیزهایی عطا می‌کند، که با خشونت و چیزهای دیگر عطا نمی‌کند.

۷۵۸۱. پیامبر خدا ﷺ: خداوند عز و جل ملایم و مهربان است و ملایمت را در هر کاری دوست دارد.

۷۵۸۲. امام باقر ﷺ: همانا خداوند عز و جل ملایم است و ملایمت را دوست دارد و با ملایمت، چیزهایی عطا می‌کند که با خشونت عطا نمی‌کند.

۷۵۸۳. امام باقر یا امام صادق ﷺ: همانا خداوند ملایم و مهربان است و ملایمت را دوست دارد، و از جمله ملایمت و مهربانی او با شما بیرون کشیدن کینه‌ها و دشمنیها از دل‌های شماست.

۱۵۳۳

ملایمت و ایمان

۷۵۸۴. امام علی ﷺ: هر دین و آیینی را خصلتی است و خصلت ایمان ملایمت است.

۷۵۸۵. امام باقر ﷺ: هر که را ملایمت قسمت شود، ایمان نیز قسمتش شود.

۷۵۸۶. امام باقر ﷺ: هر چیزی را قفلی باشد و قفل ایمان، ملایمت است.

۷۵۸۰. عنه ﷺ: یا عائشة، إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ، وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ، وَمَا لَا يُعْطِي عَلَى سِوَاهُ.^۱

۷۵۸۱. عنه ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ فِي الْأَمْرِ كُلِّهِ.^۲

۷۵۸۲. الإمام الباقر ﷺ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ وَيُعْطِي عَلَى الرَّفْقِ مَا لَا يُعْطِي عَلَى الْعُنْفِ.^۳

۷۵۸۳. الإمام الباقر أو الإمام الصادق ﷺ: إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرَّفْقَ، وَمِنْ رَفْقِهِ بِكُمْ تَسْلِيلُ أَسْغَانِكُمْ وَمُضَادَّةُ قُلُوبِكُمْ.^۴

۱۵۳۳

الرفق والإيمان

۷۵۸۴. الإمام علي ﷺ: لِكُلِّ دِينٍ خُلُقٌ وَخُلُقُ الْإِيمَانِ الرَّفْقُ.^۵

۷۵۸۵. الإمام الباقر ﷺ: مَنْ قَسَمَ لَهُ الرَّفْقُ قُسِمَ لَهُ الْإِيمَانُ.^۶

۷۵۸۶. عنه ﷺ: إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ قُفْلًا وَقُفْلُ الْإِيمَانِ الرَّفْقُ.^۷

۱. كنز العمال: ۵۳۶۳. ۲. كنز العمال: ۵۳۷۰.

۳. الكافي: ۵/۱۱۹/۲. ۴. الكافي: ۱۴/۱۲۰/۲.

۵. غرر الحکم: ۷۲۹۶. ۶. الكافي: ۲/۱۱۸/۲.

۷. الكافي: ۱/۱۱۸/۲.

۱۵۳۴

الرَّفَقُ فِي الْعِبَادَةِ

۷۵۸۷. رسول الله ﷺ: إِيَّاكُمْ وَالتَّعَمُّقَ فِي الدِّينِ، فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَهُ سَهْلًا، فَخُذُوا مِنْهُ مَا تُطِيقُونَ، فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مَا دَامَ مِنْ عَمَلٍ صَالِحٍ، وَإِنْ كَانَ يَسِيرًا.^۱

۷۵۸۸. عنه ﷺ: إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرَفَقٍ، وَلَا تُكْرَهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَى عِبَادِ اللَّهِ فَتَكُونُوا كَالرَّاكِبِ الْمُتَنَبِّتِ الَّذِي لَا سَفَرًا قَطَعَ وَلَا ظَهْرًا أَبْقَى.^۲

۷۵۸۹. الإمام عليّ عليه السلام: خَادِعُ نَفْسِكَ فِي الْعِبَادَةِ، وَارْفُقْ بِهَا وَلَا تَقْهَرْهَا، وَخُذْ عَفْوَهَا وَنَشَاطَهَا، إِلَّا مَا كَانَ مَكْتُوبًا عَلَيْكَ مِنَ الْفَرِيضَةِ، فَإِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ قَضَائِهَا وَتَعَاهُهَا عِنْدَ مَحَلِّهَا.^۳

۷۵۹۰. الإمام الصادق عليه السلام: اجْتَهِدْتُ فِي الْعِبَادَةِ وَأَنَا شَابٌّ، فَقَالَ لِي أَبِي: يَا بُنَيَّ، دُونَ مَا أَرَاكَ تَصْنَعُ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا رَضِيَ عَنْهُ بِالْيَسِيرِ.^۴

(انظر) بحار الأنوار: ۷۱/۲۰۹ باب ۶۶.

العبادة: باب ۲۴۶۲.

۱۵۳۴

ملايـمت در عبادت

۷۵۸۷. پیامبر خدا ﷺ: از افراط و سختگیری در دین پرهیزید؛ زیرا خداوند آن را آسان قرار داده است. پس، از دین، آنچه توانش را دارید بگیرید؛ که خداوند کار خوب مستمر را، هرچند اندک باشد، دوست دارد.

۷۵۸۸. پیامبر خدا ﷺ: همانا این دین استوار است؛ پس با ملایمت در آن وارد شوید و عبادت خدا را بر بندگان خدا تحمیل نکنید که در آن صورت به سوار در مانده‌ای می‌مانید که نه راهی را پیموده و نه مرکبی [با نشاط] به جا گذاشته است.

۷۵۸۹. امام علی علیه السلام: برای عبادت کردن نفس خود را بفریب و با آن ملایمت کن و به زور [به عبادت] وادارش مکن و در زمان فراغت و نشاطش او را به عبادت گیر، مگر در عباداتی که بر تو واجب گشته است که در این صورت باید آنها را به موقع انجام دهی و بر آنها مواظبت کنی.

۷۵۹۰. امام صادق علیه السلام: زمانی که جوان بودم در عبادت سخت می‌کوشیدم؛ پدرم به من فرمود: فرزندم! کمتر از آنچه می‌بینم عبادت کن؛ زیرا خداوند عزوجل اگر بنده‌ای را دوست داشته باشد، به عبادت اندک او خشنود می‌گردد.

۱. کنز العمال: ۵۳۴۸. ۲. الکافی: ۱/۸۶/۲.

۳. نهج البلاغة: الكتاب ۶۹. ۴. الکافی: ۵/۸۷/۲.

۱۵۳۵

ثَمَرَاتُ الرَّفَقِ

۷۵۹۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ فِي الرَّفَقِ الزِّيَادَةَ
وَالْبَرَكَاتِ، وَمَنْ يُحَرِّمِ الرَّفَقَ يُحَرِّمِ
الْخَيْرَ.^۱

۷۵۹۲. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: الرَّفَقُ يُؤَدِّي إِلَى السَّلَامِ.^۲

۷۵۹۳. عَنْهُ ﷺ: الرَّفَقُ مِفْتَاحُ الصَّوَابِ، وَشِيْمَةُ
ذَوِي الْأَلْبَابِ.^۳

۷۵۹۴. عَنْهُ ﷺ: الرَّفَقُ يُبَسِّرُ الصُّعَابَ، وَيُسَهِّلُ
شَدِيدَ الْأَسْبَابِ.^۴

۷۵۹۵. عَنْهُ ﷺ: الرَّفَقُ لِقَاحُ الصَّلَاحِ وَعُنْوَانُ
النَّجَاحِ.^۵

۷۵۹۶. الْإِمَامُ الْحُسَيْنُ ﷺ: مَنْ أَحْجَمَ عَنِ الرَّأْيِ
وَعَيَّيْتُ بِهِ الْحَيْلُ، كَانَ الرَّفَقُ مِفْتَاحَهُ.^۶

۷۵۹۷. الْإِمَامُ الصَّادِقُ ﷺ: إِنْ شِئْتَ أَنْ تُكْرَمَ فَلَنْ،
وَإِنْ شِئْتَ أَنْ تُهَانَ فَاخْشُنْ.^۷

۷۵۹۸. عَنْهُ ﷺ: مَنْ كَانَ رَفِيقاً فِي أَمْرِهِ نَالَ مَا
يُرِيدُ مِنَ النَّاسِ.^۸

۱۵۳۵

ثمرات ملایمت

۷۵۹۱. پیامبر خدا ﷺ: همانا در ملایمت، فزونی و
برکت است و کسی که از ملایمت محروم
باشد، از خیر محروم شود.

۷۵۹۲. امام علی ﷺ: ملایمت، به آشتی می انجامد.

۷۵۹۳. امام علی ﷺ: ملایمت و مهربانی، کلید
درستی و خوی خردمندان است.

۷۵۹۴. امام علی ﷺ: ملایمت، دشواریها را آسان و
چاره جویی های سخت را ساده می سازد.

۷۵۹۵. امام علی ﷺ: ملایمت، بارور کننده صلاح
و سرلوحه کامیابی است.

۷۵۹۶. امام حسین ﷺ: هر که فکرش به جایی
نرسد و در چاره یابی درماند، ملایمت،
کلید [گشایش مشکل] او باشد.

۷۵۹۷. امام صادق ﷺ: اگر می خواهی گرامی باشی
ملایم و مهربان باش و اگر می خواهی خوار
شوی خشن باش.

۷۵۹۸. امام صادق ﷺ: هر که در کارهای خود
ملایمت داشته باشد، به آنچه از مردم
می خواهد دست یابد.

۱. الکافی: ۷/۱۱۹/۲. ۲. غرر الحکم: ۹۰۲.

۳. غرر الحکم: ۱۷۴۶. ۴. غرر الحکم: ۱۷۷۸.

۵. غرر الحکم: ۲۱۸۷. ۶. بحار الأنوار: ۱۱/۱۲۸/۷۸.

۷. بحار الأنوار: ۱۰۹/۲۶۹/۷۸.

۸. الکافی: ۱۶/۱۲۰/۲.

۱۵۳۶

أَرْفَقُ يُرْفَقُ بِكَ

۷۵۹۹. رسول الله ﷺ: الرَّفْقُ رَأْسُ الْحِكْمَةِ، اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ شَيْئاً مِنْ أُمُورِ أُمَّتِي فَارْفَقْ بِهِمْ فَارْفَقْ بِهِ، وَمَنْ شَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشَقِّ عَلَيْهِ^۱.
۷۶۰۰. الإمام زين العابدين ﷺ: كَانَ آخِرُ مَا أَوْصَى بِهِ الْخَضِرُ مُوسَى بْنَ عِمْرَانَ ﷺ: ... مَا رَفَقَ أَحَدٌ بِأَحَدٍ فِي الدُّنْيَا إِلَّا رَفَقَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^۲.

(انظر) الرحم: باب ۱۴۵۳.

۱۵۳۷

مَا لَا يَنْبَغِي مِنَ الرَّفْقِ

۷۶۰۱. الإمام علي ﷺ: إِذَا كَانَ الرَّفْقُ خَرْقاً كَانَ الْخَرْقُ رِفْقاً، رَبُّمَا كَانَ الدَّوَاءُ دَاءً وَالدَّاءُ دَوَاءً^۳.

۱۵۳۶

ملايimt و مدارا كن تا با تو ملايimt و مدارا شود

۷۵۹۹. پیامبر خدا ﷺ: ملايimt و مدارا رأس حکمت است. خدايا! هر که کارگزار امری از امور امت من شود و با آنان ملايimt و مدارا کند، تو با او ملايimt و مدارا کن و هر که بر آنان سخت گیرد، تو بر او سخت گیر.

۷۶۰۰. امام زين العابدين ﷺ: آخرین سفارشی که خضر به موسی بن عمران ﷺ کرد این بود: هیچ کس در دنیا با کسی ملايimt و مدارا نکند مگر آن که خداوند عزوجل در روز قیامت با او ملايimt و مدارا کند.

۱۵۳۷

ملايimt نابجا

۷۶۰۱. امام علي ﷺ: هرگاه به جای ملايimt خشونت لازم باشد، خشونت [عين] ملايimt است، بسا دارو که [مایه] درد و بیماری باشد و بسا درد و بیماری که خود دارو باشد.

۱. بحار الأنوار: ۶۲/۳۵۲/۷۵.

۲. بحار الأنوار: ۶/۳۸۶/۷۳.

۳. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

المراقبة

مراقبة

مركز تحقيقات كليات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٦٢/٧٠ باب ٤٥ «مراتب النفس... ومحاسبة النفس» .
المحجة البيضاء: ١٤٩/٨-١٩١ كتاب المراقبة والمحاسبة .

انظر:

عنوان ١١٣ «الحساب»، ٤٧٤ «النفوس»، ٤٧٧ «اللهو» .
المسجد: باب ١٧٥٤، الموعظة: باب ٤٠٧٥، الحج: باب ٧١١ .

۱۵۳۸

مُراقَبَةُ اللَّهِ

الکتاب:

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ رَقِيبًا﴾^۱﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾^۲

﴿وَيَا قَوْمِ اغْمَلُوا عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ سَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ وَازْتَقِبُوا إِنِّي
مَعَكُمْ رَقِيبٌ﴾^۳

الحديث:

۷۶۰۲. الإمام علي عليه السلام - في دعاء عَلَّمَهُ لِكَمِيلٍ -:
فَأَسْأَلُكَ بِالْقُدْرَةِ الَّتِي قَدَّرْتَهَا... أَنْ تَهَبَ
لِي فِي هَذِهِ اللَّيْلَةِ وَفِي هَذِهِ السَّاعَةِ
كُلَّ جُرْمٍ أَجْرَمْتُهُ... وَكُلَّ سَيِّئَةٍ أَمَرْتُ
بِإِثْبَاتِهَا الْكَرَامَ الْكَاتِبِينَ، الَّذِينَ وَكَّلْتَهُمْ
بِحِفْظِ مَا يَكُونُ مِنِّي، وَجَعَلْتَهُمْ شُهَدَاءَ
عَلَيَّ مَعَ جَوَارِحِي، وَكُنْتَ أَنْتَ
الرَّقِيبُ عَلَيَّ مِنْ وَرَائِهِمْ، وَالشَّاهِدُ
لِمَا خَفِيَ عَنْهُمْ^۴.

۱۵۳۸

مراقبت خدا

قرآن:

«و خداوند مراقب هر چیزی است».

«خداوند مراقب شماست».

«ای قوم من! شما همچنان که هستید به کار خویش
مشغول باشید و من هم به کار خویش مشغول
می شوم. بزودی خواهید دانست که آن عذاب خوار
کننده بر چه کسی فرود می آید و چه کسی
دروغگوست. منتظر بمانید، من نیز با شما نظاره

حديث:

۷۶۰۲. امام علي عليه السلام - در دعایی که به کمیل تعلیم
داد - فرمود: به آن قدرتی که مقدر
کرده‌ای... از تو مسئلت دارم که هر جرمی
را که تا این شب و این لحظه مرتکب شده‌ام
بر من ببخشایی... و نیز هر گناهی را که به
کرام الکاتبین (آن نویسندگان بزرگوار)
فرموده‌ای آن را ثبت کنند و آنها را به حفظ
اعمال من گماشته‌ای و همراه جوارح من،
شاهد بر من قرارشان داده‌ای و در ورای
همه آنها، تو خود نیز ناظر بر من و شاهد
آنچه از نگاه آنها مخفی مانده، بوده‌ای.

۱. النساء: ۱.

۲. الأحزاب: ۵۲.

۳. الإقبال: ۳/۳۳۶.

۴. هود: ۹۳.

۷۶۰۳. الإمام الصادق عليه السلام: - في قوله تعالى: ﴿وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا﴾: -
 كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ بَكَى
 بُكَاءً أَشَدَّ دَأْ.

۷۶۰۳. امام صادق عليه السلام: - درباره آیه «هیچ عملی
 نمی‌کنید جز این‌که وقتی دست به آن
 می‌زنید ما بر شما گواه و ناظریم» - فرمود:
 رسول خدا ﷺ هرگاه این آیه را می‌خواند
 بشدت می‌گریست.

۱۵۳۹

مُرَاقَبَةُ الْمَلَائِكَةِ وَالْجَوَارِحِ

الكتاب:

قرآن:

﴿مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾.^۲

«هیچ کلامی نمی‌گوید مگر آن که در کنار آن مراقبی
 حاضر و آماده است».

الحديث:

حديث:

۷۶۰۴. الإمام علي عليه السلام: إَعْلَمُوا عِبَادَ اللَّهِ أَنَّ عَلَيْكُمْ

۷۶۰۴. امام علی علیه السلام: بدانید ای بندگان خدا که
 دیده‌بانانی از وجود شما و جاسوسانی از
 اعضای بدن شما و نگهبانان صادقی بر شما
 گماشته شده‌اند که اعمال شما و شمار
 نفسهایتان را ثبت می‌کنند. نه سیاهی شب
 تاری [اعمال] شما را از دید آنها پوشیده
 می‌دارد و نه دروازه محکم و بسته، شما را
 از آنان مخفی می‌کند.

رَصَدًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ، وَعُيُونًا مِنْ
 جَوَارِحِكُمْ، وَحُفَاطَ صِدْقٍ يَحْفَظُونَ
 أَعْمَالَكُمْ، وَعَدَدَ أَنْفَاسِكُمْ، لَا تَسْتُرُكُمْ
 مِنْهُمْ ظُلُمَةُ لَيْلٍ دَاجٍ، وَلَا يُكِنُّكُمْ مِنْهُمْ بَابٌ
 ذُو رِجَالٍ.^۳

۷۶۰۵. عنه عليه السلام: لَا تَقْطَعُوا نَهَارَكُمْ بِكَذَا وَكَذَا،
 وَفَعَلْنَا كَذَا وَكَذَا، فَإِنَّ مَعَكُمْ حَفَظَةً يُحْصُونَ
 عَلَيْكُمْ وَعَلَيْنَا.^۴

(انظر الملائكة: باب ۳۶۵۳)

۷۶۰۵. امام علی علیه السلام: روز خود را به سخنان و
 رفتارهای بیهوده مگذرانید؛ زیرا شما را
 نگهبانانی است که [رفتار و گفتار] شما و ما
 را شماره (ثبت) می‌کنند.

۱. مجمع البيان: ۱۸۰/۵. ۲. ق: ۱۸.
 ۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۵۷. ۴. بحار الأنوار: ۲۷/۳۲۹/۵.

۱۵۳۰

الْحَثُّ عَلَى الرِّقَابَةِ النَّفْسِيَّةِ

۷۶۰۶. رسول الله ﷺ: عَوِّدُوا قُلُوبَكُمْ التَّرَقُّبَ،
وَأَكْثِرُوا التَّفَكُّرَ وَالْإِعْتِبَارَ.^۱

۷۶۰۷. الإمام عليّ ﷺ: اجْعَلْ مِنْ نَفْسِكَ عَلَى نَفْسِكَ
رَقِيْبًا، وَاجْعَلْ لِآخِرَتِكَ مِنْ دُنْيَاكَ نَصِيْبًا.^۲

۷۶۰۸. عنه ﷺ: يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ مُهَيِّمًا
عَلَى نَفْسِهِ، مُرَاقِبًا قَلْبَهُ حَافِظًا لِسَانَهُ.^۳

۷۶۰۹. الإمام الصادق ﷺ: إِحْمِلْ نَفْسَكَ لِنَفْسِكَ،
فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ لَمْ يَحْمِلْكَ غَيْرُكَ.^۴

۱۵۳۱

الْحَثُّ عَلَى مُرَاقَبَةِ اللَّهِ

۷۶۱۰. رسول الله ﷺ - لأَبِي ذَرٍّ -: احْفَظِ اللَّهَ
يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ.^۵

۷۶۱۱. الإمام عليّ ﷺ: طُوبَى لِمَنْ رَاقَبَ رَبَّهُ،
وَخَافَ ذَنْبَهُ.^۶

۷۶۱۲. عنه ﷺ: رَحِمَ اللَّهُ امْرَأً رَاقَبَ رَبَّهُ، وَتَنَكَّبَ
ذَنْبَهُ، وَكَابَرَ هَوَاهُ، وَكَذَّبَ مُسْنَاهُ، امْرَأً أَرَمَ
نَفْسَهُ مِنَ التَّقْوَى بِزِمَامٍ ... دَائِمَ الْفِكْرِ،

۱۵۳۰

تشویق به مراقبت نفس

۷۶۰۶. پیامبر خدا ﷺ: دل‌هایتان را به مراقبت
عادت دهید و زیاد بیندیشید و عبرت
بگیرید.

۷۶۰۷. امام علی ﷺ: از خود مراقبی بر خود
بگمار، و از دنیای خویش برای آخرت
بهره‌ای بگیر.

۷۶۰۸. امام علی ﷺ: سزاوار است که آدمی نگهبان
نفس خود و مراقب دل و نگهدار زبان
خویش باشد.

۷۶۰۹. امام صادق ﷺ: خودت، بار خودت را به
دوش کش و اگر چنین نکنی، کسی دیگر
بار تو را به دوش نکشد.

۱۵۳۱

تشویق به در نظر داشتن خدا

۷۶۱۰. پیامبر خدا ﷺ - به ابوذر - فرمود: مراعات
خدا کن تا خدا تو را مراعات کند و خدا را
در نظر داشته باش، تا [همواره] او را در
برابر خود بیایی.

۷۶۱۱. امام علی ﷺ: خوشا کسی که پروردگارش
را در نظر داشته باشد و از گناه خویش
بترسد.

۷۶۱۲. امام علی ﷺ: خدا رحمت کند کسی را که
پروردگار خویش را در نظر آرد و از گناه
روی گرداند و با هوای نفس خود بستیزد و
آرزوهایش را دروغ شمارد [و بداند دل

۱. کنز العمال: ۵۷۰۹. ۲. غرر الحکم: ۲۴۲۹.

۳. غرر الحکم: ۱۰۹۴۷. ۴. الکافی: ۵/۳۵۴/۲.

۵. بحار الأنوار: ۳/۸۷/۷۷. ۶. غرر الحکم: ۵۹۳۸.

طَوِيلَ الشَّهْرِ، عَزَوْفًا عَنِ الدُّنْيَا... قَدْ وَقَّرَ
قَلْبَهُ ذِكْرُ الْمَعَادِ، وَطَوَى مِهَادَهُ، وَهَجَرَ
وَسَادَهُ، مُتَنَصِّبًا عَلَى أَطْرَافِهِ... خَشُوعٌ فِي
السَّرِّ لِرَبِّهِ، لَدَمْعُهُ صَبِيبٌ، وَلَقَلْبُهُ وَجِيبٌ...
رَاضِيًا بِالْكَفَافِ مِنْ أَمْرِهِ، يُظْهِرُ دُونَ مَا
يَكْتُمُ، وَيَكْتَفِي بِأَقْلٍ مِمَّا يَعْلَمُ^۱.

۷۶۱۳. عَنْهُ: رَجِمَ اللَّهُ امْرَأً (عَبْدًا) سَمِعَ حُكْمًا
فَوَعَى، وَدُعِيَ إِلَى رَشَادٍ قَدْ نَا، وَأَخَذَ
بِحُجْزَةِ هَادٍ فَنَجَا، رَاقِبَ رَبَّهُ، وَخَافَ
ذَنْبَهُ^۲.

۷۶۱۴. الْإِمَامُ الصَّادِقُ: كَانَ فِيمَا وَعَظَ اللَّهُ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى بِهِ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ: أَنْ قَالَ لَهُ:
يَا عِيسَى، كُنْ حَيْثُمَا كُنْتَ مُرَاقِبًا لِي^۳.

۱۵۳۲

الاهتمام بمراقبة الأوقات

۷۶۱۵. الْإِمَامُ عَلِيُّ: أَلَا إِنَّ الْأَيَّامَ ثَلَاثَةٌ: يَوْمٌ
مَضَى لَا تَرْجُوهُ، وَيَوْمٌ بَقِيَ لَا بُدَّ مِنْهُ، وَيَوْمٌ
يَأْتِي لَا تَأْمَنُهُ، فَلَا مَسَ مَوْعِظَةٌ، وَالْيَوْمُ
غَنِيمَةٌ، وَغَدٌ لَا تَدْرِي مَنْ أَهْلُهُ^۴.

مبندد] و نفس خود را با مهار تقوا الجام
کنند... و پیوسته بیندیشد، زیاد شب
زنده داری کند، از دنیا دل برکنند... یاد معاد دل
او را آرام و استوار گرداند و بستر خود را بر
چیند و بالینش را رها کند و [برای عبادت]
برخیزد... در نهان در برابر پروردگارش
خاشع باشد، اشکش ریزان و دلش ترسان
باشد... به کفاف زندگی اش خرسند باشد،
آنچه آشکار می کند، کمتر باشد از آنچه در دل
دارد و به کمتر از آنچه می داند بسنده کند.

۷۶۱۳. امام علی: خدا رحمت کند کسی
(بنده ای) را که سخن حکیمانه ای بشنود و
پذیرایش شود، و به راه راست فرا خوانده شود
و به آن نزدیک گردد و کمربند راهنمایی را
بگیرد و نجات یابد، پروردگارش را در نظر
داشته باشد و از گناه خویش بترسد.

۷۶۱۴. امام صادق: از موعظه های خدای
تبارک و تعالی به عیسی این بود: ای عیسی!
هر جا هستی مرا در نظر داشته باش.

۱۵۳۲

اهتمام به مواظبت بر اوقات

۷۶۱۵. امام علی: هان! روزها سه گونه اند:
روزی که گذشته و امیدی به آن نداری و
روزی که مانده (زمان حال) و گریزی از آن
نیست و روزی که می آید و به آن اطمینان
نداری. دیروز، پند و موعظه بود و امروز،
غنیمت است و فردا را نمی دانی از آن کیست.

۱. بحار الأنوار: ۳۰/۳۴۹/۷۷.

۲. نهج البلاغة: الخطبة ۷۶.

۳. بحار الأنوار: ۲۸۹/۱۴ و ۱۴/۲۹۳.

۴. تحف العقول: ۲۲۰.

۷۶۱۶. عنه علیه السلام: فَازَ مَنْ أَصْلَحَ عَمَلَ يَوْمِهِ
وَاسْتَذْرَكَ فَوَارِطَ أَمْسِهِ^۱.

۷۶۱۶. امام علی علیه السلام: سعادت (پیروزی) یافت
کسی که عمل امروزش را درست کرد و
کوتاهی های دیروزش را جبران نمود.

۷۶۱۷. الإمام الصادق علیه السلام: مَا مِنْ يَوْمٍ يَأْتِي عَلَى
ابْنِ آدَمَ إِلَّا قَالَ ذَلِكَ الْيَوْمُ: يَا بَنَ آدَمَ،
أَنَا يَوْمَ جَدِيدٌ وَأَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ، فافْعَلْ
بِي خَيْرًا، وَاَعْمَلْ فِيَّ خَيْرًا، أَشْهَدُ
لَكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَإِنَّكَ لَنْ تَرَانِي
بَعْدَهَا أَبَدًا^۲.

۷۶۱۷. امام صادق علیه السلام: هیچ روزی بر فرزند آدم
نیاید، جز اینکه آن روز بگوید: ای پسر آدم!
من روزی نو هستم و بر تو گواهم، پس به
وسیله من کار نیک کن و در من نیکی به
جای آر، تا در روز قیامت به سود تو
گواهی دهم؛ چه، دیگر مرا هرگز نخواهی
دید.

۷۶۱۸. عنه علیه السلام: إِنَّ النَّهَارَ إِذَا جَاءَ قَالَ: يَا بَنَ آدَمَ،
اعْمَلْ فِي يَوْمِكَ هَذَا خَيْرًا، أَشْهَدُ لَكَ بِهِ
عِنْدَ رَبِّكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَإِنِّي لَمْ آتِكَ فِيمَا
مَضَى، وَلَا آتِيكَ فِيمَا بَقِيَ. وَإِذَا جَاءَ اللَّيْلُ
قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ^۳.

۷۶۱۸. امام صادق علیه السلام: چون روز از راه رسد
گوید: ای آدمیزاد! امروزت را کار نیک
انجام ده تا در روز قیامت نزد پروردگارت
به سود تو گواهی دهم؛ زیرا پیش از این من
نزد تو نیامدم و در آینده هم نزدت نخواهم
آمد. شب نیز چون از راه رسد مانند همین
سخن را بگوید.

۷۶۱۹. عنه علیه السلام: إِصْبِرُوا عَلَى الدُّنْيَا فَإِنَّمَا هِيَ
سَاعَةٌ، فَمَا مَضَى مِنْهُ فَلَا تَجِدُ لَهُ أَلَمًا
وَلَا سُرُورًا، وَمَا لَمْ يَجِئْ فَلَا تَدْرِي مَا هُوَ؟
وَإِنَّمَا هِيَ سَاعَتُكَ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا، فَاصْبِرْ
فِيهَا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ، وَاصْبِرْ فِيهَا عَنِ
مَعْصِيَةِ اللَّهِ^۴.

۷۶۱۹. امام صادق علیه السلام: در برابر دنیا شکیبا باشید،
که آن ساعتی بیش نیست. آنچه از دنیا
گذشته است، نه دردی از آن می یابی و نه
سُروری، و آنچه هنوز نیامده است،
نمی دانی که چگونه خواهد بود. همانا دنیا
ساعتی است که تو در آن به سر میبری؛
پس در آن ساعت بر طاعت خدا شکیبا
باش و در ترک معصیت خدا بردبار.

۱. غرر الحکم: ۶۵۴۰.

۲. بحار الأنوار: ۲۰/۳۲۵/۷، وفي نسخة أخرى: «فقل في خيراً
واعمل في خيراً».

۳. الکافي: ۱۲/۴۵۵/۲. ۴. الکافي: ۴/۲۵۴/۲.

۱۵۲۳

مَنْ اعْتَدَلَ يَوْمَاهُ

۷۶۲۰. الإمام علي عليه السلام: مَنْ اعْتَدَلَ يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ... وَمَنْ كَانَ غَدُهُ شَرًّا يَوْمِيهِ فَمَحْرُومٌ، وَمَنْ لَمْ يُبَالِ بِمَا رَزَى مِنْ آخِرَتِهِ إِذَا سَلِمَتْ لَهُ دُنْيَاهُ فَهُوَ هَالِكٌ، وَمَنْ لَمْ يَتَعَاهَدِ النُّقْصَ مِنْ نَفْسِهِ غَلَبَ عَلَيْهِ الْهَوَى، وَمَنْ كَانَ فِي نَقْصٍ فَاَلَمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ.^۱

۷۶۲۱. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ اعْتَدَلَ يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ، وَمَنْ كَانَ فِي غَدِهِ شَرًّا مِنْ يَوْمِهِ فَهُوَ مَفْتُونٌ، وَمَنْ لَمْ يَتَفَقَّدِ النُّقْصَانَ فِي نَفْسِهِ دَامَ نَقْصُهُ، وَمَنْ دَامَ نَقْصُهُ فَاَلَمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ.^۲

۷۶۲۲. الإمام الكاظم عليه السلام: مَنْ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ، وَمَنْ كَانَ آخِرُ يَوْمِيهِ شَرًّا مِنْهُمَا فَهُوَ مَلْعُونٌ، وَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ الزِّيَادَةَ فِي نَفْسِهِ فَهُوَ فِي نُقْصَانٍ، وَمَنْ كَانَ إِلَى النُّقْصَانِ فَاَلَمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ مِنَ الْحَيَاةِ.^۳

(انظر) عنوان ۳۸۴ «الغبين».

۱. الأُمالي للصدوق: ۴۷۷/۶۴۴.

۲. بحار الأنوار: ۷۸/۲۷۷/۱۱۳.

۳. بحار الأنوار: ۷۸/۳۲۷/۵.

۱۵۲۳

هر که دو روزش یکنواخت باشد

۷۶۲۰. امام علی علیه السلام: هر که دو روزش یکسان باشد، مغبون است... و هر که فردایش بدتر از دیروز او باشد، محروم است و هر که چون دنیایش تأمین شود دیگر به خیر آخرت خود اهمیتی ندهد، هلاک است و هر که به کاستی وجود خود رسیدگی نکند، خواهشهای نفس بر او چیره شود و هر که در کاستی باشد، مرگ برایش بهتر است.

۷۶۲۱. امام صادق علیه السلام: هر که دو روزش یکنواخت باشد مغبون است و هر که فردایش بدتر از امروزش باشد فریب خورده است و هر که کاستیهای خود را جستجو نکند پیوسته در کاستی ماند و هر که کاستی اش پیاید مرگ برایش بهتر است.

۷۶۲۲. امام کاظم علیه السلام: هر که دو روزش برابر باشد، مغبون است و هر که امروزش بدتر از دیروزش باشد ملعون (از رحمت حق به دور) است و هر که پیشرفتی در وجود خود نبیند در کمبود به سر برد و هر که در مسیر کاستی باشد، مرگ برای او بهتر از زندگی است.

۱۵۴۳

آداب المراقبة

۷۶۲۳. الإمام علي عليه السلام - مِنْ وَصَايَاهُ لَكُمْمِلْ :-
يا كَمِيلُ، ما مِنْ حَرَكَةٍ إِلَّا وَأَنْتَ مُحْتَاجٌ
فِيهَا إِلَى مَعْرِفَةٍ^۱.

۷۶۲۴. الإمام زين العابدين عليه السلام: ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ مِنْ
الْمُؤْمِنِينَ كَانَ فِي كَنَفِ اللَّهِ ...: مَنْ أُعْطِيَ
مِنْ نَفْسِهِ مَا هُوَ سَائِلُهُمْ لِنَفْسِهِ، وَرَجُلٌ لَمْ
يُقَدِّمْ يَدًا وَلَا رِجْلًا حَتَّى يَعْلَمَ أَنََّّهُ فِي طَاعَةِ
اللَّهِ قَدَمَهَا أَوْ فِي مَعْصِيَتِهِ، وَرَجُلٌ لَمْ يَعْصِ
أَخَاهُ بِعَيْبٍ حَتَّى يَسْتُرَكَ ذَلِكَ الْعَيْبُ مِنْ
نَفْسِهِ^۲.

(انظر) الهوى: باب ۲۹۸۶.

۱۵۴۴

آداب مراقبت

۷۶۲۳. امام علی علیه السلام - در سفارش به کمیل - فرمود:
ای کمیل! هیچ حرکت و رفتاری نیست،
مگر این که تو در آن به شناخت نیازمندی.

۷۶۲۴. امام زین العابدین علیه السلام: سه چیز است که در
هر مؤمنی وجود داشته باشد، آن مؤمن در
پناه خداست...: [اول] آن که از جانب
خود به مردم آن دهد، که از آنان برای خود
می خواهد (انتظار دارد) و [دوم] کسی که
دست و گامی پیش نهد، مگر آن که بداند
در طاعت خدا پیش نهاده یا در معصیت او،
[سوم] مردی که از برادر خود عیبی نگیرد،
مگر آن که بیشتر آن عیب را از خود دور
کند^۱.

۱۵۴۵

شمارش بدیها

۷۶۲۵. امام علی علیه السلام: بر خردمند است که بدیهایی
دینی و فکری و اخلاقی و تربیتی خود را
شماره کند و آنها را در سینه خویش یا به

۱. ابر حامد غزالی می گوید: نخستین قدمی که شخص مراقب
باید بردارد این است که ببیند آیا همت و حرکتش انگیزه
خدایی دارد یا نفسانی... و کمترین نکته ای که در حرکات
و رفتارهایش بر او مکتوف و معلوم می شود این است که
رفتارش مباح اما بی حاصل است. در این صورت، آن رفتار
را وامی گذارد؛ چرا که آن حضرت فرموده است: «از
نشانه های حسن اسلام آدمی این است که آنچه را ببوده
است، ترک گوید».

۱۵۴۵

إحصاء المساوئ

۷۶۲۵. الإمام علي عليه السلام: على العاقل أن يُحصي
على نفسه مساوئها في الدين والرأي
والأخلاق والأدب، فيجمع ذلك في

۱. بحار الأنوار: ۲/۱/۲۶۷/۷۷. بحار الأنوار: ۳۲/۱۴۰/۷۸.
۳. قال أبو حامد: النظر الأول للمراقب، تنظره في الهمة
والحركة: أمر لله تعالى أو للهوى... وأقل ما يتكشّف له في
حَرَكَاتِهِ أَنْ يَكُونَ مُبَاحًا وَلَكِنَّهُ لَا يَغْنِيهِ قَبُولُهُ لِقَوْلِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مِنْ
حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ». مسند ابن حنبل:
۱۷۳۷/۴۲۹/۱. المحجة البيضاء: ۱۶۲/۸.

صَدْرِهِ أَوْ فِي كِتَابٍ وَيَعْمَلُ فِي إِزَالَتِهَا.^۱

۱۵۴۶

تَقْسِيمُ السَّاعَاتِ

۷۶۲۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَانَ فِيهَا [أَيِ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ ؑ]...: عَلَى الْعَاقِلِ مَا لَمْ يَكُنْ مَغْلُوباً عَلَى عَقْلِهِ أَنْ يَكُونَ لَهُ سَاعَاتٌ: سَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ عَزَّوَجَلَّ، وَسَاعَةٌ يُحَاسِبُ نَفْسَهُ، وَسَاعَةٌ يَتَفَكَّرُ فِيهَا مَا صَنَعَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ إِلَيْهِ، وَسَاعَةٌ يَخْلُو فِيهَا بِحَظِّ نَفْسِهِ مِنَ الْحَلَالِ؛ فَإِنَّ هَذِهِ السَّاعَةَ عَوْنٌ لِتِلْكَ السَّاعَاتِ وَاسْتِجْمَامٌ لِلْقُلُوبِ وَتَوْزِيعٌ لَهَا.^۲

۷۶۲۷. عَنْهُ ﷺ: إِنَّ فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُودَ عِبْرَةً لِلْعَاقِلِ اللَّيِّبِ أَنْ لَا يَشْغَلَ نَفْسَهُ إِلَّا فِي أَرْبَعِ سَاعَاتٍ: سَاعَةٌ يُنَاجِي فِيهَا رَبَّهُ، وَسَاعَةٌ يُحَاسِبُ فِيهَا نَفْسَهُ، وَسَاعَةٌ يَلْقَى فِيهَا إِخْوَانَهُ الَّذِينَ يُنَاجِي، الَّذِينَ يَنْصَحُونَهُ فِي نَفْسِهِ وَيُخْبِرُونَهُ بِعُيُوبِهِ، وَسَاعَةٌ يَخْلُو بَيْنَ نَفْسِهِ وَبَيْنَ رَبِّهَا فِيمَا يَجِلُّ وَيَجْمُلُ، فَإِنَّ فِي هَذِهِ السَّاعَةِ عَوْناً عَلَى

۱. بحار الأنوار: ۵۸/۶/۷۸.

۲. الخصال: ۱۳/۵۲۵، معاني الأخبار: ۱/۳۳۴ وفيه «وتفريغ لها» بدل «وتوزيع لها».

صورت نوشته گرد آورد و در از بین بردن آنها بکوشد.

۱۵۴۶

تقسیم ساعات شبانه روز

۷۶۲۶. پیامبر خدا ﷺ: در صحف ابراهیم آمده است که: خردمند، مادام که خردش از او گرفته نشده، باید ساعاتی را برای خود در نظر گیرد؛ زمانی برای مناجات با پروردگارش عزوجل، و زمانی برای محاسبه نفس، و زمانی برای اندیشیدن در آنچه که خداوند عزوجل به وی ارزانی داشته است و زمانی برای کامجویی خود از راه حلال؛ زیرا این زمان کمکی است به آن سه زمان دیگر و مایه آسودگی و رفع خستگی دلها.

۷۶۲۷. پیامبر خدا ﷺ: همانا در حکمت خاندان داوود، درسی است برای خردمند صاحب‌دل که نفس خود را جز در اوقات چهارگانه مشغول نسازد؛ زمانی که در آن با پروردگار خویش مناجات کند و وقتی که در آن به حسابرسی نفس خود بپردازد و ساعتی که در آن به دیدار با برادران و دوستانش که خیرخواه اویند و عیبها و کاستیهایش را به وی گوشزد می‌کنند، بگذراند و زمانی که در آن نفس خود را با پروردگار در اموری که حلال و خوشایند است تنها گذارد؛ زیرا که این زمان کمکی است بر پرداختن به آن سه

هذه الساعات^۱.

وقت دیگر.

۷۶۲۸. الإمام علي عليه السلام: للمؤمن ثلاث ساعات:

۷۶۲۸. امام علی علیه السلام: مؤمن را سه وقت است:

ساعة يُناجي فيها ربه، وساعة يُحاسب نفسه، وساعة يُخلّي بين نفسه ولذتها فيما يحلّ ويجمّل^۲.

وقتی که در آن با پروردگار خود به راز و نیاز می پردازد و وقتی که به حساب نفس خود می رسد و وقتی که به لذت های حلال و مناسب می گذراند.

۷۶۲۹. عنه عليه السلام: للمؤمن ثلاث ساعات: ف ساعة

۷۶۲۹. امام علی علیه السلام: مؤمن اوقات خود را سه

يُناجي فيها ربه، وساعة يرُمّ معاشه، وساعة يُخلّي بين نفسه وبين لذتها فيما يحلّ ويجمّل^۳.

بخش می کند: زمانی که در آن با پروردگار خود به راز و نیاز می پردازد و زمانی که به تحصیل معاش دست می یازد و زمانی که به لذت های حلال و نیکو می گذراند.

۷۶۳۰. عنه عليه السلام: إن ليلك ونهارك لا يستوعبان

۷۶۳۰. امام علی علیه السلام: همانا شب و روز تو فرصت

لجميع حاجاتك فاقسّمها بين عمّلك وراحتك^۴.

کافی برای رسیدن به همه امور و نیازهای نیست؛ پس آنها را میان کار و استراحت خود تقسیم کن.

۷۶۳۱. عنه عليه السلام: من كتاب كتبه للأشتر -: اجعل

۷۶۳۱. امام علی علیه السلام: در نامه خود به مالک اشتر -

لنفسك فيما بينك وبين الله أفضل تلك المواقيت وأجزّل تلك الأقسام، وإن كانت كلها لله إذا صلحت فيها النية، وسلمت منها الرعية^۵.

نوشت: بهترین اوقات هر روز و بیشترین بخش از آن را برای رابطه میان خود و خدا قرار ده؛ هر چند که اگر در همه اوقات، نیت پاک و درست باشد و مردم از آن نیت در امنیت و آسایش باشند، اوقات، همه از آن خداست.

۷۶۳۲. الإمام الحسين عليه السلام: سألت أبي عليه السلام عن مدخل

۷۶۳۲. امام حسین علیه السلام: از پدرم علیه السلام در مورد امور

رسول الله صلى الله عليه وآله، فقال: كان دخوله لنفسه

داخلی زندگانی پیامبر علیه السلام پرسیدم، فرمود: هرگاه اراده می کرد به خانه می رفت و چون وارد منزل می شد، اوقات خود را به سه

۱. كنز العمال: ۵۳۸۱. ۲. غرر الحکم: ۷۳۷۰.

۳. نهج البلاغة: الحکمة ۳۹۰.

۴. غرر الحکم: ۳۶۴۱.

۵. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳، انظر تمام الكلام.

مَا ذُوْنَا لَهُ فِي ذَلِكَ، فإِذَا أَوَىٰ إِلَىٰ مَنْزِلِهِ
جَزَاءً دُخُولَهُ ثَلَاثَةَ أَجْزَاءٍ: جُزْءُ اللَّهِ، وَجُزْءُ
لَا هِلِهِ، وَجُزْءُ لِنَفْسِهِ، ثُمَّ جُزْءُ جُزْءِهِ بَيْنَهُ
وَبَيْنَ النَّاسِ فَيَرُدُّ ذَلِكَ بِالْخَاصَّةِ عَلَى
الْعَامَّةِ، وَلَا يَدْخِرُ عَنْهُمْ مِنْهُ شَيْئاً، وَكَانَ
مِنْ سِيرَتِهِ فِي جُزْءِ الْأُمَّةِ، إِيشَارُ أَهْلِ
الْفَضْلِ بِإِذْنِهِ، وَقَسَمَهُ عَلَى قَدْرِ فَضْلِهِمْ فِي
الدِّينِ، فَمِنْهُمْ ذُو الْحَاجَةِ، وَمِنْهُمْ ذُو
الْحَاجَتَيْنِ، وَمِنْهُمْ ذُو الْحَوَائِجِ^۱.

۷۶۳۳. الإمام زين العابدين (ع) - في دعائه عِنْدَ
الصَّبَاحِ وَالْمَسَاءِ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ لَنَا فِي كُلِّ
سَاعَةٍ مِنْ سَاعَاتِهِ حَظًّا مِنْ عِبَادِكَ،
وَنَصيباً مِنْ شُكْرِكَ، وَشَاهِدَ صِدْقِ
مَلَائِكَتِكَ^۲.

۷۶۳۴. الإمام الصادق (ع): كَانَ فِيمَا وَعَظَ لِقَمَانُ
ابْنَهُ: ... يَا بُنَيَّ، اجْعَلْ فِي أَيَّامِكَ وَلَيَالِيكَ
وَسَاعَاتِكَ نَصيباً لَكَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ، فَإِنَّكَ
لَنْ تَجِدَ لَكَ تَضَيُّعاً مِثْلَ تَرْكِهِ^۳.

۷۶۳۵. الإمام الكاظم (ع): اجْتَهِدُوا فِي أَنْ يَكُونَ
زَمَانُكُمْ أَرْبَعَ سَاعَاتٍ: سَاعَةٌ لِمُنَاجَاةِ اللَّهِ،

بخش تقسیم می کرد: بخشی را به [عبادت]
خدا اختصاص می داد و بخشی را به
خانواده اش و بخشی را به خودش. وقت
مخصوص به خودش را نیز میان خود و
مردم تقسیم می فرمود و خواص را
می پذیرفت و مسائل و موضوعات را از
طریق آنان به عموم مردم ارجاع می داد و
چیزی از ایشان مضایقه نمی کرد و روش
آن بزرگوار، در این زمان اختصاص یافته به
امت، این بود که در پذیرفتن به حضور و
اختصاص دادن مقدار زمان ملاقات به
افراد، اهل فضل را، به نسبت فضل و
مقامی که در دین داشتند، بر دیگری مقدم
می داشت. برخی از آنان یک حاجت
داشتند، برخی دو تا و برخی
چندین حاجت.

۷۶۳۳. امام زين العابدين (ع) - در دعایش به هنگام
صبح و شام - گفت: بار خدایا! در هر
ساعتی از ساعتهای این روز، بهره ای از
بندگان و نصیبی از سپاسگزاری و گواه
راستی از فرشتگان برای ما قرار ده.

۷۶۳۴. امام صادق (ع): از اندرزه های لقمان به
فرزندش این بود که: ... فرزندم! از روزها
و شبها و اوقات خود بخشی را به تحصیل
علم اختصاص بده؛ زیرا تو هرگز برای
خود خسران و ضایعه ای چون ترک علم
نخواهی یافت.

۷۶۳۵. امام کاظم (ع): سعی کنید اوقات خود را
چهار قسمت نمایید: زمانی برای مناجات
با خدا و زمانی برای کسب و کار و زمانی

۱. بحار الأنوار: ۴/۱۵۰/۱۶.

۲. الصحيفة السجادية: الدعاء ۶.

۳. الأمالي للطوسي: ۹۹/۶۸.

وَسَاعَةً لَأَمْرِ الْمَعَاشِ، وَسَاعَةً لِمُعَاشَرَةِ
الْإِخْوَانِ وَالثَّقَاتِ الَّذِينَ يُعَرِّفُونَكُمْ
عُيُوبَكُمْ وَيَخْلُصُونَ لَكُمْ فِي الْبَاطِنِ،
وَسَاعَةً تَخْلُونَ فِيهَا لِنَفْسِكُمْ فِي غَيْرِ
مُحَرَّمٍ^۱.

۱۵۳۷

افْتِتَاحُ الْأَعْمَالِ وَاخْتِتَامُهَا بِالْخَيْرِ

۷۶۳۶. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ اسْتَفْتَحَ أَوَّلَ نَهَارِهِ بِخَيْرٍ
وَخَتَمَهُ بِالْخَيْرِ، قَالَ اللَّهُ لِمَلَائِكَتِهِ: لَا
تَكْتُبُوا عَلَيْهِ مَا بَيْنَ ذَلِكَ مِنَ الذُّنُوبِ^۲.

۷۶۳۷. الْإِمَامُ عَلِيُّ ﷺ: يَا كَمِيلَ بْنَ زِيَادٍ، سَمِّ كُلَّ

يَوْمٍ بِاسْمِ اللَّهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ
وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ، وَادْكُرْنَا وَسَمِّ بِأَسْمَائِنَا
وَصَلِّ عَلَيْنَا وَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ رَبِّنَا، وَادْرَأْ بِذَلِكَ
عَنْ نَفْسِكَ وَمَا تَحُوطُهُ عِنَايَتُكَ، تُكْفَ شَرٌّ
ذَلِكَ الْيَوْمِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ^۳.

۷۶۳۸. الْإِمَامُ زَيْنُ الْعَابِدِينَ ﷺ: إِنَّ الْمَلَكَ الْمُوَكَّلَ

عَلَى الْعَبْدِ يَكْتُبُ فِي صَحِيفَةِ أَعْمَالِهِ،

فَأَمْلُوا بِأَوَّلِهَا وَآخِرِهَا خَيْرًا يُغْفَرَ لَكُمْ مَا

بَيْنَ ذَلِكَ^۴.

برای معاشرت با برادران و افراد مورد
اعتمادی که عیبهایتان را به شما گوشزد
می کنند و در باطن خیر خواه شما هستند و
زمانی برای کامجویی از لذت های غیر حرام.

۱۵۳۷

شروع کردن و پایان دادن کارها با کار خیر

۷۶۳۶. پیامبر خدا ﷺ: هر کس آغاز روز خود را با
خیر شروع کند و با خیر به پایانش برد،
خداوند به فرشتگان خود فرماید: گناهانی
را که در این بین انجام داده است برای او
نویسید.

۷۶۳۷. امام علی ﷺ: ای کمیل بن زیاد! هر روز نام
خدا را ببر و «لا حول ولا قوة إلا بالله» بگو و
به خدا توکل نما و یاد ماکن و نام ما را ببر و
بر ما درود فرست و به پروردگار ما الله، پناه
بر و بدین وسیله [بدی را] از خودت و
آنچه به تو تعلق دارد دور کن، تا به
خواست خدا از شر آن روز ایمن باشی.

۷۶۳۸. امام زین العابدین ﷺ: همانا فرشته گماشته
بر بنده، اعمال او را در نامه ای می نویسد.
پس، در آغاز و پایان آن نامه، خیری [بر
فرشته] املا کنید، تا ما بین آن بر شما
بخشیده شود.

۱. بحار الأنوار: ۱۸/۳۲۱/۷۸.

۲. كنز العمال: ۴۳۰۸۱. ۳. بحار الأنوار: ۱/۲۶۶/۷۷.

۴. بحار الأنوار: ۲۵/۳۲۹/۵.

۷۶۳۹. بحار الأنوار عن أبي ذرٍّ: يَوْمَكَ جَمَلَك إِذَا أَخَذْتَ بِرَأْسِهِ أَتَاكَ ذَنْبُهُ. يَعْنِي إِذَا كُنْتَ مِنَ أَوَّلِ النَّهَارِ فِي خَيْرٍ لَمْ تَزَلْ فِيهِ إِلَى آخِرِهِ.^۱

۷۶۳۹. بحار الأنوار - به نقل از ابوذر - روز تو [چون] شتر توست که اگر سر او را بگیری بقیه‌اش دنبال تو می‌آید؛ یعنی اگر روزت را با خیر آغاز کنی، تا آخر آن در خیر به سر خواهی برد.

۱۵۳۸

المُراقِبَةُ وَالْمُحَاسِبَةُ

۷۶۴۰. المحجة البيضاء عن طلحة: انطلق رجل ذات يوم فترع ثيابه وتمرغ في الرمضاء وكان يقول لنفسه: ذوقني وعذاب جهنم أشد حراً! أحيفته بالليل بطالة بالنهار؟! فبينما هو كذلك إذ أبصر النبي ﷺ في ظل شجرة فاتاه فقال: غلبتني نفسي، فقال له النبي ﷺ: أَلَمْ يَكُنْ لَكَ بُدٌّ مِنَ الَّذِي صَنَعْتَهُ؟ أَمَا لَقَدْ فُتِحَتْ لَكَ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَبَاهَى اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ بِكَ الْمَلَائِكَةَ. ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِهِ: تَزَوَّدُوا مِنْ أَخِيكُمْ، فَجَعَلَ الرَّجُلُ يَقُولُ لَهُ: يَا فُلَانُ، ادْعُ لِي.^۲

۷۶۴۱. الإمام الصادق عليه السلام: طوبى لعبدٍ جاهدَ الله نفسه وهواه، ومن هزمَ جندَ نفسه وهواه ظفرَ برضا الله، ومن جاوزَ عقله نفسه

۱۵۳۸

مراقبه و محاسبه

۷۶۴۰. المحجة البيضاء - به نقل از طلحه -: یک روز مردی جامه خود را از تن درآورد و در میان شنهای داغ شروع به غلتیدن کرد، و با خود می‌گفت: بعش، که عذاب دوزخ داغتر است. آیا شب [همچون] مرداری و روز بیکاره؟! آن مرد در همین حال چشمش به پیامبر افتاد که در سایه درختی ایستاده بود. پس، خدمت آن حضرت آمد و عرض کرد: تقسم بر من چیره شد. پیامبر به او فرمود: آیا چاره‌ای جز این کار نداشتی؟ بدان، که درهای آسمان برای تو گشوده شد و خداوند عزوجل به وجود تو بر فرشتگانش افتخار کرد. آن گاه به اصحابش فرمود: از برادر خود توشه بستانید. این شد که هر کس به او می‌گفت: فلانی، برای من دعا کن.

۷۶۴۱. امام صادق علیه السلام: خوشا به حال بنده‌ای که برای خدا با نفس و هوس خویش جهاد کند. هر که لشکر هوا و هوس خود را

۱. بحار الأنوار: ۱۱۲/۱۲۴/۷۳.

۲. المحجة البيضاء: ۱/۶۸/۸.

۳. (انظر) الرياضة: باب ۱۵۷۱.

الْأَمَارَةَ بِالسُّوءِ بِالْجَهْدِ وَالِاسْتِكَاثَةِ
وَالْخُضُوعِ عَلَى بَسَاطِ خِدْمَةِ اللَّهِ تَعَالَى فَقَدْ
فَازَ فَوْزاً عَظِيماً، وَلَا حِجَابَ أَظْلَمُ
وَأَوْحَشُ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ اللَّهِ مِنَ النَّفْسِ
وَالْهَوَى، وَلَيْسَ لِقَتْلِهِمَا وَقَطْعِهِمَا سِلَاحُ
وَأَلَّةٌ مِثْلُ الْاِفْتِقَارِ إِلَى اللَّهِ وَالْخُشُوعِ
وَالْخُضُوعِ وَالْجُوعِ وَالظَّمْأِ بِالنَّهَارِ وَالسَّهَرِ
بِاللَّيْلِ. فَإِنْ مَاتَ صَاحِبُهُ مَاتَ شَهِيداً، وَإِنْ
عَاشَ وَاسْتَقَامَ أَدَّى عَاقِبَتَهُ إِلَى الرِّضْوَانِ
الْأَكْبَرِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا
فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ
الْمُحْسِنِينَ﴾^{۱، ۲}

شکست دهد، به خشنودی خدا دست یابد
و هر که خیزدش، با کوشش و شکستگی و
فروتنی، بر بساط خدمتگزاری به خدا، بر
نفس اماره اش چیره شود، به پیروزی
بزرگی دست یافته باشد. میان بنده و
خداوند حجابی ظلمانی ترو وحشتناکتر از
نفس و هوای نفس نیست و برای کشتن
این دو، سلاح و ابزاری چون احساس نیاز
به خدا و خضوع و خشوع و گرسنگی و
تشنگی کشیدن در روز و شب زنده داری
نیست، که اگر چنین کسی بمیرد، شهید
است و اگر زنده بماند و همچنان به این راه
ادامه دهد، خداوند فرجام او را به آن
رضوان بزرگ ختم کند. خداوند عز و جل
فرمود: «وَأَنَّا نَكُونُ لَهُمْ نَارًا يُنَادُونَ
فِيهَا سُبْحَانَ اللَّهِ مُخْلِصِينَ أَنْفُسَهُمْ
وَهُمْ فِيهَا مُنْقَرِعُونَ»^۳ و آنان که به خاطر ما جهاد کنند
راهسایمان را به آنان نشان می دهیم و
خداوند با نیکوکاران است.»

۷۶۲۲. الإمامُ الكاظمُ عليه السلام: لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ
نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ، فَإِنْ عَمِلَ حَسَنَةً اسْتَرَادَ
اللَّهَ، وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئَةً اسْتَغْفَرَ اللَّهُ مِنْهُ وَتَابَ
إِلَيْهِ.^۳

(انظر) عنوان ۸۳ «الجهاد الأكبر».

۸۴ «الجهاد (الاجتهاد في طاعة الله)».

الحساب: باب ۸۳۳. الموعظة: باب ۴۰۷۵، ۴۰۷۶.

المحجة البيضاء: ۱۴۹/۸.

۷۶۲۲. امام کاظم عليه السلام: از ما نیست کسی که هر روز
به حساب نفس خود رسیدگی نکند. اگر
کار خوبی کرده باشد از خداوند فزونتر
بخواهد و اگر کار بدی کرده باشد از
خداوند آمرزش بخواهد و به درگاه او توبه
کند.

۱. العنکبوت: ۶۹. ۲. مصباح الشریعة: ۴۴۱.

۳. الکافی: ۲/۲۵۳.

رَمَضَانُ

رمضان

مركز تحقيقات كميوتير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

شهر الله في الكتاب والسنة.

بحار الأنوار: ٣٣٧/٩٦ أبواب صوم شهر رمضان.

كنز العمال: ٤٦١/٨ فضل صوم شهر رمضان.

انظر:

عنوان ٣٠٨ الصوم.

القدر: باب ٣٢٢٣.

۱۵۴۹

شَهْرُ رَمَضانَ

الکتاب:

«شَهْرُ رَمَضانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَى مَا هَدَاكُم وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ»^۱.

الحديث:

۷۶۲۳. رسول الله ﷺ: إِنَّمَا سُمِّيَ الرَّمَضَانُ لِأَنَّهُ يَرْمِضُ الذُّنُوبَ.^۲

۷۶۲۴. عنه ﷺ: إِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ تُفْتَحُ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضانَ، وَلَا تُغْلَقُ إِلَى آخِرِ لَيْلَةٍ مِنْهُ.^۳

۷۶۲۵. عنه ﷺ: لَوْ يَعْلَمُ الْعَبْدُ مَا فِي رَمَضانَ لَوَدَّ أَنْ يَكُونَ رَمَضانَ السَّنَةِ.^۴

۷۶۲۶. بحار الأنوار: - رسول الله ﷺ لَمَّا حَضَرَ شَهْرُ

۱۵۴۹

ماه رمضان

قرآن:

«ماه رمضان، که در آن برای راهنمایی مردم و بیان راه روشن هدایت و جدا ساختن حق از باطل، قرآن نازل شده است. پس هر که این ماه را دریابد، باید که در آن روزه بدارد و هر کس که بیمار یا در سفر باشد به همان تعداد از روزهای دیگر [روزه بگیرد]. خدا برای شما راحتی و آسانی می‌خواهد و خواهان سختی برای شما نیست. و باید که آن شمار را کامل کنید. و خدا را بدان سبب که راهنماییتان کرده است به بزرگی یاد کنید و باشد که سپاسگزار باشید».

حدیث:

۷۶۲۳. پیامبر خدا ﷺ: رمضان را رمضان نامیده‌اند چون گناهان را می‌سوزاند.^۱

۷۶۲۴. پیامبر خدا ﷺ: درهای آسمان در نخستین شب ماه رمضان گشوده می‌شود و تا آخرین شب آن بسته نمی‌شود.

۷۶۲۵. پیامبر خدا ﷺ: اگر بنده ارزش ماه رمضان را بداند، آرزو می‌کند که سراسر سال، رمضان باشد.

۷۶۲۶. بحار الأنوار: وقتی ماه رمضان فرا رسید

۱. البقرة: ۱۸۵. ۲. کنز العمال: ۲۳۶۸۸.

۳. بحار الأنوار: ۸/۳۴۴/۹۶. ۴. بحار الأنوار: ۱۲/۳۴۶/۹۶.

۱. رمضان در لغت به معنای سوزاندن است.

رَمَضَانَ - : سُبْحَانَ اللَّهِ! ماذا تَسْتَقْبِلُونَ؟! وماذا يَسْتَقْبِلُكُمْ؟! قالها ثلاثَ مَرَّاتٍ^۱.

۷۶۳۷. الإمامُ زَيْنُ العابدینَ ؑ - مِنْ دُعَائِهِ لِذُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ - : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي حَبَّأَنَا بِدِينِهِ وَاخْتَصَّنَا بِمِلَّتِهِ وَسَبَّلَنَا فِي سُبُلِ إِحْسَانِهِ لِنَسْلُكَهَا بِمَنْهُ إِلَى رِضْوَانِهِ، حَمْدًا يَتَقَبَّلُهُ مِنَّا، وَيَرْضَى بِهِ عَنَّا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ مِنْ تِلْكَ السُّبُلِ شَهْرَهُ رَمَضَانَ، شَهْرَ الصَّيَامِ، وَشَهْرَ الْإِسْلَامِ، وَشَهْرَ الطَّهْوَرِ، وَشَهْرَ التَّمَحِيصِ، وَشَهْرَ الْقِيَامِ^۲.

۷۶۳۸. عَنْهُ ؑ - مِنْ دُعَائِهِ لِوُدَاعِ شَهْرِ رَمَضَانَ - : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا شَهْرَ اللَّهِ الْأَكْبَرَ وَيَا عِيدَ أَوْلِيَائِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَكْرَمَ مَصْحُوبٍ مِنَ الْأَوْقَاتِ وَيَا خَيْرَ شَهْرٍ فِي الْأَيَّامِ وَالسَّاعَاتِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ شَهْرٍ قَرُبَتْ فِيهِ الْأُمُورُ، وَنُشِرَتْ فِيهِ الْأَعْمَالُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ مِنْ قَرِينٍ جَلَّ قَدْرُهُ مَوْجُودًا وَأَفْجَعَ فَقْدُهُ مَفْقُودًا وَمَرْجُوٌّ أَلَمْ فِرَاقُهُ ...

السَّلَامُ عَلَيْكَ مَا كَانَ أَطْوَلَكَ عَلَى

پیامبر ﷺ فرمود: سبحان الله! به پیشباز عجب ماهی می‌روید! و عجب ماهی به شما روی می‌آورد! - این را سه بار تکرار کرد -.

۷۶۳۷. امام زین العابدین ؑ - در دعای خویش هنگام حلول ماه رمضان - گفت: ستایش خدایی را که دین خود را به ما ارزانی داشت و ما را به آیین خویش (اسلام) اختصاص داد و در راههای احسان و نیکی خود در آورد، تا با نعمت و احسان او، آن راهها را به سوی خشنودی‌اش بپیماییم؛ ستایشی که آن را از ما بپذیرد و به وسیله آن از ما خشنود گردد و ستایش خدایی را که ماه خود، رمضان را یکی از راهها [ی رسیدن به احسان خویش]، ماه روزه و ماه تسلیم شدن و ماه پاکیزگی و ماه تصفیه و ماه قیام [به عبادت و شب زنده داری] قرار داد.

۷۶۳۸. امام زین العابدین ؑ - در دعای خویش در وداع با ماه رمضان - گفت: بدرود ای بزرگترین ماه خدا، و ای عید اولیای خدا؛ بدرود ای [گرامی‌ترین] اوقاتی که [با ما] همراه بودی و ای بهترین ماه در میان دیگر روزها و ساعتها. بدرود ای ماهی که آرزوها در آن نزدیک و اعمال و کردارها [ای نیک] در آن فراگیر است، بدرود ای همدمی که وجودش گرامی و فقدانش دردآور و امیدی که از دست دادنش رنج‌آور است... بدرود ای ماهی که برای گنهکاران بس طولانی بودی و در

۱ - بحار الأنوار: ۱۳/۳۴۷/۹۶.

۲ - الصحيفة السجادية: الدعاء ۴۴.

الْمُجْرِمِينَ وَأَهْيَيْكَ فِي صُدُورِ الْمُؤْمِنِينَ!¹

سینه‌های مؤمنان بس پر شکوه.

۷۶۴۹. الإمام الصادق عليه السلام - مِنْ وَصِيَّتِهِ لِوَلَدِهِ عِنْدَ دُخُولِ شَهْرِ رَمَضَانَ -: فَاجْهَدُوا أَنْفُسَكُمْ فَإِنَّ فِيهِ تَقْسِمُ الْأَرْزَاقِ، وَتُكْتَبُ الْأَجَالُ، وَفِيهِ يُكْتَبُ وَفَدُ اللَّهِ الَّذِينَ يَفِدُونَ إِلَيْهِ، وَفِيهِ لَيْلَةُ الْعَمَلِ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ.²

۷۶۴۹. امام صادق علیه السلام - در سفارشهای خود به فرزندان به هنگام حلول ماه رمضان - فرمود: جانهای خود را به تلاش و کوشش وادارید؛ زیرا در این ماه روزی‌ها قسمت و اجلها نوشته می‌شود و در آن نام‌های میهمانان خدا که بر او وارد می‌شوند، نوشته می‌گردد. در این ماه شبی هست که عمل (عبادت) در آن از عمل (عبادت) هزار ماه بهتر است.

۱۵۵۰

حُطِبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ إِقْبَالِ شَهْرِ رَمَضَانَ

۱۵۵۰

خطبه‌های رسول خدا به هنگام

روی آوردن ماه رمضان

۷۶۵۰. رسول الله ﷺ - حِينَ حُطِبَ النَّاسُ آخِرَ يَوْمٍ مِنْ شَعْبَانَ -: أَيُّهَا النَّاسُ، قَدْ أَظْلَكُكُمْ شَهْرٌ عَظِيمٌ، شَهْرٌ مُبَارَكٌ، شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةُ الْعَمَلِ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْعَمَلِ فِي أَلْفِ شَهْرٍ... هُوَ شَهْرُ أَوَّلِهِ رَحْمَةٌ وَأَوْسَطُهُ مَغْفِرَةٌ، وَآخِرُهُ عِتَقٌ مِنَ النَّارِ.³

۷۶۵۰. پیامبر خدا ﷺ - هنگامی که در آخرین روز ماه شعبان، برای مردم خطبه‌ای ایراد کرد - فرمود: ای مردم! ماه بزرگی بر شما سایه افکنده است، ماهی مبارک؛ در این ماه شبی هست که عمل (عبادت) در آن از هزار ماه عمل (عبادت) بهتر است... این ماهی است که آغازش، رحمت است و میانش، آمرزش و پایانش، رهایی از آتش.

۷۶۵۱. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ حُطِبَتِ ذَاتُ يَوْمٍ، فَقَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرُ اللَّهِ بِالْبَرَكَاتِ وَالرَّحْمَةِ وَالْمَغْفِرَةِ، شَهْرُ

۷۶۵۱. امام علی علیه السلام: روزی رسول خدا ﷺ برای ما خطبه‌ای ایراد کرد و فرمود: ای مردم! همانا ماه خدا، با برکت و رحمت و آمرزش، به شما روی آورده است. این ماه نزد خدا،

۱. الصحيفة السجادية: الدعاء ۴۵.

۲. بحار الأنوار: ۶۳/۳۷۵/۹۶.

۳. بحار الأنوار: ۶/۳۴۲/۹۶.

هُوَ عِنْدَ اللَّهِ أَفْضَلُ الشُّهُورِ، وَأَيَّامُهُ أَفْضَلُ
الْأَيَّامِ، وَلَيَالِيهِ أَفْضَلُ اللَّيَالِي، وَسَاعَاتُهُ
أَفْضَلُ السَّاعَاتِ، هُوَ شَهْرٌ دُعِيتُمْ فِيهِ إِلَى
ضِيَاةِ اللَّهِ وَجُعِلْتُمْ فِيهِ مِنْ أَهْلِ كَرَامَةِ اللَّهِ،
أَنْفَاسُكُمْ فِيهِ تَسْبِيحٌ، وَنَوْمُكُمْ فِيهِ عِبَادَةٌ،
وَعَمَلُكُمْ فِيهِ مَقْبُولٌ، وَدُعَاؤُكُمْ فِيهِ
مُسْتَجَابٌ ...

فَقُمْتُ فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا أَفْضَلُ
الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ؟ فَقَالَ: يَا
أَبَا الْحَسَنِ، أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ فِي هَذَا الشَّهْرِ
الْوَرَعُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ^۱!

۷۶۵۲. الإمام الباقر عليه السلام: خَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ النَّاسَ
فِي آخِرِ جُمُعَةٍ مِنْ شَعْبَانَ، فَحَمِدَ اللَّهَ
وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ قَدْ
أَظْلَكَكُمْ شَهْرٌ فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ
وَهُوَ شَهْرُ رَمَضَانَ، فَرَضَ اللَّهُ صِيَامَهُ
وَجَعَلَ قِيَامَ لَيْلَةٍ فِيهِ بِتَطَوُّعِ صَلَاةٍ كَمَنْ
تَطَوَّعَ بِصَلَاةٍ سَبْعِينَ لَيْلَةً فِيمَا سِوَاهُ مِنْ
الشُّهُورِ^۲.

۷۶۵۳. عنه عليه السلام: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَمَّا حَضَرَ شَهْرُ

بهترین ماه است و روزهایش بهترین
روزها و شبهایش بهترین شبها و
ساعت‌هایش بهترین ساعتها. در این ماه
شما به میهمانی خدا دعوت شده‌اید و در
زمره بهره‌مندان از کرامت خداوند قرار
گرفته‌اید. در این ماه نفسهای شما تسبیح
خداست و خواب شما عبادت است و
اعمال شما پذیرفته و دعايتان مستجاب ...

من برخاستم و عرض کردم: ای رسول
خدا! بهترین عمل در این ماه چیست؟
پیامبر فرمود: ای ابوالحسن! بهترین عمل
در این ماه، خویشانداری از حرامهای
خداوند عزوجل است.

۷۶۵۲. امام باقر عليه السلام: رسول خدا ﷺ در آخرین
جمعه ماه شعبان برای مردم خطبه‌ای ایراد
کرد. ابتدا حمد و ثنای الهی گفت و سپس
فرمود: ای مردم! همانا ماهی بر سر شما
سایه افکنده که در آن شبی هست بهتر از
هزار ماه، و آن ماه رمضان است. خداوند
روزه خود را در آن واجب کرده و یک شب
نماز نافله را در این ماه برابر با هفتاد شب
نماز نافله در دیگر ماهها قرار داده است.

۷۶۵۳. امام باقر عليه السلام: رسول خدا ﷺ سه روز مانده
از ماه شعبان، به بلال دستور می‌داد در میان

۱. الأمالی للصدوق: ۱۴۹/۱۵۴.

۲. (انظر) الذنب: باب ۱۳۶۶.

۳. الأمالی للصدوق: ۷۴/۹۶.

رَمَضَانَ وَذَلِكَ لثَلَاثٍ بَقِيْنَ مِنْ شَعْبَانَ، قَالَ
لِيلَالٍ: نَادٍ فِي النَّاسِ، فَجَمَعَ النَّاسُ ثُمَّ
صَعِدَ الْمِنْبَرَ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ
قَالَ: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ هَذَا الشَّهْرَ قَدْ حَضَرَكُمْ
وَهُوَ سَيِّدُ الشُّهُورِ، فِيهِ لَيْلَةٌ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ
شَهْرٍ، تُغْلَقُ فِيهِ أَبْوَابُ النَّيِّرَانِ، وَتُفْتَحُ فِيهِ
أَبْوَابُ الْجَنَانِ، فَمَنْ أَدْرَكَهُ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ
فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ.^۱

مردم جار بزند. پس مردم را جمع می‌کرد و
بر منبر می‌رفت و حمد و ثنای خدا
می‌گفت و می‌فرمود: ای مردم! همانا این
ماه به شما روی آورده و آن سرور همه
ماههاست. در آن شبی وجود دارد که از
هزار ماه بهتر است. در این ماه درهای
دوزخ بسته و درهای بهشت گشوده می‌شود.
هر که این ماه را دریابد و آمرزیده نشود
خداوند او را [از رحمت خود] دور گرداند.

۱۵۵۱

۱۵۵۱

تَصْفِيدُ الشَّيَاطِينِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ

به زنجیر شدن شیطانها در ماه
رمضان

۷۶۵۲. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا اسْتَهَلَّ رَمَضَانُ غُلِقَتْ
أَبْوَابُ النَّارِ، وَفُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَانِ،
وَصُفِّدَتِ الشَّيَاطِينُ.^۲

۷۶۵۲. پیامبر خدا ﷺ: چون هلال ماه رمضان
پدید آید، درهای دوزخ بسته گردد و
درهای بهشت گشوده شود و شیاطین به
زنجیر کشیده شوند.

۷۶۵۵. عَنْهُ ﷺ: قَدْ وَكَّلَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْطَانٍ مَرِيْدَ
سَبْعَةٍ مِنْ مَلَائِكَتِهِ فَلَيْسَ بِمَحْلُولٍ حَتَّى
يَنْقُضِيَ شَهْرُكُمْ هَذَا.^۳

۷۶۵۵. پیامبر خدا ﷺ: خداوند بر هر شیطان
سرکشی، هفت تن از فرشتگان خود را
گمارده، که تا پایان این ماه شما (رمضان)،
همچنان در بند می‌باشد.

۷۶۵۶. عَنْهُ ﷺ: إِذَا كَانَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ
نَادَى الْجَلِيلُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى... يَا جِبْرِئِيلُ،
انْزِلْ عَلَى الْأَرْضِ فَعَلَّ فِيهَا مَرَدَّةُ
الشَّيَاطِينِ حَتَّى لَا يُفْسِدُوا عَلَى عِبَادِي

۷۶۵۶. پیامبر خدا ﷺ: چون شب اول ماه رمضان
شود، خداوند جلیل تبارک و تعالی ندا
دهد: ... ای جبرئیل! به زمین برو و
شیطانهای سرکش را در بند کن؛ تا روزه

۱. الأملی للصدوق: ۹۲/۱۱۳.

۲. بحار الأنوار: ۱۴/۳۴۸/۹۶.

۳. ثواب الأعمال: ۵/۹۰.

صَوْمُهُمْ^۱بندگان مرا تباه نسازند.^۱

۱۵۵۲

آمزش الهی در ماه رمضان

۷۶۵۷. پیامبر خدا ﷺ: هر که ماه رمضان را دریابد و آمرزیده نشود، خداوند او را [از رحمت خود] دور گرداند.

۷۶۵۸. پیامبر خدا ﷺ - در خطبه‌اش به هنگام فرا رسیدن ماه رمضان - فرمود: بدبخت کسی است که در این ماه بزرگ از آمزش خداوند محروم ماند.

۷۶۵۹. پیامبر خدا ﷺ: به راستی بدبخت واقعی آن کسی است که این ماه را پشت سر گذارد و گناهانش آمرزیده نشود.

۷۶۶۰. پیامبر خدا ﷺ: کسی که در رمضان آمرزیده نشود، در کدام ماه آمرزیده می‌شود؟!

۷۶۶۱. بحار الأنوار: پیامبر خدا ﷺ به هنگام منبر رفتن و گفتن آمین فرمود: ای مردم! جبرئیل نزد من آمد و گفت: ای محمد! هر که ماه رمضان را درک کند و در این ماه

۱۵۵۲

غُفْرَانُ اللَّهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ

۷۶۵۷. رسول الله ﷺ: مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ.^۳

۷۶۵۸. عنه ﷺ - فِي خُطْبَتِهِ عِنْدَ إِقْبَالِ شَهْرِ رَمَضَانَ - إِنَّ الشَّقِيَّ مَنْ حُرِمَ غُفْرَانَ اللَّهِ فِي هَذَا الشَّهْرِ الْعَظِيمِ.^۴

۷۶۵۹. عنه ﷺ: إِنَّ الشَّقِيَّ حَقَّ الشَّقِيَّ مَنْ خَرَجَ عَنْهُ هَذَا الشَّهْرُ وَلَمْ يُغْفَرْ ذَنْبُهُ.^۵

۷۶۶۰. عنه ﷺ: مَنْ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَفِي أَيِّ شَهْرٍ يُغْفَرُ لَهُ؟^۶

۷۶۶۱. بحار الأنوار عنه ﷺ - لَمَّا صَعِدَ الْمِنْبَرَ وَقَالَ: آمِينَ -: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ جَبْرَائِيلَ اسْتَقْبَلَنِي فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، مَنْ أَدْرَكَ شَهْرَ

۱. بحار الأنوار: ۱۵/۳۴۸/۹۶.

۲. الأخبار الواردة في أَنَّ الشَّيَاطِينَ مَغْلُولُونَ فِي هَذَا الشَّهْرِ فَوْقَ الْإِسْتِغَاثَةِ، بِلِ مَتَوَاتِرَةٍ نَقَلَهَا الْعَامَّةُ (انظر كنز العمال: ۸ / ۴۶۱ و ص ۴۶۷ - ۴۷۰) وَالْخَاصَّةُ (انظر بحار الأنوار: ۱۵/۳۵۰/۹۶ و ص ۳۶۰ و ص ۳۶۶ و ص ۳۷۲، و ۳۶/۹۷).

۳. بحار الأنوار: ۶۲/۷۴/۷۴.

۴. عيون أخبار الرضا: ۵۳/۲۹۵/۱.

۵. بحار الأنوار: ۲۹/۳۶۲/۹۶.

۶. الأُمَالِي لِلصَّدُوقِ: ۷۹/۱۰۷.

۱. اخباری که در زمینه در بند شدن شیطانها در این ماه از طریق عامه و خاصه نقل شده فراتر از استغاضه و در حدّ تواتر است.

رمضانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِيهِ فَمَاتَ فَأَبْعَدَهُ اللَّهُ،
قُلْ: آمِينَ، فَقُلْتُ: آمِينَ.^۱

وفي حديث: أتاني جبرئيل فقال: ...
رُغِمَ أَنْفُ امْرِئٍ أَدْرَكَ رَمَضَانَ فَلَمْ يُغْفَرْ لَهُ،
فَقُلْتُ: آمِينَ.^۲

۷۶۶۲. الإمام الصادق عليه السلام: مَنْ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ فِي شَهْرِ
رمضانَ لَمْ يُغْفَرْ لَهُ إِلَى مِثْلِهِ مِنْ قَابِلٍ إِلَّا أَنْ
يَشْهَدَ عَرَفَةَ.^۳

(انظر) عنوان ۲۷۳ «الشقاوة».

آمرزیده نشود و بمیرد، خدا او را [از
رحمت خود] دور کند. بگو آمین و من
گفتم: آمین.

در حدیثی [دیگر] آمده است: جبرئیل
نزد من آمد و گفت: خوار بادا کسی که ماه
رمضان را دریابد و آمرزیده نشود. من
گفتم: آمین.

۷۶۶۲. امام صادق علیه السلام: کسی که در ماه رمضان
آمرزیده نشود، تا رمضان آیتده آمرزیده
نگردد مگر آن که در عرفه حاضر شود.

مرکز تحقیقات و پژوهش‌های علوم اسلامی

۱. بحار الأنوار: ۶/۳۴۲/۹۶.

۲. بحار الأنوار: ۱۳/۳۴۷/۹۶.

۳. بحار الأنوار: ۶/۳۴۲/۹۶.

الرَّمَايَةُ

تيراندازی

مرکز تحقیقات فقه و حقوق اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٣/١٨٩ باب ٤ «السبق والرماية».

ومسائل الشيعة: ١٣/٣٤٥ «كتاب السبق والرماية».

كنز العمال: ٤/٣٤٨ «الرمي».

انظر:

عنوان ٢١٨ «التسابق».

۱۵۵۳

الرَّمِي

الكتاب:

قرآن:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَوْفُ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾^۱.

«و تا آن جا که می‌توانید در قبال آنان نیرو و اسبان سواری آماده کنید تا بدین وسیله دشمن خدا و دشمن خود و جز آنها را که شما نمی‌شناسید و خدا می‌شناسد، بترسانید. و آنچه در راه خدا انفاق می‌کنید به تمامی به شما بازگردانده شود و به شما ستم نشود».

«شما آنان را نکشتید، بلکه خدا آنان را کشت. و آن گاه که تیر انداختی، تو نینداختی، بلکه خدا تیر انداخت تا به مؤمنان نعمتی نیکو ارزانی دارد. همانا خدا شنوا و داناست».

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾^۲.

الحديث:

حديث:

۷۶۶۳. پیامبر خدا ﷺ - در تفسیر آیه «و تا آن جا که می‌توانید...» فرمود: بدانید که [منظور از] نیرو، تیراندازی است؛ بدانید که نیرو، تیراندازی است؛ بدانید که نیرو، تیراندازی است.

۷۶۶۴. پیامبر خدا ﷺ: هر که تیراندازی یاد گیرد و سپس آن را ترک گوید، او از ما نیست (گناه کرده است).

۷۶۶۵. پیامبر خدا ﷺ: محبوبترین سرگرمی

۷۶۶۳. رسول الله ﷺ - في تفسير قوله تعالى:

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ...﴾: - أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِيَّ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِيَّ، أَلَا إِنَّ الْقُوَّةَ الرَّمِيَّ^۳.

۷۶۶۴. عنه ﷺ: مَنْ عَلِمَ الرَّمِيَّ ثُمَّ تَرَكَهُ فَلَيْسَ مِنَّا، (أَوْ قَدْ عَصَى)^۴.

۷۶۶۵. عنه ﷺ: أَحَبُّ اللَّهْوِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى إِجْرَاءُ

۱. الأنفال: ۶۰. ۲. الأنفال: ۱۷.

۳. صحيح مسلم: ۱۶۷/۱۵۲۲/۳.

۴. صحيح مسلم: ۱۶۹/۱۵۲۳/۳.

الخَيْلِ وَالرَّمِيِّ^۱.

۷۶۶۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: عَلَيْكُمْ بِالرَّمِيِّ فَإِنَّهُ مِنْ خَيْرِ

لَهُوِكُمْ^۲.

۷۶۶۷. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ تَرَكَ الرَّمِيَّ بَعْدَمَا عَلَّمَهُ رَغْبَةً

عَنْهُ فَإِنَّهَا نِعْمَةٌ كَفَرَهَا^۳.

۷۶۶۸. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ تَعَلَّمَ الرَّمِيَّ ثُمَّ تَرَكَهُ فَقَدْ

عَصَانِي^۴.

۷۶۶۹. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: اذْكُبُوا وَارْمُوا وَإِنْ تَرَمُّوا أَحَبُّ إِلَيَّ

مِنْ أَنْ تَرَكَبُوا... أَلَا إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ لَيَدْخُلُ

فِي السَّهْمِ الْوَاحِدِ الثَّلَاثَةَ الْجَنَّةَ: عَامِلَ

الْخَشَبَةِ، وَالْمُقَوِّيَّ بِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ،

وَالرَّامِيَ بِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ^۵.

۷۶۷۰. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الرَّمِيُّ سَهْمٌ مِنْ

سِهَامِ الْإِسْلَامِ^۶.

[بندگان] نزد خداوند متعال، اسب سواری

و تیراندازی است.

۷۶۶۶. پیامبر خدا ﷺ: بر شما باد تیراندازی، که

آن یکی از بهترین سرگرمیهای شماست.

۷۶۶۷. پیامبر خدا ﷺ: هر که فن تیراندازی را یاد

بگیرد و سپس از روی بی علاقه‌گی آن را

رها کند، کفران نعمت کرده است.

۷۶۶۸. پیامبر خدا ﷺ: هر که تیراندازی را بیاموزد

و سپس رهايش کند، نافرمانی من کرده

است.

۷۶۶۹. پیامبر خدا ﷺ: سوارکاری و تیراندازی

کنید، و اگر تیراندازی کنید از اینکه

سوارکاری کنید برایم دوست داشتنی‌تر

است... بدانید که خداوند عزوجل به

سبب یک تیر، سه نفر را به بهشت می‌برد:

سازنده چوبه تیر و پرداخت کننده و پرتاب

کننده آن در راه خدا.

۷۶۷۰. امام صادق علیه السلام - به نقل از نیاکان خود -

فرمود: تیراندازی، بخشی از بخش‌های

اسلام است^۱.

۱. اشاره به این که جامعه اسلامی، جامعه‌ای است که قدرت دفاع از خود در برابر هجوم بیگانگان را دارد.

۱. كنز العمال: ۱۰۸۱۲. ۲. كنز العمال: ۱۰۸۴۱.

۳. كنز العمال: ۱۰۸۴۴. ۴. كنز العمال: ۱۰۸۴۷.

۵. الكافي: ۱۳/۵۰/۵. ۶. الكافي: ۱۱/۴۹/۵.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الرَّهْبَانِيَّةُ

رهبانیت

مركز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ٧٠/١٣ باب ٥١ والنهي عن الرهبانية والسياسة.

انظر:

عنون ٣٥١ والمزلة.

۱۵۵۳

مَوْقِفُ الْإِسْلَامِ مِنَ الرِّهْبَانِيَّةِ

الكتاب:

«ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَافِقَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ»^۱.

(انظر) التحريم: ۱.

الحديث:

۷۶۷۱. رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - لِعُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ -:
يَا عُثْمَانُ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمْ يَكْتُبْ
عَلَيْنَا الرِّهْبَانِيَّةَ، إِنَّمَا رَهْبَانِيَّةُ أُمَّتِي الْجِهَادُ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ.^۲

۷۶۷۲. عَنْهُ ﷺ - لَمَّا قَالَ لَهُ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ:
إِنِّدُنَا فِي التَّرَهُّبِ -: إِنَّ تَرَهُّبَ أُمَّتِي
الْجُلُوسُ فِي الْمَسَاجِدِ انْتِظَاراً لِلصَّلَاةِ.^۳

۱. الحديد: ۲۷. ۲. بحار الأنوار: ۸/۱۷۰/۱۱۲.

۳. بحار الأنوار: ۸۳/۳۸۱/۲۹.

۱۵۵۲

موضع اسلام در برابر رهبانیت^۱

قرآن:

«سپس پیامبران را پس از ایشان فرستادیم و عیسی بن مریم را [از پی آنها] روانه کردیم و به او انجیل را دادیم و در دل پیروانش رافت و ترحم نهادیم و رهبانیتی که به بدعت آورده‌اند، ما بر آنها مقرر نکرده‌ایم، اما در آن خشنودی خدا می‌جستند ولی حق آن را بسزا نگزاردند. ما از آن میان به کسانی که ایمان آورده بودند پاداش دادیم ولی بیشترینشان نافرمان بودند».

مرکز تحقیقات فقهی و حقوقی

۷۶۷۱. پیامبر خدا ﷺ - به عثمان بن مظعون -
فرمود: ای عثمان! خداوند تبارک و تعالی
رهبانیت را بر ما مقرر نفرموده است.
رهبانیت امت من جهاد کردن در راه
خداست.

۷۶۷۲. پیامبر خدا ﷺ - در پاسخ به عثمان بن
مظعون که عرض کرد: به ما اجازه رهبانیت
بده - فرمود: رهبانیت امت من، به انتظار
نماز نشستن، در مساجد است.

۱. رهبانیت: زهد مشهور روحانیان مسیحی که آن را به خطا،
به مسیح ﷺ نسبت می‌دهند و شامل کناره گیری از مردم و
معامله با آنها و نیز ترک ازدواج است.

۷۶۷۳. عنه عليه السلام - لَمَّا قَالَ لَهُ عُثْمَانُ بْنُ مَظْعُونٍ:
إِنِّي هَمَمْتُ بِالسِّيَاخَةِ -: مَهْلًا يَا عُثْمَانُ،
فَإِنَّ السِّيَاخَةَ فِي أُمَّتِي لَزَوْمُ الْمَسَاجِدِ،
وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ^۱.

۷۶۷۴. عنه عليه السلام: لَيْسَ فِي أُمَّتِي رَهْبَانِيَّةٌ، وَلَا
سِيَاخَةٌ، وَلَا زَمٌّ؛ يَعْنِي سُكُوتٌ^۲.

۷۶۷۵. الإمامُ عَلِيُّ عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿قُلْ هَلْ
نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا * الَّذِينَ ضَلَّ
سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾^۳: هُمُ الرُّهْبَانُ
الَّذِينَ حَبَسُوا أَنْفُسَهُمْ فِي السَّوَارِي^۴.

۷۶۷۳. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله - چون عثمان بن مظعون به
ایشان عرض کرد: من قصد سیاحت
(دوره گردی و قلندری) دارم - فرمود: آرام
باش ای عثمان! همانا سیاحت امت من،
نشستن در مساجد و انتظار کشیدن برای
نماز از پی نماز است.

۷۶۷۴. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: در امت من نه رهبانیت
است، نه سیاحت و نه زَم؛ یعنی: سکوت.

۷۶۷۵. امام علی علیه السلام - درباره آیه «بگو: آیا شما را از
زیانکارترین افراد خبر دهیم؟ آنان که
تلاششان در زندگی دنیا تباه شد» - فرمود:
آنان راهبان هستند که خود را به ستون‌ها

می‌بندند.
مرکز تحقیقات کتب و تراث اسلامی

۱. بحار الأنوار: ۵۳/۳۸۲/۸۳.

۲. بحار الأنوار: ۲/۱۱۵/۷۰.

۳. الکهف: ۱۰۳ و ۱۰۴.

۴. کنز العمال: ۲۴۹۶.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

كرو

مركز تحقيقات كميته في علوم اسلامی

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١٠٣/١٥٨ باب ٧ الرهن وأحكامه.

وسائل الشيعة: ١٣/١٢١-١٤١ كتاب الرهن.

كنز العمال: ٢٨٨/٦ كتاب الرهن.

۱۵۵۵

الرَّهْنُ

الكتاب:

«وإن كنتم على سفر ولم تجدوا كاتباً فرهان مقبوضة فإن أمن بعضكم بعضاً فليؤد الذي أؤتمن أمانته وليتق الله ربه ولا تكتموا الشهادة ومن يكتنها فإنه ءاثم قلبه والله بما تعملون عليم»^۱.

الحديث:

۷۶۷۶. الإمام الباقر عليه السلام: لا رهن إلا مقبوضاً^۲.
 ۷۶۷۷. الإمام الصادق عليه السلام: من كان الرهن عنده أوثق من أخيه المسلم فأنما منه بريء^۳.
 ۷۶۷۸. عنه عليه السلام - لما سئل عن الخبر الذي روي أن من كان بالرهن أوثق منه بأخيه المؤمن فأنما منه بريء -: ذلك إذا ظهر الحق، وقام قائمنا أهل البيت^۴.^۵

۱. البقرة: ۲۸۳.

۲. بحار الأنوار: ۴/۱۵۹/۱۰۳.

۳. بحار الأنوار: ۲/۱۵۸/۱۰۳.

۴. كتاب من لا يحضره الفقيه: ۴/۱۱۹/۳۱۳/۳.

۵. قال صاحب الوسائل: الظاهر أن المخصوص بزمان ظهور القائم عليه السلام هو التحريم لا الكراهة. وسائل الشيعة: ۱۳/۱۲۳.

۱۵۵۵

گرو

قرآن:

«هرگاه در سفر بودید و کاتبی نیافتید باید چیزی به گرو گرفته شود. و اگر کسی از شما دیگری را امین دانست، آن کس که امین دانسته شده امانت را باز دهد و باید از پروردگار خود، الله، بترسد و شهادت را کتمان نکنید و هر کس شهادت را کتمان کند دلش گناهکار است و خدا به آنچه می‌کنید آگاه است».

حدیث:

۷۶۷۶. امام باقر عليه السلام: رهن (گرو)، بدون قبض (گرفتن) تحقق پیدا نمی‌کند.
 ۷۶۷۷. امام صادق عليه السلام: من از کسی که «گرو» در نظرش، معتبرتر از «برادر مسلمانش» باشد بیزارم.
 ۷۶۷۸. امام صادق عليه السلام - در پاسخ به سؤال درباره این روایت که: من از کسی که گرو در نظرش معتبرتر از برادر مسلمانش باشد - فرمود: این موضوع در زمانی است که حق [مطلق] آشکار شود و قائم ما خاندان ظهور کند.^۱

۱. صاحب وسائل می‌نویسد: ظاهراً آنچه به زمان ظهور

قائم عليه السلام اختصاص داده شده تحریم است نه کراهت.

۱۵۵۶

ارْتِهَانُ الْإِنْسَانِ

الكتاب:

﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾^۱.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ﴾^۲.

الحديث:

۷۶۷۹. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: الْأَقْوَابُ مَحْفُوظَةٌ، وَالسَّرَائِرُ مَبْلُوءَةٌ، وَكُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ وَالنَّاسُ مَنَقُصُونَ مَدْخُولُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَ اللَّهُ^۳.

۷۶۸۰. عنه عليه السلام: فَالْقُرْآنُ أَمْرٌ زَاجِرٌ، وَصَامِتٌ نَاطِقٌ، حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، أَخَذَ عَلَيْهِ مِيثَاقَهُمْ، وَارْتَهَنَ عَلَيْهِمْ أَنْفُسَهُمْ^۴.

۷۶۸۱. عنه عليه السلام: فَارْعُوا عِبَادَ اللَّهِ مَا بَرِعَائَتِهِ يَفُوزُ فَائِزُكُمْ، وَبِإِضَاعَتِهِ يَخْسَرُ مُبْطِلُكُمْ، وَبَادِرُوا آجَالَكُمْ بِأَعْمَالِكُمْ، فَإِنَّكُمْ مُرْتَهَنُونَ بِمَا أَسْلَفْتُمْ، وَمَدِينُونَ بِمَا قَدَّمْتُمْ^۵.

۱. المَذَنُّرُ: ۳۸. ۲. الطُّورُ: ۲۱.

۳. نهج البلاغة: الحِكْمَةُ ۳۴۳.

۴. نهج البلاغة: الْخُطْبَةُ ۱۸۳.

۵. نهج البلاغة: الْخُطْبَةُ ۱۹۰.

۱۵۵۶

گرو بودن انسان

قرآن:

«هر کس در گرو کاری است که کرده است».

«کسانی که ایمان آوردند و فرزندان‌شان در ایمان پیرویشان کردند، فرزندان‌شان را به آنان ملحق می‌کنیم و از پاداش عملشان هیچ نمی‌کاهیم؛ که هر کسی در گرو کار خویش است».

حدیث:

۷۶۷۹. امام علی علیه السلام: گفته‌ها، نگهداری می‌شود و نهفته‌ها و درون‌ها، آشکار می‌گردد و «هر کس در گرو کاری است که می‌کند» و خردهای مردمان، ناقص و بیمار است، مگر کسی که خدایش نگه دارد.

۷۶۸۰. امام علی علیه السلام: قرآن دستور دهنده [به خوبیها] و باز دارنده [از بدیها] است و خاموشی گویاست، حجت خدا بر بندگان اوست، از آنان درباره [عمل به] قرآن پیمان گرفته است و آنان را به ازای خودشان، گروگان گرفته است.

۷۶۸۱. امام علی علیه السلام: پس، ای بندگان خدا! رعایت کنید آنچه را که به سبب رعایتش، رستگارتان سود می‌برد و با فرو گذاشتنش، تبهارتان زیان می‌بیند و پیش از فرا رسیدن اجل‌هایتان کار کنید؛ زیرا شما گروگان چیزی هستید که پیشاپیش فرستاده‌اید و در قبال آنچه کرده‌اید، جزا داده می‌شوید.

۷۶۸۲. عنه علیه السلام: وَاذْكُرُوا لِيَاكُمِ الْآبَاءُ
وَإِخْوَانُكُمْ بِهَا مُرْتَهَنُونَ وَعَلَيْهَا
مُحَاسَبُونَ.^۱

۷۶۸۳. عنه علیه السلام: مِنْ وَصِيَّتِهِ لِابْنِهِ الْحَسَنِ علیه السلام: مِنْ
الْوَالِدِ الْفَانِ، الْعَقَرُ لِلزَّمَانِ... إِلَى الْمَوْلُودِ
الْمُؤَمِّلِ مَا لَا يُدْرِكُ، السَّالِكِ سَبِيلَ مَنْ قَدْ
هَلَكَ، غَرَضِ الْأَسْقَامِ، وَرَهْنَةِ الْأَيَّامِ.^۲

(انظر) عنوان ۳۶۹ «العمل».

۷۶۸۲. امام علی علیه السلام: و به یاد آورید آنچه را که
پدران و برادران شما در گرو آن هستند و
برای آن حسابرسی می شوند.

۷۶۸۳. امام علی علیه السلام: در سفارش خود به فرزندش
حسن علیه السلام: فرمود: از پدری رفتنی و
معترف به چیرگی زمان... به فرزند
آرزومندی که به آرزوهایش نمی رسد، و
راه رفته‌گان را می پوید، و آماج
بیماریهاست و گروگان روزها.

۱۵۵۷

کسی که گروگان گناه خویش است

۷۶۸۴. امام علی علیه السلام: مَبْغُضَتَيْنِ مَرْدَمَانِ نَزْدَ
خَدَائِنْدِ دَوَّكْسَانْدِ: كَسِي كَه خَدَائِنْدِ اَو رَا
بِهْ خُودَش وَ اَكْذَاشْتِهْ بَاشْدِ: چَنِین كَسِي، اَز
رَاه رَاسْتِ مَنَحْرَفْ شُود وَ بِهْ گُفْتِهْ هَای
بَدْعَتِ آمِیز وَ دَعُوتِ هَای گَمْرَاه كُنْنْدِه دَل
بِنْدَد. پَس، اَو سَبَبِ فِتْنَه وَ گَمْرَاهِی كَسَانِی
اَسْت كَه فَرِیغْتَهْ اَو مِی شُونْدِ: رَاه رَاسْتِ
پِشِیْنِیَانِ خُود رَا گَم مِی كُنْد وَ كَسَانِی رَا هَم
كَه دَر زَمَانِ حَیَاتَش وَ پَس اَز مَرگَش اَز اَو
پِیْرُوی كُنْنْد، گَمْرَاه مِی سَازْد: بَار گَنَاهَانِ
دِیْگَرَانِ رَا بِه دُوش مِی كُشْد وَ گَرُوكَانِ گَنَاهِ
خُوشِش نِیز مِی بَاشْد...

۷۶۸۵. امام علی علیه السلام: دَر نَكُوهَش بَصْرِیَانِ، پَس اَز
جَنگِ جَمَل - فَرمود: شَمَالِشْكَرِیَانِ اَن زَن
بُودِید... هَر كَس دَر مِیَانِ شَمَا بِه سِر بَرْد
گَرُوكَانِ گَنَاهِ خُوشِش اَسْت وَ هَر كَه اَز مِیَانِ

۱۵۵۷

مَنْ ارْتَهَنَ بِخَطِيئَتِهِ

۷۶۸۴. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ أَبْغَضَ الْخَلَائِقِ إِلَى اللَّهِ
رَجُلَانِ: رَجُلٌ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى نَفْسِهِ فَهُوَ جَائِرٌ
عَنْ قُضْدِ السَّبِيلِ، مَشْغُوفٌ بِكَلَامٍ بِدْعَةٍ،
وَدُعَاءِ ضَلَالَةٍ، فَهُوَ فِتْنَةٌ لِمَنْ افْتَتَنَ بِهِ،
ضَالٌّ عَنْ هَدْيٍ مَنْ كَانَ قَبْلَهُ، مُضِلٌّ لِمَنْ
اِقْتَدَى بِهِ فِي حَيَاتِهِ وَبَعْدَ وَفَاتِهِ، حَمَالٌ
خَطَايَا غَيْرِهِ، رَهْنٌ (رَهْنٌ) بِخَطِيئَتِهِ.^۳

۷۶۸۵. عنه علیه السلام: فِي ذَمِّ أَهْلِ الْبَصْرَةِ بَعْدَ وَقْعَةِ
الْجَمَلِ -: كُنْتُمْ جُنْدَ الْمَرْأَةِ... وَالْمُقِيمُ بَيْنَ
أَظْهَرِكُمْ مُرْتَهَنٌ بِذَنْبِهِ، وَالشَّاخِصُ عَنْكُمْ

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۸۹.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۳۱.

۳. نهج البلاغة: الخطبة ۱۷.

مَتَدَارِكُ بِرَحْمَةٍ مِنْ رَبِّهِ^۱.

(انظر) عنوان ۳۲ «البدعة» ۱۷۳ «الدُّنْب».

۱۵۵۸

رَهَائِنُ الْقُبُورِ

۷۶۸۶. الإمامُ عَلِيُّ ؑ - مُخَاطِباً لِلدُّنْيَا - : إِلَيْكَ عَنِّي يَا دُنْيَا!... أَيْنَ الْأَمْسُ الَّذِينَ فَتَنْتَهُمْ بِزَخَارِفِكَ؟! فَهَا هُمْ رَهَائِنُ الْقُبُورِ، وَمَضَامِينُ اللَّحُودِ! وَاللَّهِ لَوْ كُنْتُ شَخْصاً مَرْتِئاً، وَقَالَباً حَسِياً، لَأَقَمْتُ عَلَيْكَ حُدُودَ اللَّهِ فِي عِبَادٍ غَرَرْتَهُمْ بِالْأَمَانِيِّ^۲.

۷۶۸۷. عنه ؑ: قَدْ غَوِدَرَ فِي مَحَلَّةِ الْأَمْوَاتِ رَهِيناً، وَفِي ضِيقِ الْمَضْجَعِ وَحِيداً... وَصَارَتِ الْأَجْسَادُ شَجِبَةً بَعْدَ بَضْطِهَا وَالْعِظَامُ نَخِرَةً بَعْدَ قُوَّتِهَا، وَالْأَرْوَاحُ مُرْتَهَنَةٌ بِثِقَلِ أَعْبَائِهَا، مُوقِنَةٌ بِغَيْبِ أَنْبَائِهَا^۳.

۷۶۸۸. عنه ؑ: وَكَأَنَّ قَدْ صِرْتُمْ إِلَيَّ مَا صَارُوا إِلَيْهِ، وَارْتَهَنْكُمْ ذَلِكَ الْمَضْجَعُ وَضَمَّكُمْ ذَلِكَ الْمُسْتَوْدَعُ^۴.

(انظر) عنوان ۲۲۷ «التبر».

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۱۳. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۴۵.
۳. نهج البلاغة: الخطبة ۸۳. ۴. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۶.

شما بیرون رود، رحمت پروردگارش را باز یافته باشد.

۱۵۵۸

گروگانهای گورها

۷۶۸۶. امام علی ؑ - به دنیا - فرمود: دور شو از من ای دنیا!... کجایند آن اقوامی که با زرق و برق خود، آنان را فریفتی؟ هان! آنان گروگانِ گورهایند و در میان لحدها به خدا سوگند، ای دنیا اگر جسمی مشهود و پیکری محسوس می بودی، به کیفر آن که بندگانی را به آرزوهایت فریب دادی، مجازات الهی را بر تو جاری می ساختم.

۷۶۸۷. امام علی ؑ: رها شده در کوی مردگان، گروگان است و در تنگنای گور، تنها... بدنهای تازه و لطیف، دگرگون گشته و استخوانهای محکم و نیرومند، پوسیده اند و جانها، در گرو بارهای سنگین [گناه] خود هستند و به خبرهای عالم غیب یقین یافته اند.

۷۶۸۸. امام علی ؑ: گویی شما نیز رهسپار همان جا شده اید که آنان شده اند و آن آرامگاه، شما را گروگان گرفته و آن امانتگاه، شما را در آغوش کشیده است.

۱۵۵۹

رَهَائِنُ فَضْلِ اللَّهِ

۷۶۸۹. الإمام علي عليه السلام: وَإِنَّ لِلذَّكْرِ لَأَهْلًا أَخَذُوهُ
 مِنَ الدُّنْيَا بَدَلًا، فَلَمْ تَشْغَلْهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ
 عَنْهُ، يَقْطَعُونَ بِهِ أَيَّامَ الْحَيَاةِ... قَدْ حَقَّقْتُ
 بِهِمُ الْمَلَائِكَةَ، وَتَنَزَّلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ،
 وَفُتِحَتْ لَهُمُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ... يَسْتَنْسِمُونَ
 بِدُعَائِهِ رَوْحَ التَّجَاوُزِ، رَهَائِنُ فِائِقَةٍ إِلَى
 فَضْلِهِ، وَأَسَارَى ذِلَّةٍ لِعَظَمَتِهِ^۱.

۱۵۵۹

گروگانهای فضل خدا

۷۶۸۹. امام علی علیه السلام: همانا یاد خدا را اهلی است که
 آن را به جای دنیا برگرفته‌اند و از این رو،
 هیچ سودا و هیچ داد و ستدی آنان را از یاد
 خدا باز نمی‌دارد، روزهای زندگی را با یاد
 خدا می‌گذرانند... فرشتگان گرد آنان را
 گرفته‌اند و آرامش بر آنان فرود آمده و
 درهای آسمان به رویشان گشوده شده
 است... با دعای خود، وزیدن نسیم عفو
 و گذشت را از خداوند می‌طلبند، گروگان
 نیاز به فضل خداوند و اسیر خواری در
 برابر عظمت او.

مرکز تحقیقات علوم دینی

الروح

روح

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ١/٦١ باب ٤٢ «حقيقة النفس والروح».

بحار الأنوار: ١/٢٤٥ باب ٤٦ «قوى النفس ومشاعرها من الخواص».

بحار الأنوار: ١/١٣١ باب ٤٣ «خلق الأرواح قبل الأجساد».

كنز العمال: ١٦٢/٦ «خلق الأرواح».

شرح نهج البلاغة: ٢٣٧/٧.

انظر:

عنوان ٥١٧ «النفس»، الضيافة: باب ٢٣٦٨.

۱۵۶۰

الرُّوحُ فِي الْقُرْآنِ

الكتاب:

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾^۱

(انظر الزمر: ۴۲)

الحديث:

۷۶۹۰. بحار الأنوار عن أبي بصير عن أحدهما عليه السلام: «سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِهِ: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي﴾ قَالَ: الَّتِي فِي الدُّوَابِّ وَالنَّاسِ. قُلْتُ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: هِيَ مِنَ الْمَلَكَوَتِ، مِنَ الْقُدْرَةِ»^۲

۱۵۶۱

حَقِيقَةُ الرُّوحِ

۷۶۹۱. الإمام الصادق عليه السلام: إِنَّ الْأَرْوَاحَ لَا تُمَازِجُ الْبَدَنَ وَلَا تُوَاطِئُهُ، وَإِنَّمَا هِيَ كِلَلٌ لِلْبَدَنِ مُحِيطَةٌ بِهِ^۳

۷۶۹۲. عنه عليه السلام: الرُّوحُ جِسْمٌ رَقِيقٌ قَدْ أَلْبَسَ

۱. الإسراء: ۸۵. ۲. بحار الأنوار: ۱۴/۴۲/۶۱.

۳. بحار الأنوار: ۱۱/۴۰/۶۱.

۱۵۶۰

روح در قرآن

قرآن:

«و از تو درباره روح می پرسند، بگو: روح از امر پروردگار من است و از دانش جز بهره اندکی به شما داده نشده است».

حدیث:

۷۶۹۰. بحار الأنوار - به نقل از ابو بصیر -: از امام باقر یا امام صادق علیه السلام درباره آیه «و از تو درباره روح می پرسند، بگو: روح از امر پروردگار من است» سؤال کردم، فرمود: همان که در جنبدگان و مردمان است. عرض کردم: آن چیست؟ فرمود: آن، از [عالم] ملکوت است از [عالم] قدرت.

۱۵۶۱

حقیقت روح

۷۶۹۱. امام صادق عليه السلام: ارواح با بدن آمیخته نمی شوند و آن را رها هم نمی کنند، بلکه [همچون] پرده های نازکی برای بدن هستند که آن را در میان گرفته باشند.

۷۶۹۲. امام صادق عليه السلام: روح جسم لطیفی است که

قَالِباً كَثِيفاً^۱.

۷۶۹۳. عنه علیه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الرُّوحِ أَغْيِرُ الدَّمَ؟ - نَعَمْ، الرُّوحُ عَلَى مَا وَصَفْتُ لَكَ مَادَّةٌ مِنَ الدَّمِ، وَمِنَ الدَّمِ رُطُوبَةُ الْجِسْمِ وَصَفَاءُ اللَّوْنِ... فَإِذَا جَمَعَ الدَّمُ فَارَقَ الرُّوحُ الْبَدَنَ^۲.

۱۵۶۲

طَغْيَانُ الْأَرْوَاحِ

۷۶۹۲. الْإِمَامُ الصَّادِقُ علیه السلام - لَمَّا سَأَلَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ الْفَضْلِ الْهَاشِمِيُّ عَنْ عَلَّةٍ جَعَلَ الْأَرْوَاحُ فِي الْأَبْدَانِ بَعْدَ كَوْنِهَا فِي الْمَلَكَوَتِ الْأَعْلَى - إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَلِيمٌ أَنَّ الْأَرْوَاحَ فِي شَرَفِهَا وَعُلُوِّهَا مَتَى تُرِكَتْ عَلَى حَالِهَا نَزَعَ أَكْثَرُهَا إِلَى دَعْوَى الرُّبُوبِيَّةِ دُونَهُ عَزَّ وَجَلَّ^۳.

۱۵۶۳

الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ

۷۶۹۵. رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله: الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وَمَا تَنَافَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ^۴.

کالبد ستبری بر آن پوشانده شده است.

۷۶۹۳. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به هشام بن حکم که به ایشان عرض کرد: از روح به من خبر ده که آیا آن چیزی جز خون است؟ - فرمود: آری، روح، همچنان که برایت شرح دادم، ماده‌اش خون است و خون مایه رطوبت بدن و روشنی رنگ... و هرگاه خون لخته و منجمد شود، روح از بدن جدا شود.

۱۵۶۲

سرکشی ارواح

۷۶۹۲. امام صادق علیه السلام - در پاسخ به عبدالله بن الفضل الهاشمی که از ایشان پرسید: چرا ارواح، که در ملکوت اعلی بودند، در پیکرها قرار گرفتند؟ - فرمود: چون خداوند تبارک و تعالی می‌دانست که اگر ارواح در همان موقعیت والا و بلندمرتبه‌ای که دارند رها شوند بیشترشان در برابر خداوند عز و جل ادعای ربوبیت (بی‌نیازی از خداوند) خواهند کرد.

۱۵۶۳

ارواح، سپاهیانی فراهم آمده‌اند

۷۶۹۵. پیامبر خدا صلی الله علیه و آله: ارواح لشکریانی فراهم آمده هستند؛ آنها که یکدیگر را بشناسد با هم انس می‌گیرند و آنان که همدیگر را نشناسند از هم جدا می‌شوند.

۱. بحار الأنوار: ۷/۳۴/۶۱. ۲. بحار الأنوار: ۷/۳۴/۶۱.

۳. التوحید: ۹/۴۰۲. ۴. کنز العمال: ۲۴۶۶۰.

۷۶۹۶. عنه علیه السلام: الأرواحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، فما تَعَارَفَ مِنْهَا فِي اللَّهِ ائْتَلَفَ، وما تَنَاکَرَ مِنْهَا فِي اللَّهِ اخْتَلَفَ.^۱

۷۶۹۷. عنه علیه السلام: الأرواحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ تَلْتَقِي فَتَشَامُ، فما تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وما تَنَاکَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ.^۲

۷۶۹۸. الإمامُ عَلِيُّ علیه السلام: المَوَدَّةُ تَعَاطِفُ الْقُلُوبِ فِي ائْتِلَافِ الْأَرْوَاحِ.^۳

۷۶۹۹. كنز العمال: جاء رجلٌ إلى عَلِيٍّ وَكَلَّمَهُ فَقَالَ فِي عُرْضِ الْحَدِيثِ إِنِّي أَحِبُّكَ، فَقَالَ لَهُ عَلِيٌّ: كَذَبْتَ. قَالَ: لِمَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: لَا تَنِي لَا أَرَى قَلْبِي يُحِبُّكَ، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: إِنَّ الْأَرْوَاحَ كَانَتْ تَلْقَى فِي الْهَوَاءِ فَتَشَامُ، ما تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وما تَنَاکَرَ مِنْهَا اخْتَلَفَ.

فَلَمَّا كَانَ مِنْ أَمْرِ عَلِيٍّ مَا كَانَ، كَانَ مَعْنٍ خَرَجَ عَلَيْهِ.^۴

۷۷۰۰. الإمامُ الصَّادِقُ علیه السلام: إِنَّ ائْتِلَافَ قُلُوبِ الْأَبْرَارِ إِذَا التَّقَوَّاءِ وَإِنْ لَمْ يُظْهَرُوا التَّوَدُّدَ بِالسِّنَتِهِمْ كَسُرْعَةِ اخْتِلَاطِ قَطْرِ السَّمَاءِ عَلَى مِياهٍ

۷۶۹۶. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: ارواح لشکریانی فراهم آمده هستند. آنان که به خاطر خدا با یکدیگر آشنا شوند، گرد هم می آیند و آنها که به خاطر خدا میانشان پیوند نباشد، از هم جدا می شوند.

۷۶۹۷. پیامبر خدا صلى الله عليه وآله: ارواح لشکریانی مرتب شده هستند که یکجا جمع شده اند و بایکدیگر دیدار می کنند و همدیگر را می بویند. پس آنها که همدیگر را بشناسند، با هم دمخور می شوند و آنان که هم را نشناسند، از هم جدا می شوند.

۷۶۹۸. امام علی علیه السلام: دوستی، میل کردن دلهاست به یکدیگر به سبب الفت روحها.

۷۶۹۹. كنز العمال: مردی خدمت علی علیه السلام آمد و با او سخن گفت و در ضمن صحبت گفت: من شما را دوست دارم. علی علیه السلام فرمود: دروغ می گویی. عرض کرد: چرا ای امیر مؤمنان؟ فرمود: چون در دل خود محبت تو را نمی یابم. پیامبر صلى الله عليه وآله فرمود: ارواح در فضا با یکدیگر ملاقات می کردند و همدیگر را می بویدند و آنهایی که با یکدیگر آشنا در می آمدند با هم جمع می شدند و آنهایی که با هم آشنا در نمی آمدند از هم جدا می شدند.

[شفیق می گوید:] زمانی که آن پیشامدها برای علی اتفاق افتاد آن مرد از جمله کسانی بود که بر آن حضرت شورید.

۷۷۰۰. امام صادق علیه السلام: نیکوکاران، وقتی با هم رو به رو می شوند، اگر چه دوستی خود را به زبان نیاورند، دلهایشان، با همان سرعتی

۱. كنز العمال: ۲۴۷۴۰. ۲. كنز العمال: ۲۴۷۴۱.

۳. غرر الحکم: ۲۰۵۷. ۴. كنز العمال: ۲۵۵۶۰.

الأنهار، وإنَّ بَعْدَ ائْتِلَافِ قُلُوبِ الْفَجَّارِ إِذَا
التَّقَوَّا وَإِنْ أَظْهَرُوا التَّوَدُّدَ بِالسِّنْتِهِمْ كَبُعْدِ
الْبَهَائِمِ مِنَ التَّعَاطُفِ وَإِنْ طَالَ ائْتِلَافُهَا
عَلَى مَذُودٍ وَاحِدٍ^۱.

(انظر) الصديق: باب ۲۱۷۱، ۲۱۷۲.

۱۵۶۳

أنواع الأرواح

۷۷۰۱. الإمام علي عليه السلام - فِي قَوْلِهِ تَعَالَى:
«وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ» أَوْلَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ^۲ -
أَمَّا مَا ذَكَرَهُ اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ مِنَ السَّابِقِينَ
السَّابِقِينَ، فَإِنَّهُمْ أَنْبِيَاءُ مُرْسَلُونَ وَغَيْرُ
مُرْسَلِينَ، جَعَلَ اللَّهُ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ:
رُوحَ الْقُدُسِ، وَرُوحَ الْإِيمَانِ، وَرُوحَ
الْقُوَّةِ، وَرُوحَ الشَّهْوَةِ، وَرُوحَ الْبَدَنِ^۳.

۷۷۰۲. الإمام الباقر عليه السلام - لجابرٍ حِينَ سَأَلَهُ عَنْ
مَعْرِفَةِ الْعَالِمِ -: إِنَّ فِي الْأَنْبِيَاءِ وَالْأَوْصِيَاءِ
خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ، رُوحُ الْقُدُسِ، وَرُوحُ
الْإِيمَانِ، وَرُوحُ الْحَيَاةِ، وَرُوحُ الْقُوَّةِ،
وَرُوحُ الشَّهْوَةِ، فَبَرُوحِ الْقُدُسِ - يَا جَابِرُ -
عَرَفُوا مَا تَحْتَ الْعَرْشِ إِلَى مَا تَحْتَ الثَّرَى.
يَا جَابِرُ إِنَّ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ أَرْوَاحُ يُصِيبُهَا

۱. الأملی للطوسی: ۹۲۴/۴۱۱.

۲. الواقعة: ۱۰ و ۱۱. ۳. تحف العقول: ۱۸۹.

که قطرات باران در آبهای رودخانه‌ها به
هم می‌پیوندند، به یکدیگر می‌پیوندند و
بدکاران، وقتی با هم رو به رو می‌شوند اگر
چه به زبان اظهار دوستی کنند، دل‌هایشان
از یکدیگر دور است، همچون دوری
دل‌های بهایم از یکدیگر، هر چند مدتهای
طولانی بر سر یک آخور با هم علوفه خورند.

۱۵۶۳

انواع روحها

۷۷۰۱. امام علی عليه السلام - درباره آیه «و السابِقون السابِقون» اولئك المقربون^۲ -
سبقت گیرنده همان مقربانند» - فرمود: و
اما سخن خداوند عز و جل درباره پیشتانان
سبقت گیرنده؛ آنان پیامبران مرسل و غیر
مرسل هستند. خداوند در آنان پنج روح
نهاده است: روح القدس و روح ایمان و
روح قدرت و روح شهوت و روح بدن.

۷۷۰۲. امام باقر عليه السلام - در پاسخ به سؤال جابر
درباره شناخت عالم - فرمود: در انبیا و
اوصیا پنج روح است: روح القدس، روح
ایمان، روح زندگی، روح قدرت و روح
شهوت. ای جابر! آنان به سبب روح
القدس از مطالب و امور زیر عرش تا زیر
خاک (از عرش تا فرش) آگاهند. ای جابر!
این چهار روح [دیگر] تحت تأثیر شب و
روز قرار می‌گیرند، مگر روح القدس؛ زیرا

الْحَدَثَانِ إِلَّا رُوحَ الْقُدُسِ فَإِنَّهَا لَا تَلْهُو
وَلَا تَلْعَبُ.^۱

۷۷۰۳. الإمام الصادق عليه السلام - في قوله تعالى:
«وَالسَّابِقُونَ وَالسَّابِقُونَ» أولئك المقربون -:
السَّابِقُونَ هُم رُسُلُ اللَّهِ ﷺ، وَخَاصَّةُ اللَّهِ مِنْ
خَلْقِهِ، جَعَلَ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ: أَيْدَهُمْ
بِرُوحِ الْقُدُسِ فِيهِ عَزَفُوا الْأَشْيَاءَ، وَأَيْدَهُمْ
بِرُوحِ الْإِيمَانِ فِيهِ خَافُوا اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ،
وَأَيْدَهُمْ بِرُوحِ الْقُوَّةِ فِيهِ قَدَرُوا عَلَى طَاعَةِ
اللَّهِ، وَأَيْدَهُمْ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ، فِيهِ اشْتَهَوْا
طَاعَةَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ وَكَرِهُوا مَعْصِيَتَهُ،
وَجَعَلَ فِيهِمْ رُوحَ الْمَذَرَجِ الَّذِي بِهِ يَذْهَبُ
النَّاسُ وَيَجِيئُونَ.^۲

۱۵۶۵

أحوال الروح

۷۷۰۴. الإمام علي عليه السلام: إِنَّ لِلْجِسْمِ سِتَّةَ أَحْوَالٍ:
الصَّحَّةُ، وَالْمَرَضُ، وَالْمَوْتُ، وَالْحَيَاةُ،
وَالنَّوْمُ، وَالْيَقَظَةُ، وَكَذَلِكَ الرُّوحُ، فَحَيَاتُهَا
عِلْمُهَا، وَمَوْتُهَا جَهْلُهَا، وَمَرَضُهَا شَكُّهَا،
وَصِحَّتُهَا يَقِينُهَا، وَنَوْمُهَا غَفْلَتُهَا، وَيَقَظَتُهَا
حِفْظُهَا.^۳

۱. الكافي: ۲/۲۷۲/۱. ۲. الكافي: ۱/۲۷۱/۱.

۳. بحار الأنوار: ۱۰/۴۰/۶۱.

آن، به سرگرمی و بازی نمی پردازد.

۷۷۰۳. امام صادق عليه السلام - درباره آیه «وَالسَّابِقُونَ» پیشتازان،
سبقت گیرنده مقررند - فرمود: پیشتازان،
همان فرستادگان خدا ﷺ و بندگان خاص
اویند. خداوند در آنان پنج روح قرار داده
است: ایشان را با روح القدس تأیید کرد،
که به وسیله آن اشیا را می شناسند؛ ایشان را
با روح ایمان مؤید ساخت، که به سبب آن
از خداوند عزوجل می ترسند؛ آنان را با
روح قدرت کمک کرد، که به وسیله آن بر
طاعت خدا توانایی دارند، و آنان را با روح
شهووت تأیید کرد، که بدان وسیله میل به
طاعت خداوند عزوجل دارند و از
معصیت او گریزانند، و روح حرکت را در
ایشان نهاد که به سبب آن میان مردم رفت و
آمد می کنند.

۱۵۶۵

حالات روح

۷۷۰۴. امام علی عليه السلام: بدن را شش حالت دست
می دهد: سلامت، بیماری، مرگ، زندگی،
خواب و بیداری. روح نیز چنین است.
زندگی آن، دانش اوست و مرگش، نادانی
او و بیماری اش، شک او و سلامتش، یقین
او و خوابش، غفلت او و بیداری اش،
هشیاری او.

۱۵۶۶

الرُّوحُ عِنْدَ النَّوْمِ

۷۷۰۵. الإمامُ الصادقُ ؑ - عندما سَأَلَهُ أبو بصيرٍ
عَنِ الرُّوحِ عِنْدَ النَّوْمِ أَخْرَجُ مِنَ الْبَدَنِ؟ -
لَا يَا أَبَا بصيرٍ، فَإِنَّ الرُّوحَ إِذَا فَارَقَتِ الْبَدَنَ
لَمْ تَعُدْ إِلَيْهِ، غَيْرَ أَنَّهَا بِمَنْزِلَةِ عَيْنِ الشَّمْسِ
مَرْكُوزَةٌ فِي السَّمَاءِ فِي كِبْدِهَا، وَشُعَاعُهَا
فِي الدُّنْيَا.^۱

۷۷۰۶. الإمامُ الكاظمُ ؑ: إِنَّ الْمَرْءَ إِذَا نَامَ فَإِنَّ رُوحَ
الْحَيَوَانِ بَاقِيَةٌ فِي الْبَدَنِ، وَالَّذِي يَخْرُجُ مِنْهُ
رُوحُ الْعَقْلِ.^۲

(انظر) النوم: باب ۳۹۱۸.

۱۵۶۶

روح در هنگام خواب

۷۷۰۵. امام صادق ؑ - در پاسخ ابو بصیر که
پرسید: آیا هنگام خواب، روح از بدن
خارج می شود؟ - فرمود: نه، ای ابوبصیر!
زیرا اگر روح از بدن جدا شود دیگر به آن
باز نمی گردد، منتها روح چون خورشید
وسط آسمان است که پرتو آن همه جا را
می گیرد.

۷۷۰۶. امام کاظم ؑ: انسان هرگاه می خوابد روح
حیوانی در بدن می ماند و آنچه از او خارج
می شود روح عقل است.

مرکز تحقیقات کتب و علوم اسلامی

۱. جامع الأخبار: ۴۸۸/۱۳۶۰.

۲. بحار الأنوار: ۱۹/۴۳/۶۱.

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

الراحة

آشائش

مركز تحقيقات كميوتير علوم اسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

بحار الأنوار: ۷۲/۶۹ باب ۹۶ وترك الراحة.

انظر:

عنوان ۱۱۴ والحسد، ۱۱۹ والحقد.

البخل: باب ۳۲۸، الجهاد (الاجتهاد في طاعة الله): باب ۵۹۹، الرضا بالقضاء: باب ۱۵۲۳.

الرزق: باب ۱۴۸۳، الدنيا: باب ۱۲۲۹، التقوى: باب ۴۱۰۱.

۱۵۶۷

موجبات الراحة

۷۷۰۷. الإمام علي عليه السلام: مَنْ وَثِقَ بَأَنِّ مَا قَدَّرَ اللَّهُ لَهُ لَنْ يَفُوتَهُ اشْتِرَاحُ قَلْبِهِ.^۱

۷۷۰۸. عنه عليه السلام: حُسْنُ السَّرَاحِ أَحَدُ الرَّاحَتَيْنِ.^۲

۷۷۰۹. عنه عليه السلام: الزَّوْجَةُ الْمُوَافِقَةُ إِحْدَى الرَّاحَتَيْنِ.^۳

۷۷۱۰. تحف العقول عن الإمام علي عليه السلام: مَنْ اسْتَطَاعَ أَنْ يَمْنَعَ نَفْسَهُ مِنْ أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ فَهُوَ خَلِيقٌ بَأَنِّ لَا يَنْزِلُ بِهِ مَكْرُوهٌ أَبَدًا، قِيلَ: وَمَا هُنَّ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ؟ قَالَ: الْعَجَلَةُ، وَاللَّجَاجَةُ، وَالْعُجْبُ، وَالتَّوَانِي.^۴

۷۷۱۱. الإمام علي عليه السلام: أَفْلَحَ مَنْ نَهَضَ بِجَنَاحٍ، أَوْ اسْتَسَلَّمَ قَارَاحَ.^۵

۷۷۱۲. عنه عليه السلام: فِي وَصْفِ السَّالِكِ إِلَى اللَّهِ: تَدَافَعَتُهُ الْأَبْوَابُ إِلَى بَابِ السَّلَامَةِ، وَدَارِ الْإِقَامَةِ، وَتَبَتَّ رِجْلَاهُ بِطُمَأْنِينَةٍ بَدَنِهِ فِي

۱. غرر الحکم: ۸۷۶۳. ۲. غرر الحکم: ۴۸۵۲.

۳. غرر الحکم: ۱۶۳۳. ۴. تحف العقول: ۲۲۲.

۵. نهج البلاغة: الخطبة ۵.

۱۵۶۷

موجبات آسایش

۷۷۰۷. امام علی علیه السلام: هر که اطمینان داشته باشد که آنچه خدا برایش مقدر کرده است به او می‌رسد، دلش آرام گیرد.

۷۷۰۸. امام علی علیه السلام: جواب کردن [نیازمند] با زبان خوش، یکی از دو آسایش است.^۱

۷۷۰۹. امام علی علیه السلام: زن سازگار نیمی از آسایش است.

۷۷۱۰. تحف العقول: امام علی علیه السلام فرمود: هر که بتواند خود را از چهار چیز نگه دارد، شایسته آن است که هرگز ناراحتی نبیند. عرض شد: آنها چیستند ای امیر مؤمنان؟ فرمود: شتابزدگی، خیره‌سری، خودپسندی، و سستی.

۷۷۱۱. امام علی علیه السلام: آن کس رستگار شد که یا قدرت داشت و به پا خاست یا با نداشتن قدرت، تسلیم شد و راحت گشت.

۷۷۱۲. امام علی علیه السلام: در توصیف هر راه‌خدا-فرمود: درها او را یکی پس از دیگری به جلو راندند،

۱. شارح غرر می‌نویسد: یعنی چنان که مطلب (خواسته) کسی را بر آوردن، راحتی است از برای او، او را به مهربانی و همواری جواب گفتن و از خود نومید کردن راحتی است از برای او که از زحمت و تعب سعی و انتظار فارغ می‌شود. در لسان العرب در شرح این ضرب المثل عربی: السراح من النجاح می‌گوید: یعنی هرگاه نتوانی نیاز کسی را برآوری او را جواب کن؛ زیرا این کار به منزله کمک کردن به اوست - م.

قَرَارِ الْأَمْنِ وَالرَّاحَةِ، بِمَا اسْتَعْمَلَ قَلْبُهُ،
وَأَرْضَى رَبَّهُ^۱.

۷۷۱۳. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ اقْتَصَرَ عَلَى بُلْغَةِ الْكَفَافِ فَقَدْ
انْتَضَمَ الرَّاحَةَ، وَتَبَوَّأَ خَفْضَ الدَّعَةِ^۲.

۷۷۱۴. الْإِمَامُ الْبَاقِرُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ تَيَسَّرَ مِمَّا فَاتَهُ أَرَاخٌ
بَدَنَهُ^۳.

۷۷۱۵. الْإِمَامُ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الرُّوحُ وَالرَّاحَةُ فِي الرِّضَا
وَالْيَقِينِ، وَالْهَمُّ وَالْحَزَنُ فِي الشَّكِّ
وَالسَّخَطِ^۴.

۷۷۱۶. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَرَوْحُ الرُّوحِ الْيَأْسُ عَنِ النَّاسِ^۵.

۷۷۱۷. مُصْبِحُ الشَّرِيعَةِ - فِيمَا نَسَبَهُ إِلَى
الصَّادِقِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا رَاحَةَ لِمُؤْمِنٍ عَلَى الْحَقِيقَةِ
إِلَّا عِنْدَ لِقَاءِ اللَّهِ، وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَفِي أَرْبَعَةِ
أَشْيَاءَ: صَمْتُ تَعْرِفُ بِهِ حَالَ قَلْبِكَ وَنَفْسِكَ
فِيمَا يَكُونُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ بَارِيكَ، وَخُلُوءٌ
تَنْجُو بِهَا مِنْ آفَاتِ الزَّمَانِ ظَاهِرًا وَبَاطِنًا،
وَجُوعٌ تُمِيتُ بِهِ الشَّهَوَاتِ وَالْوَسْوَاسَ
وَالْوَسَاوِسَ، وَسَهَرٌ تُنَوِّرُ بِهِ قَلْبَكَ وَتُنَقِّي بِهِ

تا آن که به در سلامت و سرای اقامت رسید
و هر دو پای او در جایگاه امنیت و آسایش
استوار شد؛ زیرا که دلش را به کار واداشت
و پروردگارش را خشنود ساخت.

۷۷۱۳. امام علی علیه السلام: هر که به اندازه کفاف بسنده
کند، آسایش یابد و در منزلگاه آسودگی
فرود آید.

۷۷۱۴. امام باقر علیه السلام: هر که برای آنچه از دست داده
است بر خود سخت نگیرد، تن خویش را
در آسایش قرار داده است.

۷۷۱۵. امام صادق علیه السلام: خشوشی و آسایش در
خشنودی و یقین است و غم و اندوه در
شک و ناخشنودی.

۷۷۱۶. امام صادق علیه السلام: بالاترین آسایش، چشم
امید برکندن از مردم است.

۷۷۱۷. مُصْبِحُ الشَّرِيعَةِ - در آنچه به امام
صادق علیه السلام نسبت داده است: مؤمن را
آسایش حقیقی نباشد، مگر آن گاه که خدا
را دیدار کند. سوای این، آسایش در چهار
چیز است: سکوتی که به وسیله آن به
احوال دل و نفس خود با آفریدگارت پی
بری، و خلوتی که به سبب آن از گزندهای
پیدا و ناپیدای زمانه نجات یابی، و
گرسنگی ای که با آن شهوتها و
وسوسه های شیطانی را بمیرانی، و
شب زنده داری که بدان سبب، دلت را

۱. نهج البلاغة: الخطبة ۲۲۰. ۲. نهج البلاغة: الحكمة ۳۷۱.

۳. مشکاة الأنوار: ۱۰۲۵/۳۲۴.

۴. مشکاة الأنوار: ۱۳۸/۷۴. ۵. مشکاة الأنوار: ۱۰۲۶/۳۲۴.

۶. در برخی نسخه ها آمده است: «و حلم تنجو به»؛ حلمی که با
آن نجات یابی.

طَبَعَكَ وَتَزَكِّي بِهِ رُوحَكَ ۱.

(انظر) الرضا بالقضاء: باب ۱۵۲۳.

الرزق: باب ۱۴۸۳.

روشن و نهادت را تصفیه و روح و روانت

را پاکیزه کنی.

۱۵۶۸

بزرگترین آسایش

۷۷۱۸. امام علی: هر که دوستدار آسایش

است، باید که بی اعتنایی به دنیا را برگزیند.

۷۷۱۹. امام علی: دل برکندن از دنیا، بزرگترین

آسایش است.

۷۷۲۰. امام علی: زهد، برترین دو آسایش

است.

۷۷۲۱. امام علی: سلامت در تنهایی است، و

آسایش در زهد.

۷۷۲۲. امام علی: میوه زهد، آسایش است.

۱۵۶۸

الرَّاحَةُ الْعُظْمَى

۷۷۱۸. الإمام علي: مَنْ أَحَبَّ الرَّاحَةَ فَلْيُؤَثِّرِ

الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا ۲.

۷۷۱۹. عنه: الزُّهْدُ فِي الدُّنْيَا الرَّاحَةُ الْعُظْمَى ۳.

۷۷۲۰. عنه: الزُّهْدُ أَفْضَلُ الرَّاحَتَيْنِ ۴.

۷۷۲۱. عنه: السَّلَامَةُ فِي التَّفَرُّدِ، الرَّاحَةُ فِي

الزُّهْدِ ۵.

۷۷۲۲. عنه: ثَمَرَةُ الزُّهْدِ الرَّاحَةُ ۶.

(انظر) الزهد: باب ۱۶۲۵.

۱۵۶۹

آسایش طلبی در دنیا

۷۷۲۳. بحار الأنوار: خداوند متعال به داوود

وحی فرمود: ای داوود! من پنج چیز را در

پنج چیز قرار دادم، اما مردم آنها را در پنج

چیز دیگر می جویند؛ از این رو آنها را نمی

یابند... آسایش را در بهشت قرار دادم، اما

۱۵۶۹

طَلَبُ الرَّاحَةِ فِي الدُّنْيَا

۷۷۲۳. بحار الأنوار: أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى

دَاوُودَ: يَا دَاوُودُ، إِنِّي وَضَعْتُ خَمْسَةً

فِي خَمْسَةٍ وَالنَّاسُ يَطْلُبُونَهَا فِي

۱. بحار الأنوار: ۱/۶۹/۷۲. ۲. غرر الحکم: ۸۹۴۷.

۳. غرر الحکم: ۱۳۱۶. ۴. غرر الحکم: ۱۶۵۱.

۵. غرر الحکم: ۳۲۹-۳۲۸. ۶. غرر الحکم: ۴۶۱۸.

خَمْسَةِ غَيْرِهَا فَلَا يَجِدُونَهَا... وَضَعْتُ
الْرَاحَةَ فِي الْجَنَّةِ وَهُمْ يَطْلُبُونَهَا فِي الدُّنْيَا
فَلَا يَجِدُونَهَا.^۱

۷۷۲۲. الخصال: الزَّهْرِيُّ عَنِ الْإِمَامِ زَيْنِ
الْعَابِدِينَ ع - لِرَجُلٍ مِنْ جُلَسَائِهِ -: إِتَّقِ اللَّهَ
وَأَجِمِلْ فِي الطَّلَبِ، وَلَا تَطْلُبْ مَا لَمْ
يُخْلَقْ... فَقَالَ الرَّجُلُ: وَكَيْفَ يُطْلَبُ مَا لَمْ
يُخْلَقْ؟! فَقَالَ: مَنْ طَلَبَ الْغِنَى وَالْأَمْوَالَ
وَالسَّعَةَ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّمَا يَطْلُبُ ذَلِكَ
لِلرَّاحَةِ، وَالرَّاحَةُ لَمْ تُخْلَقْ فِي الدُّنْيَا وَلَا
لِأَهْلِ الدُّنْيَا، إِنَّمَا خُلِقَتِ الرَّاحَةُ فِي الْجَنَّةِ
وَلِأَهْلِ الْجَنَّةِ.^۲

۷۷۲۵. تحف العقول: قَالَ الْإِمَامُ الصَّادِقُ ع - لَمَّا
سُئِلَ عَنْ طَرِيقِ الرَّاحَةِ -: فِي خِلَافِ
الْهَوَى. قِيلَ: فَمَتَى يَجِدُ عَبْدُ الرَّاحَةِ؟
فَقَالَ ع -: عِنْدَ أَوَّلِ يَوْمٍ يَصِيرُ فِي الْجَنَّةِ.^۳

۷۷۲۶. بحار الأنوار عَنِ الْإِمَامِ الصَّادِقِ ع
- لِأَصْحَابِهِ -: لَا تَتَمَنَّوْا الْمُسْتَحِيلَ، قَالُوا:
وَمَنْ يَتَمَنَّى الْمُسْتَحِيلَ؟! فَقَالَ: أَنْتُمْ،
أَلَسْتُمْ تَمَنَّوْنَ الرَّاحَةَ فِي الدُّنْيَا؟! قَالُوا:
بَلَى، فَقَالَ: الرَّاحَةُ لِلْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا
مُسْتَحِيلَةٌ.^۴

آنها آسودگی را در دنیا می جویند از این رو
آن را نمی یابند.

۷۷۲۴. الخصال - به نقل از زهری -: امام زین
العابدین ع به یکی از هم نشینان خود
فرمود: از خدا بترس و در طلب [دنیا]
جانب اعتدال نگه دار و چیزی را که آفریده
نشده است، طلب مکن... آن مرد عرض
کرد: چگونه ممکن است کسی در طلب
چیزی بر آید که هنوز آفریده نشده است؟
حضرت فرمود: کسی که خواهان
توانگری و دارایی و رفاه در دنیا باشد،
در حقیقت آنها را برای آسایش می خواهد
و آسایش، در دنیا و برای اهل دنیا خلق
نشده، بلکه در بهشت و برای بهشتیان
آفریده شده است.

۷۷۲۵. تحف العقول: از امام صادق ع سؤال شد:
راه آسایش چیست؟ فرمود: در مخالفت
کردن با هوای نفس. عرض شد: پس، چه
وقت بنده طعم آسایش را می چشد؟
فرمود: در نخستین روزی که به بهشت
وارد می شود.

۷۷۲۶. بحار الأنوار: امام صادق ع به اصحاب
خود فرمود: آرزوی محال نکنید! عرض
کردند: مگر چه کسی آرزوی محال
می کند؟ فرمود: شما؛ مگر نه این که
آرزومند آسایش در دنیا هستید؟ عرض
کردند: چرا. فرمود: آسایش برای مؤمن
در دنیا محال است.

۱. بحار الأنوار: ۲۱/۴۵۳/۷۸.

۲. الخصال: ۹۵/۶۴. ۳. تحف العقول: ۳۷۰.

۴. بحار الأنوار: ۵۲/۱۹۵/۸۱.

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی

الرياضة

رياضة

مركز تحقيقات علوم إسلامي

ولمزيد الاطلاع راجع:

المحجة البيضاء: ٥/٨٧-١٤٣ كتاب رياضة النفس.

انظر:

عنوان ٨٣ والجهد الأكبر، ٥١٧ والنفس، ٥٣٥ والهوى.

المراقبة: باب ١٥٤٨.

۱۵۷۰

الرِّيَاضَةُ

۷۷۲۷. الإمامُ عليٌّ عليه السلام: مَنْ اسْتَدَامَ رِيَاضَةَ نَفْسِهِ
انْتَفَعَ ۱.

۷۷۲۸. عنه عليه السلام: لِلْعَاقِلِ فِي كُلِّ عَمَلٍ ارْتِيَاضٌ ۲.

۷۷۲۹. عنه عليه السلام: لَا تَنْجِعُ الرِّيَاضَةُ إِلَّا فِي نَفْسٍ
يَقِظَةُ ۳.

۷۷۳۰. عنه عليه السلام: وَأَيُّمُ اللَّهِ - يَمِينًا أَسْتَنِي فِيهَا
بِمَشِيئَةِ اللَّهِ - لَا أَرُوضَنَّ نَفْسِي رِيَاضَةً
تَهْشُ مَعَهَا إِلَى الْقَرْصِ إِذَا قَدَرْتُ
عَلَيْهِ مَطْعُومًا، وَتَقْنَعُ بِالْمِلْحِ مَا دُومًا،
وَلَا دَعَنَّ مُقْلَتِي كَعَيْنِ مَسَاءٍ نَضَبَ
مَعِينُهَا مُسْتَفْرَغَةً دُمُوعَهَا (عُيُونُهَا).
أَتَحْتَلِي السَّائِمَةَ مِنْ رَغِيْبِهَا فَتَبْرُكُ،
وَتَشْبَعُ الرِّبِضَةَ مِنْ عُشْبِهَا فَتَرِبُضَ،
وَيَأْكُلُ عَلِيٌّ مِنْ زَايِدِهِ فَيَهْجَعُ؟ أَقَرَّتْ
إِذَا عَيْنُهُ إِذَا اقْتَدَى بَعْدَ السَّنِينِ

۱۵۷۰

رياضت^۱

۷۷۲۷. امام علی علیه السلام: هر که بر ریاضت دادن نفس
خود مداومت ورزد، سود برد.

۷۷۲۸. امام علی علیه السلام: برای خردمند، در هر کاری
ریاضتی (تمرینی) است.

۷۷۲۹. امام علی علیه السلام: ریاضت، جز در جان هوشیار
کارگر نیفتد.

۷۷۳۰. امام علی علیه السلام: سوگند به خدا - سوگندی که
در آن مشیت خدا را مستثنی می دانم - نفس
خود را چنان ریاضت دهم که اگر گرده نانی
ببرایش فراهم آورم، شاد گردد و به
نانخورش نمک بسازد و چشمخانه خود را
واگذارم، که همچون چشمه ای که آبش
تهی می شود، اشکهایش خالی گردد، مگر
نه این که اشتران بیابان چر و وقتی از چریدن
سیر شدند، می آرند و گوسفندان، وقتی
چوپانشان آنها را از علف سیر کرد، در
خفتنگاه خود می خسبند؟ آیا علی هم چون
قوت و غذای خود را خورد، همچون
حیوانات بیاساید؟ پس چشمش روشن
اگر پس از سالیان دراز [جهاد و پیشتازی و
عبادت] به چارپایان بیابان چر بی چوپان و

۱. تحمل رنج و تعب در راه اطاعت خدا و تهذیب نفس و
تربیت خود یا دیگری - م.

۱. غرر الحکم: ۸۳۰۵.

۲. غرر الحکم: ۷۳۳۹.

۳. غرر الحکم: ۱۰۸۹۹.

الْمُتَطَاوِلَةِ بِالْبَهِيمَةِ الْهَامِلَةِ وَالسَّائِمَةِ
الْمَرْعِيَّةِ^۱

۱۵۷۱

ما به ریاضة

۷۷۳۱. الإمام علي عليه السلام: إنما هي نفسي أروضها
بالتقوى لتأتي آمنة يوم الخوف الأكبر،
وتثبت على جوانب المزلق^۲.

۷۷۳۲. عنه عليه السلام: الشريعة رياضة النفس^۳.

۷۷۳۳. عنه عليه السلام: لقاح الرياضة، دراسة الحكمة
وغلبة العادة^۴.

۷۷۳۴. عنه عليه السلام: - في وصف شيعة أهل البيت -: إن
استصعبت عليه نفسه فيما تكره، لم يَعْطِها
سؤلها فيما هو يث^۵.

۷۷۳۵. عنه عليه السلام: - قال الله تعالى: يا أحمد، لا تَزَيْنْ
بِلُبْسِ اللَّبَاسِ، وَطِيبِ الطَّعَامِ وَلِينِ
الْوِطَاءِ، فَإِنَّ النَّفْسَ مَأْوَى كُلِّ شَرٍّ، وَرَفِيقُ
كُلِّ سُوءٍ، تَجَرُّهَا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَتَجَرُّكَ إِلَى
مَعْصِيَتِهِ^۶.

۷۷۳۶. عنه عليه السلام: خدمة النفس صيانتها عن اللذات

به گوسفندانی که چوپان به چرایشان
می برد، اقتدا کند!

۱۵۷۱

عوامل ریاضت

۷۷۳۱. امام علی علیه السلام: این نفس خود را با تقوا
ریاضت می دهی تا در روز هراس بزرگ
(قیامت)، در امان باشد و در لبه لغزشگاهها
پا برجا ماند.

۷۷۳۲. امام علی علیه السلام: شریعت، ریاضت (پرورش)
نفس است.

۷۷۳۳. امام علی علیه السلام: باروری ریاضت، به مطالعه
حکمت و چیره شدن بر عادت است.

۷۷۳۴. امام علی علیه السلام: - در وصف شیعه اهل بیت -
فرمود: اگر نفس در آنچه ناخوشایند
است سرکشی کند، او خواهشهایی را که
ناخوشایند نفس است بر نمی آورد.

۷۷۳۵. امام علی علیه السلام: خداوند متعال فرمود: ای
احمد! پوشاک زیبا و خوراک لذیذ و فرش
و بستر نرم را مایه زیور خود بدان؛ زیرا که
نفس مأوای هر شر و همدم هر بدی است،
تو او را به طاعت خدا می کشانی و او تو را
به معصیت او می کشاند.

۷۷۳۶. امام علی علیه السلام: خدمت کردن به نفس، در
نگهداشتن آن از لذتها و خوشیها و

۱. نهج البلاغة: الكتاب ۴۵.

۲. نهج البلاغة: الكتاب ۴۵، ۳. غرر الحکم: ۵۴۳.

۳. غرر الحکم: ۷۶۲۵، ۵. تحف العقول: ۱۶۱.

۴. إرشاد القلوب: ۲۰۱.

وَالْمُقْتَنِّيَاتِ، وَرِيَاضَتُهَا بِالْعُلُومِ وَالْحِكَمِ،
وَاجْتِهَادُهَا بِالْعِبَادَاتِ وَالطَّاعَاتِ، وَفِي
ذَلِكَ نَجَاةُ النَّفْسِ.^۱

پروراندن آن به دانشها و حکمتها و کوشا
کردن آن در عبادتها و طاعتهاست.
اینهاست مایه نجات و رستگاری نفس.

۷۷۳۷. عَنْهُ ﷺ - فِيمَا كَتَبَهُ لِلأَشْتَرِ -: إِنْ ظَنَنْتَ
الرَّعِيَّةَ بِكَ حَافِئاً فَأَصْحِرْ لَهُمْ بِعُذْرِكَ،
وَاعْدِلْ (وَاعْزِلْ) عَنْكَ ظُنُونَهُمْ بِأَصْحَارِكَ،
فَإِنَّ فِي ذَلِكَ رِيَاضَةً مِنْكَ لِنَفْسِكَ، وَرِفْقاً
بِرَعِيَّتِكَ.^۲

۷۷۳۷. امام علی ﷺ - در عهد نامه خود با مالک
اشتر - نوشت: اگر مردم گمان بردند که در
موردی ستمی مرتکب شده‌ای، دلیل کاری
را که کرده‌ای برایشان توضیح ده و با
توضیحات خود گمان آنان را از خود
بازگردان (دور کن)؛ زیرا این کار هم مایه
ریاضت (پرورش) نفس خودت می‌باشد
و هم نرمش با مردم است.

۷۷۳۸. الإمام الصادق ﷺ - مِنْ وَصَايَاهُ ﷺ لِعُنْوَانِ
الْبَصْرِيِّ -: وَأَمَّا اللَّوَاتِي فِي الرِّيَاضَةِ:
فَيَايَاكَ أَنْ تَأْكُلَ مَا لَا تَشْتَهِيهِ فَإِنَّهُ يُورِثُ
الْحَمَاقَةَ وَالْبَلَّةَ، وَلَا تَأْكُلْ إِلَّا عِنْدَ الْجُوعِ،
وَإِذَا أَكَلْتَ فَكُلْ حَلَالاً وَسَمّاً اللهُ، وَادْكُرْ
حَدِيثَ رَسُولِ اللهِ ﷺ: مَا مَلَأَ آدَمِيٌّ وَعَاءً
شَرّاً مِنْ بَطْنِهِ.^۳

۷۷۳۸. امام صادق ﷺ - در سفارشهای خود به
عنوان بصری - فرمود: و اما آنها که موجب
ریاضت (پرورش) نفس است: از خوردن
چیزی که بدان اشتها نداری بپرهیز، که این
کار حماقت می‌آورد، و تا گرسنه نشده‌ای
غذا نخور، خوراک حلال بخور و در موقع
خوردن، نام خدا را بگویی و این حدیث
رسول خدا ﷺ را به یاد آر که: آدمی ظرفی
بدتر از شکم خود پر نکرد.

انظر تمام الكلام في العلم: باب ۲۸۲۹.

۱۵۷۲

ثَمَرَاتُ الرِّيَاضَةِ

۷۷۳۹. رَسُولُ اللهِ ﷺ - مِنْ وَصَايَا الْخَضِرِ
لِمُوسَى ﷺ -: رُضْ نَفْسَكَ عَلَى الصَّبْرِ،
تَخْلُصَ مِنَ الْإِثْمِ.^۴

۱۵۷۲

ثمرات ریاضت

۷۷۳۹. پیامبر خدا ﷺ: یکی از سفارشهای خضر
به موسی ﷺ این بود که: نفس خود را به
صبر تمرین ده، تا از گناه رهایی یابی.

۱. غرر الحکم: ۵۰۹۸. ۲. نهج البلاغة: الكتاب ۵۳.
۳. بحار الأنوار: ۱/۲۲۶/۴. کنز العمال: ۴۴۱۷۶.
۴.

۷۷۳۰. عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: جَوُّعُوا بُطُونَكُمْ، وَأَظْمِئُوا
أَكْبَادَكُمْ، وَأَعْرُوا أَجْسَادَكُمْ، وَطَهَّرُوا
قُلُوبَكُمْ، عَسَاكُمْ أَنْ تُجَاوِزُوا الْمَلَائِ
الْأَعْلَى.^۱

۷۷۳۰. پیامبر خدا ﷺ: شکمهای خود را گرسنگی
دهید و جگرهایتان را تشنگی و بدنهایتان
را برهنگی و دلهایتان را پاک کنید؛ باشد که
از ساکنان آسمان (فرشتگان) فراتر روید.

۷۷۳۱. الْإِمَامُ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَسْهَرُوا عُيُونَكُمْ، وَضَعَرُوا
بُطُونَكُمْ، وَخُذُوا مِنْ أَجْسَادِكُمْ، تَجُودُوا
بِهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ.^۲

۷۷۳۱. امام علی علیه السلام: شبها چشمهای خود را بیدار
نگه دارید و شکمهایتان را لاغر سازید و از
تنهایتان بگیریید و به جانهایتان ببخشید.

(انظر) عنوان ۲۵۰ «الشَّهْر».

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

فهرست موضوعات عربی

حرف الدال

- ۱۶۱- المداراة ۷
- ۱۱۹۴- المداراة ۸
- ۱۱۹۵- ثَمَرَةُ المداراة ۱۱
- ۱۱۹۶- عَاقِبَةُ مَنْ لَمْ تُصْلِحْهُ المداراة ۱۱
- ۱۶۲- الدعاء ۱۳
- ۱۱۹۷- الدعاء ۱۴
- ۱۱۹۸- الدعاء سِلَاحُ الأنبياء ۱۸
- ۱۱۹۹- الدعاء يَرُدُّ الْقَضَاءَ الْمُبْرَمَ ۱۸
- ۱۲۰۰- الدعاء شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ ۲۰
- ۱۲۰۱- الدعاء يَدْفَعُ أَنْوَاعَ الْبَلَاءِ ۲۰
- ۱۲۰۲- التَّقَدُّمُ فِي الدُّعَاءِ ۲۲
- ۱۲۰۳- الْحَثُّ عَلَى الدُّعَاءِ فِي كُلِّ حَاجَةٍ ۲۳
- ۱۲۰۴- الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ الْإِجَابَةِ ۲۳
- ۱۲۰۵- شَرَايِطُ اسْتِجَابَةِ الدُّعَاءِ ۲۷
- ۱۲۰۶- أَهَمُّ شَرَايِطِ الْاسْتِجَابَةِ ۲۸
- ۱۲۰۷- مَوَانِعُ الْإِجَابَةِ ۳۳
- ۱۲۰۸- آدَابُ الدُّعَاءِ ۳۵
- ۱۲۰۹- مَا يَتَّبَعِي عَلَى الدَّاعِي تَرْكُهُ ۳۶
- ۱۲۱۰- مَنْ تَقَضَّى حَاجَتَهُ بِلا سَوْأٍ ۳۹
- ۱۲۱۱- صفات توجب استجابة الدعاء ۵۰
- ۱۲۱۲- الدَّعَوَاتُ الْمُسْتَجَابَةُ ۵۱
- ۱۲۱۳- الدَّعَوَاتُ غَيْرُ الْمُسْتَجَابَةِ ۵۳
- ۱۲۱۴- أسبابُ بَطْءِ الْاسْتِجَابَةِ ۵۵
- ۱۲۱۵- أسبابُ عَدَمِ الْاسْتِجَابَةِ ۵۶
- ۱۲۱۶- التَّحْذِيرُ مِنَ الدُّعَاءِ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۵۹
- ۱۲۱۷- النَّهْيُ عَنِ الدُّعَاءِ لِلظَّالِمِينَ وَالْكَفَّارِ ۵۹
- ۱۲۱۸- عَدَمُ خُلُوقِ الدُّعَاءِ مِنَ التَّأثيرِ ۶۰
- ۱۲۱۹- آثارُ الدُّعَاءِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ ۶۲
- ۱۶۳- الدنيا ۶۵
- ۱۲۲۰- الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۶۶
- ۱۲۲۱- الدُّنْيَا مَرْزَعَةُ الْآخِرَةِ ۶۷
- ۱۲۲۲- خُلِقَتِ الدُّنْيَا لِغَيْرِهَا ۶۸
- ۱۲۲۳- دَمُّ الْأَخْذِ مِنَ الدُّنْيَا فَوْقَ الْكَفَافِ ۶۹
- ۱۲۲۴- الْأَخْذُ مِنَ الدُّنْيَا بِقَدْرِ الصَّرُورَةِ ۷۲
- ۱۲۲۵- الدُّنْيَا لِمَنْ تَرَكَهَا ۷۳

- ١٢٢٦ - ذَمُّ الدُّنْيَا مِنْ دُونِ عِلْمٍ ٧٦
- ١٢٢٧ - التَّبَصُّرُ فِي الدُّنْيَا ٧٧
- ١٢٢٨ - خَصَائِصُ الدُّنْيَا الْمَذْمُومَةِ ٧٨
- ١٢٢٩ - حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ ٧٩
- ١٢٣٠ - مَا لَيْسَ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا ٨١
- ١٢٣١ - ثَمَرَاتُ حُبِّ الدُّنْيَا ٨١
- ١٢٣٢ - بُغْضُ الدُّنْيَا ٨٥
- ١٢٣٣ - الدُّنْيَا مِنْ وَجْهَةِ نَظَرِ الْإِمَامِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ٨٨
- ١٢٣٤ - حَقِيقَةُ الدُّنْيَا أَهْوٌ وَلَعِبٌ ٩٢
- ١٢٣٥ - التَّحْذِيرُ مِنَ الدُّنْيَا ٩٣
- ١٢٣٦ - التَّحْذِيرُ مِنْ غُرُورِ الدُّنْيَا ٩٥
- ١٢٣٧ - خَطَرُ الْاِغْتِرَارِ بِالدُّنْيَا ٩٩
- ١٢٣٨ - إِنَّمَا تَغُرُّ الدُّنْيَا الْجَاهِلَ ١٠٠
- ١٢٣٩ - عَدَمُ مَسْئُولِيَّةِ الدُّنْيَا عَنِ الْغُرُورِ ١٠١
- ١٢٤٠ - التَّحْذِيرُ مِنَ الطَّمَأْنِينَةِ بِالدُّنْيَا ١٠١
- ١٢٤١ - التَّحْذِيرُ مِنَ الرُّكُونِ إِلَى الدُّنْيَا ١٠٢
- ١٢٤٢ - النَّظَرُ إِلَى الدُّنْيَا ١٠٣
- ١٢٤٣ - خَطَرُ إِثَارِ الدُّنْيَا ١٠٥
- ١٢٤٤ - الْحَثُّ عَلَى إِثَارِ الْآخِرَةِ ١٠٧
- ١٢٤٥ - النَّاسُ عَبِيدُ الدُّنْيَا ١٠٨
- ١٢٤٦ - صِفَاتُ عَبِيدِ الدُّنْيَا ١٠٩
- ١٢٤٧ - الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ ١١٠
- ١٢٤٨ - اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْنًا ١١١
- ١٢٤٩ - خَطَرُ جَعْلِ الدُّنْيَا أَكْبَرَ الْهُمُومِ ١١١
- ١٢٥٠ - أَعْظَمُ النَّاسِ قَدْرًا ١١٢
- ١٢٥١ - هَوَانُ الدُّنْيَا عَلَى اللَّهِ ١١٣
- ١٢٥٢ - حَقَارَةُ الدُّنْيَا ١١٦
- ١٢٥٣ - النَّهْيُ عَنْ تَعْظِيمِ صَاحِبِ الدُّنْيَا ١١٧
- ١٢٥٤ - اخْتِلَافُ الدُّنْيَا عَنِ الْآخِرَةِ ١١٨
- ١٢٥٥ - لَذَّةُ الدُّنْيَا غُصَّةُ الْآخِرَةِ ١١٩
- ١٢٥٦ - اجْتِمَاعُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ١٢٢
- ١٢٥٧ - اهْتِمَامُ الْمُؤْمِنِ بِالدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ١٢٦
- ١٢٥٨ - مَثَلُ الدُّنْيَا ١٢٦
- ١٢٥٩ - مَثَلُ أَهْلِ الدُّنْيَا ١٣١
- ١٢٦٠ - مَثَلُ الْإِنْسَانِ وَالدُّنْيَا ١٣٣
- ١٢٦١ - مَثَلُ مَنْ خَبَرَ الدُّنْيَا ١٣٣
- ١٢٦٢ - دَارُ مَتَاعٍ ١٣٤
- ١٢٦٣ - الدُّنْيَا قَنْطَرَةٌ ١٣٥
- ١٢٦٤ - الدُّنْيَا دَارُ مَمَرٍ ١٣٦
- ١٢٦٥ - الدُّنْيَا سَاعَةٌ ١٣٧
- ١٢٦٦ - الدُّنْيَا كَفَيَّ الظَّلَالِ ١٣٨
- ١٢٦٧ - الدُّنْيَا بَحْرٌ عَمِيقٌ ١٣٩
- ١٢٦٨ - الدُّنْيَا مَضِيفٌ ١٤١
- ١٢٦٩ - الدُّنْيَا دَارٌ بِالْبَلَاءِ مَحْفُوقَةٌ ١٤١
- ١٢٧٠ - عَدَمُ صَفَاءِ الدُّنْيَا لِأَخِيذِهَا ١٤٣
- ١٢٧١ - لَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا ١٤٤
- ١٢٧٢ - الدُّنْيَا دَوْلٌ ١٤٥
- ١٢٧٣ - التَّوَادُّرُ ١٤٥

- ۱۶۴- الدُّنْيَا ۱۲۷
- ۱۲۷۴- الدُّنْيَا ۱۲۸
- ۱۶۵- الدَّهْر ۱۲۹
- ۱۲۷۵- الدَّهْر ۱۵۰
- ۱۲۷۶- الدَّهْرُ يَوْمَانِ ۱۵۱
- ۱۲۷۷- مَا يُسْتَعَانُ بِهِ عَلَى الدَّهْرِ ۱۵۲
- ۱۲۷۸- الدَّهْرِيَّةُ ۱۵۲
- ۱۶۶- الْمُدَاهَنَةُ ۱۵۵
- ۱۲۷۹- مُدَاهَنَةُ أَهْلِ الْمَعَاصِي ۱۵۶
- ۱۲۸۰- مُدَاهَنَةُ الْإِخْوَانِ ۱۵۶
- ۱۲۸۱- مُدَاهَنَةُ النَّفْسِ ۱۵۷
- ۱۲۸۲- الْمُدَاهَنَةُ فِي الْحَقِّ ۱۵۷
- ۱۶۷- الدَّوْلَةُ ۱۵۹
- ۱۲۸۳- لِكُلِّ دَوْلَةٍ بَرْمَةٌ ۱۶۰
- ۱۲۸۴- دَوْلَةُ الْأَكَارِمِ ۱۶۰
- ۱۲۸۵- دَوْلَةُ الْأَشْرَارِ ۱۶۱
- ۱۲۸۶- مَا يُوَجِبُ زَوَالَ الدَّوْلَةِ ۱۶۱
- ۱۲۸۷- مَا يُوَجِبُ بَقَاءَ الدَّوْلَةِ ۱۶۲
- ۱۶۸- الدَّوَاءُ ۱۶۵
- ۱۲۸۸- التَّدَاوِي ۱۶۶
- ۱۲۸۹- لِكُلِّ عِلَّةٍ دَوَاءٌ ۱۶۶
- ۱۲۹۰- عَدَمُ التَّسَرُّعِ فِي تَنَاوُلِ الدَّوَاءِ ۱۶۷
- ۱۲۹۱- الْجَمِيعَةُ رَأْسُ الدَّوَاءِ ۱۶۸
- ۱۲۹۲- الدَّوَاءُ الْأَكْبَرُ ۱۶۹
- ۱۲۹۳- التَّدَاوِي بِالْحَرَامِ ۱۷۰
- ۱۲۹۴- التَّدَاوِي مِنْ أَدْوَاءِ الدُّنْيَا ۱۷۱
- ۱۲۹۵- النُّوَاجِرُ ۱۷۱
- ۱۶۹- الدِّين ۱۷۳
- ۱۲۹۶- أَمَمِيَّةُ الدِّينِ ۱۷۳
- ۱۲۹۷- أَوَّلُ الدِّينِ وَآخِرُهُ ۱۷۵
- ۱۲۹۸- أَصْلُ الدِّينِ ۱۷۶
- ۱۲۹۹- رَأْسُ الدِّينِ ۱۷۷
- ۱۳۰۰- نِظَامُ الدِّينِ ۱۷۸
- ۱۳۰۱- جَمَاعَةُ الدِّينِ ۱۷۸
- ۱۳۰۲- مِلَاكُ الدِّينِ ۱۷۹
- ۱۳۰۳- عِمَادُ الدِّينِ ۱۷۹
- ۱۳۰۴- نِصْفُ الدِّينِ ۱۸۰
- ۱۳۰۵- أَفْضَلُ الدِّينِ ۱۸۰
- ۱۳۰۶- قَوَاعِدُ الدِّينِ ۱۸۱
- ۱۳۰۷- ثَمَرَةُ الدِّينِ ۱۸۲
- ۱۳۰۸- آفَاتُ الدِّينِ ۱۸۳
- ۱۳۰۹- الْحَثُّ عَلَى الْحِفَافِ عَلَى الدِّينِ ۱۸۳
- ۱۳۱۰- خَصَائِصُ مَنْ لَا دِينَ لَهُ ۱۸۳
- ۱۳۱۱- التَّحْذِيرُ مِنَ الاسْتِخْفَافِ بِالدِّينِ وَأَهْلِهِ ۱۸۶
- ۱۳۱۲- عَاقِبَةُ الاسْتِخْفَافِ بِالدِّينِ ۱۸۷
- ۱۳۱۳- الدِّينُ الْحَقُّ ۱۸۸
- ۱۳۱۴- الدِّينُ الْقِيمُ ۱۸۹
- ۱۳۱۵- الدِّينُ الْحَنِيفُ ۱۹۰

- ١٣١٦ - يَسَارُ الدِّينِ ١٩١
- ١٣١٧ - لَا حَرَجَ فِي الدِّينِ ١٩٢
- ١٣١٨ - كَمَالُ الدِّينِ ١٩٣
- ١٣١٩ - إِكْمَالُ الدِّينِ ١٩٣
- ١٣٢٠ - الدِّينُ الَّذِي لَا تُقْبَلُ الْأَعْمَالُ إِلَّا بِهِ ١٩٣
- ١٣٢١ - لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ١٩٩
- ١٣٢٢ - الْمَنْهَجُ فِي مَعْرِفَةِ الدِّينِ ٢٠٠
- ١٣٢٣ - أَهْلُ الدِّينِ ٢٠١
- ١٣٢٤ - صِيَانَةُ الدِّينِ بِالدُّنْيَا ٢٠١
- ١٣٢٥ - الدُّعَاءُ لِتَثْبِيتِ الْقَلْبِ عَلَى الدِّينِ ٢٠٢
- ١٣٢٦ - صِفَةُ الْمُسْتَحْفِظِينَ لِلدِّينِ ٢٠٣
- ١٣٢٧ - تَأْيِيدُ الدِّينِ بِأَقْوَامٍ لَا خِلَاقَ لَهُمْ ٢٠٣
- ١٣٢٨ - النُّوَادِرُ ٢٠٤
- ١٧٠ - الدِّينُ ٢٠٧
- ١٣٢٩ - الدِّينُ ٢٠٨
- ١٣٣٠ - جَوَازُ الاسْتِدَانَةِ مَعَ الْحَاجَةِ ٢٠٩
- ١٣٣١ - الْحَثُّ عَلَى كِتَابَةِ الدِّينِ ٢١٠
- ١٣٣٢ - النَّهْيُ عَنِ الْمُعَاطَلَةِ فِي الدِّينِ ٢١٠
- حرف الذال
- ١٧١ - الذِّكْرُ ٢١٥
- ١٣٣٣ - فَضْلُ ذِكْرِ اللَّهِ ٢١٦
- ١٣٣٤ - الذِّكْرُ سَجِيَّةُ الْمُتَّقِينَ ٢١٨
- ١٣٣٥ - قِيَمَةُ الذِّكْرِ عِنْدَ اللَّهِ ٢١٨
- ١٣٣٦ - الْحَثُّ عَلَى كَثَرَةِ الذِّكْرِ ٢١٩
- ١٣٣٧ - تَفْسِيرُ الذِّكْرِ الْكَثِيرِ ٢٢١
- ١٣٣٨ - الْحَثُّ عَلَى دَوَامِ الذِّكْرِ ٢٢٢
- ١٣٣٩ - ذِكْرُ اللَّهِ حَسَنٌ عَلَى كُلِّ حَالٍ ٢٢٣
- ١٣٤٠ - الذَّاكِرُونَ ٢٢٣
- ١٣٤١ - الذَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الْمُصَلِّي ٢٢٥
- ١٣٤٢ - الذَّاكِرُ جَلِيسُ اللَّهِ ٢٢٦
- ١٣٤٣ - أَذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ ٢٢٧
- ١٣٤٤ - ثَمَرَاتُ الذِّكْرِ ٢٢٨
- ١٣٤٥ - الْحَثُّ عَلَى ذِكْرِ اللَّهِ فِي مُوَاقِفَ ٢٢٧
- ١٣٤٦ - حَقِيقَةُ الذِّكْرِ ٢٣٩
- ١٣٤٧ - التَّوْفِيقُ لِلذِّكْرِ ٢٤١
- ١٣٤٨ - صِفَةُ أَهْلِ الذِّكْرِ ٢٤٢
- ١٣٤٩ - فَضْلُ مَنْ يُذَكِّرُ اللَّهَ رُؤُوسَهُ ٢٤٢
- ١٣٥٠ - مَا يَوْجِبُ دَوَامَ الذِّكْرِ ٢٤٥
- ١٣٥١ - مَوَانِعُ الذِّكْرِ ٢٤٥
- ١٣٥٢ - خَطَرُ مَوَانِعِ الذِّكْرِ ٢٤٦
- ١٣٥٣ - آثَارُ الْإِعْرَاضِ عَنِ الذِّكْرِ ٢٤٧
- ١٣٥٤ - نِسْيَانُ اللَّهِ نِسْيَانُ النَّفْسِ ٢٤٨
- ١٣٥٥ - أَنْوَاعُ الذِّكْرِ ٢٤٩
- ١٣٥٦ - الذِّكْرُ الْخَفِيُّ ٢٤٩
- ١٣٥٧ - بَيُوتُ الذِّكْرِ ٢٥٠
- ١٣٥٨ - النُّوَادِرُ ٢٥٢
- ١٧٢ - الذَّلَّةُ ٢٥٥
- ١٣٥٩ - الذَّلَّةُ ٢٥٦

- ۱۳۶۰ - لَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَذِلَّ نَفْسَهُ ۲۵۷
- ۱۳۶۱ - مَا يَوْرِثُ الذُّلَّ ۲۵۸
- ۱۳۶۲ - أَذِلَّ النَّاسِ ۲۶۰
- ۱۷۳ - الذَّنْبُ ۲۶۱
- ۱۳۶۳ - الذَّنْبُ ۲۶۲
- ۱۳۶۴ - الْإِحْتِمَاءُ مِنَ الذَّنْبِ ۲۶۳
- ۱۳۶۵ - الْعَاقِلُ لَا يَذْنِبُ ۲۶۴
- ۱۳۶۶ - اجْتِنَابُ السَّيِّئَةِ أَوْلَى مِنْ اكْتِسَابِ الْحَسَنَةِ .. ۲۶۵
- ۱۳۶۷ - التَّحْذِيرُ مِنْ غَلَبَةِ السَّيِّئَاتِ ۲۶۶
- ۱۳۶۸ - مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ ۲۶۶
- ۱۳۶۹ - الْمُجَاهَرَةُ بِالذَّنْبِ ۲۶۷
- ۱۳۷۰ - أَعْظَمُ الذُّنُوبِ ۲۶۸
- ۱۳۷۱ - أَقْذَرُ الذُّنُوبِ ۲۷۰
- ۱۳۷۲ - الذُّنُوبُ الَّتِي لَا تُغْفَرُ ۲۷۰
- ۱۳۷۳ - التَّحْذِيرُ مِنَ الْمَعْصِيَةِ فِي الْخَلَوَاتِ ۲۷۳
- ۱۳۷۴ - ظَاهِرُ الْإِثْمِ وَبَاطِنُهُ ۲۷۳
- ۱۳۷۵ - الْاسْتِخْفَافُ بِالذَّنْبِ وَاسْتِصْفَارُهُ ۲۷۴
- ۱۳۷۶ - الصَّغَائِرُ طُرُقٌ إِلَى الْكِبَائِرِ ۲۷۵
- ۱۳۷۷ - التَّحْذِيرُ مِنْ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ ۲۷۶
- ۱۳۷۸ - كِبَائِرُ الذُّنُوبِ ۲۷۸
- ۱۳۷۹ - أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ ۲۸۰
- ۱۳۸۰ - الْإِصْرَارُ عَلَى الذَّنْبِ ۲۸۰
- ۱۳۸۱ - الْإِيْتِهَاجُ بِالذَّنْبِ ۲۸۲
- ۱۳۸۲ - دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي فَسَادِ الْقَلْبِ ۲۸۳
- ۱۳۸۳ - دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي زَوَالِ النِّعَمَةِ ۲۸۴
- ۱۳۸۴ - دَوْرُ الذُّنُوبِ فِي حُلُولِ النِّقَمَةِ ۲۸۵
- ۱۳۸۵ - آثَارُ الذُّنُوبِ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۲۸۷
- ۱۳۸۶ - آثَارُ الذُّنُوبِ عَلَى غَيْرِ فَاعِلِهَا ۲۸۷
- ۱۳۸۷ - الذُّنُوبُ الَّتِي لَهَا آثَارٌ مَخْصُوصَةٌ ۲۸۷
- ۱۳۸۸ - الذُّنُوبُ الَّتِي تُعَجِّلُ عُقُوبَتَهَا ۲۸۹
- ۱۳۸۹ - دَوَاءُ الذُّنُوبِ ۲۹۰
- ۱۳۹۰ - سِتْرُ اللَّهِ عَلَى الْمُذْنِبِ ۲۹۱
- ۱۳۹۱ - مُكْفَرَاتُ الذُّنُوبِ ۲۹۲
- ۱۳۹۲ - مَا يَوْرِثُ الْعِصْمَةَ مِنَ الذُّنُوبِ ۳۰۲
- ۱۳۹۳ - مَا يَوْجِبُ التَّقَحُّمَ فِي الذُّنُوبِ ۳۰۲
- ۱۳۹۴ - النَّوَادِرُ ۳۰۳
- حرف الراء
- ۱۷۲ - الرُّئَاسَةُ ۳۰۷
- ۱۳۹۵ - ذَمُّ الرُّئَاسَةِ ۳۰۸
- ۱۳۹۶ - خَطَرُ طَلَبِ الرُّئَاسَةِ عَلَى الدِّينِ ۳۰۹
- ۱۳۹۷ - التَّحْذِيرُ مِنْ حُبِّ الرُّئَاسَةِ ۳۰۹
- ۱۳۹۸ - هَلَاكُ طَالِبِ الرُّئَاسَةِ ۳۱۰
- ۱۳۹۹ - مَا الْمَذْمُومُ فِي حُبِّ الرُّئَاسَةِ ؟ ۳۱۱
- ۱۴۰۰ - آفَةُ الرُّئَاسَةِ ۳۱۲
- ۱۴۰۱ - آلَةُ الرُّئَاسَةِ ۳۱۲
- ۱۷۵ - الرُّوْيَا ۳۱۵
- ۱۴۰۲ - بُشْرَى الرُّوْيَا ۳۱۶
- ۱۴۰۳ - الرُّوْيَا وَالتَّبَوُّةُ ۳۱۷

- ١٤٠٤ - كَثْرَةُ رُؤْيَا النَّبِيِّ ﷺ ٣١٨
- ١٤٠٥ - أَقْسَامُ الرُّؤْيَا ٣١٩
- ١٤٠٦ - مَنَأُ الرُّؤْيَا ٣١٩
- ١٤٠٧ - تَفْسِيرُ الرُّؤْيَا ٣٢١
- ١٤٠٨ - مَا يَتَّبَعِي عَمَلُهُ فِي الرُّؤْيَا الْمَكْرُوهَةِ ٣٢٢
- ١٤٠٩ - النُّوَادِرُ ٣٢٢
- ١٧٦ - الرِّيَاءُ ٣٢٥
- ١٤١٠ - دَمُ الرِّيَاءِ ٣٢٦
- ١٤١١ - التَّحْذِيرُ مِنَ الرِّيَاءِ ٣٢٧
- ١٤١٢ - عَمَلُ الْمُرَائِي لَا يَصْعَدُ ٣٢٩
- ١٤١٣ - مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَكَلَّهُ اللَّهُ إِلَيْهِ ٣٢٩
- ١٤١٤ - عَمَلُ الْمُرَائِي غَيْرُ مَقْبُولٍ ٣٣٠
- ١٤١٥ - طَرِيقُ النُّجَاةِ ٣٣١
- ١٤١٦ - الرِّيَاءُ وَالشُّرْكُ ٣٣١
- ١٤١٧ - سُوءُ عَاقِبَةِ أَهْلِ الرِّيَاءِ ٣٣٣
- ١٤١٨ - مُحَاسَبَةُ الْمُرَائِي ٣٣٤
- ١٤١٩ - عِلَامَاتُ الْمُرَائِي ٣٣٦
- ١٤٢٠ - أَسْئَلَةٌ حَوْلَ الرِّيَاءِ ٣٣٧
- ١٤٢١ - الْوَسْوَسةُ فِي الرِّيَاءِ ٣٣٨
- ١٤٢٢ - ذِكْرُ الْأَعْمَالِ الصَّالِحَةِ وَالرِّيَاءِ ٣٣٨
- ١٤٢٣ - عَظَمَةُ عِبَادَةِ الْخَفَاءِ ٣٣٩
- ١٤٢٤ - النُّوَادِرُ ٣٤٠
- ١٧٧ - الرَّأْيُ ٣٤٣
- ١٤٢٥ - مَا يَوْجِبُ إِصْلَابَةَ الرَّأْيِ ٣٤٤
- ١٤٢٦ - خَطَرُ زَلَّةِ الرَّأْيِ ٣٤٥
- ١٤٢٧ - أَقْرَبُ الْأَرَاءِ إِلَى الصُّوَابِ ٣٤٦
- ١٤٢٨ - آثَارُ الْإِسْبَادِ بِالرَّأْيِ ٣٤٧
- ١٤٢٩ - مَا يَهْدِمُ الرَّأْيَ ٣٤٨
- ١٤٣٠ - الدُّوَلَةُ وَصَوَابُ الرَّأْيِ ٣٤٨
- ١٤٣١ - الْاجْتِهَادُ فِي الرَّأْيِ ٣٤٨
- ١٤٣٢ - اسْتِعْمَالُ الرَّأْيِ فِي الدِّينِ ٣٤٩
- ١٤٣٣ - النُّوَادِرُ ٣٥٠
- ١٧٨ - الرُّبَا ٣٥٣
- ١٤٣٤ - التَّحْذِيرُ مِنَ الرُّبَا ٣٥٣
- ١٤٣٥ - صِفَةُ خَشِيرِ آكِلِ الرُّبَا ٣٥٥
- ١٤٣٦ - إِثْمُ الرُّبَا ٣٥٧
- ١٤٣٧ - حِكْمَةُ تَحْرِيمِ الرُّبَا ٣٥٨
- ١٤٣٨ - مَا يَوْجِبُ الْإِرْتِطَامَ فِي الرُّبَا ٣٥٩
- ١٤٣٩ - حَيْلُ الرُّبَا ٣٦٠
- ١٤٤٠ - مَحَقُّ الرُّبَا ٣٦١
- ١٤٤١ - أَرْبَى الرُّبَا ٣٦١
- ١٤٤٢ - آكِلُ الرُّبَا مُسْتَحِلٌّ مُحَارَبٌ ٣٦٢
- ١٧٩ - الرُّجْعَةُ ٣٦٥
- ١٤٤٣ - رَجْعَةُ الْمَوْتَى ٣٦٦
- ١٤٤٤ - الرُّجْعَةُ بَيْنَ جُمَادَى وَرَجَبٍ ٣٦٧
- ١٤٤٥ - مَنْ أَخْبَرَ بِرَجْعَتِهِ ٣٦٨
- ١٤٤٦ - الرُّجْعَةُ لَيْسَتْ عَامَّةً ٣٧٠
- ١٤٤٧ - رَجْعَةُ مَنْ قُتِلَ أَوْ مَاتَ ٣٧١

- ۱۸۰-الرجاء ۳۷۳ ۱۴۶۸-صِلَةُ الْقَاطِعِ ۳۰۶
- ۱۴۴۸-الْحَثُّ عَلَى الرَّجَاءِ الصَّادِقِ ۳۷۳ ۱۴۶۹-التَّحْذِيرُ عَنْ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ ۳۰۷
- ۱۴۴۹-التَّحْذِيرُ مِنَ الرَّجَاءِ الْكَاذِبِ ۳۷۳ ۱۴۷۰-أَقْلُ مَا يُوَصَّلُ بِهِ الرَّحِمُ ۳۰۹
- ۱۴۵۰-التَّحْذِيرُ مِنْ رَجَاءِ غَيْرِ اللَّهِ ۳۷۶ ۱۸۲-الرَّخْصَةُ ۳۱۱
- ۱۴۵۱-أَرْجَى آيَةٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ ۳۷۶ ۱۴۷۱-الْحَثُّ عَلَى إِيْتَانِ الرَّحْمَنِ ۳۱۲
- ۱۴۵۲-الرَّجَاءُ فِيمَا لَا يُرْجَى ! ۳۷۷ ۱۴۷۲-الْإِبْهَامُ فِي أَحَادِيثِ الرَّحْمَنِ ۳۱۲
- ۱۸۱-الرَّحْم ۳۷۹ ۱۸۵-الْإِرْتِدَادُ ۳۱۵
- ۱۴۵۳-الْحَثُّ عَلَى التَّرَاحُمِ ۳۸۰ ۱۴۷۳-الْإِرْتِدَادُ وَالرُّجُوعُ عَلَى الْأَعْقَابِ ۳۱۶
- ۱۴۵۴-مَنْ يَسْتَحِقُّ الرَّحْمَ ۳۸۲ ۱۴۷۴-جَزَاءُ الْإِرْتِدَادِ ۳۱۷
- ۱۸۲-الرحمة ۳۸۵ ۱۴۷۵-الْمُرْتَدُّ بَعْدَ التَّوْبَةِ ۳۱۹
- ۱۴۵۵-رَحْمَةُ اللَّهِ ۳۸۶ ۱۴۷۶-مَوْجِبَاتُ الْكُفْرِ وَالْإِرْتِدَادِ ۳۲۰
- ۱۴۵۶-سَعَةُ رَحْمَةِ اللَّهِ ۳۸۷ ۱۸۶-الرُّزْقُ ۳۲۳
- ۱۴۵۷-تَعَهُدُ اللَّهِ بِالرَّحْمَةِ ۳۸۹ ۱۴۷۷-الرُّزَاقُ ۳۲۲
- ۱۴۵۸-مَوْجِبَاتُ الرَّحْمَةِ ۳۹۰ ۱۴۷۸-بَسْطُ الرُّزْقِ وَقَبْضُهُ ۳۲۵
- ۱۴۵۹-مَوَانِعُ الرَّحْمَةِ ۳۹۲ ۱۴۷۹-حِكْمَةُ الْقَبْضِ وَالْبَسْطِ ۳۲۶
- ۱۴۶۰-التَّعَرُّضُ لِرَحْمَةِ اللَّهِ ۳۹۳ ۱۴۸۰-ضَمَانُ الرُّزْقِ ۳۲۷
- ۱۴۶۱-مَنْ يَسْتَحِقُّ الرَّحْمَةَ ۳۹۳ ۱۴۸۱-ضَمَانُ الرُّزْقِ لِمَنْ طَلَبَهُ ۳۲۹
- ۱۴۶۲-رَحْمَةُ اللَّهِ فِي شَهْرِ رَجَبٍ ۳۹۶ ۱۴۸۲-الاشْتِغَالُ بِالْمَضْمُونِ عَنِ الْمَفْرُوضِ ۳۲۹
- ۱۸۳-الرَّحِم ۳۹۹ ۱۴۸۳-الْحِرْصُ وَزِيَادَةُ الرُّزْقِ ۳۳۰
- ۱۴۶۳-فَضْلُ صِلَةِ الرَّحِمِ ۳۰۰ ۱۴۸۴-ثَمَرَةُ الْإِيمَانِ بِقِسْمَةِ الرُّزْقِ ۳۳۱
- ۱۴۶۴-الرَّحِمُ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ ۳۰۲ ۱۴۸۵-سَعَةُ الرُّزْقِ وَالْحُمُقُ ۳۳۲
- ۱۴۶۵-أَنَارُ صِلَةِ الرَّحِمِ ۳۰۲ ۱۴۸۶-الْحَثُّ عَلَى الْإِجْمَالِ فِي طَلَبِ الرُّزْقِ ... ۳۳۳
- ۱۴۶۶-صِلَةُ الرَّحِمِ وَطَوَّلُ الْعُمُرِ ۳۰۴ ۱۴۸۷-الْمِيزَانُ فِي طَلَبِ الرُّزْقِ ۳۳۲
- ۱۴۶۷-مِيرَسَةُ صِلِ رَحِمَكَ ۳۰۵ ۱۴۸۸-الرُّزْقُ وَطَالِيَهُ ۳۳۵

- ١٤٨٩ - أنواع الرِّزْقِ ٢٣٥ ١٨٩ - الرشوة ٢٦٣
- ١٤٩٠ - مَنْ يُرْزَقُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ٢٣٦ ١٥١٠ - الرِّشْوَةُ ٢٦٢
- ١٤٩١ - الاهتمامُ بِرِزْقِ الْعَدِيِّ ٢٣٨ ١٥١١ - الرِّشْوَةُ سَحَتْ ٢٦٢
- ١٤٩٢ - اسْتِبْطَاءُ الرِّزْقِ ٢٣٩ ١٥١٢ - الرِّشْوَةُ كُفْرٌ ٢٦٥
- ١٤٩٣ - مَا يَتَّبَعِي فِعْلُهُ عِنْدَ اسْتِبْطَاءِ الرِّزْقِ ٢٢٠ ١٥١٣ - ذُمُّ الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي وَالْمَاشِي بَيْنَهُمَا .. ٢٦٥
- ١٤٩٤ - ابْتِغَاءُ فَضْلِ اللَّهِ ٢٣١ ١٩٠ - الرِّضَاع ٢٦٧
- ١٤٩٥ - الرِّضَا بِالْيَسِيرِ مِنَ الرِّزْقِ ٢٣٢ ١٥١٤ - الرِّضَاعُ ٢٦٨
- ١٤٩٦ - مَا يَجْلِبُ الرِّزْقَ وَيَزِيدُهُ ٢٣٢ ١٥١٥ - مَنْ لَا يَتَّبَعِي اسْتِرْضَاعَهُ ٢٦٩
- ١٤٩٧ - مَا يَمَحَقُ الرِّزْقَ ٢٣٢ ١٩١ - الرِّضَا بِالْقَضَاءِ ٢٧١
- ١٤٩٨ - طَلَبُ الْخَلَالِ ٢٣٢ ١٥١٦ - الرِّضَا ٢٧٢
- ١٤٩٩ - طَلَبُ الْخَلَالِ فَرِيضَةٌ ٢٣٦ ١٥١٧ - رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الرِّضَا ٢٧٣
- ١٥٠٠ - الْحَثُّ عَلَى الْأَكْلِ مِنْ كَدِّ الْبَدَنِ ٢٣٦ ١٥١٨ - الرِّضَا أَعْلَى دَرَجَاتِ الْيَقِينِ ٢٧٣
- ١٥٠١ - النَّهْيُ عَنِ الْإِنْكَالِ وَتَضْيِيعِ الْعِيَالِ ٢٣٨ ١٥١٩ - الرِّضَا وَالْإِيمَانُ ٢٧٣
- ١٥٠٢ - الْاسْتِغْنَاءُ عَنِ النَّاسِ ٢٣٨ ١٥٢٠ - تَفْسِيرُ الرِّضَا ٢٧٥
- ١٥٠٣ - تَقْدِيرُ الْأَرْزَاقِ مِنَ الْخَلَالِ ٢٣٩ ١٥٢١ - مَا يُوْرِثُ الرِّضَا ٢٧٦
- ١٥٠٤ - الْخَلَالُ قُوَّةُ الْمُصْطَفَيْنَ ٢٥١ ١٥٢٢ - ثَمَرَاتُ الرِّضَا ٢٧٦
- ١٥٠٥ - خَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي ٢٥١ ١٥٢٣ - الرِّضَا وَالرَّاحَةُ ٢٧٧
- ١٥٠٦ - الْاِقْتِصَارُ عَلَى الْكَفَافِ ٢٥٣ ١٥٢٤ - ثَمَرَةُ عَدَمِ الرِّضَا ٢٧٩
- ١٨٧ - الرِّسْتَقَاقُ ٢٥٥ ١٥٢٥ - صُعُوبَةُ إِحْرَازِ رِضَا النَّاسِ ٢٨٠
- ١٥٠٧ - الرِّسْتَقَاقُ وَالْجَهْلُ ٢٥٦ ١٩٢ - رِضْوَانُ اللَّهِ ٢٨٣
- ١٨٨ - الرِّسْوَلُ ٢٥٩ ١٥٢٦ - مَوْجِبَاتُ رِضْوَانِ اللَّهِ ٢٨٣
- ١٥٠٨ - الرِّسْوَلُ تَرْجُمَانُ الْعَقْلِ ٢٦٠ ١٥٢٧ - رِضْوَانُ اللَّهِ وَالرِّضَا بِالْقَضَاءِ ٢٨٥
- ١٥٠٩ - النَّهْيُ عَنِ قَتْلِ الرُّسُلِ ٢٦٠ ١٥٢٨ - عَلَامَاتُ رِضَا اللَّهِ ٢٨٦

- ۱۵۲۹ - مَرَضَةُ الْخَلْقِ وَ سَخَطُ الْخَالِقِ ۴۸۷
- ۱۹۳ - الرِّفْقُ ۴۹۱
- ۱۵۳۰ - فَضْلُ الرِّفْقِ ۴۹۲
- ۱۵۳۱ - الْإِهْتِمَامُ بِالرِّفْقِ ۴۹۳
- ۱۵۳۲ - إِنْ اللَّهَ رَفِيقٌ يُجِبُّ الرِّفْقَ ۴۹۵
- ۱۵۳۳ - الرِّفْقُ وَالْإِيمَانُ ۴۹۶
- ۱۵۳۴ - الرِّفْقُ فِي الْعِبَادَةِ ۴۹۷
- ۱۵۳۵ - ثَمَرَاتُ الرِّفْقِ ۴۹۸
- ۱۵۳۶ - أَرْفُقْ يَرْفُقْ بِكَ ۴۹۹
- ۱۵۳۷ - مَا لَا يَنْبَغِي مِنَ الرِّفْقِ ۴۹۹
- ۱۹۴ - المِرَاقَبَةُ ۵۰۱
- ۱۵۳۸ - مُرَاقَبَةُ اللَّهِ ۵۰۲
- ۱۵۳۹ - مُرَاقَبَةُ الْمَلَائِكَةِ وَالْجَوَارِحِ ۵۰۳
- ۱۵۴۰ - الْحَثُّ عَلَى الرِّقَابَةِ النَّفْسِيَّةِ ۵۰۴
- ۱۵۴۱ - الْحَثُّ عَلَى مُرَاقَبَةِ اللَّهِ ۵۰۴
- ۱۵۴۲ - الْإِهْتِمَامُ بِمُرَاقَبَةِ الْأَوْقَاتِ ۵۰۵
- ۱۵۴۳ - مَنْ اعْتَدَلَ يَوْمَهُ ۵۰۷
- ۱۵۴۴ - آدَابُ الْمُرَاقَبَةِ ۵۰۸
- ۱۵۴۵ - إِحْصَاءُ الْمَسَاوِي ۵۰۸
- ۱۵۴۶ - تَقْسِيمُ السَّاعَاتِ ۵۰۹
- ۱۵۴۷ - افْتِتَاحُ الْأَعْمَالِ وَ اخْتِتَامُهَا بِالْخَيْرِ ۵۱۲
- ۱۵۴۸ - الْمُرَاقَبَةُ وَالْمُحَاسَبَةُ ۵۱۳
- ۱۹۵ - رمضان ۵۱۵
- ۱۵۴۹ - شَهْرُ رَمَضَانَ ۵۱۶
- ۱۵۵۰ - نُحِطُّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ إِقْبَالِ شَهْرِ رَمَضَانَ ... ۵۱۸
- ۱۵۵۱ - تَصْفِيدُ الشَّيَاطِينِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ۵۲۰
- ۱۵۵۲ - غُفْرَانُ اللَّهِ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ۵۲۱
- ۱۹۶ - الرَّمَايَةُ ۵۲۳
- ۱۵۵۳ - الرَّمْيُ ۵۲۴
- ۱۹۷ - الرِّهَابَانِيَّةُ ۵۲۷
- ۱۵۵۴ - مَوْقِفُ الْإِسْلَامِ مِنَ الرِّهَابَانِيَّةِ ۵۲۸
- ۱۹۸ - الرِّهْنُ ۵۳۱
- ۱۵۵۵ - الرِّهْنُ ۵۳۲
- ۱۵۵۶ - ارْتِهَانُ الْإِنْسَانِ ۵۳۳
- ۱۵۵۷ - مَنْ ارْتَهَنَ بِخَطِيئَتِهِ ۵۳۴
- ۱۵۵۸ - رَهَائِنُ الْقُبُورِ ۵۳۵
- ۱۵۵۹ - رَهَائِنُ فَضْلِ اللَّهِ ۵۳۶
- ۱۹۹ - الرُّوحُ ۵۳۷
- ۱۵۶۰ - الرُّوحُ فِي الْقُرْآنِ ۵۳۸
- ۱۵۶۱ - حَقِيقَةُ الرُّوحِ ۵۳۸
- ۱۵۶۲ - طُغْيَانُ الْأَرْوَاحِ ۵۳۹
- ۱۵۶۳ - الْأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ ۵۳۹
- ۱۵۶۴ - أَنْوَاعُ الْأَرْوَاحِ ۵۴۱
- ۱۵۶۵ - أَحْوَالُ الرُّوحِ ۵۴۲
- ۱۵۶۶ - الرُّوحُ عِنْدَ النَّوْمِ ۵۴۳
- ۲۰۰ - الرَّاحَةُ ۵۴۵
- ۱۵۶۷ - مَوْجِبَاتُ الرَّاحَةِ ۵۴۶

- ١٥٦٨ - الرَّاحَةُ الْعُظْمَى ٥٢٨
- ١٥٦٩ - طَلَبُ الرَّاحَةِ فِي الدُّنْيَا ٥٢٨
- ٢٠١ - الرِّيَاضَةُ ٥٥١
- ١٥٧٠ - الرِّيَاضَةُ ٥٥٢
- ١٥٧١ - مَا بِهِ الرِّيَاضَةُ ٥٥٣
- ١٥٧٢ - ثَعْرَاتُ الرِّيَاضَةِ ٥٥٢

مركز تحقيقات کلمچو پتر علوم اسلامی

فهرست الفبایی موضوعات فارسی

۲۰۰- آسایش..... ۵۲۵	۱۴۳۲- به کارگیری اندیشه در دین..... ۳۳۹
۱۵۶۷- موجبات آسایش..... ۵۲۶	۱۴۳۳- گوناگون..... ۳۵۰
۱۵۶۸- بزرگترین آسایش..... ۵۲۸	۱۸۵- برگشتن از دین..... ۴۱۵
۱۵۶۹- آسایش طلبی در دنیا..... ۵۲۸	۱۴۷۳- ارتداد و واپسگرایی..... ۴۱۶
۱۸۰- امید..... ۳۷۳	۱۴۷۴- کفر ارتداد..... ۴۱۷
۱۴۴۸- تشویق به امید واقعی..... ۳۷۴	۱۴۷۵- وضعیت مرتد بعد از توبه..... ۴۱۹
۱۴۴۹- بر حذر داشتن از امید دروغین..... ۳۷۴	۱۴۷۶- آنچه موجب کفر و ارتداد می شود..... ۴۲۰
۱۴۵۰- بر حذر داشتن از امید بستن به غیر خدا..... ۳۷۶	۱۸۸- پیک..... ۴۵۹
۱۴۵۱- امید بخش ترین آیه قرآن..... ۳۷۶	۱۵۰۸- فرستاده هرکس ترجمان خرد اوست..... ۴۶۰
۱۴۵۲- در نومییدی بسی امید است..... ۳۷۷	۱۵۰۹- نهی از کشتن فرستادگان..... ۴۶۰
۱۷۷- اندیشه..... ۳۳۳	۱۹۶- تیراندازی..... ۵۲۳
۱۴۲۵- عوامل درست اندیشی..... ۳۴۴	۱۵۵۳- تیراندازی..... ۵۲۳
۱۴۲۶- خطر لغزش رأی..... ۳۳۵	۱۹۱- خرسندی به تقدیر الهی..... ۴۷۱
۱۴۲۷- نزدیکترین رأی ها به درستی..... ۳۳۶	۱۵۱۶- خرسندی..... ۴۷۲
۱۴۲۸- آثار خود رأیی..... ۳۳۷	۱۵۱۷- رأس طاعت خدا خشنودی است..... ۴۷۳
۱۴۲۹- عوامل ویران کننده اندیشه..... ۳۳۸	۱۵۱۸- خشنودی، بالاترین درجه یقین است..... ۴۷۴
۱۴۳۰- دولت بخت و رأی درست..... ۳۳۸	۱۵۱۹- خشنودی و ایمان..... ۴۷۴
۱۴۳۱- کوشش فکری..... ۳۳۸	۱۵۲۰- معنای خشنودی..... ۴۷۵

- ۱۵۲۱ - آنچه خشنودی می آورد..... ۲۷۶
- ۱۵۲۲ - ثمرات خشنودی..... ۲۷۶
- ۱۵۲۳ - خشنودی و آسایش..... ۲۷۷
- ۱۵۲۴ - ثمره ناخشنودی..... ۲۷۹
- ۱۵۲۵ - دشواری به دست آوردن خشنودی
- مردم..... ۴۸۰
- ۱۹۲ - خرسندی خدا..... ۴۸۳
- ۱۵۲۶ - موجبات خشنودی خدا..... ۴۸۴
- ۱۵۲۷ - خشنودی خدا و خشنودی به قضا..... ۴۸۵
- ۱۵۲۸ - نشانه های خشنودی خدا..... ۴۸۶
- ۱۵۲۹ - خشنودی خلق و ناخشنودی خالق..... ۴۸۷
- ۱۷۲ - خواری..... ۲۵۵
- ۱۳۵۹ - خواری..... ۲۵۶
- ۱۳۶۰ - مؤمن را نشاید که خود را خوار سازد..... ۲۵۷
- ۱۳۶۱ - عوامل خوارکننده..... ۲۵۸
- ۱۳۶۲ - زبونترین انسان..... ۲۶۰
- ۱۸۳ - خویشاوندی..... ۳۹۹
- ۱۴۶۳ - فضیلت صله رحم..... ۴۰۰
- ۱۴۶۴ - هیچ چیز پیوند خویشاوندی را نمی بُرد..... ۴۰۲
- ۱۴۶۵ - آثار صله رحم کردن..... ۴۰۲
- ۱۴۶۶ - صله رحم و طول عمر..... ۴۰۴
- ۱۴۶۷ - یک سال راه برو تا صله رحم کنی..... ۴۰۵
- ۱۴۶۸ - پیوند با خویشاوندی که قطع رحم کرده است..... ۴۰۶
- ۱۴۶۹ - برحذر داشتن از قطع رحم..... ۴۰۷
- ۱۴۷۰ - کمترین مصداق صله رحم..... ۴۰۹
- ۱۶۸ - دارو و درمان..... ۱۶۵
- ۱۲۸۸ - درمان کردن..... ۱۶۶
- ۱۲۸۹ - هر دردی را دارویی است..... ۱۶۶
- ۱۲۹۰ - شتاب نکردن در مصرف دارو..... ۱۶۷
- ۱۲۹۱ - پرهیز، بهترین داروست..... ۱۶۸
- ۱۲۹۲ - بزرگترین دارو..... ۱۶۹
- ۱۲۹۳ - درمان با چیزهای حرام..... ۱۷۰
- ۱۲۹۴ - درمان کردن خود از بیماری های دنیوی..... ۱۷۱
- ۱۲۹۵ - گوناگون..... ۱۷۱
- ۱۶۲ - دعا..... ۱۳
- ۱۱۹۷ - دعا..... ۱۴
- ۱۱۹۸ - دعا، سلاح پیامبران است..... ۱۸
- ۱۱۹۹ - دعا، قضای حتمی را برمی گرداند..... ۱۸
- ۱۲۰۰ - دعا، شفای هر دردی است..... ۲۰
- ۱۲۰۱ - دعا انواع بلاها را دفع می کند..... ۲۰
- ۱۲۰۲ - پیشدستی در دعا..... ۲۲
- ۱۲۰۳ - تشویق به دعا کردن برای هر حاجتی..... ۲۳
- ۱۲۰۴ - دعا، کلید اجابت است..... ۲۴
- ۱۲۰۵ - شرایط استجاب دعا..... ۲۷
- ۱۲۰۶ - مهمترین شرایط استجاب دعا..... ۲۸
- ۱۲۰۷ - موانع اجابت دعا..... ۳۳
- ۱۲۰۸ - آداب دعا کردن..... ۳۵

- ۱۲۰۹ - اموری که باید دعا کننده ترک کند ۲۶
- ۱۲۱۰ - کسی که حاجتش بی درخواست
بر آورده می شود ۲۹
- ۱۲۱۱ - صفاتی که موجب اجابت دعا می شود ... ۵۰
- ۱۲۱۲ - دعاهایی که مستجاب می شود ۵۱
- ۱۲۱۳ - دعاهایی که مستجاب نمی شود ۵۳
- ۱۲۱۴ - علل تأخیر در استجاب دعا ۵۵
- ۱۲۱۵ - علل مستجاب نشدن دعا ۵۶
- ۱۲۱۶ - بر حذر داشتن از دعای نا آگاهانه ۵۹
- ۱۲۱۷ - نهی از دعا کردن برای ستمگران و کافران ۵۹
- ۱۲۱۸ - دعا، بی تأثیر نیست ۶۰
- ۱۲۱۹ - آثار دعا در غیاب ۶۲
- ۱۶۳ - دنیا ۶۵
- ۱۲۲۰ - زندگی دنیوی ۶۶
- ۱۲۲۱ - دنیا کشتزار آخرت است ۶۷
- ۱۲۲۲ - دنیا برای غیر خود آفریده شده است ۶۸
- ۱۲۲۳ - نكوهش برگرفتن از دنیا پیش از نیاز ۶۹
- ۱۲۲۴ - برگرفتن از دنیا به اندازه ضرورت ۷۲
- ۱۲۲۵ - دنیا از آن کسی است که آن را رها کند ۷۳
- ۱۲۲۶ - نكوهش نا آگاهانه دنیا ۷۶
- ۱۲۲۷ - دیده بینا داشتن در دنیا ۷۷
- ۱۲۲۸ - ویژگیهای دنیای نكوهیده ۷۸
- ۱۲۲۹ - دنیا دوستی منشأ هر گناهی است ۷۹
- ۱۲۳۰ - آنچه دنیا دوستی به شمار نمی آید ۸۱
- ۱۲۳۱ - پیامدهای دنیا دوستی ۸۱
- ۱۲۳۲ - نفرت از دنیا ۸۵
- ۱۲۳۳ - دنیا از دیدگاه امام علی علیه السلام ۸۸
- ۱۲۳۴ - دنیا در حقیقت بازی و سرگرمی است ... ۹۲
- ۱۲۳۵ - بر حذر داشتن از دنیا ۹۳
- ۱۲۳۶ - پرهیز از فریب دنیا ۹۵
- ۱۲۳۷ - خطر فریفته شدن به دنیا ۹۹
- ۱۲۳۸ - تنها نادان فریب دنیا را می خورد ۱۰۰
- ۱۲۳۹ - دنیا در فریب مردم، مقصّر نیست ۱۰۱
- ۱۲۴۰ - پرهیز از دل خوش کردن به دنیا ۱۰۱
- ۱۲۴۱ - پرهیز از دل بستن به دنیا ۱۰۲
- ۱۲۴۲ - نگاه به دنیا ۱۰۳
- ۱۲۴۳ - خطر برگزیدن دنیا [بر آخرت] ۱۰۵
- ۱۲۴۴ - تشویق به برگزیدن آخرت [بر دنیا] ۱۰۷
- ۱۲۴۵ - مردم بنده دنیایند ۱۰۸
- ۱۲۴۶ - ویژگیهای دنیا پرستان ۱۰۹
- ۱۲۴۷ - دنیا زندان مؤمن است ۱۱۰
- ۱۲۴۸ - خدایا! دنیا را زندان من مگردان ۱۱۱
- ۱۲۴۹ - خطر اهمیت دادن زیاد به دنیا ۱۱۱
- ۱۲۵۰ - پراچ ترین مردم ۱۱۲
- ۱۲۵۱ - خواری و بی ارزشی دنیا نزد خدا ۱۱۳
- ۱۲۵۲ - حقیر بودن دنیا ۱۱۶
- ۱۲۵۳ - نهی از بزرگداشت دنیا دار ۱۱۷
- ۱۲۵۴ - جدایی دنیا از آخرت ۱۱۸

- ۱۲۵۵ - خوشی دنیا، اندوه آخرت است ۱۱۹
- ۱۲۵۶ - فراهم آمدن دنیا و آخرت ۱۲۲
- ۱۲۵۷ - اهتمام مؤمن به دنیا و آخرت ۱۲۶
- ۱۲۵۸ - مثل دنیا ۱۲۶
- ۱۲۵۹ - مثل اهل دنیا ۱۳۱
- ۱۲۶۰ - حکایت انسان و دنیا ۱۳۳
- ۱۲۶۱ - مثل کسی که دنیا را آزموده است ۱۳۳
- ۱۲۶۲ - سرای برخورداری محدود ۱۳۴
- ۱۲۶۳ - دنیا پل است ۱۳۵
- ۱۲۶۴ - دنیا سرای گذر است ۱۳۶
- ۱۲۶۵ - دنیا ساعتی است ۱۳۷
- ۱۲۶۶ - دنیا همچون حرکت سایه‌هاست ۱۳۸
- ۱۲۶۷ - دنیا، دریایی ژرف است ۱۳۹
- ۱۲۶۸ - دنیا میهمان سراسر است ۱۴۱
- ۱۲۶۹ - دنیا، سرائی فرو رفته در بلا ۱۴۱
- ۱۲۷۰ - دنیا برای هیچ کس زلال و بی رنج نیست ۱۴۳
- ۱۲۷۱ - فرزند دنیا نباشید ۱۴۳
- ۱۲۷۲ - دنیا دست به دست می‌گردد ۱۴۵
- ۱۲۷۳ - گوناگون ۱۴۵
- ۱۶۷ - دولت ۱۵۹
- ۱۲۸۳ - هر دولتی را دوره‌ای است ۱۶۰
- ۱۲۸۴ - دولت بزرگواران ۱۶۰
- ۱۲۸۵ - دولت بدکاران ۱۶۱
- ۱۲۸۶ - عوامل نابودی دولت ۱۶۱
- ۱۲۸۷ - عوامل پایداری دولت ۱۶۲
- ۱۶۹ - دین ۱۷۳
- ۱۲۹۶ - اهمیت دین ۱۷۴
- ۱۲۹۷ - آغاز و فرجام دین ۱۷۵
- ۱۲۹۸ - ریشه دین ۱۷۶
- ۱۲۹۹ - رأس دین ۱۷۷
- ۱۳۰۰ - نظام دین ۱۷۸
- ۱۳۰۱ - مجمع دین ۱۷۸
- ۱۳۰۲ - ملاک دین ۱۷۹
- ۱۳۰۳ - ستون دین ۱۷۹
- ۱۳۰۴ - نصف دین ۱۸۰
- ۱۳۰۵ - بهترین دینداری ۱۸۰
- ۱۳۰۶ - پایه‌های دین ۱۸۱
- ۱۳۰۷ - ثمره دین ۱۸۲
- ۱۳۰۸ - آفات دین ۱۸۳
- ۱۳۰۹ - ترغیب به محافظت از دین ۱۸۳
- ۱۳۱۰ - ویژگی‌های کسی که دین ندارد ۱۸۴
- ۱۳۱۱ - پرهیز از تحقیر دین و دینداران ۱۸۶
- ۱۳۱۲ - سرانجام تحقیر دین ۱۸۷
- ۱۳۱۳ - دین حق ۱۸۸
- ۱۳۱۴ - دین استوار ۱۸۹
- ۱۳۱۵ - دین حنیف ۱۹۰
- ۱۳۱۶ - آسانی دین ۱۹۱

- ۱۳۱۷ - در دین، تنگنا نیست ۱۹۲
- ۱۳۱۸ - کمال دین ۱۹۳
- ۱۳۱۹ - کامل کردن دین ۱۹۴
- ۱۳۲۰ - دینی که اعمال، جز با اعتقاد به آن پذیرفته نمی‌شود ۱۹۴
- ۱۳۲۱ - در دین اجبار نیست ۱۹۹
- ۱۳۲۲ - روش شناخت دین ۲۰۰
- ۱۳۲۳ - دینداران ۲۰۱
- ۱۳۲۴ - حفظ کردن دین با دنیا ۲۰۱
- ۱۳۲۵ - دعا برای استواری دین در دل ۲۰۲
- ۱۳۲۶ - خصوصیت نگهبانان دین خدا ۲۰۳
- ۱۳۲۷ - تقویت دین، با افراد بی‌بهره از آن ۲۰۳
- ۱۳۲۸ - گوناگون ۲۰۴
- ۱۷۸ - ربا ۳۵۳
- ۱۴۳۴ - بر حذر داشتن از ربا ۳۵۴
- ۱۴۳۵ - چگونگی محسور شدن ربا خوار ۳۵۵
- ۱۴۳۶ - گناه ربا ۳۵۷
- ۱۴۳۷ - حکمت تحریم ربا ۳۵۸
- ۱۴۳۸ - عوامل آلوده شدن به ربا ۳۵۹
- ۱۴۳۹ - حیل‌های ربا خواری ۳۶۰
- ۱۴۴۰ - بی‌برکت بودن ربا ۳۶۱
- ۱۴۴۱ - بدترین نوع ربا ۳۶۱
- ۱۴۴۲ - کسی که ربا خواری را حلال شمارد ۳۶۲
- ۱۴۴۳ - رجعت مردگان ۳۶۶
- ۱۴۴۴ - رجعت در فاصله ماه جمادی و رجب ۳۶۷
- ۱۴۴۵ - آنان که خبر رجعتشان داده شده است ۳۶۸
- ۱۴۴۶ - همگانی نبودن رجعت ۳۷۰
- ۱۴۴۷ - رجعت کسانی که کشته شده یا مرده‌اند ۳۷۱
- ۱۸۲ - رحمت ۳۸۵
- ۱۴۵۵ - رحمت خدا ۳۸۶
- ۱۴۵۶ - گستردگی رحمت خدا ۳۸۷
- ۱۴۵۷ - خداوند، رحمت را تعهد کرده است ۳۸۹
- ۱۴۵۸ - موجبات رحمت ۳۹۰
- ۱۴۵۹ - موانع رحمت ۳۹۲
- ۱۴۶۰ - خود را در معرض رحمت خدا قرار دهید ۳۹۳
- ۱۴۶۱ - آن که شایان رحمت است ۳۹۳
- ۱۴۶۲ - رحمت خدا در ماه رجب ۳۹۶
- ۱۸۴ - رخصت ۴۱۱
- ۱۴۷۱ - تشویق به انجام رخصتها ۴۱۲
- ۱۴۷۲ - ابهام در احادیث رخصتها ۴۱۴
- ۱۸۹ - رشوه ۴۶۳
- ۱۵۱۰ - رشوه ۴۶۴
- ۱۵۱۱ - رشوه، حرام است ۴۶۴
- ۱۵۱۲ - رشوه گرفتن، کفر است ۴۶۵

- ۱۵۱۳ - نکویش رشوه‌دهنده و رشوه‌گیر
و واسطه ۲۶۵
- ۱۹۵ - رمضان ۵۱۵
- ۱۵۴۹ - ماه رمضان ۵۱۶
- ۱۵۵۰ - خطبه‌های رسول خدا به هنگام
روی آوردن ماه رمضان ۵۱۸
- ۱۵۵۱ - به زنجیر شدن شیطانها در ماه رمضان ۵۲۰
- ۱۵۵۲ - آمرزش الهی در ماه رمضان ۵۲۱
- ۱۹۹ - روح ۵۳۷
- ۱۵۶۰ - روح در قرآن ۵۳۸
- ۱۵۶۱ - حقیقت روح ۵۳۸
- ۱۵۶۲ - سرکشی ارواح ۵۳۹
- ۱۵۶۳ - ارواح، سپاه‌یانی فراهم آمده‌اند ۵۳۹
- ۱۵۶۴ - انواع روحها ۵۴۱
- ۱۵۶۵ - حالات روح ۵۴۲
- ۱۵۶۶ - روح در هنگام خواب ۵۴۳
- ۱۶۵ - روزگار ۱۴۹
- ۱۲۷۵ - روزگار ۱۵۰
- ۱۲۷۶ - روزگار، دو روز است ۱۵۱
- ۱۲۷۷ - وسیله کمک گرفتن در برابر روزگار ... ۱۵۲
- ۱۲۷۸ - دهری مسلکان ۱۵۲
- ۱۸۶ - روزی ۲۲۳
- ۱۴۷۷ - روزی رسان ۲۲۴
- ۱۴۷۸ - گشایش و تنگی در روزی ۲۲۵
- ۱۴۷۹ - حکمت تنگی و گشایش روزی ۲۲۶
- ۱۴۸۰ - تضمین روزی ۲۲۷
- ۱۴۸۱ - تضمین روزی برای جوینده روزی ۲۲۹
- ۱۴۸۲ - مشغول شدن به روزی تضمین شده، شما
را از انجام دادن فرایض باز ندارد ۲۲۹
- ۱۴۸۳ - حرص زدن و افزایش روزی ۲۳۰
- ۱۴۸۴ - ثمره ایمان به مقدر بودن روزی ۲۳۱
- ۱۴۸۵ - فراخی روزی و حماقت ۲۳۲
- ۱۴۸۶ - تشویق به اعتدال در طلب روزی ۲۳۳
- ۱۴۸۷ - معیار در طلب روزی ۲۳۴
- ۱۴۸۸ - روزی و جوینده‌اش ۲۳۵
- ۱۴۸۹ - انواع روزی ۲۳۵
- ۱۴۹۰ - رسیدن روزی از جایی که انسان گمانش
را هم نمی‌برد ۲۳۶
- ۱۴۹۱ - غم روزی فردا خوردن ۲۳۸
- ۱۴۹۲ - تأخیر در رسیدن روزی ۲۳۹
- ۱۴۹۳ - کار شایسته هنگام تأخیر روزی ۲۴۰
- ۱۴۹۴ - جستجوی رزق الهی ۲۴۱
- ۱۴۹۵ - رضایت به روزی کم ۲۴۲
- ۱۴۹۶ - عوامل رساننده و افزایشده روزی ۲۴۲
- ۱۴۹۷ - عوامل روزی بر ۲۴۲
- ۱۴۹۸ - طلب حلال ۲۴۳
- ۱۴۹۹ - طلب حلال واجب است ۲۴۶
- ۱۵۰۰ - تشویق به خوردن از دسترنج ۲۴۶

- ۱۵۰۱ - بار هزینه خود و خانواده را نباید
 ۱۵۰۲ - بی‌نیازی از مردم ۴۴۸
 ۱۵۰۳ - تقدیر روزی‌ها از حلال است ۴۴۹
 ۱۵۰۴ - روزی حلال، قوتِ برگزیدگان
 [خدا] است ۴۵۱
 ۱۵۰۵ - بهترین روزی آن است که انسان را
 کفایت کند ۴۵۱
 ۱۵۰۶ - بستدگی به کفاف ۴۵۳
 ۱۸۷ - روستا ۴۵۵
 ۱۵۰۷ - روستا و نادانی ۴۵۶
 ۱۹۷ - رهبانیت ۵۲۷
 ۱۵۵۴ - موضع اسلام در برابر رهبانیت ۵۲۸
 ۱۷۴ - ریاست ۳۰۷
 ۱۳۹۵ - نکوهش ریاست ۳۰۸
 ۱۳۹۶ - خطر ریاست طلبی برای دین ۳۰۹
 ۱۳۹۷ - بر حذر داشتن از ریاست دوستی ۳۰۹
 ۱۳۹۸ - نابودی ریاست طلب ۳۱۰
 ۱۳۹۹ - ریاست طلبی نکوهیده ۳۱۱
 ۱۴۰۰ - آفت ریاست ۳۱۲
 ۱۴۰۱ - ابزار ریاست ۳۱۲
 ۲۰۱ - ریاضت ۵۵۱
 ۱۵۷۰ - ریاضت ۵۵۲
 ۱۵۷۱ - عوامل ریاضت ۵۵۳
 ۱۵۷۲ - ثمرات ریاضت ۵۵۲
 ۱۷۶ - ریاکاری ۳۲۵
 ۱۴۱۰ - نکوهش ریاکاری ۳۲۶
 ۱۴۱۱ - بر حذر داشتن از ریاکاری ۳۲۷
 ۱۴۱۲ - عمل ریاکار بالا نمی‌رود ۳۲۹
 ۱۴۱۳ - هر کس کاری را برای غیر خدا کند،
 خداوند وی را به همروا گذارد ۳۲۹
 ۱۴۱۴ - عمل ریاکار پذیرفته نمی‌شود ۳۳۰
 ۱۴۱۵ - راه نجات ۳۳۱
 ۱۴۱۶ - ریا و شرک ۳۳۱
 ۱۴۱۷ - فرجام بد ریاکاران ۳۳۳
 ۱۴۱۸ - حسابرسی ریاکار ۳۳۴
 ۱۴۱۹ - نشانه‌های ریاکار ۳۳۶
 ۱۴۲۰ - پرسش‌هایی درباره ریا ۳۳۷
 ۱۴۲۱ - وسوسه ریا داشتن ۳۳۸
 ۱۴۲۲ - یاد کردن کارهای نیک و ریاکاری ۳۳۸
 ۱۴۲۳ - عظمت عبادت پنهانی ۳۳۹
 ۱۴۲۴ - گوناگون ۳۴۰
 ۱۷۵ - رؤیا ۳۱۵
 ۱۴۰۲ - نوید رؤیا ۳۱۶
 ۱۴۰۳ - رؤیا و نبوت ۳۱۷
 ۱۴۰۴ - کثرت رؤیای پیامبر ﷺ ۳۱۸
 ۱۴۰۵ - اقسام رؤیا ۳۱۹
 ۱۴۰۶ - منشأ رؤیا ۳۱۹

- ۱۴۰۷ - تعبیر و بازگو کردن خواب ۳۲۱
- ۱۴۰۸ - رفتار شایسته در هنگام دیدن خوابهای ناخوشایند ۳۲۲
- ۱۴۰۹ - گوناگون ۳۲۲
- ۱۶۶ - سازشکاری ۱۵۵
- ۱۲۷۹ - سازشکاری با گنهکاران ۱۵۶
- ۱۲۸۰ - سازشکاری با برادران ۱۵۶
- ۱۲۸۱ - سازشکاری کردن با نفس ۱۵۷
- ۱۲۸۲ - سازشکاری درباره حق ۱۵۷
- ۱۹۰ - شیرخوارگی کودک ۲۶۷
- ۱۵۱۴ - شیر خوردن کودک ۲۶۸
- ۱۵۱۵ - دایه‌های ناشایست ۴۶۹
- ۱۶۴ - فرومایگی ۱۴۷
- ۱۲۷۴ - فرومایگی ۱۴۸
- ۱۹۸ - گرو ۵۳۱
- ۱۵۵۵ - گرو ۵۳۲
- ۱۵۵۶ - گرو بودن انسان ۵۳۳
- ۱۵۵۷ - کسی که گروگان گناه خویش است ۵۳۴
- ۱۵۵۸ - گروگانهای گورها ۵۳۵
- ۱۵۵۹ - گروگانهای فضل خدا ۵۳۶
- ۱۷۳ - گناه ۲۶۱
- ۱۳۶۳ - گناه ۲۶۲
- ۱۳۶۴ - پرهیز از گناه ۲۶۴
- ۱۳۶۵ - خردمند گناه نمی‌کند ۲۶۴
- ۱۳۶۶ - دوری از گناه سزاوارتر از انجام کار خوب است ۲۶۵
- ۱۳۶۷ - هشدار به چیره شدن کارهای بد ۲۶۶
- ۱۳۶۸ - کسی که با نافرمانی خدا به دنبال کاری باشد ۲۶۶
- ۱۳۶۹ - تظاهر به گناه ۲۶۷
- ۱۳۷۰ - بزرگترین گناهان ۲۶۸
- ۱۳۷۱ - کثیف‌ترین گناهان ۲۷۰
- ۱۳۷۲ - گناهانی که آمرزیده نمی‌شود ۲۷۰
- ۱۳۷۳ - بر حذر داشتن از گناه در خلوت‌ها ۲۷۳
- ۱۳۷۴ - گناه آشکار و پنهان ۲۷۳
- ۱۳۷۵ - سبک و کوچک شمردن گناه ۲۷۴
- ۱۳۷۶ - گناهان کوچک راهی است به سوی گناهان بزرگ ۲۷۵
- ۱۳۷۷ - پرهیز از گناهان خرد انگاشته ۲۷۶
- ۱۳۷۸ - گناهان کبیره ۲۷۸
- ۱۳۷۹ - بزرگترین گناهان کبیره ۲۸۰
- ۱۳۸۰ - اصرار بر گناه ۲۸۰
- ۱۳۸۱ - شاد شدن به گناه ۲۸۱
- ۱۳۸۲ - نقش گناهان در تباہی دل ۲۸۳
- ۱۳۸۳ - نقش گناهان در زوال نعمتها ۲۸۴
- ۱۳۸۴ - نقش گناهان در فرود آمدن بلاها ۲۸۵
- ۱۳۸۵ - آثار گناهان در خشکی و دریا ۲۸۷
- ۱۳۸۶ - آثار گناهان بر روی غیر گنهکاران ۲۸۷

- ۱۳۸۷ - گناهانی که آثار خاصی دارند..... ۲۸۷
- ۱۳۸۸ - گناهان زود کیفر..... ۲۸۹
- ۱۳۸۹ - داروی گناهان..... ۲۹۰
- ۱۳۹۰ - پرده پوشی خدا نسبت به گنهکار..... ۲۹۱
- ۱۳۹۱ - پاک کننده های گناهان..... ۲۹۲
- ۱۳۹۲ - عوامل مصونیت از گناه..... ۳۰۲
- ۱۳۹۳ - عوامل فرو رفتن در گناهان..... ۳۰۲
- ۱۳۹۴ - گوناگون..... ۳۰۳
- ۱۶۱ - مدارا کردن..... ۷
- ۱۱۹۴ - مدارا کردن..... ۸
- ۱۱۹۵ - ثمره مدارا کردن..... ۱۱
- ۱۱۹۶ - فرجام کسی که با مدارا اصلاح نشود..... ۱۱
- ۱۹۲ - مراقبت..... ۵۰۱
- ۱۵۳۸ - مراقبت خدا..... ۵۰۲
- ۱۵۳۹ - مراقبت فرشتگان و اعضای بدن..... ۵۰۳
- ۱۵۴۰ - تشویق به مراقبت نفس..... ۵۰۴
- ۱۵۴۱ - تشویق به در نظر داشتن خدا..... ۵۰۴
- ۱۵۴۲ - اهتمام به مواظبت بر اوقات..... ۵۰۵
- ۱۵۴۳ - هر که دو روزش یکنواخت باشد..... ۵۰۷
- ۱۵۴۴ - آداب مراقبت..... ۵۰۸
- ۱۵۴۵ - شمارش بدیها..... ۵۰۸
- ۱۵۴۶ - تقسیم ساعات شبانه روز..... ۵۰۹
- ۱۵۴۷ - شروع کردن و پایان دادن کارها با..... ۵۱۲
- کار خیر..... ۵۱۲
- ۱۵۴۸ - مراقبه و محاسبه..... ۵۱۳
- ۱۹۳ - ملایمت..... ۳۹۱
- ۱۵۳۰ - فضیلت ملایمت (نرم خوئی)..... ۳۹۲
- ۱۵۳۱ - اهمیت دادن به رفیق..... ۳۹۳
- ۱۵۳۲ - خداوند ملایم است و ملایمت را..... ۳۹۵
- دوست دارد..... ۳۹۵
- ۱۵۳۳ - ملایمت و ایمان..... ۳۹۶
- ۱۵۳۴ - ملایمت در عبادت..... ۳۹۷
- ۱۵۳۵ - ثمرات ملایمت..... ۳۹۸
- ۱۵۳۶ - ملایمت و مدارا کن تا با تو ملایمت..... ۳۹۹
- و مدارا شود..... ۳۹۹
- ۱۵۳۷ - ملایمت نابجا..... ۳۹۹
- ۱۸۱ - مهربانی..... ۳۷۹
- ۱۴۵۳ - تشویق به مهربانی با یکدیگر..... ۳۸۰
- ۱۴۵۴ - کسانی که قابل مهربانی و ترحمند..... ۳۸۲
- ۱۷۰ - وام..... ۲۰۷
- ۱۳۲۹ - نکوهش وام گرفتن..... ۲۰۸
- ۱۳۳۰ - وام گرفتن در صورت نیاز..... ۲۰۹
- ۱۳۳۱ - ترغیب به یادداشت کردن بدهکاریها..... ۲۱۰
- ۱۳۳۲ - نهی از تعلل در پرداخت بدهی..... ۲۱۰
- ۱۷۱ - یاد خدا..... ۲۱۵
- ۱۳۳۳ - فضیلت یاد خدا..... ۲۱۶
- ۱۳۳۴ - یاد خدا، خوی پرهیزگاران است..... ۲۱۸

- ۱۳۳۵ - ارزش به یاد خدا بردن، نزد خدا ۲۱۸
- ۱۳۳۶ - ترغیب به بسیار یاد کردن خدا ۲۱۹
- ۱۳۳۷ - تبیین ذکر بسیار ۲۲۱
- ۱۳۳۸ - تشویق به مداومت بر ذکر ۲۲۲
- ۱۳۳۹ - یاد خدا در همه حال نیکوست ۲۲۳
- ۱۳۴۰ - یاد کنندگان [خدا] ۲۲۳
- ۱۳۴۱ - یاد کننده خدا، به منزله نمازگزار است ۲۲۵
- ۱۳۴۲ - یاد کننده خدا، همنشین خداست ۲۲۶
- ۱۳۴۳ - به یاد من باشید تا به یاد شما باشم ۲۲۷
- ۱۳۴۴ - ثمرات یاد خدا ۲۲۸
- ۱۳۴۵ - موارد تأکید بر ذکر خدا ۲۲۷
- ۱۳۴۶ - حقیقت یاد خدا ۲۲۹
- ۱۳۴۷ - توفیق یافتن برای یاد خدا ۲۳۱
- ۱۳۴۸ - ویژگی اهل ذکر ۲۳۲
- ۱۳۴۹ - ارزش کسانی که مشاهده آنها یاد آور
- خداست ۲۳۳
- ۱۳۵۰ - عوامل مداومت بر ذکر ۲۳۵
- ۱۳۵۱ - موانع ذکر خدا ۲۳۵
- ۱۳۵۲ - خطر موانع ذکر خدا ۲۳۶
- ۱۳۵۳ - آثار روی گرداندن از یاد خدا ۲۳۷
- ۱۳۵۴ - خدا فراموشی، خود فراموشی است ۲۳۸
- ۱۳۵۵ - انواع یاد خدا ۲۳۹
- ۱۳۵۶ - ذکر حقیقی ۲۳۹
- ۱۳۵۷ - خانه های ذکر ۲۵۰
- ۱۳۵۸ - گوناگون ۲۵۲

